general Agha Ibrahim Akram

HALID IBN VELID

radijallahu anhu

Naslov originala:
The Sword of Allah: Khalid bin Al-Waleed,
His Life and Campaigns

Autor:
Agha Ibrahim Akram

general Agha Ibrahim Akram

HALID IBN VELID

radijalahu anhu

بسم الله الرحمن الرحيم

PREDGOVOR PRIJEVODU

Ashabi su, bez ikakve sumnje, najbolja generacija najodabranijeg umeta. Abdullah b. Mes'ud, r.a., je rekao: *„Allah je pogledao u srca Svojih robova pa je između njih izabrao Muhammeda, a.s., te ga je poslao, sa Poslanicom i znanjem Svojim stvorenjima. Poslije toga ponovo je pogledao u srca ljudi i izabrao mu ashabe, koji će ga pomoći i koji će biti njegovi namjesnici. Pa ono što vjernici vide dobrim to je dobro, a ono što vjernici vide lošim to je i kod Allaha loše."*

Međutim, i u toj odabranoj generaciji postoje najodabraniji, kao što su, u sazviježđu, neke zvijezde sjajnije od drugih. Tako, jedna blistava zvijezda koja je ostavila trajno svjetlo u historiji islama zove se Halid ibn Velid - Allahova Sablja.

Islam nas uči da povjerljive poslove prepuštamo onima koji su dostojni da ih nose. Uzvišeni Allah u Časnom Kur'anu veli: **„Allah vam zapovijeda da odgovorne službe onima koji su ih dostojni povjeravate..."** (En-Nisa, 58.) Za komandovanje vojskom i apsolutno sve što je vezano za vojna pitanja najdostojniji, od svih ashaba, bio je Halid - Allahova Sablja.

Halid je bio komandant koji je u svakoj situaciji znao odabrati najbolje rješenje. Svojom briljantnom taktikom bezizlazne situacije je pretvarao u pobjede. Allahova Sablja je bila toliko dosjetljiva i brza da je naprosto zbunjivala njegove neprijatelje, a fascinirala prijatelje. Poslanik, a.s., je rekao: *„Rat je varka!"* Ovaj hadis, mudru izreku našeg Poslanika, a.s., Halid je sprovodio u praksu. Bio je nenadmašan u pripremanju i primjeni ratnih varki, ali, kada bi se i sam našao u klopci, znao se iz nje izvući.

Knjiga koja se, poštovani čitaoče, nalazi u Vašim rukama „Halid ibn Velid" je napisana perom profesionalnog vojnika, general-majora A. I. Ekrema. Ovaj pakistanski vojni stručnjak utrošio je pet godina pišući ovo izuzetno vrijedno djelo. Lično je obišao sva mjesta kuda je pohodila Allahova Sablja, od Libanona, Sirije, Jordana, Iraka i Saudijske Arabije. Obzirom da nam je sve bitke i vojne pojedinosti, kroz ovu knjigu, prikazao vojni stručnjak imamo osjećaj, dok je čitamo, da se i sami nalazimo u spomenutim situacijama.

Ono što je dodatno lijepo za ovo djelo jeste da je njen prijevod sačinio Mehmed Ćeman, zaljubljenik historije islama, koji također posjeduje solidno vojno znanje i iskustvo. Tako, pred sobom imamo, pored ostalog, precizno ispričane Halidove manevre objašnjene vojnom terminologijom. Sve to je opet ispričano stilom kojeg mogu razumjeti i oni koji nisu vični ovoj vrsti literature. A već naprijed smo spomenuli da poslove treba prepuštati onima koji su ih dostojni i koji su od date struke.

Milostivi Allah je Halida, sina Velidovog, osnažio jakim tijelom. Bijaše on krupan, razvijen, snažnih mišića i vrlo pokretljiv. Uz sve to on bijaše Allahov štićenik, borac na kome su se pojavljivali kerameti, tj. posebne počasti kojima Allah daruje Svoje iskrene robove. Sjetimo se samo jednog primjera, koji će biti dovoljan da se vidi o kakvoj se „Sablji" zapravo radi. Kada je Halid krenuo prema gradu Hiri, Perzijanci su mu, radi pregovora, poslali Abdul-Mesiha, koji je sa sobom nosio otrov koji bijaše izuzetno brzog dejstva. Međutim, Halid je zatražio dotični otrov. Pošto su mu dali otrov proučio je sljedeću dovu: *„Sa imenom Allah i sa Allahom, Gospodarom zemlje i neba! Sa imenom Allah, sa Čijim imenom ne štetiti nikakva bolest!"* A zatim je popio otrov, koji mu nije nanio nikakvu štetu. Vidjevši o čemu se radi Abdul-Mesih se vrati svom narodu govoreći: *„O moj narode, on je popio najljući otrov i nije mu naštetio! Sklopite sa njima primirje, jer pobjeda je njima predodređena!"*

Također, ono što je za Allahovu Sablju bilo izuzetno važno jeste dlaka sa glave Allahovog Poslanika, a.s., koju je nosio upletenu u svoju crvenu kapu. Činio je to teberruken, tj. želeći time privući na sebe Allahov blagoslov. Halida nikada nisu vidjeli zabrinutog, ni kada je neprijatelj bio po nekoliko puta jači, ni kada su glave padale, ni kada je krv tekla, ni kad su njegovi ljudi gubili moral. Jedino su ga zabrinutog vidjeli kad je izgubio svoju kapu. A osobi koja je našla crvenu kapu Halid je bio neizmjerno zahvalan.

Dalje, ono što je suština svega jeste činjenica da je Halidovo srce bilo zaokupljeno Allahom. Jedino za čim je Halid tragao bilo je Allahovo zadovoljstvo. Tako se znao iskrasti od vojske koja je marširala i obaviti hadž i ponovo se vratiti a da to nije znao niko osim mali broj Halidovih najodanijih ljudi.

Govoriti o ratovima protiv otpadnika od vjere, o murtedima, nije moguće bez Halida. Jer, murtede je u red doveo Halid. Irak, drevnu perzijsku kraljevinu, je razbio Halid. Vizantiju je slomio Halid. On je vojni genij koji nije izgubio niti jednu bitku. A zar neko Allahovu Sablju i može pobjediti?!

Pored toga što je bio jako žestok prema neprijatelju on je u isto vrijeme bio i jako milostiv prema vjernicima. Tačno onakav kakvim je Allah Uzvišeni opisao Muhammedove, a.s., ashabe govoreći: **„Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi sljedbenici su strogi prema nevjernicima, a samilosni među sobom; vidiš ih kako se klanjaju i licem na tle padaju želeći Allahovu nagradu i zadovoljstvo.“** (El-Feth, 29.) Listajući ovu knjigu često ćemo čitate pasuse koji govore o Halidovoj dobrodušnosti, o njegovoj darežljivosti i brizi prema muslimanima.

Suština života pravog vjernika jeste u postizanju Allahovog zadovoljstva, kroz hizmet, kroz žrtvovanje vlastitog života, vremena i imetka. Uzvišeni Allah je od iskrenih vjernika kupio njihove živote i imetke u zamjenu za Džennet. Halid je ko zna koliko puta žrtvovao svoju glavu, samo da Allahova Riječ bude gornja. Koliko dvoboja, koliko napada, koliko opsada!

Halid je, opet, svoj imetak najrađe trošio na svoju vojsku, posebno na svoj specijani odred. Za njega, kao komandanta, najvažnije je bilo imati motivisane ratnike. Svoj život, vrijeme i imetak, ama baš sve što je imao, stavio je u hizmet din-i Islamu.

Allahova Sablja je institucija od koje se mogu neprestano crpiti najvažnija vojna pravila:

- kako komandovati i raspoređivati borce
- čemu davati prioritet
- kako savladati iznenadne prepreke
- kako stimulisati vojsku
- koga određivati za posebne akcije
- kako ispunjavati obećanja
- kako postati autoritetom koji se voli i slijedi itd.

Skoro svakog čovjeka Allah je nadario za određeni posao. Vrlo je važno to primjetiti, pa dodatno kod sebe i drugih taj dar razvijati. A potom, na polju svog djelovanja polučiti što veći napor čineći time hizmet umetu. Neko je nadaren za nauku, neko za organizaciju, neko za zbrinjavanje nevoljnika, neko za medicinu itd. Halid je bio nadaren za sve ono što se smatra vojnim pitanjima. On je tu nadarenost iskoristio do maksimuma!

Neka je Uzvišeni Allah zadovoljan Halidom, sinom Velidovim, i neka mu Svoje najveće počasti u Džennetu ukaže zbog njegovog nemjerljivog hizmeta prema umetu!

Sarajevo, 01.02. 2007.
Nedžad Ćeman

RIJEČ AUTORA

Muslimanska historija obiluje velikim vojnim postignućima. U analima rata nema bitaka koje nadmašuju briljantnost i presudnost bitaka islama. Nema komandanata koji smjelošću, vještinom i darovitošću nadmašuju muslimanske komandante. Ipak, svijet malo zna o islamskim vojskama. Cilj ovog djela je da donekle popuni tu prazninu u ljudskom znanju.

Postao sam svjestan te praznine 1964. godine kada sam bio načelnik za obuku u vojnom učilištu Queta u Pakistanu. Još od dana kad sam bio kadet na vojnoj akademiji, vojna historija me je privlačila više nego ostale moje vršnjake, a tako je ostalo i kasnije pa sam se osjećao kvalifikovanijim od mojih kolega da popunim neke praznine u ovom području. Odlučio sam istražiti i opisati vojne pohode Halida b. Velida, neka je Allah sa njim zadovoljan.

Znao sam da postoje tomovi i tomovi pisane građe o tom periodu, ali na arapskom jeziku. Samo neka od tih djela su prevedena na druge jezike, a i ono što je prevedeno - prevedeno je netačno i sa potpuno nečasnim namjerama. Zato sam odlučio ne pouzdati se u prijevode i naučiti jezik na kome su pisani originali - arapski jezik.

Zatim sam pripremio bibliografiju u koju sam uključio sve rane historičare isključujući sve one koji su živjeli nakon desetog stoljeća - bili to muslimani ili kršćani. Priprema bibliografije je bila relativno lahka, ali je pravi problem bio nabavka knjiga. Nije ih bilo moguće nabaviti u Pakistanu, a u arapskim zemljama su bile preskupe. Tu su mi pomogli neki moji prijatelji tako što su mi dali svoje knjige i na taj način velikodušno pomogli ovaj projekat. Svi ti prijatelji su bili moji studenti u Queti. Tako sam prikupio čitavu biblioteku ranih muslimanskih historičara i započeo istraživanje.

Jedan od najvećih problema sa kojima se neko može sresti u takvom istraživanju je nedostatak geografskih podataka. Geografija određuje osnovu vojne strategije, pa ni jedna vojna historija ne može biti jasna bez dobrog poznavanja geografskih prilika toga vremena. Srećom, uspio sam nabaviti dva izvrsna geografska djela iz perioda ranog islama: „A'laku'-nefisa" Ibn Ruste i „El-Buldan" Jakubija. Ova djela detaljno pojašnjavaju fizičku i političku geografiju tog vremena. Tako sam uspio rekonstruisati uslove terena i precizno odrediti lokacije mjesta koja više ne postoje. Trebalo mi je nekoliko sedmica

istraživanja da pripremim karte koje su dio ove knjige. Kad su u pitanju ove karte, pomogli su mi oficiri iz Jordana i Pakistana. Također sam koristio i historijski atlas Iraka koji je priredio dr. Ahmed Susa iz Bagdada. Ovaj atlas je zaista od prvorazredne pomoći svakom ko istražuje Irak.

Skoro svi velikani historijske literature koja se odnosi na prva stoljeća islama su muslimani. Ipak, smatrao sam da je pošteno istražiti i zapadne historičare koji su pisali o ovom periodu, naročito ona djela koja opisuju muslimansko osvajanje Sirije. Najpodesniji za to su bizantijski historičari Nikifor i Teofan, oba sa kraja osmog i početka devetog stoljeća, ali nisam uspio pronaći njihova djela na jezicima koje govorim. Zato sam se odlučio osloniti na djela Edvarda Džibona. Njegovo djelo „Propast Rimskog carstva" je bez sumnje veliki doprinos historiji uprkos njegovim antimuslimanskim predrasudama. U nedostatku pouzdanih zapadnjačkih izvora, morao sam se zadovoljiti ovim djelom.

Ma koliko sam nastojao izbjeći djela koja su nastala nakon desetog stoljeća, ipak sam morao povremeno odstupiti od tog kriterija, ali samo kad je geografija u pitanju, a sve to da bi ova knjiga bila što preciznija. Koristio sam čuveni Jakutov „Mu'džemu'l-buldan," koji je nastao u dvanaestom i trinaestom stoljeću. Također sam koristio i jedno djelo iz dvadesetog stoljeća i to „Srednji Eufrat" Alojza Musila, češkog naučnika koji je proputovao Irak i Siriju u drugom desetljeću dvadesetog stoljeća i iznio široku studiju geografije područja koje presjeca Eufrat.

Nakon što sam okončao sve pripreme za grubu skicu djela, uzeo sam odsustvo iz armije i napustio Pakistan početkom augusta 1968. godine. Proveo sam neko vrijeme u Evropi, uglavnom u Londonu u Britanskom muzeju tražeći djela o muslimanskom osvajanju Bizantijskog carstva. Nisam uspio naći niti jedan engleski prijevod ranih zapadnih pisaca, ali sam pronašao neke korisne reference u muzejskoj biblioteci.

Krajem augusta sam stigao u Bejrut. Sada je započelo moje putovanje po bojnim poljima Halida b. Velida. Vidio sam zemlju kojom je Halid marširao, mjesta gdje je vodio bitke. U Libanonu nisam imao drugog posla osim lociranja Ebul Kudsa. Nakon toga sam prešao u Siriju.

U Siriji sam posjetio svaki grad koji je Halid osvojio - Damask, Homs, Tedmur i Halep. Vidio sam svako mjesto gdje se Halid borio i došao do tačnih lokacija svih ostalih mjesta spomenutih u četvrtom poglavlju ove knjige. U Damasku sam vidio ostatke tvrđave i svih šest kapija Damaska koja se još uvijek zovu onako kako su se zvale u Halidovo vrijeme. Također sam u Damasku posjetio Nacionalni muzej i pronašao neke reference iz djela koja nisam imao u svojoj biblioteci.

U Homsu sam posjetio džamiju Halida b. Velida. Bio sam kod Halidovog turbeta. Nakon toga sam klanjao dva rekjata namaza i zamolio Allaha Uzvišenog da današnjim muslimanima dadne pobjede kakve je dao Halidu iako mi to ne zaslužujemo.

Najvažniji obilazak bojnih polja u Siriji je bio obilazak Jermuka. Tada je bilo vrlo teško posjetiti ovo područje jer je pristup strancima bio zabranjen zbog vojnih djelovanja. Posredstvom pakistanskog ambasadora dobio sam dopuštenje sirijske vlade da posjetim ovo i bilo koje drugo područje. Osim toga, Sirijska vojska mi je obezbijedila vozilo za putovanje kroz zemlju i dodijelila mi oficira koji je izvrsno poznavao sva područja. Ovaj oficir se pokazao kao izvrstan vodič. Tako sam, naoružan kartama i kompasima, proučavao bojna polja. Vozio sam se duž cijelog fronta historijskih bitaka i sagledao ih iz raznih uglova. Mogao sam dobro osmotriti klisuru Jermuka sa sjeverne strane. Nisam mogao vidjeti Vadi Rekad zbog apsolutne zabrane pristupa tom području, ali sam bio u selu Šedžere, oko pet kilometara od jaruge Vadi Rekada i imao sam jasan pogled na područje gdje se odvijala posljednja faza bitke na Jermuku.

Nakon toga sam otišao u Basru gdje sam vidio poznatu utvrdu, pregledao teren i vratio se u Damask. Nakon dvije sedmice u Siriji, zemlji prepunoj historije, krenuo sam ka Jordanu.

Kad sam stigao u Jordan, otkrio sam da Pakistanac tamo nije stranac. Bio sam gost Jordanske Armije. Tako sam mogao vidjeti sve što sam htio. Neki moji studenti, sada visoki oficiri Jordanske Armije, bili su mi od velike pomoći.

Mnogo vremena sam proveo proučavajući bojno polje na Jermuku sa južne strane. Uočio sam mnoge detalje koje nisam mogao vidjeti sa sirijske strane. Također sam posjetio Fahl i bojno polje gdje je vođena bitka. Zatim sam otišao na Mu'tu i obišao područje za koje se

pretpostavlja da je na njemu vođena bitka. Sada se tu gradi džamija. Mnogi ljudi koji tu žive tvrde da su imali vizije bitke na Mu'ti, pokreta jedinica i sukoba. Sreo sam dvojicu takvih ljudi. Tri muslimanska komandanta koji su pali u toj bici pokopani su oko četiri kilometra od te lokacije. Moja posjeta Jordanu je završena u septembru 1968. godine kad sam odletio u Bagdad.

Kad sam stigao u Irak, već su bile izvršene sve pripreme oko mog obilaska lokacija u toj zemlji i to preko pakistanskog vojnog atašea u Iraku. Iračka Armija mi je stavila na raspolaganje vozilo i oficira njihove armije koji će me voditi.

Prvu sedmicu sam proveo u Bagdadu istražujući biblioteku Bagdadskog muzeja i diskutujući sa uglednim učenjacima. Ove diskusije su mi bile od velike pomoći. Sada je uslijedio teži dio zadatka. Trebalo je locirati sva bojna polja Halidovih bitaka u Iraku. Bilo je mnogo teže nego u Siriji i Jordanu. Mnogi gradovi i naselja kroz koja je Halid prolazio i kod kojih se borio sada uopće ne postoje. Osim toga, rijeke Tigris i Eufrat su kroz historiju često mijenjale tokove i tako uticale na izgled terena.

Uprkos tim teškoćama, Allahovom milošću, uspio sam dosta toga uraditi. Moja turneja je trajala nekoliko dana. Prešao sam stotine kilometara kroz iračku pustinju. Locirao sam i posjetio svako mjesto gdje se Halid borio osim onih na kojima se borio poslije Ajnu Temra jer ta mjesta više ne postoje pa ih je sada nemoguće precizno locirati. Zatim sam otišao u Basru i posjetio Mezar (današnji El Azeir), kao i Ubulle i Hufejr od kojih danas nema nikakvog traga.

Kad sam završio posao u Iraku, otputovao sam u Kuvajt. Bilo je to u oktobru 1968. godine. Tu sam locirao i posjetio Kazimu od koje je vrlo malo ostalo. Dva dana nakon toga vratio sam se u Pakistan. Za malo više od šest sedmica proputovao sam oko 7 000 kilometara.

Četiri mjeseca sam opisivao Halidove bitke u Iraku i Siriji na osnovu podataka koje sam prikupio na putovanjima. Zatim sam u februaru 1969. godine ponovo krenuo ka pustinji. Sletio sam u Džidu gdje me dočekao pakistanski vojni ataše, kao i predstavnici saudijske armije. Moja posjeta je najavljena vladi Saudijske Arabije. Dočekan sam srdačno i ukazano mi je tipično arapsko gostoprimstvo. Bez pomoći saudijske armije nikada ne bih locirao i posjetio mjesta gdje se

Halid borio u ovim predjelima. U pitanju je prava pustinja. Zato sam imao na raspolaganju saudijskog oficira, vozilo i potrebnu pratnju.

Odmah pošto sam stigao, obavio sam umru u Mekki, a zatim sam odletio u Rijad. Prvo sam obišao sjeverne dijelove Arabije. Ostao sam tri dana u području Rijada. Pregledao sam bojno polje Jemame, pa sam se zaputio prema Bureidi. Posjetio sam Nibadž (današnja Nabkijja) i Butu. Kad sam odletio u Hail, bio sam iznenađen kako je tamo hladno. Ovdje sam posjetio nekoliko mjesta gdje se Halid borio protiv odmetnika.

Vratio sam se u Rijad 15. februara i odletio za Džiddu. Sada sam počeo istraživati područje Mekke. Posjetio sam Taif i vidio džamiju koja je izgrađena na mjestu gdje je bio muslimanski logor tokom opsade. Nisam našao tragove utvrde Taifa, ali sam vidio mnoga mjesta na kojima je bio Allahov Poslanik, alejhisselam.

Na Hunejnu sam proveo čitav dan. Nekad je ovuda vodio put iz Mekke u Taif. Sada je izgrađen moderan put koji ide sasvim drugom rutom. Zbog toga je ovo područje zapušteno, ali sam srećom imao na raspolaganju izvrsno terensko vozilo kojim sam bez problema obilazio pjeskovita i kamenita bespuća. Tako sam bio tačno na području gdje je vođena bitka.

Zatim sam proučavao Mekku kako bi što bolje razumio način na koji je osvojena. Od tog vremena se Mekka enormno proširila, pa je bilo vrlo teško odrediti dokle se prostirala Mekka u doba Allahova Poslanika, alejhisselam. Penjao sam se na mekanska brda i pokušao načiniti skicu nekadašnje Mekke. U tom poslu su me ometala mnogobrojna brda kao i moja vrlo ograničena crtačka umijeća.

A onda su se približili dani hadža. Obavio sam hadž i otputovao za Medinu. Tu sam proučavao područje Uhuda i područje gdje se odigravala Bitka na Hendeku. Zatim sam posjetio Abrak gdje se halifa Ebu Bekr borio protiv odmetnika od islama. U Medini sam susreo učenjake i radosno sa njima razgovarao o muslimanskoj historiji i geografiji tog vremena.

Moj posao u inostranstvu je time bio završen. Vratio sam se u Pakistan 11. marta 1969. godine. Dugo sam razmišljao o svojim putovanjima. Tek tad sam shvatio koliki je to poduhvat bio i sa kakvom

lahkoćom sam ga obavio. Nema nikakve sumnje da mi je Uzvišeni Allah neprestano bio na pomoći.

Proveo sam nekoliko mjeseci obrađujući rukopise. U oktobru 1969. godine sve je bilo završeno i knjiga je data na štampanje. Proteklo je pet godina od dana kad sam započeo ovaj projekt do dana kad je knjiga bila gotova.

Ovo je historijska knjiga. Ona opisuje život i djelo najvećeg svjetskog vojnika – Halida b. Velida. Kao profesionalni vojnik, pokušao sam uprostiti stručne izraze kako bi bili jasni vojnim laicima.

Sve što je u ovoj knjizi izneseno su historijske i naučne činjenice. Svaki pokret, svaki dvoboj, svaki udarac i sve brojke su uzete iz knjiga ranih historičara. Podaci o bitkama su takođe uzeti iz istih izvora i opisani mojim riječima pri čemu sam nastojao biti što objektivniji. U mojim opisima događaja davao sam priznanja neprijateljima islama ondje gdje to zaslužuju i gdje za to postoje nepobitni dokazi. Takođe sam ukazao na greške koje su, po mojim nalazima, činili muslimanski pisci. Ali, njihovih grešaka je vrlo malo.

Primijetio sam da se verzije događanja ponekad vrlo razlikuju kod nekolicine ranijih historičara. Ovi ljudi su bilježili sve verzije do kojih su došli pa čak i onda kad su u potpunoj kontradiktornosti. Tako su ostavili čitaocu da sam rasuđuje uz opasku „Allah zna najbolje". Ove konfuzije su najizraženije u opisima operacija u Siriji. Naročito se to odnosi na hronologiju zbivanja.

Pokušao sam razriješiti ovu konfuziju, analizirajući događanja i zaključujući na najlogičniji mogući način. Nisam opterećivao knjigu fusnotama koje ukazuju na razlike u mišljenjima historičara. Uglavnom sam ih koristio kao izvore odakle sam preuzimao dijaloge i neke izjave. Ove fusnote su korisnije istraživačima nego običnom čitaocu koji ih slobodno može zaobići ako ne želi proučavati ovu tematiku. U slučajevima važnijih razilaženja načinio sam bilješke u dodacima ovoj knjizi koji će zanimati samo izbirljivije čitaoce.

Neke od bitaka, posebno u drugom dijelu knjige, su čista rekonstrukcija bazirana na podacima preuzetim od ranijih historičara. Razlike su u tome što se oni nisu posebno trudili da analiziraju strategiju i taktiku. Kao vojnik i historičar, pokušao sam to učiniti. Priroda

manevara i analiza bitaka su moj doprinos opisima ovih bitaka, a sve činjenice sam preuzeo od historičara. Oni su divno cvijeće historije, a aranžman je moj.

U prvom dijelu knjige pričinja se da je više opisivana vojna biografija Allahova Poslanika, alejhisselam, nego Halidova. To je neizbježno. Allahov Poslanik, alejhisselam, je dominirao svim događajima u to vrijeme bili oni vjerski, politički, ekonomski, kulturni ili vojni. Nijedan pisac ne može opisati ove događaje bez čestih spominjanja Allahova Poslanika, alejhisselam.

Mnogo je onih koji su pomogli u izradi ovog projekta. Nema dovoljno mjesta da ih spomenem.

Cilj ove knjige je zabilježiti i predstaviti cijelom svijetu život i vojna postignuća Halida b. Velida. Ako knjiga uspije - neka je slavljen Allah, a ako ne - neka je opet slavljen Allah.

General-major Aga Ibrahim Ekrem

Oktobar, 1969,

Ravalpindi, Pakistan

DIO 1.

DOBA ALLAHOVA POSLANIKA
alejhisselam

DJETINJSTVO

Vreli ljetni dan u Mekki. Dječaci se takmiče u hrvanju. Halid i jedan visoki dječak polahko se kreću u krug, prodorno gledajući jedan drugoga, pazeći da protivnik ne primijeni kakav trik. Nije bilo neprijateljstva u njihovim očima, tek se nazirala jaka želja za pobjedom. Halid je bio posebno oprezan, jer je visoki dječak bio ljevak, a to je često prednost u borbi.

Arapski dječaci su provodili dosta vremena u međusobnim borbama u kojima nije bilo zle namjere. Bio je to tek sport u kome su trenirani za borbe. Biti borac u to vrijeme je bio znak muškosti. Ova dva dječaka su bili snažniji od svojih vršnjaka, tako da je ova borba bila zapravo borba u teškoj kategoriji. Njihove snage su bile približno jednake. Oba dječaka su imali po deset godina. Bili su visoki i mršavi, a tijela su im se presijavala na suncu. Drugi dječak je bio nešto malo visočiji od Halida. Lica su im bila tako slična, da su ih često zamjenjivali. Bili su bliski rođaci.

U jednom trenutku, Halid je odbacio visokog dječaka, tako da je ovaj pao i začuo se čudan prasak. Trenutak kasnije, čudan izgled dječakove noge je pokazivao da je slomljena. Visoki dječak je nepomičan ležao na zemlji, a Halid je sa strahom u očima buljio u slomljenu nogu svoga rođaka.

Vremenom je noga zaliječena, visoki dječak se oporavio i opet se često hrvao sa najboljim hrvačima, a sa Halidom je ostao prijatelj. Oba dječaka su bili inteligentni i energični po svojoj prirodi, ali je obojici često nedostajalo strpljenja i takta. Oni su nadopunjavali jedan drugog u skoro svemu što su činili. Visoki dječak će kasnije odigrati važnu ulogu u Halidovom životu. Bio je je to Omer sin Hatabov.

Prema običaju imućnijih porodica iz plemena Kurejš, Halid je odmah nakon rođenja predat beduinskom plemenu iz pustinje. Pronađena je dojilja koja će se brinuti o njemu. Čist pustinjski zrak mu je podario snagu i zdravlje koje će ga pratiti cijeli život. Činilo se da mu je pustinja bila suđena, u njoj će se uskoro početi osjećati kao kod kuće. Od prvih dana života do ranog djetinjstva živio je u pustinji, a kad je napunio šest godina, vratio se roditeljskom domu.

U ranom djetinjstvu je preležao male boginje, koje će ostaviti nekoliko manjih ožiljaka na njegovom licu, koji nisu nagrdili njegovu ljepotu.

Njegov otac Velid, poznat po nadimku Jedinstveni, bio je poglavica Benu Mahzuma, uglednog ogranka plemena Kurejš, na što je Halid bio vrlo ponosan. Halidov otac je od mladog dječaka načinio muževnog Arapa, hrabrog, vještog borca, upornog i velikodušnog. Velid je bio visokog porijekla i rekao je Halidu da je on:

Halid sin Velida, sin Mugire, sin Abdullaha, sin Omera, sin Mahzuma, sin Jakza, sin Murra-a, sin Kaba, sin Luveja, sin Galiba, sin Fihra, sin Malika, sin Nazra, sin Kinana, sin Huzejma, sin Mudrika, sin Ilijasa, sin Mudara, sin Nizara, sin Ma'dda, sin Adnana, sin Udda, sin Mukavvama, sin Nahura, sin Teiraha, sin Jaruba, sin Jašjuba, sin Nabita, sin Ismaila, oca Arapa, sin Ibrahima poslanika, sin Azera, sin Nahura, sin Saruha ili Asraha, sin Arhua, sin Falaka, sin Eibara, sin Šalaha, sin Arfašaza, sin Saama, sin Nuha poslanika, sin Lamka, sin Matušalaha, sin Idrisa poslanika, sin Jarda, sin Muhlaila, sin Kinana, sin Anuša, sin Šisa, sin Adema poslanika i oca čovječanstva.

Veliko pleme Kurejš, koje je vladalo Mekkom, podijelilo je svoje ukupne odgovornosti i nadležnosti na tri svoja najjača ogranka – Benu Hašim, Benu Abduddar i Benu Mahzum - tako da je ogranak Benu Mahzum bio nadležan za rat. Uzgajali su i trenirali konje koje su Kurejšije jahali u ratnim pohodima i brinuli se za ukupnu ratnu logistiku. Često su davali oficire koji su komandovali trupama Kurejšija. U takvoj atnosferi rastao je Halid.

Kao pripadnik ogranka Mahzum, morao je biti savršen jahač, morao je znati jahati konje, bilo da su istrenirani ili sasvim obični. Dobio bi mlado ždrijebe od kojeg je morao načiniti vrhunski istreniranog konja za ratovanje. Pripadnici Benu Mahzuma su bili najbolji jahači

Arabije, a Halid je bio najbolji jahač u Benu Mahzumu. Nijedan Arap ne bi smio reći da je dobar jahač ako samo dobro jaše konja, morao je isto tako dobro jahati i kamilu, jer su se Arapi objema životinjama podjednako koristili u ratu. Konji su korišteni u borbi, a kamile su korištene za jahanja na dugim marševima, koje konji nisu mogli izdržati.

Osim jahanja, Halid je učio i vještinu borbe, koristeći sva oružja - dugo koplje, kratko koplje, luk i sablju, kako jašući tako i pješice. Sve ove vještine Halid je uvježbao do savršenstva. Sablja je bila oružje kome su Arapi najviše vjerovali. Smatrana je oružjem vitezova jer je korištena u bliskom kontaktu sa neprijateljem - licem u lice. Tako je Halid izrastao u atletu visokog dva metra, širokih ramena, snažnih prsa i tvrdih mišića. Njegovo markantno lice sa gustom crnom bradom, snažna muskulatura, jak karakter, vještina jahanja i ratovanja donijeli su mu izuzetnu popularnost u Mekki.

Arapi su živjeli u velikim porodicama. Otac porodice je imao po nekoliko žena. Velid, Halidov otac, imao je pet sinova - Halida, Velida, Hišama, Amara i Ebu Šemsa i dvije kćeri, Fahtu i Fatimu.

Velid je bio imućan čovjek, tako da Halid nije morao zarađivati za život, pa se mogao posvetiti učenju ratnih vještina. Bio je poznat po darežljivosti. Pomagao bi svakome ko bi mu se obratio za pomoć. Njegova darežljivost će mu u budućnosti priređivati nevolje.

Načelo Kurejšija je bilo da svaki pripadnik njihovog plemena na neki način mora biti koristan član društva. Velid je imao veliki broj uposlenika, ali je i sam radio. Bio je kovač[1] i mesar[2]. Također je bio i trgovac. Zajedno sa ostalima, organizovao je i slao trgovačke karavane u susjedne zemlje. Halid se u više navrata priključivao ovim karavanama i putovao sa njima u Siriju, gdje je posjećivao velike trgovačke centre ove tada bizantijske pokrajine. Tu se sretao sa Arapima kršćanima iz Gassana, Perzijancima iz Ktesifona, Koptima iz Egipta i Bizantijcima iz Bizantijskog carstva.

Halid je imao mnogo prijatelja s kojima je jahao, lovio, recitovao poeziju, diskutovao o genealogiji. Neki od njih, kao što su Omer b. Hattab, Amr b. As i Ebu Hakem odigrat će posebno važne uloge u

1 Ibn Kutejba, 575.
2 Ibn Rusta, 215.

njegovom životu. Ovaj posljednji, čije puno ime je bilo Amr b. Hišam b. Mugire, kasnije će dobiti drugo ime - Ebu Džehl. Bio je Halidov stariji amidžić. U tom društvu je bio Ikrime, sin Ebu Hakema, Halidu posebno blizak i drag prijatelj.

Velid nije bio samo otac i odgajatelj svome sinu. Bio mu je i prvi vojni instruktor od kojeg je Halid naučio prve lekcije vještine ratovanja. Učio ga je kako se kretati kroz pustinju, kao prići neprijateljskom utvrđenju i kako ga napasti. Učio ga je kako je važno uhvatiti neprijatelja nespremnog, iznenada napasti i kako ga goniti do uništenja. Ovakav način ratovanja je bio u osnovi plemenski, zasnovan na brzim, pokretljivim i iznenadnim napadima.

Kad je Halid dostigao zrelost, rat je postao njegovo glavno zanimanje, sve dotle dok to nije preraslo u opsesiju. Njegovo razmišljanje je bilo ratničko, a njegove želje su bile pobjeda. Njegovi nagoni su bili osvajački, a njegov mentalni sklop je bio vojnički. Sanjao je o velikm bitkama u kojima je on bio pobjednik. Želio je bitku, želio je pobjedu i ne sluteći da mu je sudbina upravo to i predvidjela.

NOVA VJERA

Jedan Arap je noću šetao ulicama Mekke, duboko zamišljen. Pripadao je uglednom i bogatom plemenu Benu Hašim, ali sam nije bio imućan. Bio je vrlo naočit, srednje visine, širokih ramena, kosa me je završavala u kovrčama. Njegove velike tamne oči sa dugačkim trepavicama bile su pune tuge. Svud oko sebe je vidio izopačenost koja se ogledala u nepravdi prema siromašnima, bespotrebnom prolivanju krvi, tretiranju žena kao da su domaće životinje. Tuga je parala njegovo srce.

Neka arapska plemena su imala užasan običaj ubijanja svoje ženske djece. Otac bi čekao da žensko dijete napuni pet ili šest godina, zatim bi je svečano odjevenu odveo u pustinju, pod izgovorom da je vodi na izlet. Djevojčica bi radosno skakutala za ocem, sve dok ne bi došli do već iskopane rupe u pijesku. I dok bi dijete radosno iščekivalo početak piknika, otac bi je bacio u rupu. Dok bi djevojčica plakala i dozivala oca u pomoć, on bi na nju bacio veliki kamen i tako razmrskao nejako tijelo. Kad bi prestao i posljednji trzaj mlade žrtve, otac bi rupu zatrpao pijeskom i mirno se vratio kući. Neki od njih su se čak i hvalisali ovakvim djelima. Srećom, ovaj običaj nije bio naročito rasprostranjen.

U to vrijeme Mekka je bila prepuna idola. Božija kuća, Kaba, koju je izgradio Allahov poslanik Ibrahim, alejhisselam, bila je uprljana prisustvom mnogih idola od kamena i drveta oko nje i u njoj samoj. Arapi su ih smatrali svojim božanstvima, upućivali su im molbe, prinosili im žrtve kako bi ih umilostivili i vjerovali su da će loše proći onaj ko ih ne bi umilostivio ili bi ih uvrijedio. Oko Kabe i unutar nje bilo je 360 raznih kipova, od kojih su najvažniji bili Hubel, Uzza i Lat. Hubel, vrhovno arapsko božanstvo i najveći ponos Arapa, bio je načinjen od crvenog kamena. Kad su ga Mekelije dovezli iz Sirije, bio je bez desne ruke, ali su mu ubrzo načinili novu ruku i to od suhog zlata.

Vjera tadašnjih Arapa je bila čudna mješavina vjerovanja u idole, ali i u stvarnog Boga – Allaha dž.š. Vjerovali su da je Allah dž.š. Gospodar i Svoritelj, a idole su smatrali Njegovim sinovima i kćerima. Arapski um je doživljavao božanstva kao jedno vijeće u kome je glavni bog bio predsjednik, a ostala božanstva su bila članovi vijeća sa naročitim moćima, ali su bili potčinjeni predsjedniku vijeća božanstava. Najčešća arapska zakletva je bio Hubel. Često ime njihovih sinova je bilo Abdul Uzza, što znači rob Uzaa, ali i Abdullah – rob Allahov.

Ipak, nije sve bilo izopačeno u tadašnjoj arapskoj kulturi. Bilo je mnogo toga u njihovom načinu života što se smatra plemenitim, kao što su hrabrost, gostoljubivost, ponos i čast, kako vlastita tako i plemenska. Jedan od običaja je bila i krvna osveta, koja je u to vrijeme bila sasvim prihvatljiva, jer nije bilo centralne vlasti koja bi na cijeloj arapskoj teritoriji zavela vladavinu zakona i poretka. Snaga plemena i strah od plemenske odmazde je bio jedini garant kakve takve zakonitosti.

Jedna od vrlo pogrešnih stvari u tadašnjoj arapskoj kulturi je bilo to da su pravila, ma kakva bila, važila za sva vremena. Nije moglo biti nikakvih izmjena. Ovaj period historije se naziva dobom neznanja (džahilijjeta). Neznanje je bio njihov način života.

Arapin sa početka ovog poglavlja bi se povlačio u jednu pećinu u brdima iznad Mekke, u kojoj je provodio vrijeme razmišljajući o svemu oko sebe. Tu je provodio po jedan mjesec svake godine, čekajući nešto, ne znajući ni sam šta. Jednog dana, dok je bio u pećini, iznenada je osjetio nečije prisustvo. Nije mogao vidjeti nikog, nije čuo nikakav zvuk, niti je primjećivao neku kretnju. Jednostavno, osjećao je da je neko tu sa njim. Tada je začuo riječ:

- Ikre – Čitaj!

Zbunjen fenomenom bestjelesnog glasa Arap reče:

- Šta da čitam?

Glas je još glasnije ponovio:

- Ikre-Čitaj!

Arap je ponovo pitao:

- Šta da čitam?

Onda je glas vrlo snažno uzviknuo:

- Ikre-Čitaj!

A zatim je nastavio mnogo nježnijim tonom:

- Čitaj, u ime Gospodara tvoga koji stvara,
stvara čovjeka od ugruška!
Čitaj, plemenit je Gospodar tvoj,
koji poučava peru,
koji čovjeka poučava onome što ne zna.

Ovo se dogodilo u ponedjeljak, augusta mjeseca 610. godine. Svijet više nikada neće biti kao što je do tada bio. Muhammed, alejhisselam, je primio prvu objavu. Nova vjera je rođena.

Kada je Allahov Poslanik, alejhisselam, primio ovu objavu, Halid je imao 24 godine. Tri naredne godine, Allahov Poslanik, alejhisselam, je uglavnom šutio o ovome i primao uputstva od meleka Džibrila. Tajno bi pozivao u novu vjeru i to samo one u koje je imao najveće povjerenje. Nakon toga mu je naređeno da svima obznani Allahovu vjeru, pa je Allahov Poslanik, alejhisselam, započeo od svoje porodice i plemena, ali bi u većini slučajeva bio ismijan.

Priredio je gozbu u svojoj kući na koju je pozvao svu bližu rodbinu. Nakon što je gozba završena, Poslanik, alejhisselam, im se obratio:

- Tako mi Allaha, nijedan Arap vam nije došao sa nečim boljim od onog sa čim ja dolazim. Donosim vam nešto što je bolje od bilo čega što postoji i što će ikada postojati na ovome svijetu. Allah mi naređuje da vas pozovem Njemu. Ko će mi pomoći u ovom poslu, ko će mi u ovome biti brat i saputnik?

Odgovor je bio mukla tišina. Niko nije progovarao očekujući da će neko drugi izraziti lojalnost Poslaniku, alejhisselam Jedan mali mršavi dječak sa jedva deset godina uzviknu:

- O Allahov Poslaniče, ja ću biti tvoj pomoćnik!

Tada skup rođaka prasnu u neuljudan i podrugljiv smijeh. Nakon toga su ustali i počeli odlaziti. Dječak je bio uvrijeđen ovom neuljudnošću, pa ga je Poslanik, alejhisselam, zagrlio i rekao:

- Ovo je moj brat i saputnik.

Ovaj dječak je bio Alija, sin Poslanikovog amidže Ebu Taliba. Bio je prvi muškarac koji je primio islam od Allahova Poslanika, alejhisselam, lično.

Istina se počela širiti. Nekoliko, uglavnom mladih ili slabih i bespomoćnih, ljudi prihvatilo je Islam. Bili su malobrojni ali hrabri. Poslanik, alejhisselam, je tako dobio prostor za djelovanje. Uprkos uvredama Kurejšija, zaustavljao je ljude na ulicama i tržnicama i pozivao ih u Allahovu vjeru. Rugao se njihovim idolima od drveta i kamena i pozivao ljude da vjeruju u Pravog Boga. Što je Poslanik, alejhisselam, bivao aktivniji, Kurejšije su mu se sve žešće suprotstavljale. Najžešći u ovome su bili: Ebu Sufjan, čije je lično ime bilo Šakr b. Harb, poglavica Benu Umejje, ogranka plemena Kurejš, Velid (Halidov otac), Ebu Leheb – Poslanikov amidža, i Ebu Hakem. O prvom i posljednjem od njih ćemo još dosta čuti.

Ebu Sufjan i Velid su bili vrlo ponosni ljudi, koji su jako držali do sebe. Kao vodeće ličnosti Poslanikove opozicije, oni se na početku nisu spuštali tako nisko da bi pribjegli nasilju. Velid je govorio:

-Zar je poslanstvo dodijeljeno Muhammedu, dok meni, najboljem od Kurejšija, nije dodijeljeno ništa. A tu je i Ebu Mesud, poglavica Sekifa. Mi smo sigurno najveći u ova dva grada.

Ovaj čovjek je živio u svijetu u kojem je položaj čovjeka ovisio o njegovom porijeklu. Čak i prema ovim pravilima, Velid nije bio u pravu. Poslanikova, alejhisselam, loza nije bila ništa manje plemenita od njegove. Ne tako davno, Poslanikova, alejhisselam, porodica je bila najuglednija u Mekki. Njegov djed, Abdul Mutallib je bio poglavica svih Kurejšija u Mekki.

Prema Ibn Hišamu, ove Velidove riječi su bile povod objavi slijedećeg ajeta:

I još kažu: „Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen kakvom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada!" (Az-Zuhruf, 31)

Dva grada su bili Mekka i Taif. Takođe se vjeruje da su i slijedeći ajeti objavljeni Velidovim povodom, za koga smo u prethodnom poglavlju rekli da je prozvan Jedinstveni:

Meni ostavi onoga koga sam ja izuzetkom učinio
i bogatstvo mu ogromno dao
i sinove koji su s njim
i čast i ugled mu pružio –
i još žudi da uvećam!

Nikako! On, doista, prkosi ajetima našim, -
a naprtiću Ja njemu teškoće. (El-Mudessir, 11-17)
Zatim je pogledao
pa se onda smrknuo i namrštio
i potom se okrenuo i uzoholio,
i rekao: „Ovo nije ništa drugo do vradžbina koja se nasljeđuje,
ovo su samo čovjekove riječi!"
U Sekar ću Ja njega baciti – (El-Mudessir, 21-26).

Najkrvoločniji i najnasilniji od svih Poslanikovih neprijatelja je bio Ebu Hakem, Halidov rođak i prijatelj. Zbog nasilja koje je činio nad muslimanima, nazvan je „Ebu Džehl" (otac neznanja, neznalica), a po ovom imenu će ga pamtiti buduće generacije. Opisan je kao nizak, žilav i razrok čovjek ili „čovjek čeličnog lica, čeličnog pogleda i čeličnog jezika." Ebu Džehl također nije mogao zaboraviti da ga je Allahov Poslanik, alejhisselam, u ranom djetinjstvu, pobijedio u hrvanju, kojom prilikom mu je povrijeđeno koljeno, od čega mu je ostao ožiljak cijelog života.

Ovaj ugledni Kurejšija, zajedno sa drugim uglednicima, uvidio je da je sve teže spriječiti Poslanika, alejhisselam, u njegovim namjerama, pa su odlučili razgovarati sa Ebu Talibom, amidžom Allahova Poslanika, alejhisselam, koji je bio poglavica Benu Hašima, ogranka Kurejša. Oni bi ubili Allahova Poslanika, alejhisselam, ali se nisu usudili zbog običaja zaštite koju je uživao Poslanik, alejhisselam, kao saplemenik Kurejša. Ako bi ga ubili, njegovi saplemenici iz ogranka Benu Hašim bi ga sigurno osvetili, na taj način što bi ubili njegovog ubicu ili bilo kojeg člana iz ogranka ubice. A to bi izazvalo dalje krvoproliće među Kurejšijama.

Zato su se obratili Ebu Talibu:

- Ti si naš starješina i najbolji si među nama. Vidiš šta tvoj bratić radi od naše vjere. On huli na naše bogove, kleveće našu vjeru i vjeru naših očeva. I ti pripadaš našoj vjeri. Urazumi Muhammeda, ili nam dopusti da učinimo šta mi hoćemo.

Ebu Talib ih je saslušao i obećao kako će razmotriti njihov zahtjev. Nakon toga je Poslaniku, alejhisselam, prenio njihove zahtjeve, ali nije učinio ništa čime bi ga spriječio u širenju Allahove vjere. Bio

je pjesnik. Kad god bi se dogodilo nešto slično, on bi o tome spjevao dugačku pjesmu u kojoj bi iznio sve nevolje.

U Velidovoj kući, Poslanik, alejhisselam, i njegove aktivnosti su bili glavna tema svih razgovora. Svaku veče bi, zajedno sa svojim sinovima i nekim rođacima, analizirao sve događaje toga dana, a naročito postupke Kurejšija u sprečavanju Allahova Poslanika, alejhisselam. Halid i njegova braća su slušali o neuspjehu prve i druge delegacije koje su posjetile Ebu Taliba. Poslanik, alejhisselam, je bio nepokolebljiv u svojoj misiji.

[Halidov otac je bio jedan od najžešćih protivnika islama, pa je Halid godinama u svojoj kući slušao sve same neistine o Allahovu Poslaniku, alejhisselam. Ovdje se možda može naći odgovor zašto Halid nije mnogo ranije prihvatio islam. Op. prev.]

Tada je Velid povukao jedan bestidan potez. Odlučio je ponuditi Ebu Talibu svog sina Ammara u zamjenu za Muhammeda, alejhisselam. Ammar je bio uglađen, visok i snažan mladić u kojem su svi vidjeli sve potrebne muške vrline. Delegacija Kurejšija je došla Ebu Talibu, vodeći Ammara sa sobom i predložili mu:

- O Ebu Talibe! Ovo je Ammar, sin Velidov. Najbolji je od svih mladića Kurejša. Uzmi ga kao svog sina. On će ti biti odan kao bilo koji od tvojih sinova. U zamjenu, daj nam svog bratića, onog koji se okrenuo protiv tvoje vjere i vjere tvojih očeva i koji je prouzrokovao neslogu u našem plemenu. Mi ćemo ga ubiti. Zar nije pošteno - čovjek za čovjeka?

- Mislim da to nije pošteno. Vi mi dajete vašeg sina da ga hranim i podižem, dok vi moga želite ubiti. Tako mi Allaha, neće biti tako - reče im šokirani Ebu Talib.[1]

Uvidjevši da ne mogu nagovoriti Ebu Taliba da zaustavi Poslanika, alejhisselam, u njegovoj misiji, Kurejšije odlučiše zagorčavati život Allahovu Poslaniku, alejhisselam, i njegovim sljedbenicima tako žestoko da će sigurno odustati od nove vjere. Angažovali su najveći ološ Mekke da presreću Poslanika, alejhisselam, da mu se rugaju, bacaju mu prašinu u lice i da bacaju trnje na puteve kojima bi prolazio. Bacali bi svakakvu prljavštinu u njegovu kuću. Ovo nasilje će svakim danom postajati sve gore i gore.

1 Ibn Hišam, 1/267; Ibn Sad, 186.

Zlostavljanja muslimana su bivala sve teža, a stalno su korištene nove metode. Jedan čovjek je došao na ideju da ponizi Poslanika, alejhisselam, na taj način što će ga izazvati na dvoboj u hrvanju. Bio je to amidža Allahova Poslanika, alejhisselam, a ime mu je bilo Rukana b. Abd Jezid, šampion u hrvanju, vrlo ponosan na svoju snagu i vještinu. Nikada ga niko u Mekki nije porazio u hrvanju.

- O bratiću moj! Vjerujem da si muškarac i da nisi lažljivac. Dođi i pohrvi se sa mnom. Ako pobijediš, povjerovaću u tvoje poslanstvo - predloži Rukana Poslaniku, alejhisselam.

Bio je očaran svojom idejom ponižavanja Muhammeda, alejhisselam, pred svim Mekelijama. Muhammed će sigurno izgubiti – mislio je on - i biće javno ponižen. Ali, on je samo tako mislio. Allahov Poslanik, alejhisselam, je prihvatio izazov i tri puta porazio Rukanu. Ali pokvarenjak nije održao riječ i nije priznao Poslanika, alejhisselam.[1]

Kad je u pitanju nasilje prema muslimanima, Allahov Poslanik, alejhisselam, nije bio zabrinut za svoju fizičku sigurnost, zato što ga je štitilo njegovo pleme i zato što se mogao i sam fizički suprotstaviti napadačima, ali bilo je muslimana koji su bili vrlo ranjivi. Nije ih štitilo njihovo pleme ili su bili fizički slabi, naročito robovi i robinje.

Mnogi muslimani su trpili nasilje Kurejšija. Najpoznatiji od ovih paćenika, o kojem historija govori sve najbolje, je Bilal Habeši, crni rob iz Abesinije kojeg je užasno mučio njegov vlasnik Umejje b. Halef. U podne, na žarkom arapskom suncu koje je pržilo sve što mu je bilo izloženo, Bilal je bio razapet na užareni pijesak. Stavili su mu veliki kamen na prsa i ostavili ga na suncu. Umejje bi mu se stalno nadnosio nad lice i govorio:

- Poreci Muhammeda i povjeruj u Lata i Uzzaa.

Ali Bilalova vjera je ostala nepomućena. Umejje nije ni slutio da će jednog dana, u bici na Bedru, Bilal ubiti njega i njegovog sina.

Bilala, kao i još mnogo drugih zlostavljanih robova, kupio je i oslobodio Ebu Bekr, koji je bio vrlo bogat. Kad god bi čuo da je neki rob - musliman mučen, on bi ga otkupio i oslobodio.

1 Prema Ibn Hišamu (1/390) zapravo je Poslanik izazvao Rukanu, ali iznosimo Ibn-ul-Asir-ovu verziju (2/27-28).

Uprkos ovakvim zlostavljanjima, Poslanik, alejhisselam, je bio vrlo obziran prema neprijateljima islama, pa je molio Uzvišenog Gospodara:

- Gospodaru moj. Osnaži me sa Omerom ili Ebu Hakemom.

Poslanikova, alejhisselam, dova je primljena. Uskoro je Omer postao četrdeseta osoba koja je primila islam. Ebu Džehl je ostao nevjernik i kao takav je i umro.

Godine 619., deset godina nakon početka objave, umro je Ebu Talib. Time je Poslanikova, alejhisselam, pozicija postala mnogo teža. Neprijateljstvo Kurejšija prema muslimanima je raslo, pa su životi muslimana bili u opasnosti. Allahov Poslanik, alejhisselam, je nastavio sa širenjem vjere. Neprestano je bio okružen nekolicinom najpouzdanijih ashaba, od kojih su deseterica dobili poseban status – Ašere i mubeššere (deseterica obradovanih džennetom). Njima je, još za života, obećan Džennet. Oni su se posebno istakli u odanosti Poslaniku, alejhisselam. Sve do kraja života su uživali poseban ugled među muslimanima.[1]

Poslanik, alejhisselam, je trpio ono što je bilo nemoguće trpiti. Nekolicina ljudi iz Medine, tadašnjeg Jesriba, srela je Allahova Poslanika, alejhisselam, i primili su islam. Znajući za opasnosti kojima je Poslanik, alejhisselam, izložen, pozvali su ga da preseli u sigurnost njihovog grada i da tamo živi. Allah, džellešanuhu, je dozvolio Hidžru (preseljenje), pa je Poslanik, alejhisselam, većinu njih poslao u Medinu.

Septembra mjeseca 622. godine Kurejšije su odlučile ubiti Allahova Poslanika, alejhisselam. U noći kada su ga planirali ubiti, Poslanik, alejhisselam, je u pratnji Ebu Bekra i jednog vodiča krenuo put Medine, pa je njihov plan tako osujećen. Poslanikovim prelaskom u Medinu, ovaj grad postaje prva islamska država. Vrijeme najgorih zlostavljanja muslimana je završeno.

Tri mjeseca nakon Poslanikove, alejhisselam, Hidžre u Medinu, Velid je pao u smrtnu postelju. Pozvao je sinove i rekao im:

- O sinovi moji. Ostavljam vam u emanet tri stvari. Svakako ih izvršite. Prvo je krvna osveta prema Huzau. Obavezno se osvetite. Tako mi Allaha, znam da oni nisu krivi, ali se bojim da će oni vas okriviti. Drugo je moj novac. Pleme Sekif mi duguje. Utjerajte taj dug. I kao treće, dužan sam se osvetiti Ebu Uzejheru.

1 Vidi njihova imena u bilješci 1. dodatak B.

Ebu Uzejher je oženio Velidovu kćer, pa ju je vratio nazad ocu. Nakon ove oporuke, Velid je umro. Sahranjen je uz sve počasti koje su odavane najuglednijim Kurejšijama. Prvi dio oporuke je riješen bez imalo poteškoća. Huza je platio krvarinu i stvar je završena bez sukoba. Drugi dio je odgođen za kasnija vremena. Treći dio je riješen tako što je Velidov sin Hišam, godinu dana nakon oporuke, ubio bivšeg zeta Ebu Uzejhera. Pojavila se opasnost daljeg krvoprolića, ali Ebu Sufjan je intervenisao i izgladio situaciju.

Nakon smrti Velida, Halid je mirno živio u Mekki, uživajući u bogatstvu koje mu je otac ostavio. Putovao je u Siriju sa trgovačkim karavanima u veliki grad Basru, koja će mnogo godina kasnije postati njegov vojni cilj.

Nije poznato koliko žena i djece je Halid imao, ali pouzdano se zna za dva njegova sina. Stariji je bio Sulejman, a mlađi Abdurrahman. Abdurrahman je rođen šest godina prije Velidove smrti i steći će slavu kao muslimanski oficir u Siriji. Prema običaju Arapa, Halid je bio poznat po sinu Sulejmanu, jer je, u skladu sa običajima, bio naziván ibn Velid (sin Velidov) i Ebu Sulejman (otac Sulejmanov). Većina ljudi ga je oslovljavala sa Ebu Sulejman.

BITKA NA UHUDU

Proljeće je u Arabiji, mart 624. godine. Svi u Mekki su se radovali dolasku trgovačke karavane iz Palestine. Nekoliko dana je karavana bila u opasnosti, jer se kretala putevima u blizini Medine i zamalo je pala u ruke muslimana. Vještina i iskustvo Ebu Sufjana su spasili karavanu koju je sačinjavalo hiljadu kamila natovarenih robom u vrijednosti od 50 000 dinara. Ebu Sufjan je ovom karavanom zaradio dinar na dinar. Također, svaka mekanska obitelj je uložila svoj dio, pa je njen dolazak predstavljao ushićenje za cijelu Mekku.

Dok su stanovnici Mekke pjevali i plesali, a trgovci zadovoljno trljali ruke, umorna i slomljena vojska Kurejšija se vraćala u grad. Ova vojska je na poziv Ebu Sufjana požurila zaštititi karavanu koja je mogla biti napadnuta, ali je Ebu Sufjan opozvao vojsku kad je uspio izvesti karavanu na sigurno. Ali Ebu Džehl, koji je komandovao ovom vojskom, nije prihvatao takvo rješenje. Posljednjih petnaest godina života je utrošio u ogorčenu borbu protiv Allahova Poslanika, alejhisselam, pa je htio iskoristiti već okupljenu vojsku. Tako, umjesto povratka u Mekku, Ebu Džehl je želio rat protiv muslimana. Uputio se prema brdima Bedra i bio do nogu potučen. Njegova ponosna vojska se vratila kući ponižena i šokirana.

Dok je vojska Kurejšija još bila na putu ka Mekki, jedan glasnik na brzoj kamili je žurio prema gradu. Kad je ušao u grad, skinuo je košulju, razderao je i objavio tragediju. Mekkelije su se okupili oko njega tražeći informacije o bici i o svojim bližnjim. Među njima su bili Ebu Sufjan i njegova supruga Hind. Od ovog glasnika, Hind je čula o smrti njenih bližnjih. Čula je o smrti njenog oca Utbe, kojeg su u bici ubili Alija i Hamza – Poslanikov amidža, zatim o smrti njenog amidže Šejba kojeg je ubio Hamza, o smrti njenog brata Velida kojeg je ubio Alija, o smrti njenog sina Hanzale kojeg je isto tako ubio Alija. Proklela je Hamzu i Aliju i zaklela se na osvetu.

Bila je to bitka na Bedru, prva velika bitka između muslimana i nevjernika. Mala vojska od 313 muslimana je poput stijene zaustavila juriš hiljade nevjernika. Nakon jednog ili dva sata žestokog boja, muslimani su porazili Kurejšije, čija se vojska razbježala sa bojnog polja. U ovoj bici su poginuli ili su zarobljeni mnogi ugledni Kurejšije. Ubijeno je 70 nevjernika, a zarobljeno je još toliko, a samo 14 muslimana je poginulo. Među ubijenim nevjernicima bilo je 17 pripadnika iz ogranka Mahzum, uglavnom Halidovih bliskih rođaka. Ebu Džehl je ubijen, a Halidov brat Velid je zarobljen.

Dok je glasnik objavljivao imena ubijenih Kurejšija i imena onih koji su ih ubili, vrlo često su se čula imena Alija i Hamza. Alija je sam ubio 18 nevjernika, a učestvovao je u ubijanju još četverice njih. Hamza je ubio četvericu i još četvericu zajedno sa Alijom. Na ovom tužnom skupu, dominiralo je ime Alija.

Dva dana kasnije, Ebu Sufjan je održao sastanak sa vođama Kurejšija. Svi prisutni su izgubili nekog u bici na Bedru, neko je izgubio oca, neko brata ili sina. Najglasniji na sastanku su bili Safvan b. Umejje i Ikrime b. Ebu Džehl. Ikrimu je bilo najteže umiriti. Njegov otac je odlično komandovao vojskom Kurejšija na Bedru, ali je poginuo. Iako je Ebu Džehl ubio jednog muslimana, a i Ikrime nekoliko njih, iako je odsjekao ruku muslimanu koji je ubio njegovog oca, Ikrime je bio i dalje žedan osvete. Čast uglednog Kurejšije mu je nalagala osvetu.

- Ja sam izgubio sina Hanzalu – reče Ebu Sufjan – moja žeđ za osvetom nije manja od tvoje. Bit ću prvi u pripremama moćne vojske koja će poraziti Muhammeda.[1]

Svi prisutni, bez izuzetka, bili su za osvetu. Planirali su sakupiti vojsku kakvu Mekka nikad prije toga nije vidjela. Uključit će u nju i okolna plemena i tako uništiti muslimane. Zarada od spašenog karavana od 50 000 dinara bit će potrošena za opremanje ove vojske. Ebu Sufjan je jednoglasno izabran za komandanta.

Ebu Sufjan je tada izdao dvije naredbe. Prva je bila da se prestane plakati za poginulima na Bedru, da se gorčinom operu suze tuge i da se nošeni tom gorčinom osvete muslimanima. Oni koji nisu mogli izdržati, tajno su plakali. Druga naredba je bila da se ne čini ništa kako

1 Vaqidi, Megazi Resulillah, 156-157.

bi se otkupili njihovi najdraži koji su bili zarobljenici muslimana, jer će to finansijski osnažiti muslimane. Međutim, dva dana nakon toga, neko je noću tajno napustio Mekku i otišao u Medinu kako bi otkupio svog oca. Kad su ostali čuli za to, učinili su isto. Ebu Sufjan je tako morao opozvati ovu naredbu.

Iznos otkupnine je varirao od hiljade do 4 000 dirhema, ovisno o imućnosti zarobljenikove porodice. Neki zarobljenici su bili suviše siromašni da bi platili otkupninu, ali su bili pismeni, pa je cijena njihovog otkupa bila da opismene nekoliko muslimanske djece. One koji nisu mogli ni toliko, Poslanik, alejhisselam, je oslobodio bez otkupa, pod uslovom da više nikad ne dignu ruku na muslimana.

Među onima koji su pregovarali o otkupu zarobljenika bili su Ikrime i Halid, koji je propustio bitku na Bedru jer je bio odsutan iz Mekke, zatim Halidov brat Hišam. Halid i Hišam su ugovorili otkup njihovog brata Velida. Cijena je bila 4 000 dirhema, na što je Hišam glasno negodovao, pa ga je Halid ušutkao i tri brata su napustili Medinu. Na putu za Mekku, zanoćili su u blizini mjesta Zul Hulejfa. Tokom noći, Velid se iskrao iz logora, vratio se u Medinu i primio islam. Ubrzo je postao vrlo pobožan i bio je posebno drag Allahovom Poslaniku, alejhisselam. Uprkos Velidovom prelasku na islam, Halid je i dalje volio svog brata.

Tokom sastanka Kurejšija, glavna tema je bila osveta. Međutim, ekonomija je bila glavni povod Kurejšijama za novu bitku. Naime, glavna ruta trgovačkih karavana Kurejšija se pružala cestom koja je, poslije bitke na Bedru, bila pod kontrolom muslimana. U novembru 624. godine, Safvan b. Umejje je bio prisiljen poslati trgovačku karavanu u Siriju, ali drugim putem za koji je mislio da je siguran. Karavana je napustila Mekku putem za Irak, pa je nakon nekog vremena skrenula prema Siriji, zaobilazeći Medinu na odstojanju koje je Safvan smatrao sigurnim. Ali, Poslanik, alejhisselam, je saznao za tu karavanu pa je poslao Zejda b. Harisa sa stotinu ratnika da je zarobi. Zejd je to i učinio.

Tada je Safvan posjetio Ebu Sufjana. Složili su se da opstanak Kurejšija zavisi od trgovine sa Sirijom. Zato su odlučili što prije uništiti muslimane. Ikrime ih je u tome požurivao, ali stari i iskusni Ebu Sufjan je znao da treba mnogo vremena da bi se pripremila vojska

za takav pohod. Trebalo je nabaviti dovoljno kamila, konja i oružja. Obećao je Ikrimi da će dati sve od sebe na tom planu.

Pripreme za vojni pohod su počele vrlo temeljito. Tada je jedan munafik pristupio Ebu Sufjanu sa prijedlogom. Bio je to Ebu Amr iz Medine. Primio je islam sa nekoliko pripadnika plemena Evs. Zatim je napustio Medinu i zakleo se da se neće tamo vratiti sve dok je Allahov Poslanik, alejhisselam, u Medini. Bodrio je Kurejšije za borbu protiv muslimana. Ranije je bio poznat po nadimku Monah, ali mu je Posalanik, alejhisselam, dao nadimak Podlac.[1]

- Imam pedest pripadnika svog plemena uz sebe – govorio je Podlac - vrlo sam uticajan u svom plemenu. Predlažem da prije bitke pošaljem svoje pleme da stane na stranu Muhammeda. Nema nikakve sumnje da će oni napustiti Muhammeda i preći na našu stranu kad za to dođe vrijeme.[2]

Ebu Sufjan odmah prihvati ovaj prijedlog, jer je pleme Evs bilo jedno od dva najveća plemena u Medini i činilo bi više od trećine muslimanske vojske.

Počeše pregovori sa lokalnim plemenima oko pridruživanja vojsci Kurejšija. Plemena Kinan i Sekif poslaše veliki broj vojnika u nevjerničku vojsku. Početkom marta 625. godine vojska Kurejšija je krenula ka Mekki. Poslanikov amidža Abbas je iz Mekke pisao Poslaniku, alejhisselam, o tome.

U drugoj sedmici marta 625. godine vojska Kurejšija je napustila Mekku. Bila je to vojska od 3 000 vojnika, od kojih je 700 bilo naoružano. Imali su 3 000 kamila i 200 konja. Sa vojskom je putovalo i petnaest žena u nosiljkama na kamilama, koje su podsjećale Kurejšije na njihove drugove koji su pali na Bedru i davale im moral. Jedna od njih je bila Hind. Bila je vođa te grupe žena. Tu su bile i supruge Ikrime i Amra b. Asa, sestra Halidova, kao i Amra bint Alkam o kojoj ćemo kasnije još govoriti. Neke od njih su nosile i muzičke instrumente.

U ovom pohodu je učestvovao i Džubejr b. Mutim, ugledni Kurejšija. Rekao je svom crnom robu koji se zvao Vahšij, što u prijevodu znači Divljak:

1 Ibn Hišam, 2/67.
2 Vakidi, Megazi Resulillah, 161.

- Ako ubiješ Hamzu, Muhamedovog amidžu, kako bi osvetio mog amidžu kojeg je on ubio na Bedru, ja ću te slobodati.[1]

Vahšiju se svidio ovaj prijedlog. Glavno oružje ovog krupnog abesinskog roba je bilo koplje kojim je izvrsno rukovao. Nije poznato da je njime ikada promašio. Kad su odmakli još dio puta, pored Vahšija je prolazila kamila sa nosiljkom za žene. Iz nosiljke mu se obratila Hind:

- O oče crnine! Izliječi moju tugu i zasluži nagradu![2]

Obećala mu je dati sav svoj nakit ako ubije Hamzu koji je ubio njenog oca na Bedru. Vahšij je pogledao nakit na njenom vratu, narukvice i prstenje. Bio je skupocjen. Njegove oči su zablistale pri pomisli da će sve to biti njegovo.

Dok je vojska Kurejšija napredovala prema Medini, Poslanik, alejhisselam, je neprestano bio informisan o njihovim aktivnostima preko plemena koja su bila u savezu sa muslimanima. Vojska Kurejšija je, 20. marta 625. godine, stigla nekoliko kilometara nadomak Medine i ulogorila se u šumovitom području zapadno od brda Uhud. Tog dana Poslanik, alejhisselam, je poslao dva muslimana da izvide snagu nevjerničke vojske. Izviđači su se uskoro vratili.

Slijedećeg dana, Poslanik, alejhisselam, je napustio Medinu sa hiljadom vojnika, od kojih je samo stitinu bilo naoružano. Imali su dva konja, od kojih jedan bio Poslanikov. Ulogorili su se kod brdašca Šejhan, oko dva kilometra sjeverno od Medine.

Slijedećeg jutra, prije pokreta muslimanske vojske, jedna grupa od 300 munafika pod vođstvom Abdullaha b. Ubejja napustila je Poslanika, alejhisselam, pod izgovorom da je borba protiv vojske Kurejšija uzaludna i da ne žele učestvovati u unaprijed izgubljenoj bici. Vratili su se u Medinu, a Poslanik, alejhisselam, je sada sa 700 vojnika krenuo dalje. Allahov Poslanik, alejhisselam, se zapravo nije želio boriti izvan Medine, ali je većina insistirala da se krene u susret vojsci Kurejšija. Iako se nije slagao s tim, Poslanik, alejhisselam, je prihvatio prijedlog većine i pokrenuo vojsku ka podnožju brda Uhud sa namjerom da se sretne sa Kurejšijama na otvorenom prostoru.

1 Ibn Hišam, 2/61-62.
2 Isti izvor.

Uhud je brdski masiv smješten oko sedam kilometara sjeverno od Poslanikove, alejhisselam, džamije u Medini. Visok je oko 300 metara, dug oko 9 kilometara, a njegov zapadni dio je vrlo strm.

Desno od ove strmine, a što se vidi iz Medine, blago se pruža dolina koja se sužava u uzak klanac oko 900 metara od podnožja strmine. Tu dolina prestaje i ponovo počinje masiv Uhuda. Poslanik, alejhisselam, se ulogorio na ulazu u ovu dolinu, u podnožju strmine.

Organizovao je muslimane kao kompaktnu cjelinu u front od 900 metara. Desno krilo muslimana je bilo u podnožju strmine, a lijevi krilo u podnožju malog brda Ajnan, koje je bilo oko 12 metara visoko i oko 150 metara dugo. Desno krilo je bilo sigurno, jer je Poslanik, alejhisselam, na brdo Ajnan postavio 50 strijelaca da bi spriječili moguće prilaženje Kurejšija u pozadinu muslimanske vojske. Ovih pedeset strijelaca je bilo pod komandom Abdullaha b. Džubejra. Dobili su precizno naređenje od Poslanika:

- Koristite vaše strelice protiv neprijateljske konjice. Držite konjicu dalje od naše pozadine. Sve dok ste tu, naša pozadina je sigurna. Nipošto ne napuštajte vašu poziciju. Ako vidite da pobjeđujemo, nemojte nam se pridružiti, a ako vidite da gubimo, ne priskačite nam u pomoć.[1]

Naređenje je bilo vrlo jasno i precizno. Pošto je brdašce Ajnan važna taktička pozicija koja dominira područjem, bilo je nužno osigurati da ne padne u ruke Kurejšija.

U pozadini muslimanske vojske je bilo 14 žena čiji zadatak je bio donošenje vode borcima i zbrinjavanje ranjenika. Među njima je bila i Fatima, kćerka Allahova Poslanika, alejhisselam, a Alijina supruga. Poslanik, alejhisselam, je bio na lijevom krilu vojske.

Raspored muslimanskih snaga je postavljen tako da iziskuje frontalnu bitku, što je dobro zamišljeno, jer je pružalo muslimanima priliku da iskoriste svoje jedine resurse - hrabrost i borbenu vještinu - protiv brojčane nadmoći Kurejšija i njihove konjice koja bi tako bila malo efikasna zbog smanjenog prostora za manevrisanje. Tako su muslimani bili leđima okrenuti Uhudu, a gledali su u Medinu.

1 Ibn Hišam, 2/65-66; Vakidi, Megazi Resulillah, 175.

Vojska Kurejšija se pokrenula. Ebu Sufjan ih je organizovao tako da je pješadija bila u sredini, a konjica na desnom i lijevom krilu sa Ikrimom na čelu lijevog krila i Halidom koji je vodio desno krilo, obojica sa po stotinu konjanika. Amr b. As je koordinirao između dva krila konjice. Na čelu borbenog stroja je bilo 100 strijelaca za početna djelovanja. Zastavu Kurejšija je nosio Talha b. Ebi Talha, jedan od preživjelih sa Bedra. Kurejšije su razvili trupe tako da su stajali između muslimana i njihovog grada (vidi kartu 1. na strani 51).

Odmah iza glavnine snaga bile su žene. Neposredno pred bitku prešle su na čelo vojske i podsjećale vojnike na njihove najdraže koji su poginuli na Bedru. Prije nego će se ponovo povući u pozadinu, začuo se Hindin glas:

„O sinovi Abduddara!

Branitelji naših domova!

Mi smo kćerke noći,

Naše mjesto je među jastucima,

Krenete li naprijed, zagrlićemo vas,

Povučete li se, odbacićemo vas."[1]

Rano je jutro, u srijedu 22. marta 625. godine (7. ševala 3. godine po Hidžri), tačno godinu i sedam dana nakon bitke na Bedru.[2] Dvije vojske u borbenim porecima su se našle licem u lice, 700 muslimana protiv 3 000 nevjernika. Ebu Sufjan je bio sposoban vojskovođa, ali ovo je bilo prvi put da se na bojnom polju bori protiv Poslanika, alejhisselam. Muslimani su ponavljali kur'anski ajet: **"Dovoljan je nama Allah i divan je On gospodar."** (Ali Imran, 173) Učeći ovaj ajet, očekivali su Allahovu odluku.

Tada je Podlac, sa 50 svojih pristalica, istupio ispred borbenog stroja Kurejšija i pokušao prevesti svoje saplemenike iz plemena Evs, koji su bili na strani Poslanika, alejhisselam, na stranu Kurejšija. Uzviknuo je:

- O ljudi iz plemena Evs! Ja sam Ebu Amir! Vi me poznajete!
- Nisi dobro došao, o Podlače! – povika neko iz redova Evsa.

1 Ibn Hišam, 2/68.; Vakidi, Megazi Resulillah 176.
2 Neki historičari bilježe da se bitka na Uhudu odigrala sadam dana kasnije.

Tada je iz redova Evsa poletjela kiša kamenja i sručila se na Podlaca i njegove sljedbenike, koji se brzo skloniše u redove Kurejšija. Vidjevši podrugljiv izraz lica Kurejšija, Podlac reče:

- Bez mene, moj narod će biti izgubljen.[1]

Ali to nije nimalo impresioniralo Kurejšije.

Nakon toga čelne jedinice strijelaca sa obje strane su se pokrenule. Kiša strijela je letjela na jednu i na drugu stranu. Mnoge od njih su bile zapaljene. Bila je to neka vrsta artiljerijske pripreme bojišta prije navale pješadije. Pod zaštitom strijelaca, Halid je pokrenuo svoj konjički odred i krenuo ka lijevom krilu muslimana, ali je ovaj napad odbijen preciznim pogocima muslimanski strijelaca. Ovim je završen duel strijelaca. Bojnim poljem su odjeknuli glasovi žena Kurejša:

„Mi smo kćerke noći..."

Tada su uslijedili dvoboji istaknutih boraca sa obje strane. Istupio je Talha, bajraktar Kurejša, i uzviknuo:

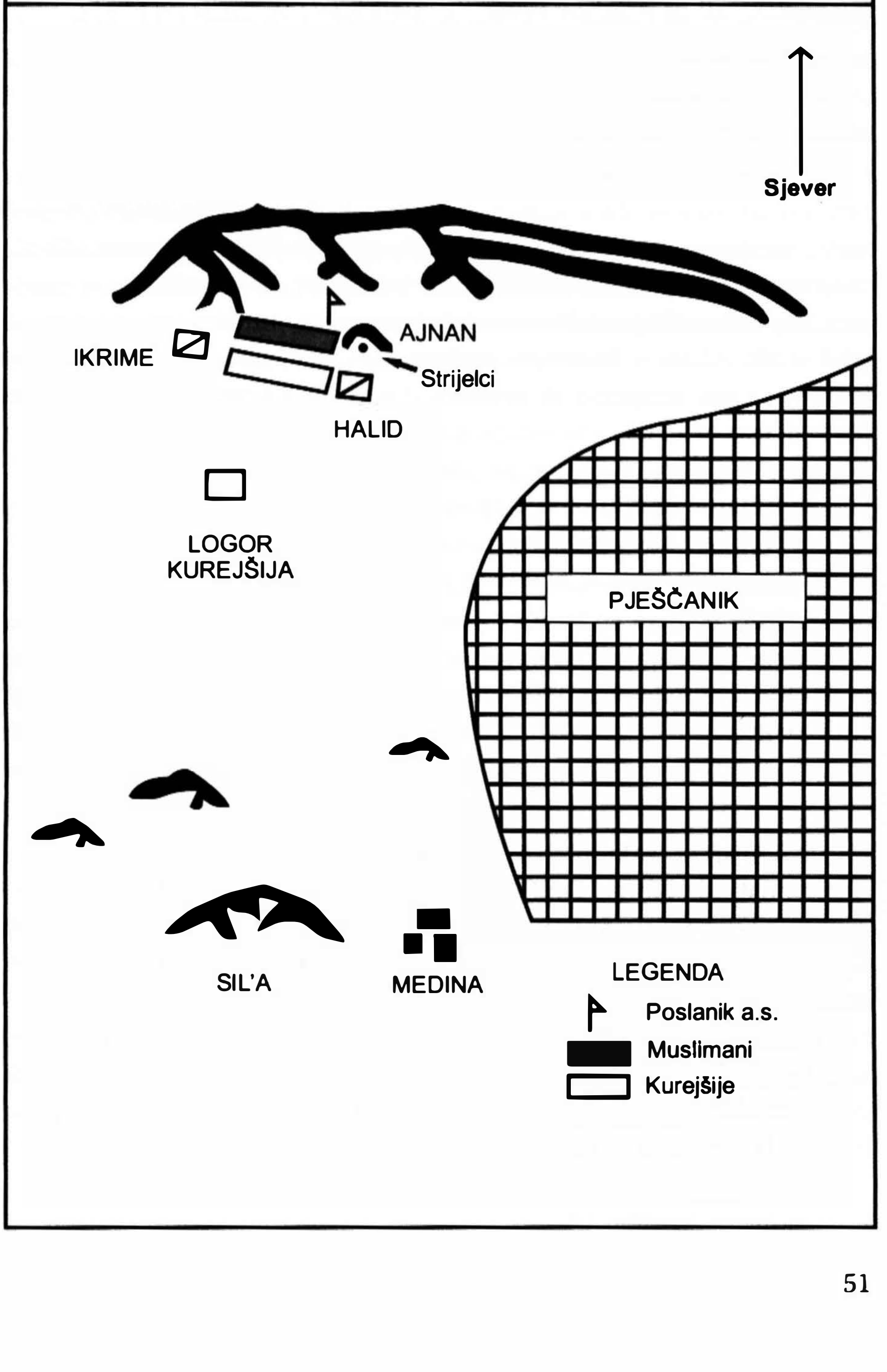
- Ja sam Talha sin Ebu Talhe! Ko će mi izaći na dvoboj![2]

Na izazov je odgovorio hazreti Alija. Prije nego je Talha uspio i zamahnuti, Alija ga je zasjekao sabljom. Talha je bio samo ranjen. Kada je Alija ponovo zamahnuo sabljom da ga dokrajči, Talha je zamolio za milost. Alija ga poštedi i brzo se vrati u redove muslimana. Kasnije, za vrijeme glavnog okršaja, Talha je poginuo. Kad je Talha ranjen u dvoboju sa Alijom, jedan drugi nevjernik je preuzeo zastavu. Za vrijeme najžešćeg okršaja, hazreti Hamza ga je ubio. Dok je ubijao ovog nevjernika, jedan drugi nevjernik iza čelnih jedinica Kurejša, pažljivo ga je osmatrao. Bio je to Vahšij - crni rob. Počeo se pažljivo prikradati Hamzi, koji je bio lahko prepoznatljiv po nojevom peru zadjevenom u njegovom turbanu.

Boj je postajao sve žešći. Zastavnici Kurejšija su padali jedan za drugim. Kad bi jedan pao, drugi bi podigao zastavu. Najviše njih je palo pod Alijinom sabljom. Ebu Sufjan je jašući sjekao muslimane. Presreo ga je Hanzala Ebu Amir i sasjekao noge njegova konja. Ebu Sufjan pade sa konja i zavapi za pomoć. Jedan nevjernik ga oslobodi ispod konja, te ubiše Hanzalu. Ebu Sufjan se povuče u pozadinu, a

1 Ibn Hišam, 2/67; Ibn Sad, 543.
2 Vakidi, Megazi Resulillah, 176.

KARTA 1.
BITKA NA UHUDU

jedan drugi Kurejšija je hrlio naprijed ka muslimanskim redovima. Bio je to Abdurrahman, sin Ebu Bekra. Glasno je izazivao svog oca da istupi i suprotstavi mu se. Ebu Bekr potegnu sablju i krenu prema svom sinu, ali ga Allahov Poslanik, alejhisselam, zaustavi i reče:

- **Vrati sablju u korice.**[1]

Abdurrahman će kasnije postati jedan od najboljih muslimanskih oficira i steći će slavu ratovanjem u Siriji.

Bitka se i dalje rasplamsavala – prsa u prsa. Muslimani su bili hrabriji i imali su nekoliko izuzetnih boraca koji su bili majstori u rukovanju sabljom. Ovu prednost muslimana Kurejšije su nadoknađivale brojnošću. U najvećem žaru borbe Halid ponovo pokuša sa iznenadnim napadom njegove konjice na lijevo krilo muslimana, na mjesto gdje je bio Allahov Poslanik, alejhisselam, ali se ubrzo povukao pod kišom strijela odapetih sa brdašca Ajnan. Poslanik, alejhisselam, je lično učestvovao u borbi, odapinjući strelice na glavninu snaga Kurejšija. Neposredno iza Poslanika, alejhisselam, bio je Sad ibn Ebi Vekas, čije zanimanje je bilo izrada strelica. Bio je Poslanikov, alejhisselam, dajdžić i jedan od najboljih strijelaca toga vremena. Poslanik, alejhisselam, je birao mete, a Sad bi ih precizno pogađao.

Hazreti Hamza se borio na lijevom boku muslimana. Upravo je ubio dvojicu nevjernika i spremao se ubiti i trećeg koji se zvao Sebe b. Abdil Uzza. Njegova majka je obrezivala djecu u Mekki. Hamza ga je dozivao:

- Dođi, dođi, o sine rezačice kože!

Sav crven u licu, Sebe je navalio na Hamzu. Dok su se ova dvojica borili, Vahšij je, zaklonjen iza kamena, iskusnim okom odmjeravao udaljenost od Hamze. Dok je Hamza zadavao smrtne udarce nevjerniku, Vahšij baci svoje koplje koje precizno pogodi Hamzu u stomak i probode ga. Koplje mu je izašlo na leđa. Hamza se okrenu prema Vahšiju, ljutito drezknu i krenu prema njemu. Vahšij je čekao iza stijene. Konačno, hazreti Hamza je pao, smrtno pogođen. Vahšij je sačekao da prestane i zadnji trzaj Hamzinog tijela. Tada mu priđe, izvadi svoje koplje iz Hamzinog tijela i povuče se u pozadinu. Za njega je bitka bila završena. Obavio je svoj posao. Vahšij će učestvovati u još

1 Vakidi, Megazi Resulillah, 176.

mnogim bitkama, ali u tim bitkama neće biti Hamze – Allahova lava i lava Allahova Poslanika alejhisselam.[1]

Ubrzo nakon toga, vojska Kurejšija se poče povlačiti pod žestinom muslimanskih napada. Nakon što je nekoliko najboljih boraca Kurejša poginulo i ranjeno, njihova mjesta su popunjavali robovi. Kad su i oni desetkovani, nastao je opći metež u njihovoj vojsci. Muslimani su gonili Kurejšije. Vidjevši to, njihove žene zacviliše, skidoše obuću i zadigoše svoje haljine kako bi mogle brže bježati. Samo je Amra stajala nepomično.

Muslimani stigoše do logora Kurejšija i počeše ga plijeniti. Nastade pometnja među ženama i robovima. Puzali su okolo nadajući se da neće biti ubijeni, dok su muslimani ushićeno plijenili sve na šta su naišli. U muslimanskim redovima nasta nered i nedisciplina. Prva faza bitke je gotova. Kurejšije su poražene. Izgledalo je kao da je bitka na Uhudu završena. Ali, neće biti tako.

Dok je glavnina Kurejšija bježala, a muslimani ih progonili, njihova dva mobilna krila su ostala nepomična. Obojica, Halid i Ikrime, povukli su se malo nazad, držeći svoje ljudstvo pod punom kontrolom ne dopuštajući nikome da se dalje povlači. Halid je proučavao ovu složenu situaciju. Gledao je čas u Kurejšije koji su bježali, čas u muslimane koji su plijenili po njihovom logoru, čas u strijelce na brdašcu Ajnan. Nije bio sasvim siguran šta treba činiti. Odlučio je strpljivo čekati dok se ne ukaže zgodna prilika za djelovanje. Veoma brzo, njegova strpljivost će se isplatiti.

Strijelci na brdašcu Ajnan su posmatrali bijeg Kurejšija i pljenidbu njihove imovine. Poželjeli su uzeti svoj dio plijena koji je bio vrlo primamljiv. Upitali su svog zapovjednika Abdullaha b. Džubejra za dozvolu da napuste položaje i pridruže se ostalima. Abdullah je odbio taj zahtjev riječima:

- Vrlo dobro znate šta je naredio Allahov Poslanik. Ostaćemo na ovom brdu sve dok ne dobijemo naredbu da ga napustimo.

- Da, ali Poslanik nije to namjeravao. Držali smo brdo dok je bitka trajala. Sada je sve gotovo. Nema više svrhe biti ovdje.

1 Vakidi, Megazi Resulillah, 176.

Uprkos protestima svog pretpostavljenog, mnogi strijelci napustiše brdo i zaputiše se ka logoru Kurejšija uzvikujući: „Plijen! Plijen!“[1]

Abdullah je ostao na brdu sa devet strijelaca. Ovo nije promaklo oštrom Halidovom oku. Sačekao je da strijelci siđu sa brda i da stignu do logora Kurejšija. Onda je Halid pokrenuo konjicu ka brdu koje je branilo svega nekoliko muslimanskih strijelaca, sa namjerom zauzimanja brda i otvaranja prostora za manevar konjice. Ikrime je vidio Halidov pokret, shvatio o čemu se radi, pokrenuo je svoj odred konjanika i pridružio se Halidu u zauzimanju brda Ajnan.

Hrabri borci koji su ostali na brdu pružali su žestok otpor. Neki su poginuli, a ranjeni su protjerani sa brda žestokim Halidovim napadom. Abdullah b. Džubejr, sav izranjavan, bio je posljednji koji je branio položaj koji mu je povjerio Allahov Poslanik, alejhisselam. Ikrime ga je na kraju savladao. Sada je Halidov i Ikrimin odred konjanika bezbjedno stigao u pozadinu muslimana i odatle napao. Ikrime je sa dijelom konjanika napao muslimansku jedinicu u kojoj je bio Allahov Poslanik, alejhisselam, a Halid je sa svojoj jedinicom i sa ostatkom Ikrimine jedinice napao muslimane u logoru Kurejšija.

Halid je napao muslimane odakle to oni nikako nisu očekivali i nastojao ih razbiti u grupice. Kad su muslimani vidjeli šta ih je snašlo, nastao je opći metež u njihovim redovima. Mnogi od njih su potpuno izgubili prisebnost. Tek nekoliko njih je pružilo otpor, ne priznavajući poraz sve dok je Allahov Poslanik, alejhisselam, živ. Amra, žena Kurejševića koja nije pobjegla, zgrabila je zastavu nevjernika koja je ležala na zemlji, podigla je i mahala njome u nadi da će razbijena glavnina snaga Kurejšija to vidjeti. Za to vrijeme, Ebu Sufjan je ponovo sakupio glavninu pješadije i uspostavio kontrolu nad njima. Ugledao je kako Amra maše njihovom zastavom i kako njihova konjica razbija muslimane sa leđa. Tada je naredio napad:

- Naprijed u slavu Uzzaa, naprijed u slavu Hubela.[2]

Muslimani su sada bili između dvije vatre. Sa leđa ih je napala konjica, a sa fronta reorganizovana pješadija. Ebu Sufjan je lično jurišao i ubijao muslimane, koji su sada zapali u beznadežnu situaciju.

1 Vakidi, Megazi Resulillah, 178-179.; Ibn Sad, 545, 551.
2 Vakidi, Megazi Resulillah, 188; Ibn Sad, 545.

Razbijeni u sitne grupice, borili su se neorganizovano – svako za sebe, odbijajući dvostruki napad. Digla se tolika prašina da su se neki muslimani borili jedan protiv drugog, ne mogavši razlikovati muslimane od neprijatelja. Bili su vrlo zbunjeni, ali ne i panični. Bili su odlučni boriti se do posljednjeg. Halid je u borbi ubio Ebu Asira, jednog od vodećih muslimana i ranio još jednog. Misleći da je mrtav, Halid je nastavio dalje, ali musliman je bio samo ranjen, pridigao se i nastavio se boriti.

Bojno polje se sada podijelilo na dva dijela. Glavnina muslimana se borila protiv glavnine nevjernika, a manja muslimanska jedinica u kojoj je bio Allahov Poslanik, alejhisselam, borila se protiv Ikriminih konjanika i dijela pješadije koja se pridružila Ikrimi. Poslanik, alejhisselam, je bio u teškoj situaciji (vidi kartu 2. na strani 57).

Kad su muslimani napustili svoje pozicije, Poslanik, alejhisselam, se vratio na svoj početni položaj. Oko njega je bilo 30 najvjernijih ashaba koji nisu podlegli iskušenju plijena, nego su ostali uz Poslanika, alejhisselam. Među njima su bili Alija, Ebu Bekr, Sad b. Ebi Vekas, Talha b. Ubejdillah, Ebu Ubejde, Abdurrahman b. Avf, Ebu Dudžane i Mesud b. Umejr. Tu su bile i dvije žene koje su donosile vodu, pa su se sada priključile Poslaniku, alejhisselam.

Kad je Halid zauzeo brdašce Ajnan i kad je Kurejševića konjica okružila muslimane, Allahov Poslanik, alejhisselam, se našao u ozbiljnoj opasnosti. Nije mogao učiniti ništa kako bi glavninu snaga stavio pod kontrolu, jer su bile daleko od njega, a znao je da će uskoro uslijediti napad na jedinicu u kojoj je bio. Situacija je izgledala beznadežna, pa se odlučio povući do obližnje padine, sa namjerom izvlačenja iz očite propasti. Dijelilo ih je svega 500 metara do cilja, ali im je Ikrime sa svojom konjicom presjekao put. Nije bilo druge do boriti se tu gdje su bili. Konjica i pješadija Kurejšija je žestoko napadala grupu, znajući da je Poslanik, alejhisselam, u njoj. Poslanik, alejhisselam, je sada bio potpuno okružen neprijateljem.

Ashabi su napravili obruč oko Poslanika, alejhisselam, odlučni da ga zaštite i borba je postajala sve žešća. I Poslanik, alejhisselam, se borio koristeći luk sve dok se nije slomio. Zatim je svoje strijele dodavao Sadu, čije je savršeno streljaštvo zadavalo muke Kurejšijama. Svaki musliman se borio protiv trojice ili četverice Kurejšija. Svaki bi ih natjerao da se povuku ili bi poginuo.

Prvi Kurejšija koji je uspio doprijeti do Poslanika, alejhisselam, bio je Ikrime. Kad je sa grupom ljudi koje je vodio dospio do Poslanika, Alahov Poslanik, alejhisselam, se približio Aliji pa je, pokazavši na Ikriminu grupu rekao:

- **Napadni te ljude!**

Alija je napao grupu i odbacio je nazad ubivši pritom jednog od njih. Još jedna grupa konjanika se približavala Poslaniku, alejhisselam, koji ponovo uzviknu:

- **Napadni te ljude!**[1]

Alija napade i ovu grupu, odbaci je nazad i ubi još jednog nevjernika.

Kad je borba bila na vrhuncu žestine, Kurejšije odasuše kišu strijela i kamenja na Poslanika, alejhisselam, i njegovu grupu. Ispucavali su ove projektile sa distance, a zatim bi napali sabljama jašući i pješice. Ispred Poslanika, alejhisselam, je stajao Ebu Dudžane, da bi ga zaštitio od strijela. Strelice su pljuskale pa je Ebu Dudžane uskoro izgledao kao jež, ali je i dalje štitio Poslanika, alejhisselam, i dodavao strelice Sadu b. Ebi Vekasu. Talha je bio uz Poslanikov, alejhisselam, bok. U jednom trenutku je osjetio da će jedan nevjernik pogoditi Poslanika, alejhisselam, strelicom u glavu, pa je pružio svoje ruke i zaštitio njegovu glavu. Tad je pogođen u ruku, izgubio je jedan prst, ali je spasio Poslanika, alejhisselam.

Vratimo se glavnini snaga muslimanske vojske. Halidov napad je bio žestok i nanio je dosta gubitaka muslimanima. Halid je ubio još jednog muslimana, čije ime je bilo Sabit b. Dahdaha. U ovoj bici, Halid je uglavnom koristio koplje kojim je probadao muslimane. Kad god bi nekog oborio, uzviknuo bi:

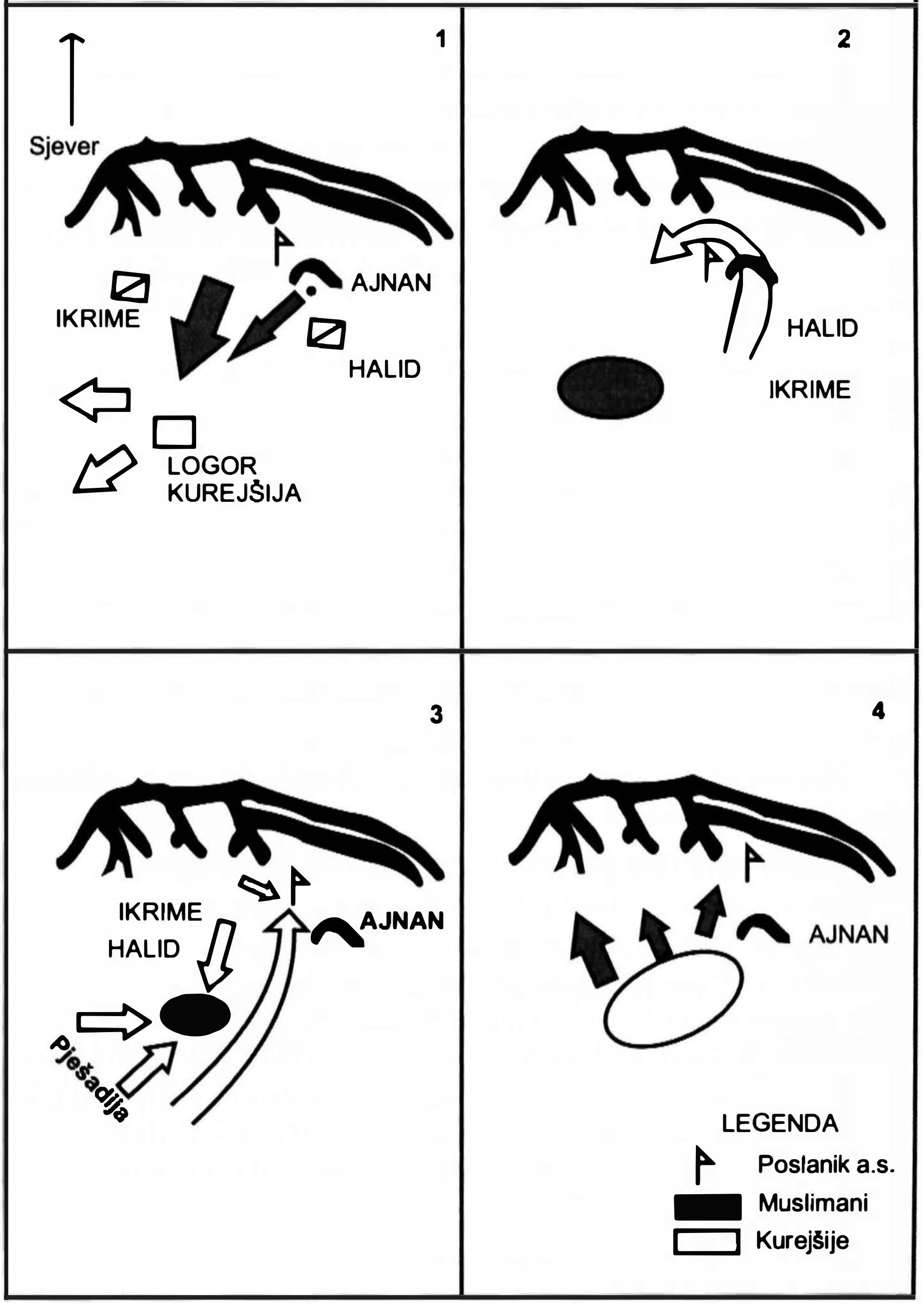
- Primi ovo! Ja sam otac Sulejmana![2]

Prvi val kontranapada Kurejšija je prošao. Na Poslanikovom, alejhisselam, dijelu bojnog polja je zavladalo kratko zatišje, da bi se Kurejšije prestrojile i ponovo napale. Za vrijeme tog zatišja jedan musliman je vidio kako Poslanik, alejhisselam, pažljivo gleda preko njegovog ramena.

1 Taberi, 2/197.

2 Vakidi, Megazi Resulillah, 198.

KARTA 2.
BITKA NA UHUDU - FAZE

Čovjek ga upita za razlog takvog gledanja, pa mu Allahov Poslanik, alejhisselam, reče:

- Očekujem Ubejja b. Halefa. On mi možda prilazi sa leđa. Ako vidiš da dolazi, pusti ga da mi priđe.

Čim je to rekao, jedan čovjek se odvojio od Ikrimine grupe lagano idući prema Poslaniku, alejhisselam, jašući na velikom snažnom konju. Čovjek je vikao:

- O, Muhammede! Došao sam! Sad smo ili ja ili ti!

Neki od ashaba su pitali Poslanika, alejhisselam, za dopuštenje da se oni obračunaju sa ovim čovjekom. Poslanik, alejhisselam, im reče:

- Neka mu bude![1]

Ashabi su se pomaknuli ustranu puštajući ovog jahača da priđe Poslaniku, alejhisselam.

U bici na Bedru, muslimani su zarobili jednog mladića po imenu Abdullah b. Ubejj (ne misli se na Abdullaha b. Ubejja, vođu munafika). Njegov otac, Ubejje b. Halef, platio je otkupninu od 4 000 dirhema i oslobodio sina. Kada je bio oslobođen, dok je još bio u Medini, Ubejje je bio drzak prema Poslaniku, alejhisselam, rekavši mu:

- O, Muhammede! Ja imam konja kojeg dobro hranim da bih ga osnažio, jer u slijedećoj bici ću doći jašući tog konja i ubiću te.

Tada je Posalnik, alejhisselam, odgovorio:

- Ne, nećeš me ubiti. Ali ja ću tebe ubiti kad budeš na konju, ako Allah to dopusti.[2]

Ubejje se prezrivo smijao dok je odlazio sa svojim sinom.

Sada je Ubejje b. Halef prilazio Poslaniku, alejhisselam, na svom uhranjenom konju. Vidio je da mu se ashabi izmiču s puta. Vidio je Poslanika, alejhisselam, gdje ga čeka i nevoljko se divio čovjeku kojeg je namjeravao ubiti. Poslanik, alejhisselam, je imao dva oklopa na sebi. Nosio je šljem od lanaca i poklopce sa strana koji su mu zaklanjali obraze. Sablja mu je bila u koricama zakačena za kožni pojas, a u desnoj ruci je držao koplje. Ubejje je vidio Poslanikova, alejhisselam, snažna i široka ramena, vidio je ruke dovoljno jake da slome koplje.

1 Vakidi, Megazi Resulillah, 195-196; Ibn Hišam, 2/84.

2 Ibn Sad, 549; Ibn Hišam, 2/84.

Poslanik, alejhisselam, je izgledao veličanstveno. Malo ljudi zna da je Muhammed, alejhisselam, bio jedan od najjačih ljudi svog vremena. No, Ubejje se nije plašio. Upravo je ubio muslimana i bio je jako samouvjeren.

Poslanik, alejhisselam, je mogao reći ashabima da ubiju Ubejja. Oni bi ga sigurno napali i raskomadali. Mogao je narediti Aliji da ga ubije i Ubejje bi bio na mjestu mrtav. Ali, Poslanik, alejhisselam, je naredio ashabima da se izmaknu i nije htio ničiju pomoć. Bilo je to pitanje časti. Muhammed, alejhisselam, će se boriti kao arapski vitez. Srest će se sa svojim izazivačem.

Dok je Ubejje prilazio Poslaniku, alejhisselam, zaustavio je konja. Ni na trenutak ne sumnjajući da će Muhammed, alejhisselam, dočekati njegov napad, polahko je izvlačio sablju iz korica. Ali, bilo je prekasno, Poslanik, alejhisselam, je pogodio Ubejja kopljem u gornji dio prsa. Ubejje se pokušao sagnuti, ali nije bio dovoljno brz, pogođen je u predio desnog ramena u blizini vrata. Bila je to manja rana, ali je Ubejje, padajući sa konja, slomio rebro. Prije nego li je Poslanik, alejhisselam, uspio ponovo napasti, Ubejje je ustao i počeo bježati prema Kurejšijama vrišteći na sav glas. Kurejšije ga zaustaviše i upitaše koliko ozbiljno je ranjen. Ubejje odgovori:

- Tako mi Allaha Muhammed me je ubio.

Nakon što su ga pregledali, Kurejšije mu rekoše da rana nije opasna i da će ubrzo zarasti. Ali Ubejje je cvilio:

- Umrijet ću! Umrijet ću!

Kurejšije ga pokušaše utješiti, ali on je izgubio kontrolu nad sobom i izbezumljeno je vrištao:

- Kažem vam, umrijet ću! Muhammed je rekao da će me ubiti! Kad bi Muhammed samo pljunuo na mene, ja bih umro![1]

Kad su se Kurejšije vraćali u Mekku, Ubejje je bio sa njima. Zanoćili su nedaleko od Mekke. Te noći Ubej je umro. Uzrok njegove smrti nije bila rana. A Allah najbolje zna.

Situacija je postala sve nepodnošljivija za muslimane, ali oni nisu odustajali od borbe. Ebu Sufjan i Halid su tražili rješenje za situaciju,

1 Ibn Hišam, 2/84.

jer se bitka odužila. Zato odlučiše napasti što žešće s ciljem ubijanja Poslanika, alejhisselam, jer bi njegova smrt značila kraj muslimana. Snažna pješadijska jedinica Kurejšija je zato žestoko navalila na muslimane koji su se i dalje odlučno branili, ali je većina njih bila izbačena iz stroja. Trojica Kurejšija su se uspjeli približiti Allahovu Poslaniku, alejhisselam, tako blizu da su ga mogli gađati kamenjem. To su bili: Utbe b. Ebi Vekas, Abdulah b. Šahab i Ibn Kamije. Počeše bacati kamenje na Poslanika, alejhisselam.

Prvi od njih, Sadov brat, je pogodio Poslanika, alejhisselam, četiri puta u lice, slomio mu dva donja zuba i rasjekao mu donju usnu. Abdullah je uspio baciti jedan kamen i pogoditi Poslanika, alejhisselam, u čelo, dok je Ibn Kamije jednim kamenom rasjekao Poslanikovo, alejhisselam, lice pri čemu su se dvije kopče sa lanca oko njegovog šljema zabile u jagodičnu kost njegova lica.

Allahov Poslanik, alejhisselam, je od siline udaraca pao na zemlju. Talha mu je pomogao da ustane. Tada je nekoliko muslimana zajedno sa Poslanikom, alejhisselam, izvršilo kontranapad i odbacilo Kurejšije nazad. Sad b. Ebi Vekas je ispustio svoj luk, izvukao sablju i krenuo na svog brata, ali je ovaj pobjegao. Sad je kasnije pričao kako nikad snažnije nije poželio ubiti čovjeka kao što je želio ubiti svog brata zato što je ranio Poslanika, alejhisselam.

Opet je nastupilo kraće zatišje pa je Poslanik, alejhisselam, obrisao krv sa lica. Kad je to učinio rekao je:

- Kako mogu uspjeti ljudi koji lice Poslanika boje krvlju dok ih on poziva njihovu Gospodaru.[1]

Ebu Ubejde je bio priučeni hirurg, pa je pokušao izvaditi karike od lanca iz Poslanikova, alejhisselam, lica. Stisnuo ih je zubima i povukao, pa je slomio dva zuba. Kasnije je među Arapima bio poznat kao El-Esrem – onaj koji je bez sjekutića.

Tokom ovog zatišja Poslanik, alejhisselam, se malo oporavio od rana. Jedna žena po imenu Umm Ejmen, koja je jednom zadojila Poslanika, alejhisselam, dok je bio dijete, stajala je u njegovoj blizini. Kurejšija Haban b. Arka je istupio iz grupe, namjestio strijelu na luk, nanišanio ženu koja mu je bila okrenuta leđima i pogodio je.

1 Ibn Hišam, 2/80.; Vakidi, Megazi Resulillah, 191.

Haban je to smatrao jako smiješnim pa se grohotom smijao dok se vraćao prema Kurejšima. Poslanik, alejhisselam, se žestoko razljutio, uzeo je strelicu iz svog tobolca, dao je Sadu i rekao:

- Gađaj onog čovjeka.[1]

Sad namjesti Poslanikovu, alejhisselam, strijelu na svoj luk, polahko nacilja i pogodi nevjernika u vrat. Sada se Poslanik, alejhisselam, smijao.

Kurejšije započeše vrlo silovit napad na Poslanika, alejhisselam, iz svih pravaca. Ashabi su ponovo okružili Poslanika, alejhisselam, i uspjeli su izdržati taj napad, ali se Ibn Kamije ipak uspio probiti. Bio je to jedan od onih koji su Poslanika, alejhisselam, gađali kamenjem. Malo desno od Poslanika, alejhisselam, stajao je Musab b. Umejr i žena koja se zvala Umm Ammara. Ova žena je odustala od svog zadatka donošenja vode i kupljenja sablji i lukova sa mrtvih i uzela direktnog učešća u borbi. Oborila je jednog konja i ranila jednog nevjernika.

Ibn Kamije je zamijenio Musaba b. Umejra za Poslanika, alejhisselam, i požurio prema njemu. Musab ga dočeka sa isukanom sabljom. Nakon nekoliko izmijenjenih udaraca, Musab je pao smrtno pogođen. Kad je Musab pao, Umm Ammara je požurila prema Ibn Kaimiji i zadala mu udarac sabljom po ramenu, ali nije bila dovoljno snažna, a osim toga nevjernik je imao oklop na sebi, pa nije bilo nikakvih posljedica po njega. Ibn Kamije zauzvrat udari Umm Ammaru sabljom po ramenu.i duboko je rasječe. Ona je pala i neko vrijeme se nije mogla ni pomaknuti.

Čim je Ammara pala, Ibn Kamije ugleda Poslanika, alejhisselam, pored sebe pa ga napade. Podigao je sablju i zadao mu snažan udarac u glavu. Sablja je rasjekla nekoliko karika na Poslanikovom, alejhisselam, lančanom šljemu, ali nije mogla prodrijeti dublje. Pošto se sablja odbila od Poslanikov, alejhisselam, šljem, nastavila je putanju prema njegovom desnom ramenu. Silina udarca je bila takva da je Poslanik, alejhisselam, pao u omanji kanal iza sebe. Podigli su ga Alija i Talha.

Vidjevši Poslanikov, alejhisselam, pad, Ibn Kamije se okrenu i požuri prema Kurejšijama vičući na sav glas:

- Ubio sam Muhammeda, ubio sam Muhammeda![2]

1 Vakidi, Megazi Resulillah, 189.
2 Ibn Hišam, 2/78.

Ova vijest se brzo pronijela bojnim poljem. Za nju su čuli svi - i muslimani i Kurejšije. Muslimanska srca su bila slomljena, pa se većina njih okrenula i požurila prema brdu Uhud. Nekoliko muslimana je mislilo da, ako je Allahov Poslanik, alejhisselam, mrtav, tad više nema nikakvog razloga za život, pa navališe na konjicu Kurejšija kako bi što skuplje prodali svoje živote. Tada je Halid ubio trećeg muslimana. Bio je to Rafa'a b. Vakš.

Dok je glavnina snaga muslimana pobjegla prema Uhudu, većina Kurejšija je počela pljačkati mrtve. Muslimani uz Poslanika, alejhisselam, su primijetili kako oko njih nema više nijednog Kurejšije. Želja za pljačkom je bila jača od njih, kao što je to malo prije bilo kod muslimana. Smatrajući da bi se mogao izvući, okružen preživjelim muslimanima, Poslanik, alejhisselam, se povukao prema uskom prolazu u dolini. Nekoliko Kurejšija je pokušalo pratiti Poslanika, alejhisselam, ali ashabi su ih otjerali ili ubili. Halid je vidio da se Poslanikova, alejhisselam, grupa povlači prema brdskom prolazu, ali nije ih pokušavao spriječiti. Bio je suviše zauzet gonjenjem muslimanske pješadije. Tako je Poslanik, alejhisselam, neometano stigao do prolaza. Grupa muslimana sa Poslanikom, alejhisselam, penjala se na strm nagib brda Uhud i stigla na visoku kamenitu liticu. Tu je Poslanik, alejhisselam, zastao i ugledao tragičan prizor poslije bitke.

Od trideset muslimana koji su se borili uz Poslanika, alejhisselam, ostalo je samo četrnaest, od kojih je većina bila ranjena. Oslatih šesnaest muslimana hrabro je poginulo na Allahovom putu, braneći Poslanika, alejhisselam.

Tako su muslimani napustili bojno polje. Neki su panično trčali što dalje odatle, neki su se vratili u Medinu, a neki su se pridružili Poslaniku, alejhisselam, tek nakon dva dana. Oni koji su tražili sklonište u brdima kretali su se u manjim grupama i putem se borili protiv konjice Kurejšija i stigli do podnožja Uhuda. Tu su se raspršili, neki su se sakrivali u podnožju brda, neki su se penjali uz greben, a ostali su se skrivali u prolazima. Niko nije znao šta dalje činiti. Kurejšije su u potpunosti vladali bojnim poljem.

Kada su stigli u uzak prolaz, Poslanik, alejhisselam, je pogledao svoje rane. Ovdje mu se pridružila njegova kći Fatima. Alija je donio vode u svom štitu, a Fatima je plačući prala krv sa očevih rana i previ-

jala ih. U ovom skloništu su bili sigurni od Kurejšija, jer je prolaz bio uzak. Poslanik, alejhisselam, se tu odmarao.

Muslimani koji su se sakrili u okrilje brda Uhud hodali su besciljno ne znajući šta činiti i kuda krenuti. Jedan od njih, Kab b. Malik, lutajući prema uskom prolazu, ugledao je Poslanika, alejhisselam, i prepoznao ga. Kab b. Malik je imao snažan glas. Uspeo se na veliku stijenu, okrenuo se prema mjestu gdje je znao da se većina muslimana skrivala i povikao:

- O muslimani, radujte se! Allahov Poslanik je ovdje![1]

Dok je vikao, pokazivao je rukom prema Poslaniku, alejhisselam. Mnogo muslimana je, čuvši ovaj poziv, krenulo prema Poslaniku, alejhisselam, i pridružilo mu se.

U međuvremenu, Ebu Sufjan je tumarao bojnim poljem zavirujući u lica poginulih i pokušavao ih prepoznavati. Koga god bi sreo, pitao bi ga:

- Gdje je Muhammed?

Kad je naišao na Halida, upitao je i njega. Halid mu reče da ga je vidio kako, okružen ashabima, odmiče kroz uski prolaz. Pokazao mu je na kamenitu liticu i zatražio dopuštenje da sa svojom konjicom napadne Poslanika, alejhisselam. Halid je pogledao dolinu, a zatim i na strmi nagib koji se uzdizao sa njenog kraja. Ovaj teren mu se učinio vrlo teškim za menevrisanje konjicom. Ali, nadao se da će ga poslužiti sreća, kao što je to malo prije bilo kad su Kurejšije pobijedile nakon početnog poraza. Halid je bio nepopravljivi optimist. Pokrenuo je konjicu uz strmu padinu.

Poslanik, alejhisselam, je vidio ovaj pokret i zamolio Uzvišenog:

- O moj Gospodaru, ne dopusti ovim ljudima da dođu ovdje![2]

Omer uze jednu grupu muslimana, spustiše se malo niz padinu i pripremiše za susret sa konjicom Kurejšija. Kad se Halid sa konjicon uspeo već povisoko, ugledao je Omera i druge muslimane kako ga spremno čekaju na uzvišenijem i povoljnijem položaju nego što je bio njegov. Procijenio je da na ovako teškom terenu nikako ne može manevrisati konjicom, pa se povukao. Bio je to posljednji taktički pokret u Bici na Uhudu.

1 Taberi, 2/200.; Vakidi, Megazi Resulillah, 185.
2 Ibn Hišam, 2/86.

Halid i Ebu Sufjan, kao i mnogi drugi, ugledali su stravičan prizor koji nikada neće zaboraviti. Bojno polje je bilo puno muslimanskih šehida, između kojih je, sa nožem u ruci, tumarala Hind i ostale žene Kurejšija tražeći Hamzino tijelo.

Iako je bila vrlo krupna, Hind se kretala sa lahkoćom. Kad je pronašla Hamzino tijelo, rasjekla mu je stomak i izvadila njegovu džigericu, odsjekla jedan komad i pojela ga. Zatim mu je odsjekla nos i uši, dok su ostale žene Kurejšija to isto činile sa tijelima drugih muslimanskih šehida.

Tada joj priđe Vahšij, Hamzin ubica. Hind skide sav svoj nakit i dade mu ga govoreći:

- Kad stignemo u Mekku, dat ću ti još deset dinara.[1]

Pošto je ostala bez nakita, Hind načini ogrlicu i narukvicu od ušiju i noseva koje je odsjekla i stavi na sebe ovaj grozni nakit. Učinivši to, Hind zapjeva:

"Osvetismo ti se za dan Bedra,
Jedan krvavi dan za drugi.
Ne mogoh podnijeti gubitak Utbe,
Niti mog amidže, brata i sina
Sada je moje srce mirno, zavjet sam ispunila.
Vahšij je otjerao bol iz mog srca.
Zahvalna sam mu dok sam živa,
I dok moje kosti ne postanu prah u mome grobu."[2]

Ebu Sufjan je hodao dolinom, još uvijek se nadajući da je Poslanik, alejhisselam, mrtav. Možda je Halid pogriješio. Popeo se na jednu stijenu, nedaleko od mjesta gdje je bio Allahov Poslanik, alejhisselam, i zavikao, obraćajući se grupi muslimana koje je vidio:

- Da li je Muhammed među vama?!

Poslanik, alejhisselam, naredi ashabima da ne odgovaraju. Ebu Sufjan ponovi pitanje još dva puta, ali odgovora nije bilo. Ponovo upita:

- Da li je Ebu Bekr među vama?!

1 Vakidi, Megazi Resulillah, 222.
2 Ibn Hišam. 2/91.

- A Omer, da li je on tu?!

Odgovora nije bilo. Ebu Sufjan se vrati među Kurejšije koji nisu bili daleko od njega i reče im:

- Sva trojica su mrtvi, sada više nema nikakvih problema.

Tada hazreti Omer, ne mogavši se uzdržati, zavika:

- Lažeš, o Allahov neprijatelju! Svi, koje si nabrojao, su živi! Ima nas dovoljno da te žestoko kaznimo!

Ebu Sufjan odgovori podrugljivim smijehom, znajući da u ovom trenutku muslimani nisu sposobni ni za kakvu akciju. Zatim reče:

- Allah te zaštitio, o sine Hattabov! Je li Muhammed zaista živ?!

- Tako mi Allaha, živ je i čuje sve što govoriš! – doviknu Omer.

- Mnogo si iskreniji od Ibn Kamijje!

Tad započe dijalog između Ebu Sufjana i Allahova Poslanika, alejhisselam. Poslanik nije htio lično govoriti s njim, pa je Omer prenosio njegove riječi:

- Slava Hubelu! Slava Uzzau!

- Slava Allahu, Najvećem!

- Mi imamo Uzaa i Hubela, a vi nemate.

- Naš Bog je Allah, a vi nemate Boga.

- Stvar je gotova. Ovo je bio naš dan, kao što je dan Bedra bio vaš. Ratna sreća je promjenjiva. Vidjećemo se ponovo na Bedru iduće godine.

- Srešćemo se na Bedru, imate naše obećanje.

- Među vašim mrtvim ćete naći neke koji su masakrirani. Ja to nisam naredio i ne odobravam taj postupak. Ne krivite me za to.[1]

Rekavši to, Ebu Sufjan se vrati u redove svoje vojske. Zatim Kurejšije napustiše bojno polje i vratiše se u logor u kom su bili dan ranije. Kad su nevjernici odmakli, Poslanik, alejhisselam, posla Aliju da izvidi ponašanje Kurejšija – da li jašu kamile ili konje. Nakon što je izvidio situaciju, Alija se vratio i izvijestio Poslanika, alejhisselam, da Kurejšije uglavnom jašu kamile, a tek poneki od njih jašu konje.

1 Ibn Hišam, 2/93-94; Vakidi, Megazi Resulillah, 229/230; Ibn Sad, 551.

Poslanik, alejhisselam, na osnovu toga zaključi:

- To znači da ne namjeravaju napasti Medinu, nego će se vratiti u Mekku. Da namjeravaju napasti Medinu, jahali bi konje za borbu. U tom slučaju, tako mi Allaha, ja bih se ponovo borio protiv njih.[1]

Kurejšije zanoćiše na lokaciji Hamrat el Esed, oko 18 kilometara od Medine.[2] Muslimani su se vratili u Medinu, osim nekolicine njih koji su odlutali, pa su pristigli idućeg dana, a neki i još jedan dan kasnije. Slijedećeg jutra, Allahov Poslanik, alejhisselam, je ustao i opasao oružje. Na njegovom licu su se jasno vidjele rane koje je zadobio u bici. Njegovo čelo, obraz i usne su bili dobro rasječeni i natečeni. Rane od dva izbijena zuba su ga jako boljele, kao i rame gdje ga je Ibn Kamijje udario sabljom. Ove rane će mu zadavati muke narednih mjesec dana.

Poslanik, alejhisselam, je poslao po Bilala, svog mujezina, i naredio mu da objavi poziv za borbu. Naređeno je da se odazovu samo oni koji su učestvovali u bici dan prije. Bilalov prodorni glas se razlijegao ulicama Medine i prenosio poruku u svaku muslimansku kuću. Muslimani se odazvaše. Većina je bila izranjavana. Proveli su neprospavanu noć u patnji i bolu, dok su ih njihove žene njegovale. Malo njih je zaista bilo spremno za borbu. Ipak, svi su ustali iz svojih postelja i odazvali se. Nije bilo stenjanja, ječanja ni plača. Mnogi su hramali, neki su hodali uz pomoć improviziranih štaka, a neki su mogli hodati samo uz pomoć svojih drugova. Hramljući i teturajući, došli su do Poslanika, alejhisselam. Kad su ga ugledali onako izranjavanog, zaplakali su i rekli:

- Odazivamo se, o Allahov Poslaniče.

Tako umorni i izranjavani, predvođeni ranjenim Poslanikom, alejhisselam, krenuli su u borbu protiv nevjernika. Bilo ih je oko 500.

Dok su se muslimani okupljali za borbu, žestoka svađa je bijesnjela u logoru Kurejšija. Ikrime, bijesan kao i dan ranije, insistirao je da se vrate u bitku jer su muslimani bili u očajnom stanju poslije žestoke bitke. Smatrao je to dobrom prilikom da ih potpuno unište prije nego se oporave.

1 Ibn Hišam, 2/94.

2 Bilo je to pored današnje lokacije Bir Ali, na glavnom putu za Mekku.

- Što je dosta, dosta je – reče Safvan b. Umejje – pobijedili smo, to je dovoljno. Muslimani jesu u lošem stanju, ali ni mi nismo mnogo bolji. Mnogi naši borci i konji su izranjavani. Ako dođe do bitke, možda nećemo imati jučerašnju sreću.[1]

Kurejšije su čuli o 300 munafika koji su dezertirali iz Poslanikove, alejhisselam, vojske. Pobojali su se da bi se oni možda mogli ponovo vratiti Poslaniku, alejhisselam, pa bi muslimani bili ojačani snažnim i svježim trupama. Osim toga, Kurejšije su zarobili dva muslimanska izviđača i odmah ih ubili. Njihova prisutnost je potvrdila procjenu Safvana i Ebu Sufjana o muslimanskoj ogorčenosti i spremnosti za borbu. Zato Ebu Sufjan odmah izdade naređenje za pokret prema Mekki. Kurejšije tako krenuše za Mekku. Poslije podne, muslimani stigoše u napušteni neprijateljski logor. Ostali su tu četiri dana i noći, nakon čega se vratiše u Medinu.

Bitka na Uhudu je završena. Poginulo je ukupno 70 muslimana. Ebu Sufjan je ubio jednog, Halid i Ikrime su zajedno ubili trojicu. Na strani Kurejšija je bilo 22 poginula, od kojih je šest ubio Alija, a Hamza trojicu. Bio je to poraz muslimana, ali ne definitivan. Bila je to druga značajna bitka u historiji muslimana. Prvi put je Ebu Sufjan komandovao u bici protiv muslimana i bila je to prva bitka u Halidovom životu. Poslanik, alejhisselam, je izgubio ovu bitku, a glavna krivnja za ovaj poraz pada na strijelce koji su napustili brdo Ajnan, ne poslušavši Poslanika, alejhisselam, i svog pretpostavljenog.

Nekoliko pisaca se izjasnilo da Arapi u to vrijeme nisu ništa znali o stvarnom ratovanju. Smatrali su da se njihovo vojevanje svodi na puko jurišanje i stihijsku bitku. Bilo je mišljenja među ovim piscima da su Arapi vještinu ratovanja naučili od Bizantijaca i Perzijanaca sa kojima su se sukobljavali nakon Poslanikove, alejhisselam, smrti. To uopće nije tačno. Vidjeli smo da način na koji je Poslanik, alejhisselam, rasporedio svoje trupe pokazuje njegovo izvrsno taktičko promišljanje. Važno je naglasiti da je Poslanik, alejhisselam, izabirući bojno polje, ostavio Medinu otvorenom za napad. Medina je bila baza muslimanima, a put prema bazi koji se pružao južno od muslimanskih položaja bio je otvoren. Ako bi se Ebu Sufjan odlučio na pokret ka Medini, muslimani mu ne bi bili na putu.

1 Ibn Hišam, 2/104; Vakidi, Megazi Resulillah, 231-233-263.

Donoseći ovu odluku, Poslanik, alejhisselam, je predvidio da Ebu Sufjan neće pokrenuti trupe ka Medini, jer ako bi to učinio, izložio bi svoja krila i pozadinu napadima muslimana. Tako je i bilo. Ebu Sufjan nije krenuo na Medinu zbog opasnosti od muslimanskih snaga koje su bile raspoređene pored puta za Medinu. Ovo je klasičan primjer, oproban mnogo puta u historiji ratovanja, kad bi branioci baze napustili istu, ne dočekujući fontalni sukob, nego bi bočnim napadom ugrožavali svaki neprijateljski pokret prema bazi.

Pošto je bio prinuđen na borbu pod uslovima koji mu nisu najbolje odgovarali, Ebu Sufjan je ispravno rasporedio svoje snage, na klasičan način koji su upotrebljavali Bizantijci i Perzijanci, sa glavninom pješadijskih jedinica u centru i pokretljivim krilima za manevrisanje ka neprijateljskim bokovima i pozadini.

Imajući u vidu prirodu bojnog polja i raspored snaga, pitanje je da li bi ijedan bizantijski ili perzijski general rasporedio snage drugačije nego što su to učinili Poslanik, alejhisselam, i Ebu Sufjan. Sasvim sigurno, nijedno taktičko promišljanje ne bi ponudilo bolje rješenje.

Ostale činjenice, koje su opredijelile ovu bitku, jesu Halidovo taktičko prosuđivanje i njegove vojne vještine. Kad se glavnina snaga Kurejšija razbježala, njegova konjička jedinica je ostala čvrsto na svojoj poziciji. U većini slučajeva, kad se glavnina snaga raspe, i ostale snage se raspu. Vidjeli smo neobičnu Halidovu hrabrost kad je uspio zadržati svoju konjicu pod punom kontrolom, iako je to izgledalo besmisleno.

Vidjeli smo njegovo strpljenje i neprihvatanje poraza. Halidovo oštro oko vidjelo je kad su muslimanski strijelci napustili Ajnan i time otvorili prolaz ka lijevoj strani muslimanskih snaga. Ugledavši priliku, brzo je reagovao i došao iza leđa muslimanima, gdje su bili vrlo ranjivi. Bio je to briljantan potez, koji je muslimane iz gotovo sigurne pobjede doveo u poraz.

Također vidimo njegovu odlučnost i istrajnost u pritisku na uporne muslimane, sve dok in nije slomio. Ubivši trojicu muslimana pokazao je ličnu hrabrost i borbenu vještinu. Posjedujući hrabrost i mladalački polet, ali i strpljivost koja je neuobičajena za njegove godine, Halid je pokazao da će ostvariti blistavu vojnu karijeru.

Bila je to prva bitka u islamu gdje su pokazani prefinjeni manevri. Od tada će se muslimani sve više isticati u bitkama, koristeći manevre i vojnu strategiju. Neka od imena koja su pominjana u ovoj bici postići će u dvije naredne decenije neviđenu slavu kao pobjednici i osvajači... Halid, Amr b. As, Ebu Ubejde i Sad b. Ebi Vekas.

BITKA NA HENDEKU

Po povratku u Mekku, Halid je nekoliko dana neprestano razmišljao o Bici na Uhudu. Stalno je razmišljao o trenutku kad su muslimanski strijelci napustili svoje položaje, što mu je dalo priliku za brz i precizan manevar, kojim će se često koristiti u budućim bitkama u svojoj vojnoj karijeri. Jedna činjenica koju nije mogao razumjeti, a toliko ga je opterećivala, bila je neobična hrabrost i istrajnost muslimana. Izgledalo je neprirodno da tako malobrojna vojska, napadnuta sa svih strana, bude tako odlučna i spremna boriti se do kraja štiteći svog vođu i vjeru. Osim toga, porijeklo muslimana je bilo isto kao i porijeklo Kurejšija i ostalih Arapa. Možda je u toj novoj vjeri bilo više predanosti i posvećenosti nego u drugim vjerama. Možda je bilo nešto u Muhammedovoj, alejhisselam, ličnosti što je privlačilo ljude. Takve misli su ga okupirale, ali za sad nije bilo ni govora da bi prihvatio novu vjeru. Štaviše, nadao se ponovnom sukobu sa muslimanima, ali bez ogorčenosti i mržnje, kao što sportista razmišlja o novom meču.

[Islam je vjera koja oduševljava u svim domenima. Tako je Halid oduševljen u svom domenu – domenu ratovanja. Bio je oštrouman i razborit, pa je stalno pokušavao odgonetnuti tajnu muslimanskih uspjeha. Lično je poznavao skoro sve muslimane, od kojih mnogi nisu bili poznati po viteštvu prije islama. Odjednom, sve sami vitez do viteza. Odakle li to dolazi? – pitao se Halid. Op. prev.]

Halid je nastavio uživati u životu. Naredne dvije godine nije bilo direktnog vojnog sukoba između muslimana i Kurejšija, ali dogodio se jedan incident, poznat kao slučaj Radži. Bio je to brutalan i užasan sukob koji je još više zaoštrio odnose između Mekke i Medine.

Dogodilo se to u julu mjesecu 625. godine. Nekoliko Arapa je došlo Poslaniku, alejhisselam, kao delegacija plemena i izrazili želju da prihvate islam. Zamolili su Allahova Poslanika, alejhisselam, da im pošalje nekoliko muslimana koji su poznavali Kur'an i propise islama, kako bi to znanje prenijeli njihovom plemenu. Poslanik, alejhisselam, je odabrao šest ashaba za ovaj zadatak. Ovi ashabi su bili vrlo ponosni što su baš oni odabrani da šire Allahovu vjeru. Otišli su sa delegacijom plemena, potpuno nesvjesni zamke koja ih čeka. Kad su ashabi sa svojim vodičima stigli do lokacije Radži, nedaleko od Usfana, upali su u zasjedu koju je napravilo stotinu ratnika iz plemena koje ih je pozvalo. Muslimani su izvukli sablje, ali nisu imali nikakve šanse. Trojica su ubijeni, a trojica zarobljeni i odvedeni u Mekku. Na putu do Mekke jedan musliman se uspio osloboditi i napasti čuvare, ali je ubijen. Preostala dva muslimana su dovedena u Mekku gdje su prodani. Bili su to Hubejb b. Adi i Zejd b. Desine. Obojica su ubijali nevjernike u borbi, pa ih je kupila rodbina ubijenih nevjernika sa namjerom da ih ubiju, kako bi se osvetili.

Nekoliko dana ih niko nije dirao jer je bio sveti mjesec safer. Kad je istekao sveti mjesec, zatvorenici su odvedeni u sjeverozapadni dio Mekke, koji se zvao Tenim, gdje se skupilo svo stanovništvo, uključujući robove, žene i djecu. Dovedeni su do mjesta gdje su dva kolca bila zabijena u zemlju. Zarobljenici su zatražili dozvolu da obave namaz, nakon čega su svezani za kolčeve. Ponuđeno im je da izaberu između vraćanja obožavanju idola Kurejšija i smrti. Oba muslimana su odabrali smrt. Tada im priđe Ebu Sufjan i upita:

- Zar ne želite da ste sada sigurni u svojim domovima, a da je Muhammed na vašem mjestu?

Obojica su odlučno odbili takvu mogućnost i rekli da ne postoji takvo mučenje koje bi ih natjeralo na tu pomisao. Uznemiren i razljućen, Ebu Sufjan se okrenuo svojim prijateljima i rekao:

- Nikad nisam vidio da ljudi toliko vole svog vođu koliko Muhammedovi vole Muhammeda.[1]

Zejd je bio prvi koji je ubijen. Jedan rob ga je sasjekao sabljom. Slijedeći je bio Hubejb. Njegova smrt će biti predstava u kojoj su stanov-

1 Ibn Hišam, 2/172.

nici Mekke došli uživati. Na dati znak, 40 dječaka sa sabljama je došlo do Hubejba. Počeše ga bockati sabljama. Nakratko bi se odmaknuli, a zatim jurnuli ka njemu, kao da će ga sasjeći, ali bi u posljednji trenutak zadržali udarac i samo bi ga bocnuli dovoljno snažno da mu rasjeku kožu, ali tako da ga ne ubiju. Neki dječaci su bili nespretni, pa bi zasjekli dublje nego ostali. Ubrzo je Hubejbovo tijelo bilo potpuno krvavo od stotine rana. Nakon svakog uboda bi se trznuo, ali nije ispuštao ni glasa. Gledaoci su bili uzbuđeni Hubejbovim spektakularnim patnjama.

Kad je prošlo izvjesno vrijeme, jedan čovjek sa isukanom sabljom je prišao Hubejbu i rastjerao dječake. Možda su se dječaci umorili od igre, a publika od zabave. Čovjek je podigao sablju i probo Hubejba kroz srce i skratio mu muke. Tijela su ostavljena da truhnu na kolčevima.

Čovjek koji je organizovao ovu strašnu predstavu i pripremio dječake za njihovu ulogu bio je Ikrime b. Ebi Džehl. Ikrime nije znao da bi mu mogli biti oprošteni dotadašnji grijesi koje je učinio prolivajući krv muslimana na Bedru i Uhudu. Ali ovo što je sada uradio je bilo nešto sasvim drugo. Toga dana je Ikrime postao ratni zločinac.

Sjećamo se da je Ebu Sufjan, napuštajući bojno polje na Uhudu, uputio izazov muslimanima da se sretnu iduće godine u isto vrijeme na Bedru, što je Poslanik, alejhisselam, prihvatio. To bi značilo da susret pada u martu mjesecu 626. godine. Kako se vrijeme za susret približavalo, Ebu Sufjan se osjećao nespremnim. Zimske kiše su bile oskudnije nego inače, a kad je zima prošla, temperatura je neuobičajeno porasla. Bilo je vrlo suho i vruće, pa je izgledalo da predstoji teška godina. Ebu Sufjan je odlučio odgoditi susret, pa je poslao jednog provokatora da širi glasine po Medini kako Kurejšije skupljaju neobično veliku vojsku koja će biti znatno brojnija od one na Uhudu. Cilj ovih glasina bio je zastrašivanje muslimana kako bi oni ostali u Medini. Kad su glasine došle do Allahova Poslanika, alejhisselam, on je kratko rekao:

- Prihvatam susret sa nevjernikom, čak i ako bih morao ići sam.[1]

Krajem marta muslimanska vojska je napustila Medinu. Vojska je brojila 1 500 ljudi, od čega je bilo 50 konjanika. Stigli su na Bedr 4. aprila 626. godine (1. zul-kade 4. godine po Hidžri), ali tamo nije bilo ni traga Kurejšijama. Kad je Ebu Sufjan čuo za pokrete muslimanske

1 Ibn Sad, 563.

vojske, okupio je Kurejšije, pa su krenuli iz Mekke. Bila je to vojska od 2 000 ljudi od čega je stotinu konjanika. Halid, Ikrime i Safvan su bili sa njima. Ebu Sufjan je odlučio da se ipak neće boriti ni pod kojim uslovima. Obratio se vojsci:

- Ovo je užasna godina za ratovanje. Zemlja je suha i vruće je kao malo kad. Ovo su nemogući uslovi za bitku. Borićemo se ponovo u godinama izobilja.[1]

Nakon što je iznio razloge, naredio je povratak u Mekku. Safvan i Ikrime su protestvovali, ali to nije prihvaćeno. Kurejšije su se vratile u Mekku. Muslimani su ostali na Bedru osam dana. Čuvši da se Ebu Sufjan vratio u Mekku, podigli su logor i vratili se u Medinu.

Nakon što su se Kurejšije vratile u Mekku, zavladao bi mir između njih i muslimana da nije bilo spletkarenja nekolicine jevreja. Da bismo razumjeli razloge ovih spletki, morat ćemo se vratiti na dane kada je Poslanik, alejhisselam, učinio Hidžru iz Mekke u Medinu.

Kada je Allahov Poslanik, alejhisselam, stigao u Medinu, što će kasnije biti uzeto kao početak računanja vremena po hidžretskom kalendaru, formirao je muslimansku zajednicu od dvije kategorije ljudi. Prvi su bili Muhadžiri - oni koji su doselili, a drugi su bili Ensarije - oni koji su živjeli u Medini i pozvali Poslanika, alejhisselam, da dođe njima i živi kod njih. Postojala je i treća kategorija - munafici, dvoličnjaci, licemjeri, a koji su bili malobrojni. Oni su deklarativno prihvatili islam, ali su u srcu ostali nevjernici. Njihov vođa je bio Abdullah b. Ubejj - čovjek koji je do Poslanikovog, alejhisselam, dolaska bio vodeća ličnost Medine. Poslanikovim, alejhisselam, dolaskom njegov uticaj je bio znatno smanjen. Ovi munafici su napustili redove muslimanske vojske uoči same bitke na Uhudu. Neprestano su ometali Poslanika, alejhisselam, u njegovom djelovanju, ali tajno, a naročite napore bi činili kako bi oslabili odlučnost muslimana kad su kretali u borbu.

Značajan dio stanovnika Medine bili su jevreji, organizovani u tri saveznička plemena: Benu Kajnuka, Benu Nazir i Benu Kurejze. Kad je Poslanik, alejhisselam, stigao u Medinu, oni su ga prihvatili bez rezerve, jer im se činilo da njegova vjera neće ugroziti njihove pozicije. Svako od ovih plemena je sklopilo savez sa Poslanikom, alejhisselam, koji se može nazvati kao ugovor o prijateljstvu i nenapadanju. Ugovor

1 Ibn Sad, 563.

o savezu je uključivao i odredbu prema kojoj jedna strana neće pomagati neprijatelja druge strane dok je ova sa njima u neprijateljstvu.

Kur'anski ajeti koji su objavljeni dok je Poslanik, alejhisselam, živio u Mekki uglavnom su se odnosili na pitanja vjerovanja i duhovnosti, opisujući uglavnom karakter ljudske veze sa Gospodarom.

Kad je Poslanik, alejhisselam, doselio u Medinu, Objava dobija na dinamici i počinje zadirati u vitalna pitanja odnosa među ljudima, te u pitanja ekonomije i politike. Islam se počinje baviti čovjekom kao članom društva i društvom kao instrumentom za postizanje uzvišenih ciljeva. Objava je tražila sve više općeg napretka i poboljšanja ljudskog života. Ova dinamika je davala novu dimenziju islamu i nužno je dolazila u sukob sa odredbama prijašnjih vjera.

Sukob je, prije ili kasnije bio neizbježan. Od prijašnjih vjera, judaizam je taj s kojim je islam došao u prvi konflikt. Jevreji su prvi shvatili prijetnju svojim pozicijama koja je proistekla iz muslimanske pobjede na Bedru. Tada je jevrejsko pleme Benu Kajnuka prekršilo savez i krenulo u otvorenu opoziciju prema muslimanima. Poslanik, alejhisselam, je naredio opsadu tvrđave u kojoj su se utvrdili i pokorio ih. Kazna za prekršaj saveza bila je protjerivanje iz Medine, pa je pleme preselilo u Siriju.

Zatim je pleme Benu Nazir prekinulo savez i to ubrzo nakon Bitke na Uhudu. Kazna je bila ista kao i za prethodne. Neki od njih su odselili u Siriju, a drugi su se naselili u Hajberu, sjeverno od Medine. U operacijama protiv ovih plemena, vođa munafika Abdullah b. Ubejj je stao na stranu jevreja, potajno ih bodreći na borbu protiv muslimana, obećavši im pomoć. Kasnije, kad je vidio da se stvari odvijaju u korist muslimana, prepustio je jevreje njihovoj sudbini.

Treće pleme, Benu Kurejze, nastavilo je živjeti u Medini. Njihov odnos sa muslimanima je bio potpuno normalan i miran. Obje strane su poštovale odredbe ugovora. Ali jevreji iz plemena Benu Nazir, koji su se naselili u Hajberu, nisu mogli oprostiti muslimanima činjenicu da su ih protjerali. Nakon Uhuda, jevreji su saznali za dogovor muslimana i Kurejšija da se bore iduće godine, pa su strpljivo čekali nadajući se porazu muslimana. Kad su saznali da bitke neće biti, odlučili su se na direktan napad na muslimane.

Pred kraj ljeta 626. godine, delegacija jevreja iz Hajbera zaputila se u Mekku. Vođa im je bio Hujej b. Ahtab, koji je bio poglavica Benu Nazira. Po dolasku u Mekku, delegacija se sastala sa Ebu Sufjanom. Dogovarali su se o organizovanju vojnog pohoda protiv muslimana. Hujej je koristio strahove i osjećanja Kurejšija, kojima je objašnjavao opasnost od širenja islama u Arabiji. Ako se muslimani dokopaju Jemame, trgovački putevi Kurejšija prema Iraku i Bahreinu će biti prekinuti.

- O sine Ahtabov. Ti si poznavalac Knjige. Misliš li da je Muhammedova vjera bolja od naše vjere? – upita Ebu Sufjan Hujeja.

- Kao poznavalac Knjige, uvjeravam te da je tvoja vjera bolja od Muhammedove. Vi ste u pravu – kao iz topa odgovori Hujej.[1]

Ovo je odgovaralo Kurejšijama. Pristali su na borbu protiv Allahova Poslanika, alejhisselam, ako im se pridruže i druga arapska plemena.

Delegacija jevreja je tad posjetila i plemena Gatafan i Benu Esed s kojima su vodili slične razgovore sa sličnim rezultatima. Ova plemena, kao i mnoga druga odlučila su uzeti učešća u velikom vojnom pohodu s ciljem uništenja muslimana.

Nakon Uhuda, Mekelije su prihvatile gubitak trgovačkog puta za Siriju kao neminovan, jer su muslimani ostali na vlasti u Medini, pored koje je ovaj put prolazio. Zato su Mekkelije pojačale trgovinu sa Irakom, Bahreinom i Jemenom, čime su više ili manje nadoknadili gubitak koji je nastao prekidom trgovine sa Sirijom. Nakon posljednjih razgovora sa delegacijom jevreja, Ebu Sufjan je shvatio da je, zbog širenja islama, trgovina Mekkelija u opasnosti. Ako se muslimani dokopaju Jemame, trgovina Kurejšija će biti ograničena na Jemen, jer bi tada putevi za Irak i Bahrein bili u muslimanskim rukama. To bi Kurejšijama zadalo ekonomski udarac koji oni ne bi preživjeli. Također, Safvan b. Umejje je zadirkivao Ebu Sufjana zbog njegovog slabog morala tokom bitke na Uhudu. Oba ova razloga su ga natjerali da poduzme još jedan vojni pohod na muslimane.

Pripreme za vojni pohod su počele. Plemena su se počela okupljati u februaru 627. godine. Kurejšije su okupile najjače snage koje su brojale 4 000 vojnika, 300 konja i 1 500 kamila. Zatim je pristiglo pleme Gatafan sa 2 000 ljudi koje je predvodio Ujejne b. Hisn.

1 Ibn Hišam, 2/214.

Benu Sulejm je poslao 700 ratnika, a Benu Esed je poslao snage čiji broj nije poznat, a njima je komandovao Tulejha b. Huvejlid. Dok su se Kurejšije i neka manja plemena sakupila u Mekki, Gatafan, Benu Esed i Benu Sulejm su se smjestili sjeverno, sjevroistočno i istočno od Mekke, odvojeni jedni od drugih, odakle će odmarširati prema Medini. Ukupna snaga skupljenih plemena, uključujući i neka manja koja nismo pomenuli, iznosila je 10 000 ljudi. Vrhovna komanda nad ovim pohodom, koji je poznat kao okupljanje plemena, povjerena je Ebu Sufjanu. Radi lakšeg razumijevanja, mi ćemo ih zvati saveznici.

U ponedjeljak, 24. februara 627. godine (1. ševala 5. godine po Hidžri) saveznici su stigli nadomak Medine i uspostavili svoje logore. Kurejšije su logorovali zapadno od Uhuda, gdje su bili smješteni za vrijeme Bitke na Uhudu. Gatafan se ulogorio oko četiri kilometra istočno od Uhuda. Nakon što su se smjestili, saveznici krenuše ka Medini.

Glas o prikupljanju velike vojske nevjernika odavno je stigao do Allahova Poslanika, alejhisselam. Situacija je bila ozbiljna. Vojska od 10 000 nevjernika mogla bi uništiti muslimane. Podaci koje su muslimanski obavještajci donijeli uznemirili su i zabrinuli muslimane iako su u bitkama uvijek bili brojčano slabiji od neprijatelja. Odnos snaga na Bedru i Uhudu je bio jedan na trojicu i jedan na četvericu. U tom trenutku u Medini je bilo 3 000 vojno sposobnih muškaraca. Među njima je bilo nekoliko stotina munafika na koje se nije moglo računati. U historiji Hidžaza do sada nije skupljena ovolika vojska.

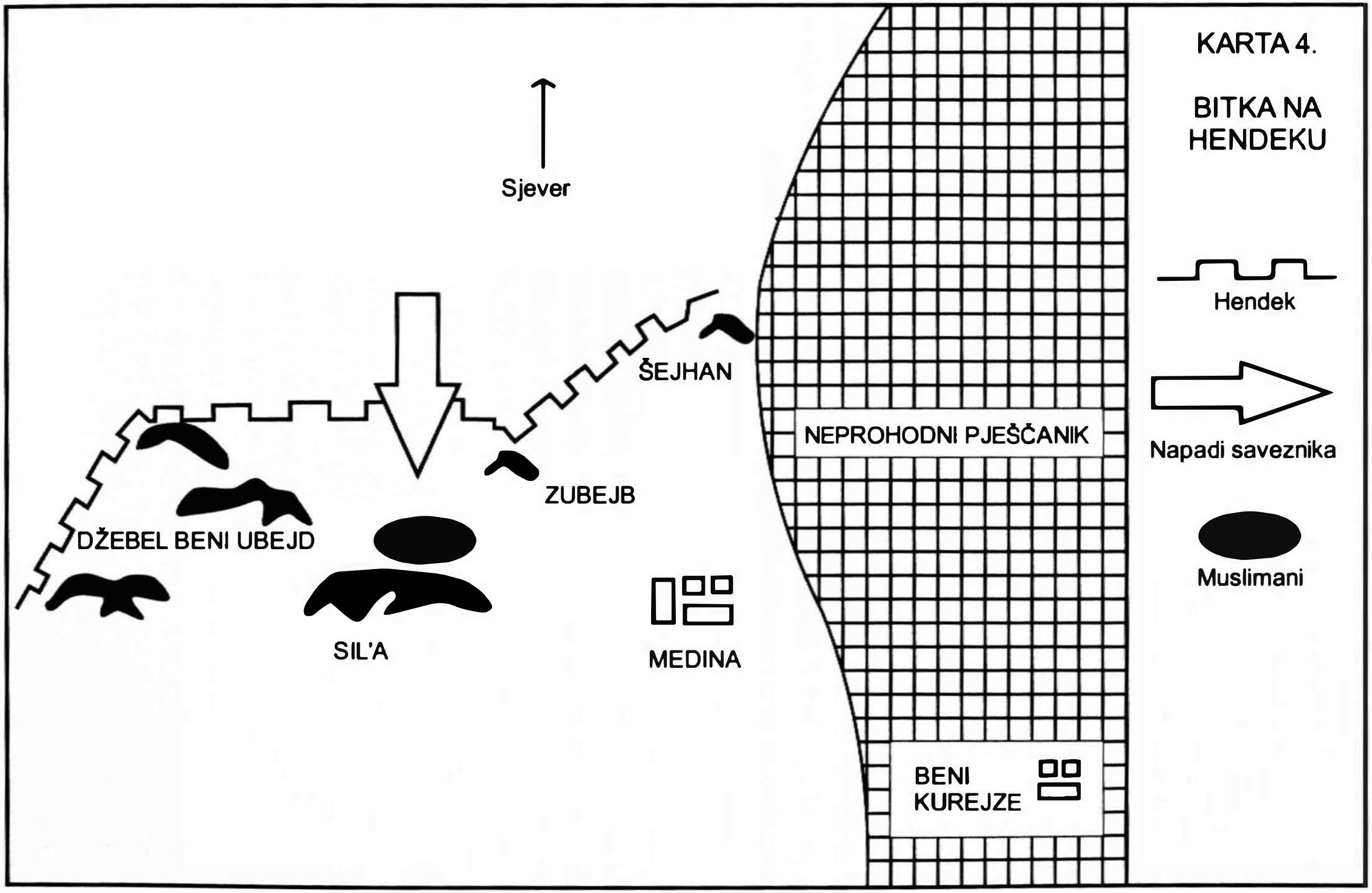
Tada muslimanima dolazi spas, kroz prijedlog ashaba Selmana Farisije (Perzijanca). On je objasnio da bi perzijska vojska braneći se od nadmoćnijeg neprijatelja, iskopala kanal (hendek), tako širok i dubok da ga neprijatelj ne bi mogao preći. Ovakva taktika je bila nepoznata tadašnjim Arapima, ali je prijedlog prihvaćen kao vrlo domišljat.

Allahov Poslanik, alejhisselam, je naredio da se otpočne sa kopanjem kanala. Neki muslimani nisu shvatali ovu taktiku, pa su se nevoljko prihvatali napornog kopanja. Munafici su iskoristili ovu priliku za svoje djelovanje, pa su širili ideju o kanalu kao promašenom poduhvatu. Ali, nakon što su muslimani vidjeli Poslanika, alejhisselam, kako on lično kopa, nijedan časni musliman više nije ni pomišljao da odustane od tog posla. Posao kopanja je podijeljen po grupama. Svaka grupa od deset muslimana trebala je da iskopa 40 kubnih metara ma-

terijala. Dok su se muslimani znojili zbog napornog posla, Hasan b. Sabit je hodao od grupe do grupe i recitirao im poeziju i na taj način im jačao moral. Hasan je bio pjesnik. Posmatrao bi događaje tokom kopanja, koje bi odmah opjevao sa takvim uspjehom da slušaoci nisu mogli vjerovati da je to samo improvizacija proistekla iz trenutne inspiracije. Tako je izazivao snažne emocije kod ljudi koji su naporno radili. Ali talenat za pjesništvo je bio jedina Hasanova sposobnost. On nije imao nimalo hrabrosti za borbu, što ćemo kasnije vidjeti.

Kanal se pružao od brda Šejhan prema brdu Zubejb, zatim prema brdima Džebel Benu Ubejd. Sva ova brda su uključena u područje zaštićeno iskopanim kanalom. Na zapadnoj strani kanal je skretao prema jugu štiteći lijeve strane dva brda poznata kao Džebel Benu Ubejd. Istočno od brda Šejhan i jugozapadno od brda Džebel Benu Ubejd pruža se područje prostranog pješčanika. Pješčanik je neravan i mjestimično ispresijecan velikim kamenim blokovima, pa je tako nepogodan za pokrete i djelovanja vojnih jedinica. Nešto južno od središta kanala nalazi se dominantno brdo Sil'a, oko 150 metara visoko i oko 1 800 metara dugo. Brdo se uglavnom pruža pravcem sjever – jug, ali sa račvanjima u svim pravcima. Zapravo je manje brdo Zubejb ogranak brda Sil'a i pruža se od sjevera prema istoku. Ovaj posljednji detalj se ne može jasno vidjeti na našoj karti (Vidi kartu 3. na strani 81).

Kad je kopanje kanala završeno, muslimani su postavili logor ispred brda Sil'a. Bilo ih je ukupno 3 000 uključujući i munafike na koje se nije moglo računati. Zamisao Allahova Poslanika, alejhisselam, je bila da glavninu snaga drži neangažovanom, da bi je mogao upotrijebiti za odbranu na bilo kojem dijelu kanala, ako bi ga neprijatelj uspio na neki način preći. Duž cijelog kanala, Poslanik, alejhisselam, je postavio osmatrače, njih oko 200, koji su sa brda nadgledali kanal. Pokretne snage od 500 ljudi patrolirale su područjem koje nije bilo zaštićeno kanalom, pazeći da se neprijatelj ne bi neopaženo približio Medini sa tih pravaca. Medina tada nije ni izdaleka izgledala kao danas. Grad je tada bio koncipiran kao skup naselja i utvrda. Fizički i duhovni centar tadašnje Medine je bila Poslanikova, alejhisselam, džamija. Žene i djeca su smješteni u utvrde i kuće koje su bile udaljene od frontova koji su se pružali sa pravca sjevera i sjeverozapada.

KARTA 4.
BITKA NA HENDEKU
Sjever
Hendek
Napadi saveznika
Muslimani
ŠEJHAN
ZUBEJB
DŽEBEL BENI UBEJD
SIL'A
MEDINA
NEPROHODNI PJEŠČANIK
BENI KUREJZE

Zima koja se upravo okončavala bila je oštra i duga. Kad su Kurejšije ugledale kanal, bili su zaprepašteni i ogorčeni. Došli su sa takvom snagom da je pobjeda bila potpuno sigurna. Čitavo vrijeme Ebu Sufjan je bio izvan sebe od radosti zbog očekivane slave i pobjede, kad gle, ono duboki kanal na putu.

Ebu Sufjan je bijesno vikao:

- Tako mi Allaha, ovakve ratne varke nisu običaj Arapa![1]

U jednostavnom promišljanju tadašnjeg Arapa nije bilo mjesta za ovakvu taktiku. Za arapskog viteza ovo ni u kom slučaju „nije bilo pošteno".

Saveznici su podigli svoje logore i ponovo ih razvili duž iskopanog kanala i započeli opsadu koja će trajati narednih 23 dana. Dok su se saveznici razmještali oko kanala, muslimani su ga pokrivali malim snagama. Na položajima su bili samo strijelci, koji su se izmjenjivali, a saveznici bi se noću povlačili u svoje logore. Tokom cijelog dana, a ponekad i noći, saveznici su patrolirali duž kanala tražeći mjesto pogodno za prelazak. Oni će ga konačno i naći, ali kasnije.

Prošlo je deset dana opsade, bez nekih naročitih događanja. Napetost je rasla na obje strane i postajala sve jača. U Medini nije bilo naročito velikih zaliha hrane, pa su muslimani bivali sve gladniji. Munafici su počeli sve otvorenije kritikovati Poslanika, alejhisselam. Dok su trajali radovi na iskopavanju kanala, Poslanik, alejhisselam, je obećao muslimanima da će za svega nekoliko godina uništiti Bizantijce i Perzijance i uzeti bogatstva ovih imperija. Munafici su govorili:

- Muhammed nam obećava blaga Cezara i Husreva, a ne može riješiti ovaj mnogo jednostavniji problem.[2]

Iskreni vjernici su, uprkos propagandi munafika, ostali nepokolebljivi sa nepomućenim povjerenjem u Allahova Poslanika, alejhisselam.

Ukupna situacija u redovima saveznika je bila loša. U trupama je raslo nezadovoljstvo. Arapi se nikad prije nisu koristili dugim opsadama kao načinom ratovanja, nego su korišteni brzi i pokretljivi napadi. Vremenske neprilike su takođe doprinosile nezadovoljstvu. Savezničke zalihe hrane nisu bile velike. Ebu Sufjan nije planirao zalihe koje bi dugo trajale. Ali, pošto saveznici nisu bili pod opsadom, mogli

1 Ibn Hišam, 2/224.
2 Ibn Hišam, 2/212.

su poduzeti neke mjere da se nestašice ublaže. Saveznička vojska je počela sve glasnije gunđati, pa je Ebu Sufjan počeo brzo istraživati načine izlaska iz ovog ćorsokaka. Zato se konsultovao sa jevrejom Hujejom, pa su načinili plan koji je mnogo obećavao.

U petak naveče, 7. marta 627. godine, Hujej je tajno došao u naselje plemena Benu Kurejze. Pokucao je na vrata plemenskog poglavice Kab b. Eseda. Poglavica je pretpostavljao da je Hujej došao s namjerom podsticanja njegovog plemena da se okrene protiv Poslanika, alejhisselam, pa je odbijao razgovarati sa njim. Nakon nekoliko pokušaja, Hujej je konačno dobio dopuštenje da uđe kod poglavice, pa je polahko i lukavo započeo razgovor, nagovarajući Kaba da se pridruži saveznicima.

- Muhammed je sklopio sporazum sa nama. Mi nemamo nikakvih pritužbi na njega. Vaša pobjeda nije sigurna. Ako vam se priključimo, pa pohod ne uspije, vaši obožavaoci idola će otići svojim kućama, a mi ćemo osjetiti Muhammedovu ljutnju – odbijao je Kab.[1]

Ali, posjetilac nije popuštao, čas prijeteći, čas nudeći nagrade, čas moleći. Činio je sve kako bi nagovorio Kaba da se priključi saveznicima. Prema uvjetima ovog saveza saveznici i Benu Kurejze istovremeno bi napali muslimane. Benu Kurejze je imalo svoja naselja i utvrde oko tri i po kilometra jugoistočno od Medine, pa bi pleme napalo muslimane sa tog pravca i tako bi odvukli dio muslimanskih snaga na drugu stranu kanala, dok bi saveznici napali sa fronta. U slučaju da čitava operacija ne uspije, saveznici će ostaviti jake snage da zaštite pleme od osvete muslimana. Poglavica Benu Kurejze je pristao i zatražio deset dana za pripreme, a za to vrijeme saveznici bi trebali poduzimati akcije manjih razmjera, napadajući sa fronta.

Tako su i posljednji medinski jevreji, slijedeći stope svoje braće u vjeri, prekršili odredbe sporazuma sa muslimanima. Nisu ni slutili kako visokom cijenom će platiti svoju podmuklost. Uskoro je Poslanik, alejhisselam, saznao za najnoviji savez, poslavši jednog svog obavještajca u logor saveznika, koji je potajno slušao razgovore vojnika. Glasine o tome su se počele širiti, a potvrđene su slučajem „Safija i jevrej".

Safija je bila tetka Allahova Poslanika, alejhisselam. Zajedno sa ostalim ženama i djecom sklonila se u jedno utvrđenje u jugoistoč-

1 Ibn Hišam, 2/221; Vakidi, Megazi Resulillah, 292.

nom dijelu Medine. U utvrdi je bio Hasan pjesnik kao jedini muškarac unutar nje. Jednog dana, Safija je sa tvrđave ugledala jevreja pod punom ratnom opremom kako se prikrada zidovima tvrđave. Safija je zaključila da je on izviđač Benu Kurejze koji je izviđao pravce na kojima bi jevreji mogli napasti muslimane. On bi bio vodič svom plemenu u napadu na nezaštićenu pozađinu muslimana. Safija ode do pjesnika i reče mu:

- O Hasane! Dole je jedan jevrej koji izviđa puteve kojima bi doveo svoje pleme Benu Kurejze da napadnu naše naselje sa leđa. Ti znaš da je Allahov Poslanik kao i ostali muškarci zauzet na frontu i ne može odvojiti snage da nas zaštite. Ovog čovjeka treba ubiti. Idi i učini to!

- Allah ti se smilovao, o kćeri Abdul Muttaliba, ti znaš da ja nisam od tog posla – pravdao se Hasan.

Prezrivo pogledavši pjesnika, Safija uze batinu, pritegnu pojas i siđe sa utvrde. Hrabra žena ubi jevreja, ostavivši ga da leži razbijene glave u lokvi krvi. Zatim se vrati u utvrdu i reče Hasanu:

- Ubila sam ga Hasane. Sada idi i skini plijen sa njegovog tijela, pošto nije u redu da ja, kao žena, to učinim.

- Allah ti se smilovao, o kćeri Abdul Mutalliba. Nemam potrebe za takvim plijenom.[1]

Kad su muslimani čuli za ovaj događaj, nije više bilo nikakve sumnje u izdaju Benu Kurejze. Situacija je postala napetija, a munafici su postajali sve glasniji. Sada su muslimani spali na samo četvrtinu zaliha hrane koju su imali na početku opsade. Njihova odlučnost je još uvijek bila nepomućena, ali ako opsada potraje dugo, jaka glad bi ih mogla prisiliti na odustajanje. Muslimani su bili u situaciji koja nije mogla biti riješena vojnim akcijama.

Ne mogavši riješiti probleme vojnom silom, Poslanik, alejhisselam, je pribjegao diplomaciji. Započeo je tajne pregovore sa Ujejnom, komandantom vojske iz plemena Gatafan. Ujejne je bio hrabra i jednostavna duša. Ovaj jednooki čovjek je imao više mišića nego mozga, pa je zaslužio nadimak „Voljna budala", koji mu je dao Allahov Poslanik, alejhisselam.[2] Cilj pregovora je bio prekinuti dobre odnose Gatafana i Kurejšija, tako da Gatafan odustane od opsade. U slučaju

1 Ibn Hišam, 2/228.
2 Ibn Kutejba, 303.

da pregovori urode plodom, tada bi se i neka druga plemena možda povela za Gatafanom i takođe napustili Kurejšije. A ako bi samo Gatafan napustio saveznike, to bi njihovu vojsku umanjilo za 2 000 pripadnika. Ovo bi odigralo značajnu ulogu u slučaju da se muslimani odluče za napad na saveznike kako bi ih otjerali od Medine.

Poslanik, alejhisselam, je kao protuuslugu za povlačenje ponudio jednu trećinu hurmi Medine. Ujejne je prihvatio ovaj prijedlog, jer je izgubio svaku nadu u vojnu pobjedu. Ugovor je napisan, ali prije nego li je potpisan i ovjeren, Posalnik, alejhisselam, se o ovome konsultovao sa nekim od istaknutijih muslimana. Nakon što su doznali da ova Poslanikova, alejhisselam, odluka nije stvar Objave nego njegovo nastojanje da olakša stanovnicima Medine, ashabi mu rekoše:

- Zar hurme?! Neka nevjernici ne dobiju ništa osim sablje![1]

Allahov Poslanik, alejhisselam, je to uvažio i odustao od ugovora. Ovi odvažni i srčani muslimani nisu mogli razumjeti ozbiljnost vojne situacije i komplikovanost diplomacije kao što je to mogao Allahov Poslanik, alejhisselam. On je znao da je prekid opsade moguć jedino diplomatskim manevrima, pa je počeo tražiti neko rješenje. Uskoro se samo ukazalo. U plemenu Gatafan je bio čovjek po imenu Nuajm b. Mesud, koji je potajno bio musliman. Bio je poznat u svom kraju kao sposoban i častan čovjek. Poznavali su ga Kurejšije, Gatafan i jevreji iz Benu Kurejze. Nuajm je jedne noći napustio logor Gatafana i tajno ušao u Medinu. Došao je do Poslanika, alejhisselam, objasnio mu situaciju i ponudio svoje usluge. Ovo je bila prilika koju je Poslanik, alejhisselam, očekivao. Tokom sastanka, Poslanik, alejhisselam, mu je iznio plan njegovog djelovanja.

Iste noći, Nuajm se prikrao u logor Benu Kurejze i posjetio Kaba. Objašnjavao je opasnost situacije koja prijeti jevrejima. Govorio je:

- Vi niste u situaciji u kojoj su Kurejšije i Gatafan. Vaše porodice i domovi su tu, dok su njihovi daleko od Medine. Oni ne rizikuju mnogo. Ako ne uspiju pobijediti Muhammeda, oni će se vratiti kući i ostaviti vas da se suočite sa bijesom muslimana. Ne smiješ poduzimati ništa dok ti oni ne dadnu nekoliko ljudi iz svojih najboljih porodica kao taoce. Tako ćeš imati potvrdu njihove odanosti.

1 Ibn Hišam, 2/223.

Tada je Nuajm otišao u logor Kurejša i razgovarao sa Ebu Sufjanom koji ga je poznavao kao časna čovjeka. Nuajm mu reče:

- Sklopio si savez sa ljudima koji su izdajice i nepouzdani. Prijatelji iz Medine su me informisali da je Benu Kurejze sklopio savez sa Muhammedom. Kako bi mu dokazali vjernost, oni će od vas tražiti taoce, koje će odmah izručiti Muhammedu a on će ih ubiti. Tad će jevreji objaviti svoj izlazak iz saveza sa nama i skupa s Muhammedom će nas napasti. Nipošto im ne smiješ dati taoce.

Zatim je otišao u Gatafan i tamo ispričao sličnu stvar. Tako je posijao sjeme sumnje i razdora među saveznicima.

Ebu Sufjan je počeo sumnjati u savez sa jevrejima. Zato odluči započeti bitku sa muslimanima i tako staviti jevreje na provjeru. Tokom iduće noći, u petak 14. marta, Ebu Sufjan je plemenu Benu Kurejze poslao delegaciju predvođenu Ikrimom, koji im reče:

- Situacija je loša. Ne možemo više otezati. Napadamo sutra. U savezu ste s nama, a protiv Muhammeda. Morate nam se pridružiti u napadu, tako što ćete napasti sa pravca vašeg naselja.

Jevreji mu postaviše slijedeći uslov:

- Naša pozicija je mnogo osjetljivija od vaše. Ako ne bude uspjeha, vi ćete nas možda napustiti, pa ćemo se sami suočiti sa Muhammedovom osvetom. Kako bismo bili sigurni da se to neće dogoditi, morate nam dati taoce iz vaših najboljih porodica koji će biti kod nas dok se bitka ne okonča sa zadovoljavajućim uspjehom. Osim toga, sutra je subota, a jevrejima je zabranjeno boriti se na Sabat. Oni koji prekrše ovu zabranu, bit će pretvoreni u svinje i majmune.

Tako se Ikrime vratio praznih ruku. Ebu Sufjan se odluči na još jedan pokušaj ubjeđivanja jevreja da mu se pridruže u sutrašnjoj bici, pa posla Kabu drugu delegaciju, koja se vrati sa istim rezultatima - Kurejšije ne daju taoce i zahtijevaju borbu sutra, a jevreji se neće boriti na Sabat i hoće taoce. Nuajm je tako dobro obavio svoj posao da su sva tri saveznika zaključili:

- Nuajm je bio u pravu. Kako je mudar bio dok nas je savjetovao.[1]

1 Ibn Hišam, 2/230 - 231; Ibn Sad, 574.

Slijedećeg jutra, u subotu 15. marta 627. godine, Halid i Ikrime, zamoreni odugovlačenjem i sa poljuljanom nadom u zajedničko djelovanje saveznika, odlučiše uzeti stvar u svoje ruke. Pokrenuše svoje konjičke jedinice i dovedoše ih na lokaciju zapadno od brda Zubejb, gdje kanal nije bio tako širok kao na drugim mjestima, tako da ga je konjanik mogao preskočiti. To mjesto je bilo tačno naspram muslimanskog logora u samom podnožju brda Sil'a. Ikrimina grupa se prva pokrenula pa je mala grupa konjanika preskočila kanal i prešla na muslimansku stranu. Bilo ih je sedam uključujući Ikrimu i jednog izuzetno krupnog čovjeka koji je jahao na velikom konju. Bio je na čelu grupe. Poče odmjeravati muslimane koji su gledali u njih iznenađeni njihovim neočekivanim pojavljivanjem. Predstava koja će uslijediti, bit će zabilježena u historiji kao jedan od najzapaženijih dvoboja koji su se ikada dogodili. Zbog njegove neobičnosti, opisat ćemo ga do u detalje.

Veliki čovjek je bio izuzetno krupan i snažan. Jahao je neobično velikog konja i izgledao nestvarno. Tako velik i snažan, djelovao je zastrašujuće na protivnika. Bio je to Amr b. Abdu Vud. Mi ćemo ga zvati Div. Sjedio je na svom konju, prelazeći prezrivim pogledom preko muslimana. Odjednom je Div podigao glavu i zaurlao:

- Ja sam Amr b. Abdu Vud. Ja sam najveći ratnik u Arabiji. Ja sam nepobjediv. Ja... ja... ja... Ima li iko među vama dovoljno hrabar da mi izađe na dvoboj?

Muslimani su šutnjom odgovorili na ovaj izazov. Gledali su jedni u druge i gledali su u Allahova Poslanika, alejhisselam. Niko se nije ni pomaknuo. Div je bio poznat po svojoj snazi i vještini. Mnogo puta je ranjavan, ali nikad nije izgubio u dvoboju i nikad nije poštedio protivnika. Smatralo se da vrijedi kao 500 konjanika. Mogao je podići konja i baciti ga na zemlju ili podići tele lijevom rukom i koristiti ga kao štit u dvoboju. Priče o njemu nisu imale kraja. Arapska mašta je isprela legendu o ovom ratniku.

Muslimani su šutjeli, dok se Div smijao i vikao, kao i Kurejšije koji su stajali pored kanala.

- Zar zaista među vama nema nijednog muškarca? Šta je sa vašim islamom? Šta je sa vašim poslanikom?

Dok je njegovo huljenje muslimanskih svetinja odjekivalo, Alija je istupio naprijed i zatražio dozvolu od Poslanika, alejhisselam, da mu se suprotstavi i ušutka ga zauvijek. Poslanik, alejhisselam, mu reče:

- Vrati se nazad. Ovo je Amr.

Nakon još nekoliko uvreda i izazova, Alija je opet došao Poslaniku, alejhisselam, koji ga opet odbi. Zatim su uslijedile još gore uvrede:

- Gdje je vaš džennet? Ko kaže da će vaši poginuli ući u njega? Zar nemate nijednog čovjeka da se bori protiv mene?

Tad je Alija treći put prišao Poslaniku, alejhisselam. U njegovim očima je vidio dobro poznati pogled. Znao je da se Alija više ne može suzdržati. Blago je pogledao Aliju, jer mu je bio jedan od najdražih ljudi. Skinuo je svoj turban i stavio ga na Alijinu glavu, opasao mu svoju sablju i uputio dovu Allahu dž.š.:

- O moj Gospodaru, pomozi mu.[1]

Sablja koju je Poslanik, alejhisselam, tada dao Aliji nekada je pripadala jednom nevjerniku koji se zvao Munabba b. Hadžadž. Ubijen je u Bici na Bedru i sablja je bila dio ratnog plijena koji je pripao Poslaniku, alejhisselam. Sada je u Alijinim rukama. Postaće najpoznatija sablja u islamu. Ona će u bitkama i dvobojima ubiti više ljudi nego bilo koja druga. Sablja se zvala Zulfikar.

Alija brzo prikupi malu grupu muslimana i dođe do nevjernika. Zatim Alija priđe Divu na odstojanje koje je bilo uobičajeno za dvoboje. Div je dobro poznavao Aliju, s čijim ocem je bio dobar prijatelj. Blagonaklono mu se smješkao, kao što se odrastao čovjek osmjehuje djetetu.

- O Amre – reče mu Alija – poznato je da, ako ti neko od Kurejšija ponudi dva prijedloga, ti prihvatiš jedan od njih.

- Tako je.

- Imam dva prijedloga za tebe. Prvi je da prihvatiš Allaha i njegova Poslanika i postaneš musliman.

- Nemam potrebu za tim.

- Onda sjaši i bori se.

- Zašto, o sine moga brata. Ja te ne želim ubiti.

- Ali, ja žarko želim ubiti tebe.[2]

1 Ibn Sad, 572.
2 Ibn Hišam, 2/225.

Na Divovom licu se vidio bijes. Ljutito uzvikujući, sjahao je sa konja, brzinom i okretnošću iznenađujućom za tako krupna čovjeka. Isukao je sablju i borba je počela.

Div je napadao Aliju, ali bez uspjeha. Alija bi blokirao udarce svojom sabljom i štitom, ili bi se brzo izmaknuo, pa bi Divova sablja udarala u prazno. Onda se Div povukao malo nazad i zastao zadihan i začuđen. Čudio se kako je to moguće. Nikad prije ovoga niko nije izdržao tako dugo u dvoboju s njim. Sada, ovaj dječak je stajao pred njim i gledao u njega kao da se igra s njim.

Onda su se stvari odigrale tako brzo da niko nije mogao pažljivo pratiti šta se dešava – ni muslimani, ni Kurejšije ni Div sam. Alija je ispustio sablju i štit. Njegovo tijelo je poput projektila poletjelo kroz zrak, zgrabio je Diva za vrat i hrvačkim zahvatom ga bacio na zemlju. Div je ležao oboren na leđa, dok mu je Alija sjedio na prsima. Obje vojske su bez daha posmatrale šta se dešava. Umjesto malopređašnje zbunjenosti, sada se na Divovom licu vidio bijes. Konačno, neko ga je oborio. I to mladić koji ne vrijedi ni jedne njegove polovine. Iako je bio oboren, stvar nije bila gotova, još nije kasno da pobijedi i ostane najveći ratnik u Arabiji. Mogao bi odbaciti Aliju sa sebe, kao što vjetar odnese list.

Lice Diva je postalo ljubičasto. Vratne žile su mu se napele, a njegovi mišići su drhtali dok je pokušavao slomiti Alijin stisak. Ali, nije se mogao pomaknuti ni za dlaku. Alijini mišići su bili kao od čelika.

- Znaj da pobjeda ili poraz dolaze od Allaha. Primi islam. To je jedini način da spasiš život. Tako ćeš postići Allahovu milost na ovom i na budućem svijetu – progovori Alija.

Zatim izvuče oštar bodež i stavi ga Divu na vrat. Ovo je bilo previše za Diva. Zar će on, najveći borac Arabije, ostatak života provesti u poniženju. Zar će pokoljenja govoriti da je spasio život prihvaćajući uslove protivnika. Ne! On, Amr b. Ebi Vud, živio je od sablje, pa će i poginuti od nje. Život borca mora završiti u borbi. Skupio je pljuvačku u ustima i pljunuo Aliju u lice.

Znao je šta ga čeka. Očekivao je da će Alija dići ruku u zrak i zabiti mu bodež u grlo. Amr je bio hrabar i mogao se suočiti sa smrću bez imalo straha. Izvio je leđa, podigao bradu i ponudio svoj vrat Aliji, znajući šta ga čeka. Ali on je samo tako mislio.

Ono što se tada dogodilo, još više ga je zbunilo. Alija je ustao sa njegovih prsa, odmaknuo se nekoliko koraka, obrisao lice i rekao protivniku:

- Znaj o Amre, ja ubijam samo u Allahovo ime, a ne iz lične želje. Pošto si me pljunuo, ja te neću ubiti, jer bi to bilo iz ljutnje. Pošteđujem ti život. Ustani i vrati se među svoje.

Div je ustao. Nije bilo ni govora da se vrati među svoje ljude kao gubitnik. Vratit će se kao pobjednik, ili se neće vratiti. Uzeo je sablju i krenuo na Aliju, očekujući da će ga uhvatiti nespremnog. Alija je imao dovoljno vremena da uzme sablju i štit. Div je snažno zamahnuo i strašnim udarcem navalio na Aliju. Udarac je odbijen štitom, tako da je ostala samo mala rana na Alijinoj sljepoočnici. Ova rana nije nimalo zabrinula Aliju. Prije nego je Div uspio ponovo podići svoju sablju, Zulfikar je bljesnuo na suncu i prerezao mu vrat. Iz njegovog tijela je šiknuo mlaz krvi kao iz fontane. Na trenutak, Div je zastao nepomičan. Zatim je zateturao, pao licem na zemlju i ostao tako ležati.

Zemlja se nije zatresla padom velikog tijela. Zemlja je ipak prevelika. Ali se Brdo Sil'a zatreslo od uzvika: „Allahu Ekber!“ koji su zagrmili iz grla 2 000 muslimana. Uzvici trijumfa su odjekivali dolinom i nestajali u mirnoći pustinje.

Prisutna grupa muslimana tad napade šest preostalih Kurejšija. Poginuo je jedan Kurejšija i jedan musliman. Nekoliko minuta kasnije, ostale Kurejšije pobjegoše preko kanala. Bježeći nazad, Ikrime je izgubio koplje, o čemu je pjesnik Hasan ispjevao mnogo pogrdnih stihova. Jedan nevjernik, Nofel b. Abdullah, nije uspio preskočiti kanal pa je pao u njega. Prije nego li se uspio izvući, muslimani su ga gađali kamenjem. Nofel je povikao:

- O Arapi! Sigurna smrt je bolja od ovoga![1]

Na ove riječi, Alija se osjećao dužnim sići u kanal i odsjeći mu glavu. Muslimani se vratiše u svoj logor i postaviše jaku stražu na ovom dijelu kanala.

Idućeg dana Halid je pokrenuo svoju konjicu da nastavi ono što je Ikrime započeo. Pokušao je preći kanal, ali su muslimani bili spremni. Odapinjane su strelice sa obje strane, pa je poginuo jedan Kurejšija i jedan musliman. Halid nije uspio preći kanal. Vidjevši da je odbrana pre-

1 Taberi, 2/240.

jaka, Halid je promijenio taktiku. Povukao je svoju konjicu nazad, praveći se da je odustao od prelaska i zaustavio svoju jedinicu na izvjesnoj udaljenosti. Muslimani su nasjeli na ovu varku i povukli se nazad kako bi se odmorili. Iznenada, Halid je u brzom galopu poveo konjicu preko kanala i prešao ga sa nekoliko Kurejšija prije nego su muslimani uspjeli reagovati. Ali Halid nije uspio mnogo odmaknuti od kanala, muslimani su se organizovali i zadržali Halida na mjestu gdje je prešao.

Halid je pokušavao prodrijeti naprijed, ali muslimanska odbrana je bila snažna. U borbi prsa u prsa, Halid je ubio jednog muslimana, a i Vahšij je ubio jednog, istim kopljem kojim je ubio Hamzu na Uhudu. Ubrzo, uvidjevši beznadežnost ovog pokušaja, Halid se povukao. Bio je to posljednji pokušaj nevjernika u Bici na Handeku.

Idućeg dana nije bilo nikakvih vojnih djelovanja osim nekoliko odapetih strelica sa obje strane. Muslimani su ostali bez hrane, ali su bili ustrajni. Radije će gladovati nego se predati mrskom neprijatelju. U logoru saveznika je moral bio očajan. Svi su sada znali da je ovaj pohod, koji je obećavao sigurnu pobjedu, sada sigurno propao. Svi su gunđali toliko da je postalo nepodnošljivo.

Onda je u utorak naveče, 18. marta, snažna oluja zahvatila okolinu Medine. Hladan vjetar je šibao logor saveznika i hučao kroz dolinu. Temperatura je naglo pala. Logor saveznika je bio izloženiji oluji više nego muslimanski. Činilo se da se oluja sručila baš na njih. Obarala je njihove šatore, gasila vatre i prevrtala lonce sa hranom. Saveznici su sjedili šćućureni ispod pokrivača, koje je oluja skidala sa njih, čekajući da oluja stane. Ali, zatišja nije bilo.

Ebu Sufjan nije mogao dalje izdržati, skočio je na noge, pa je rekao jednom svom čovjeku:

- Ovo boravište je potpuno neuslovno. Ljudi i životinje su suviše izloženi. Benu Kurejze nas je izdao i ispali su majmuni i svinje. Oluja je razvalila naš logor, pogasila naše vatre i prevrnula nam šatore. Vratimo se u Mekku. Ja odlazim.[1]

Rekavši to, Ebu Sufjan uzjaha kamilu i odjaha sa svojim ljudima bježeći ispred nemilosrdne oluje. Ali, vjetrovi su ga pratili cijelu noć. Ljudi iz plemena Gatafan uzjahaše svoje kamile i uputiše se ka svojim

1 Ibn Hišam, 2/232.

naseljima i pašnjacima. U pozadini Kurejševića vojske jahao je Halid i Amr b. As sa svojim konjicama, kao začelno obezbjeđenje, u slučaju da muslimani odluče napasti sa leđa. Ebu Sufjan je osjećao gorčinu i razočarenje dok je vraćao vojsku nazad u Mekku. Teret poraza je pritiskao njegovo srce.

Slijedećeg jutra muslimani su vidjeli da su saveznici napustili logore, pa su se vratili svojim kućama. Bio je to posljednji pokušaj Kurejšija da unište muslimane. Od sada, oni će biti u defanzivi.

Bitka na Hendeku je gotova. Obje strane su izgubile po četiri čovjeka. Bila je to pobjeda muslimana, koji su uspjeli odbraniti svoje domove, a saveznici nisu postigli svoj cilj – uništenje muslimana. Nisu im nanijeli nikakvu štetu. Opsada je trajala 23 dana i zahtijevala je velika naprezanja sa obje strane. Završena je olujom, ali to nije bio razlog prekida opsade. Bila je to kap koja je prelila čašu. Strogo gledano, ovaj vojni pohod je bio prije suprotstavljanje nego bitka, jer zapravo dvije vojske nikada nisu ni stupile u kontakt.

Prvi put u historiji muslimani su upotrijebili politiku i diplomaciju u ratu, što im je pokazalo kako kombinovati politiku i silu u rješavanju problema. Korištenje vojne moći je samo jedna od mogućnosti u ratu. Koristi se samo onda kada je politika nemoćna. U situacijama kad je primjena vojne sile ipak neizbježna, politika i diplomacija pripremaju teren za primjenu sile.

Poslanik, alejhisselam, je upravo to učinio. Koristio je diplomaciju da bi zavadio i oslabio neprijatelja, ne samo brojčano nego i moralno. Većina muslimana to nije mogla razumjeti, ali su učili od Poslanika, alejhisselam, koj je rekao:

- Rat je varka.[1]

Muslimani su zapamtili ove riječi i često su ih koristili.

1 Ibn Hišam, 2/229; Vakidi, Megazi Resulillah, 295.

HALID PRIMA ISLAM

Sporazum na Hudejbiji je postignut početkom aprila 628. godine (krajem zul-kadea 6. godine po Hidžri). Kad je krenuo prema Mekki, Allahov Poslanik, alejhisselam, nije imao na umu potpisivanje sporazuma. Njegova namjera je bila obaviti umru. Poveo je sa sobom 1 400 naoružanih muslimana i veliki broj kurbana.

Kurejšije su pomislili da muslimani dolaze u Mekku kako bi ih pokorili, jer je inicijativa sada prešla na stranu muslimana. Zato su napustili Mekku i ulogorili se u blizini grada. Poslali su Halida sa 300 konjanika da presretne muslimansku vojsku. Halid nije shvatao kako će sa tako malim snagama zaustaviti muslimane, ali je ipak odlučio učiniti sve kako bi ih usporio. Stigao je u Kuraul Džemim, oko 25 kilometara od Usfana, zauzeo poziciju na brdovitom području kroz koju je prolazio put iz Medine u Mekku.[1]

Kad su muslimani stigli do Usfana, odvojili su jedinicu od dvadeset konjanika kao izviđački element. Ova izvidnica se srela sa Halidom u Kurau i vratila se nazad da izvijesti Poslanika, alejhisselam, o Halidovoj poziciji i snazi njegove jedinice.

Allahov Poslanik, alejhisselam, nije htio poduzimati bilo kakve akcije na Kurau. Nastojao je na svaki način izbjeći krvoproliće. Njegova namjera je bila obaviti umru, a ne ići u sukobe, pa je otpremio izvidnicu nazad prema Halidu sa zadatkom da mu odvuku pažnju, dok će ga muslimani zaobići sa desne strane, putujući rijetko korištenim putevima kroz brdovito područje nedaleko od obale mora. Ovaj prolaz se zove Senijetul Merar.[2]

1 Ovaj Kura ul Džemim nije onaj Kura koji vidimo na današnjim kartama. Današnji Kura leži na obali Crvenog Mora.

2 Takođe poznat i kao Zat-ul-Hanzal.

Marširanje je bilo naporno, ali Halid je uspješno zaobiđen. Halid je vidio prašinu koju je napravila kolona muslimana dok su obilazili njegovu poziciju. Shvativši šta se dogodilo, Halid se vratio prema Mekki. Muslimani su nastavili sa pokretima dok nisu stigli na Hudejbiju, oko 20 kilometara zapadno od Mekke, gdje su zanoćili.

Na Hudejbiji umalo nije došlo do bitke, uprkos Poslanikovoj, alejhisselam, želji da se izbjegne krvoproliće. Nekoliko kavgadžija je bilo prisutno, ali im muslimani nisu pružili šansu za djelovanje. Nakon nekoliko dana, Kurejšije su shvatili da muslimani zaista dolaze u hodočašće, a ne u rat. Zatim je uslijedilo nekoliko razmjena izaslanika, pa je sačinjen sporazum kasnije nazvan „Sporazum na Hudejbiji". Potpisali su ga Allahov Poslanik, alejhisselam, ispred muslimana i Suhejl b. Amr ispred Kurejšija. Odredbe sporazuma su bile slijedeće:

1. Deset narednih godina neće biti rata, napadanja, niti bilo kakvih vojnih akcija između muslimana i Kurejšija.
2. Slijedeće godine muslimani mogu doći na hadž i provest će najviše tri dana u Mekki.
3. Ako bi neko od Kurejšija prešao na stranu muslimana, bit će vraćen nazad, a ako bi musliman prešao Kurejšijama – on neće biti vraćen.
4. Ostala plemena se mogu priključiti sporazumu na bilo kojoj strani i bit će vezana istim odredbama.

Neke muslimane je razljutila treća odredba sporazuma, koja reguliše pitanja prelaska ljudi na jednu ili drugu stranu, ali je Poslanik, alejhisselam, odbio sve proteste. Sporazum je donosio dugoročnu korist muslimanima, iako to svi nisu shvatali. Novi muslimani, koji ne bi smjeli napustiti Mekku i preći u Medinu zbog treće tačke sporazuma, bili bi oči i uši muslimana u središtu neprijatelja, a mogli bi i vršiti uticaje na ljude u Mekki. Poslanik, alejhisselam, je tada rekao:

- Bilo kako bilo, kad god nam se neko želi priključiti, Allah će naći načina da on to i učini.[1]

1 Vakidi, Megazi Resulillah, 310.

Kao rezultat posljednje tačke sporazuma, dva plemena koja su živjela u okolini Mekke priključila sus se sporazumu. Pleme Huza kao saveznici muslimana i pleme Benu Bekr kao saveznici Kurejšija. Ova dva plemena su bila u smrtnom neprijateljstvu u predislamsko doba.

Nakon dvije sedmice provedene na Hudejbiji muslimani su se vratili u Medinu. Slijedeće godine, u martu 629., muslimani su predvođeni Poslanikom, alejhisselam, krenuli na hadž u Mekku. Mekkelije su za to vrijeme napustili Mekku i nisu se vraćali dok muslimani nisu otišli iz nje.

Nakon toga su nastupile promjene u Halidovom razmišljanju. Njegovo biće je, prije svega, bilo vojničko. Svjestan svojih sposobnosti i vojnih vještina, smatrao je da zaslužuje pobjedu, ali mu je ona nekako uvijek izmicala. Uprkos njegovom perfektnom manevru na Uhudu, muslimani su uspjeli izbjeći totalni krah. Divio se njihovom umijeću raspoređivanja trupa. U Bici na Hendeku, pobjeda je opet izmakla Kurejšijama. Otišli su u bitku dobro pripremljeni i sa takvim snagama da im je pobjeda bila zagarantovana, a spriječio ih je jedan kanal. Kurejšije su u ovu bitku otišli kao lavovi, a vratili se kao miševi. Na Hudejbiji ga je Poslanik, alejhisselam, elegantno zaobišao sa boka, dok ga je zadržavala njegova izvidnica. Halid je tražio pravog čovjeka. Divio se Poslaniku, alejhisselam, njegovoj sposobnosti komandovanja, njegovom karakteru i ostalim kvalitetima koje nije vidio ni kod koga drugog.

Iznad svega, Halid je želio bitku i slavu pobjede. Njegov borbeni duh je tražio avanture, a sa Kurejšijama je imao samo nevolje. Nije vidio nadu za uspješnu bitku boreći se na strani Kurejšija. Možda bi trebalo da se pridruž Poslaniku, alejhisselam, sa kojim bi mogao postići neograničen napredak, pobjede i slavu. U Medini je bilo vrlo živo. Vrlo često su poduzimane vojne akcije protiv nevjerničkih plemena da ih razbiju prije nego postanu prejaka, ili da zarobe ratni plijen. Od Bitke na Uhudu pa do hadža 629. godine muslimani su poduzeli 28 pohoda. Neke od ovih pohoda je predvodio Allahov Poslanik, alejhisselam, lično, a neke Poslanikove, alejhisselam, vojskovođe. Sa malo iznimaka, ovi pohodi su završavali uspjehom muslimana. Najveća od ovih akcija je bila ona na Hajberu, kad je slomljen i posljednji otpor jevreja. Ove akcije nisu samo širile granice muslimanske teritorije, nego su i donosile bogatstva muslimanima.

Kad god bi u Mekku došle vijesti o uspjesima muslimana, Halid bi sa čežnjom razmišljao o tome kako se muslimani dobro zabavljaju. Tu i tamo, poželio bi da je u Medini jer tamo je bilo dinamično.

Nakon Poslanikovog, alejhisselam, hadža, ozbiljne sumnje su potresale Halidovu vjeru. Nikad nije bio naročito religiozan, a prema kipovima oko Kabe nije nikada osjećao neku naklonost. Bio je slobodarskog duha. Sada je počeo razmišljati o stvarima vjere, ali te misli nije ni s kim dijelio. Onda mu je sinula misao da bi islam mogao biti prava vjera. To se dogodilo oko dva mjeseca nakon Poslanikovog, alejhisselam, hadža 629. godine. Odlučivši primiti islam sastao se sa Ikrimom i još nekim Kurejšijama i rekao im:

- Očigledno je da Muhammed nije pjesnik niti čarobnjak, kao što to Kurejšije tvrde. Njegova poruka je zaista Božanska. Svaki pametan čovjek dužan ga je slijediti.

Ikrimu su zapanjile ove Halidove riječi, pa ga je u nevjerici upitao:

- Zar napuštaš našu vjeru?

- Počeo sam vjerovati u pravog Allaha.

- Čudno je da od svih Kurejšija baš ti tako govoriš.

- Zašto?

- Zato što su muslimani u bitkama ubili mnogo naših najdražih. Ja nikada neću prihvatiti Muhammedovu vjeru, a ako ti ne odustaneš od te apsurdne ideje, neću više s tobom govoriti. Zar ne vidiš da Kurejšije žele Muhammedovu krv.

- To je stvar neznanja – reče Halid.

Kad je Ebu Sufjan od Ikrime čuo za promjene u Halidovom srcu, poslao je po obojicu. Kad su stigli kod njega, Ebu Sufjan upita Halida:

- Je li istina ono što čujem?

- A šta si to čuo?

- Čuo sam da se želiš priključiti Muhammedu.

- Tačno je. A zašto da ne? Ipak je Muhammed jedan od nas. Rođak nam je.

Ebu Sufjan se žestoko razljutio. Počeo je govoriti Halidu o posljedicama koje će snositi zbog svoje odluke. Prekinuo ga je Ikrime:

- Stani malo, Ebu Sufjane. Tvoja ljutnja bi mogla i mene navesti da se priključim Muhammedu. Halid je slobodan čovjek. Neka slijedi vjeru koju god hoće.[1]

Ikrime, Ebu Sufjanov bratić i najbolji prijatelj, ustao je u Halidovu odbranu uprkos tome što se nije s njim slagao.

Iste noći Halid je uzeo vojnu opremu, uzjahao konja i zaputio se prema Medini. Putujući tamo sreo je Amra b. Asa i Osmana b. Talhu. Svi su se zaprepastili kad su saznali da su se zaputili u Medinu sa istim razlogom, jer su jedan drugog smatrali ljutim neprijateljima islama. Sva trojica su stigli u Medinu 31. maja 629. godine i krenuli ka kući Allahova Poslanika, alejhisselam. Halid je ušao prvi i primio islam, a zatim su ušli Amr i Osman. Poslanik, alejhisselam, je svu trojicu toplo dočekao i prešao preko ranijih neprijateljstava. Prihvatanjem islama, prema islamskom učenju, grijesi su im oprošteni. Sada su bili čisti, poput čistog lista papira. Halid i Amr su bili najbolji vojni stratezi svog vremena i uskoro će muslimanskoj vojsci donijeti velike pobjede.

Halid je tad imao 43 godine. Bilo mu je drago što je u Medini. Sreo je stare prijatelje i vidio je da je dobrodošao, stara neprijateljstva su zaboravljena. U Medini je vladao duh utiranja novih puteva, aktivnosti, prihvatanja, zanosa i optimizma. Ovaj duh je zahvatio i Halida. Udisao je čist zrak nove vjere i bio vrlo sretan.

Sreo je Omera. Ponovo su bili prijatelji. Ostalo je nešto od starog rivalstva, ali daleko od neprijateljstva, mržnje ili loših namjera. Halid je bio novi musliman, dok je Omer bio muhadžir koji je napustio svoj dom u Mekki. Bio je četrdeseta osoba koja je primila islam. Sada su hiljade primile islam, pa je Omer kao četrdeseti musliman bio važna osoba.

[Treba biti vrlo oprezan kad je u pitanju odnos Halida i Omera. Njihova neslaganja su proizilazila iz čiste želje da doprinesu islamu, a daleko od bilo kakvih nečasnih namjera. Obojica su sjajne zvijezde na nebu islama. Jedna je zračila pravednošću, a druga viteštvom. Svaki od njih je radio ono što je najbolje znao. Ipak, nema nikakve sumnje da je Omer ukupno uzvišenija osoba od Halida. Op. prev.]

Halid je često posjećivao Poslanika, alejhisselam, i satima ga slušao. Pio je sa vrela najbolje mudrosti i najčišćih vrlina. Jednog dana

1 Vakidi, Megazi Resulillah, 321.

je Halid zajedno sa Fadlom b. Abbasom posjetio Poslanika, alejhisselam, u kući njegove supruge Mejmune, koja je bila Halidova tetka. Baš tad, neki beduin je poslao jedno kuhano jelo kao poklon Poslaniku, alejhisselam. Allahov Poslanik, alejhisselam, je, u skladu sa običajima, pozvao Halida i Fadla da mu se pridruže.

Prostrli su čaršaf na zemlju i sjeli su jesti, Poslanik alejhisselam, njegova supruga i dva gosta.

Kad je Poslanik, alejhisselam, pružio ruku prema jelu, supruga ga je upitala:

- Allahov Poslaniče, znaš li šta je to?

- Ne.

- To je pečeni gušter.

- Ja to neću jesti.

- Allahov Poslaniče – reče Halid – da li je to jelo zabranjeno?

- Ne.

- Onda, možemo li mi to jesti?

- Da, vi možete.

Supruga Allahova Poslanika, alejhisselam, također nije htjela jesti, a Halid i Fadl su pojeli sve. Pečeni gušter je bio poslastica pustinjskim Arapima, a očigledno i Halidu.[1]

1 Malo poznat događaj. Bilježi ga Ibn Sad, 381.

MU'TA I ALLAHOVA SABLJA

Tri mjeseca nakon dolaska u Medinu Halid je dobio priliku da pokaže šta može učiniti, kao vojnik i komandant, za vjeru koju je nedavno primio. Poslanik, alejhisselam, je poslao izaslanika u pleme Gassan[1] sa pismom kojim ih poziva u islam. Dok je prolazio pored Mu'te, izaslanika je presreo i ubio lokalni poglavica ogranka Gassana Šurahbil b. Amr. Bio je to neoprostiv zločin za tadašnje vrijeme. Diplomatski izaslanici su tada uživali apsolutni imunitet, bez obzira u kako teškoj zavadi su bile suprotstavljene strane. Vijest o ovom zločinu je posebno naljutila muslimane u Medini.

Ubrzo je spremljena kaznena ekspedicija prema plemenu Gassan. Poslanik, alejhisselam, je za komandanta ekspedicije postavio Zejda b. Harisa. Ako bi on bio ubijen, komandu će preuzeti Džafer b. Ebi Talib. Ako bi Džafer bio ubijen, tad će komandovati Abdullah b. Revaha. Odredivši lanac komandovanja, Posalanik, alejhisselam, je dodao:

- Ako bi sva trojica bili ubijeni, tad sami izaberite komandanta.[2]

Ekspedicija je brojala 3 000 ljudi, od kojih je jedan bio Halid, kao običan vojnik u trupi. Allahov Poslanik, alejhisselam, je objasnio Zejdu da je njegov zadatak pronaći i ubiti osobu odgovornu za smrt muslimanskog izaslanika i ponuditi islam stanovnicima Mu'te. Ako prihvate islam, tad ih ne bi smio napasti. Kad je ekspedicija poslata, muslimani nisu imali obavještajnih podataka o snazi i brojnosti neprijatelja.

Moral ekspedicije je bio vrlo snažan. Kad su muslimani stigli do mjesta Me'an, dobili su vijest da je Heraklije, car Bizantijskog carstva upravo u Jordanu sa 100 000 vojnika i da će im se pridružiti još 100 000 kršćanskih Arapa, uglavnom iz plemena Gassan. Zato su muslimani proveli dva dana u vijećanju o daljim pokretima.

1 Veliko pleme koje je nastanjivalo Siriju i Jordan.
2 Ibn Sad, 636.

Pojavila se nesigurnost u redovima muslimana zbog posljednjih vijesti o brojnosti neprijatelja. Neki su predlagali da se o ovome izvijesti Poslanik, alejhisselam, pa neka on odluči o daljim djelovanjima. Abdullah b. Revaha se nije slagao sa ovim prijedlogom smatrajući da odlaganje izvršenja zadatka nije neophodno, te da će to odavati utisak da su muslimani preplašeni. Odrecitovao je nekoliko stihova i održao prikladan govor koji je osnažio borbeni duh muslimana. Govorio je:

- Bitka se ne dobija brojnošću niti oružjem, nego vjerom. Odlaskom u borbu biramo između pobjede ili šehadeta.[1]

Ovaj govor je uklonio sve sumnje iz muslimanskih srca, pa su brzo nastavili prema Siriji. Kad su stigli do područja granice okruga Belka[2], muslimani su se sreli sa jakim snagama kršćanskih Arapa. Smatrajući ovo mjesto nepodesnim za borbu, Zejd je povukao vojsku na Mu'tu. Kršćanski Arapi su ih slijedili i vojske su se ponovo susrele na Mu'ti. Obje strane su se sada odlučile za borbu. Bila je druga sedmica septembra 629. godine.

Zejd je rasporedio snage u klasičan poredak sa centrom i dva krila. Desnim krilom je komandovao Kutbe b. Katade, a lijevim Ubej b. Malik. Zejd je komandovao centrom, a u centru je bio i Halid. Bojno polje je bilo tamo gdje je današnje naselje Mu'ta. Teren je bio uglavnom ravan, tek blago talasast i naget. Iza leđa muslimana je bio visoki greben, od kojeg se teren blago spuštao prema kršćanskim Arapima koji su bili nasuprot muslimanima.[3]

Krćanima je komandovao Malik b. Zafila. Njegova vojska je bila vrlo brojna pa ju je organizovao kao masu sa velikom dubinom. Neki historičari iznose da ih je bilo 100 000, dok drugi iznose manje brojke. Ovo nikako ne može biti tačno. Moguće je da ih je bilo između 10 i 15 000. U ovoj bici muslimani nisu izvojevali pobjedu. Da je neprijatelj bio dvostruko jači, nema nikakve sumnje da bi ih muslimani pobijedili. Da bi neprijatelj porazio muslimane, morao bi biti mnogostruko jači. Uzimajući ovo u obzir, smatramo da su historičari precijenili snage neprijatelja.

1 Ibn Hišam, 2/375.
2 Istočni dio današnjeg Jordana.
3 Sada je tu džamija podignuta u znak sjećanja na ovu bitku.

[Razlog tome treba tražiti u činjenici da Arapi ponekad upotrebom određene brojke žele ukazati na brojnost, a ne na tačan iznos. Tako naprimjer kažu „sedamdeset godina" a ustvari misle na „mnogo godina". Ove razlike u broju vojnika trebalo bi posmatrati u tom kontekstu. Op. prev.]

Bitka je počela i dvije vojske su se sukobile. Ovo je u osnovi bila bitka čije je glavno obilježje bila izdržljivost i snaga, a manje ratna vještina. Komandant Zejd se borio na čelu vojske, sa zastavom u ruci. Ubrzo je bio ubijen. Kad mu je zastava ispala iz ruku, podigao ju je Džafer i nastavio se boriti na čelu vojske. Nakon što je silno izranjavan, pao je smrtno pogođen i zastava je pala i drugi put. Ovo je veoma rastužilo muslimane, jer je Džafer bio ugledan ashab i amidžić Allahova Poslanika, alejhisselam. Nastao je nered među muslimanima, ali je zastavu podigao Abdullah b. Revaha i red se ponovo uspostavio. Abdullah se borio sve dok nije bio ubijen.

Sada je nastalo rasulo u redovima muslimana. Neki od njih su pobjegli sa bojnog polja i zastali nedaleko odatle. Ostali su nastavili bitku pružajući otpor u grupama od dva, tri ili više njih. Srećom, neprijatelj nije pojačavao pritisak. Možda je hrabrost muslimanskih komandanata zbunila nevjernike.

Kad je Abdullah b. Revaha pao, zastavu muslimana je preuzeo Sabit b. Erkam i zavikao:

- O muslimani, pristanite za svojim čovjekom. Neka vam bude komandant.

Zatim je požurio do Halida i ponudio mu zastavu. Halid je znao da, kao novopridošli, ne uživa naročit ugled među muslimanima, dok je Sabit bio stari musliman. Zato je odbio Sabitovu ponudu govoreći:

- Ti si za to mnogo dostojniji od mene.

- Ne, niko nije dostojniji od tebe – bio je uporan Sabit.[1]

Bila je to iznenadna sreća za muslimane. Svi su znali za Halidovu hrabrost i vojne sposobnosti, pa pristadoše za Halidom koji primi zastavu muslimana i preuze komandu.

1 Ibn Sad, 638.

Situacija je bila teška, sa izgledima da postane još teža. Trojica palih komandanata su pokazala izuzetnu hrabrost u komandovanju. Halid je prvo uspostavio kontrolu nad vojskom i ponovo zasnovao sređen borbeni poredak. Pred njim su bile tri mogućnosti. Prva je bila povlačenje i spašavanje muslimana od potpunog uništenja, ali bi to moglo biti protumačeno kao poraz, a on bi snosio krivicu za sramotu muslimana. Druga mogućnost je bila ostajanje na bojnom polju u defanzivnoj akciji, ali bi neprijatelj mogao pojačati pritisak i uništiti muslimane. Treća je bila napad kojim bi se popravila taktička pozicija muslimana i povratio balans na bojnom polju. Ova posljednja mogućnost je bila u Halidovoj prirodi, pa je tako i odlučio.

Muslimani žestoko napadoše po cijelom frontu. Predvođeni Halidom, zapljusnuše neprijatelja odlučnim napadima. Najodvažniji među njima je bio Halid. U žestini borbe, slomio je devet sablji. Sad je u ruci držao desetu. Njegovo hrabro držanje okuraži muslimane, pa se bitka još više rasplamsa. U jednom trenutku, na desnom krilu muslimana, Kutbe je ubio kršćanskog komandanta Malika. Nasta nered među njima i počeše se povlačiti, ali ne odustajući od borbe i tražeći priliku za reorganizaciju.

Kad su se kršćani povukli, Halid je sa svojim trupama učinio isto. Vojske su se razdvojile i povukle na izvjesno rastojanje. Obje strane su započele reorganizaciju trupa. Ovaj posljednji napad je završen u korist muslimana. Poginulo ih je dvanaest. Nisu zabilježeni gubici neprijatelja, ali je sigurno da su pretrpjeli znatne gubitke, jer su trojica palih muslimanskih komandanata bili izvanredno hrabri, a devet Halidovih sablji je slomljeno na tijelima kršćana. Ipak, nastavak borbe nije puno obećavao. Halid je spasio muslimane sramnog poraza i potpunog uništenja. Više od toga se nije moglo učiniti. Te noći, Halid je pokrenuo vojsku i zaputio se ka Medini.

Vijesti o povratku ekspedicije su stigle u Medinu. Poslanik, alejhisselam, i ostali muslimani izašli su van grada u susret vojsci. Muslimani su bili ljuti. Poslije bitke na Uhudu muslimani više nisu prekidali borbu i nisu se povlačili sa bojnog polja. Dok je vojska prolazila pored muslimana, oni su im bacali prašinu u lice vičući:

- O bjegunci! Pobjegli ste iz borbe na Allahovom putu!

- **Oni nisu bjegunci! Oni će se, ako Allah dozvoli, opet vratiti u borbu** - obuzdavao ih je Poslanik, alejhisselam.

- **A Halid je Allahova sablja** - povišenim tonom je uzviknuo Allahov Poslanik.[1]

Muslimani prekinuše sa uvredama, pa hladne glave razmisliše o Halidovoj mudrosti, hrabrosti i dobrom prosuđivanju koje je pokazao na Mu'ti. Sada je bio poznat kao Sejfullah – Allahova sablja. Dajući mu ovo ime, Poslanik, alejhisselam, mu je garantovao uspjehe u budućim bitkama.

Neki historičari su bitku na Mu'ti opisali kao pobjedu muslimana, dok su je neki svrstali u poraz. Ni jedno ni drugo nije tačno. Bila je to mučna bitka, kršćani su bili nadmoćni, muslimani su se povukli i spasili od potpunog uništenja. Po svojoj važnosti, ovo nije bila velika bitka, ali je Halidu dala priliku da pokaže svoje sposobnosti i donijela mu ime Allahova sablja.

1 Vakidi, Megazi Resulillah, 322.

ZAUZIMANJE MEKKE

Kako smo ranije govorili, poslije sporazuma na Hudejbiji, dva mekkanska plemena su se priključila sporazumu. Pleme Huza na strani muslimana i pleme Benu Bekr na strani Kurejšija. Ova dva plemena su bila u teškoj zavadi još prije pojave islama. Posljednjih nekoliko godina njihovo neprijateljstvo je bilo nepromijenjeno, ali se očekivalo da će nakon potpisivanja sporazuma neprijateljstvo splasnusti i da će među njima zavladati mir. Ali, to se nije dogodilo. Pleme Benu Bekr je ponovo zapodjenulo zavadu. Jedne noći su, tajno pomognuti Kurejšijama, ujahali u naselje plemena Huza i ubili dvadeset njihovih ljudi. Kurejšije su ovaj pohod pomogli oružjem i ljudima, među kojima su bili Ikrime i Safvan b. Umejje.

Delegacija iz plemena Huza je otišla u Medinu i izvijestila Allahova Poslanika, alejhisselam, o grubom kršenju sporazuma. Pozivajući se na savezništvo sa muslimanima, delegacija zatraži pomoć.

Ebu Sufjan nije bio direktno uključen u pokolj. Sada je bio ozbiljno zabrinut zbog mogućih posljedica. Nije želio prekid sporazuma, pa se uputio u Medinu s namjerom da diplomatskim kanalima izgladi situaciju. Kad je stigao u Medinu, prvo je posjetio svoju kćer Umm Habibu, suprugu Allahova Poslanika, alejhisselam, koja ga je hladno dočekala. Zatim je posjetio Allahova Poslanika, alejhisselam, i pokušao razgovarati s njim nudeći novi sporazum, ali je Poslanik, alejhisselam, šutio. Poslanikova šutnja je jako preplašila i uznemirila Ebu Sufjana. Stekao je utisak da je Poslanik, alejhisselam, spreman na svašta.

Pošto nije bio načisto šta Poslanik, alejhisselam, namjerava, odlučio je potražiti pomoć istaknutih Poslanikovih ashaba. Otišao je do Ebu Bekra i zahtijevao od njega da utiče na Poslanika, alejhisselam, kako bi se postigao novi sporazum. Ebu Bekr je to odbio. Zatim je pokušao kod Omera, ali je dobio odgovor:

- Tako mi Allaha, kad ne bih imao ništa više od armije mrava, pokrenuo bih rat protiv tebe.

Zatim je posjetio Aliju. Prvo je razgovarao sa Fatimom, a zatim sa Alijom koji mu reče:

- Kad Allahov Poslanik nešto čvrsto odluči, ništa ga od toga nemože odvratiti.

- Šta mi onda savjetuješ? – upita Ebu Sufjan.

- Ti si vođa Kurejšija. Umiri svoje ljude – odgovori Alija.[1]

Ovaj savjet je mogao biti protumačen na više načina. Kako god bi Ebu Sufjan protumačio Alijine riječi, nikako nije bio zadovoljan zaključcima koji su proizilazili. Ne znajući šta je najbolje učiniti, Ebu Sufjan se vratio u Mekku. U Medini nije postigao ništa.

Odmah nakon Ebu Sufjanovog odlaska, Allahov Poslanik, alejhisselam, je naredio da se hitno započne sa pripremama za veliki vojni pohod. Njegova namjera je bila pokrenuti se nejvećom mogućom brzinom u potpunoj tajnosti, ne dajući priliku Kurejšijama da do njih dođe ikakva informacija o tome, a onda odjednom, muslimani bi zakucali na njihova vrata. Na ovaj način, Kurejšije ne bi imali vremena sklapati saveze sa okolnim plemenima kako bi se suprotstavili muslimanima. Dok su pripreme bile u toku, Poslanik, alejhisselam, je saznao da se jedna žena zaputila u Mekku sa pismom upozorenja Kurejšijama. Poslao je Aliju i Zubejra da je uhvate. Dva progonitelja brzo uhvatiše ženu sa porukom i vratiše je u Medinu.

Muslimanska vojska se pokrenula 1. januara 630. godine (10. ramazana 8. godine po Hidžri). Mnoga plemena se priključiše još u Medini, a neka su to učinila u toku pokreta. Tako je muslimanska vojska narasla na 10 000 ratnika. Sa tim snagama, Allahov Poslanik, alejhisselam, je stigao na lokaciju Merru-Zehran[2], oko 18 kilometara sjeverozapadno od Mekke, a da Kurejšije nisu imale nikakvih saznanja o tome. Ovo je bio najbrži pokret koji je muslimanska vojska ikada učinila.

[Nema sumnje da je i ovo jedna od lekcija koje je Halid naučio od Allahova Poslanika, alejhisselam. Neprestano učenje i neponavljanje jednom učinjenih grešaka će doprinijeti Halidovom izrastanju u nezaustavljivog komandanta islamske vojske. Op. prev.]

1 Ibn Hišam, 2/396-397.

2 Meru-Zehran je dolina koju danas presijeca put Mekka-Džidda.

Abbas, amidža Allahova Poslanika, alejhisselam, upravo se bio zaputio ka Medini s namjerom da primi islam i priključi se Poslaniku, alejhisselam. Kad je muslimanska vojska bila u Džuhfi, sreli su Abbasa i njegovu porodicu. Allahov Poslanik, alejhisselam, je sa radošću primio vijesti o Abbasovim namjerama, jer je sa njim bio u dobrim odnosima. Kad su muslimani stigli u Merru Zehran, Abbas je bio duboko zabrinut za sudbinu Mekkelija. Ako bi muslimani silom zauzeli grad, to bi uništilo pleme Kurejš. Zato je, uz Poslanikovo, alejhisselam, dopuštenje, uzjahao Poslanikovu mazgu i zaputio se u Mekku da upozori Kurejšije na opasnost kojoj se izlažu ako pruže otpor. Za to vrijeme, Ebu Sufjan je izjahao iz Mekke s namjerom da lično izvidi ima li muslimana u njenoj okolini. Tako su se Abbas i Ebu Sufjan sreli. Ebu Sufjan ga upita:

- Kakve vijesti nam donosiš, o Oče Fadlov?

- Allahov Poslanik dolazi sa vojskom od 10 000 ljudi.

- Onda, šta mi savjetuješ?

- Ako muslimani silom zauzmu grad, sigurno će te pogubiti. Dođi sa mnom kod Poslanika. Zamoliću ga da ti poštedi život.

Ebu Sufjan i Abbas nakon smrknuća ujahaše u muslimanski logor. Omer je upravo bio u kontroli straže. Bio je prvi koji je ugledao dvojicu jahača, pa je povikao:

- Ah! Ebu Sufjan, Allahov neprijatelj! Neka je slavljen Allah što si došao u naš logor bez zaštite.

Omer potrča prema šatoru Allahova Poslanika, alejhisselam, a Abbas potjera mazgu da ga preduhitri. Sva trojica istovremeno stigoše pred šator. Nasta prepirka između Omera i Abbasa. Omer je tražio dopuštenje da odsiječe glavu najljućem neprijatelju, dok je Abbas tražio zaštitu za njega. Poslanik, alejhisselam, ih sasluša i otpusti rekavši da sačekaju do ujutro. Ebu Sufjan je proveo neprospavanu noć u Abbasovu šatoru brinući se za svoju sudbinu.

Slijedećeg jutra Abbas i Ebu Sufjan su došli pred Poslanikov šator. Poslanik, alejhisselam, je vidio kako dolaze, pa reče:

- **Jedan dolazi da postane musliman, ali ne srcem.**

Kad su ušli u šator, Poslanik, alejhisselam, upita Ebu Sufjana:

- Znaš li ti da nema boga osim Allaha?

- Sada sam to shvatio. Da su postojali bogovi u koje sam vjerovao, sigurno bi mi pomogli.

- Znaš li da sam ja Allahov Poslanik?

Ovo je bio težak trenutak za Ebu Sufjana. Bio je ponosni starješina Kurejšija, najugledniji u svom plemenu, Umejjin potomak. Uvijek se ponašao kao prvi. Bio je vladar Mekke, svi su ga se bojali ili su ga poštovali. Sada je stajao kao ponizni molilac, pred čovjekom protiv kojeg se godinama borio i za čije uništenje je uložio sve svoje snage.

- Oko poslanstva imam malo dvojbe – promrmlja Ebu Sufjan.

- Teško tebi, Ebu Sufjane! Potvrdi ili će ti glava biti odrezana! – zagalami Abbas.

- Svjedočim da je Muhammed Allahov Poslanik – prizna Ebu Sufjan.

Abbas tad prošapta Poslaniku, alejhisselam, tako da Ebu Sufjan nije mogao čuti:

- Allahov Poslaniče! Ebu Sufjan mnogo drži do dostojanstva i samopoštovanja. Budi velikodušan i ukaži mu neku počast.[1]

- Ko uđe u kuću Ebu Sufjana, bit će siguran – kaza Allahov Poslanik, alejhisselam.

Ebu Sufjanovo lice zasija, a Poslanik, alejhisselam, nastavi:

- Ko god zaključa svoja vrata, bit će siguran. Ko bude u Haremu Kabe, bit će siguran.

Ebu Sufjan se vratio u Mekku. Narod se okupio očekujući vijesti o njihovoj sudbini. Ebu Sufjan im se obrati:

- O Kurejšije! Muhammed je došao sa snagom kojoj se ne možete suprotstaviti. Priznajte ga i bit ćete sigurni. Ko uđe u moju kuću, bit će siguran.

Narod poče gunđati i negodovati. Neki ga podrugljivo upitaše:

- Šta misliš, koliko nas može stati u tvoju kuću?

- Ko ostane u svojoj kući i zaključa vrata, bit će siguran. Ko bude u Haremu, bit će siguran – dodao je Ebu Sufjan.

1 Ibn Hišam, 2/402-405.; Ibn Sad, 644; Vakidi, Megazi Resulillah, 327-331.

Ovo je umirilo narod, ali ne i njegovu ženu Hind. Skočila je na njega poput divlje mačke, vičući:

- Ubijte staru budalu! On nas je izdao!

Muslimani su očekivali da će možda biti manjeg otpora pri zauzimanju Mekke. Sa okorjelim neprijateljima muslimana, kao što su Ikrime i Safvan, ništa nije bilo sigurno. Zato je Poslanik, alejhisselam, ulazak u Mekku planirao kao vojnu operaciju.

Mekka je smještena u dolini. Okružena je dominantnim brdima. Kroz grad su prolazila četiri puta, od kojih je svaki prolazio između brda. Ovi putevi su dolazili iz pravca sjeverozapada, jugozapada, juga i sjeveroistoka. Poslanik, alejhisselam, je organizovao vojsku u četiri marševske kolone, a svaka je nastupala na jednom od puteva. Glavna kolona, kojom je komandovao Ebu Ubejde i u kojoj je bio Poslanik, alejhisselam, nastupala je putem koji je dolazio iz Medine sa sjeverozapada preko Azahira. Druga kolona, pod komandom Zubejra, dolazila je jugozapadnim putem, kroz prolaz zapadno od brda Kuda. Treću kolonu je vodio Alija, a dolazila je sa juga. Halid je vodio četvrtu kolonu sa sjeveroistoka (Vidi kartu 5 na strani 117).

Ova taktika je imala cilj rasijecanje neprijatelja u male grupe. Neprijatelj ne bi bio u mogućnosti koncentrisati snage i pružiti otpor. Ako bi neprijatelj uspio zaustaviti muslimane na jednom od pravaca, muslimanima bi ostala još tri pravca sa kojih bi napredovali. Na taj način bi se takođe spriječilo eventualno bježanje Kurejšija. Međutim, kasnije je napetost popustila, pa su neki uspjeli pobjeći.

Poslanik, alejhisselam, je posebno istakao da ne smije biti borbe, osim ako Kurejšije budu naoružani. Takođe je zabranio ubijanje ranjenih i zarobljenih, kao i progonjenje bjegunaca.

Poslanik, alejhisselam, je ušao u Mekku 11. januara 630. godine (20. ramazana, 8. godine po Hidžri). Svi izgledi su bili da neće biti prolivanja krvi. Ali, na Halidovom pravcu neće biti tako. Ikrime i Safvan su okupili nekoliko Kurejšija i pripadnika drugih plemena i odlučili pružiti otpor. Sreli su se sa Halidovom kolonom kod Kandame. Dvojica neprijateljskih vođa su mu stajali na putu, a nekada su mu bili bliski prijatelji. Safvan je bio muž Halidove sestre Fahte.

Kurejšije su započele napad sa isukanim sabljama. Halid je to jedva dočekao. Napao ih je i potisnuo nazad poslije kratkog i oštrog sukoba. Ubijeno je dvanaest Kurejšija i dva muslimana, a Ikrime i Safvan su pobjegli sa bojnog polja.

Kad je Poslanik, alejhisselam, saznao za ovaj sukob i za broj poginulih nevjernika, bio je nezadovoljan Halidovim postupkom, jer je htio izbjeći krvoproliće. Znao je za Halidovu plahovitost i bojao se da bi Halid možda poduzeo nešto na svoju ruku. Halid je objasnio Poslaniku, alejhisselam, o čemu se radilo, pa je njegovo objašnjenje prihvaćeno. Halid se samo branio, a njegova priroda je bila takva da nije znao malo napasti. Kad bi napao – napao bi žestoko.

Pošto je Mekka zauzeta, Allahov Poslanik, alejhisselam, je otišao do Kabe i sedam put obišao (tavafio) oko nje. Bio je to veliki trenutak u njegovom životu. Prošlo je više od sedam godina od kad je otišao iz ovog grada, a za petama su mu bili Kurejšije žedni njegove krvi. Poslanik, alejhisselam, se sada vratio kao pobjednik. Kurejšije su sada drhtale u haremu Kabe, znajući da je osveta Arapa često bivala vrlo krvava.

Poslanik, alejhisselam, se okrenuo prema Kurejšijama. Nastala je potpuna tišina.

- **O Kurejšije! Kako da postupim sa vama?** – upita ih Poslanik, alejhisselam.

- Plemenito, o plemeniti brate i sine plemenitog.

- **Idite onda! Oprošteno vam je.**[1]

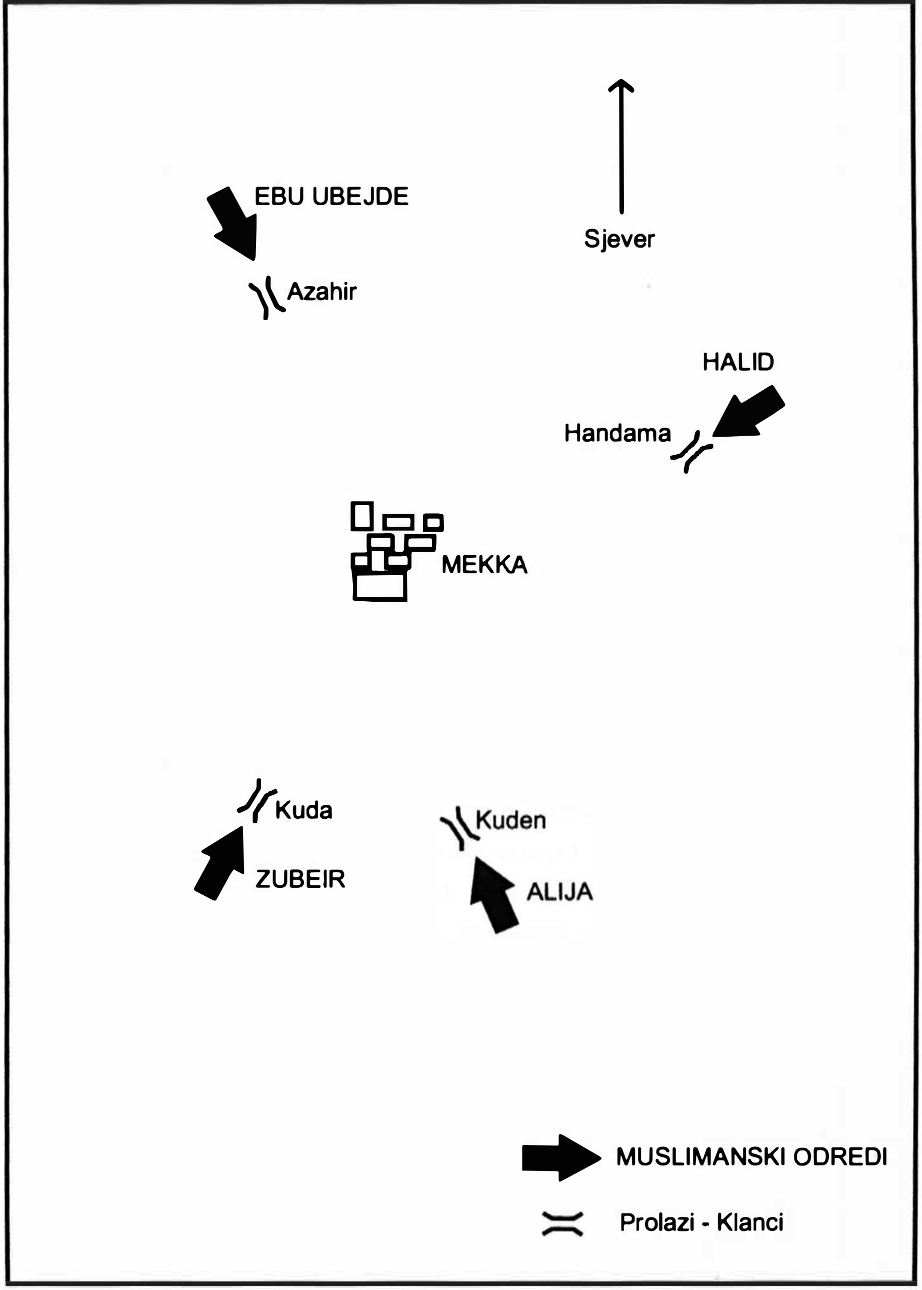
Poslanik, alejhisselam, tada uđe u Kabu i ugleda kipove raspoređene duž njenih zidova. Bili su raznih oblika i veličina. Unutar Kabe i oko nje je bilo 360 raznih kipova, od drveta i kamena. Poslanik, alejhisselam, je u rukama imao štap kojim je porazbijao kipove. Kaba je bila očišćena od lažnih božanstava. Kod Allahove Kuće, od sada će samo Uzvišeni Allah biti obožavan.

- **Došla je istina, a laž je propala** – uzviknu Poslanik, alejhisselam.[2]

Narednih nekoliko dana je provedeno u uspostavljanju reda. Mnogi stanovnici Mekke su primili islam i prisegnuli na vjernost Poslaniku, alejhisselam.

1 Ibn Hišam, 2/412.
2 Ibn Hišam, 2/417.

KARTA 5.
ZAUZIMANJE MEKKE II

Prije nego je ušao u Mekku, Allahov Poslanik, alejhisselam, je spomenuo poimenice deset osoba, šest muškaraca i četiri žene. Ove osobe su morale biti javno ubijene, čak i ako bi bile nađene u samoj Kabi. Ovih deset osoba su bili odmetnici, ili su direktno ili indirektno učestvovali u ubijanju, mučenju i izdaji muslimana. Prvi na spisku je bio Ikrime, a i Hind je bila jedna od njih.

Nakon okršaja sa Halidom, Ikrime se sakrio negdje u gradu. Kad je pažnja muslimana popustila, iskrao se i pobjegao u Jemen sa namjerom da se ukrca na brod za Abesiniju. Ikrimina žena je primila islam i otišla kod Poslanika, alejhisselam, da iznese njegov slučaj. Poslanik, alejhisselam, mu je oprostio i poštedio mu život. Ikrimina žena se odmah zaputi u Jemen, pronađe ga i vrati u Mekku. Kad je stigao nazad, Ikrime dođe do Poslanika, alejhisselam, i reče mu:

- Bio sam u zabludi. Sada se kajem. Oprosti mi.[1]

Poslanik, alejhisselam, prihvati ispriku, pa Ikrime primi islam.

Safvan nije bio na listi onih koji moraju biti ubijeni, ali je pobjegao sa svojom ženom u Džiddu, odakle se namjeravao prebaciti u Abesiniju. Neki njegovi prijatelji su razgovarali sa Poslanikom, alejhisselam, i zamolili da ga poštedi, pa Poslanik prihvati. Kad se vratio u Mekku, došao je do Poslanika, alejhisselam, i zamolio ga da mu da dva mjeseca roka da primi islam. I to je prihvaćeno, pa mu je dato četiri mjeseca za razmišljanje.

Od deset osoba osuđenih na smrt, ubijena su tri muškarca i dvije žene, a ostalima je oprošteno, uključujući i Hind koja je postala muslimanka.

Nakon što je uništio kipove oko Kabe, Poslanik, alejhisselam, je poslao izaslanike u okolna naselja da unište kipove za koje je znao da se tamo nalaze. Halida je poslao u Nahlu da uništi Uzzaa, najvažnije od tih božanstava. Halid je otišao sa 30 konjanika.[2]

Postojala su dva Uzzaa, jedan pravi i jedan lažni. Halid je otkrio lažnog i uništio ga. Vratio se Poslaniku, alejhisselam, i izvijestio ga da je obavio zadatak.

- **Jesi li vidio išta neobično?** – upita ga Poslanik, alejhisselam.

1 Vakidi, Megazi Resulillah, 332.

2 Postojala je dolina Nahla, sadašnja Vadi'l-Jemanija, kroz koju je prolazio put Mekka-Taif. Postojala je i Nahla u kojoj je bilo božanstvo Uzza, sjeverno od Vadi'l-Jemanije.

- Ne.

- Onda nisi uništio Uzzaa. Vrati se nazad.

Ljut na sebe, Halid se vrati u Nahlu i ovaj put nađe pravog Uzzaa. Čuvar hrama u kome je bio Uzza je pobjegao da spasi život. Prije nego je pobjegao, stavio je sablju oko vrata Uzzau kako bi se sam odbranio. Kad je Halid ušao u hram, ugledao je golu crnu ženu koja je stajala i cvilila. Halid nije razmišljao šta žena hoće – da li ga želi zavesti ili želi zaštititi idola. Potegao je sablju i jednim snažnim udarcem je raspolovio. Nakon toga je uništio kip, vratio se u Mekku i izvijestio Poslanika, alejhisselam, o svemu.

- Da, to je bio Uzza. Nikada više neće biti obožavan u vašoj zemlji – potvrdi Poslanik, alejhisselam.[1]

[Ovdje vidimo posebnu počast koju je Allahov Poslanik, alejhisselam, ukazao Halidu odabravši ga da uništi najvažnije božanstvo mušrika. Op. prev.]

Oko 20. januara dogodio se nesretan događaj u plemenu Benu Džezime. Poslanik, alejhisselam, je slao mnoge ekspedicije u plemena koja su živjela u blizini Mekke da ih pozovu u islam. Naredio je vođama ekspedicija da se ne bore protiv onih koji prihvate islam.

Halid je komandovao ekspedicijom koja je poslana južno od Mekke. Brojala je 350 konjanika iz nekoliko plemena. Najveći broj njih bio je iz plemena Benu Sulejm. Među njima je bilo muhadžira i ensarija. Njihov cilj je bio Jelemlem, oko 90 kilometara od Mekke.

Kad je Halid stigao do El-Humejsa, oko 25 kilometara od Mekke prema Jelemlem, sreo je pleme Benu Džezima. Ljudi iz plemena uzeše oružje i zavikaše:

- Mi smo muslimani, gradimo džamiju.

- Čemu onda oružje? – upita Halid.

- U zavadi smo sa nekim plemenima, pa se moramo braniti.

- Odložite oružje. Sada su svi muslimani. Nema potrebe za oružjem.

- Ovo je Halid, sin Velidov! Čuvajte ga se! Poslije odlaganja oružja, svezat će nam ruke, a onda će nam odsjeći glave! – povika jedan od ljudi iz plemena.[2]

1 Ibn Sad, 657.
2 Ibn Sad, 659-660; Ibn Hišam, 2/429.

Postojala je stara zavada između Halidovog plemena i Benu Džezime. U predislamsko doba, mali karavan Kurejša se vraćao iz Jemena. Kad je karavan prolazio pored Benu Džezime, oni ga opljačkaše i ubiše dvojicu Kurejšija. Jedan je bio Avf, otac Abdurrahmana b. Avfa, a drugi je bio Fakih, sin Mugirin, a Halidov amidža. Abdurrahman je kasnije ubio ubicu svog oca i tako se osvetio, ali Fakihova smrt nije bila osvećena. Sve ovo se dogodilo u vrijeme neznanja - džahilijjeta.

Ljudi iz Benu Džezime zagalamiše na čovjeka koji ih je upozoravao na Halida:

- Zar želiš da nas pobiju? Sva plemena su odložila oružje i postali su muslimani. Rat je završen.[1]

Ono što će se dogoditi dalje, nije sasvim jasno. Možda je u Halidu proradio džahilijjet, jer je relativno skoro postao musliman. Možda je u njemu proradila neka vrsta vjerskog zanosa, pa je posumnjao u iskrenost Benu Džezime. Kad su ljudi iz plemena odložili oružje, Halid je naredio da ih svežu, ali su ga poslušali samo ljudi iz Benu Sulejma. Zatim su ubili nekoliko zarobljenika. Nije poznato koliko. Ostali članovi ekspedicije ga nisu poslušali, a naročito Abdullah b. Omer i Ebu Katade. Ova dvojica su snažno protestovali protiv Halidovog postupka, ali Halid nije uvažio proteste. Ebu Katade je odjahao u Mekku i obavijestio Poslanika, alejhisselam, o Halidovom postupku.

Poslanik, alejhisselam, je bio zaprepašten. Podigao je ruke prema nebu i rekao:

- O Allahu, ja nisam odgovoran za ono što Halid čini.[2]

Odmah je poslao Aliju u pleme Benu Džezime sa mnogo novca da plati krvarinu i izgladi situaciju. Alija je obavio zadatak i nije se vratio sve dok pleme nije bilo zadovoljno.

Zatim je Allahov Poslanik, alejhisselam, poslao po Halida koji se vratio i objasnio da je to učinio zbog utiska da oni nisu bili pravi muslimani i da su mu lagali. Smatrao je da ih je ubio na Allahovom putu. Tu je bio i Abdurrahman b. Avf koji je rekao Halidu:

- Počinio si džahilsko djelo u danima islama.

- Ali osvetio sam se za smrt tvoga oca – vrdao je Halid.

1 Ibn Sad, 659-660;
2 Isti izvor.

- Nije istina - reče Abdurrahman - ja sam ubio ubicu svog oca, još davno. Ti si naredio pokolj Benu Džezime iz osvete za smrt tvog amidže Fakiha.

Uslijedila je prepirka između njih dvojice. Abdurrahman je bio jedan od onih kojima je još za života obećan džennet. Prije nego je stvar izmakla kontroli, Poslanik, alejhisselam, reče:

- Halide, ostavi moje ashabe na miru. Kad bi imao planinu zlata i potrošio je na Allahovom putu, nećeš dostići stepen mojih ashaba.[1]

Poslanik, alejhisselam, je naravno mislio na svoje prve ashabe, jer je Halid također bio jedan od ashaba.

Tako je Halidu jasno stavljeno do znanja koje mjesto u islamu mu pripada. Bilo mu je oprošteno, ali je naučio važnu lekciju da on, kao kasniji musliman, nije imao isti status kao prvi muslimani, a naročito ne kao deseterica obradovanih Džennetom. Ovu lekciju će imati na umu u mnogim budućim situacijama.

1 Ibn Sad, 2/431.

BITKA NA HUNEJNU

Nakon što su stanovnici Mekke položili zakletvu na vjernost, život u gradu se vratio u normalnu kolotečinu. A onda je sa istoka zapuhao vjetar neprijateljstva. Dva velika i snažna plemena, Havazin i Sekif, bili su na ratnoj stazi.

Pleme Havazin je živjelo u području sjeveroistočno od Mekke, a Sekif u području Taifa. Bili su susjedi. Sada, kad su muslimani osvojili Mekku, bojali su se da će ih napasti i naći ih rasute u njihovim plemenskim naseljima. Da bi izbjegli ovu opasnost, odlučili su prvi napasti, uzdajući se da će tako biti u prednosti. Ova dva plemena su se skupila u Avtasu, blizu Hunejna, gdje su im se pridružila još neka manja plemena. Ovo je bio savez sličan onome koji je okupljen u Bici na Hendeku. Ukupna snaga okupljenih nevjernika je bila 12 000 ljudi pod vrhovnom komandom tridesetogodišnjeg Malika b. Avfa. Ovaj mladi vojskovođa je odlučio dovesti svoje ljude u ozbiljnu opasnost, kako bi ih prisilio da se bore harabrošću očajnika. Naredio je da se porodice i stada priključe borbenom stroju.

Jedan od komandanata u savezničkoj vojsci je bio Zuraid b. Simma. Ovaj poštovani sijedi starac nije više bio u snazi i vitalnosti, pa tako nije mogao voditi ljude u bitkama. Njegovo životno i vojno iskustvo je bilo veliko. Njegovi savjeti u ratu bili su dragocjeni.

Zuraid je začuo neobične zvukove koje su proizvodili ljudi i životinje. Poslao je po mladog Malika i upitao ga:

- Zašto čujem riku kamila, njakanje magaraca, blejanje koza, vikanje žena i plač djece?

- Naredio sam da se porodice i životinje pridruže vojsci. Svaki čovjek će se boriti dok je njegova porodica i imetak iza njega. Tako će se boriti sa većom hrabrošću.

- Muškarac se bori sabljom i kopljem, a ne sa ženama i djecom. Odvoji porodice i životinje na sigurnu udaljenost od bojnog polja. Ako pobijedimo, neka nam se pridruže, a ako izgubimo, bit će sigurni.

Malik je to doživio kao kritiku njegovoj sposobnosti promišljanja i komandovanja, pa mu reče:

- Neću to učiniti. Ti si senilan i tvoja moć rasuđivanja je oslabila.

Zuraid je ovo odšutio i odlučio pustiti Malika da čini šta hoće. Malik se vratio svojim oficirima i rekao im:

- Kad napadnete, napadnite kao muškarci. Kad napad počne, neka pucaju korice.[1]

Pucanje korica sablji kod tadašnjih Arapa je označavalo žestinu samoubilačkog napada. Međutim, samo pleme Havazin je povelo svoje porodice i stoku u vojni logor, a ostali to nisu učinili.

Allahovom Poslaniku, alejhisselam, nije bilo do prolivanja krvi, ali nije bilo druge nego suočiti se sa novim neprijateljima. Odlučio je ne čekati i ne dati priliku da se sakupi savez protiv njega, kao što je to bilo tri godine ranije u Bici na Hendeku. Ako bi čekao u Mekki i tamo organizovao odbranu, neprijatelju bi porasla samouvjerenost. Osvojenjem Mekke muslimani su stekli veliki ugled među arapskim plemenima. Da bi se ovaj ugled sačuvao, morao se prihvatiti izazov napadača. Poslanik, alejhisselam, je odlučio pokrenuti snage iz Mekke i krenuti ka Avtasu. Bila je to neobična situacija. Obje strane su napredovale jedna prema drugoj.

Muslimani su napustili Mekku 27. januara 630. godine. Vojska je brojala 12 000 ljudi, od kojih je 10 000 bilo iz snaga koje su zauzele Mekku i 2 000 novopridošlih muslimana. Novi muslimani nisu bili pouzdani borci, jer islam još nije ušao u njihova srca. Krenuli su u borbu samo zato što su mislili da je tako ispravno. Među njima su bili Ebu Sufjan i Safvan b. Umejje, koji je dobio četiri mjeseca roka kako bi odlučio hoće li biti musliman ili ne. Sada je on učinio prijateljsku gestu prema Poslaniku, alejhisselam, i posudio muslimanima 100 krznenih prsluka za predstojeću bitku.

Na čelu muslimanske vojske, kao prednje obezbjeđenje, jahalo je 700 ratnika iz plemena Benu Sulejm pod Halidovom komandom. Tokom noći, muslimani su stigli u dolinu Hunejn i tu zanoćili.

Hunejn je dolina koja se pruža od sadašnjeg Šer'ul-mudžahid koji se nalazi oko 20 kilometara sjeveroistočno od Mekke, do tadašnjeg

1 Ibn Hišam, 2/438-439.

Šer'un'n-nahla oko 12 kilometara istočno od Šer'ul-mudžahid. Dolina nastavlja još oko 12 kilometara istočno i skreće sjeverno prema Zaimi. Između dva Šer'a, dolina je široka uglavnom oko 3,5 kilometra, a kod Šer'un'n-nahla se sužava na oko 600 metara. Kako se približava Zaimi, sve više se sužava. U ovom drugom dijelu dolina Hunejn se toliko sužava da postaje tjesnac koji je najuži kod Zaime.

Dok su muslimani napredovali prema Hunejnu, obje strane su poslale obavještajce da prikupe podatke o neprijatelju, pa su i jedni i drugi bili dobro informisani o snazi i pokretima druge strane. Muslimanski obavještajac se ubacio među snage plemena Havazin u Avtasu, prikupio potrebne podatke i neopaženo se vratio da podnese izvještaj Allahovu Poslaniku, alejhisselam.

Čim su muslimani stigli u dolinu Hunejn i ponovo se ulogorili, Malik je to odmah saznao. Pretpostavljao je da muslimani znaju da je njegova vojska u Avtasu i da se planiraju boriti protiv njega u Avtasu ili u njegovoj blizini. Odlučio je nadmudriti muslimane.

Prije zore 1. februara 630. godine muslimani su u marševskom poretku krenuli prema Avtasu, gdje su očekivali susret s neprijateljem. Namjeravali su proći kroz tjesnac Hunejn prije nego li neprijatelj sazna za njihov pokret. Prethodnica je bila i dalje iz plemena Benu Sulejm, pod Halidovom komandom, a glavnina snaga je marširala iza njih, uključujući i grupu od 2 000 muslimana koji su tek nedavno prihvatili islam. Logor je ostavljen kao baza ove akcije.

U prvi cik zore prethodnica muslimanske vojske je ušla u tjesnac nedaleko od Zaime. Nestrpljivo očekujući borbu sa iznenađenim neprijateljem u Avtasu Halid je ubrzao tempo. A tada, kao da je udario grom. Halid je prvi osjetio udar zasjede. Tišinu zore su prekinuli prodorni uzvici iz hiljada grla. Na stotine strijela je poletjelo zviždeći i pogađajući ljude i konje. Muslimanska prethodnica nije zastala niti je pružila otpor. Nisu stigli nimalo razmisliti. Počeli su bezglavo bježati. Uzaludni su bili Halidovi povici da stanu. Niko ga nije mogao čuti. Teško ranjen ponesen je plimom izbezumljenih ljudi i konja u bijegu. Nakon kratkog jahanja, pao je sa konja, nesposoban načiniti ikakav pokret.

Dok se prethodnica u trku povlačila tjesnac su joj zatvorile druge jedinice koje su bile iza nje, pa je tek sad postala svjesna šta se dešava ispred nje. Novoobraćeni muslimani su se okrenuli i odmah pobjegli,

a sa njima i još nekoliko muslimanskih jedinica. Neki su pobjegli nazad u logor, a većina se razbježala na izvjesnu udaljenost od zasjede. Niko još nije u potpunosti shvatao šta se dešava. Panika je rasla dok je kamila jahala kamilu, a ljudi i konji uporedo trčali.

Malik je iznenadio one koji su namjeravali iznenaditi njega. Tokom noći pokrenuo je vojsku u prolaz gdje je manevar bio nemoguć. Njegovi ljudi su se rasporedili sa obje strane staze koja je vodila kroz prolaz i odlično maskirani sakrili se iza kamenja i pukotina. Sprijeda su bili ljudi iz Havazina i nekoliko grupa iz Sekifa i ostalih plemena. Malik je smislio majstorski plan. Pokrenuo je svoje jedinice poslije sumraka, pa su muslimani mislili da je on u Avtasu, a on je napravio zasjedu u prolazu. Mislio je da će ovaj iznenadni napad razbiti muslimane i vratiti ih u Mekku. Iza mjesta gdje je bila zasjeda nalazio se vrlo uzak prolaz kroz koji se Malik mogao povući u slučaju da zasjeda ne uspije. Sve dok je ovaj prolaz[1] pod Malikovom kontrolom, muslimani ne mogu napredovati prema njegovoj bazi.

Mnogi novoobraćeni muslimani iz Mekke bili su obradovani ovom situacijom. Ebu Sufjan je rekao:

- Ovo povlačenje se neće zaustaviti dok ne stignu do mora.

- Sada će se vidjeti da je Muhammed čarobnjak – reče Safvanov polubrat.

- Zaveži. Allah ti jezik slomio. Više volim da nam je vladar neko od Kurejšija nego neko iz Havazina – doviknu mu Safvan.[2]

Poslanik, alejhisselam, je ostao na stazi sa devet ashaba, uključujući Aliju, Ebu Bekra, Omera i Abbasa. Dok su muslimani trčali pored njega, Poslanik, alejhisselam, je vikao:

- O muslimani! Ovdje sam! Ja, Allahov Poslanik! Ja, Muhammed, sin Abdullahov![3]

Ali njegovi povici nisu bili od pomoći. prethodnica plemena Havazin je došla do mjesta gdje je bio Poslanik, alejhisselam. Alija je tada oborio prvog nevjernika na Hunejnu, tako što je presjekao tetive zadnjih nogu kamile na kojoj je nevjernik jahao sa dugim kopljem u ruci goneći muslimane. Jedan musliman je prišao i odsjekao mu glavu.

1 Nismo u mogućnosti precizno locirati ovaj prolaz. Vjerovatno je bio u Zaimi ili u blizini.
2 Ibn Hišam, 2/443-445.
3 Isti izvor.

Poslanik, alejhisselam, se tada sa svojom grupom pomaknuo desno i sklonio se iza stijenja. Nekoliko nevjernika je napalo njegovu grupu, ali su ih ashabi odbili.

Malik je učinio muslimanima ono što niko prije njega nije. Prvi put su muslimani osjetili gorko iskustvo upadanja u zasjedu. Čak i najhrabriji među njima bezglavo su bježali u panici.

Malikova zamisao je bila izvrsna. Ali, njegovi ljudi nisu proveli plan na način kako je on zamislio. Nisu sačekali da glavnina muslimanske vojske uđe u zamku, pa su zapucali odmah kad se pojavio vodeći element muslimanske vojske. Sada je Malik napravio grešku. Bio je zadovoljan početnim uspjehom i nije poduzeo dalji napad na muslimane. Da je to učinio, sve bi drugačije završilo. Osim toga, njegovi strijelci su bili vrlo neprecizni, pa je rezultat zasjede bio svega nekoliko ranjenih muslimana i jahaćih životinja. Nijedan musliman nije poginuo.

Poslanik, alejhisselam, je shvatio da je situacija vrlo teška. Ipak, odlučio je ne dopustiti Maliku da se izvuče sa tako lahko ostvarenom pobjedom. Rekao je Abbasu da pozove muslimane da se okupe oko njega. Abbas je bio krupan čovjek moćnog glasa pa je povikao:

- O, muslimani! Dođite do Allahova Poslanika! O, ashabi! O, Ensarije! O...

Dozivao je svako pleme da se odazovu Poslaniku, alejhisselam. Mnogi muslimani su čuli ovaj poziv, pa su krenuli ka mjestu gdje je bio Poslanik, alejhisselam Kad se 100 ljudi okupilo oko Poslanika, alejhisselam, naređen je kontranapad. Muslimani su napali nevjernike iz Havazina, koji su bili najbliži Poslaniku, alejhisselam, i potisnuli ih nazad. Kad je broj okupljenih muslimana narastao na nekoliko hiljada, Poslanik, alejhisselam, je naredio opći napad na Havazin.

Sada je Malik bio iznenađen. Bio je siguran u pobjedu, a njegova vojska je napadnuta. Borba prsa u prsa je bivala sve žešća, a to je zapravo ono što su muslimani tražili. Bili su hrabri i izvrsno su rukovali sabljama. U ovakvim bitkama nije im bilo ravnih. Napokon, Havazin je odbačen nazad. Poslanik, alejhisselam, je vidio neprijatelje kako padaju, pa reče:

- Zaista, ja sam Poslanik, ja, sin Abdul Muttaliba.

Zatim se okrenuo onima koji su bili u njegovoj blizini i rekao:

- **Sad se peć ugrijala.**[1]

Malik je vidio da se stvari odvijaju nepovoljno po njega, pa je aktivirao plan povlačenja. Pleme Sekif je bilo spremno nedaleko iza plemena Havazin. Malik je ostavio Sekif na njihovim pozicijama kao začelno osiguranje, a Havazin je povukao na sigurno. Muslimani su ih gonili. Dočekao ih je Sekif, koji je uskoro osjetio kaznu pravovjernih. Uskoro je Sekif počeo bježati, kao i ostala manja plemena. U međuvremenu je Malik uspio povući Havazin do prolaza i rasporediti ih za odbranu, sačekavši da prođe i posljednji zaostali nevjernik. Sve dok drže prolaz pod kontrolom, njihove porodice i njihova stada su sigurna.

Muslimani su se oporavili od neočekivane zasjede, organizovali kontranapad i potisnuli neprijatelja. Bila je to taktička pobjeda, ali ostalo je još mnogo toga da se uradi.

Muslimanska vojska se sada potpuno okupila, izuzev nekolicine njih koji su pobjegli. Poslanik, alejhisselam, je odlučio pojačati postignutu prednost. Organizovao je snažan konjički odred i poslao ga naprijed, prije nego Havazin predahne i reorganizuje se. Odred je formiran od Benu Sulejma i ostalih, jer je Halid uspio ponovo uspostaviti kontrolu nad njima. Halid je propustio kontranapad muslimana. Ležao je na mjestu gdje je pao. Allahov Poslanik, alejhisselam, je došao do njega, puhnuo u njegove rane, nakon čaga je Halid ustao osjećajući se osnaženim i vratio se u bitku.[2]

[Allahov Poslanik, alejhisselam, je bio sami bereket, kako duhovno tako i fizički, pa je i njegov dah bio berićetan. Ovdje vidimo još jedan primjer Poslanikove, alejhisselam, posebne pažnje prema Halidu. Nije svako imao priliku biti osnažen Poslanikovim, alejhisselam, berićetnim dahom. Op. prev.]

Konjica je stavljena pod komandu Zubejra b. Avvama i susrela se sa Malikom u prolazu. Nakon kratkog okršaja Malik je potisnut sa prolaza. Čitava dolina je sada bila pod kontrolom muslimana. Poslanik, alejhisselam, je ostavio Zubejrovu grupu u prolazu da štite muslimane ako bi se Havazin vratio, a drugu grupu, pod komandom

1 Ibn Sad, 665.
2 Isfahani, 15/11.

Ebu Amira, poslao je u Avtas. Tu je bio logor Havazina, čiji su ratnici potisnuti iz prolaza pa su požurili do logora da zaštite svoje porodice i stada. Kad su muslimani stigli do logora nevjernika, nastao je žestok okršaj. Borba je nastavljena sve dok Havazin nije savladan. Logor Havazina je bio u rukama muslimana. Sada im se priključila i Zubejrova grupa.

Neprijateljski savez je razbijen. Havazin i ostala plemena su se razbježala i vratila se u svoja naselja. Pleme Sekif, pod vođstvom Malika, povuklo se u Taif, riješeno pružati otpor do kraja. Bitka na Hunejnu je završena. Muslimanski gubici su bili vrlo mali jer su strijelci Havazina bili neprecizni. Bilo je dosta ranjenih, ali su samo četverica poginuli. Muslimanski borci su bili hrabri i vješti. Među njima je bilo nekoliko izvanredno vještih u baratanju sabljom, te su tako angažovali po trojicu ili četvericu nevjernika ubijajući jednog po jednog. Ubijeno je sedamdeset nevjernika u dolini i u logoru. Među poginulima je bio i stari Zuraid. U neprijateljskom logoru su muslimani zarobili oko 6 000 žena, djece i robova i nekoliko hiljada grla stoke.[1]

Ovo je bilo prvi put da su muslimani upali u zasjedu u nekoj većoj akciji. Ovo je bilo drugi put u historiji da čitava armija napravi zasjedu drugoj armiji. Prvi put je to učinio Hanibal, kad je 217. godine p.n.e. napravio zasjedu Rimljanima kod jezera Transimene. Malik je napravio izvrstan plan, ali njegovi ljudi nisu bili dovoljno sposobni da ga sprovedu. Možda bi i uspjeli da im protivnici nisu bili muslimani. Allahov Poslanik, alejhisselam, nije prihvatao poraz, a muslimani su imali neograničeno povjerenje u svoga vođu, pa su poraz preokrenuli u pobjedu. Nasuprot Maliku, Poslanik, alejhisselam, nije bio zadovoljan djelimičnom pobjedom.

Prvi put je Halid bio iznenađen. Uvijek je bio svjestan prednosti iznenadnog napada, ali ovoga puta je on bio iznenađen. Vidio je kako panika i najhrabrije ljude natjera u bijeg. Vidio je šta znači iznenadno pojavljivanje neprijatelja u neočekivano vrijeme i na neočekivanom mjestu. Odlučio je da više nikada neće biti iznenađen. Zaista i nije bio.

1 Niko sa sigurnošću ne zna preciznu lokaciju Avtasa. Ali, sigurno je morao biti negdje u dolini. Logor od 6 000 ljudi, bez vojnika i nekoliko hiljada grla stoke nije mogao biti smješten u brdovitom području, niti u manjoj oazi. Smatramo da je to bilo vrlo blizu Zaime, ali je mogao biti i drugdje.

OPSJEDANJE TAIFA

Allahov Poslanik, alejhisselam, je slijedio neprijatelja koji je bježao ka Hunejnu. Odlučio je ne dati Maliku vremena da predahne. Zarobljene muškarce, žene, djecu i stoku je pod pratnjom poslao u Džiranu. Muslimani su se sada kretali sa mnogo više opreza ne želeći više upasti u zamku sličnu onoj na Hunejnu. Teren je bio brdovit, pa je Malik mogao postaviti zasjedu na mnogim mjestima.

Napustivši Avtas, Poslanik, alejhisselam, je marširao kroz dolinu Nahla, a zatim skrenuo na jug prema Vadi'l-Mulejhu. Odatle je nastavio prema Vadi'l-Karnu i izbio na plato oko 13 kilometara sjeverozapadno od Taifa. Muslimanski izviđači nisu nigdje mogli vidjeti nijednog nevjernika izvan granica Taifa, pa su tako mogli brzo marširati i doći neprijatelju iza leđa. Tokom marša Halid je ponovo komandovao prethodnicom muslimanske vojske.

Poučen nedavnim iskustvom iz Hunejna i Avtasa, Malik se više nije usudio sukobiti sa muslimanima na otvorenom. Htio je nametnuti uslove i okolnosti borbe. Povukao je svoje jedinice u grad i brzo sakupio onoliko zaliha koliko je mogao, pripremajući se za opsadu. Nakon što je rasporedio snage za odbranu, Malik je čekao.

Muslimani su stigli pred Taif 5. februara 630. godine i otpočeli opsadu grada koja će trajati narednih 18 dana. Postavili su logor suviše blizu zidina, pa će ih nevjernici zasuti strijelama. Ubijeno je nekoliko muslimana, pa je logor podignut i povučen nazad na mjesto gdje je danas džamija Ibn Abbasa. Muslimanska vojska je podijeljena u manje jedinice i raspoređena tako da onemogući bijeg iz grada. Ebu Bekr je komandovao opsadom. Vrlo često su strijelci sa obje strane gađali jedni druge. Nevjernici su bili u zaklonu, a muslimani na otvorenom, tako da je mnogo muslimana ranjeno, uključujući i Abdullaha b. Ebi Bekra, koji je kasnije podlegao ranama.

Prošlo je nekoliko dana opsade. Nakon zauzimanja Mekke, Allahov Poslanik, alejhisselam, je poslao dvojicu muslimana u Jemen da nauče vještine opsjedanja. Ali, oni će se vratiti tek kad se opsada Taifa okonča. Selman Farisi je opet priskočio u pomoć, kao što je to učinio u Bici na Hendeku. Kao Perzijanac imao je neka znanja o naprednom načinu ratovanja. Po njegovim instrukcijama muslimani su napravili katapult kojim su ispucavali velike kamene blokove na grad. Ali, muslimani su bili početnici u ovoj ratnoj vještini, pa nije postignut naročit rezultat.

Onda je Selman odlučio načiniti veliki štit od drveta i kože, ispod kojeg je grupa vojnika, zaštićena od neprijateljskih strelica, mogla doći do vrata utvrde, razbiti ih i provaliti unutra. Muslimani načiniše ovaj veliki štit, pa grupa muslimana, koristeći ga kao zaštitu, stiže pred drvena vrata Taifa. Malik je bio spreman. Njegovi vojnici zasuše muslimane užarenim komadićima gvožđa. Teško opečeni, muslimani zbaciše štit sa sebe i pobjegoše nazad. Dok su bježali, jedan musliman je poginuo pogođen strelicom nevjernika.

Dvije sedmice su prošle, a kraj opsade nije još bio ni na vidiku. Nevjernici nisu izlazili iz grada da bi se borili, a muslimani nisu mogli unutra. Kad god bi to pokušali, kiša strelica bi ih odbacila nazad. Jedna strelica je pogodila Ebu Sufjana u oko, tako da je ostatak života proveo kao jednook.[1]

Februar je bio vrlo hladan u okolici Taifa, a vremenske prilike su općenito bile nepovoljne. Muslimani nikako nisu mogli izmamiti nevjernike van utvrde. Malik je bio suviše pametan da bi riskirao bitku na otvorenom, jer su muslimani tu bili nenadmašni. Allahov Poslanik, alejhisselam, je sazvao ratno vijeće i zatražio savjet od svojih oficira. Jedan od njih reče:

- Kad stjeraš lisicu u njenu rupu, ako dovoljno dugo čekaš nad rupom, ulovit ćeš je. Ako odeš od rupe, lisica ostaje neozlijeđena.[2]

Ebu Bekr je savjetovao da se vrate u Mekku, a Omer je podržao taj prijedlog. Poslanik, alejhisselam, nije više mogao čekati pred Taifom, jer su ga čekali važniji poslovi. Odlučio je prekinuti opsadu i vratiti

1 Prema nekim izvorima, Ebu Sufjan je izgubio oko u Bici na Jermuku, a ne kod Taifa.
2 Ibn Sad, 675.

vojsku u Mekku, ali je nekoliko tvrdoglavih ljudi protestovalo i insistiralo na borbi do potpune pobjede.

- **Dobro, napadamo sutra** – reče im Poslanik, alejhisselam.[1]

Idućeg dana je grupa tvrdoglavaca pokušala napad, koji neprijateljski strijelci sa zidina Taifa odbiše. Zato se vratiše Poslaniku, alejhisselam, sa filozofskim prijedlogom da bi možda ipak bilo bolje ostaviti lisicu u njenoj rupi. Tako je muslimanska vojska 23. februara 630. godine prekinula opsadu. Izgubili su 12 vojnika, a mnogo njih je bilo ranjeno. Deset mjeseci kasnije pleme Sekif je primilo islam.

Muslimani su stigli u Džiranu 26. februara. Poslanik, alejhisselam, je ovdje izvršio podjelu ratnog plijena. Kako bi pokazao novim muslimanima da neće biti diskriminirani zbog toga što su odugovlačili sa primanjem islama, Allahov Poslanik, alejhisselam, je i njima dao njihov dio plijena. Tek što su žene, djeca i stoka podijeljeni među muslimanima, delegacija plemena Havazin je došla kod Allahova Poslanika, alejhisselam, i izjavila da pleme prima islam. Zatim su rekli:

- Zar nam sad nećete vratiti ono što ste zarobili u bici protiv nas?

Njihov zahtjev je bio neopravdan, jer ono što su muslimani zarobili od njih, zarobili su u trenutku kad su oni bili nevjernici. Međutim, Allahov Poslanik, alejhisselam, darežljiv kakav je bio, reče:

- **Da li su vam draže vaše žene i djeca ili su vam draži vaši imeci?**

- Vratite nam žene i djecu, a ostalo zadržite.[2]

Allahov Poslanik, alejhisselam, je tada pozvao muslimane da vrate Havazinu njihove žene i djecu. Svi su ga poslušali osim Safvan b. Umejje, koji je odbio vratiti jednu mladu djevojku koju je dobio kao plijen. Vjerovatno je bila lijepa.

Nekoliko dana kasnije, Malik je napustio Taif i došao u muslimanski logor. Primio je islam, a Allahov Poslanik, alejhisselam, ga je bogato nagradio.

Allahov Poslanik, alejhisselam, i muslimanska vojska su se zaputili u Medinu, gdje su stigli u drugoj polovini marta mjeseca 630. godine.

---

1 Isti izvor.
2 Ibn Hišam, 2/489.

Prošla je osma godina po Hidžri. Iduća godina je bila „Godina izaslanstava“. Mnoge delegacije iz plemena širom Arabije su tokom te godine dolazile kod Poslanika, alejhisselam, u Medinu i prihvatale islam. Neki od njih to nisu i srcem učinili, što ćemo ubrzo i vidjeti. Jedni su iskreno težili pravom putu, a drugi su dolazili iz političkih razloga. Neki su opet dolazili iz čiste radoznalosti, a neki su bili najgore protuhe.

DEVMETUL DŽENDEL

U devetoj godini po Hidžri muslimani su poduzeli samo jednu veću vojnu akciju. Bio je to pohod na Tebuk, koji je predvodio Allahov Poslanik, alejhisselam, lično. Sve je upućivalo na to da će ova ekspedicija proći mirno. Ali, tu je bio i Halid.

Tokom dugog i toplog ljeta 630. godine u Medinu su pristizali izvještaji o koncentrisanju jakih snaga Bizantijaca u Siriji. Njihova prethodnica je bila u Jordanu, a Heraklije, vladar Bizantijskog carstva je došao u Homs.[1]

Sredinom oktobra 630. godine Poslanik, alejhisselam, je naredio muslimanima da se pripreme za bitku protiv Bizantijaca, ali to nije bila stvarna svrha ove ekspedicije. Allahov Poslanik, alejhisselam, je, iz njemu poznatih razloga, htio provjeriti snagu imana muslimana tako što će ih pozvati na marširanje po žestokoj vrelini. Pod ovakvim uslovima, samo pravi vjernici će se odazvati.

Tako je i bilo. Većina muslimana se rado odazvala Poslanikovom, alejhisselam, pozivu, pa započeše pripreme za ekspediciju. Neki su nerado primili ovaj poziv. Te godine je oktobar bio sa neubičajeno visokom temperaturom, pa je boravak u hladovini voćnjaka bio vrlo prijatan. Ljudi nisu imali volje ni za šta drugo, osim za odmaranje u hladovini dok vrućine ne prođu. Munafici su, po svom ustaljenom običaju, iskoristili priliku i odgovarali muslimane od pridruživanja ekspediciji, tako da je nekoliko muslimana posrnulo na ovom ispitu.

Krajem oktobra muslimani su krenuli na Tebuk. Bila je to najveća vojska koja se okupila pod Poslanikovom, alejhisselam, zastavom. Činili su je muslimani iz Medine, Mekke i još mnogih plemena koja su primila islam. Prema nekim izvorima, bila je to vojska od 30 000 vojnika među kojima j bilo 10 000 konjanika, ali to je vjerovatno preuveličavanje.

1 Grad u današnjoj Siriji.

Kad su stigli na Tebuk, muslimani su saznali da se prethodnica Bizantijaca vratila za Siriju, u Damask. Nije bilo potrebe nastavljati dalje. Ali, Poslanik, alejhisselam, je odlučio potčiniti okolna plemena i staviti ih pod kontrolu. Važna mjesta u okolini su bila Eila, kod današnje Akabe, Jarba, Azruk i Makna. Sva ova mjesta su bila u zaljevu Akaba. Sklopljen je savez sa svim plemenima koja su pristala plaćati džizju.[1]

Jedno od važnih područja koje je Allahov Poslanik, alejhisselam, htio staviti pod kontrolu je bilo Devmetul Džendel, kojim je vladao Ukajdar b. Abdil Malik, kršćanski princ iz plemena Kinda, koji je bio poznat kao strastveni lovac. Kako bi potčinio ovo područje, Poslanik, alejhisselam, je poslao Halida sa 400 konjanika da izvrši taj zadatak, dao mu uputstva kako će to učiniti i dodao:

- Vjerovatno ćeš ga naći kako lovi divlje bikove.[2]

Halid je stigao pred zidine Devmetul Džendela u noći punoj mjesečine, krajem novembra 630. godine. Tek što je Halid rasporedio jedinice oko zidina, gradska kapija se otvorila a iz grada je izjahao Ukajdar sa nekoliko prijatelja naoružanih oružjem za lov. Ukajdar je zbog vreline dana odlučio loviti noću. Mjesečina mu je obećavala dobar ulov.

Halid je uzeo nekoliko ljudi i jurnuo na družinu lovaca. Skočio je na Ukajdara i oborio ga sa konja, a njegovi ljudi su se okomili na ostatak lovačke družine. Ukajdarov brat Hasan se opirao hvatanju, pa je ubijen, dok su ostali odgalopirali nazad u utvrdu i zaključali vrata.

Halid se vratio na Tebuk sa dragocjenim zarobljenikom. Ukajdar je ušao u savez sa Poslanikom, alejhisselam, platio veliku otkupninu za sebe i pristao na plaćanje džizje.

Muslimani su se vratili u Medinu. Stigli su sredinom decembra 630. godine, a tada su vremenske prilike bile vrlo povoljne.

Nakon pohoda na Tebuk nije bilo većih pohoda za Poslanikova, alejhisselam, života. Sva plemena iz Arabije su primila islam i obavezala se na odanost Poslaniku, alejhisselam, i plaćanje dogovorenih poreza. U svakom plemenu Poslanik, alejhisselam, je imenovao plemenskog starješinu. Bio je zauzet državnim pitanjima, unapređivao

1 Porez koji plaćaju nemuslimani koji žive u islamskoj državi u znak lojalnosti i kao naknadu zbog neučestvovanja u ratnim pohodima.
2 Ibn Hišam, 2/526.

državni aparat i udario temelje novoj državi. Poslao je nekoliko ekspedicija u razne krajeve Arabije, sa zadatkom da pozivaju plemena u islam. U slučaju pružanja oružanog otpora, pleme bi bilo silom potčinjeno.

U julu 631. godine Poslanik, alejhisselam, je poslao vojnu ekspediciju pod Halidovom komandom u pleme Benu Harisa b. Kaba u Nedžranu, sjeverno od Jemena. Poslanik, alejhisselam, je Halidu dao slijedeća uputstva:

- Tri puta ih pozovi u islam. Ako pristanu, nemoj im nauditi, ako odbiju, bori se protiv njih.[1]

Halid je stigao u Nedžran i razgovarao sa Benu Harisom b. Kabom. Prihvatili su islam, bez prolijevanja krvi. Ostao je kod njih nekoliko mjeseci podučavajući ih islamu. Kad je procijenio da su postali dobri muslimani, poslao je pismo Poslaniku, alejhisselam, u kome ga je o svemu izvijestio. Poslanik, alejhisselam, mu je odgovorio pismom zahvalnosti i pozvao ga da dođe u Medinu sa delegacijom plemena. Halid je stigao u Medinu januara 632. godine. Poslanik, alejhisselam, ih je dočekao sa uobičajenom uljudnošću. Nakon što im je objasnio njihove dužnosti, odredio im je starješinu i uputio ih nazad u Nedžran.

Bilo je ovo posljednji zadatak koji je Halid obavio za Poslanikova, alejhisselam, života.[2]

1 Ibn Hišam, 2/592.
2 Oni koji misle da je Halid trebao izvršiti još neke zadatke, neka pogledaju bilješku 2. u dodatku B.

DIO 2.

BORBA PROTIV ODMETNIKA OD ISLAMA

NADOLAZEĆA OLUJA

Odmetništvo od islama je zapravo počelo za života Poslanika, alejhisselam, no prava i najozbiljnija opasnost jačanja odmetnika javila se poslije Poslanikove, alejhisselam, smrti, kada se Arabijom proširio val "nevjerovanja poslije vjerovanja," kojeg je hazreti Ebu Bekr trebalo da uništi. Odmetnički pohod je ovdje obrađen kao cjelina, iako hronološki prvi dio ovih događaja pripada ranijoj historiji.

Prvi veći događaj vezan za odmetnike od islama desio se u Jemenu, i poznat je kao događaj Esved Ensija. Esved je bio vođa Ensa - velikog plemena koje je nastanjivalo zapadni dio Jemena. Njegovo pravo ime bilo je Abhala b. Kab, ali pošto je bio jako tamnoput, prozvali su ga Esved – Crni. Imao je neke kvalitete, kao što su vođstvo i govorništvo.

Tokom desete godine po Hidžri, stanovnici južnog i jugoistočnog dijela Arapskog poluotoka su prešli na Islam. Poslanik, alejhisselam, je slao izaslanike i učitelje na razna mjesta da šire islam i poučavaju ljude. Zadatak je izvršen kako treba. No, većina stanovnika ovih krajeva nisu postali pravi muslimani, njihovo primanje islama bilo je više formalno nego iskreno.

Prije ovog preobraćanja Jemenom je upravljao perzijski plemić Bazan,[1] kao namjesnik perzijskog cara. Bazan je primio islam i Poslanik, alejhisselam, ga je postavio za namjesnika Jemena. Krasila ga je mudrost, pa je provincija napredovala pod njegovom vladavinom, ali malo prije Poslanikovog, alejhisselam, oprosnog hadža, Bazan je umro, pa je Poslanik, alejhisselam, kao novog namjesnika u Sani postavio Bazanovog sina Šahra. Tako je u Jemenu i dalje vladao mir.

A onda, u vrijeme Poslanikovog, alejhisselam, oprosnog hadža, Esved se proglasio poslanikom. Recitirao je nekoliko svojih stihova tvrdeći da su to ajeti iz Kur'ana koji su mu objavljeni i izjavio je da je on Allahov poslanik.

1 Neki historičari ga nazivaju Bazam.

Esved je imao magarca kojeg je dresirao tako da izvršava određene radnje. Koristio se tim magarcem da pokaže svoje moći. Naredio bi mu:

- Pokloni se pred svojim gospodarom - i magarac bi pognuo glavu pred Esvedom.

- Klekni pred svoga gospodara - i magarac bi kleknuo.

Esved je tada postao pozant kao Zul-Himar - Vlasnik magarca ili „Magarac-Valah". Neki hronolozi se drže toga da je bio poznat i kao Zul-Humur - Pijanica. Ovo bi moglo biti istinito jer je bio teški ovisnik o alkoholu. Ipak, njegovo pleme ga je slijedilo, vjerujući da je istinski poslanik. U ovoj zabludi bila su još neka manja jemenska plemena.

Esved je okupio vojsku od oko 700 jahača i krenuo u Nedžran. Zauzeo je grad bez poteškoća i protjerao muslimanskog namjesnika. Ushićen ovom lahkom pobjedom, postavio je svog čovjeka da upravlja Nedžranom i preselio se u Sanu. Šahr, novopostavljeni namjesnik Jemena, je čuo za pad Nedžrana, saznao Esvedove namjere i odlučio ga poraziti prije nego li dođe do Sane. Okupio je malu naoružanu vojsku i odmarširao da se suprotstavi neprijatelju. Dvije vojske su se sukobile sjeverno od Sane. Kratak i oštar sukob koji je slijedio završio je u Esvedovu korist. Muslimani su doživjeli poraz, a Šahr je ubijen u bici, ostavljajući iza sebe lijepu mladu udovicu Azad. Pet dana kasnije Esved je ušao u Sanu kao osvajač. Kretao se veoma brzo u svojoj šejtanskoj misiji. Prošlo je tek 25 dana otkad je otcijepio svoje pleme od islamske države i proglasio svoje poslanstvo.

Većina Jemena je sada bila pod njegovom kontrolom, pa je bio zadovoljan svojim vojnim i političkim uspjehom. Esved je prisilno oženio lijepu Azad. Jadna udovica nije imala drugog izbora nego pokoriti se Magarcu.

Pošto je okupirao Nedžran i Sanu, Esved je učvrstio svoj uspjeh proširivši uticaj na cijeli Jemen. Mnoga plemena su ga priznala kao vladara i poslanika. Kako je njegov autoritet rastao, postao je nezadovoljan samom titulom poslanika, pa se proglasio Rahmanom od Jemena. Riječ „Rahman" znači Milostivi i jedno je od Allahovih dž.š. imena. Nastavio je sa pijančenjem i orgijanjem, a zlosretna Azad je osjećala neizmjerno gnušanje prema njemu, pa se povjerila jednoj prisnoj prijateljici:

- Nijedan mi čovjek nije mrzak kao on.

Esved je mrzio sve članove Bazanove obitelji, vrijeđao ih i na svaki način ponižavao. Takvim ponašanjem je prouzrokovao oštro neprijateljstvo iskrenog muslimana i čvrste osobe po imenu Fejruz Dejlemi koji je bio član ove perzijske obitelji i Azadin rođak.

Za to vrijeme pravi poslanik, Muhammed, alejhisselam, u Medini je već poduzeo mjere da mu se suprotstavi. Poslao je Kajs b. Hubejra da organizuje Esvedovu likvidaciju. Kajs je stigao u Sanu neprimijećen, organizovao je tajni pokret protiv Esveda i ostvario kontakt sa Perzijancem Fejruzom. Kajs i Fejruz su postali vođe organizacije čiji je cilj bio osvetiti se i uništiti Esveda i njegove odmetnike od vjere. Kovali su planove u tajnosti.

Nije bilo lahko ubiti Esveda. Bio je to krupan čovjek, izuzetno snažne tjelesne građe, poznat po surovosti, a već je i sumnjao u Fejruzovu odanost. Živio je u palači koja je bila ograđena visokim zidinama, a bila je i zaštićena velikim brojem vojnika koji su izabirani po odanosti i vjeri u Esveda. Stalno su patrolirali po zidinama i hodnicima palače. Jedini mogući neopaženi ulaz u palaču bio je preko jednog dijela zidina blizu Azadinih odaja.

Fejruz je kontaktirao Azad, objasnio joj situaciju i tražio njenu pomoć, koju je ona rado obećala, vidjevši to kao jedini izlaz iz nesreće koja ju je zadesila.

Sudbonosna noć je bila 30. maja 632. (6. rebiul evvel 11. god. po Hidžri). Odmah iza ponoći, kada nije bilo stražara u blizini, Fejruz se, pomoću užeta, popeo uza zid palače i ušao u Azadine odaje. Sakrila ga je u sobi i oboje su čekali.

Malo prije zore, Azad se iskrala iz svoje sobe i otišla do Esvedove koja je bila odmah do njene. Znala je da je u blizini stražar na dužnosti, iako ga nije vidjela. Otvorila je vrata, pogledala unutra i vratila se Fejruzu. Želja za osvetom joj je gorila u očima, pa prošapta:

- Sada! Leži pijan.

Fejruz, iza kojeg je bila Azad, je na prstima izašao iz njenih odaja i otišao do Esvedovih vrata. Azad je ostala kod vrata, a Fejruz je ušao sa isukanim mačem. Esved je odjednom ustao iz kreveta i zgroženo buljio u Fejruza. Pred ovom opasnošću Esved se naglo otrijezni, ali prije nego što je uspio ustati iz kreveta Fejruz je istupio naprijed i zabio mu mač u glavu. Esved je pao na krevet i počeo ričati kao bik.

Njegovi krici su privukli pažnju stražara, koji je je potrčao u njegove odaje. Vidjevši Azad na njegovim vratima, upitao ju je:

- Šta je bilo sa Rahmanom od Jemena?

- Šuti, prima objavu – odgovori hrabra žena.

Stražar je kimnuo glavom i ne obraćajući pažnju na uzvike svoga gospodara otišao.

Azad sačeka da stražar zađe iza ugla hodnika pa potrča u sobu. Vidjela je Fejruza kako stoji pored kreveta, čekajući priliku da opet napadne Esveda koji se grčio na krevetu. Sada su ga oboje napali. Žena je stala na čelo kreveta, uhvatila Esveda za kosu objema rukama, a Fejruz mu je s nekoliko spretnih pokreta odsjekao glavu. Tako se završila karijera lažnog poslanika, zvanog Magarac Valah i Pijani. Njegova vlast je trajala tri mjeseca i završila je njegovom smrću, šest dana prije smrti istinskog Poslanika, alejhisselam.

Esvedov pokret srušen je njegovom smrću. Muslimanski pokret, kojeg je organizirao Kajs u Sani, krenuo je da se osveti Esvedovim sljedbenicima, od kojih su mnogi poginuli. Ali, mnogi su pobjegli u druge dijelove države. Mnogi su ponovo postali muslimani, a neki su ostali odmetnici. Fejruz je postao upravnik Sane.

Glasnik koji je otišao da prenese dobre vijesti Allahovom Poslaniku, alejhisselam, je stigao u Medinu ubrzo poslije njegove, alejhisselam, smrti. Vijest o uništenju Esvedove vlasti donio je ožalošćenim muslimanima malo utjehe.

U Medini je sada nastala emocionalna, duhovna i politička kriza. Gubitak voljenog Poslanika učinio je muslimane izgubljenima. Posljednjih godina Allahov Poslanik, alejhisselam, im je bio sve - učitelj, vođa, prijatelj, sudac. Nije bilo nijednog aspekta života u kojem Poslanik, alejhisselam, nije učestvovao. Iznosili su mu sve probleme, a on je rješavao, odlučivao, upućivao, savjetovao, ispravljao, potvrđivao. U njegovoj prisutnosti osjećali su sigurnost od nevolja i neimaštine. Sada kad ga više nije bilo, muslimani su bili sami i preplašeni, kako hroničari kažu "kao ovce u hladnoj, kišnoj noći."

Kriza je postajala sve dublja i dublja. Počeli su pristizati izvještaji o odmetništvu diljem Arabije. Sva plemena u Arabiji, osim onih iz Medine, Mekke i Taifa, počela su se buniti protiv političkog i vjerskog autoriteta Medine i prekršila su svoju zakletvu na vjernost. Pojavili

su se lažni poslanici zahtijevajući dio Muhammedovog, alejhisselam, poslanstva. Videći kakvo poštovanje Poslanik, alejhisselam, dobija zbog svog poslanstva, ove varalice su pomislile da bi i oni mogli dobiti nešto od toga. Osim Esveda pojavila su se još najmanje dvojica lažnih poslanika. Bilo je i drugih - vođa plemena i uglednih staraca, koji nisu objavljivali svoje poslanstvo, ali su se ujedinili sa lažnim poslanicima u njihovim namjerama da ugase plamen Islama i da se vrate plemenskoj samostalnosti i neznanju. Odmetništvo se širilo poput razbuktale vatre diljem Arabije, prijeteći da proguta Mekku i Medinu - duhovne i političke centre mlade islamske države.

Glavni razlog pojavljivanja odmetništva je bio nedostatak istinske vjere. Većina plemena koja su primila islam u devetoj i desetoj godini po Hidžri učinila su to iz političkih razloga. Oni su vidjeli Muhammeda, alejhisselam, kao moćnog političkog vođu, a ne kao poslanika sa novom porukom. Istinski muslimani su bili muslimani iz Mekke i Medine, naročito oni posljednji koji su bili u kontaktu sa Poslanikom, alejhisselam, dok udaljenija i zabačena plemena nisu imala priliku učestvovati u duhovnom sazrijevanju. U mnogim slučajevima, kada bi vođa postao muslimanom, i ostali članovi su ga slijedili više iz plemenske lojalnosti nego zbog vjerskog ubjeđenja. Nakon smrti Poslanika, alejhisselam, mnogi su se osjećali slobodnima da se odreknu svoje vjernosti koju su, kako su mislili, dali Poslanikovoj, alejhisselam, osobi a ne Medini ili Islamu. Muhammed, alejhisselam, je preselio na ahiret i sada su mogli odbaciti disciplinu koju je nalagala vjera - u ograničenju broja žena koje čovjek može oženiti, prikupljanju poreza za dobrobit zajednice, klanjanju namaza i postu. Vođe pobuna su vidjeli priliku da ponovo iskorištavaju slabije uprkos ograničenjima koja im je islam postavio.

Ebu Bekr je izabran za halifu muslimana. Prije toga, Ebu Bekr nije bio poznat po sposobnosti vođstva, a morao je voditi islamsku državu koja je bila okružena pobunama sa svih strana. Opstanak islama je bio upitan. Ono što je sada država trebala bio je snažan i sposoban vođa. A kako je izgledao Ebu Bekr? Malen, mršav, blijed čovjek, sa upalim očima ispod tankih obrva. Tada je već bio jako pogrbljen što je još više naglašavalo njegovu starost i godine. Bio je blag i dobrog srca, pa ga je bilo lahko ganuti do suza.

Kad su se muslimani okupili da daju zakletvu na vjernost, Ebu Bekr je održao svoj prvi govor kao halifa - govor koji je naglašavao njegovu skromnost, a nije obećavao snagu. Ebu Bekrovo iskreno i izvanredno pridržavanje puta islama bilo je dobro poznato. Njegova hrabrost i odanost Poslaniku, alejhisselam, koji mu je dao titulu Es-Siddik (iskreni), njegova moralna načela i njegova čvrsta vjera bili su neupitni. Kao treći čovjek koji je primio islam, njegova pozicija među desetericom obradovanih je bila najviša. No, da li je takav čovjek podesan za vođstvo u teškim vremenima? Osim svega nabrojanog, tu je bilo i razilaženje u mišljenjima da li poslati već spremljenu Usaminu vojsku ili ne. Uskoro ćemo dobiti odgovor na ova pitanja.

Sredinom maja 632. godine Poslanik, alejhisselam, je naredio pripreme za napad na Jordan. Svi su se odazvali. Komandant ove ekspedicije bio je Usama - mladi čovjek od 22 godine. Usama je bio sin Zejda b. Harisa, Poslanikovog, alejhisselam, posinka, koji je bio prvi muslimanski komandant u Bici kod Mu'te. Usama je bio običan mladić, nije poticao iz uglednog plemena, a Poslanik, alejhisselam, ga je postavio za komandanta pored mnogo starijih i odlikovanijih ratnika iz najboljih plemena. Ratnici su se okupljali u logoru zapadno od Uhuda, a snage koje su se tu okupile bile su poznate kao Usamina vojska. Ovo je bila posljednja ekspedicija koju je Poslanik, alejhisselam, naredio i mogla je prerasti u rat sa Bizantijcima. Usami je dato jordansko područje Mu'ta kao cilj vojnog pohoda.

- **Idi na mjesto gdje ti je ubijen otac** - naredio mu je Poslanik, alejhisselam, - **i napadni tu teritoriju. Idi brzo, povedi vodiče sa sobom i pošalji svoje izviđače i zastupnike ispred sebe.**

- **Svakako pošaljite Usaminu vojsku** - rekao je Poslanik, alejhisselam, neposredno pred smrt.

Usamina vojska je još bila u logoru kada je 5. juna 632. godine (12. rebiul evvela 11. godine po Hidžri) Poslanik, alejhisselam, preselio na Ahiret. Istog dana, Ebu Bekr, sin Kuhafe, izabran je za halifu.

Slijedećeg dana halifa Ebu Bekr je izdao naredbu da se Usamina vojska pripremi za pokret. Svi, pa i najodabraniji ashabi koji su bili sposobni za ratovanje, poslani su da se pridruže Usaminoj vojsci. Čak i Omer, jedan od najboljih ashaba Allahova Poslanika, alejhisselam, i Ebu Bekrovih najbližih prijatelja poslan je da se pridruži vojsci.

Slijedećih nekoliko dana nastavljene su pripreme, iako su stalno stizali izvještaji o brzom širenju odmetništva. Tada je nekoliko istaknutih muslimana došlo kod halife Ebu Bekra.

- Zar ćeš poslati Usaminu vojsku kada Arapi šire pobunu i svuda su neredi? Muslimana je malo, a nevjernika je mnogo. Vojsku ne treba slati!

- Čak i kada bi divlji psi tumarali oko žena Allahova Poslanika opet bih poslao Usaminu vojsku, kako je naredio Poslanik – bio je neumoljiv halifa Ebu Bekr.

Prošlo je još nekoliko dana. Izvještaji su postali sve više uznemirujući. Jednog dana je Usama, bojeći se za Medinu i islam isto kao i ostali, rekao Omeru:

- Idi halifi i pitaj ga za dozvolu da vojska ostane u Medini. Sve plemenske starješine se slažu sa mnom. Ako odemo, ništa neće spriječiti nevjernike da unište Medinu.

Omer je pristao na razgovor sa halifom. Kada je napuštao logor, srela ga je grupa uglednijih muslimana koji su imali iste sugestije, pa su još dodali:

- Ako se ne slaže sa našim ostankom u Medini i budemo li morali ići, makar ga pitaj da odredi nekog iskusnijeg da bude komandant umjesto Usame.

Omer se složio da i to pita. Halifa Ebu Bekr je sjedio u svojoj kući, razmišljajući o ogomnom teretu koji je prihvatio primanjem hilafeta u ovim teškim vremenima. Kada je Omer prenio poruku i dao svoje vlastito mišljenje vezano za promjenu komandanta, Ebu Bekr je skočio na noge i počeo galamiti na Omera:

- O, sine Hattabov! Poslanik, alejhisselam, je postavio Usamu za komandanta, a ti hoćeš da ga ja smijenim.

Omer se brzo iz Ebu Bekrove kuće vratio u logor gdje su ostali čekali da čuju Ebu Bekrove odluke. Žestoko ih je iskritikovao što su ga nagovorili da se osramoti pred Ebu Bekrom.

Na dan 24. juna 632. godine (1. rebiul ahira 11. godine po Hidžri) Usamina vojska je napustila logor i krenula ka Mu'ti. Ebu Bekr je hodao pokraj Usame koji je jahao i nije dopustio da mladi komandant siđe sa svog konja.

- Za svaki korak koji pređe na Allahovom putu - objasnio je Usami – muslimanski borac zasluži 700 dobrih djela i oprosti mu se 700 grijeha.

Ebu Bekr je pitao Usamu može li zadržati Omera u Medini kao savjetnika, s čime se Usama rado složio. Još mu je dao upute kao komandantu vojske:

- Izvrši svoj zadatak. Počni operaciju napadom na Kuazu. Ne dopusti da te išta odvrati od izvršavanja zadatka koji ti je Allahov Poslanik povjerio.

Usamina vojska je otišla. Izvještaji o sve većem širenju pobune i koncentraciji odmetničkih plemena postajali su iz dana u dan sve ozbiljniji. Bilo je sve više uznemiravanja pa i zarobljavanja muslimana. Odmetnici su se radovali Ebu Bekrovom preuzimanju hilafeta i odlasku Usamine vojske. Mislili su da će lakše srušiti muslimansku državu sa Ebu Bekrom na njenom čelu. Pobunjenicima je laknulo što se ne moraju suočiti sa ljutim Omerom niti sa hrabrim Alijom. Treba se suočiti tek sa blagim starcem Ebu Bekrom.

Međutim, muslimani su bili ugodno iznenađeni, a odmetnici užasnuti uspjehom „blagog starca", tako užasnuti da je jedan plemenski vođa, bježeći od Ebu Bekrove vojske, gorko zaplakao:

- Teško Arapima od Ebu Kuhafinog sina!

EBU BEKROVI NAPADI

Odmetništvo se toliko raširilo da je zahvatilo sva plemena Arabije, izuzev stanovnika Mekke, Medine i plemena Sekif u Taifu. U nekim slučajevima čitavo pleme bi se odmetnulo, dok bi se ponegdje odmetnuo samo dio plemena, a drugi dio bi ostao u pravoj vjeri. Oni koji su ostali pravovjerni životima su plaćali svoju vjeru. Plamen nevjerstva su uglavnom razbuktali dvojica lažnih poslanika, Tulejha b. Huvejlid i Musejlime b. Habib. Pored ove dvojice i jedna žena se proglasila poslanicom. Bila je to Sedžah bint Haris. Musejlime se dosta ranije proglasio poslanikom, dok je Tulejha to učinio kad je Allahov Poslanik, alejhisselam, pao na samrtnu postelju. Najveća prijetnja Medini je bio Tulejha koji je bio najbliži Medini. Kontrolisao je područja na zapadu i sjeveru Arabije. Njega su slijedila plemena Gatafan, Tajj, Havazin, Benu Esed i Benu Sulejm.

Ipak, najbliži Medini su bili odmetnici na području Abrak, oko 130 kilometara sjeveroistočno od Medine i Zul-Kissa, oko 45 kilometara istočno od Medine (vidi kartu 8 na strani 161). Ta područja su nastanjivala plemena Gatafan, Havazin i Tajj. Sedmicu ili dvije nakon odlaska Usamine vojske, odmetnici iz Zul-Kisse su poslali izaslanstvo koje se obratilo halifi Ebu Bekru:

- Mi želimo ostati vjernici, ali ne želimo plaćati zekat.

-Tako mi Allaha, ako zadržite samo gram od onoga što ste dužni dati, ja ću se boriti protiv vas. Dajem vam jedan dan da mi odgovorite na ovo – reče im halifa.[1]

Izaslanstvo je poslano nazad sa odlukama halife koji, kako je njima izgledalo, uopće nije bio svjestan svoje teške pozicije. Pored toga dao im je samo jedan dan za razmišljanje. Slijedećeg jutra, prije nego je rok za odluku istekao, izaslanstvo je napustilo Medinu, što je značilo odbacivanje halifinih zahtjeva. Odmah nakon njihovog odlaska, halifa Ebu Bekr je poslao svoja izaslanstva svim odmetnutim plemenima tražeći od njih da ostanu vjerni islamu i da nastave plaćati zekat.

1 Taberi, 2/487; El-Belazuri, 103.

Izaslanici odmetnika iz Zul-Kisse su, za vrijeme boravka u Medini, uočili odsustvo ratnika. Kad su se vratili u Zul-Kissu, saopštili su halifinu poruku. Takođe su iznijeli svoja zapažanja u vezi sa odsustvom vojske iz Medine. U međuvremenu je Tulejha bio u Samiri. Pojačao je odmetnike iz Zul-Kisse dodatnim snagama pod komandom svog brata Hibala, lukavog i sposobnog vojskovođe. Kad su odmetnici čuli izvještaj izaslanstva, njihovo iskušenje je postalo još jače. Odlučili su napasti Medinu dok je Usamina vojska daleko. Zato su pokrenuli trupe prema Zul-Kissi[1]. Formirali su bazu i dio snaga pokrenuli prema Medini. Bilo je to u julu mjesecu 632. godine.

Halifa Ebu Bekr je informisan o pokretima odmetnika, pa je organizovao odbranu Medine. Skoro svi vojno sposobni muslimani su otišli sa Usamom, ali Medina nije bila oslabljena u onoj mjeri kako se to odmetnicima činilo, jer je ipak bilo nekoliko ratnika iz plemena Benu Hašim (Poslanikovo, alejhisselam, plemę), koji su izuzeti iz Usamine vojske zbog iznenadne smrti jednog njihovog rođaka. Od ovih ratnika, halifa je organizovao jedinicu za odbranu Medine. Njegovo pouzdanje je još poraslo kad je ugledao najbolje od najboljih. Bili su to Alija, Zubejr b. Avvam i Talha b. Ubejdullah. Sve sama elita. Sva trojica su bili od deseterice obradovanih džennetom. Svakog od njih je postavio za komandante jedinica koje je formirao.

Iduća tri dana se ništa nije događalo. Odmetnici nisu bili sigurni da li su u stanju provesti svoje namjere, pa su još oklijevali. Onda je halifa pokrenuo snage iz Medine. Poduzeo je brz napad na logor odmetnika i potjerao ih nazad do Zul-Kisse. Muslimani su izvijestili halifu o ovom uspjehu, a on im je naredio da ostanu na svojim položajima i da čekaju dalja naređenja.

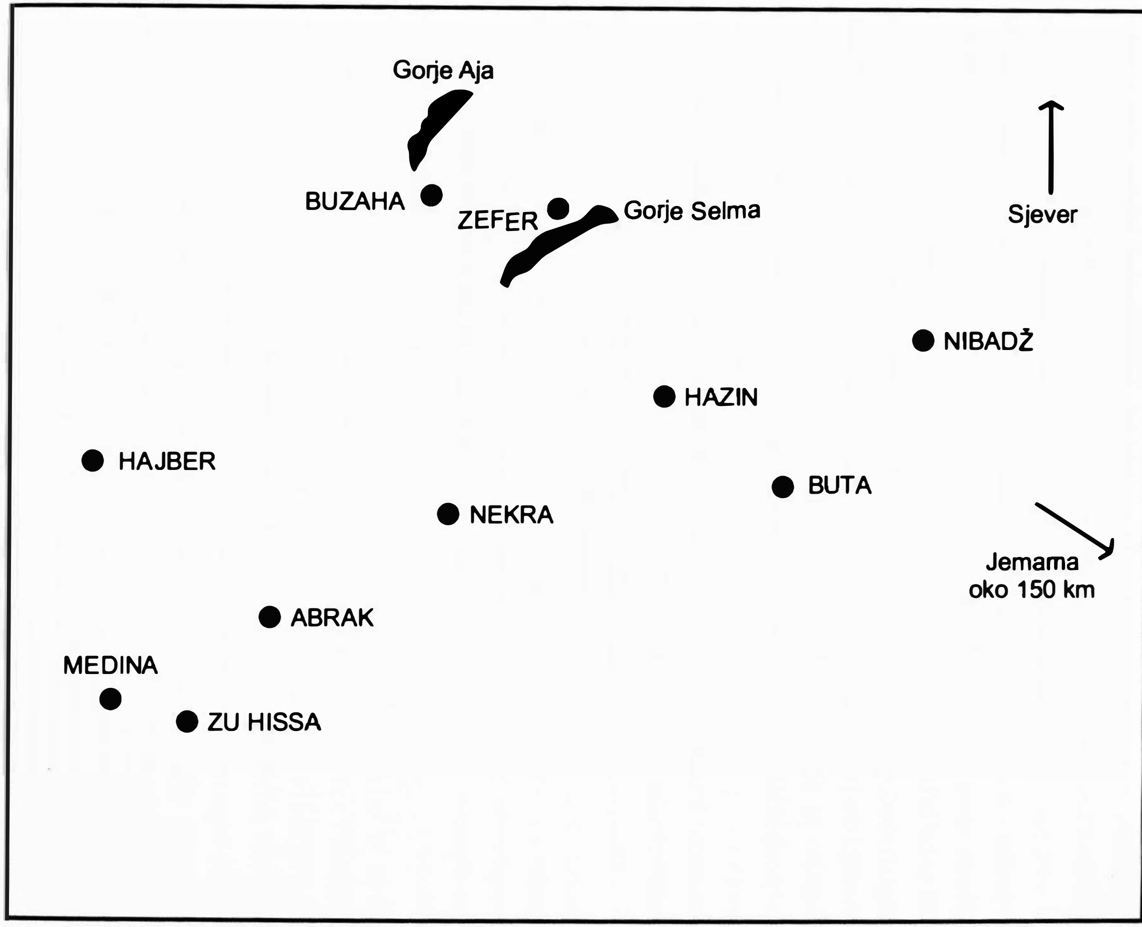
Idućeg dana halifa je izašao iz Medine sa dosta tovarnih kamila. Kamile za jahanje su otišle sa Usaminom vojskom, pa su tovarne kamile bile jedine raspoložive jahalice. Kad je konvoj kamila stigao do napuštenog odmetničkog logora, muslimani uzjahaše i uputiše se prema odmetničkoj bazi u Zul-Kissi.

Neprijatelj je čekao spreman, a Hibal, Tulejhin brat, će pokazati svoju lukavost. Postavio je svoje ljude na zadnji nagib brda na maloj

1 Nije moguće precizno odrediti ovu lokaciju.

KARTA 8.

OTPADNICI II

udaljenosti od njihove baze prema kojoj su muslimani napredovali. Muslimani su jahali na tovarnim kamilama savlađujući brdo, nesvjesni blizine neprijatelja koji je bio sa druge strane brda. Kad su muslimani stigli skoro do vrha brda, odmetnici su zakotrljali veliki broj mijehova napunjenih vodom. Zatim su počeli udarati u bubnjeve i vikati iz sveg glasa, pa su tako digli neopisivu dreku i galamu. Tovarne kamile, neuvježbane za borbu i nenavikle na buku i na neobične kotrljajuće predmete, pojurile su nazad. Muslimani nisu uspjeli umiriti kamile, pa su se vratili nazad.

Hibal je bio zadovoljan. Uspio je odbiti muslimanski napad bez i jedne odapete strijele. Što se tiče ove vojne varke, moguće je da je prethodno povlačenje odmetnika iz njihovog logora bilo planirano i da je to bila samo varka kojom će namamiti muslimane da se udalje iz sigurnosti grada. Ovo ne možemo sa sigurnošću tvrditi, ali možemo tvrditi da je Hibal napravio pogrešku u procjeni muslimanske vojske. Mislio je da su preplašeni i da su pobjegli. Ako su se tovarne kamile preplašile i pobjegle, njihovi jahači nisu bili nimalo preplašeni. Sa ovakvim procjenama, Hibal je pokrenuo svoje trupe i vratio se u napušteni logor u blizini Medine i ponovo ga zaposjeo. Borbeni moral odmetnika je naglo porastao.

Muslimani su bili veoma razljućeni. Svaki od njih je bio odlučan žestoko uzvratiti za ovaj trik. Halifa Ebu Bekr je znao da će se odmetnici vratiti u svoj logor, pa je odlučio napasti prije nego završe pripreme za bitku. Po njegovoj naredbi, muslimani su skoro cijelu noć proveli u reorganizovanju i pripremanju svoje male vojske.

U drugoj polovini noći Ebu Bekr je iz Medine pokrenuo vojsku koja je bila organizovana sa glavninom snaga u centru, dva krila sa strana i začelnim obezbjeđenjem. Centrom je komandovao halifa lično, desnim krilom je komandovao Nu'man, lijevim Abdullah, a pozadinom Suvejd, sva trojica Mukarinovi sinovi. Za to vrijeme, odmetnici su, sigurni u sutrašnju pobjedu, spokojno spavali u svom logoru.

Prvi zraci zore su se jedva ukazivali kad je muslimanska vojska upala u logor odmetnika sa isukanim sabljama vičući na sav glas. Bilo je nemoguće uspostaviti kontrolu nad odmetnicima. Mnogi su ubijeni, a još više ih je pobjeglo ne zaustavljajući se sve do Zul-Kisse, gdje su se malo pribrali. Sada je njihov borbeni moral naglo pao.

Ovu rundu su dobili muslimani, ali bilo je još mnogo posla. Bila je ovo krvava akcija u kojoj je neprijatelj potisnut snagom sablje, a ne trikovima. Ebu Bekr je uspio iznenaditi neprijatelja i tako nadomjestiti malobrojnost svoje vojske. Trebala mu je jedna brza taktička pobjeda. Dobio ju je. Bio je ovo prvi noćni napad koji su muslimani poduzeli. Ovaj oblik taktičkog napada je vrlo teško izvoditi, pa nije bio omiljen među vojskovođama. Postao je popularan tek u prvom svjetskom ratu.

Ebu Bekr je odlučio ne dozvoliti neprijatelju da predahne. Želio je iskoristiti šok i dezorganizaciju u njihovim redovima. Pokrenuo je vojsku i krenuo prema Zul-Kissi. Kad je stigao nadomak Zul-Kisse, organizovao je vojsku u borbeni poredak kao što je to učinio prošle noći. Napao je odmetnike, koji su pružili slab otpor, prekinuli borbu i pobjegli do Abraka gdje su bili okupljeni njihovi saplemenici iz Gatafana, Havazina i Tajja. Halifa je poslao jednu malu jedinicu predvođenu Talhom sa zadatkom da gone neprijatelja. Uspjeli su sustići nekolicinu njih i ubiti ih, ali muslimana je bilo suviše malo da bi u ovoj potjeri postigli značajniji uspjeh.

Ovaj događaj na Zul-Kissi se zbio 30. jula 632. Ebu Bekr je ostavio Numana b. Mukarina sa nekolicinim muslimana u Zul-Kissi, a on se sa ostalima vratio u Medinu. Usamina vojska se vratila u Medinu 2. augusta, tako da Medina više nije bila u opasnosti.

Usama je potpuno uspio u svojoj misiji. Mnoga plemena u oblasti Tebuka, gdje je Usama išao, pružila su mu otpor, ali ih je Usama pokorio. Pročešljao je široko područje sjeverne Arabije počevši od Devmetul Džendela. Koje god se pleme suprotstavilo, bilo je žestoko kažnjeno. Ratnici su ubijani, voćnjaci i sela su spaljivani.[1] Bio je to trenutak koji nije dopuštao pregovore i ubjeđivanja. Odmetništvo se žestoko kažnjavalo. Kao rezltat ovih operacija, nekoliko plemena se vratilo u islam. Jedino je pleme Huza neko vrijeme prkosilo, ali ih je Amr b. As uskoro opametio.

Usama se zatim uputio na Mu'tu. Tamo je napao kršćanske Arape iz plemena Kalb i Gasan i osvetio svog oca. Ipak, ova bitka se ne svrstava među veće bitke muslimanske vojske. Zatim se vratio u Medinu i doveo veliki broj zarobljenika i bogat ratni plijen. Dio je zaplijenio a dio je bio

1 Ibn Sad, 709.

od naplaćenog zekata koji su plemena bili uskratila. Halifa je srdačno dočekao Usaminu vojsku. Stanovnici Medine su im pružili svu udobnost odmora. Usamina vojska je iz Medine odsustvovala 40 dana.

Nakon što su poraženi u Zul-Kissi, odmetnici su se krvavo osvetili svojim saplemenicima koji su ostali u islamu. Ubistva su bila svirepa. Neki od njih su bili živi spaljivani, dok su drugi bacani sa visokih litica. Halifu su ove okrutnosti žestoko razljutile. Zakleo se da će biti ubijen svaki odmetnik koji je ubio muslimana i da će svako pleme koje se odmetnulo osjetiti žestinu vatre i sablje.

Sada su sve oči bile uprte u muslimane Medine. Ebu Bekrova pobjeda je podigla borbeni moral muslimana, a Usamina vojska se vratila sa bogatim plijenom. Blagajna muslimanske države je bila puna. Uspostavljena je solidna baza za finansiranje općeg rata protiv neprijatelja islama.

Ali, Ebu Bekr je smatrao da je još rano za opću ofanzivu. Naredio je Usami da ostane sa svojom vojskom u Medini i da se još odmore. Podigao je svoju na brzinu skupljenu jedinicu, koja je sve više ličila na pravu vojsku i odlučio krenuti na Abrak. Njegova namjera nije bila samo pokoriti odmetnike od islama, nego i kazniti one koji su na najsvirepiji način prolili muslimansku krv.

Kad je Ebu Bekr objavio svoju namjeru da lično predvodi vojsku u pohodu na Abrak, neki ugledniji ashabi su mu došli sa prijedlogom:

- Allah ti se smilovao, o halifo Allahova Poslanika! Ne izlaži se opasnosti. Neka neko drugi predvodi vojsku. Ako budeš ubijen, odmetnici će osnažiti. Tvoje postojanje je izvor svih njihovih problema. Odredi nekog drugog da komanduje vojskom. Ako on bude ubijen, onda odredi drugog.

- Ne, tako mi Allaha. Neću to učiniti. Ne mogu druge opterećavati mojim bremenom – bio je odlučan Ebu Bekr.[1]

Halifa Ebu Bekr je pokrenuo vojsku prema Zul-Kissi, gdje ga je čekao Nu'man. Dužni smo napomenuti da će ovaj Nu'man kasnije postati veliki pobjednik u muslimanskoj vojsci u Bici kod Nehavenda u Perziji. Ebu Bekr je opet uspostavio isti poredak trupa kao što je to učinio prethodni put. Bila je druga sedmica augusta.

1 Taberi, 2/476.

Kad su stigli do Abraka, odmetnici su već bili raspoređeni u borbeni poredak za bitku. Bez imalo oklijevanja, Ebu Bekr ih napade. Borbeni moral odmetnika je bio katastrofalan. Dio odmetničkih jedinica koji je prije nekoliko dana poražen kod Zul-Kisse stigao je u Abrak i tamo prenio opći pesimizam na ostale jedinice. Iako brojčano nadmoćni, odmetnici su slomljeni, nakon čega su se razbježali. Ebu Bekr je izvojevao još jednu pobjedu.

Odmetnici su pobjegli iz Abraka. Čitava plemena odmetnika su otišla u pravcu Buzahe. Tu ih je dočekao Tulejha Varalica i odveo u Samiru. Neka plemena su ostala u Abraku, pokorila se halifi i priključila se njegovoj vojsci. Svi su se pokajali i platili zekat.

Halifa se vratio u Medinu, gdje je ostao nekoliko dana u obavljanju državničkih poslova, a zatim je otišao u Zul-Kissu sa Usaminom vojskom. Od tada to više neće biti Usamina vojska, jer je Usama obavio svoj zadatak. Bit će to islamska armija, na raspolaganju halifi.

U Zul-Kissi, Ebu Bekr je islamsku vojsku organizovao u nekoliko korpusa sa namjerom oslobađanja teritorije koju su zauzeli odmetnici. Prvi put je muslimanska vojska organizovana u korpuse, svaka sa svojim komandantom, sa neovisnim zadacima, a pod vrhovnom komandom halife. Muslimanski komandanti su do tada bili samo taktičari. Uskoro će ući u carstvo strategije i ovladati tim carstvom sa lahkoćom kakvu svijet do tada nije vidio.

Krajem augusta 632. godine Ebu Bekr je planirao strategiju „Operacije protiv odmetnika“. Vojne akcije, koje su nedavno poduzete protiv odmetnika u Zul-Kissi i Abraku, poduzete su s ciljem otklanjanja opasnosti od Medine, obeshrabrivanja neprijatelja i dobijanja na vremenu. Također se mogu opisati i kao akcije sakupljanja osnovnih sredstava potrebnih za akciju širih razmjera.

Ebu Bekr se nije zavaravao u pogledu budućih akcija. Očekivala ga je teška borba sa nekoliko odmetnika, kao što je Tulejha Varalica u Buzaki, Malik b. Nuvejra u Buti, Musejlime Lažac u Jemami. Imao je posla sa rasprostranjenim odmetništvom u istočnom i južnom dijelu Arabije, Bahreinu, Omanu, Mehri, Hadramevtu i Jemenu. Tu su bili i odmetnici u regionu Mekke, kao i oni na sjeveru Arabije gdje se pleme Huza nakon Usaminog povratka u Medinu opet odmetnulo.

Muslimani su ličili na malu lampu koja je svijetlila u sveopćem mraku. Halifa Ebu Bekr neće samo održati ovaj mali plamen, nego će rastjerati mrak i slomiti šejtanske snage koje su prijetile sa svih strana. U pogledu brojnosti odmetnici su višestruko nadmašivali muslimane, ali nisu bili ujedinjeni. Ebu Bekrova snaga je ležala u kvaliteti njegovih ljudi. Osim što su bili najbolji ljudi koje je svijet ikad vidio, bili su i najbolji borci svog vremena. A imao je i još jedno izvrsno oružje – Halida, sina Velidovog, Allahovu sablju.

Na ovim činjenicama je Ebu Bekr i zasnovao svoju strategiju. Podijelio je armiju u nekoliko korpusa. Najjači korpus, koji je zamišljen kao udarna snaga muslimana, bio je Halidov korpus. Ovaj korpus će biti korišten protiv najjačih odmetničkih snaga, kao i za razbijanje onih koji su se borili krajnjim fanatizmom.

Ostali korpusi su poslani na područje od sporedne važnosti, gdje su bila manja odmetnička plemena ili su korišteni za čišćenje terena kojim bi Halid projahao. Dva korpusa su zadržana kao rezervne snage, uglavnom za popunjavanje Halidovog korpusa, ili za ispomoć drugim korpusima. Prvi korpus koji je krenuo na izvršenje zadatka je bio Halidov. Odašiljanje ostalih korpusa je uglavnom ovisilo o ishodu Halidovih akcija iz kojeg su proizlazili zadaci ostalima. Ebu Bekr je namjeravao započeti sa područjem zapadne Arabije, zatim se prihvatiti Malika b. Nuvejre i na kraju se koncentrisati na najmnogobrojniju vojsku odmetnika okupljenih oko Musejlime Lašca. Prvo će eliminisati odmetnike koji su najbliži Medini, a zatim će ići sve dalje i dalje.

Halifa je formirao 11 korpusa[1], koji su bili pod njegovom vrhovnom komandom. Svaki korpus je dobio ratnu zastavu. Raspoloživo ljudstvo je raspoređeno u skladu sa zadacima svakog korpusa. Neki korpusi su angažovani odmah, a neki malo kasnije. Komandantima korpusa su date instrukcije da na čelo jedinica postave najbolje ljude kad napreduju ka ciljevima. Njihovi zadaci su bili slijedeći:

1. Halid: Prvo Tulejha u Buzahi, zatim Malik b. Nuvejra.
2. Ikrime b. Ebi Džehl: Uspostaviti borbeni dodir sa Musejlimom u Jemami, ali ne ulaziti u širi sukob.

1 Pojam korpus ovdje upotrebljavamo kako bismo označili vojne jedinice koje operišu pod neovisnom, vlastitom taktikom. Ovi korpusi nisu organizacijsko-formacijski slični današnjim korpusima.

3. Amr b. As: Odmetnička plemena Huza i Vadi u području Tebuka i Devmetul Džendela
4. Šurahbil b. Hasene: Slijediti Ikrimu i čekati halifina naređenja.
5. Halid b. Seid: Blokirati odmetnička plemena na granici sa Sirijom.
6. Turejfe b. Hadžiz: Odmetnička plemena Havazin i Benu Sulejm u područjima istočno od Medine i Mekke.
7. Ala b. Hadhremi: Odmetnici u Bahreinu.
8. Huzejfe b. Mihsan: Odmetnici u Omanu.
9. Erfedže b. Hersem: Odmetnici u Mehri.
10. Muhadžir b. Ebi Umejje: Odmetnici u Jemenu, zatim Kinda u Hadramevtu.
11. Suvejd b. Mukarin: Odmetnici u priobalnom području Jemena.

Odmah nakon što su korpusi ustrojeni, Halid je odmarširao. Poslije njega su otišli Ikrime i Amr b. As. Ostali korpusi su ostali kod halife i angažovani su nekoliko sedmica ili mjeseci kasnije.

Prije nego su korpusi krenuli na izvršenje zadatka, halifa Ebu Bekr je poslao izaslanike svim odmetnicima, kao posljednje upozorenje. Izaslanici su dobili slijedeće upute:

1. Pozvati odmetnike da se vrate islamu sa punom pokornošću. Onima koji pristanu, bit će oprošteno. Ko se ne pokori, protiv njega će se ratovati, njihove žene i djeca će se tretirati kao roblje, a njihovi imeci kao ratni plijen.
2. Prije napada će muslimanska vojska proučiti ezan. Koje pleme odgovori na ezan, smatrat će se da se želi pokoriti halifi.

Komandanti korpusa su takođe dobili uputstva od halife, kao opća pravila ponašanja u ovom osjetljivom zadatku. Uputstva su bila slijedeća:

1. Tražiti i naći pleme koje je bilo cilj.
2. Proučiti ezan.
3. Ako pleme odgovori ezanom, tada ne napadati. Nakon ezana tražiti punu pokornost uključujući i plaćanje zekata. Ako prihvate uvjete, ne napadati ih.

4. Ne zlostavljati one koji se pokore.
5. One koji ne odgovore na ezan ili koji nakon ezana ne prihvate potpunu pokornost, savladati vojnim akcijama.
6. Svi odmetnici koji su ubijali muslimane moraju biti ubijeni. Oni koji su spaljivali žive muslimane moraju biti živi spaljeni.[1]

Sa ovakvim zadacima i uputama je pokrenuta islamska vojska da se bori protiv odmetnika od islama.

[*Naredba o spaljivanju ljudi je izdata s ciljem uzvraćanja istom mjerom, jer je islamski stav da se zločin može iskorijeniti isključivo istovjetnom mjerom. Ove mjere su važile samo za tu priliku, jer je poznato da islam zabranjuje spaljivanje ljudi i životinja. Op. Prev.*]

1 Taberi, 2/482.

TULEJHA VARALICA

Od lažnih poslanika koji su ostali nakon smrti Esveda, prvi koji se sukobio sa muslimanima bio je Tulejha b. Huvejlid. Bio je poglavica plemena Benu Esed i suprotstavljao se Poslaniku, alejhisselam, dugo godina.

Prvi put je pokazao neprijateljstvo prema islamu tri mjeseca nakon Bitke na Uhudu. Vjerujući da su muslimani znatno oslabljeni ovom bitkom, pokrenuo je svoje pleme sa namjerom da zauzme Medinu. Saznavši za njegove pokrete, Poslanik, alejhisselam, je poslao jedinicu od 150 konjanika. Prije nego je Tulejha shvatio o čemu se radi, muslimani su ga napali, a nevjernici su se razbježali bez pružanja otpora. Muslimani su zaplijenili njihova stada i odveli ih u Medinu kao ratni plijen. Ovaj poraz je znatno poljuljao Tulejhin ugled u njegovom plemenu.

Nakon toga je uzeo učešća u Bici na Hendeku. Vrlo rado se odazvao pozivu jevreja da se digne na oružje protiv muslimana. Podigao je svoje pleme i učestvovao u opsadi Medine. Kad je Ebu Sufjan prekinuo opsadu, Tulejha je vratio pleme u njihova naselja. Tulejha je opet ostao kratkih rukava.

Ni to ga nije opametilo, pa je opet ustao protiv muslimana godine 628. kad su muslimani poduzeli pohod protiv jevreja na Hajberu. Tulejha se priključio jevrejima. Dok su muslimani napredovali prema Hajberu, Tulejha je nekoliko puta napao muslimanske jedinice, ali je svaki put bio odbijen. Nakon toga je podigao vojsku i vratio se u svoje naselje prepustivši jevreje muslimanima.

Dvije godine kasnije, tokom godine izaslanstava, poslao je delegaciju u Medinu i priznao Poslanika, alejhisselam. Cijelo pleme je primilo islam, ali kao i mnogi drugi u Arabiji, učinili su to samo iz političkih razloga. Tulejha je tako prividno primio islam. Bio nevjernik ili musliman, Tulejha je nastavio uživati ugled u svom plemenu kao plemenski starješina i govornik. Proricao je budućnost i pomalo se bavio poezijom.

U posljednjim danima Poslanikova, alejhisselam, života Tulejha se proglasio poslanikom. Pozvao je narod da ga slijedi, pa se mnogi odazvaše. Kad je Poslanik, alejhisselam, preselio na ahiret, Tulejha je pojačao napore da se učvrsti kao poslanik, a kad se val odmetništva počeo širiti Arabijom, cijelo njegovo pleme Benu Esed skupilo se pod njegovom zastavom i prihvatilo ga kao poglavicu i poslanika. Da bi označio svoj prekid veza sa Medinom, protjerao je muslimanskog sakupljača zekata iz svog područja. Bio je to hrabri mladić Dirar b. Ezver, o kome ćemo govoriti kasnije u poglavlju o Siriji.

Pošto se proglasio poslanikom, smatrao je da treba dati neki doprinos u vjerskim pitanjima, kao dokaz svog poslanstva. Mislio je da bi bilo najbolje izmijeniti neka pravila u vezi sa obavljanjem namaza. Zato je ukinuo ruku i sedždu govoreći:

- Allah ne želi da dovodimo tijela u ružne položaje. Klanjajte stojeći.[1]

Od tada je njegovo pleme počelo klanjati stojeći, bez rukua i sedžde.

Kako se odmetništvo širilo, tako se širio i broj njegovih sljedbenika. Primio je ponudu o podršci od velikih plemena iz sjeverne Arabije kao što su Gatafan i Tajj. Oba ova plemena su bili stari saveznici njegovog plemena Benu Esed. Također je dobio podršku plemena Havazin i Benu Sulejm, ali je ova podrška bila mlaka. Iako su i ova dva velika plemena bili odmetnici od islama, oni nisu stali pod Tulejhinu zastavu.

Od pojedinaca, najveći Tulejhin pomagač je bio Ujejna b. Hisn, jednooki poglavica Benu Fazara, ogranka plemena Gatafan. Komandovao je plemenom Gatafan u Bici na Hendeku, a Poslanik, alejhisselam, mu je dao nadimak „Voljna budala“. Sada je opravdao ovaj nadimak slijeđenjem Tulejhe. Ova budala nije iskreno vjerovala u Tulejhino poslanstvo jer je poznato da je rekao:

- Radije ću slijediti poslanika iz savezničkog plemena negoli poslanika iz Kurejša. Osim toga, Muhammed je umro, a Tulejha je živ.[2]

Njegova podrška Tulejhi je bila tolika da je čitavo svoje pleme doveo pod Tulejhin uticaj.

Tulejha je sakupio Benu Esed u Samiri. Pleme Gatafan je živjelo u njihovom susjedstvu i uskoro će im se pridružiti. Pleme Tajj je

1 Ibn-ul-Asir, 2/131.
2 Taberi, 2/487.

priznalo Tulejhu kao poglavicu svih poglavica i kao poslanika, ali je ostalo u svom području, poslavši jedan kontingent vojnika da se pridruže Tulejhi. Tako se Tulejha pripremao da slomi moć islama.

Kad je čuo za skupljanje odmetničkih plemena u Zul-Kissi i Abraku, poslao je jedan kontingent vojnika da se pridruže njegovom bratu Hibalu. Za vrijeme dok su već opisane operacije u Zul-Kissi i Abraku bile u toku, Tulejha je pokrenuo vojsku prema Buzahi, gdje su mu se pridružili ostali odmetnici koje su muslimani potjerali iz Abraka.

Tulejhine pripreme su bile opsežne i tekle su vrlo brzo. Poslao je kurire u mnoga plemena i njihove ogranke sa naređenjem da mu se što prije pridruže. Mnogi su odgovorili na poziv. Ujejna je poslao 700 ratnika iz svog plemena. Najveći broj ratnika je došao iz Gatafana i Benu Eseda. Došao je i jedan kontingent ratnika iz Tajja, ali glavnina njihovih snaga nije došla. Kad je Halid krenuo iz Zul-Kisse, Tulejha je bio potpuno spreman.

Prije nego je Halid krenuo, halifa Ebu Bekr je tražio načine da smanji Tulejhinu snagu i tako pomogne Halidu. U ovom pogledu se nije moglo učiniti ništa sa plemenima Benu Esed i Gatafan, jer su čvrsto stajali uz Tulejhu. Ali, pleme Tajj je bilo nešto drugo. Poglavica plemena Tajj je bio Adij b. Hatim (Hatemi Tajj), glasoviti ashab Allahova Poslanika, alejhisselam. Neki historičari navode da je doživio duboku starost od 120 godina. Opisuju ga kao izuzetno visoka čovjeka. Kad bi jahao konja, noge su mu dodirivale zemlju.[1] Kad je Adij pokušao spriječiti odmetanje plemena, njegovi saplemenici su ga smijenili i odrekli ga se. Adij je sa nekolicinom najodanijih istomišljenika napustio pleme i pridružio se halifi. Ebu Bekr je sada pokušao odvući pleme Tajj od Tulejhe. Ukoliko pleme Tajj ne pristane na to, onda ga treba napasti na njihovim sadašnjim pozicijama, prije nego se priključe Tulejhi.

Ebu Bekr je poslao Adija nazad u svoje pleme da obavi ovaj posao. Sa njim je marširao Halid sa svojim korpusom od 4 000 vojnika. Halifa je rekao Halidu:

- Ako Adijevi pregovarački napori ne uspiju, odmah napadni pleme dok je još tu.[2]

1 Ibn Kutejba, 313.
2 Taberi, 2/483.

Nakon dogovora sa plemenom Tajj Halid je odjahao prema Buzahi (vidi kartu 8 na strani 177).

Napustivši Zul Hissu, Halid je marširao prema Buzahi. Nakon nekog vremena skrenuo je lijevo i približavao se području južno od gorja Aja, gdje se okupilo pleme Tajj. Adij je odjahao naprijed i obratio se plemenu pokušavajući ih nagovoriti da se pokaju i vrate u pravu vjeru. Govorio je o Allahu i Njegovu Poslaniku, alejhisselam, o patnjama u Džehennemu, o uzaludnosti otpora... Ali, uprkos njegovom vrsnom govorništvu, nije postigao nikakav rezultat. Plemenske starješine su ga odbile, poslije čega ih je Adij opomenuo:

- Onda se pripremite za okršaj sa vojskom koja dolazi da vas uništi, a vaše žene i djecu odvede u roblje. Pristanite, molim vas.

Ova prijetnja je postigla efekat. Plemenske starješine nakon kraćeg razmišljanja rekoše:

- Zadrži tu vojsku dalje od nas dok mi nekako povučemo svoju braću koja su sada kod Tulejhe. Mi imamo savez sa njima, ako ga prekinemo, Tulejha će pobiti našu braću ili će ih držati kao taoce. Moramo ih nekako izvući prije nego otvoreno istupimo iz saveza sa njim.

Adij se vratio u Halidov logor i objasnio mu situaciju. Halid nije bio raspoložen gubiti vrijeme na pregovore. Imao je vrlo stroge poglede u vezi sa odmetništvom. Nije pokazivao ni truna naklonosti prema onima koji su postali nevjernici nakon vjerovanja. Adij je bio uporan:

- Tri dana Halide. Samo tri dana i ja ću ti dati vojsku od 500 ratnika iz mog plemena da se bore uz tebe. To je mnogo bolje nego da ih pošalješ u vatru Džehennema.[1]

Nakon ovih argumenata, Halid pristade. Plemenske starješine poslaše Tulejhi jedinicu konjanika kao tobožnje pojačanje ranije poslatom kontingentu. Oni počeše tajno raditi na izdvajanju njihovog kontingenta vojske od Tulejhe prije nego Halid stigne do Buzahe. Radeći oprezno, uspjeli su u tome.

Halid nije napao pleme Tajj. U međuvremenu se okrenuo ka odmetničkim plemenima koja su nastanjivala područja u okolini Džadile. Halifa nije ništa rekao u vezi sa Džadilom, ali Halid nije trebao posebno odobrenje za borbu. Kad je iznio svoje namjere, Adij je opet

1 Taberi, 2/483.

izašao sa prijedlogom da se ova plemena potčine bez krvoprolića i da se pojača muslimanska vojska. Inače, Halida nikad nije zabrinjavalo krvoproliće, ali kad se pružila mogućnost da ojača svoj korpus sa još ratnika, prihvatio je Adijev prijedlog. Njegova rječitost je dala plodove. Plemena su se pokajala, pa se Halidu priključilo 1 000 ratnika iz područja Džadile. Sa svojim snažnim korpusom pojačanim sa 500 konjanika iz Tajja i 1000 iz Džadile, Halid je sada jahao prema Buzahi mnogo jači nego što je bio kad je krenuo iz Zul-Kisse. Na putu za Buzahu je prikupio još veliki broj ratnika.

U toku marša Halid je poslao dvojicu izviđača ispred glavnine snaga da prikupljaju obavještajne podatke. Obojica su bili Ensarije, a jedan od njih je bio ugledni ashab Ukaše b. Mihsan. Ova dva izviđača su sreli dvojicu odmetničkih izviđača, od kojih je jedan bio Hibal, Tulejhin brat. Ensarije su ubili Hibala, a drugi izviđač je uspio pobjeći.

Razjaren viješću o bratovoj smrti, Tulejha odjaha u potragu za ubicama. Poveo je sa sobom drugog brata Selamu. Sreli su se s dvojicom muslimanskih izviđača. Počeo je dvostruki dvoboj. Sukobili su se Tulejha i Ukaš, a Selama se borio protiv drugog muslimana. Oba muslimana su poginula. Njihova tijela su ležala na zemlji sve dok ih nije otkrila muslimanska vojska kad je stigla do mjesta dvoboja. Muslimani su bili jako žalosni zbog gubitka dvojice izvrsnih boraca i vjernih drugova.

Kad je Halid stigao u južni dio ravnice Buzahe, postavio je logor na maloj udaljenosti od mjesta gdje su se odmetnici već ulogorili. Bojno polje je bila ravnica sa kamenitim brdašcima na njenim zapadnim i sjevernim krajevima. Ovi stijenjci su produžetak jugoistočnog podnožja gorja Aja[1] (vidi kartu 8 na stranici 177).

Pozornica Bitke kod Buzahe je postavljena. Muslimani su se pripremali za sutrašnji okršaj, a i odmetnici su to činili. Halid, Allahova sablja, sa oko 6 000 vojnika suočio se sa Tulejhom varalicom. Nije poznata tačna snaga Tulejhine vojske, ali se vjeruje da je bila brojnija od muslimanske. Bilo je to sredinom septembra mjeseca 632. godine (kraj džumadel ahira 11. godine po Hidžri).

1 Danas nema nikakvih ostataka od Buzahe, a ravnica gdje je bila smještena počinje oko 45 kilometara jugozapadno od današnjeg mjesta Hail i prostire se u pravcu jugozapada.

Ujutro su dvije vojske sređivale borbene poretke i vršile posljednje pripreme za borbu. Halid je lično komandovao korpusom i zauzeo poziciju na čelu jedinica. Tulejha je za komanadanta vojske postavio Ujejnu, koji se smjestio u centar jedinica okružen sa 700 ratnika iz svog plemena. Varalica je ostao u svom šatoru na maloj udaljenosti iza svoje vojske sa maramom na glavi i ogrtačem na ramenima. Zauzeo je pozu koja je odavala duboku koncentraciju čime je davao do znanja da upravo od meleka Džibrila prima savjete oko vođenja bitke.

Vojske krenuše jedna prema drugoj. Halid započe napad duž cijelog fronta. Neko vrijeme su odmetnici pružali žestok otpor, posebno Ujejnino pleme. Nakon upornih muslimanskih napada dio odmetničkih jedinica poče popuštati. Uznemiren takvim tokom događaja, Ujejna požuri do Tulejhinog šatora i upita ga:

- Je li ti Džibril došao?

Tulejha mu reče da još nije, pa se Ujejna vrati u bitku.

Prođe još neko vrijeme. Halidove jedinice su se uspjele ukliniti u centar odmetnika, ali je otpor još uvijek bio žestok. Ujejna opet požuri prema Tulejhinom šatoru i opet upita:

- Ima li Džibrila?

- Ne, tako mi Allaha – odgovori Varalica.

Ujejna se opet vrati na bojno polje. Mirišući skoru pobjedu, muslimani su sve jače navaljivali i sve dublje se uklinjavali, tako da su neprijateljske snage bile skoro razbijene. Smatrajući situaciju krajnje opasnom, Ujejna treći put dođe do Tulejhinog šatora i upita:

- Je li ti Džibril došao?

- Došao je – reče Varalica.

- Šta kaže?

- Rekao je da ovaj dan nikad nećeš zaboraviti.

- Ne tako mi Allaha, ti sigurno nikada nećeš zaboraviti ovaj dan – odbrusi mu Ujejna.

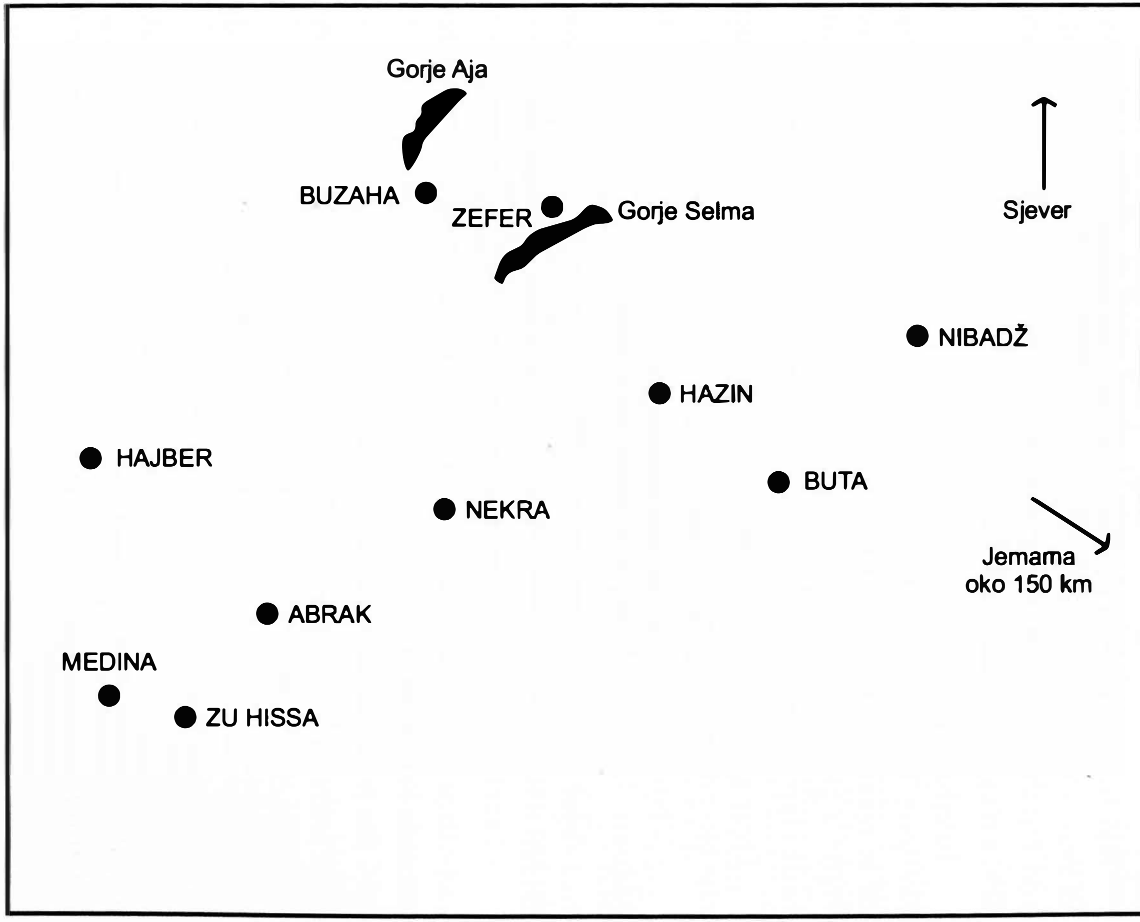
Nakon toga, Ujejna pozva svoje pleme:

- O Benu Fezare, ovaj čovjek je varalica. Napustite borbu.[1]

1 Taberi, 2/485.

KARTA 8.

OTPADNICI II

Benu Fezare se povuče, a centar odmetničkih redova osta prazan. Muslimani krenuše u odlučujući napad. Odmetnici počeše bježati sa bojnog polja u svim pravcima. Neki od njih otrčaše do Tulejhinog šatora i upitaše:

- Šta da činimo? Šta nam naređujete?

- Radite ono šta možete, radite ono šta ću i ja uraditi i spasite svoje porodice – uzviknu Varalica.[1]

Nakon toga Tulejha posadi svoju ženu na kamilu koju je tu imao za svaki slučaj, a on uzjaha konja i nestadoše u oblaku prašine. Bitka kod Buzahe je gotova. Halid je pobijedio. Neprijatelj islama je poražen, a njegova vojska je rasuta.

Tulejha je pobjegao na sirijsku granicu. Njegove laži i prevare su završene. Primilo ga je pleme Kalb, gdje se zadržao sve dok nije čuo da se njegovo pleme pokajalo i ponovo primilo islam. Ubrzo se i on vratio u pleme i postao musliman. Kasnije je otišao u Mekku obaviti hadž i tamo sreo Ebu Bekra koji nije obraćao pažnju na njega.

Dvije godine kasnije, posjetio je Medinu i potražio Omera. Omer nije bio od onih koji lahko opraštaju. Kad je vidio Tulejhu, rekao je:

- Ubio si dva ugledna muslimana. Jedan od njih je bio Ukaš b. Mihsan. Tako mi Allaha, ja te nikad neću voljeti.

- Allah ih je blagoslovio preko moje ruke, dok ja nisam dobio nagradu kao oni. Tražim oprosta od Allaha – pokuša se našaliti Tulejha.

- Lažeš. Allah će te za to kazniti – reče neumoljivi Omer.

- To je bio rezultat nevjerovanja koje je Allah uništio. Ne možeš me sada kriviti za to.

- Šta je ostalo od tvoje vidovitosti?

- Ništa osim onog što izađe na dva donja otvora – reče Tulejha aludirajući na vršenje nužde.

Smisao za humor nije bila Omerova jača strana. Smatrajući da nema šta reći kao odgovor na to, Omer produži svojim putem.

Tulejha se vratio u svoje pleme. Kad su muslimani osvajali Irak, Tulejha se prijavio kao dobrovoljac i borio se kao običan vojnik i kao jedan od komandanata. Borio se srčano i iskreno. Učestvovao je u

1 Isti izvor.

Bici na Kadisijji i kod Nehavenda gdje je i poginuo. Tulejha se na taj način iskupio.

Nakon što je bitka završena, Halid je poslao svoje odrede da pronađu odmetnike i potčine ih. Jedan odred je uhvatio nekoliko odmetnika u regionu Ruman oko 55 kilometara jugoistočno od Buzahe. Odmetnici se pokoriše bez borbe. Halid je predvodio najveći odred u potjeri za Ujejnom koji je pobjegao na jugoistok sa svojim ratnicima i nekoliko ratnika iz Benu Eseda. Ujejna je odmakao oko 100 kilometara kad ga je Halid stigao. Iako se oslobodio iluzija o Tulejhinom poslanstvu, Ujejna je i dalje prkosio i pružio otpor. Nakon kratke i oštre borbe, nekoliko odmetnika je ubijeno a ostali su se razbježali. Ujejna je zarobljen.

Ujejnin otac je bio ugledni i visoko poštovani poglavica plemena Gatafan. Po tom osnovu Ujejna je smatrao da mu pripada visoko drugo mjesto u redovima njegovog plemena. Ovaj oholi izdanak stare loze poglavica je sada, okovan u gvožđe i do bola ponižen, sproveden u Medinu. Djeca su se okupila oko njega i saznala ko je i šta je i pod kojim je okolnostima zarobljen. Onda su ga počeli bockati prutićima i pjevati:

- O Allahov neprijatelju. Postao si nevjernik nakon vjerovanja.

- Tako mi Allaha, ja nikada nisam ni bio vjernik – pravdao se Ujejna.

Prema njegovim riječima, on nikada nije bio musliman, pa nije mogao biti optužen za odmetništvo, ali nije isključeno da je lagao kad je tako govorio. Iznio je svoj slučaj halifi, koji ga je oslobodio nakon što je primio islam. Vratio se u svoje pleme i dugo živio.

Za vrijeme halife Osmana, Ujejna je došao u Medinu i tražio halifu. Sada je Ujejna već bio starac. Halifa Osman je uvijek bio izrazito ljubazan pa ga je pozvao da večera s njim, pošto je sunce već bilo zašlo. Ujejna je odbio ovaj poziv rekavši halifi da on sada posti. Halifa Osman ga začuđeno pogleda jer je poznato da muslimani započnu post u zoru, a prekinu ga nakon zalaska sunca. Vidjevši začuđenost na halifinom licu, Ujejna reče:

- Smatram da je lakše postiti noću nego danju.[1]

Halid se sada okrenuo u pravcu Nekre, gdje se nekoliko ogranaka plemena Benu Sulejm okupilo s namjerom da se i dalje bore protiv

1 Ibn Kutejba, 304.

muslimana. Predvodio ih je brzopleti poglavica Amr b. Abdul Uzza koji je poznatiji kao Ebu Šedžra. Nije naučio lekciju poslije Tulejhinog kraha.

Čim je stigao u Nekru, Halid je naredio silovit napad na Benu Sulejm. Halida su za ovo pleme vezale lijepe uspomene jer je ono ratovalo pod njegovom komandom u osvojenju Mekke, u Bici na Hunejnu i u opsadi Taifa. Izuzimajući nekolicinu njih koji su pobjegli nakon ulijetanja u zasjedu na Hunejnu, čitavo pleme mu je bilo vjerno. Ali, sada su bili odmetnici i nije bilo milosti za njih.

Pleme Benu Sulejm se sada borilo protiv svog bivšeg komandanta. Borili su se naročitom žestinom i ubili nekoliko muslimana, ali mnogi od njih su osjetili žestinu Halidove sablje. U ovoj borbi Halid je slomio nekoliko sablji. Benu Sulejm je poražen, a Ebu Šedžra, vojnik i pjesnik, zarobljen je i poslan u Medinu. Ebu Bekr ga je oslobodio, nakon što se pokajao i ponovo primio islam.

Dok je Bitka kod Buzahe bila u toku, nekoliko plemena je stajalo sa strane i posmatralo bitku. Bilo je to pleme Benu Amir i nekoliko ogranaka plemena Havazin i Benu Sulejm. Iako su bili pristalice Tulejhe, odlučili su mudro izostati iz bitke i čekati ishod. Uskoro su vidjeli kako Halid pobjeđuje. Nakon što se bitka završila i sve se utišalo, došli su do Halida i rekli mu:

- Ponovo ulazimo u ono iz čega smo izašli. Vjerujemo u Allaha i Njegova Poslanika. Vraćamo se u islam sa svojim životima i imecima.[1]

Uskoro su mnogi Arapi počeli pristizati u Buzahu i izražavati svoje kajanje. Ponovo su primali islam. Ali, Halid nije zaboravio instrukcije koje mu je dao halifa u vezi sa onima koji su ubijali muslimane. Odbio je primiti pokajanje sve dok plemena ne izruče sve ubice muslimana. Plemena su pristala.

Sve ubice su postrojene. Halidova pravda je bila brza. Svakog od njih je ubio tačno na način na koji su oni ubijali muslimane. Nekima su odjsečene glave, neki su živi spaljeni, neki su kamenovani do smrti. Neki od njih su bačeni sa litica, a neki su ubijeni strijelama, dok je nekolicinu njih bacio u bunar.[2] Oko za oko, zub za zub.

1 Taberi, 2/486.
2 Taberi, 2/490.

Pošto je obavio i ovaj zadatak, Halid je poslao pismo halifi u kome ga je precizno izvijestio o svim događajima. Halifa Ebu Bekr mu je uzvratio pismom pohvale, čestitao mu na uspjehu, odobrio njegove postupke i uputio dovu za njegove dalje uspjehe.

Poslije bitke protiv Benu Sulejm u Nekri, Halid se vratio u Buzahu i ondje se zadržao oko tri sedmice, primajući delegacije pokajničkih plemena i kažnjavajući ubice muslimana. Tad se okrenuo prema Zeferu, gdje je jedna žena skrenula njegovu pažnju.

Selma, ili Um Ziml je bila Ujejnina bliska rodica. Njen otac, Malik b. Huzejfe, bio je veliki poglavica plemena Gatafan. Njena majka, Um Kirfa, bila je također posebna žena, ugledna i poštovana u plemenu. U doba Allahova Poslanika, alejhisselam, ova žena se borila protiv muslimana. Poražena je i ubijena. Selma je zarobljena i odvedena u Medinu. Allahov Poslanik, alejhisselam, ju je poklonio svojoj supruzi Aiši da joj bude sluškinja. Selma je bila nesretna zbog svog položaja, pa je oslobođena, nakon čega sa vratila u svoje pleme.

Nakon smrti roditelja, Selma je počela zapovijedati plemenom. Iako je to bilo neuobičajeno kod Arapa, pleme ju je prihvatilo kao vođu i izrazilo joj poštovanje i odanost. Njena majka je imala jednu veličanstvenu kamilu koju je Selma naslijedila. Kud god bi išla, Selma je jahala ovu kamilu. Izgledala je kao i njena majka. Kad god bi je saplemenici vidjeli na kamili, sjetili bi se Selmine majke.

Selma je zauzela jedno od vodećih mjesta među odmetnicima i postala nepomirljivi neprijatelj islama. Nakon bitke kod Buzahe i drugih akcija protiv odmetničkih plemena, mnogi preživjeli odmetnici su se pridružili Selmi. Ukorila ih je zbog gubitka bitke i napuštanja Ujejne. Ova žena je bila izuzetan autoritet. Muškarci su primili kritike bez ikakvih negodovanja. Vođeni čvrstom Selminom rukom, odmetnici su se reoganizovali i ponovo formirali snažnu armiju. Sada je Selma bila ozbiljna prijetnja islamu. Znajući da je Halid riješio probleme u Buzahi, Selma je očekivala da će se on sada okrenuti prema njoj. Željno je očekivala okršaj sa Allahovom sabljom, a Halid je marširao prema Zeferu na suočenje sa armijom odmetnika.

Čim je stigao do odmetnika, Halid je odmah napao. Sve je ukazivalo na tešku bitku. Dok je Halid manevrisao krilima bez poteškoća, nikako mu nije uspijevalo prodrijeti prema centru neprijatelja. Bio

je suviše čvrst. U centru je bila Selma u oklopljenoj nosiljci na svojoj čuvenoj kamili i odatle rukovodila bitkom. Oko kamile su bili raspoređeni najbolji borci, spremni žrtvovati živote da bi odbranili plemenitu životinju i njenu jahačicu.

Halid je zaključio da je glavna snaga neprijatelja u Selminoj ličnosti. Sve dok je ona u svojoj nosiljci, bitka će se voditi u strašnom krvoproliću. Selma je morala biti uklonjena. Halid je uzeo nekoliko ratnika sa sobom i nakon nekog vremena njegova sablja je prokrčila put do kamile. Poslije nekoliko zamaha sabljom plemenita životinja je pala, a sa njom i nosiljka. Selma je odmah ubijena. Oko nje je ležalo oko 100 leševa njenih najodanijih boraca, koji su je branili do posljednjeg daha.

Nakon Selmine pogibije, svaki otpor odmetnika je prestao. Razbježali su se na sve strane. Bila je ovo najteža bitka poslije one protiv Tulejhe.

Današnje Selmino gorje, posuto crnim ispucalim stijenama, nalazi se oko 70 kilometara jugoistočno od grada Haila. Vjeruje se da je dobilo ime po ovoj izuzetnoj ženi.

Bitka kod Zefera se odigrala krajem oktobra 632. godine (krajem redžeba 11. godine po Hidžri). Halid je nekoliko dana odmarao sa svojom vojskom, a zatim se zaputio prema Buti, da se bori protiv Malika b. Nuvejre.

Prva faza rata protiv odmetnika je završila Selminom smrću. Najveća plemena sjeverne Arabije su sad pokorena. Njihove vođe su ubijeni ili zarobljeni. U ovim krajevima više nije bilo pobuna.

Ali, ostao je još jedan čovjek koji je zabrinjavao muslimane. Bio je više razbojnik nego poglavica. Ime mu je bilo Ijas b. Abd Dželil, ali je mnogo poznatiji kao El Fedžaa. Bio je probisvijet i avanturista.

Za vrijeme kad je Halid bio u Buzahi, El Fedžaa je došao halifi Ebu Bekru i rekao mu:

- Ja sam musliman. Daj mi naoružanje i opremu, pa ću se boriti protiv odmetnika.[1]

Ebu Bekr se obradovao i dao mu potrebnu opremu. Razbojnik je odjahao iz Medine, formirao razbojničku družinu i počeo pljačkati

1 Taberi, 2/492.

nezaštićene putnike, a mnoge od njih je ubijao. Operisao je u regionu oko Mekke i Medine. I muslimani i odmetnici su jednako trpjeli štete od njegovih pljački. Ebu Bekr je čuo za ova razbojništva i odlučio je pokazati primjerom šta čeka onog ko na takav način prevari halifu i to u teškim trenucima. Poslao je jaku jedinicu da nađe i uhvati razbojnika i da ga živog dovedu u Medinu. Nekoliko dana kasnije, El Fedžaa je uhvaćen i doveden u Medinu u okovima.

Ebu Bekr je naredio da se sabere velika gomila drva i da se stavi ispred džamije. Drva su dovučena i zapaljena. Dok su drva pucketala, a plamen se dizao prema nebu, drumski razbojnik je, još u okovima, bačen u vatru.

Pred samu smrt, Ebu Bekr je iznio tri stvari za koje žali što ih je učinio i tri stvari za koje žali što ih nije učinio. Jedna od tih stvari je bio događaj sa El Fedžaom. Ebu Bekr je rekao:

- Bolje bi bilo da sam Fedžaa odmah ubio, nego što sam ga spalio.[1]

1 Taberi, 2/619; El-Belazuri, 112; Mesudi, Murudž, 2/308.

LAŽNI POSLANIK
I POSLANICA

Malik b. Nuvejra je bio poglavica plemena Benu Jerbu, velikog ogranka jakog plemena Benu Temim koje je nastanjivalo sjeveroistočnu Arabiju, iznad Bahreina. Pošto je pleme bilo blizu Perzije, neki dijelovi Benu Temima su bili vatropoklonici, a cijelo pleme je bilo pagansko dok islam nije došao u Arabiju. Centar Malikovog plemena je bila Buta[1] (vidi kartu 8 na strani 177).

Malik je bio poglavica plemićkog porijekla, poznat po darežljivosti i gostoljubivosti. Noću bi ostavljao lampu da gori cijelu noć, kako bi putnici koji bi prolazili znali gdje će naći sklonište i hranu. Usatajao bi u toku noći da provjeri da li lampa gori. Bio je naočit muškarac, guste kose i snažne brade. Savremenici su za njega rekli da je lijep kao mjesec.[2] Bio je vješt u korištenju oružja, hrabar vitez i pjesnik. Malik je bio oličenje savršenog muškarca tadašnjih Arapa. Imao je sve.

Lejla je bila kći Minhala, kasnije poznata kao Umm Temim. Bila je jedna od najljepših djevojaka u Arabiji, čuvena po svojoj ljepoti. Bila je posebno poznata po svojim prelijepim očima. Ona je također imala sve.[3]

Kad je stasala za udaju, prosili su je mnogi prosci iz regije, ali ona ih je sve redom odbijala. A onda je srela Malika s kojim će ući u historiju. Malik je oženio Lejlu. Tako je Malik sada, uz sve dotadašnje kvalitete, imao i najljepšu ženu tadašnje Arabije. Imao je sve osim vjere.

1 Buta je sada malo beduinsko naselje oko 20 kilometara jugozapadno od današnjeg Rasa. Vidi se da je bilo veće mjesto u to vrijeme.

2 El-Belazuri, 108.

3 Isfahani, 14/65.

Tokom godine izaslanstava pleme Benu Temim je primilo islam, pa tako i Malik. Imajući u vidu njegov izuzetan ugled i neosporne kvalitete, Poslanik, alejhisselam, ga je postavio za prikupljača poreza u ogranku Benu Hanzala. Neko vrijeme, Malik je izvrsno obavljao ovu dužnost i prikupljene poreze slao u Medinu. Nakon što je Poslanik, alejhisselam, preselio na ahiret, Malik je prekršio svoju prisegu na vjernost, otvorio torbu u kojoj je bio sakupljen novac i vratio ga Benu Hanzali:

- O, Beni Hanzala. Vaša bogatstva su sada samo vaša.[1]

Tako je Malik postao odmetnik.

Sedžah je bila Harisova kćerka. Rođena je u porodici poglavica, pa je stekla sposobnosti vođstva, jak karakter, otmjeno ponašanje, a u intelektualnom pogledu je nadmašivala sve žene. Bavila se vidovnjaštvom i proricala budućnost. Bila je posebno pjesnički nadarena, pa je običavala svoje misli izražavati u stihovima. Kad bi ljudi govorili s njom, ona bi im uzvraćala stihovima.

Kasnije poznata kao Umm Sadira, Sedžah je preko očeve linije bila saplemenik u plemenu Benu Jerbu i njihov poglavica, pa tako i poglavica Malika b. Nuvejre. Sa majčine strane, pripadala je i plemenu Teglib. Ovo pleme je pripadalo velikoj grupi plemena poznatoj kao Rabi'a, a naseljavali su područja u Iraku. Sedžah je živjela uglavnom u plemenu Teglib koje je bilo kršćanske vjere. Njena vjera nije bila tako snažna, kao ni kod ostalih pripadnika plemena.

Kad je odmetništvo od islama započelo, Sedžah je čula da su se Tulejha i Musejlime proglasili poslanicima. Njena mašta je bila zagolicana mogućnostima koje otvara ovo zvanje. Zašto bi samo muškarac bio poslanik? Zašto žena ne bi bila poslanik? Onda je objavila da je ona žena-poslanik i objasnila to prikladnim stihovima.

Majčino pleme je priznalo njeno poslanstvo. Skupila je vojsku i zaputila se u Arabiju u pleme svoga oca, koje je stalo pod njenu zastavu. Mnogi njeni sljedbenici su je slijedili privučeni mogućnošću pljačke i sređivanja računa sa nekim plemenima u Arabiji sa kojima su bili u starim krvnim zavadama.

1 El-Belazuri, 107.

Ushićena snagom okupljenih ratnika, krenula je u El-Hazn i poslala izaslanika Maliku b. Nuvejri. Predlagala mu je savez, prema čijim odredbama će nastupati zajedno protiv plemena sa kojim su u zajedničkoj zavadi, a zatim će napasti muslimane u Medini. Da bi uvjerila Malika da nema namjeru osvajati teritorij Benu Jerbua, ona mu je rekla:

- Ja sam samo jedna od žena Benu Jerbua, a zemlja je tvoja.[1]

Malik je prihvatio savez sa njom. Bilo je to u junu 632. godine.

Ujedinjene snage Malika i Sedžah su sada krenule na nesrećna plemena koja su sa njihovim plemenima bila u bilo kakvoj zavadi. Nije bilo nikakvih vjerskih motiva u ovim pohodima. Bio je to najobičniji pljačkaški pohod. Svako pleme koje se suprotstavilo bilo je napadnuto pokoreno i opljačkano. Malik je sada bio u savezu sa lažljivicom i varalicom, a njegovi ljudi su jahali zajedno sa njezinim, mada on nije uzeo ličnog učešća u pljački.

Sedžah je stigla u Nibadž[2] i počela pljačkati okolna plemena. Tu će biti osujećen njezin plan. Lokalna plemena, vođena općom opasnošću od ove moćne žene, ujedinila su se i započeše bitku protiv nje. Ovo nije bila bitka od neke posebne važnosti, ali je završila loše po Sedžah jer su je napustili neki njeni oficiri i prešli na stranu ujedinjenih plemena. Sedžah se nagodila sa suprotstavljenim plemenima da napusti njihova područja.

Plemenske starješine su se okupili oko svoje predvodnice i upitali je:

- Kuda ćemo sad?

- U Jemamu.

- Ali tamošnji narod je snažan.

- U Jemamu – ponovi Sedžah, a zatim odrecitova prigodne stihove.

Musejlime Lažac je bio najstrašniji neprijatelj islama i imao je dovoljno moći za uništenje mlade islamske države. Bio je sin Habiba iz plemena Benu Hanife, koje je bilo jedno od najvećih plemena Arabije. Nastanjivalo je područje oko Jemame.

1 Taberi, 2/496.

2 Nibadž je danas Nabkija, a također je neki nazivaju i Nabdžija. Nalazi se u blizini Bureida. Nakada je bila veći grad, a danas je obično selo.

U godini izaslanstava, devete godine po Hidžri, Musejlime se pridružio nekolicini izaslanika plemena Benu Hanife koji su se zaputili u Medinu. Dvojica od njih će kasnije odigrati veliku ulogu koristeći veliki uticaj na Musejlimu i njegovo pleme. Jedan će pomoći Musejlimi da se dočepa moći, a drugi će spasiti pleme od potpunog uništenja. Bili su to Nehar Er-Redžal b. Unfuva[1] i Mudža'a b. Merare.

Delegacija je stigla u Medinu. Svezali su kamile i ostavili Musejlimu da pazi na njih, dok su ostali otišli kod Poslanika, alejhisselam, i primili islam. U skladu sa tadašnjim običajima, Allahov Poslanik, alejhisselam, im dade poklone, a oni isto tako uzvratiše i rekoše da su ostavili jednog svog prijatelja da pazi na njihove jahalice. Poslanik, alejhisselam, im predade poklon za njega i reče:

- **On nije najmanji među vama da bi morao ostati iza vas i čuvati imovinu svojih drugova.**[2]

Ove Poslanikove, alejhisselam, riječi će Musejlime kasnije upotrijebiti da bi istakao svoje prednosti.

Delegacija se vratila u Jemamu. Cijelo pleme je primilo islam, sagradili su džamiju i započeli sa islamskim životom.

Tako je prošlo nekoliko mjeseci. A onda je Musejlime napustio vjeru i proglasio svoje poslanstvo. Okupio je ljude oko sebe i, pozivajući se na Allahova Poslanika, alejhisselam, rekao:

- Dat mi je udio u njegovoj misiji. Zar niste čuli naše delegate da ja nisam najmanji među vama? Ovo znači da on zna kako ja imam udjela u njegovom poslanstvu.[3]

Tada je zadivio masu svojim čudesnim trikovima. Bio je izvrstan mađioničar i činio je stvari koje mnogi ljudi nikad prije toga nisu vidjeli. Mogao je ugurati jaje u staklenu bocu, mogao je počupati perje sa ptice i opet ga vratiti nazad tako da je ptica opet letjela. Obraćao se skupu kao Allahov poslanik i govorio im neke stihove ubjeđujući ih da je to objava od Allaha. Mnogi od tih stihova su isticali prednost njegovog plemena Benu Hanife nad plemenom Kurejš. Neki od njih su bili potpuno smiješni, kao npr.:

---

1 Neki historičari ga nazivaju i Rahhal.

2 Ibn Hišam, 2/576-577.

3 Isti izvor.

"Allah je blagoslovio moju mudrost.
Ona je jaka kao nalet vjetra
Između stomaka i crijeva."[1]

Ljudi su se čudili njegovoj mudrosti i okupili se oko njega. Kad je dovoljno ojačao, nije se libio osporiti Allahovu Poslaniku njegovu misiju. Prihvatao je Muhammeda, alejhisselam, kao poslanika, ako bi on prihvatio njega kao poslanika.

Njegov uticaj je svakim danom rastao. Krajem desete godine po Hidžri, uputio je pismo Allahovom Poslaniku, alejhisselam:

„Od Musejlime Allahova poslanika, Muhammedu Allahovom poslaniku. Neka je mir s tobom. Dobio sam udio u Objavi. Pola zemlje pripada nama, a pola Kurejšijama. Ali Kurejšije su ljudi koji krše zakone."

Kao odgovor, Allahov Poslanik, alejhisselam, mu je poslao slijedeće pismo:

„Od Muhammeda, Allahovog Poslanika, Musejlimi Lašcu. Neka je mir na onoga ko slijedi uputu! Cijela Zemlja pripada jedino Allahu, i On čini da je naslijede od Njegovih robova oni koje On odabere, a lijepom završetku mogu se nadati samo bogobojazni."[2]

Musejlime će od sada biti poznat kao Musejlime Lažac.

Sada u akciju stupa Nehar Er-Redžal, koga smo ranije pomenuli kao člana delegacije plemena Benu Hanife. Kad je delegacija obavila sve poslove u Medini, ostavili su tamo Redžala da uči o islamu. Redžal je brzo učio i za nekoliko mjeseci postao ugledan musliman pa se kao takav pročuo u cijeloj Arabiji. Kad je Allahov Poslanik, alejhisselam, doznao za Musejlimino odmetništvo, tražio je načina kako ga spriječiti. Jemama je bila daleko da bi se poduzela vojna akcija, pa je Poslanik, alejhisselam, odlučio poslati nekog muslimana koji bu mu parirao. Za ovaj zadatak niko nije bio bolji od Redžala. Bio je jedan od starješina u plemenu, poznavao je Kur'an, stekao znanja i uživao povjerenje Allahova Poslanika, alejhisselam. Tako je Poslanik, alejhisselam, poslao Redžala da zaustavi nered koji je Musejlime napravio.

Uskoro je Redžal stigao u Jemamu i odmah okrenuo ćud. Nitkov je izjavio da je Allahov Poslanik, alejhisselam, zaista rekao ono šta je

1 Isti izvor.
2 Ibn Hišam, 2/600-601.

rekao i protumačio Poslanikove, alejhisselam, riječi onako kako je to Musejlimi odgovaralo.[1] Nitkov je lagao, a niko nije ni posumnjao u riječi uglednog ashaba. Dolazak ovog odmetnika je bila iznenadna prednost za Musejlimu, pa se cijelo pleme Benu Hanife zaklelo na vjernost Musejlimi i priznalo ga kao poslanika.

Musejlime i Nehar Er-Redžal su sada sklopili šejtanski savez. Redžal je postao Musejlimina desna ruka. Lažni poslanik nije donosio nijednu važniju odluku bez konsultacija s njim.

Nakon smrti Allahova Poslanika, alejhisselam, Musejlime se još više učvrstio na svom tronu. Ljudi su dolazili pod njegovu zastavu, a on je počeo donositi svoje propise, a naročito o pitanjima morala. Ozakonio je pijenje alkohola i objavio neka užasna pravila vezana za moral.

Njegovi sljedbenici su vjerovali da ima čudesne moći, a Redžal je podsticao takvo vjerovanje. Tako je predložio Musejlimi da svako novorođeno dijete pogladi po glavi, kao što je to činio Allahov Poslanik, alejhisselam, u znak blagoslova. Od tada je svako novorođenče donošeno Musejlimi, a on bi obavio ovaj čin. Historičari navode da ova djeca, kad bi porasla u zrelo doba, ne bi imala nijedne dlake na glavi. Činio je još neke stvari koje je činio Allahov Poslanik, alejhisselam, ali sve što je činio davalo je sasvim suprotne i katastrofalne rezultate.

Dok su ga saplemenici slijedili, nisu svi vjerovali u njegovu poslaničku misiju, pogotovo ne oni inteligentniji. Neki su ga slijedili iz političkih razloga, drugi zbog lične koristi, a neki zbog plemenske odanosti. Jednog dana je Musejlime postavio novog mujezina u džamiji. Bio je to Džubejr b. Umejr koji se dvoumio oko Musejliminog poslanstva. U rečenici: „Svjedočim da je Muhammed Allahov Poslanik“, mujezin je trebao ime Muhammed zamijeniti sa imenom Musejlime. Umjesto toga mujezin je proučio: „Svjedočim da Musejlime misli da je Allahov Poslanik“.[2]

Jednom je jedan čovjek, koji nikad prije nije vidio Musejlimu, došao da ga vidi. Kad je došao do Musejlimine kuće, upitao je čuvare:

- Gdje je Musejlime?

- Tiše – rekoše mu – on je Allahov poslanik.

1 Taberi, 2/505.
2 El-Belazuri, 100.

- Neću ga priznati prije nego ga vidim.

Kad su ga doveli do Lašca, posjetilac ga upita:

- Jesi li ti Musejlime?

- Jesam.

- Ko ti dolazi?

- Rahman – odgovori Lažac. (Rahman je jedno od Allahovih imena)

- U svjetlosti ili u mraku?

- U mraku – odgovori Lažac.

- Svjedočim da si ti Lažac, a da je Muhammed pravi, ali mi je draži lažac iz mog plemena nego istiniti iz Kurejša.[1]

Kao pojava, Musejlime je bio neobično ružan. Bio je nizak rastom, ali vrlo snažan, žutog lica, malih poluotvorenih očiju i spljoštenog nosa. Ali, kako je to često slučaj sa ružnim i urokljivim ljudima, bio je neodoljivo privlačan mnogim ženama. Nijedna ga nije odbila. Bio je vrlo nadaren i bezobziran zavodnik. Koja god žena bi ostala nasamo sa njim, obavezno bi podlegla njegovom šejtanskom šarmu.

Sedžah nije znala za ovu stranu Musejliminog karaktera. Kad stigne u Jemamu, doznat će. Napredovala je sa svojom vojskom prema Jemami. Musejlime je bio zabrinut zbog toga, jer nije znao da li su njene namjere prijateljske ili neprijateljske. Pomislio je da bi trebalo pripremiti vojsku za bitku, ali je Ikrime sa vojskom muslimana logorovao nešto zapadno od Jemame, pa je Musejlime odlučio sačekati da se Ikrime još malo približi. Ako bi Ikrime stigao za vrijeme bitke sa Sedžah, to bi za njega bilo katastrofalno. Morao bi uporedo ratovati na dva fronta. Odlučio je prvo neutralisati Sedžah, tako što će manipulisati njome kao što je manipulisao bilo kojom ženom, jer je u tome bio vješt.

Poslao je poruku Sedžah da ne dovodi svoje ratnike u blizinu Jemame, jer tu nema nikakvog posla za njih. Neka dođe sama da mirno razgovaraju. Sedžah prihvati poziv, ostavi vojsku u logoru, uze sa sobom 40 odanih ljudi i dođe u Jemamu. Kad je stigla pred Jemamu, gradska kapija je bila zatvorena. Musejlime joj poruči da ostavi svoje pratioce van grada i da sama uđe u grad. Sedžah pristade, uđe u grad a pratioce ostavi da logoruju van grada.

1 Taberi, 2/508.

Musejlime je imao veliki šator postavljen u dvorištu njegove kuće. Vrijeme je bilo svježe, ali je Lažac ugrijao šator, tako da je bio udoban za boravak. Zapalio je tamjan i tako pripremao ambijent za zavođenje.

Sedžah je ušla u šator, a malo kasnije i Musejlime. Bili su sami. Lažac je počeo govoriti i provoditi čarolije nad ženom. Govorio je o Allahu, politici, problemima sa Kurejšijama koji su brojni „kao krljušti na ribama".

Nakon ovog predgovora Musejlime reče:

- Pričaj mi o svojim otkrovenjima.

- Nije u redu da žena počinje. Ti prvi reci šta je tebi otkriveno – reče Sedžah.

Piljila je u njega sa poštovanjem kao da sluša riječi Kur'ana, dok je on recitovao gluposti:

"Zar nisi vidio svog Gospodara?

Kako on postupa sa trudnom ženom?

On izvodi život

Između stomaka i crijeva."

- Još, još – bila je ushićena Sedžah.

Tada je Lažac počeo govoriti o odnosu muškarca i žene. Radije ćemo izostaviti taj dio njegova govora.

- Ti si zaista poslanik – bila je zadivljena Sedžah.

- Udaj se za mene. Sa mojim i tvojim plemenom, mogao bih pojesti sve Arape.

- Pristajem – reče Sedžah.[1]

Ostala je kod njega tri dana. Poslije toga poslao ju je njenoj vojsci. Kad se vratila u logor, sakupila je plemenske starješine i rekla im da je našla istinu, priznala poslanika i udala se za njega. Starješine su bile iznenađene. Pitali su šta je dobila kao svadbeni dar, pa Sedžah priznade da nije dobila ništa. Uvrijeđeni, starješine je poslaše nazad Musejlimi sa instrukcijama da se ne vraća bez svadbenog dara.

Sedžah je ponovo jahala sa 40 konjanika prema Jemami. Musejlime je vidio njen dolazak, pa je zatvorio gradsku kapiju.

1 Taberi, 2/499.

- Šta se dogodilo? – pitao je ne otvarajući kapiju.

- Daj mi svadbeni dar – reče Sedžah.

- Dat ću ti svadbeni dar, kao dar čitavom tvom narodu. Objavi svojim sljedbenicima da ja, Musejlime b. Habib, Allahov poslanik, ukidam dva namaza koje je Muhammed nametnuo. Ukidam sabah i jaciju.[1]

Sa ovim svadbenim darom Sedžah se vratila svojoj vojsci.

Nekoliko dana kasnije, Musejlime je poslao izaslanika u logor gdje je bila Sedžah s ciljem uspostavljanja trajnih i tijesnih veza sa njenim narodom. Predlagao joj je političko i ekonomsko partnerstvo. Kao znak njegove dobre volje, obećao joj je pola od godišnjeg prinosa žitarica Jemame. Sedžah pristade. Ubrzo Musejlime posla još jednog izaslanika sa viješću kako se on predomislio i da joj može dati samo četvrtinu prinosa. Sedžah pristade i na ovo, nakon čega podiže vojsku i vrati se u Irak. Bilo je to krajem oktobra 632. godine, malo prije nego što će se Ikrime sudariti sa Musejlimom.

Musejlime je završio sa Sedžah. Bio je to kraj njene političke i poslaničke karijere. Vratila se u majčino pleme i živjela povučeno. Kasnije je prihvatila islam i postala vrlo pobožna muslimanka. Za vrijeme Muavijinog halifata preselila se u Kufu, gdje je i umrla u dubokoj starosti.

1 Taberi, 2/499.

KRAJ MALIKA B. NUVEJRE

Halid je završio sa Selminom vojskom. Izdao je naređenje za marširanje prema Buti, da se sukobi sa Malikom b. Nuvejrom. Nije ni slutio da će se neki od njegovih ljudi usprotiviti njegovoj odluci. Pripreme za marširanje su izvršene, ali kad se približilo vrijeme za polazak, povelika grupa vojnika je odbila krenuti. Bili su to Ensarije. Njihovi uglednici su došli kod Halida i rekli mu da ne žele marširati za Butu. Govorili su:

- Tvoj plan se ne uklapa u instrukcije koje je dao halifa. On je rekao da se borimo kod Buzahe i da oslobodimo taj region od odmetnika pa da nakon toga čekamo njegova dalja naređenja.

Halid je bio iznenađen nastupom Ensarija. Bili su to ashabi od visokog ugleda, pa im Halid reče:

- Možda je halifa takvu instrukciju dao vama, ali meni je dao instrukciju da se borim protiv odmetnika. U svakom slučaju, ja sam komandant ove vojske. Bolje sam informisan o situaciji nego što ste vi. Ako ugledam povoljnu priliku, budite sigurni da neću čakati na instrukcije. Ako biste bili suočeni sa izazovom o kome nemate instrukcija, biste li ga prihvatili? Malik Nuvejra je tu i ja ću se boriti protiv njega. Tu su Muhadžiri i ostali koji su me voljni slijediti. Ostale neću prisiljavati.[1]

Nakon ovih riječi Halid je odmarširao bez Ensarija.

Jedva da je prošlo jedan sat vremena, kad su Ensarije shvatile da su napravili ozbiljnu grešku odbivši marširanje sa ostalom vojskom.

- Ako se budu borili i postigli uspjeh, sve će proći bez nas – govorili su neki od njih.

1 Taberi, 2/501. Iz ovog proizlazi da je odluka o marširanju prema Buti bila Halidova, te da se ne uklapa u halifin generalni plan, ali Taberi (2/480, 483) navodi da halifino naređenje Halidu definitivno uključuje pohod na Malika b. Nuvejru u Buti, kao naredni zadatak pošto završi sa Tulejhom. Moguće je da Halidovi ljudi nisu znali da je halifa njihovom komandantu dao ovaj zadatak.

- Ako ih spopadne kakva nevolja, niko od njih više neće govoriti sa nama – rekoše drugi.

Ovakve misli su ih razdirale. Tad poslaše brzog jahača da stigne muslimansku vojsku. Halid ih je sačekao i oni su mu se pridružili.

Tokom prve sedmice novembra 632. godine (sredina šabana 11. godine po Hidžri), Halid je stigao u Butu, spreman za bitku. Ali, tamo ne nađe nikog ko bi mu se suprotstavio. Nije bilo ni jednog ratnika na vidiku.

Kad je Sedžah napustila Arabiju i otišla za Irak, Malika b. Nuvejru su počele obuzimati drugačije misli u vezi sa njegovim učešćem u borbi protiv islama. Do njega su doprle vijesti o tome kako je Halid uništio Tulejhinu armiju i kako je brzo i žestoko kaznio one koji su ubijali muslimane. Bio je zabrinut. Odlaskom Sedžah, izgubio je moćnog saveznika i ostao prepušten sam sebi. Sada je ozbiljno sagledao sve posljedice njegovog saveza sa Sedžah. Bez ikakve sumnje, kriv je za odmetništvo. Malik je bio hrabar čovjek, ali se nikako nije mogao vojno suprotstaviti Halidu.

Osjetivši se samim i napuštenim, Malik je odlučio spasiti šta se spasiti može. Iskupit će se pokajanjem i ponovnim primanjem islama. To je bilo jedino što je mogao učiniti. Okupio je svoje pleme i obratio im se:

- O Benu Jerbu. Mi nismo poslušali naše vladare kad su nas pozivali da ostanemo čvrsti u vjeri. Također smo sprečavali one koji su ih htjeli slušati. Nismo postupili ispravno. Razmišljao sam o našoj situaciji i vidim da stvari idu u takvom pravcu da će nam izmaći kontroli. Ustegnimo se od borbe. Raziđite se svojim kućama i sklopite mir sa onima koji dolaze.[1]

Nakon ovih riječi, narod se razišao, a Malik se povukao u mir svoje kuće nedaleko od Bute. Prije toga je uzeo torbu s novcem od poreza i poslao je Halidu po svom izaslaniku. Čovjek brzo odjaha Halidu ususret. Halid je primio novac od poreza, ali taj Malikov čin nije smatrao dovoljnim za njegovo iskupljenje, jer je plaćanje poreza ionako obavezno.

1 Taberi, 2/501-502.

- Šta ste mislili dobiti stupivši u savez sa Sedžah? - upita Halid izaslanika.

- Ništa osim osvete prema neprijateljskim plemenima.

Halid je mogao odmah otpustiti Malikovog izaslanika, ali nije to učinio. Nastavio je dalje sa marširanjem ispitujući ga usput. Izaslanik mu je bio osiguranje od moguće zasjede u koju je sumnjao. Nakon upadanja u zasjedu kod Hunejna, Halid više nikada nije bio nehajan na marševima. Nastavio je dalje marširati pod punom borbenom gotovošću, bez obzira što ga je Malikov izaslanik izvijestio da neće biti nikakvog otpora.

Buta nije pružala otpor i bila je gotovo napuštena. Poslao je jedan odred da pretraži okolinu i pokori pleme Benu Temim. Komandantu odreda je dao iste one instrukcije koje je njemu dao halifa – proučiti ezan, pa ako odgovore ezanom, tada ne napadati, ako ne odgovore, onda napasti.

Slijedećeg dana, jedan odred pod komandom Dirara b. Ezvera je došao do Malikove kuće i tamo zarobio Malika, Lejlu i nekoliko ljudi iz plemena Benu Jerbu. Ostali odredi su izvršili svoje zadatke bez nailaženja na otpor. Sva plemena i njihovi ogranci su se pokajali i ponovo primili islam.

Malik i Lejla su dovedeni pred Halida. Malik se ponašao kao pobunjenik i vođa odmetnika. Držao se prkosno i gordo, kao ponosni poglavica visokog ugleda koji je doveden na suđenje. Nije pokazivao nimalo poniznosti.

Halid je prvi progovorio. Govorio je o Malikovim zlodjelima koje je počinio i o šteti koju je nanio islamu. Zatim mu je postavio nekoliko pitanja. U svojim odgovorima Malik je Allahova Poslanika, alejhisselam, jednom nazvao „vaš vođa“. Halid je bio razljućen nepokajničkim, oholim i uobraženim držanjem optuženog, pa reče:

- Zar ti ne nazva Allahova Poslanika „našim vođom“?[1]

Halid je bio ubijeđen u Malikovu krivicu i da je i dalje nevjernik. Naredio je da ga pogube. Dirar izvede Malika napolje i lično izvrši naređenje. Bio je to kraj Malika b. Nuvejre.

1 Taberi, 2/504.

Lejla postade udovica, ali ne zadugo. Iste noći, Halid ju je oženio. Taman se pripremala za oplakivanje muža, kad odjednom ponovo postade nevjesta. Ovoga puta nevjesta Allahove Sablje.

Kad je Halid objavio svoju namjeru da oženi Lejlu, nekoliko muslimana je to primilo sa negodovanjem. Neki su čak navodili da Malik možda nije bio nevjernik i da se vratio islamu, ali je Halid naredio njegovo pogubljenje kako bi se mogao oženiti Lejlom. Jedan ugledni ashab, Ebu Katade, otišao je kod Halida i protestovao zbog njegovog čina, ali ga Halid vratio na njegovo mjesto sa nekoliko dobro biranih riječi. Ebu Katade je idućeg dana odjahao u Medinu i ispričao halifi Ebu Bekru da je Halid ubio Malika koji je bio musliman da bi mogao oženiti njegovu lijepu ženu Lejlu. Ebu Katade je i ranije imao pritužbi na Halidovo ponašanje. Sjećamo se događaja neposredno nakon zauzimanja Mekke, kad je Halid naredio da se ubiju ljudi iz plemena Benu Džezima. Ebu Katade je tad odjahao u Mekku i žalio se Allahovu Poslaniku, alejhisselam, na Halida.

Ebu Bekr nije bio zadovoljan što je vidio Ebu Katadu, posebno zato što je napustio jedinicu bez komandantovog dopuštenja, pa mu reče da se vrati u svoju jedinicu. Ebu Katade odjaha nazad u Butu.[1]

Ova vijest se ubrzo proširila po Medini. Kad je hazreti Omer čuo za to, požurio je do Ebu Bekra i rekao:

- Stavio si za komandanta čovjeka koji ubija muslimane i spaljuje žive ljude.[2]

Ebu Bekr nije bio oduševljen Omerovim riječima. Imao je pred sobom nepobitne dokaze o Malikovoj pronevjeri novca od poreza i o njegovom savezu sa Sedžah. Nije bilo sumnje u njegovo odmetništvo. Što se tiče spaljivanja živih odmetnika, halifa lično je naredio da se tako postupi sa onima koji su spaljivali žive muslimane.[3] Halid je tako i činio, ali nije spaljivao druge ljude.

- U Halidovoj sablji ima silništva. Treba ga dovesti kući u okovima. Razriješi ga dužnosti – nastavi Omer.

- O Omere, suspregni svoj jezik kad je Halid u pitanju. Neću vratiti u korice sablju koju je Allah isukao protiv neprijatelja.

1 Taberi, 2/501-502.
2 El-Belazuri, 107.
3 Taberi, 2/482.

- Ali ovaj Allahov neprijatelj je ubio muslimana i uzeo njegovu ženu – bio je uporan Omer.[1]

Ebu Bekr se složio da to treba raspraviti, pa je poslao po Halida. Halid je već saznao kakvu ozlojeđenost je izazvao njegov postupak. Slegnuvši ramenima Halid reče:

- Kad Allah nešto hoće, to i bude.[2]

Malo kritike ga nije zabrinjavalo. Tada je došao halifin poziv da se lično javi u Medinu. Pretpostavljao je da je ovaj halifin poziv u vezi sa pritužbama na njega, pa je sada bio malo više zabrinut.

Stigavši u Medinu, Halid se zaputi u džamiju. U to vrijeme džamija nije bila samo mjesto za klanjanje namaza, služila je i kao mjesto sastajanja, učenja, javnog okupljanja, odmaranja i kao centar građanskih aktivnosti. Halid je nosio strijelu u turbanu kao ukras, pa je izgledao pomalo kicoški u odnosu na većinu tadašnjih muslimana koji su se ustezali od svakog oblika razmetanja i šepurenja.

Omer je bio u džamiji. Ljutito je prišao Halidu, slomio strijelu sa njegovog turbana i viknuo:

- Ubio si muslimana i prigrabio njegovu ženu. Trebalo bi te kamenovati do smrti.[3]

Halid je znao da Omer ima uticaja na halifu. Bojeći se da i halifa možda tako misli, okrenuo se u tišini, otišao kod halife i ispričao mu cijeli slučaj. Nakon što je razmotrio slučaj, halifa je presudio da Halid nije kriv. Ipak, izgrdio ga je zato što je oženio Lejlu i tako izazvao sve nesporazume. Neki ljudi su smatrali da je Malik bio musliman, pa je Ebu Bekr naredio da Halid plati krvarinu, jer je pitanje Malikovog islama bilo nejasno.

Halid je izašao iz halifine kuće. Otišao je u džamiju i tamo vidio Omera kako stoji sa nekim prijateljima. Sad je Halid bio siguran u svoju poziciju, pa se mogao odužiti Omeru za upućene primjedbe. Pozvao je Omera riječima:

- Dođi ovamo, ljevoruki čovječe.[4]

1 Taberi, 2/503-504; El-Belazuri, 107.
2 Taberi, 2/502.
3 Taberi, 2/504.
4 Isti izvor.

Omer je pretpostavio da je halifa oslobodio Halida optužbi. Ustao je i bez riječi otišao.

Slučaj oko Malika i Lejle je bio predmet mnogih neslaganja muslimanskih historičara. Oni koji su se ograničili na samo jedan izvor (Ebu Katade), bilježe da se u Malikovoj kući učio ezan prije nego je uhapšen. Drugi kažu da Halid nikad nije naredio smaknuće Malika. Ovo temelje na činjenici da je tada bilo hladno vrijeme, pa je Halid rekao: „Ugrijte zatvorenike", a na nekim dijalektima „ugrijte" znači isto što i „ubijte". Tako je Dirar shvatio kako je shvatio, pa je Malik pogubljen.

Ove verzije priče, po svemu sudeći, nisu tačne. Izmislile su ih dvije frakcije. Jedna da opravda Omerovo strogo držanje prema Halidu, a druga da skine sa Halida moguću krivnju zbog ubijanja čovjeka koji je možda bio musliman.

Nema nikakve sumnje u Malikovo odmetništvo, pronevjeru novca, savez sa Sedžah i učešće njegovih vojnika u pljački sa Sedžah uz njegovo odobrenje. Svi historičari, bez izuzetka, ove događaje navode kao činjenice. Pisac ovih redova takođe ne sumnja da je Halid naredio smaknuće Malika iz iskrenog ubjeđenja u njegovu krivicu. Ali sumnja je ostala u mislima nekih muslimana. Omer je bio siguran da je Halid ovo učinio iz strasti. Omerovo uvjerenje je dodatno podgrijao Malikov brat, koji je došao kod Omera i pričao mu o Malikovim vrlinama i da je prava šteta da je jedan takav čovjek pao kao žrtva Halidove žudnje.

[Kada je musliman u pitanju, ako postoji i jedan momenat koji ide u prilog njegovoj nevinosti, treba ga uzeti u obzir i zadržati lijepo mišljenje o njemu. Pogotovo treba ovo imati na umu kad je u pitanju ashab Allahova Poslanika, alejhisselam, visokog ranga i to u vrijeme velikog meteža koji je prouzročilo odmetništvo od islama. Halifa Ebu Bekr se, bez sumnje, rukovodio ovim kad je rekao: "Neću vratiti u korice sablju koju je Allah isukao protiv neprijatelja." Što se tiče Omerovog insistiranja da se Halid smijeni sa dužnosti, to potiče iz najjače Omerove osobine - pravednosti. Njegov nadimak je bio Faruk - Onaj koji rastavlja istinu od neistine. Međutim, tada je Ebu Bekr bio halifa, a njegov nadimak je bio Siddik - Iskreni, pa je njegovo mišljenje svakako bolje od svih drugih mišljenja. Op. prev.]

Ukratko, Malik je ubijen, a krasnooka Lejla je postala Halidova žena.

BITKA NA JEMAMI

Kad je halifa Ebu Bekr organizovao muslimansku vojsku u 11 korpusa, postavio je Ikrimu, Ebu Džehlovog sina kao jednog od komandanata. Naredio mu je da uspostavi borbeni dodir sa vojskom Musejlime Lašca na Jemami, ali tako da se ne isprovocira bitka. Ebu Bekr je znao, bolje nego većina njegovih oficira, kakve snage i sposobnost ima Musejlime i nije htio rizikovati da se upušta u bitku s njim sa nedovoljnom snagom. Pošto je Halid bio halifin najbolji general, halifa ga je odlučio postaviti kao okosnicu u borbi protiv Musejlime, nakon što završi sa ostalim neprijateljima islama.

Ebu Bekrova namjera u davanju ove misije Ikrimi bila je da zadrži Musejlimu u Jemami. Vidjevši Ikrimu na horizontu, Musejlime bi ostao u očekivanju muslimanskog napada i tako ne bi mogao napustiti svoju bazu. Dok su Musejlimine snage vezane, Halid se mogao neometano razračunati sa odmetničkim plemenima u sjevernom dijelu Arabije. Za ovaj zadatak Ebu Bekr je odabrao Ikrimu, hrabrog čovjeka. Ikrime je nastojao dokazati svoju odanost islamu i tako se iskupiti za neprijateljstvo prema Poslaniku, alejhisselam, prije nego je primio islam.

Ikrime je napredovao sa svojim korpusom i ulogorio se negdje u području Jemame. Tačna lokacija ovog logora nije poznata. Iz svoje baze, Ikrime je pratio aktivnosti Musejliminog plemena Benu Hanife. Ikrimino prisustvo je postiglo svoj cilj – držanje Musejlime u Jemami. Da li je Musejlime uopće imao namjeru napustiti Jemamu, to ne možemo sa sigurnošću znati.

Kad je Ikrime primio vijesti o Halidovoj pobjedi nad Tulejhom, počelo ga je obuzimati nestrpljenje. Čekanje je raspaljivalo njegov žestoki temperament. Ikrime je bio neustrašiv vojskovođa, ali mu je nedostajalo Halidovo hladno prosuđivanje i strpljivost. Onda je Ikrime čuo da Šurahbil b. Hasene maršira prema njemu. Šurahbil je isto tako bio komandant korpusa sa zadatkom da slijedi Ikrimu i čeka dalja naređenja. Za nekoliko dana, Šurahbil će biti tu sa njim.

Zatim su stigle vijesti kako je Halid porazio Selmu. Ikrime više nije mogao izdržati. Zašto bi sva slava pripala Halidu? Zašto čekati Šurahbila? Zašto ne bi sam napao Musejlimu? Ako bi ga sam porazio, to bi zasjenilo sve dotadašnje uspjehe. Halifa bi bio vrlo prijatno iznenađen. Ikrime je pokrenuo svoj korpus. Bilo je to krajem oktobra 632. godine (kraj redžepa 11. godine po Hidžri).

Nekoliko dana kasnije Musejlime ga je potpuno samljeo. Ikrime je napisao pokajničko pismo halifi u kome ga je iscrpno izvijestio o neslavnoj akciji. Šurahbil je takođe čuo za ove nemile vijesti, pa je iz opreza zastao na izvjesnoj udaljenosti od Ikriminog logora.

Halifa Ebu Bekr je bio jako razljućen Ikriminom brzopletošću i nepokoravanjem preciznim naređenjima. Nije ni pokušavao sakriti svoju ljutnju dok mu je pisao:

„O sine Ikrimine majke! Ne izlazi mi na oči. Tvoj povratak pod ovim okolnostima bi uništio borbeni moral ljudi. Produži sa svojim snagama za Oman i pomozi Huzejfi. Kad Huzejfe završi svoj zadatak, ti nastavi prema Mahri i pomozi Erfedžu, nakon toga idi u Jemen i pomozi Muhadžiru. Ne želim s tobom više razgovarati dok se ne dokažeš na novim zadacima."[1]

Opamećen porazom od Musejlime i halifinim oštrim riječima, Ikrime je pokrenuo svoj korpus i odmarširao prema Omanu.

Šurahbil je ostao u području Jemame. Kako bi bio siguran da Šurahbil neće učiniti grešku kao Ikrime, Ebu Bekr mu je poslao pismo: *„Ostani gdje jesi i čekaj naređenja."*[2]

Nakon što je presudio Halidu u vezi sa Malikovim slučajem, halifa mu je naredio da krene na Jemamu i uništi Musejlimu Lašca. Halifa je takođe naredio Šurahbilu da se sa svojim korpusom potčini Halidu. Ostale muslimanske snage sačinjene od Ensarija i Muhadžira nisu bile angažovane i čekale su kod halife u Medini. Uskoro će halifa i njih poslati da se pridruže Halidu. Tako je sada glavnina islamske vojske bila pod Halidovom direktnom komandom.

Halid je stigao u Butu, gdje ga je čekao njegov stari korpus. U međuvremenu je halifa pisao Šurahbilu:

1 Taberi, 2/504, 509.
2 Taberi, 2/522.

„Kreni i priključi se Halidu i stavi se pod njegovu komandu. Kad problem Jemame bude riješen, nastavi sa svojim snagama prema Amru b. Asu i pomozi mu u operacijama protiv Huzaa."[1]

Huza je bilo pleme na granici sa Sirijom koje je Usama kaznio, ali nije ga pokorio.

Halid je čekao u Buti da mu se priključe snage koje su činili Ensarije i Muhadžiri. Kad su ovi stigli iz Medine, Halid je krenuo prema Jemami. Halid se radovao činjenici da će svoju, sada pojačanu vojsku, dodatno pojačati odmornim Šurahbilovim korpusom. Ali, neće biti tako. Nekoliko dana prije nego je Halid stigao, Šurahbil je upao u istu zamku kao Ikrime. Krenuo je naprijed i sudario se sa Musejlimom. Izražavajući žaljenje, Šurahbil se izjadao Halidu koji ga je strogo ukorio zbog nepromišljenosti.

Halid je bio nadomak Jemame kad su ga njegovi izviđači izvijestili da se Musejlime ulogorio u ravnici Akraba, na sjevernom kraju oaze Hanifa kroz koju prolazi put za Jemamu. Halid se nije htio približavati neprijatelju kroz dolinu, pa je skrenuo s puta nekoliko kilometara istočno od Akrabe, skrenuo ka jugu i izbio na uzvisunu oko dva kilometra južno od oaze Hanifa tako da je gledao nasuprot grada Džubejla.[2] Sa ove uzvisine, Halid je mogao vidjeti čitavu dolinu Akraba pa i mjesto gdje se ulogorio Musejlime. Halid se ulogorio na ovoj uzvisini. Njegova vojska je brojala oko 13 000 ljudi.

Čim je Halid krenuo iz Bute, Musejlime je bio obaviješten o tome. Takođe je znao da je to glavnina muslimanske vojske. Područje oko Jemame je bilo prepuno voćnjaka i obrađenih polja. Jemama je zapravo bila šire područje, a ne grad. Sjedište ovog područja je bio Hidžr. Tačno tamo gdje je nekad bio Hidžr, danas je smješten Rijad.[3]

Musejlime se pobojao da bi muslimani mogli uništiti njegova sela i poljoprivredna dobra. Zato se povukao oko 45 kilometara sjeverozapadno od Jemame u blizini Džubejle gdje počinje ravnica Akraba. Sa ove pozicije Musejlime je mogao braniti plodnu ravnicu Jemame.

---

1 Taberi, 2/509.

2 Džubejla je sada malo selo, a prema navodima lokalnog stanovništva, nekada je bila veći grad.

3 Selo Jemama koje danas postoji oko 90 kilometara jugoistočno od današnjeg Rijada, a u blizini Hirdža, nije Jemama iz ove bitke.

Lažac je bio potpuno spreman za bitku u dolini Akraba, sa vojskom od 40 000 ratnika vrlo visokog borbenog morala. Dvije uspješne bitke, protiv Ikrime i Šurahbila donijele su mu još veći ugled i pojačale vjeru u njegovu nepobjedivost. Njegovi ljudi su sada bili još spremniji žrtvovati se za svog vođu. Musejlime je bio potpuno uvjeren da će poraziti Halida kao što je porazio i njegove prethodnike.

Nekoliko dana prije nego je Halid stigao, Musejlime je izgubio jednog od svojih sposobnih komandanata. Bio je to Mudžaa b. Merare, kojeg smo već spominjali kao člana delegacije plemena Benu Hanife kad su bili u posjeti kod Allahova Poslanika, alejhisselam. Mudžaa je sa 40 konjanika odjahao da se sukobi sa jednim susjednim plemenom s kojim su bili u zavadi. Kad su se vraćali, zanoćili su na lokaciji Senijetul Jemama. Odmetnici su spokojno spavali kad ih je otkrila prethodnica Halidove vojske i zarobila ih. Doveli su ih pred Halida, koji ih poče ispitivati o njihovoj vjeri. Da li je poslanik Muhammed, alejhisselam, ili Musejlime. Oni mu odgovoriše polovično:

- Neka bude da ima jedan poslanik među vama i jedan među nama.[1]

Ovo je bilo pregrubo za Halidove uši. Svima je odsjekao glave, osim Mudžai, kojeg je okovao u lance i zadržao ga kao taoca, procjenjujući da bi zbog svoje važnosti mogao biti od koristi.

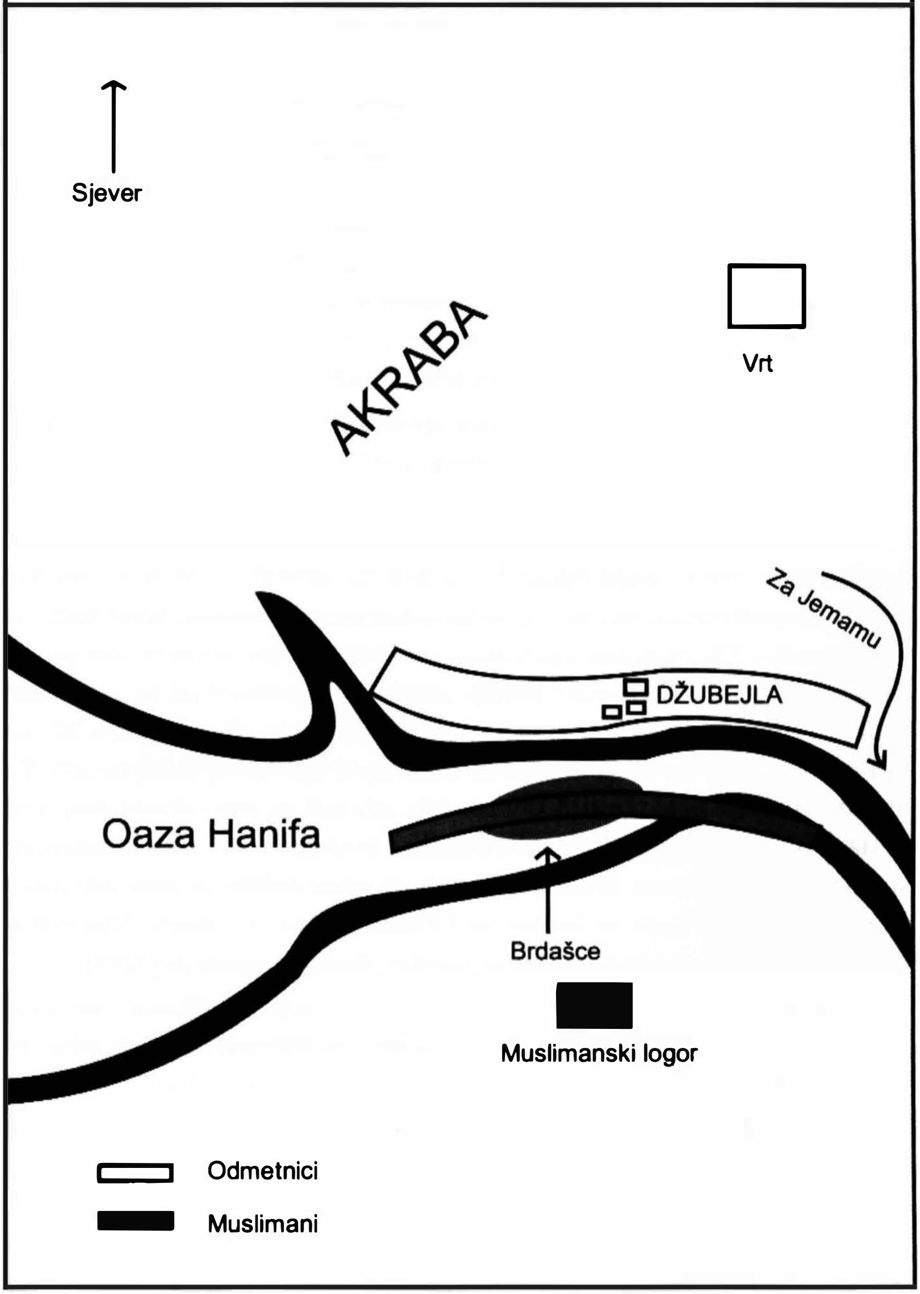
Dolina oaze Hanifa je predstavljala bojno polje. Sa sjeverne strane oaze teren se uzdiže za oko 30 metara, čas blago čas vrlo strmo. Sa južne strane oaze teren se uzdiže na 60 metara, ali mnogo blaže. Oko 2 kilometra odatle Halid je postavio svoj logor. Sa sjeverne strane oaze, na uzvisini je bio logor Musejliminih odmetnika. Iza njihovih leđa se prostirala ravnica Akraba. Na oko 4 kilometra sjeverno od oaze, iza logora odmetnika bio je prostrani vrt Abaz, opasan zidinama. Zbog događaja koji će se zbiti tokom bitke, ovaj vrt će postati poznat kao „Vrt smrti“[2] (vidi kartu 9 na strani 211).

Slijedećeg jutra dvije vojske su zauzele borbene poretke za bitku. Musejlime je organizovao svoje snage u centar i dva krila. Lijevo krilo je povjerio Redžalu, a desno Muhakimu b. Tufejlu, dok je centrom komandovao on, Lažac lično.

1 Taberi, 2/510.

2 Danas ne postoje nikakvi tragovi ovog parka, pa je nemoguće odrediti njegovu tačnu lokaciju. Mi smo je odredili na osnovu rekonstrukcije toka bitke.

KARTA 9.
BITKA NA JEMAMI

Kako bi podigao borbeni moral vojske, Musejlimin sin Šurahbil je bio u prednjim redovima odmetničke vojske. Lažljivi sin Lažljivca je vikao:

- O Benu Hanife! Borite se danas za svoju čast! Ako izgubite, vaše žene će postati roblje našeg neprijatelja! Borite se za svoje žene![1]

Musejlime je čekao da Halid napadne. Želio se boriti defanzivno sve dok muslimanski napad ne otupi, a tad bi on preuzeo inicijativu.

Muslimani su cijelu noć proveli u ibadetu. Trebali su se suočiti sa najjačim i najfanatičnijim neprijateljem do sada, a njihov komandant je bio posebno opasan i lukav. Halid je organizovao svoje snage slično kao i neprijatelj. Na lijevom krilu je komandovao Huzejfe, a na desnom Zejd, stariji Omerov brat, a Halid je komandovao centrom. U ovoj bici Halid nije organizovao snage u plemenske grupe, kao što je to bio običaj do sada, nego je izmiješao ljudstvo.

Halid je, u skladu sa svojim običajem, planirao napasti prvi, baciti neprijatelja u defanzivu i zadržati taj tempo. Tako će Musejlime biti spriječen u pokušaju manevara, jer će biti suviše vezan napadima. Halid nije ni slutio kakvo iskušenje očekuje muslimane. Tako gorku i krvavu bitku muslimani nikad do tada nisu iskusili. Odmetnici su bili brojčano nadmoćni i to tri na jedan i bili su pod komandom hrabrih vojskovođa. Ali, Halid je bio uvjeren u pobjedu. Imao je veliko pouzdanje u vještinu i hrabrost svojih oficira i vojnika. Kad bi pogledao u prve redove svoje vojske, osjetio bi veliki ponos i ushićenje. Tu su bili ponajbolji borci tog vremena, a neki od njih će to tek postati. Tu je bio Omerov brat Zejd, Omerov sin Abdullah, Ebu Dudžane, koji je na Uhudu štitio Allahova Poslanika, alejhisselam, Abdurrahman, sin halife Ebu Bekra, Muavija, koji će postati halifa, Umm Ammara sa svojim sinom koja se borila na Uhudu pored Allahova Poslanika, alejhisselam. Tu je bio i Vahšij sa svojim smrtonosnim kopljem.

Muslimanski oficiri su bili ispred svoje vojske. Glasno su učili kur'anske ajete. Podsjećali su muslimane na Džennet koji je obećan onima koji padnu na bojnom polju.

U rano i hladno jutro treće sedmice decembra 632. godine (početak ševala 11. godine po Hidžri) počela je bitka na Jemami.

1 Taberi, 2/509.

Halid je naredio opći napad. Muslimanski redovi su se zatalasali uz povike: „Allahu ekber!" Dvije vojske su se sudarile, zrak je bio ispunjen uzvicima. Halid je obarao svakog nevjernika koji bi došao ispred njega, a najbolji muslimanski borci nisu nimalo za njim zaostajali. Izgledalo je kao da će muslimani uskoro razbiti nevjernike.

Ali, nevjernici su bili čvrsti kao stijena. Mnogi su već pali od muslimanske ruke, ali nije bilo nikakvih znakova slabljenja njihovog borbenog poretka. Odmetnici su se borili fanatično. Radije su ginuli nego prepustili i jedan centimetar bojnog polja. U jednom trenutku, Halid je ugledao poremećaj u muslimanskim redovima. Shvatio je da je nastao metež zbog neuspjelog pokušaja probijanja neprijateljskog fronta. Sve dok su muslimani bili u ofanzivi, a neprijatelj se branio, mali poremećaji borbenog poretka ga nisu zabrinjavali.

Musejlime je shvatio da neće moći još dugo odoljeti muslimanskim napadima i da će uskoro biti razbijen, pa je naredio kontranapad po cijeloj dužini fronta. Nevjernici se naglo pokrenuše poput plimnog talasa. Napadoše sa velikim zanosom. Svaki odmetnik je žudio za džennetom koji im je Musejlime obećao. Muslimanski redovi popustiše.

Brojčana nadmoć odmetnika je došla do izražaja. Napadajući u kompaktnoj masi, nevjernici su prorijedili muslimanske redove i pritiskali sve jače. Muslimani polahko počeše uzmicati, a zatim njihovio povlačenje postade sve brže. Odmetnici još pojačaše napad i muslimanski redovi potpuno popustiše. Muslimanske jedinice se počeše povlačiti u sve većem neredu. Oficiri su ih pokušali reorganizovati, ali bezuspješno. Muslimanska vojska je potpuno potisnuta sa bojnog polja. Bježeći ispred odmetnika, prošli su kroz svoj logor i zaustavili se tek iza njega.

Kad su muslimani počeli bježati, neprijatelj ih je slijedio u stopu. Ovo nije bio planiran manevar. Bila je to više stihijska reakcija, slična onoj kad su muslimani počeli goniti neprijatelja u prvom dijelu Bitke na Uhudu. Odmetnici su upali u muslimanski logor i počeli ga pljačkati. Ova pljačka, kao i ona na Uhudu, dala je vremena Halidu da zastane, prouči situaciju i pripremi vojsku za kontranapad.

U muslimanskom logoru, između ostalih, bio je i Halidov šator u kome je bila Halidova supruga Lejla i zarobljeni odmetnički komandant Mudžaa, još uvijek u okovima. Nekoliko odmetnika je dospjelo

do Halidovog šatora s namjerom da ga opljačkaju. Kad su ugledali Mudžau, na trenutak su zastali. Zatim su ugledali Lejlu i krenuli da je ubiju, ali ih Mudžaa zaustavi:

- Ja sam njen zaštitnik. Eno vam muškaraca.[1]

Zaokupljeni pljačkom, odmetnici produžiše dalje ne oslobodivši svog okovanog prijatelja.

Uskoro je logor muslimana bio pun odmetnika koji su plijenili sve što su mogli ponijeti, a ostalo su razbijali i uništavali. Nakon toga su izrezali šatore na komade. A onda je pljačka prestala i odmetnici su se vratili u ravnicu. Dok su se vraćali, iza sebe su mogli vidjeti muslimansku vojsku reorganizovanu u perfektan borbeni poredak.

Kad su se nakon bijega zaustavili, muslimani su predahli i razmišljali šta im se dogodilo. Nije bilo straha u njihovim redovima. Ljuti sami na sebe, muslimani su razmišljali. Šta im se to dogodilo? Zašto se to dogodilo? Kako je uopće moguće da im se tako nešto dogodi? Svojim očima su vidjeli ogromne neprijateljske gubitke, a sada su gubitnici.

A onda su shvatili šta se dogodilo. Jedno pleme je optuživalo drugo pleme, plemenski ogranci su to isto činili, oni iz grada su optuživali ljude iz pustinje. Začuli su se povici:

- Mi znamo o ratovanju mnogo više od vas.

- Ne, mi znamo više.

- Vratimo se ponovo u stare poretke. Podijelimo se opet po plemenima. Onda ćemo vidjeti ko je bolji.[2]

Halid je stajao sa strane i slušao ove prepirke. Shvatio je gdje je greška. Shvatio je zašto su muslimani popustili i iz napada jurnuli u bijeg. Njegova ideja miješanja plemena je bila pogrešna. Osjećaj pripadnosti plemenu je kod Arapa bio neobično jak. Zato je Halid ispravio grešku. Ponovo je organizovao vojsku u isti borbeni poredak, sa istim komandantima, ali su sada plemena nastupala kao cjelina. Sada se svaki čovjek borio ne samo za islam, nego i za čast plemena. Bilo je mnogo teškog rivalstva među plemenima. Halid je to iskoristio.

1 Taberi, 2/511.
2 Taberi, 2/513.

Kad je reorganizacija završena, komandanti su se vratili u redove vojske i govorili o nužnosti kažnjavanja Musejlime za sramotu koju im je maločas nanio. Mnogi muslimanski borci se zakleše da će se boriti zubima, ako to bude potrebno.

Halid je odabrao nekoliko najboljih ratnika i organizovao ih u poredak kao svoje lično obezbjeđenje, dajući time do znanja muslimanima da namjerava lično prodrijeti do srca neprijatelja. Ovo je dodatno podiglo borbeni moral muslimana.

Ovako organizovani, muslimani se ponovo vratiše u ravnicu. Ovoga puta nisu došli kao lavovi. Sada su došli kao gladni lavovi.

U međuvremenu je i Musejlime reorganizovao svoje redove. Očekivao je ponovni Halidov napad i nadao se da će ponovo odbaciti muslimane.

Muslimani su krenuli u napad uzvikujući „Allahu ekber" (Allah je najveći). Armije su se ponovo sudarile, centar sa centrom, a krila sa krilima. Komandant desnog krila muslimana, Zejd, uhvatio se u koštac sa Redžalom, komandantom lijevog krila odmetnika. Zejd mu je doviknuo:

- O Redžal! Napustio si pravu vjeru! Vrati se! To će biti mnogo plemenitije![1]

Nevjernik je odbio. Okršaj je nastavljen i Zejd je poslao Redžala u Džehennem.

Muslimani su žestoko navaljivali, ali su odmetnici bili čvrsti. Muslimani su bili vještiji borci, pa su uskoro sasjekli na stotine nevjernika. Sada se brojčana prednost odmetnika drastično smanjila. Dijelovi frontova su se pomicali čas na jednu čas na drugu stranu, naprijed i nazad. Iznad glava zaraćenih strana je lebdio oblak prašine. Svud okolo su ležale slomljene sablje i koplja. Vidjele su se gomile iskasapljenih tijela u lokvama krvi. Bio je to užasan pokolj. Ovo mjesto će kasnije biti poznato kao „Krvava uvala", a tako se zove još i danas. Uprkos tako žestokom pokolju, još uvijek se nije mogao naslutiti ishod bitke.

Halid je shvatio da fanatizam odmetnika leži u prisustvu Musejlime Lažljivca. Ako bi Musejlime bio ubijen, njihov borbeni moral bi krahirao. Ali, Musejlime nije bio u prvim redovima kao Halid. Zau-

1 Taberi, 2/511.

zeo je mjesto u sigurnosti dubine borbenog poretka, okružen svojim najvatrenijim sljedbenicima.

A onda je žestina borbe popustila da bi obje strane predahnule. Nastalo je zatišje. Halid je istupio naprijed prema neprijatelju i uputio izazov:

- Ja sam sin Velidov! Ima li neko da mi se suprotstavi?

Najbolji borci među odmetnicima su istupili naprijed i jedan po jedan se uputili prema Halidu. Na svakog od njih, Halid je potrošio samo jednu minutu. Nakon svakog dvoboja, Halid bi odrecitovao:

"Ja sam sin mnogih poglavica

Moja sablja je oštra i strašna

Silnija je od uzavrelog lonca rata

Kad proključa svom žestinom."[1]

Polahko i smireno, Halid se približavao Musejlimi, ubijajući jednog po jednog izazivača. Odjednom, nije bilo više nijednog odmetnika koji bi se usudio izaći pred Halida. Dvoboj po dvoboj, korak po korak i Halid se približi Musejlimi tako blizu da je mogao s njim razgovarati bez dovikivanja. To je bio Halidov cilj. Lažljivac je bio okružen gardom, pa Halid nikako nije mogao do njega.

Halid predloži da razgovaraju i Musejlime pristade, pa istupi malo naprijed. Sada su bili još bliže jedan drugom. Halid ga upita:

- Ako bismo vam postavili neke uslove, na kakve uslove biste vi pristali?[2]

Musejlime nakrivi glavu, kao da sluša neku nevidljivu osobu koja stoji iza njega i razgovara s njim. Bio je to njegov uobičajeni stav kad je „primao objavu". Halid se tad sjeti kako je Allahov Poslanik, alejhisselam, govorio da Musejlime nikad nije sam, da je šejtan uvijek s njim, da Musejlime uvijek slijedi šejtanova uputstva i da mu uvijek pri razgovoru sa šejtanom izbije pjena na usta. Musejlime je upravo tako izgledao. Šejtan je zabranio Musejlimi da pristane na ikakve uslove, pa Musejlime pogleda u Halida i zavrti glavom u znak odbijanja.

1 Taberi, 2/513.
2 Taberi, 2/514.

Halid je već ranije odlučio ubiti Musejlimu. Malopređašnji dvoboji i razgovor sa Musejlimom su bili samo način da mu se dovoljno približi. Morao je reagovati brzo, prije nego se Musejlime vrati u sigurnost svoje garde. Halid je postavio još nekoliko pitanja. Svaki put bi Musejlime okrenuo glavu i slušao glas iza sebe. To je bio pravi momenat. Halid brzo jurnu prema Musejlimi, ali je Musejlime bio brži. Kao munja se vratio među svoje gardiste.

Musejlime je ponovo bio na sigurnom. Ali, u trenutku Musejliminog bijega nešto čudno se dogodilo u srcima dviju armija. Jedni su klonuli duhom, dok su drugi naglo živnuli. Musejlimin bijeg pred Halidom je osramotio Lažljivca pred njegovim ljudima. Halidu to nije promaklo. Ugledao je povoljan psihološki momenat i naredio trenutni i sveopći napad.

Muslimani žestoko napadoše. Konačno su ugledali pobjedu na vidiku. Odmetnici počeše uzmicati dok su muslimani vitlali sabljama i bodežima. Povlačenje odmetnika postade sve brže. Konačno, njihov front je pukao i slomio se na nekoliko mjesta.

Musejlime nije mogao ništa učiniti. Njegov najbolji general Redžal je ubijen. Komandant njegovog desnog krila, Muhakim je vikao:

- Benu Hanife! Vrt! Vrt! Uđite u vrt, ja ću vam štititi odstupnicu.

Ali, rasulo odmetnika je odmaklo tako daleko da se više nije moglo zaustaviti. Pobjegli su u svim pravcima. Samo četvtrina Musejlimine armije je ostala u borbenom poretku. Ovaj dio odmetnika se poče organizovano povlačiti ka vrtu. Muhakim ih je štitio sve dok ga nije pogodila strijela Abdurrahmana, sina halife Ebu Bekra.

Sada su muslimani kroz ravnicu Akrabe proganjali odmetnike. Sustizali su ih i ubijali. Konačno, dobar dio odmetnika se uspio skloniti u zidinama opasani vrt. Bilo ih je nešto više od 7 000, a među njima i Musejlime. Kada su i posljednji odmetnici ušli u vrt, zatvorili su kapiju i zaključali se. Sada su bili sigurni. Ali, oni su samo tako mislili.

Najveći dio muslimanske vojske se uskoro okupio oko vrta smrti. Sada je bilo već poslijepodne i muslimani su, prije nego se smrkne, željeli završiti posao koji su započeli još u rano jutro. Zidovi oko vrta su se pružali kao neprobojna brana. Kapija je bila pretvrda, a nije bilo opreme ni vremena za opsjedanje.

Dok je Halid u mislima grozničavo tragao za nekom dobrom idejom, jedan iskusni ratnik, Beraa b. Malik, je rekao svojim drugovima:

- Prebacite me preko zidova u vrt.[1]

Muslimani odbiše. Beraa je bio ugledan i izuzetno poštovan ashab, pa su ostali ashabi odbili njegovu ideju zato što bi sigurno poginuo u toj akciji. Ali Beraa je bio uporan. Konačno, ashabi popustiše i popeše ga na svoja ramena. Beraa se uhvatio za vrh zida i preskočio u vrt. Na putu do vrata su stajala dva ili tri odmetnika koje Beraa sasiječe i otvori vrata. Muslimani pojuriše unutra, kao što voda prodre kroz puknutu branu. Posljednji i najkrvaviji okršaj na Jemami je započeo.

U početku su odmetnici uspijevali usporavati prodor muslimana kroz tijesni prolaz. Ali, muslimani su uspjeli eliminisati one koji su im sprečavali prolaz, pa je broj muslimana unutar vrta počeo ubrzano rasti.

Bitka je postajala sve žešća. Pošto nije bilo mjesta za manevar, okršaj je bio sasvim direktan. Postepeno, redovi odmetnika su postajali sve rjeđi. Ali, Musejlime je bio još živ i nije pokazivao nikakve znake odstupanja. Isukao je sablju i borio se snagom i vještinom koja je iznenadila muslimane. Lukavi Lažac je bio izvrstan borac. Na usta mu je izbijala pjena, pa se ružni Lažac pretvorio u strašnu nakazu.

Zadnja faza bitke je bila na vrhuncu. Muslimani su napadali sve jače i jače. Nastao je takav pokolj, da se tlo pod nogama pretvorilo u crveni mulj. Mnogi odmetnici su prilazili Musejlimi i pitali:

- Gdje je pobjeda koju si obećao?

- Borite se, o Benu Hanife! Borite se do kraja! – vikao je Lažac.[2]

Musejlime je znao da Halid neće imati nimalo milosti prema njemu, znao je da je već osuđen. Ovaj šejtanski genij je odlučio povući sa sobom čitavo svoje pleme. Od njegove sablje je palo nekoliko muslimana, a njegova garda nije odmicala od njega.

Tada ga je spazio Vahšij. Bio je jedan od ratnih zločinaca koje je Allahov Poslanik, alejhisselam, naznačio pri zauzimanju Mekke. Strahujući za život, pobjegao je u Taif i tamo živio neko vrijeme. Kad je pleme Sekif primilo islam i on je to učinio. Došao je kod Poslanika, alejhisselam, i izrazio želju da postane musliman. Poslanik ga dugo nije vidio, pa nije bio siguran ko je on.

1 Taberi, 2/514.
2 Isti izvor.

- **Jesi li ti Vahšij?** - upita Poslanik, alejhisselam.

- Jesam, o Allahov Poslaniče.

- **Ispričaj mi kako si ubio Hamzu.**[1]

Vahšij ispriča čitavu priču, od početka do kraja. Pričao je o tom događaju kao kad stari ponosni ratnik priča svoje doživljaje okupljenim slušaocima, jer ubiti takvog ratnika kao što je bio Hamza je nesumnjivo veliko borbeno dostignuće. Vahšij je završio svoju priču, ali aferima nije bilo. Na Poslanikovom, alejhisselam, licu se vidjela duboka tuga. Kratko je rekao:

- **Nemoj da te moje oči ikada više vide.**[2]

Slijedeće dvije godine, Vahšij je živio u raznim naseljima oko Taifa, povučeno u teškoj bijedi, kloneći se susreta sa bilo kim. Grizla ga je savjest, osjećao je tešku krivnju. Onda su došli odmetnici. Vahšij je ostao čvrst u vjeri i odlučio se boriti protiv njih. Sada je služio pod zastavom Allahove Sablje.

Kad je Vahšij ugledao Musejlimu, pritegao je svoje koplje. U tom trenutku se Musejlime žestoko borio. Odbijajući napade muslimana koji su nastojali doprijeti do njega, on se borio čas na čelu svoje garde, čas bi se izmiješao sa njima. Povremeno bi bio zaklonjen gardistima, ali ga Vahšij nije ispuštao iz vida. Vahšij je odabrao metu.

Polahko se kretao prema Musejlimi dok mu nije došao na domet koplja. Žestoka Musejlimina garda je bila svud oko njega. Ali, Vahšij ih više nije vidio. U njegovom vidnom polju je postojala samo njegova meta.

U tom trenutku Umm Ammara je pokušavala doprijeti do Musejlime. Na putu joj se ispriječio jedan odmetnik. Umm Ammara ga napade i odmetnik joj odsiječe ruku. U blizini je bio njen sin koji sasiječe nevjernika i pobrinu se za svoju majku.

Vahšij se kretao sve brže. U mislima mu je bio Hamza. Od kada ga je ubio, njegov život je postao sama patnja. U misli mu je došao Hamzin lik. Fini, snažni, visoki gospodin. Onda je pogledao u Musejlimu. Kakva suprotnost. Ružan, žut, spljoštena nosa. Lice mu je bilo iskrivljeno od bijesa i mržnje, na usta mu je curila bezbojna pjena. Svo zlo iz te ljudske nakaze se ukazalo na njegovom licu.

1 Ibn Hišam, 2/72.
2 Isti izvor.

Iskusnim okom, Vahšij je odmjeravao udaljenost. Bila je savršena. Kad je Vahšij nanišanio i zamahnuo kopljem, ugledao je kako Ebu Dudžane stiže do Musejlime vitlajući sabljom. Vahšij je bacio koplje.

Koplje je pogodilo Musejlimu u stomak. Lažljivac pade, lice mu se iskrivi od bola, rukama zgrabi dršku koplja. U tom trenutku Ebu Dudžane je bio nad njim. Preciznim zamahom sablje, odvojio je šejtansku glavu od njenog tijela. Ebu Dudžane se uspravio da objavi radosnu vijest. U tom trenutku sijevnu odmetnička sablja i Ebu Dudžane leže pokošen. Jedan odmetnik, gledajući u Lažljivca, uzviknu:

- Crni rob ga je ubio.

Odmah se proširi glas kroz muslimanske i odmetničke redove:

- Musejlime je mrtav.[1]

Vahšij je kasnije ratovao u Halidovoj vojsci sve do osvajanja Sirije. Kad je Sirija uspostavljena kao muslimanska provincija, Vahšij se skrasio u Homsu i tu doživio duboku starost. U Homsu, godinama kasnije, Vahšij je postao poznata ličnost. Mnogi znatiželjnici su odlazili do njegove kuće i ispitivali ga o pojedinostima vezanim za ubijanje Hamze i Musejlime. Vahšij bi do u detalje ispričao ove događaje. Kad bi završio svoju priču, podigao bi svoje koplje i rekao:

- Ovim kopljem, u doba džahilijjeta sam ubio najboljeg čovjeka, a kad sam postao vjernik, ubio sam najgoreg.[2]

Glas o Musejliminoj smrti se brzo raširila među odmetnicima. Neki od njih su zapali u samoubilački očaj i još žešće se borili, ali su time samo produžili agoniju. Nisu mogli spasiti živote. Mnogi odmetnici su prekinuli borbu i u očaju čekali da im muslimanska sablja skrati muke. Sa zadnjim nadljudskim naporom, muslimani su uletjeli u zbunjenu i bespomoćnu masu nevjernika i svojim sabljama spustili Allahovu srdžbu na nevjernike. To više nije bila bitka. Bio je to pokolj.

U vrijeme zalaska sunca, mir se vratio u Vrt smrti. Muslimani su bili toliko umorni da nisu mogli podići sablje, a i nije više bilo nikoga za ubijanje. Kad je pala noć, muslimani su zaspali i pobjegli iz noćne more u slatki san pobjednika.

1 Ibn Hišam, 2/72.
2 Ibn Hišam, 2/72.

Slijedećeg jutra je Halid hodao po bojnom polju. Svugdje je vidio tragove bitke. Slomljena, uvrnuta tijela u užasnim oblicima bila su rasuta po oazi i ravnici Akrabe i po Vrtu smrti. Dok je hodao, jedva je pronalazio stopu prostora gdje nema krvi.

Sve vođe odmetnika su ubijeni. Spasio se jedino Mudžaa. Okovan u željezo, hodao je pored Halida i identifikovao poginule odmetničke komandante. Osim iz ovog razloga, Halid ga je proveo po bojnom polju da osjeti potpuni poraz Benu Hanife.

Stanje muslimanske vojske je takođe bilo užasno. Bitka je uzela težak danak. U tom trenutku muslimani nisu bili u stanju ni odbraniti se, a o borbi nije moglo biti ni govora. Halid je bio zadovojan ishodom bitke. Musejlime je ubijen, njegova vojska je potpuno uništena. Halidovo srce je treptalo u zadovoljstvu. Ali, Mudžaa je to uskoro pokvario.

- Pobijedio si Halide. Ali, borio si se sa malim dijelom Benu Hanife koji je Musejlime brzo sakupio. Glavnina vojske je još uvijek u tvrđavi Jemame.

- Allah te prokleo. Šta to pričaš? – buljio je u njega Halid.

- Da, tako je. Preporučujem ti da prihvatiš njihovu mirnu predaju. Postavi uslove i ja ću otići u tvrđavu i uvjeriti ih da polože oružje - nastavi Mudžaa.

Halid je znao da nema nikakvih šansi sa vojskom koja je u stanju u kakvom je bila njegova, pa je prihvatio ovaj prijedlog.

Uslovi predaje su utvrđeni. Muslimani će uzeti svo zlato, sablje, naoružanje i konje u Jemami i odvest će pola stanovništva u roblje. Mudžaa je oslobođen okova. Dajući riječ da će se vratiti, otišao je u utvrdu. Nakon nekog vremena, Mudžaa se vratio odmahujući glavom:

- Nisu pristali. Spremni su na borbu. Okrenuli su se protiv mene. Možeš ih sada napasti.

Zatim je Halid otišao da lično pogleda utvrdu. Ostavio je vojsku da pokopa poginule i pokupi plijen, a on se sa jednim odredom zaputio ka tvrđavi Jemame. S njim je bio i Mudžaa. Kad su stigli do sjevernih zidina tvrđave, Halid je zastao začuđen. Grudobrani na zidinama su bili načičkani ratnicima na kojima se presijevalo oružje i oprema. Ko bi mogao ratovati protiv odmorne vojske koja je ovako utvrđena? Njegovi ljudi sigurno nisu bili sposobni za tako nešto.

- Možda bi oni pristali na mir, ako im obećaš da nikog nećeš zarobiti. Zlato, oružje, opremu i konje možeš dobiti - predloži Mudžaa.

- Da li bi oni pristali na to? – upita Halid.

- Ja sam im to već predlagao, ali nisu ništa rekli na to.

Halid je popustio koliko je mogao i dalje nije htio.

- Dajem vam tri dana. Ako se vrata do tad ne otvore, ja ću napasti. A tada nema nikakvih uslova.

Mudžaa je ponovo otišao u tvrđavu. Ovoga puta se vratio nasmijan.

- Pristali su – reče radosni Mudžaa.[1]

Ugovor je sačinjen. Potpisao ga je Halid kao predstavnik muslimana i Mudžaa kao predstavnik Benu Hanife.[2] Mudžaa se vratio u tvrđavu i vrata su se uskoro otvorila. Halid sa svojim odredom odmah ujaha unutra. Pogled mu je lutao po tvrđavi u potrazi za naoružanim ratnicima. Ali gdje god bi pogledao, vidio je samo žene, djecu i starce. Pozvao je Mudžau i upitao:

- Gdje su ratnici koje sam vidio?

- To su ratnici koje si vidio. Kad sam ušao u tvrđavu, obukao sam ih u oklope, dao im oružje i postavio ih na zidine. Nema nikakvih ratnika – reče Mudžaa pokazujući na žene.

- Mudžaa, prevario si me – reče Halid ljutito.

- Ovo je moj narod. Nisam mogao drugačije postupiti – bio je Mudžain odgovor.

Da nije bilo ugovora, Halid bi Mudžau raskomadao golim rukama. Ali, ugovor je potpisan, a njegove odredbe se moraju poštovati. Svi pripadnici Benu Hanife koji su bili u gradu sada su bili sigurni. Ubrzo su izašli iz grada i slobodno se kretali.

Dan ili dva kasnije, stiglo je pismo od halife, koji nije znao sve detalje oko samog kraja bitke. U pismu je naredio Halidu da ubije sve odmetnike iz plemena Benu Hanife. Halid mu je uzvratio pismom u kome ga obavještava da naređenje ne može biti izvršeno zbog ugovora koji je potpisao. Ebu Bekr je obećao da će proučiti odredbe ugovora.

1 Taberi, 2/515-5177; El-Belazuri, 99-100.

2 Postoje određena neslaganja historičara u vezi sa odredbama ugovora. Radi se o nekoliko nevažnih detalja.

Ugovor je obuhvatao samo one koji su bili u tvrđavi. Ostatak ogromnog plemena Benu Hanife, desetine hiljada, živjelo je u regionu oko Jemame i nisu bili obuhvaćeni ugovorom. Najvažniji dio plemena su bili vojnici koji su preživjeli bitku i bilo ih je oko 20 000. Oni su nasumice lutali ravnicom Akrabe u većim ili manjim grupama. Nakon Musejlimine pogibije, oni nisu predstavljali naročitu opasnost za islam, ali bi se ipak mogli organizovati i izazivati neprilike. Oni moraju biti zdrobljeni. Prema običajima rata, oni nisu mogli biti abolirani dok se potpuno ne pokore.

Halid je odlučio ugasiti i posljednju mogućnost otpora u Benu Hanifi, tako da zavlada potpuni mir u regionu. Nakon nekoliko dana odmora, podijelio je vojsku u nekoliko odreda sa zadacima da pretresu cijeli region Jemame i da pokore ili ubiju svakog pojedinca. Odredi su krenuli u izvršenje zadatka.

Hiljade rasutih vojnika se nije htjelo predati, pa su zbrisani sa lica zemlje. Hiljade su se pokorile i bile pošteđene. Uglavnom, svi preživjeli su ponovo primili islam.

Halid je uspostavio komandno mjesto pored Jemame i tamo ostao oko dva mjeseca očekujući halifina dalja naređenja.

Uspjehom na Jemami, najveći dijelovi Arabije su sada očišćeni od odmetništva. Neke male grupe su još prkosile, ali nisu predstavljale nikakvu opasnost. Neke bitke sa odmetnicima će tek biti vođene, ali nijedna od njih neće biti tako važna kao ova na Jemami.

Bitka na Jemami je bila najžešća i najkrvavija bitka u dotadašnjoj historiji islama. Nikad do tada muslimani nisu bili na takvom iskušenju snage. Ali, muslimani su veličanstveno odgovorili ovom izazovu pod vođstvom Allahove Sablje. Pobijedivši daleko jačeg i nadmoćnijeg neprijatelja, predvođenog strašnim Musejlimom, muslimani su dokazali da su ljudi od čelika. Pola stoljeća kasnije, starci bi pričali svojim unucima o ovom događaju. Priču bi započinjali i završavali tako što bi rekli: „Bio sam na Jemami."

Broj poginulih je bio zapanjujući. Na strani odmetnika poginulo je 21 000 ratnika. Od toga je 7 000 poginulo u ravnici Akraba, 7 000 u Vrtu smrti, a 7 000 u završnim operacijama odreda.

U odnosu na odmetnike, muslimani su prošli vrlo dobro, ali u odnosu na ranije bitke, gubici su bili teški. Oko 1 200 muslimana je palo u ovoj bici.[1] Polovina palih muslimana su Muhadžiri i Ensarije – najbliži i najpoštovaniji ashabi Allahova Poslanika, alejhisselam. Među palim muslimanima je bilo 300 hafiza Kur'ana. U ovoj bici su pali neki od najvrednijih muslimana, kao što su: Ebu Dudžane, Ebu Huzejfe, Zejd - Omerov brat.

Kad se Abdullah, Omerov sin, vratio u Medinu, otišao je posjetiti oca. Omer ga je ovako dočekao:

- Zašto i ti nisi poginuo kao i Zejd. Zejd je mrtav, a ti si živ. Ne izlazi mi više na oči.

- Ali oče, moj amidža je tražio smrt i Allah ga je počastio smrću. I ja sam tražio, ali je nisam dobio – pravdao se Abdullah.[2]

U Bici na Jemami, Ebu Bekrova operacija protiv odmetnika je dosegla svoj vrhunac. Koristeći Halida kao svoju udarnu snagu protiv najjačeg neprijatelja, idući od bližeg ka daljem cilju, Ebu Bekr se pokazao kao briljantan strateg. Poslije Jemame sve će biti lakše.

1 Posjetioci današnje Džubejle mogu vidjeti dva groblja. Jedno sa južne strane oaze, gdje su pokopani muslimani, a drugo sa sjeverne strane, gdje su pokopani odmetnici.

2 Taberi, 2/512-513.

SLOM ODMETNIKA

Ono što je ostalo od odmetnika u manje važnim predjelima Arabije, muslimani su iskorijenili u dobro planiranim operacijama u roku od pet mjeseci.

Amr b. As je sa svojim korpusom otišao na sirijsku granicu da pokori odmetnike. Najjača odmetnička plemena u ovom području su bila Huza i Vadia. Pleme Vadia je bilo ogranak plemena Kalb. Dok se Halid borio u centralnoj Arabiji, Amr se borio na sjeveru, ali nije postigao potpun uspjeh. Nije uspio potčiniti plemena.

Kad je Bitka na Jemami završena, Šurahbil b. Hasene je, po halifinom naređenju, nastavio prema sjeveru s namjerom da se pridruži Amru. Glavnina odmetnika je bila koncentrisana u regionu Tebuka i Devmetul Džendela. Dva komandanta su združenim snagama napali i potčinili sva odmetnička plemena. Mir se vratio u sjevernu Arabiju.

U Omanu je najveće odmetničko pleme bilo Ezd, čiji starješina je bio Lekit b. Malik, poznatiji kao Zut-Tadž (Okrunisani). Ovo pleme je primilo islam još u doba Poslanika, alejhisselam, i pristalo na sve uslove koji su im postavljeni. Kad su čuli vijest o Poslanikovom, alejhisselam, preseljenju na ahiret, glavnina plemena Ezd pod vođstvom Zut-Tadža se odmetnula od islama. Nije pouzdano poznato da li se ovaj čovjek predstavljao kao poslanik. Prema Taberiju, ovaj poglavica je iznosio neke tvrdnje u vezi sa njegovim poslanstvom.[1] Dok je halifa Ebu Bekr bio zauzet odbranom Medine, Zut-Tadž se proglasio kraljem Omana sa prijestolnicom u Dibi (vidi kartu 7 na strani 229).

1 Taberi, 2/529.

Nakon što je Halid napustio Zul-Kissu i krenuo na Tulejhu, halifa je poslao Huzejfu b. Mihsana, jednog od komandanata korpusa, da pokori odmetnike u Omanu. Huzejfe je stigao u Oman, ali je procijenio da njegov korpus nije dovoljno snažan da bi se borio protiv Zut-Tadža. Pisao je halifi i zatražio pomoć, pa je halifa naredio Halidu da iz Jemame krene u pomoć Huzejfi. Kad je Halid stigao, muslimani su združenim korpusima izašli da se bore protiv Zut-Tadža u Dibi krajem novembra 632. godine (početkom ramazana 11. godine po Hidžri).

U početku bitke, stvari se nisu odvijale u korist muslimana, ali su se u kritičnom trenutku pojavili muslimani iz tih krajeva koji su ostali vjerni islamu. Pomogli su svojoj braći u vjeri i muslimani su pokorili odmetnike. Zut-Tadž je ubijen u bici.

Huzejfa je postavljen za namjesnika Omana. Uskoro je uspostavio islamski poredak. Ikrime je sa svojim korpusom bio angažovan na potčinjavanju odmetnika u okolini Dibe. U nekoliko akcija manjih razmjera, uspio je pokoriti sve odmetnike, uključujući i dijelove plemena Ezd koji su i dalje prkosili islamskoj vojsci. Ezd je potpuno pokoren i više nisu predstavljali nikakav problem.

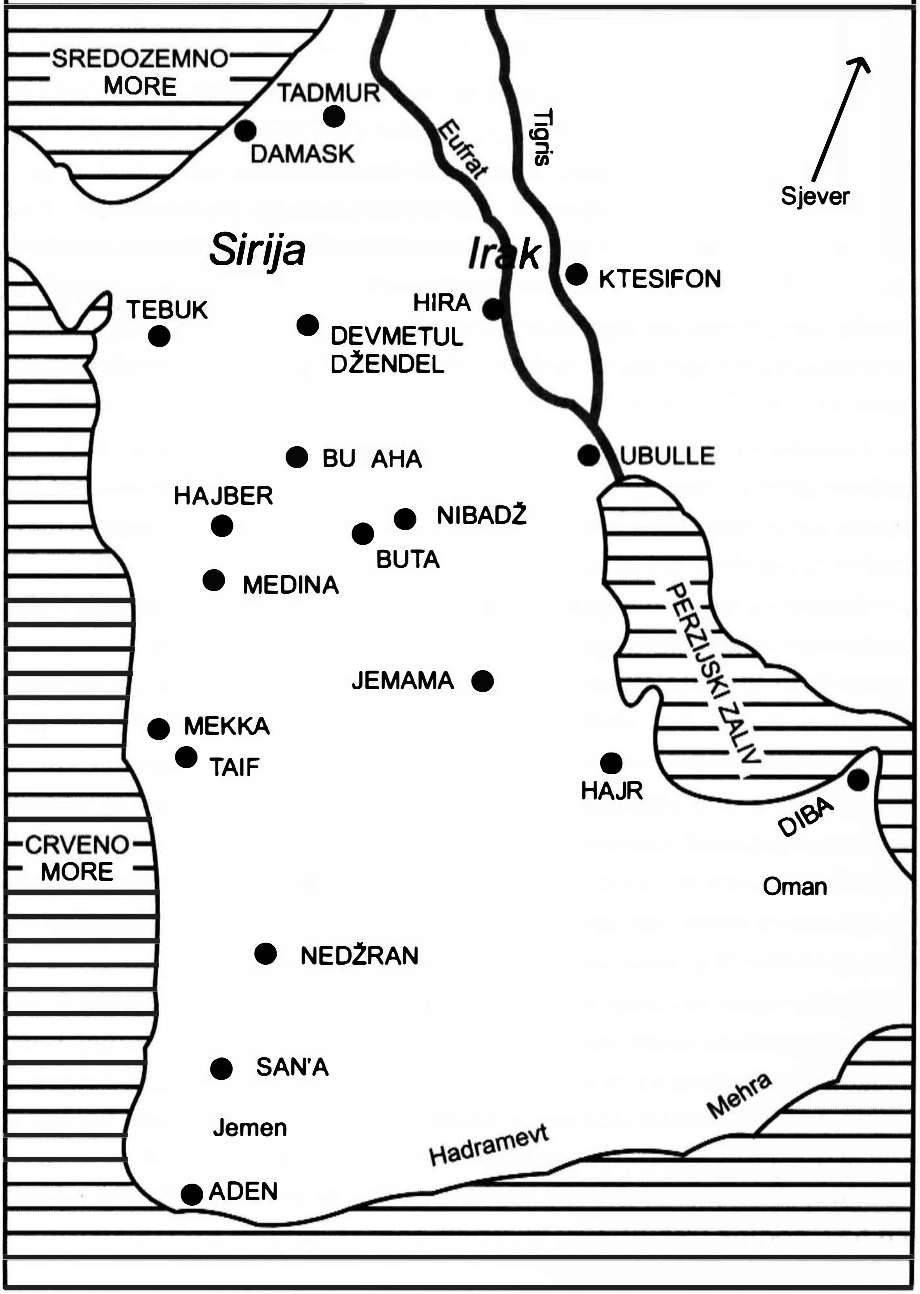
Ikrime je iz Omana, po naređenju Ebu Bekra otišao u Mehru. I ovdje je zaraza odmetništva zahvatila sve stanovnike, ali ne tako jako kao što je to bio slučaj u drugim pokrajinama. Mehra je zapravo bila cilj Erfedže b. Herseme, jednog od komandanata korpusa, pa je Ikrime zapravo pomagao Erfedži, ali pošto Erfedže još nije bio stigao, Ikrime je odlučio sam izvršiti zadatak.

Vojska lokalnih odmetnika se okupila u Džejrutu. U toj vojsci su postojale dvije struje. Ikrime je stigao u Džejrut početkom januara 633. godine (sredinomševala 11. godine po Hidžri). Prije nego je napao, Ikrime je pozvao odmetnike da se pokaju i prime islam. Veća struja je odbila, dok je manja prihvatila i pridružila se Ikrimi. Tako pojačan, Ikrime je porazio i potčinio odmetnike. Njihov vođa je ubijen, a Ikrime je zaplijenio velike količine dobara.

Nakon što je uspostavio poredak u Mehri, Ikrime se povukao u Abjan i čekao dalje naredbe.

U Bahreinu je Ala b. Hadremi vodio potpuno samostalnu akciju protiv odmetnika, jer mu je halifa rekao da neće dobiti pomoć i da

KARTA 7.
OTPADNICI - I

mora djelovati potpuno sam. Kad je stigao u Bahrein, Ala je u Hidžru našao odmetnike koji su se ukopali i utvrdili. Ala je napao nekoliko puta, ali bez uspjeha, jer je bilo jako teško proći liniju odmetničkih rovova. Šta god bi pokušao, ne bi uspijevalo, pa se počeo pitati kako razbiti ovu neprobojnu odbranu.

Jedne noći Ala je začuo povike veselja koji su dolazili sa neprijateljske strane. Poslao je dvojicu izviđača da utvrde o čemu se radi. Izviđači su se ubrzo vratili i izvijestili komandanta da je kod neprijatelja u toku žestoka pijanka. Ala odmah naredi noćni napad. Kad su muslimani krenuli u napad, nisu naišli ni na jednog odmetničkog stražara. Neprijatelj je bio potpuno iznenađen. Muslimani su uletjeli među slavljenike i pobili na stotine njih, prije nego su shvatili o čemu se radi. Prije nego su odmetnici došli sebi i pobjegli, muslimani su ubili još nekoliko stotina njih.

Slijedećeg dana, Ala ih je progonio duž morske obale. Neki od njih su pružili otpor pa su pobijeni, dok se većina njih predala. Ova operacija je završena krajem januara 633. godine (druge sedmice zul kadea 11. godine po Hidžri).

Jemen je bio prva provincija koja se odmetnula od islama, pod vođstvom njihovog poglavice i lažnog poslanika Esveda, o čemu je ranije bilo govora. Esveda je ubio Fejruz Perzijanac, još za vrijeme Allahova Poslanika, alejhisselam. Nakon ovog uspjeha, Fejruz se počeo ponašati kao namjesnik Sane.

Nakon što je Allahov Poslanik, alejhisselam, preselio na ahiret, Jemen se ponovo odmetnuo. Ovoga puta im je vođa bio Kajs b. Abd Jegus. Odmetnici su odlučili protjerati muslimane iz Jemena, na taj način što će ubiti Fejruza i ostale muslimanske vođe. Kad muslimani ostanu bez vođa, neće biti nikakav problem protjerati ih.

Da bi ostvario ovu podlu zamisao, Kajs je pozvao Fejruza i nekoliko muslimanskih visokih službenika na razgovor u svojoj kući. Nekoliko muslimana je palo u zamku pa su odmah ubijeni. Fejruz je uspio pobjeći. Pošto nije imao nikakvih boljih mogućnosti, Fejruz je potražio sigurnost u bijegu. Napustio je Sanu. Kajs je poslao potjeru za njim, ali se Fejruz sklonio u planine. Bilo je to u junu ili julu mjesecu 632. godine (rebiul-evel ili rebiul-ahir 11. godine po Hidžri).

Narednih šest mjeseci Fejruz je proveo u planinama, gdje su mu se priključile hiljade muslimana raspoloženih da se bore protiv odmetnika Kajsa. Fejruz ih je organizovao u armiju. Kada su bili dovoljno snažni, krenuli su prema Sani. Sredinom januara 633. godine (krajem ševala 11. godine po Hidžri), muslimani su pobijedili odmetnike, a Kajs je pobjegao prema Abjanu gdje se Ikrimin korpus upravo odmarao nakon pobjede u Mehru.

U Abjanu se pridružio još nekolicini odmetničkih plemena. Međutim, shvatili su da je borba protiv muslimana uzaludna, pa su se pokorili. Halifa Ebu Bekr im je oprostio. Neki od ovih odmetnika će se kasnije hrabro boriti za muslimansku državu u Iraku i Siriji.

Posljednje veliko pleme koje je ostalo nepokoreno bilo je pleme Kinda koje je nastanjivalo područja oko Nedžrana, Hadramevta i istočnog Jemena.

Nakon što je Poslanik, alejhisselam, preselio na ahiret, pleme Kinda se pobunilo, ali se nije odmah odmetnulo. Namjesnik Hadramevta je bio Zijad b. Lubejd. Živio je u Zeferu, centru pokrajine. Kao pošten i bogobojazan musliman, Zijad je prikupljao zekat i ostale poreze u svom plemenu. Ovaj posao je obavljao izuzetno precizno i dosljedno, pa je time izazvao neke ljude protiv sebe. Pokušavali su na razne načine izbjeći plaćanje zekata u punom iznosu, ali Zijad bi ih redovno sprečavao u tome.

U januaru 633. godine, starješina jednog od ogranaka plemena Kinda je, kao zekat, predao jednu kamilu izuzetne sorte i kvalitete, ali se predomislio i zatražio kamilu nazad. Zijad je to odbio, pa je poglavica poslao nekoliko svojih ljudi da ukradu kamilu, što su oni i učinili.

Zijad je odmah poslao nekoliko vojnika da uhvate kradljivce. Uskoro su kradljivci i kamila uhvaćeni i dovedeni. Slijedećeg jutra su se skupili saplemenici kradljivaca i tražili da ih se oslobodi. Zijad je odbio ovaj zahtjev i objavio da će im biti suđeno po Šerijatu. Tada je stvar kulminirala. Veliki broj pripadnika plemena se odmetnuo. Objavili su da više neće plaćati nikakve poreze, da ne priznaju Šerijat i da su od tog trenutka neovisni od Medine. Onda im se pridružio još jedan dio plemena, pa su se digli na oružje, uspostavili vojne logore i pripremali se za rat.

Jedan od njihovoh logora je bio u Rijazu, nedaleko od Zefera. Zijad posla na njih jedan odred vojske, koji ih porazi. Neke od njih su ubili, neke zarobili, a ostatak se razbježao. Dok su zarobljenici sprovođeni, sreo ih je Ešas b. Kajs, jedan od uglednih poglavica. Zarobljenici su mu dovikivali:

- O Ešas! Mi smo iz plemena tvoje majke!

Ešas tad još nije bio odmetnik. Plemenska odanost je bila jača od Ešasove vjere i odanosti halifi. Uzeo je odred ratnika i oslobodio zarobljenike i tako se odmetnuo. Veliki broj ratnika iz plemena Kinda je stao pod njegovu zastavu. Sada su snage muslimana i odmetnika bile izjednačene. Nijedna strana se nije usuđivala napasti. Zijad je čekao pojačanje prije nego napadne odmetnike.

Pojačanje je bilo na putu. Muhadžir b. Ebi Umejje sa svojim korpusom je u to vrijeme pokoravao neka plemena u Nedžranu. Nakon toga se uputio za Jemen. Halifa je naredio Muhadžiru da se što prije zaputi u Hadramevt i pomogne Zijadu. Slično naređenje je dobio i Ikrime, koji je bio u Abjanu.

Muhadžirova i Zijadova vojska su se spojile u Nedžranu. Odmah su krenuli na odmetnike. Ešas b. Kajs je bio jedan od najistaknutijih ljudi toga vremena. Poticao je iz plemićke porodice Kinda. Bio je sposoban vojskovođa, iskusan poglavica i vješt govornik. Ali, imao je jednu veliku mahanu. Bio je izdajnik. Historičari bilježe da je njegova porodica bila jedina koja je imala četiri izdajnika u neprekinutom nizu. Izdajnik je bio Ešasov otac, zatim Ešas, pa njegov sin i konačno Ešasov unuk.

Ešas je hodao po tankoj liniji između vrlina i zloće, između vjere i nevjerovanja, ali nikada nije jasno prelazio liniju. Vršio je neke duhovne vježbe, poput meditacije, kako bi se doveo u duhovnu ravnotežu. Bio je dovoljno snalažljiv da se izvuče iz bilo kakve nevolje. Sada se, krajem januara 633. godine (druge sedmice zul-kadea 11. godine po Hidžri) našao u ratu protiv muslimana.

Bitka je bila kratka. Ešas je poražen, ali ne definitivno. Brzo se povukao sa bojnog polja i sklonio se sa vojskom u utvrdu Nudžeir. Tamo se pridružio još nekim odmetničkim plemenima i pripremao se za opsadu.

Tek što je bitka završena, Ikrime je stigao sa svojim korpusom. Tri muslimanska korpusa, pod komandom Muhadžira, zaputila su se prema Nudžeiru i započela opsadu tvrđave.

Opsada je trajala nekoliko dana. Poduzeto je nekoliko napada, ali bi svaki napad bio odbijen, a muslimani bi pretrpjeli gubitke. Pleme Kinda je bilo dobro zaštićeno u tvrđavi.

Sredinom februara 633. godine (sredinom zul-hidžea 11. godine po Hidžri), Ešas je shvatio da situacija postaje beznadna. Bilo je samo pitanje vremena kad će muslimani zauzeti tvrđavu, a onda će nastati krvoproliće i smrt. Onda je Ešas, tipično za ljude poput njega, odlučio prodati svoje pleme da bi se spasio.

Poručio je Ikrimi da je voljan razgovarati s njim. Ešas je vrlo dobro poznavao Ikrimu. U doba džahilijjeta su bili dobri prijatelji. Ikrime je pristao i Ešas se sa nekoliko ljudi tajno iskrao iz utvrde i došao pregovarati.

Pregovorima su prisustvovali Ikrime i Muhadžir sa muslimanske strane i Ešas sa svoje strane. Ešas je započeo:

- Otvoriću vam vrata tvrđave, ako se obavežete da ćete poštediti 10 ljudi i njihove porodice.

- Napiši nam ta imena, pa ćemo to potpisati – reče Muhadžir.

Ešas se povuče na stranu među svoje ljude i poče pisati. Napisao je devet imena svojih prijatelja i svoje ime kao deseto, ali nije vidio da je jedan njegov čovjek gledao u dokument i pročitao imena. Čovjek se zvao Džahdan, a njegovo ime nije bilo na spisku. Kad je napisao deveto ime, Džahdan mu reče da će ga ubiti ako i njegovo ime ne stavi na spisak. Ešas napisa Džahdana kao desetog, nadajući se da će se on već spasiti pameću i snalaženjem. Sporazum je sačinjen, potpisan i ovjeren.

Ešas se vratio u utvrdu. U dogovoreno vrijeme, otvorio je kapiju i muslimani su ušli u tvrđavu. Borba je trajala sve dok i posljednji odmetnik nije položio oružje. Ešas i grupa ljudi koji su bili na njegovom spisku, kao i njihove porodice, stajali su sa strane.

Utvrda Nudžeir je zauzeta. Kad je Muhadžir provjeravao spisak koji je Ešas napisao, vidio je da na njemu nema Ešasovog imena.

- O Allahov neprijatelju! Sad je prilika da budeš kažnjen – ushićeno reče Muhadžir.[1]

Ikrime se umiješao i spasio Ešasa. Dogovoreno je da ga pošalju u Medinu, pa neka mu halifa presudi. Tako zarobiše Ešasa i okovaše ga.

U tvrđavi je zarobljen veliki broj odmetnika. Svi će biti poslani u Medinu kao roblje. Među njima je bio veliki broj žena. Dok su okovanog Ešasa provodili pored njih, žene su mu dovikivale: „Izdajico! Izdajico!"[2] Ešas je priključen grupi zarobljenika i poslat u Medinu.

Ešas nije bio potpuni stranac u Medini. Bio je tu u godini izaslanstava kada je, skupa sa svojim plemenom Kinda, primio islam. Tokom te posjete, Ešas je oženio Umm Ferve, Ebu Bekrovu sestru. Kad je polazio iz Medine, nije je poveo sa sobom. Obećao je da će to učiniti kad slijedeći put dođe u Medinu. Taj slijedeći put je bio ovaj, ali pod sasvim drugačijim okolnostima.

Halifa mu je predočio sve zločine koje je počinio protiv islama i islamske države. Također mu je iznio i problem oko izdaje njegovog plemena. Da li je postojala ikakva mogućnost da mu se oprosti i da ne bude pogubljen?

Ali, Ešas je bio lukavi majstor govora. Ovaj put je nadmašio sam sebe. Ne samo da je uspio skinuti svu krivicu sa sebe, nego je čak uspio nagovoriti Ebu Bekra da povede svoju ženu sa sobom. Napustio je Medinu, ali se nije vratio u svoje pleme. Nekoliko godina je živio u Siriji, Iraku i Perziji. U vrijeme halife Osmana bio je namjesnik Azerbejdžana.

Međutim, njegova sklonost ka izdaji nikad ga nije napuštala. Mnogo ljudi, uključujući i Ebu Bekra, nije željelo da mu odmetništvo bude oprošteno. Kad je Ebu Bekr bio na umoru, govorio je nekim svojim prijateljima o stvarima koje nije učinio, a volio bi da jest.

- Sada bih volio da sam Ešasu odsjekao glavu – govorio je halifa.[3]

Porazom plemena Kinda u Nedžranu su završene ozbiljnije vojne akcije protiv odmetnika. Islam je spašen i sačuvan. Vatra nevjerovanja je ugašena.

1 Taberi, 2/548.
2 Isti izvor.
3 Taberi, 2/619, Mesudi, Murudž, 2/308; El-Belazuri, 112.

Operacija protiv odmetnika je vođena tokom jedanaeste godine po Hidžri. Slijedeće, dvanaeste godine po Hidžri (18. marta 633. godine) čitava Arabija je u potpunosti bila pod centralnom vlašću halife u Medini.[1]

Ova operacija je bila Ebu Bekrov politički i vojni trijumf. Iako će uspjesi u Iraku i Siriji biti mnogo veći od ovih, oni ne mogu nikako imati značaj kao što je imala ova operacija. Ugušivanje pobune odmetnika je temelj svih budućih uspjeha. Takođe smo mogli vidjeti i ulogu Halida, sina Velidovog, Allahove Sablje, u ovoj operaciji. Nije moguće zamisliti kako bi prošla bez njega.

1 Za objašnjenje hronologije zbivanja vezanih za operaciju protiv odmetništva od islama vidi bilješku 3. u dodatku B.

DIO 3.

INVAZIJA NA IRAK

RAT S PERZIJOM

Utvrda Nudžejr, posljednje uporište odmetnika, pripala je muslimanima sredinom februara 633. godine. Tada je halifa Ebu Bekr pisao Halidu, koji je još bio u Jemami:

„Nastavite prema Iraku. Počnite s operacijama u regionu Ubulle. Borite se protiv Perzijanaca i ljudi koji nastanjuju njihovu zemlju. Tvoj cilj je Hira.“[1]

To je bilo značajno naređenje. Ebu Bekr je odlučio napasti najveće carstvo tog vremena, pred kojim je svijet drhtao više od hiljadu godina.

Perzijsko carstvo je bilo jedinstveno u mnogim pogledima. Bilo je prvo pravo veliko carstvo u historiji, proširivano u vrijeme ranih Ahemenida, od sjeverne Grčke na zapadu do Pendžaba na istoku. Bilo je jedinstveno i po dužini trajanja općeg procvata – od šestog stoljeća p.n.e. do sedmog stoljeća n.e., osim kratkog perioda grčkih osvajanja. Nijedno carstvo u historiji nije tako dugo trajalo u takvoj moći kao kulturna, civilizacijska i vojna sila. Periodično je bilo padova, nakon kojih se Perzijsko carstvo ponovo uzdizalo u svoj svojoj snazi i moći.

Posljednje zlatno doba Perzije je ono u šestom stoljeću n.e. kada je Anuširvan Pravedni vratio carstvu njegovu prijašnju slavu. Anuširvan je vladao 48 godina i živio je u vrijeme Justinijana. Osvojio je Siriju od Bizantijaca, Jemen od Abesinaca, veliki dio Centralne Azije i mnoga divlja stepska plemena. Ovaj veliki vladar je umro 579. godine, devet godina poslije rođenja Allahova Poslanika Muhameda, alejhisselam.

1 Taberi, 2/553-554.

Kako se inače često događa, kada veliki vladar umre, slava i prosperitet carstva počinju opadati. Tako je bilo nakon Anuširvana, poslije kojeg dolazi nekoliko mnogo manje sposobnih vladara. Građanski ratovi i dvorske spletke su oslabile moć carstva. Pad moći carstva nastupa za vrijeme vladavine Širuja, Anuširvanovog praunuka, koji je zatvorio, a potom ubio svoga oca Husreva Perveza. Nakon ovog groznog zločina počeo je raditi još gore stvari. Da niko ne bi mogao osporiti njegovo pravo na prijesto, pobio je sve muške članove svoje obitelji, osim svoga sina Erdešira. Manijačkim bijesom poubijao je sve odrasle i svu djecu iz kuće Anuširvana. Širuja je vladao samo sedam mjeseci, nakon čega je umro.

Njegovom smrću nastaju još veće komplikacije. Postoje neslaganja ranih historičara oko toga ko je naslijedio Širuju i ko je koliko vladao. Međutim, historičari se slažu oko toga da je Jezdedžerd, sin Šahrjara sina Perveza, bio posljednji perzijski car iz dinastije Sasanida. Taj nesretnik je doživio raspad velike carevine Husreva.

Između vladavine Širuje i Jezdedžerda bilo je oko osam vladara u periodu od četiri do pet godina, uključujući i dvije žene, Buran i Azarmidukt, obje kćeri Husreva Perveza. Prva od njih, Buran, dokazala se kao mudra vladarica, međutim, nedovoljno čvrste ruke da bi vodila državne poslove. Bila je krunisana u doba Allahova Poslanika, alejhisselam, koji je čuvši za to izrekao poznati hadis: **„Narod koji državne poslove povjeri ženi nikada neće uspjeti."**

Nećemo ulaziti u stanje u svim perzijskim pokrajinama, nego ćemo se ograničiti samo na Irak, koji tada nije bio suverena država. Bio je perzijska pokrajina, ali ne sasvim obična. U Perzijskom carstvu značio je znatno više, bio je najbolji dio carstva. U njegovim zapadnim i južnim dijelovima živjeli su Arapi koji su tu bili prisutni još od Nabukodonosora, ali nisu imali nikakvu moć u zemlji. Arapi su u Irak došli iz Jemena, predvođeni Malik b. Fahnom, koji se proglasio kraljem i zavladao zapadnim dijelovima Iraka. Dvije generacije poslije njega, prijesto preuzima Amr b. Adi iz plemena Lahm, s kojim započinje dinastija Lahmida, poznatih i kao „kuća" Munzira. Kraljevi iz ove dinastije su bili vazali Perzijskog carstva.

Posljednji iz kuće Munzira bio je Nu'man b. Munzir, koji je zbog nelojalnosti Husrevu Pervezu osuđen na smrt. Kazna je izvršena u

perzijskom stilu tako što ga je slon izgazio do smrti. To je dovelo do ustanka Arapa u Iraku, koji je Husrev brzo ugušio. Ovaj neuspjeli ustanak je okončao kuću Munzira.

Izabran je i postavljen novi kralj, Ijas b. Kubejza iz plemena Taj, da vlada Irakom. Neko vrijeme kralj je imao umjerenu autonomiju, a onda mu je većina prinadležnosti oduzeta, dok su perzijski generali i upravnici preuzeli cijelu upravu nad zemljom. Ijas je postao marioneta.

Kao zemlja kulture, bogatstva i izobilja, Irak je bio najcjenjeniji dio Perzijskog carstva. Za Arape iz neplodne Arabije, Irak je bio zemlja u kojoj teče med i mlijeko. Njegove dvije rijeke, Eufrat i Tigris, bile su najveće poznate rijeke toga vremena – zapadno od rijeke Ind i sjeverno od Nila. Ove rijeke tada nisu tekle kuda sada teku, niti su tadašnji gradovi bili gdje su sada. Kufa i Basra tada nisu ni postojali (osnovane su 17. godine po Hidžri). Bagdad je bio mali, ali vrlo posjećivan trgovački grad na zapadnoj obali rijeke Tigris. Tada slavni gradovi Ktesifon i Hira sada su samo ruševine ili prašina. Ktesifon je bio prijestolnica, moćna metropola i sjedište Perzijskog carstva. Navodno, izgradio ga je Erdešir b. Babak (takođe poznat kao Erdešir Babakan, osnivač Sasanidske dinastije). Grad se proširio na obje obale rijeke Tigris. Muslimani su ga zvali Medain, što znači Gradovi, zbog toga što se sastojao iz više gradova. Hira je bila prijestolnica arapske dinastije Lahmida. Izgrađena na zapadnoj obali rijeke Eufrat, Hira je bila grad sa mnogo tvrđava. Tu je bio i grad Ubulle, glavna luka Perzijskog carstva kojeg su posjećivali brodovi iz Indije i Kine i drugih pomorskih država Istoka. Ubulle je takođe bio centar vojnog okruga Dast Meisan.[1]

Poznato je da su rijeke Eufrat i Tigris mijenjale tok više puta još od vremena Babilona. Karte u ovoj knjizi pokazuju pravac kojim su ove rijeke tekle u vrijeme ranog islama. Glavna razlika u odnosu na današnje stanje je pravac toka rijeke Tigris. U predislamsko doba ova rijeka je tekla kuda i danas teče, a poznata je kao Jednooki Tigris, a zatim je krenula drugim tokom, nizvodno od Kuta, dalje do Dudžejle (Mali Tigris) i Ahzara, da bi došla do predjela jezera i močvara koje se prostiru na oko 150 kvadratnih kilometara sjeverozapadno od Ubulle. Staro korito rijeke je postalo suho i pjeskovito. Močvare su se

1 Ubulle je danas dio Basre.

pružale mnogo sjevernije nego danas (područje na karti 10 prikazano kao močvarno zemljište nije potpuno precizno određeno); Tigris je tekao kroz močvare da bi se ponovo pridružio koritu Jednookog Tigrisa u području Mezara (današnji Azeir), odakle je tekao južno i jugoistočno u Perzijski zaljev. No, Tigris je ponovo promijenio pravac u 16. stoljeću i vratio se u svoje prijašnje korito, označen danas na svim kartama kao Tigris.

Eufrat je pratio čist kurs spuštajući se do današnjeg Hindija, kada se razdvaja na dva glavna kanala, kao što je i danas – oba prilično velike rijeke: rukavac Hilla i glavni tok Eufrata. Glavni rukavac (zapadni) ponovo se razdvaja, tekući prvenstveno u jednom velikom i nekoliko pomoćnih kanala, koji su tokom stoljeća više puta mijenjali pravac, iako ne tako drastično kao Tigris. Dva glavna rukavca ponovo se ujedinjuju u Semavi, kada Eufrat teče prema području jezera i močvara. Dok nešto vode ostaje u jezerima, jedan kanal, označen na današnjim kartama kao Eufrat, zadržavajući naziv Eufrat, teče istočno i uliva se u Tigris kod Kurna. Jezera su se izlivala velikom rijekom poznatom kao Makil, koja se ulijevala u Tigris malo sjevernije od Basre. Od ovog razvođa sve vode se ulijevaju u Perzijski zaljev kao jedna velika rijeka, danas poznata kao Šatul Arab.

Bilo je mnogo promjena prouzrokovanih preokretima tokova ove rijeke. Nisam prikazao ove detalje na kartama. Dakle, na kartama su prikazani samo glavni rukavci ovih rijeka i bez svih preokreta koji su, bez sumnje, postojali.

U vrijeme kad je halifa Ebu Bekr pokrenuo invaziju na Irak, moć Imperije je počela opadati, ali je vojska još uvijek bila vrlo snažna. Država može biti vojno vrlo jaka, uprkos političkim konfuzijama. Tako je bilo i sa Perzijom godine 633.

Perzijska vojska, uključujući arapske pomoćne snage, bila je snažna i najefikasnija vojna mašinerija toga vremena. Vođena je iskusnim i predanim veteranima, dobro obučena i moderno opremljena, ovjenčana slavom iz prošlosti i trenutnom moći. Perzijski vojnik je bio najbolje opremljen vojnik tadašnjeg vremena. Imali su najbolje oklope, a na glavama najbolje šljemove od kovanih metala. Podlaktice su im bile zaštićene oklopima, a noge takođe. Bili su naoružani kopljima, sabljama, metalnim sjekirama i buzdovanima, koji su im bili

naročito dragi. Također su nosili jedan ili dva luka sa 30 ili 60 strijela. Za to vrijeme bilo je to moćno oružje i oprema. Međutim, tako teška oprema uticala je na pokretljivost vojnika. Halidova lahka konjica je bila mnogo slabije naoružana, ali dosta pokretljivija.

Sve je počelo sa Musenna b. Harisom. Musenna je bio vođa plemena Benu Bekr, koje je nastanjivalo sjeveroistočni dio Arabljanskog poluostrva i južni Irak. Historičari ga opisuju kao neobično hrabrog vojskovođu. Kasnije je umro od zadobijenih rana u bitkama sa Perzijancima. Nije sigurno da je Musenna primio islam u doba Allahova Poslanika, alejhisselam, ali je vjerovatno, kao član izaslanstva plemena Benu Bekr, putovao u Medinu u godini izaslanstava i primio islam.

Nedugo poslije bitke na Jemami, Musenna je obratio pažnju na Irak. Ohrabren nestabilnom političkom situacijom na perzijskom dvoru, Musenna je poveo vojsku u napad na Irak. Iz početka se držao periferije pustinje, kako bi se mogao brzo povući nazad, a zatim su njegove akcije postajale sve smjelije. Prodirao je čas prema istoku, čas prema zapadu. Većina njegovih akcija je bila u području Ubulle, odakle se vraćao s bogatim plijenom, kojim je očaravao gladne Arape iz pustinje. Perzijske utvrde su bile nemoćne pred Musenninim jahačima, koji su nestajali jednako brzo kao što su se pojavljivali. Ohrabren ovim uspjesima, Musenna se obratio Ebu Bekru:

- Postavi me za komandanta jedinica i ja ću napasti Perziju. Tako ću zaštititi naše zemlje od njih.

Bilo je to početkom februara 633. godine (krajem zul- kadea, 11. godine po Hidžri). Opisao je Irak kao bogatu zemlju, koja je čekala da bude osvojena, sa dubokom političkom krizom na dvoru, nesposobnim posadama u utvrdama, koje se ne mogu nositi sa mobilnim, brzo pokretnim jedinicama.

Halifa je Musenni dao pismo kojim se potvrđuje njegova komanda nad svim jedinicama iz plemena Benu Bekr. S ovim pismom Musenna se vratio u sjeveroistočnu Arabiju. Preveo je dosta svojih saplemenika na islam, sakupio malu vojsku od 2 000 ljudi i sa još većom žestinom napadao Persiju.

Musenna je napustio Medinu, a njegove riječi su i dalje odzvanjale u ušima halife. Ebu Bekr je odlučio osvojiti Irak. Neće se boriti

protiv cijelog Perzijskog carstva, to bi bio preveliki cilj u odnosu na tadašnje resurse mlade islamske države. Odlučio je uzeti samo arapski dio Iraka. To je bilo područje zapadno od Tigrisa. Tako bi proširio granice islama i proširio vjeru koja je u tom trenutku bila stabilna na Arapskom poluostrvu.

Ebu Bekr je odlučio napasti Irak, ali je morao djelovati sa posebnom pažnjom zbog Arapa, koji su imali duboki, iracionalan strah od Perzijanaca. Imali su nacionalni kompleks, koji je bio rezultat višestoljetne perzijske slave i moći, dok su Perzijanci posmatrali Arape s prijezirom. Za Perzijance je bilo važno pobijediti, jer bi se potvrdio i osnažio ovaj arapski strah. Da bi bio siguran u pobjedu, Ebu Bekr se odlučio na dvije mjere opreznosti:

1. Formirati napadačku armiju dobrovoljaca
2. Halid će biti komandant armije.

Imajući to u vidu, Ebu Bekr je poslao Halidu naređenje da napadne Irak. Naredio mu je da pozove u vojsku one koji su se borili protiv odmetnika od islama i da ih podsjeti da budu čvrsti u vjeri i nakon smrti Poslanika, alejhisselam, a da u tu borbu ne vodi one koji su bili odmetnici od islama. Na kraju je dodao: „Ko želi da se vrati kući, neka to slobodno učini."

Kada je Halid objavio vojnicima halifinu dozvolu da se vrate kućama ako to žele, bio je šokiran rezultatom. Hiljade njegovih vojnika je napustilo vojsku i vratilo se u Medinu i ostala mjesta iz kojih su dolazili. U Bici na Jemami je komandovao vojskom od 13 000 vojnika, a sada mu je ostalo samo 2 000. Halid je hitno uputio pismo halifi, informišući ga o alarmantnom stanju u vojsci i zatražio pojačanje. Kada je stiglo pismo do Ebu Bekra, sjedio je sa prijateljima i savjetnicima. Pročitao je pismo naglas da bi svi prisutni čuli šta u njemu stoji. Tada je poslao po mladog odlučnog čovjeka po imenu Ka'ka b. Amr.

Mladi čovjek je stigao do halife, naoružan i opremljen za put. Halifa mu je naredio da ide prema Jemami kao pojačanje Halidovoj vojsci. Prijetelji su začuđeno zapitali halifu:

- Zar kao pojačanje armiji šalješ samo jednog čovjeka?

- Nijedna vojska neće biti poražena, ako ima ovakvog čovjeka – odvrati im halifa.

Tako je Ka'ka b. Amr otputovao da pojača Halidovu armiju. Ali to nje bilo jedino što je halifa Ebu Bekr učinio da bi osnažio Halida. Takođe je napisao pismo Musenni i Mazhuru b. Adiju, koji je bio namjesnik sjeveroistočne Arabije, u kojem im naređuje da mobilišu svoje vojske i stave se pod Halidovu komandu.

Kao početnu tačku u invaziji na Irak halifa je odredio region Ubulle, a krajnji cilj je bio grad Hira – prijestolnica Arapa u Iraku. Mobilisao je svu raspoloživu vojnu efektivu i dao je Halidu na raspolaganje. Više od toga nije mogao učiniti. Sada je bilo na Halidu da izvrši svoj zadatak. Tako je Halid, u 48. godini života, krenuo u pohod na Irak.[1]

1 Historičari navode dvije verzije napada na Irak: jedna od Ibn Ishaka i Vakidija, druga od Sejf b. Omera. Taberi je skloniji drugoj verziji, koje se i mi držimo. Također postoje dvije verzije Ebu Bekrovog plana zauzimanja Iraka. Za objašnjenje vidi tačku 4. u dodatku B.

BITKA LANACA
(ZATU SELASIL)

Kada je primio halifino naređenje, Halid je odmah započeo sa pripremama za podizanje nove armije. Njegovi jahači su odgalopirali u široki region Jemame, te centralne i sjeverne Arabije u potrazi za hrabrim ratnicima koji bi krenuli u pohod na Irak. Odazvale su se hiljade ratnika. Mnogi od njih su bili stari ratni drugovi iz operacije protiv odmetnika, koji su se odmorili kod svojih kuća i sada su bili željni novih akcija. Halidovo ime je postalo magnet koji je privlačio najbolje borce. Borba pod Halidovom zastavom nije značila samo pobjede, nego je obećavala i bogati ratni plijen, a to je značilo dobra i ovog i onog svijeta. Za nekoliko sedmica, Halid je skupio vojsku od 10 000 ratnika.[1]

Na sjeveroistoku Arabije su tad bila prisutna četiri važna muslimanska komandanta sa mnogo ratnika. Bili su to: Musenna b. Haris, Mazhur b. Adi, Harmala i Sulma. Halifa im je naredio da se sa svojim vojskama pretpočine Halidu. A onda im je i Halid pisao i naredio im da mu se priključe u regionu Ubulle. Musenna se nadao da će halifa njemu povjeriti komandovanje u operacijama u Iraku. Međutim, halifa je drugačije odlučio, pa se Musenna odazvao i potčinio Halidu.

Svaki od četiri muslimanska komandanta je sa sobom doveo po 2 000 ratnika, tako da je Halid sada komandovao vojskom od 18 000 ratnika.[2] Bila je to najveća armija koju su muslimani do tada skupili na jednom mjestu.

U trećoj sedmici marta 633. godine (početkom muharrema 12. godine po Hidžri), Halid je krenuo iz Jemame. Prije toga je pisao Hormuzu, namjesniku perzijske pokrajine Dast Meisan:

„Primi islam i bit ćeš siguran ili plati džizju pa ćete ti i tvoj narod biti pod našom zaštitom. U protivnom ćeš sam snositi krivicu za posljedice, jer ću dovesti ljude koji više vole smrt nego što ti voliš život.“[3]

1 Taberi, 2/554.
2 Isti izvor.
3 Isti izvor.

Hormuz je čitao Halidovo pismo sa osjećajem ljutnje i prijezira. Izvijestio je cara o Halidovoj prijetnji, a zatim odlučio ovom drskom i bezobraznom Arapu dati lekciju koju nikad neće zaboraviti.

Halid je započeo marširanje iz Jemame tako što je armiju podijelio u tri dijela. Svaka grupa je marširala jedna za drugom sa jednim danom razlike. Na taj način je izbjegavao nepotrebne napore i gubljenje vremena. Ovaj način marširanja je obezbjeđivao mogućnost da, u slučaju potrebe, jedna grupa pritekne u pomoć drugoj, a osim toga, jedan dio vojske je uvijek bio odmoran. Dok bi jedan dio armije marširao, drugi bi se odmarali, a kad bi posljednja grupa sustigla odmakle grupe, ove bi se pokrenule, a pristigla grupa bi se odmarala. Halid je bio u trećoj grupi. Cijela armija će se sakupiti u Hufejru.[1]

Hormuz je bio namjesnik perzijske pokrajine Dast Meisan. Bio je iskusni veteran i vjerno je služio perzijskom dvoru. Dast Meisan je, kao pogranična pokrajina, imala veliku političku i ekonomsku važnost. Imala je velika prirodna bogatstva i razvijenu trgovinu. Sjedište pokrajine je bio grad Ubulle, najveća perzijska luka, od vitalne važnosti za cijelo carstvo. Takođe je bila i raskrsnica puteva za Bahrein, Arabiju, zapadni i centralni Irak. Zbog svega navedenog, Ubulle je bio grad od strateške važnosti za carstvo. Bila su to vrata Perzije, a Hormuzova dužnost je bila upravljati njima i zaštititi ih kada im je prijetila opasnost.

Perzijsko društvo toga vremena je bilo imperijalnog i aristokratskog karaktera. Kao neizbježnu pojavu u ovakvim društvima, Perzija je imala razrađen sistem poretka koji je određivao rang svakog građanina. Simbol po kome su raspoznavani rangovi službenika je bila kapa. Kako je osoba napredovala u službi, njegova kapa je bivala sve skuplja. Najvišeg ranga, osim cara naravno, bili su oni koji su nosili kape od 100 000 dirhema. Ove kape su bile ukrašene dijamantima i biserima, pa su stvarno vrijedile 100 000 dirhema.

Hormuz je bio službenik od 100 000 dirhema.[2] Kao tipični arogantni imperijalist, na lokalne Arape je gledao s neskrivenim prijezirom. Bio je izuzetno strog prema njima. Vladao je politikom „teške ruke" koja je rezultirala strahom, ali i mržnjom prema njemu. Kada bi

1 Taberi, 2/554.
2 Taberi, 2/556.

Arap iz njegove pokrajine htio izraziti svoju mržnju prema nekome, onda bi rekao: „Mrži si mi od Hormuza."[1]

Nakon što je primio Halidovo pismo i izvijestio cara o njemu, Hormuz je započeo sa pripremama za doček muslimanske armije. Okupio je svoju armiju i izveo je van grada Ubulle. U sastavu Hormuzove armije su bile pješadija i konjica.

Put iz Jemame za Ubulle je prolazio kroz Kazimu, u koju je Hormuz došao očekujući da će Halid ići tim putem. Kad je stigao u Kazimu, Hormuz je rasporedio snage nasuprot pravcu jugozapada, sa centrom i dva krila. Naredio je da se vojnici međusobno povežu lancima. Tako raspoređen, Hormuz je čekao. Ali, nije bilo nikakvih naznaka o Halidovom dolasku. Slijedećeg jutra, Hormuz je izviješten da Halid ne dolazi očekivanim putem prema Kazimi, već da je otišao prema Hufejru.[2]

Prije nego je napustio Jemamu, Halid je imao zamisao kako će se sresti sa Hormuzom. Od Halife je dobio zadatak da se bori protiv Perzijanaca, a poraz perzijske armije je bio uslov zauzimanja Iraka i ostvarivanja halifine zamisli. Halifa je bio precizan u određivanju pravca napredovanja, a to je bio grad Ubulle. Halid je nastavio dalje, jer je znao da Hormuz neće dopustiti da Ubulle padne, pa će krenuti za njim.

Halid je poznavao sve kvalitete perzijske armije. Znao je za njihovu hrabrost, ratne vještine i vrhunsku opremljenost. Teško naoružan i oklopljen, perzijski vojnik je bio idealan za frontalne bitke u kojima su vojnici zauzimali borbeni poredak koji je podsjećao na šahovske figure na ploči. Jedini njegov nedostatak je bila slaba pokretljivost. Ako bi bio prisiljen na duže pokrete pod ratnom opremom, perzijski vojnik bi se brzo umorio. Halidova armija je bila lahko pokretljiva konjica. Jašući na brzim kamilama i konjima, Halidove trupe su bile idealne za iznenadne i brze napade. Ne samo da su bili hrabri i vješti borci, nego su bili i sposobni za brze pokrete na svakakvim terenima,

1 Taberi, 2/555.

2 Kazima je grad u Kuvajtskom zalivu, udaljen oko 20 kilometara od današnje moderne ceste Basra-Kuvajt. U to vrijeme je bio prilično veliki grad, oko 2 kilometra u prečniku, od koga nije ostalo ništa osim dijelova tvrđave koji zadiru u more. Tadašnjem Hufejru danas nema ni traga. Ibn Rusta (str. 180) navodi da je bio smješten oko 35 kilometara od Basre prema Medini. Neki historičari su ovaj Hufejr zamijenili za Hafar-ul-Batun u Arabiji, koji se nalazi oko 200 kilometara jugozapadno od Kazime.

posebno u pustinjama. Povrh svega, mnogi od Halidovih boraca su bili prekaljeni u borbama protiv odmetnika.

Halid je odlučio iskoristiti svoju pokretljivost protiv slabo pokretnih Perzijanaca. Namjeravao je prisiliti Hormuza na kontramarširanje koje će ga iscrpiti, a onda će ga napasti u trenutku kad njegova vojska bude najumornija. Od Jemame prema gradu Ubulle vodila su dva puta, jedan preko Kazime i drugi preko Hufejra.

Pošto je Halid pisao Hormuzu iz Jemame, znao je da će ga očekivati na glavnom putu iz Jemame, znači kod Kazime. Halid je odlučio izbjeći taj put. Shvatio je da je bolje prići gradu Ubulle sa jugozapada i otvoriti mogućnost prilaska gradu iz pravca Hufejra i iz pravca Kazime i tako napraviti teškoće slabo pokretnim Perzijancima. Sa ovakvom zamisli, Halid je marširao prema Nibadžu i podijelio armiju u tri grupe kako je to već objašnjeno. Iz Nibadža je nastavio dalje kad su mu se pridružili ostali komandanti o kojima smo ranije govorili.

Halida nije zabrinjavala prisutnost Hormuza u Kazimi. Znao je da se Hormuz neće usuditi krenuti kroz pustinju i presjeći mu put, jer je bio slabo pokretan. Halid nije namjeravao žuriti kroz Hufejr i stići do Ubulle, jer bi mu Hormuzova armija na bokovima mogla prirediti probleme. Hormuz bi mogao napasti njegovu pozadinu i odsjeći mu odstupnicu. Nijedan Arap ne bi prihvatio da mu nešto zapriječi put ka pustinji gdje ee on osjeća kao kod kuće. Halid je čekao pred Hufejrom, dok je mali odred njegove konjice držao Hormuza na oku. Znao je da će njegovo prisustvo kod Hufejra izazvati paniku kod Hormuza.

Upravo to se i dogodilo. Kad je Hormuz čuo za Halidov pokret prema Hufejru, shvatio je da je to opasnost za njega. Arapi i nisu tako jednostavni kako je on to mislio. Kao iskusan strateg Hormuz je znao da je njegova baza Ubulle u opasnosti. Naredio je da se odmah krene prema 90 kilometara udaljenom Hufejru. Njegova slabo pokretna vojska se vukla putem. Dvodnevni marš je bio izuzetno zamoran, ali disciplinovani perzijski vojnici su prihvatili naređenje bez prigovora. Kad je stigao u Hufejr, Hormuz nije našao ni traga Halidu. Očekujući da će se muslimani uskoro pojaviti, rasporedio je vojsku za borbu na isti način kao kod Kazime. Tek što je raspoređivanje vojske završeno, stigli su izviđači i izvijestili Hormuza da se Halid pokrenuo prema Kazimi.

Halid je zaista marširao prema Kazimi. Čekao je kod Hufejra sve dok nije čuo da Hormuz dolazi. Povukao se malo nazad i započeo kontramarširanje kroz pustinju prema Kazimi namjerno ne zalazeći duboko u pustinju da bi ostao vidljiv perzijskim izviđačima. Halid nije žurio. Njegovi ljudi su bili dobri jahači. Nije htio prvi stići u Kazimu i zauzeti poziciju za bitku, jer bi Hormuz tad bio u mogućnosti da menevriše. Prepustio je Hormuzu da stigne prvi, a on će zatim zauzeti poziciju tako da mu pustinja bude iza leđa.

Perzijanci su se spakovali i brzo krenuli nazad u Kazimu, jer put za Ubulle nisu smjeli ostaviti Halidu. Hormuz se mogao braniti na prilazima gradu Ubulle. Ali je imao loša iskustva sa Musenninim pustošenjima u njegovoj pokrajini. Zato se nije usudio pustiti Halidove jahače u predjele plodnih ravnica grada Ubulle. Zato se odlučio boriti dalje od pokrajine koju je bio dužan zaštititi i radovao se bici po njegovom izboru protiv pustinjskih Arapa. Armije se privlače kao magneti. Ponekad neko područje, koje inače nije od posebne strateške važnosti, postane važno zbog prisustva neprijatelja u njemu. Sada je Hormuz krenuo u Kazimu, ne zbog njene strateške važnosti, već zbog toga što je Halid bio tamo.

Hormuzova vojska ovoga puta nije tako lahko marširala. Vojnici su gunđali, a posebno Arapi koji su bili dio njegove vojske. Proklinjali su Hormuza za sve nevolje koje im je priredio. Stigli su u Kazimu potpuno iscrpljeni. Hormuz nije gubio vrijeme. Odmah je rasporedio vojsku u uobičajenu formaciju sa centrom i dva krila. Komandanti dva krila su bili Kubejz i Anušjan. Ponovo su vojnike povezali lancima (vidi grafički prikaz marša na karti 12 na strani 257).

Perzijska vojska je često koristila lance za vezivanje vojnika. Imali su četiri standardne dužine. Ovim lancima su vezana po tri, pet, sedam ili deset vojnika. Bila je to dodatna snaga za njihove vojnike. Nije korektno reći, kao što su to neki činili, da su lanci korišteni kako bi spriječili vojnike da pobjegnu. To nije tačno. Lanci su predstavljali samoubilačku hrabrost vojnika, dajući do znanja neprijatelju da će perzijski vojnik radije umrijeti na bojnom polju nego što će pobjeći. Također su ovi lanci smanjivali mogućnost prolaza neprijateljskoj konjici. Nije bilo lahko oboriti nekoliko vojnika i proći između njih. Perzijska armija je organizovana i uvježbavana za bitku u kojoj su ras-

poređivani kao šahovske figure na ploči. Ovakva taktika im je omogućavala da čvrsto stoje nasuprot neprijatelju. Ali, lanci su donosili i neke slabosti. U slučaju potrebe za povlačenjem ili bijegom, lanci su im bili kao okovi. Vojnici bi bili svezani za svoje poginule ili ranjene drugove i bili bespomoćna meta napadača. Ova bitka je nazvana Bitka Lanaca upravo zato što su ih Perzijanci koristili u uvoj bici.

Pomoćne arapske trupe nikada nisu dopuštale da budu vezane u lance. I ovaj put su to odbili govoreći:

- Vežući se lancima svezali ste se za neprijatelja.

- Odbijate se vezati kako biste mogli pobjeći kad zagusti – odgovarali su Perzijanci.[1]

Halid je izlazio iz pustinje i prilazio Perzijancima. Namjeravao je započeti bitku odmah tu, prije nego li Perzijanci predahnu i odmore se. Ali, muslimanska vojska nije imala vode, pa su se neki vojnici uzbunili. Kad je Halid čuo za to, naredio je:

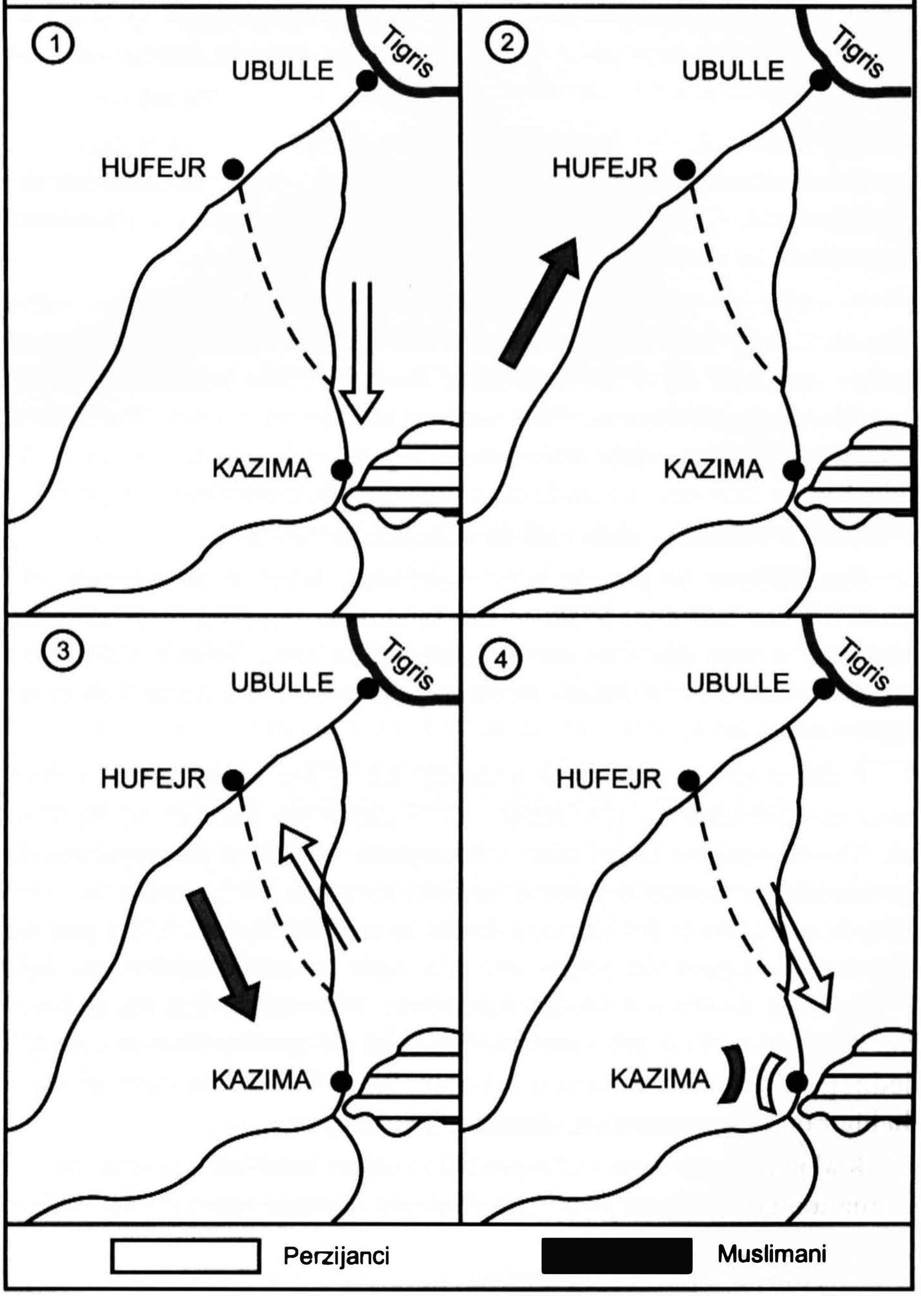
- Sjašite i rasteretite kamile. Tako mi Allaha, voda će pripasti onoj vojsci koja je čvršća i koja je više zaslužuje.[2]

Muslimani su imali čvrsto i nepomućeno povjerenje u svog komandanta. Sjahali su i počeli se pripremati za bitku. Iznenada, počela je padati kiša tako snažno i dugo da su muslimani ugasili žeđ i da napunili posude za vodu.

Hormuz je rasporedio armiju ispred zapadnog ugla Kazime i tako zatvorio pristup gradu. Ispred Perzijanaca se prostirala pješčana, grmljem uokvirena ravnica, u dužini od oko 5 kilometara. Iza ravnice se pružao kompleks neplodnih niskih brda koja su se uzdizala oko 80 metara u visinu. Ovo gorje je bilo dio pustinje i pružalo se čak do Hufejra. Preko ovog gorja Halid je marširao do Kazime. Izbivši iza ovih brda, Halid je skrenuo u ravnicu i rasporedio armiju u uobičajeni borbeni poredak. Komandanti krila su bili Asim b. Amr, brat Ka'ka b. Amra, i Adij b. Hatim, kojeg smo spominjali kao visokog plemenskog stariješinu plemena Tajj. U prvoj sedmici aprila 633. godine (trećoj sedmici muharrema 12. godine po Hidžri) počela je Bitka lanaca.

1 Taberi, 2/555.
2 Isti izvor.

KARTA 12.
GRAFIČKI PRIKAZ HALIDOVOG MARŠA NA KAZIMU

Bitka je počela u velikom stilu, dvobojem dvojice komandanata armija. Hormuz je bio izuzetan borac, poznat u cijelom carstvu. Malo ko bi se usuđivao izaći mu na dvoboj. U to viteško vrijeme, niko nije mogao biti komandant ako nije bio hrabar i izuzetno vješt borac. Potjerao je konja naprijed na otvoren prostor između dvije armije, ali bliže svojim trupama i povikao:

- Muškarac protiv muškarca! Gdje je Halid?[1]

Iz muslimanskih redova je izjahao Halid i stao nekoliko koraka od Hormuza. Dvije armije su gledale u tišini dok su se komandanti pripremali za dvoboj.

Hormuz je sjahao i potakao Halida da isto to učini, pa je i Halid sjahao. Ovo je bilo hrabro od Hormuza, jer se iz takvog dvoboja nije moglo pobjeći. Ali u ovom slučaju Hormuz neće pokazati viteštvo kako je to nagovještavao. Prije nego je izjahao na dvoboj, Hormuz je postavio nekoliko odabranih boraca u prve redove i dao im instrukcije. Kad se dohvati sa Halidom, u određenom trenutku će ih pozvati, a oni će ih opkoliti i ubiti Halida dok ga Hormuz drži.

Komandanti se počeše boriti sabljama. Svaki je napao nekoliko puta, ali bez uspjeha. Svaki je bio iznenađen vještinom protivnika. Hormuz je predložio da ostave sablje i da se hrvu. Tako je i bilo. Kad su se uhvatili u čvrst stisak, Hormuz je pozvao svoje ljude, koji potrčaše i opkoliše ih.

Halid je sad shvatio da je u klopci. Bio je bez sablje i štita, a Hormuz nije popuštao snažni stisak. Ali, Halid je bio snažniji od Hormuza. Okretao ga je u krug i tako onemogućio njegovim pomagačima da ga napadnu. Nastala je galama na bojnom polju. Dvije vojske su vikale, jedna radosnim povicima, a druga sa negodovanjem. U toj galami, dok su svi pogledi bili prikovani za hrvače, perzijske ubice nisu čule galopiranje jahača koji im se približavao. Nisu ni shvatili šta se dešava, a već su dvojica njih obezglavljeni pali na zemlju. Tad su ugledali jednog jahača kako zamahuje sabljom. Bio je to Ka'ka b. Amr, kojeg je halifa Ebu Bekr poslao kao pojačanje vojsci.

Kad je Ka'ka b. Amr vidio perzijske ubice kako žure prema dvojici komandanata, odmah je shvatio o kakvoj se podmuklosti radi i kakva

1 Taberi, 2/555.

je nevolja zadesila Halida. Nije bilo vremena za objašnjavanje i traženje pomoći. Podbo je konja i pojurio naprijed sa isukanom sabljom. U posljednjem trenutku se našao kod Perzijanaca i sve ih sasjekao. [1]

Sada se Halid mogao posvetiti Hormuzu. Nakon minut ili dva, Hormuz je ležao na zemlji, a Halid je ustao sa njegovih prsa. U ruci mu je bio bodež sa kojeg je kapala krv.

Halid je naredio opći napad. Razljućeni malopređašnjom podlošću Perzijanaca, muslimani navališe na njih u želji za osvetom. Centar i dva krila muslimana su pojurili naprijed. Borbeni moral Perzijanaca je u startu bio loš zbog pogibije komandanta, ali su bili brojniji od muslimana. Njihova čelična disciplina ih je držala na okupu. Čvrsto su se borili. Neko vrijeme je bitka bila uravnotežena. Teško pokretljivi i lancima vezani Perzijanci uspješno su odolijevali napadima lahko pokretljivih muslimana. Međutim, vještina i hrabrost muslimana i umor Perzijanaca počeli su davati rezultate. Perzijanski front je bio razbijen na nekoliko mjesta.

Osjećajući poraz, komandanti krila Perzijanaca narediše povlačenje. Muslimani su i dalje napadali pa se povlačenje pretvorilo u bijeg. Većina Perzijanaca koji nisu bili vezani uspjeli su pobjeći. Oni koji su bili vezani, bili su u smrtnoj zamci. Postali su lahak plijen muslimana. Prije nego je noć prekinula pokolj, muslimani su pobili na hiljade Perzijanaca. Preživjeli perzijski komandanti, Kubejz i Anušjan, uspjeli su izvući dobar dio vojske i spasiti je od potpunog uništenja. Prva bitka sa Perzijom je završena velikom pobjedom muslimana.

Idući dan je prošao u zbrinjavanju ranjenika i skupljanju zaplijenjenih dobara. Četiri petine je Halid podijelio učesnicima bitke. Svaki konjanik je dobio plijen u vrijednosti od 1 000 dirhema, dok je pješadinac dobio trećinu od toga. Ovakvo raspoređivanje plijena je naredio Allahov Poslanik, alejhisselam, a razlika u naknadi je bila zbog toga što je konjanik morao održavati konja, a bio je i korisniji u borbi zbog bolje pokretljivosti.

Jedna petina ukupnog plijena je poslata halifi kao dio koji je pripadao državi. U tom dijelu je bila i Hormuzova kapa koja je vrijedila 100 000 dirhema. Kapa je pripadala Halidu, jer je svo vlasništvo ubijenog

1 Nije zabilježen tačan broj Perzijanaca koje je Ka'ka ovom prilikom pobio.

pripadalo pobjedniku. Zato je halifa vratio kapu, koju je Halid odmah prodao jer je više volio gotovinu.

U ovoj bici su muslimani zarobili jednog slona. Poslali su ga u Medinu sa ostalim plijenom. Stanovnici Medine nikad prije nisu vidjeli slona, pa je to bila prava atrakcija, jer su se Medinelije čudile njegovoj veličini. Halifa nije vidio načina da iskoristi ovu životinju, pa ju je vratio Halidu.

Porodice Perzijanaca i iračkih Arapa koji su se borili na strani Perzijanaca uzete su kao roblje. Ostali stanovnici pokrajine nisu uznemiravani. Većina stanovnika ove pokrajine su bili poljoprivrednici i stočari. Pristali su plaćati džizju, i tako obezbijedili muslimansku zaštitu.

Narednih nekoliko dana Halid se bavio stvarima organizacione prirode. Dio vojske je poslao naprijed prema sjeveru. Naprijed je jahao Musenna sa 2 000 konjanika. Ova vojska je imala zadatak čišćenja terena i eliminisanja Perzijanaca koji su zaostali za pobjeglom armijom.

Musenna je stigao do male rijeke nešto sjeverno od današnjeg Zubejra, na strani gdje je bila tvrđava poznata kao Damina tvrđava. Dobila je ovo ime po tome što je tim područjem vladala jedna žena.[1] Musenna je naredio da se opsjedne tvrđava. Ostavio je svog brata Muannu da komanduje opsadom, a on je nastavio dalje.

Dva ili tri dana opsade je uvjerilo ženu u tvrđavi da je uzaludno opirati se. Muanna je ponudio mirnu predaju, bez prolivanja krv, i porobljavanja. Žena se složila, predala se i postala muslimanka. Muanna ju je oženio.

U međuvremenu, Halid je pokrenuo glavninu snaga i krenuo prema sjeveru.

1 Ova rječica je i danas poznata kao Damina rijeka, ali od tvrđave nema ni traga.

BITKA NA RIJECI

Kad je perzijski car primio vijest o Halidovom dolasku iz Jemame, mobilizirao je svježu armiju u Ktesifonu i stavio je pod komandu najviše rangiranog perzijskog generala. Bio je to Karin b. Karjana, službenik od 100 000 dirhema. Car mu je naredio da krene prema gradu Ubulle i da pomogne Hormuzu. Sa ovim zadatkom, Karin je krenuo iz Ktesifona.

Krećući se lijevom obalom Tigrisa, Karin je stigao do Mezara, prešao Tigris i nastavio desnom obalom sve do rijeke Makil. Prešao je Makil i još jednu veću rijeku malo južnije od Makila. Tek što je to obavio, primio je vijest o katastrofi kod Kazime. Ove vijesti je potvrdila izbjegla vojska koja je počela pristizati u Karinov logor predvođena dvojicom preživjelih komandanata. Među njima su bile hiljade Arapa. Kao što je to običaj, Arapi i Perzijanci su počeli optuživati jedni druge za poraz.

Kubejz i Anušjan, dvojica preživjelih komandanata, bili su žedni osvete. Ova dva komandanta i Karin nisu mogli vjerovati da je Imperijalna armija poražena od primitivnih i zaostalih Arapa iz pustinje. Nisu shvatali o čemu se radi. Izgubili su iz vida činjenicu da bitka nije vođena protiv primitivnih Arapa, nego protiv muslimanske vojske koju je islam pročistio i uzvisio. Karin je odlučio da se zaustavi. Borit će se upravo tu gdje je sada. Iza leđa mu je rijeka, pa mu je pozadina sigurna. Prisilit će Halida da se bori u frontalnoj bici za koju su Perzijanci obučavani i opremani.

Musenna je slijedio perzijske vojnike iz Ubulle. Uspostavio je borbeni dodir sa Perzijancima i tako omogućio drugim muslimanima da po okolini skupljaju zalihe hrane za vojsku. Onda je Musenna došao u blizinu Karinovog logora i odmah o tome izvijestio Halida. Historičari kažu da je ovaj perzijski logor bio kod Sinjja. Riječ Sinjj Arapi koriste da bi time označili rijeku. Pošto će se bitka dogoditi baš tu, bit će u budućnosti poznata kao Bitka na Rijeci.

Halid je marširao prema sjeveru sve dok nije stigao do ruševina u blizini današnjeg Zubejra, oko 20 kilometara jugozapadno od grada Ubulle. Halid nije namjeravao ulaziti u Ubullu. Sada je stigao glasnik koji ga je izvijestio o koncentraciji novih perzijskih trupa. Odjednom ga je zahvatilo nestrpljenje da uništi novu perzijsku vojsku dok je dojam iz Kazime još bio svjež. Poslao je Makala b. Mukarrina da pokupi ratni plijen u gradu Ubulli, a on se zaputio prema Rijeci. Spojio se sa Musennom u trećoj sedmici aprila (početkom sefera 12. godine po Hidžri).

Halid je lično izvidio položaje Perzijanaca. Pošto im je Rijeka bila iza leđa, nije postojala mogućnost obuhvata. Zato se odlučio boriti frontalno, u perzijskom stilu. Halid nije mogao preći Rijeku i ući dublje u Irak, niti je mogao nastaviti sjeverno prema Hiri.

Dvije vojske su se rasporedile za bitku. Kubejz i Anušjan su komandovali krilima, a Karin je komandovao centrom i isturio se malo ispred krila. Irački Arapi su razmješteni u oba krila i u centar. Karin je bio hrabar i mudar general. Iza leđa je imao Rijeku i čamce spremne za svaki slučaj. Halid je rasporedio vojsku kao i kod Kazime. Na krilima su opet komandovali Asim i Adi.

Bitka je počela sa tri dvoboja. Prvi je izašao Karin i pozvao na dvoboj. Makal b. Aši je bio prvi musliman koji je istupio protiv Karina. Pošto je bio poznat kao prvoklasni borac, Halid ga nije pozvao nazad. Makal je ubio Karina. Bio je to posljednji službenik od 100 000 dirhema koji se suočio sa muslimanima.

Nakon što je Karin pao, druga dva perzijska generala, Kubejz i Anušjan su istupili i izazvali Asima i Adija. Asim je ubio Anušjana. Adi je ubio Kubejza. Nakon što perzijski generali padoše, Halid naredi opći napad.

U to vrijeme je lična sposobnost komandanata bila važan faktor u borbi. Njihovi uspjesi u dvobojima su podizali borbeni moral, a njihova smrt je demoralisala i dezorganizovala trupe. Pošto su Perzijanci ostali bez tri generala, nisu se mogli dugo opirati. Ubrzo su popustili pod muslimanskim nasrtajima. Izgubili su čvrstinu, okrenuli se u bijeg i stigli do obale Rijeke.

Ovo neorganizovano povlačenje je dovelo do katastrofe. Lahko opremljeni muslimani su stizali teško pokretne Perzijance. Na obali

Rijeke je nastala sveopća gužva među vojnicima koji su nastojali ući u čamce i što prije pobjeći od sigurne smrti. Hiljade njih su pobijeni, ali hiljade su uspjele pobjeći čamcima. Preživjeli su dugovali zahvalnost poginulom generalu koji je ostavio čamce na obali. Da nije bilo čamaca, nijedan Perzijanac ne bi pobjegao. Muslimani nisu imali čamce i nisu ih mogli dalje goniti.

Prema Taberiju 30 000 Perzijanaca je poginulo.[1] Ratni plijen je mašio onaj u Kazimi i opet je raspoređen na isti način.

Sada se Halid mogao ozbiljnije posvetiti administraciji u pokrajini koja je upravo osvojena i podići je na viši nivo. Lokalno stanovništvo je pristalo plaćati džizju. Muslimani ih nisu uznemiravali. Halid je organizovao službenike koji će prikupljati poreze i postavio Suvejda b. Mukarrina za šefa sa sjedištem u Hufejru.

Dok se Halid bavio administrativnim pitanjima, njegovi izviđači su se kretali uz Eufrat prema Hiri i prikupljali podatke o kretanjima perzijske vojske.[2]

1 Taberi, 2/558.

2 Ovu bitku Taberi naziva Bitkom kod Mezara. Mislim da to nije tačno. Vidi objašnjenje u bilješci 5. u dodatku B.

BITKA KOD VELEDŽE

Vijesti o Bici kod Rijeke su raspalile žestoku ljutnju u Ktesifonu. Njihove dvije armije su savladane. Razbile su ih neočekivane snage koje su najednom izbile iz puste Arabije. Oba komandanta armija su bili najviše rangirani generali. Osim njih ubijena su još dva visoko pozicionirana generala. Nevjerovatno! Uzevši u obzir da ovaj novi neprijatelj iz pustinje nije znao ništa o modernom ratovanju, sve je izgledalo kao ružna noćna mora.

Imperator Erdešir je odlučio potpuno zdrobiti novog neprijatelja. Naredio je da se sakupe dvije moćne armije. Učinio je to tačno na dan kad se dogodio poraz na Rijeci. Možda će čitalac biti iznenađen. Ova bitka se odigrala oko 550 kilometara daleko od Ktesifona. Kako je perzijski car istog dana mogao čuti vijesti o porazu na Rijeci? Perzijanci su tada imali izvrstan sistem vojnih komunikacija. Prije nego bi počeli bitku, Perzijanci bi na brda rasporedili ljude sa izuzetno snažnim glasovima, na takva rastojanja da bi mogli doviknuti jedan drugom i razumjeti poruku. Taj lanac od nekoliko hiljada ljudi bi se protezao sve do Ktesifona. Svaki događaj bi se dovikivanjem prenosio od tačke A do B, od B do C, od C do D i tako dalje. Za nekoliko sati, perzijski car bi znao novosti.[1]

Slijedeći carevo naređenje, perzijski ratnici se počeše okupljati u prijestolnici. Dolazili su iz svih gradova i iz svih garnizona i utvrda, osim onih na zapadu gdje su Perzijanci graničili sa Bizantijskim carstvom. Za nekoliko dana prva armija je bila spremna.

Perzijski dvor je očekivao da će muslimani nastaviti uz Eufrat u pravcu sjeverozapada. Znali su kako Arapi razmišljaju. Nijedne arapske snage se ne bi upustile u teritoriju predaleko od pustinje. Ako bi to već morali učiniti, u blizini bi morao biti makar put za pustinju. Zato je car Erdešir odlučio dočekati Halida kod mjesta Veledže i tu ga uništiti[2] (vidi kartu 10 na stranici 271).

1 Taberi, 3/43.

2 Danas nema nikakvih tragova mjestu Veledže. Jakut navodi, 4/939., da se ovo mjesto nalazilo istočno od ceste Kufa-Mekka. Takođe navodi da je ovo područje bilo podvodno sve do Hire, koja je nedaleko na sjeverozapadu. Zbog skretanja tokova Eufrata, područje gdje je nekada bilo ovo mjesto je sada potpuno suho i neplodno, iako je nekada bilo plodno.

Prva perzijska armija je skupljena. Napustila je Ktesifon pod komandom Enderzagara koji je bio vojni namjesnik u pokrajuni Horosan. Ovog izuzetnog generala su podjednako poštovali i Perzijanci i irački Arapi. Bio je Perzijanac koji je rođen među Arapima. Odrastao je među Arapima i za razliku od mnogih Perzijanaca njegove klase, bio je vrlo omiljen među njima.

Enderzegar je pokrenuo armiju prema Veledži, gdje mu se uskoro trebala priključiti još jedna. Marširao je niz Tigris, njegovom lijevom obalom i pregazio ga u Kaskaru. Zatim je skrenuo jugozapadno prema Eufratu, pregazio ga kod mjesta Veledže i tu se ulogorio. Prije nego je krenuo iz Ktesifona, Enderzegar je poslao glasnike u mnoga arapska plemena koja je poznavao. Tako je, marširajući prema Veledži prikupio još nekoliko hiljada Arapa koji su bili voljni boriti se pod njegovom zastavom. Takođe je svojim snagama pridodao i ostatke Karinove armije. Kad je stigao u Veledže, sa ushićenjem je posmatrao mnogobrojnu armiju. Sada je mirno čekao da mu se pridruži Behmen sa svojom armijom.

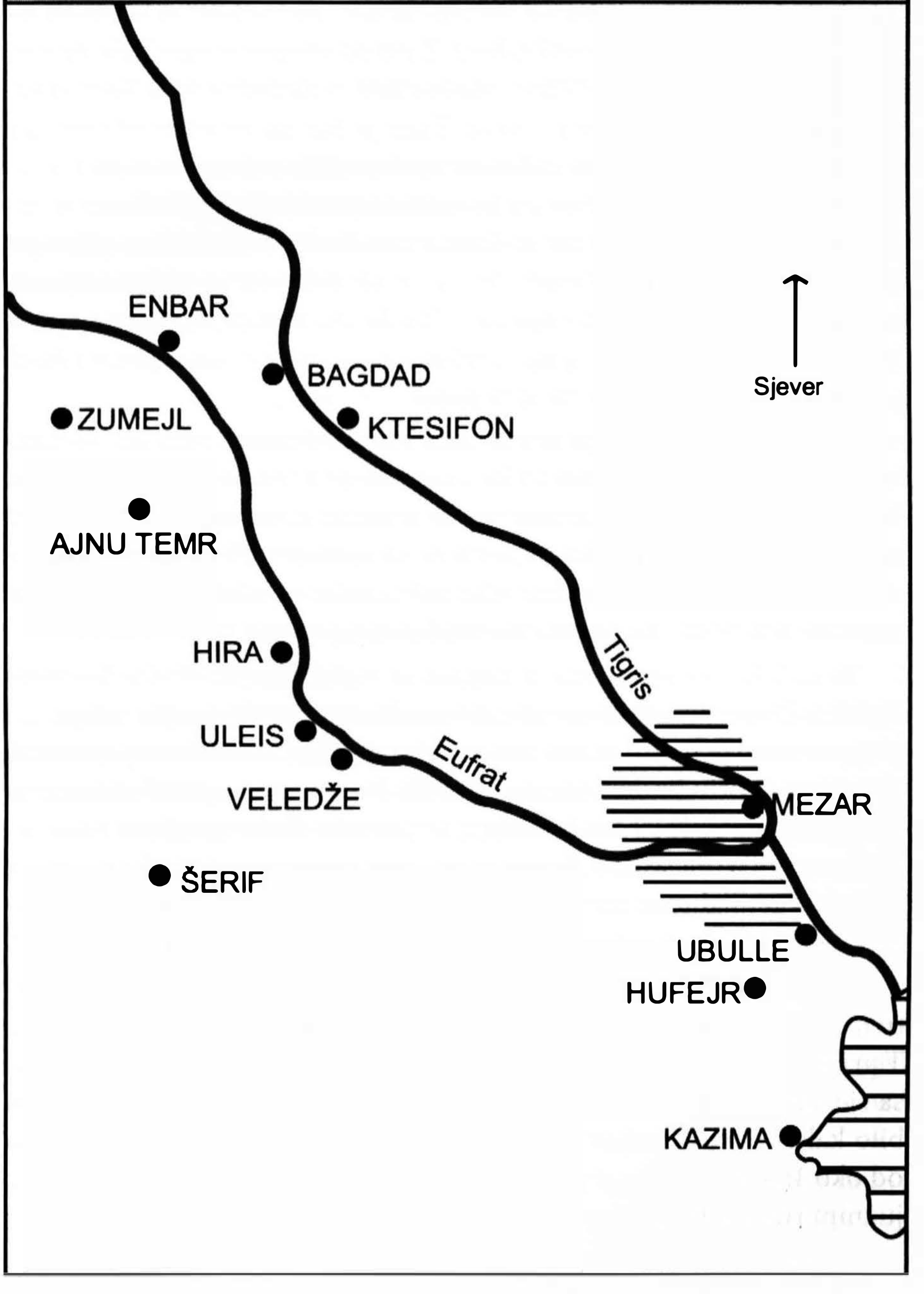
Behmen je bio komandant druge armije koju je car sakupio. Bio je službenik od 100 000 dirhema. Dobio je naređenje od cara da sakupi armiju i da se spoji sa Enderzegarom kod Veledže. Povjerena mu je komanda nad obje armije, koje trebaju potpuno uništiti muslimane.

Behmen je odabrao drugu rutu do Veledže. Marširao je između dvije rijeke. Napustio je Ktesifon nekoliko dana nakon Enderzegara i kretao se sporije.

Bitka kod Rijeke je bila velika pobjeda muslimana koji su imali svega nekoliko ranjenih. Zaplijenili su ogromne količine dobara. Ova bitka je Halida bacila u duboka razmišljanja. Tek sad je počeo shvatati razmjere resursa perzijske armije. Borio se protiv dvije armije u dvije krvave bitke i teško ih porazio. Ali ove armije su bile samo mali dio ukupne perzijske moći. Perzijsko carstvo je u stanju mobilisati mnogo armija poput onih protiv kojih se borio kod Kazime i na Rijeci.

Bilo je to trezveno razmišljanje. Bio je prvi muslimanski komandant koji osvaja strane teritorije. Ali, on nije bio samo vojni komandant. Bio je i političar. Morao je vladati u halifino ime na svim teritorijama koje je pripojio islamskoj državi. U njegovoj armiji nije bilo nikog ko je poznavao ovu problematiku, pa se nije imao s kim posa-

KARTA 10.
INVAZIJA NA IRAK

vjetovati u vezi s ovim problemima. Sada je njegova vojska bila umorna od dugog marširanja i borbe. Zato je odmorio nekoliko dana.

Halid je organizovao efikasnu mrežu obavještajaca sačinjenu od lokalnih Arapa. Za razliku od Perzijanaca, Halid je bio izuzetno darežljiv prema lokalnom stanovništvu. Zato su lokalni Arapi stali na njegovu stranu, pa je bio odlično obaviješten o aktivnostima Perzijanaca, a posebno o pokretima vojske. Tako je bio na vrijeme informisan o Enderzagarovom maršu iz Ktesifona i o velikom broju Arapa koji su im se priključivali i o njihovim pokretima prema Veledži. Znao je i za pokrete Behmenove armije iz Ktesifona. Kada je analizirao pristigle obavještajne podatke, shvatio je da će se dvije armije ubrzo spojiti i da će ga tražiti u širem regionu Ubulle. Ako se dvije armije spoje, nikako im neće moći parirati. Trebalo je da nastavi dalje prema Hiri, a Veledže mu je smetnja na tom putu.

Još jedan krupan problem je zabrinjavao Halida. Mnogo Perzijanaca je preživjelo nedavnu bitku i sada će se opet boriti protiv njega. Preživjeli iz bitke kod Kazime su se pridružili Karinu u Bici kod Rijeke. Preživjeli iz Bitke kod Rijeke su se sada pridružili Enderzagaru i marširali su prema Veledži. Ako želi i dalje pobjeđivati u bitkama, mora se pobrinuti da ubuduće Perzijanci ne izlaze živi iz bitaka.

To su bila dva problema sa kojima se Halid suočio. Prvi je bio strategijski. Dvije perzijske armije će se zajedno boriti protiv njega. Za ovaj problem je našao zaista majstorsko rješenje. Brzo će se pokrenuti i boriti se protiv Enderzagarove armije prije nego stigne Behmenova armija. Drugi problem je bio taktičke prirode. Kako spriječiti neprijateljske vojnike da se dva ili više puta bore protiv njega. Ovaj problem je riješio genijalnom taktičkom zamisli, kakvu samo genij može smisliti, a najbolji komandanti ostvariti. Ali, o tome ćemo kasnije.

Halid je dao uputstva Suvejdu b. Mukarinu da njegov administrativni tim postavi nekoliko odreda koji će čuvati područje donjeg toka Tigrisa. Oni će štititi ovo područje od mogućih prodora neprijatelja sa sjevera i istoka. Ove snage će takođe upozoravati Halida o pojavi bilo kakvih neprijateljskih snaga iz tih pravaca. Sa glavninom snaga od oko 15 000 vojnika, Halid je krenuo u pravcu Hire. Kretao se brzo južnim rubom velike močvare.

Da je Enderzagar mogao birati, svakako bi sačekao Behmenov dolazak prije bitke protiv muslimana. Ali, on neće imati izbora. Nekoliko dana prije Behmenovog dolaska muslimanska armija se pojavila na istočnom horizontu i ulogorila se u blizini Veledže. Enderzagar se nije zabrinuo. Imao je veliku vojsku i bio je siguran u pobjedu. Iza leđa mu je bila rijeka i obezbjeđivala mu pozadinu. Bezbrižno se pripremao za bitku.

Cijeli naredni dan dvije armije su ostale u logorima, a komandanti i oficiri su otišli u izviđanje terena. Slijedećeg jutra, armije su se rasporedile za bitku u uobičajenom borbenom poretku. Na krila muslimanske vojske su ponovo stali Asim b. Amr i Adi b. Hatim.

Bojno polje je bilo u ravnici koja se pružala između dva niska grebena, međusobno udaljeni oko 4 kilometra. Grebeni su bili visoki 6-10 metara. Sjeveroistočni dio ravnice je ulazio u pustinju. Na maloj udaljenosti iza sjeveroistočnog grebena je tekao rukavac Eufrata danas poznat kao Kasif. Perzijanci su se rasporedili tako da su gledali prema jugoistoku, sa zapadnim grebenom iza leđa. Halid je postavio vojsku nasuprot Perzijancima, malo ispred sjeveroistočnog grebena. Centar bojnog polja je bio na mjestu koje je udaljeno oko 4 kilometra jugoistočno od današnjeg Ajnul Muhari i oko 11 kilometara južno od današnje Šinafije.

Enderzagar je bio iznenađen snagom muslimanske armije. Vidio je samo oko 10 000 njih. Prema onom što je čuo, Halidova vojska je morala biti mnogo jača. Gdje je ta strašna muslimanska konjica? Mnogi muslimanski vojnici su bili pješaci. Možda su preživjeli sa Kazime i sa Rijeke preuveličavali muslimansku snagu, kao što to obično čine poraženi vojnici? Možda se konjanici ne bore na konjima? Muslimani su takođe bili iznenađeni perzijskom vojskom. Danas je izgledalo kao da ih ima manje nego juče, ali nisu bili zabrinuti.

Enderzagar je bio oduševljen. On će smrviti ovu beznačajnu silu i očistiti Irak od bezobraznika iz pustinje. Čekao je da muslimani prvi napadnu. Zadržat će napad, a kad se muslimani umore, on će krenuti u kontranapad i smrviti ih.

Kad su muslimani krenuli u opći napad, Enderzagar je bio obradovan. To je ono što je čekao. Dvije armije su se sudarile. Vojnici su izgubili pojam o vremenu dok su se dohvatali u oštrom sukobu.

Neko vrijeme je bitka žestoko bjesnila. Muslimani su snažno napadali, ali su Perzijanci bili čvrsti. Nakon jednog sata ili malo više, obje strane su bile umorne. Muslimani su bili umorniji jer ih je bilo daleko manje, pa se svaki musliman borio sa nekoliko Perzijanaca. Enderzagar je imao rezerve, pa je često zamjenjivao ljude na čelnim pozicijama. Halidov primjer je održavao borbeni moral muslimana. Borio se u prvim redovima.

Kao posebnost navest ćemo jedan događaj. Tokom prve faze bitke, Halid je izašao na dvoboj jednom Perzijancu koji se zvao Hazar Mard. Bio je ogroman čovjek i izuzetno vješt borac. Pričalo se da vrijedi kao hiljadu ratnika.[1] Ovaj gorostas je istupio naprijed i uputio izazov muslimanima. Halid je prihvatio. Nakon nekoliko minuta dvoboja, Halid je sasjekao gorostasa. Kad je Perzijanac pao, Halid je sjeo na njegova prsa i pozvao slugu da mu donese hranu. Sjedeći na ogromnom Perzijancu, Halid je mirno ručao.[2]

Prva faza bitke je bila gotova. Druga faza je počela kontranapadom Perzijanaca. Iskusno Enderzagarovo oko je vidjelo jasne znake umora na licima muslimana. Procijenio je da je pravo vrijeme za kontranapad. Na njegov znak Perzijanci su navalili. Muslimani su neko vrijeme uspijevali odolijevati kontranapadu. Ovim naporima su se doveli do krajnjih granica izdržljivosti. Polahko su se povlačili nazad, zadržavajući dobar borbeni poredak. Perzijanci su i dalje navaljivali, a muslimani su gledali u Halida tražeći na njemu bilo kakve naznake promjene plana ili bilo čega što bi olakšalo ovu neizdrživu situaciju. Ali, Halid se borio kao lav i pozivao vojsku da to isto čine.

Perzijanci su skupo plaćali svoje napade, ali su likovali zbog postignutih uspjeha. Enderzagar je sav radostan bio iza njih. Pobjeda je bila tu. On nije bio najviše rangirani perzijski službenik, ali njegovo unapređenje je bilo tu. Očekivao je kapu od 100 000 dirhema. Muslimani su i dalje odolijevali, kao što to čini očajnik koji nema više šta izgubiti. Dostigli su krajnju granicu ljudske izdržljivosti. Neki od muslimana su pomislili da se konačno našao neko ko je ravan Halidu. Još samo malo i muslimanski front će puknuti u komade.

1 Na perzijskom jeziku „Hazar Mard" znači „hiljadu ljudi". Ovaj naziv su Perzijanci davali posebno sposobnim ratnicima u znak priznavanja njihovih sposobnosti.

2 Taberi, 2/560.; Ebu Jusuf, 142.

Tad je Halid dao jedan signal. Nije zabilježeno kakav je to signal bio, ali oni kojima je bio upućen su ga razumjeli.

Slijedećeg trenutka, na grebenu iza leđa Perzijanaca su se ukazale dvije crne pruge konjanika. Jedna sa desne, a druga sa lijeve strane njihove pozađine. Zatim su uzvici „Allahu ekber" počeli odjekivati dolinom dok je muslimanska konjica bila u punom galopu. Ravnicu Veledže je ispunila potmula grmljavina. Zemlja je tutnjala pod kopitama nekoliko hiljada najboljih arapskih konja.

Radost Perzijanaca se sada pretvorila u očaj. Prije nekoliko trenutaka su bili tako radosni, a sada su vrištali u užasu. Muslimanska konjica sa leđa i dva krila sa fronta su se spojili. Perzijanci su sada bili potpuno okruženi. Nije bilo nikakve prilike za bijeg.

Za samo jedan tren, disciplinovani Perzijanci su se pretvorili u rulju. Ako bi krenuli nazad, muslimanska konjica bi ih dočekala. Kad bi pokušali prema frontu, dočekale bi ih sablje okuražene muslimanske glavnine. Opkoljeni sa svih strana, Perzijanci su se skupili u bezličnu i dezorganizovanu masu nesposobnu da uzvraća udarce. Oni koji su se htjeli boriti, nisu znali kako i protiv koga. Oni koji su htjeli pobjeći, nisu znali kuda bježati. U očajničkom nastojanju da se izvuku iz ovog užasa, ubijali su jedan drugog.

Čelični obruč se stezao, a muslimani su sve žešće napadali. Bespomoćnost Perzijanaca im je davala dodatnu snagu. Zakleli su se da neće propustiti nijednog Perzijanca ni iračkog Arapa. I zaista su uspjeli. Nekoliko hiljada imperijalnih ratnika je poginulo. Dvije prethodnje armije, Hormuzova i Karinova, bile su pobijeđene, ali ne i uništene. Enderzegarova armija je potpuno uništena. Te armije više nije bilo (vidi grafički prikaz faza bitke na karti 13 na stranici 277).

Enderzegar je nekako uspio pobjeći. Nije krenuo prema Eufratu, nego je pobjegao duboko u pustinju, što dalje od nevolje i nesreće zvane Veledže. Izgubio se u pustinji i umro od žeđi.

Nakon bitke, Halid je skupio svoje premorene ljude. Shvatio je da je ova bitka bila najstrašnija od dosadašnje tri bitke vođene u Iraku. Htio je biti siguran da duh ove pobjede neće biti tako brzo ugašen, pa se obratio ljudima. Prvo je zahvalio Allahu, dž.š., i donio salavat na Njegova Poslanika, alejhisselam, a zatim nastavio:

- Jeste li vidjeli bogatstva Perzije? A sjećate li se siromaštva zemlje Arabije? Jeste li vidjeli usjeve ove zemlje? Sve da Allah nije naredio džihad, mi bismo morali doći i osvojiti ovu bogatu zemlju i tako glad naše pustinje pretvoriti u sitost u kojoj smo sada.[1]

Dan prije bitke kod Veledže, Halid je poslao dvojicu oficira, Busra b. Ebi Rahma i Saida b. Merra[2] sa po 2 000 konjanika sa slijedećim instrukcijama:

1. U najvećoj tišini povesti ljude iza leđa perzijskog logora.
2. Kada stignu na drugu stranu grebena koji je bio u pozadini logora Perzijanaca, maskirat će svoje ljude i čekati spremni.
3. Ujutro, kad bitka započne, neka ljudi, raspoređeni u dvije grupe, uzjašu i čekaju na Halidov signal.
4. Na Halidov signal oba ešalona će napasti s leđa, a zatim obuhvatiti neprijatelja sa bokova.

Za ovo naređenje su znali samo oni koji su to neophodno morali znati. Tako je i bilo. U kritičnom trenutku, tačno na Halidov znak, muslimanska konjica je izbila niotkuda.

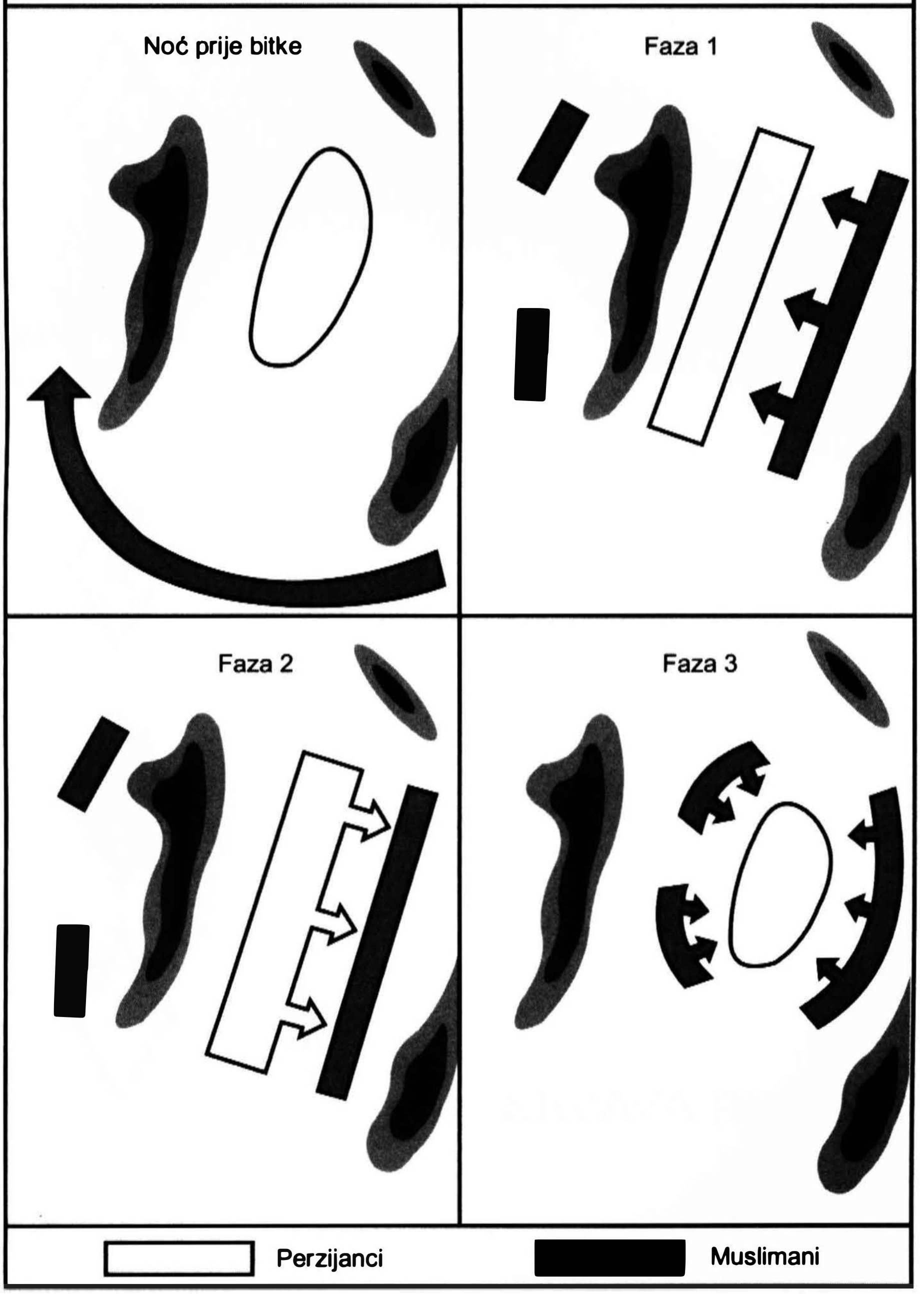
Ovo je bio plan za bitku kod Veledže. Bilo je to početkom maja 633. godine (treće sedmice sefera 12. godine po Hidžri). Bio je to frontalni napad kombinovan sa obostranim obuhvatom. Čitav plan je smislio i ostvario Halid. Ovako nešto planiraju i izvode samo najbolji generali.

Ovo nije prvi slučaj izvođenja ovako briljantnog manevra. Izveđen je i prije. Najpoznatiji primjer ovakvog manevra je izveo Hanibal u bici protiv Rimljana. Razlika između ova dva primjera je samo u tome što je Hanibal pokrenuo snage sa obje strane i u toku bitke ih doveo u pozadinu Rimljana, a Halid je to učinio noć ranije i to sa jedne strane. Kasniji razvoj događaja je bio isti u obadva primjera.

Sasvim je sigurno da Halid nikad nije ni čuo za Hanibala, a kamoli da bi nešto učio iz njegovih primjera. Hanibal je bio vojni genij, ali je Halid bio još veći. Historija je to dokazala.

1 Taberi, 2/559.
2 Isti izvor.

KARTA 13.
GRAFIČKI PRIKAZ BITKE KOD VELEDŽE

KRVAVA RIJEKA

Treća bitka protiv Perzijanaca je izvojevana, a Halid je bio sve bliže Hiri koja mu je bila cilj. Ali, Halid nije gajio lažne nade. Bilo bi naivno povjerovati da će Perzijanci samo tako odustati. Bilo je to moćno carstvo. Bit će još prolivanja krvi.

Uprkos briljantnom manevru i njegovim izvrsnim rezultatima, nekoliko hiljada neprijateljskih vojnika su se uspjeli izvući iz bitke kod Veledže. Bili su to većinom kršćanski Arapi iz plemena Benu Bekr. Živjeli su u Iraku kao podanici Perzijskog carstva. Odazvali su se Enderzagarovom pozivu i borili se kod Veledže.

Ovi Arapi su pobjegli sa bojnog polja kod Veledže, prešli rijeku Kasif i krenuli između Kasifa i Eufrata. Zatim su otišli u Uleis, oko 20 kilometara od Veledže (vidi kartu 10 na strani 271). Ovdje su se s razlogom osjećali sigurnim. Uleis je smješten na desnoj obali Eufrata, a sa druge strane teče Kasif. Zapravo je Kasif ogranak Eufrata, od kojeg se odvaja malo prije Uleisa. Zbog ovakvog položaja Uleisu se moglo prići samo frontalno, sa jugoistoka.[1]

Nekoliko narednih dana, Halid je odmarao svoje umorne trupe, a on je bio zauzet raspodjelom plijena i pripremama za nastavljanje marša. Znao je za Behmenovu armiju i znao je da ga čeka još najmanje jedna krvava bitka prije negoli stigne u Hiru. Pošto se sada težište operacija u Iraku prebacilo sa Tigrisa na Eufrat, Halid je opozvao odrede koje je ostavio na Malom Tigrisu.

1 Prema Taberiju, 2/560., Uleis je smješten na račvanju Eufrata. Musil, 193., ga postavlja kod Eš Šasija, današnjeg El Asija, koji je udaljen oko 7 kilometara sjeverozapadno od Šinafije. Ove dvije lokacije su zaista slične. I jedna i druga su smještene između dvije rijeke i prilaz im je moguć jedino na način kako je već opisano.

Halid je preko obavještajne službe saznao za prisustvo neprijateljski raspoloženih Arapa u Uleisu, ali pošto su to bili samo oni koji su preživjeli Veledže, nisu predstavljali naročito ozbiljnu vojnu prijetnju, pa nije namjeravao premarati svoje ljude dok se ne odmore od krvave bitke. Ali, desetak dana kasnije, dobio je izvještaj o pristizanju još nekih arapskih snaga u Uleis. Postalo je jasno da se radi o okupljanju prave armije. Koncentracija neprijatelja je bila tolika da je obećavala ozbiljnu bitku. Kad su stigli odredi koje je opozvao sa Malog Tigrisa, Halid je ojačao armiju. Sada je opet imao 18 000 ljudi, kao kad je stupio na tlo Iraka.[1] Pošto nije bilo načina za prilaz Uleisu sa strana, Halid je morao pregaziti Kasif i prići cilju sa fronta.

Uništenje Enderzegarove armije, koje je uslijedilo nakon poraza u Kazimi i na Rijeci je iz temelja uzdrmalo Perzijsko carstvo. Islamska armija im je ličila na neku vanzemaljsku silu koja se iznenada pojavila iz pustinje. Svaka perzijska armija koja bi joj se suprotstavila bila je nemilosrdno sasječena. Za ponosni perzijski dvor, koji je ljude iz pustinje tretirao sa prezirom, ovo je bila gorka tableta koja se morala progutati. Nikad do sad, u dugoj i slavnoj perzijskoj historiji, jedna „šaka jada" nije porazila nijednu perzijsku armiju.

Prvi put u historiji, Perzijanci su shvatili da moraju drastično promijeniti svoj stav o Arapima. Postalo je kristalno jasno da ima nečega u toj vjeri islamu, što je ovu nazadnu, neciviliziranu, neposlušnu i neorganizovanu naciju pretvorilo u disciplinovanu osvajačku snagu. Također je bilo jasno da ima nečeg genijalnog u Halidu, čije se ime sada sa šapatom i strahom izgovaralo u svakom perzijskom domu.

Ali, Perzijsko carstvo je bilo staro dvanaest vijekova. Tri izgubljene bitke ga ne mogu srušiti. Perzijanci su bili nacija osvajača i pobjednika. Oni su gubili bitke i ranije, ali su se uvijek iznova vraćali kao pobjednici. Loše raspoloženje koje je zahvatilo Ktesifon nakon poraza kod Veledže pretvorilo se u čvrstu odluku da se što prije slome drski zavojevači i vrate nazad u pustinju iz koje su se pojavili. Perzija se osvijestila, pridigla se i počela se temeljito pripremati za slijedeću rundu.

1 Taberi, 2/562. Taberi ne bilježi odakle Halidu pojačanja. Mnogo ljudi je poginulo u dotadašnjim bitkama. Da bi ponovo imao 18 000 ljudi, odnekle je moralo doći pojačanje. Ono je došlo iz Arabije ili je muslimanskoj vojsci pristupilo lokalno stanovništvo.

U međuvremenu je u Ktesifon stigao glasnik kršćanskih Arapa iz plemena Benu Bekr i informisao cara o tamošnjoj situaciji. Hiljade Arapa koje su nastanjivale područje Uleisa i Hire sada su krenule ka Uleisu da pomognu plemenu Benu Bekr u odsudnoj bici protiv Halida. Zar car neće pomoći svojim podanicima? Zar im neće pridodati odrede perzijske vojske i spasiti carstvo?

Car je pristao. Poslao je naređenje Behmenu da sa svojom armijom ode u Uleis, da stavi sve tamošnje Arape pod svoju komandu i da se bori protiv Halida. Behmen je u tom trenutku čekao na mjestu gdje ga je zatekla vijest o porazu Enderzegara kod Veledže.

Ali, Behmen nije otišao u Uleis. Poslao je svoju armiju pod komandom njemu potčinjenog generala Džabana i prenio mu careva naređenja. Zatim mu je dodao:

- Izbjegavaj bitku dok ja ne dođem, osim ako budeš prisiljen.[1]

Kad je Džaban otišao sa armijom, Behmen se vratio u Ktesifon. Nisu poznati tačni razlozi njegovog odlaska, tek je poznato da je trebao raspraviti neka pitanja sa carem. Kad je stigao u prijestolnicu, Behmen je zatekao cara vrlo bolesnog, pa je tamo i ostao.

Kad je Džaban stigao u Uleis, tamo je zatekao mnogo plemena kršćanskih Arapa pristiglih iz područja Hire i Amgišije. Svi su sada shvatali da je Halidov cilj Hira, a to nije moglo proći bez prolivanja krvi i zarobljavanja. Kako bi to izbjegli, došli su ovdje boriti se i ako treba poginuti. Džaban je preuzeo komandu nad objema armijama, perzijskom i arapskom. Komandant arapske armije je bio Abdul Esved, koji je izgubio dva sina u bici kod Veledže i gorio od želje za osvetom. Perzijanci i Arapi su postavili logore na obalama rijeka. Preciznije, jedni su logorovali na desnoj obali Eufrata, a drugi na lijevoj obali Kasifa. Između njih je bilo mjesto gdje su se rijeke razdvajale.

Prema ranijim historičarima, rijeka Kasif će postati poznata samo radi toga što se tu održala bitka koju ćemo opisati. Ta rijeka je nekada vjerovatno bila samo kanal koji se odvajao od Eufrata u blizini Uleisa. U vrijeme kad se bitka odigrala, voda u kanalu je tekla ili skoro da je tekla, jer je kanal bio zagrađen branom. Muslimani su ovaj kanal jednostavno nazivali Rijeka. Mi nalazimo da je ova Rijeka zapravo da-

1 Taberi, 2/560.

našnji Kasif, jer oko Uleisa nema drugih rijeka ili kanala. U to vrijeme najvjerovatnije nije korišteno ime Kasif, nego je ono došlo kasnije. Tada je kanal nazivan jednostavno „Rijeka".

Prije nego je Džaban stigao u Uleis, Musenna je sa svojom lahkom konjicom već uspostavio kontakte sa tamošnjim kršćanskim Arapima. Informisao je Halida o neprijateljskim pozicijama, njihovoj snazi i riješenosti da se bore. Halid je ubrzao tempo kretanja nadajući se da će uhvatiti kršćanske Arape prije nego im se Perzijanci pridruže, ali Džaban ga je preduhitrio za svega nekoliko sati. Tako se Halid opet našao pred izuzetno snažnom armijom. Opet je odlučio pobiti što više neprijatelja, tako da ih se što manje pojavi u predstojećim bitkama. Takođe je odlučio boriti se istog dana i tako spriječiti neprijatelja da se bolje organizuje i pripremi. Bilo je to sredinom maja 633. godine (krajem sefera 12. godine po Hidžri).

Halid je zastao samo toliko da rasporedi armiju u borbeni poredak. Opet je postavio Asima i Adija kao komandante na krilima. Zatim je krenuo prema Uleisu. Nikakvi obuhvati nisu bili mogući, pa se Halid odlučio na brzi i snažni napad. Muslimani su krenuli u bitku prije nego Džaban shvati da će biti napadnut.

Džaban je dobio vijest o dolasku muslimanske armije tačno u podne, kad je u perzijskoj armiji bilo vrijeme za ručak. Kuhari su pripremali hranu, a perzijska vojska kao i svaka druga vojska u svim nacijama i u svim vremenima, više je cijenila toplu nego hladnu hranu. Kao i svaka druga vojska, odbijali su se boriti praznih stomaka. Arapski dio vojske je bio spreman za borbu. Džaban je gledao u vojnike pred kojima su bili kazani sa ukusnom hranom. Zatim je pogledao u pravac sa kojeg je žurno dolazila muslimanska vojska u borbenom rasporedu. Perzijski vojnici su to takođe vidjeli. Bili su to hrabri ljudi, ali su bili i gladni. Vojnici rekoše Džabanu:

- Pusti nas da sad jedemo, a borit ćemo se kasnije.

- Mislim da vas neprijatelj neće pustiti da u miru jedete – uvjeravao ih je Džaban.[1]

- Ne! Jest ćemo sad, a borit ćemo se kasnije! – bunili su se vojnici.

1 Taberi, 2/561.

Posuđe je bilo postavljeno, a zamamni miris tople hrane se širio okolo. Vojnici su posjedali i počeli jesti. Mislili su da imaju dovoljno vremena za objed. U međuvremenu, arapski dio vojske se raspoređivao za bitku. Za razliku od Perzijanaca, Arapi su jeli na mnogo jednostavniji način.

Perzijanci su počeli jesti, ali nakon nekoliko zalogaja su shvatili da muslimani samo što nisu napali. Ako nastave sa jelom, puni stomaci im neće biti od koristi, jer će nastati pokolj, a ne bitka. Zato žurno ostaviše hranu i dočepaše se oružja. Džaban ih na brzinu rasporedi. Nije imao mnogo izbora, pa je već spremne Arape postavio na krila pod komandom Abdul Esveda i Ebdžera, a Perzijance postavi u centar.

Bojno polje se pružalo u pravcu jugoistoka, između Eufrata i Rijeke. Iza leđa Perzijanca je bio Uleis, a ispred njih muslimanska armija. Sjeverni bokovi obiju armija su dopirali do Eufrata, a južni do Rijeke. Front se pružao u dužini od oko 3,5 kilometra od jedne do druge rijeke.

Bila je to vrlo teška bitka. Bitka kod Veledže je bila do sada najžešća u operacijama u Iraku, ali ova će je nadmašiti. Ovu bitku Halid nikada neće zaboraviti.

Nisu nam poznati detalji o manevrima i ostalim akcijama. Tek znamo da je Halid u dvoboju ubio Abdul Esveda i pridružio ga njegovim sinovima koji su poginuli u Bici kod Veledže. Takođe je poznato da Perzijska vojska nije uzmicala uprkos teškim gubicima. Ako se ikada i jedna armija borila do posljednjeg čovjeka, onda je to bila perzijska Imperijalna armija kod Uleisa. Kršćanski Arapi su se borili kao ranjena zvijer. Ako izgube ovu bitku, Hiru više ništa ne može spasiti, a Perzijanci su se borili da odbrane čast svoje armije.

Borba je trajala nekoliko sati, bez predaha i nesmanjenom žestinom. Najžešće je bilo na obalama rijeka, gdje je ubijeno najviše Perzijanaca. Muslimani, umorni i ljuti, nisu vidjeli nikakvih znakova popuštanja u redovima Perzijanaca i kršćanskih Arapa. Tada je Halid podigao ruke i zamolio Gospodara:

- O moj Allahu! Ako nam daš pobjedu, nijedan neprijateljski vojnik neće pobjeći sve dok Rijeka ne poteče krvava![1]

1 Taberi, 2/561.

Muslimani su tada još pojačali pritisak i Uzvišeni Allah im je dao pobjedu. U kasno poslijepodne Imperijalna armija je slomljena, a njeni vojnici su počeli bježati sa bojnog polja. Hiljade njih su ležali mrtvi, posebno na obali Rijeke. Pjeskovito riječno korito je bilo crveno od njihove krvi.

Kad su ostaci perzijske armije počeli bježati sa bojnog polja, Halid je poslao konjicu za njima.

- Nemojte ih ubijati – reče im Halid – dovedite ih žive.[1]

Riječno korito je bilo natopljeno krvlju, ali Rijekom nije tekla krv kao što je Halid u dovi obećao.

Muslimanska konjica se podijelila u nekoliko grupa i progonila Perzijance koji su pregazili Rijeku i bježali u pravcu Hire. Halidovo naređenje je izvršeno. Konjica ih je stigla, razoružala, prikupila i vraćala ih nazad na bojno polje kao stada ovaca. Kad bi grupa uhvaćenih nevjernika bila dovedena, odmah bi bila proslijeđena na obalu Rijeke i zatim poubijana tako da je njihova krv tekla u Rijeku. Muslimanska konjica je neprestano proganjala, hvatala i dovodila Perzijance i kršćanske Arape. Čim bi ih doveli na obalu Rijeke, odmah bi ih poubijali kako je to već opisano. Tako je bilo sve do kraja dana, zatim cijelu noć, pa cijeli idući dan i dio slijedećeg dana.[2] Svaki, baš svaki uhvaćeni bjegunac je doveden i ubijen na obali Rijeke. Halid je ispunio svoje obećanje. Trećeg dana, kad je ubijen i posljednji uhvaćeni bjegunac, grupa oficira se okupila oko Halida na obali Rijeke i ugledala strašan prizor. Ka'ka je prišao Halidu i rekao:

- Ako pobiješ sve ljude na Zemlji, njihova krv neće poteći dalje od brane na Rijeci. Zemlja ne može upiti svu krv. Pusti da voda poteče. Tako ćeš održati svoje obećanje.[3]

- Čuli smo da, kad zemlja popije neku količinu krvi Ademovih sinova, ona odbija dalje piti – dodaše drugi.[4]

Tada je Halid naredio da se otvori brana. Voda je potekla, razlila se na obale i ponijela sa sobom lokve i lokve krvi. Od tada se ova rijeka zove Krvava rijeka.

1 Taberi, 2/561.
2 Isti izvor.
3 Taberi, 2/561-562.
4 Isti izvor.

Kada je pala noć, muslimanska konjica je bila u potrazi za beguncima, a ostali vojnici Halidove armije su sjeli i jeli hranu Perzijanaca postavljenu na prostrte čašafe. Pustinjski Arapi su se čudili kvaliteti hrane kojom su hranjeni perzijski vojnici kao i načinu na koji je servirana.

Bitka kod Uleisa je završena. Ogromne količine ratnog plijena su dospjele u muslimanske ruke. Prema Taberiju, ubijeno je 70 000 Perzijanaca i kršćanskih Arapa, uključujući i one koji su pobijeni na obali Rijeke.[1] Ali, Džaban je uspio pobjeći.

Slijedećeg dana je Halid sklopio ugovor sa lokalnim stanovništvom. Pristali su plaćati džizju i uživati muslimansku zaštitu. Ali, Halid je dodao još jednu odredbu ugovoru. Lokalno stanovništvo je bilo obavezno pružati muslimanima sve informacije o aktivnostima Perzijskog carstva i dužni su služiti kao vodiči muslimanskoj vojsci.

Neki pisci su podlegli senzacionalizmu, pa su preuveličali događaje i brojke vezane za ovu bitku. Neki su opet iznosili pogrešne podatke zbog nerazumijevanja događaja. Ovi pisci su nam prenijeli da je Rijeka zaista potekla kao rijeka od krvi. Također su zapisali da je nizvodno od bojnog polja bio jedan mlin koji je tri dana nakon bitke bio pogonjen krvlju a ne vodom.

Ovo nikako ne može biti tačno. Belazuri ne pominje nikakav mlin. Ovaj mlin spominje Taberi i bilježi da: „...Šuajb, koji je čuo od Saifa, a on od Talhe, a on od Mugire." Prema Mugiri, tamo je zaista bio mlin koji je pogonila riječna voda. Ovim mlinom se Halidova armija koristila tri dana meljući njime žito za ishranu vojnika. A voda je bila crvena.[2]

Daleko je od istine da ovakva preuveličavanja mogu biti tačna. Daleko je od istine da bi mlin mogao biti pogonjen krvlju. Istina je sasvim drugačija. Kad je brana otvorena, sasvim je moguće da je voda pocrvenjela od silne krvi. Ali, da bi mlin bio pogonjen krvlju, trebalo bi zaklati nekoliko miliona ljudi. Priča o krvi koja je rijekom tekla tri dana može biti prihvaćena samo kao priča iz „Hiljadu i jedne noći". Ali, to je samo priča, a ne historija.

Govoriti o tome da su „ubijani zarobljenici" je uprošćavanje stvari. U normalnim okolnostima oni bi bili poubijani u potjeri i tada

1 Taberi, 2/561-562.
2 Isti izvor.

niko ne bi postavljao nikakva pitanja. U ovoj bici, Halid je obećao da će poteći rijeka krvi. Uhvaćeni bjegunci, umjesto da budu ubijeni u potjeri, dovođeni su na obalu i ubijani. To je sve što se ima reći o Krvavoj rijeci.

[Ove događaje treba čitati u tadašnjem historijskom kontekstu i u vremenu kada su običaji rata bili sasvim drugačije regulisani, pa tako i pitanje ratnih zarobljenika. Op. Prev.]

Bitka na Mu'ti, u kojoj se Halid borio još u vrijeme Allahova Poslanika, alejhisselam, je zauzimala posebno mjesto u Halidovim sjećanjima. Nije bilo nikog osim njega da preuzme komandu i spasi muslimansku vojsku od sigurne propasti. Od svih bitaka u Iraku, u njegovom sjećanju će najdublje biti urezana bitka kod Uleisa. Kasnije, kad je operacija u Iraku bila uspješno završena, Halid je pričao svojim prijateljima:

- U Bici na Mu'ti sam slomio devet sablji u svojoj ruci. Ali, nikada nisam sreo protivnike kao što su Perzijanci. A među Perzijancima nisam sreo protivnike kao što su bili oni kod Uleisa.[1]

Ovaj kompliment Perzijancima je tim dragocjeniji što je došao od čovjeka kao što je Halid. Perzijski dvor je sada pred očitom propašću. Car Erdešir je umro. Carstvo nije imalo više armija da ih pošalje u rat protiv Halida. Uleis je bio početak Erdeširovog kraja.

1 Taberi, 2/569.

OSVOJENJE HIRE

Sredinom maja 633. godine (početkom rebiul-evvela 12. godine po Hidžri) Halid je marširao iz Uleisa prema Amgišiji. Zapravo, Uleis je bio njeno predgrađe.[1] Kad je u rano jutro Halid umarširao u Amgišiju, zatekao ju je u potpunoj tišini.

Amgišija je bila jedan od najvećih gradova tadašnjeg Iraka. Skoro da je parirala bogatoj Hiri po svojoj veličini, bogatstvu njenih stanovnika i blještavilu tržnica. Muslimani su zatekli tržnice i zgrade prepune skupocjene i raznovrsne robe, ali ljudima nije bilo ni traga. Sve sami cvijet muškosti iz Amgišije pao je u Uleisu. Oni koji su ostali živi, uglavnom žene, djeca i starci, napustili su grad i sklonili se u okolini. Čuli su da dolazi Halid i muslimanska vojska, pa su od straha pobjegli, držeći se što dalje od puteva. Ime Halid je sada zadavalo neopisiv strah i postalo je psihološki faktor kakav nije bio ni sama muslimanska armija.

Muslimani su uzeli sva dobra Amgišije kao legitiman ratni plijen. Uzeli su sve što se moglo ponijeti i transportovati. Sakupljena bogatstva su bila tolika da su zaprepastila jednostavne ratnike iz pustinje. Nakon što je temeljito pretresao grad i pokupio sva bogatstva iz njega, Halid ga je razorio.[2] Ratni plijen koji je uzet u Amgišiji je premašivao ukupan dotadašnji plijen pokupljen u Iraku. Raspodijeljen je na uobičajen način, četiri petine vojsci, a jedna petina islamskoj državi.

Halifa Ebu Bekr je već navikao primati dobre vijesti o napredovanju muslimanske armije na iračkom frontu. Svaka vijest je bila popraćena ratnim plijenom koji je Halid slao u Medinu. Zaplijenjena dobra su finansijski ojačavala državu i radovala srca muslimana. Halifa Ebu Bekr nikada nije pridavao poseban značaj materijalnim bogatstvima. Ali, ovoga puta je čak i on bio zadivljen pošiljkom iz Amgišije. Pozvao je sve muslimane u džamiju i obratio im se:

- O Kurejšije! Vaš lav je napao druge lavove i savladao ih. Zadugo još nijedna žena neće roditi sina kao što je Halid![3]

Bio je to jedan od najboljih komplimenata koji je Halid ikada dobio.

1 Taberi, 2/563; Tadašnja Amgišija je danas Manišija.

2 Isti izvor.

3 Isti izvor.

Taj dan je bio vrlo težak za Azazbeha, namjesnika Hire. Čuo je o katastrofi koja je zadesila perzijsku armiju u Kazimi, na Rijeci, u Veledži i kod Uleisa. A sada je bilo očigledno da Halid dolazi u Hiru. Ako su velike armije, predvođene najboljim generalima, stradale pod Halidovim jurišima, ima li njegova mala vojska ikakve šanse? Osim toga nije dobio nikakva uputstva od bolesnog cara.

Osim što je bio namjesnik pokrajine, Azazbeh je bio i komandant garnizona Hire. Bio je visoko pozicionirani službenik od 50 000 dirhema. Arapski kralj Hire, Ijas b. Kubejze, bio je samo nominalni kralj, bez stvarne moći. Sa ostalim plemenskim stariješinama on je imao nevažne nadležnosti koje su bile u vezi sa nekim plemenskim pitanjima od malog značaja. Zato su tražili od Azazbeha da odbrani Hiru. Kao pravi perzijski sin, Azazbeh je odlučio to i učiniti na najbolji način.

Podigao je vojsku iz garnizona i smjestio je u logor na periferiji Hire. Svog sina je poslao sa odredom konjanika da zaustavi Halidovo napredovanje i savjetovao ga da zagradi Eufrat u slučaju da se Halid odluči na marširanje brodovima. Ovaj mladi oficir je odjahao do mjesta gdje se rijeka Atik uliva u Eufrat, oko 20 kilometara nizvodno od Hire. Tu je formirao bazu odakle je poslao jedan konjički odred kao predstražu na drugu rijeku, još nekoliko kilometara nizvodno, gdje se Badkala uliva u Eufrat, malo uzvodno od Amgišije.[1]

Halid je sada nastavio marširanje prema Hiri. Odlučio je upotrijebiti brodove za transport teških tereta i dijela vojske. Dok je dio vojske jahao na kamilama i konjima, konvoj brodova je plovio Eufratom. Brodovima su upravljali lokalni Arapi. Nisu odmakli daleko kad je nivo vode naglo opao, a brodovi su se nasukali. Azazbehov sin je pregradio Eufrat.

Ostavivši vojsku nasukanu uz obalu Eufrata, Halid je uzeo jedan konjički odred i odjahao prema Hiri. Susreo se sa perzijskim konjanicima koje je, kao predstražu, poslao Azazbehov sin. Ova nezrela vojska nije bila ni do koljena iskusnim muslimanskim veteranima.

1 Rijeka Atik još uvijek postoji. To je vrlo mala rijeka, a u to vrijeme je vjerovatno bila samo kanal. Uliva se u Eufrat oko 2 kilometra od današnje Kadisije, koja je udaljena oko 15 kilometara od stare historijske Kadisije. U donjem dijelu svog toka ova rijeka se zove Dudžejdž. Badkala je bila kanal koji se ulivao u Eufrat kod Amgišije (Taberi, 2/563). Taberi je u ovom slučaju pobrkao Atik i Badkalu.

Prije nego su se uspjeli organizovati, muslimani su ih pobili sve do posljednjeg. Zatim su otvorili branu i nastavili ploviti prema Hiri.

Azazbehov sin nije bio dorastao situaciji. Vjerovao je da je predstraža kod Badkale sasvim dovoljna da iznenadi muslimane, pa se opustio. Tada je došao muslimanski odred. Većina perzijskog odreda je pobijena uključujući i Azazbehovog sina. Nekoliko brzih perzijskih jahača se izvuklo i požurilo prema Hiri da obavijeste Azazbeha.

Sad je Azazbeha spopala višestruka tuga. Ubijen mu je sin, uništena je njegova konjica, a glasnik iz Ktesifona je upravo donio vijest o smrti cara Erdešira. Svjestan težine tereta koji se srućio na njegova pleća, odustao je od odbrane Hire, pregazio Eufrat i sa ostacima vojske se zaputio u Ktesifon.

Halid je nastavio marširanje ka svom cilju. Nije poznato na kom mjestu se njegova armija iskrcala sa brodova, ali se to moralo dogoditi nekoliko kilometara nizvodno od Hire. Očekujući otpor u Hiri, Halid je odlučio ne prilaziti joj sa fronta. Krenuo je lijevo, u polukrugu zaobišao grad i izbio kod Kavarnaka, koji je tada bio gradić u procvatu, oko 5 kilometara sjeverozapadno od Hire.[1] Obišao je Kavarnak i prišao Hiri sa zadnje strane. Podijelio je armiju u nekoliko ešalona i ušao u grad. Svi stanovnici su bili tu. Nisu pobjegli, ali nisu ni pružali otpor, pa ih muslimani nisu dirali.

Uskoro je situacija postala malo jasnija. Hira je bila otvoren grad, bez zaštitnih zidina, ali su unutar grada bile četiri tvrđave. U svakoj tvrđavi je bio stacioniran po jedan odred vojske kršćanskih Arapa. Svakom tvrđavom je komandovao po jedan plemenski starješina. Bijelom tvrđavom je komandovao Ijas b. Kubejz, tvrđavom El Adassijin je komandovao Adij b. Adij, u tvrđavi Benu Mazin je bio Ibn Akal, a u posljednjoj tvrđavi Ibn Bukejla je bio Abdul Mesih b. Amr b. Bukejla.

Na svaku tvrđavu je Halid poslao po jedan odred vojske. Odredima su komandovali Dirar b. Ezver, Dirar b. Hattab, Dirar b. Mukarrin i Musenna. Svaki komandant je opkolio tvrđavu koju je trebalo zauzeti i postavio uslove: primiti islam, ako ne, onda plaćati džizju, ako i to ne, onda sablja. Svakom su dali po jedan dan vremena za razmišljanje. Svi komandanti tvrđava su odbili postavljene uslove.

1 Danas nema nikakvih ostataka od Kavarnaka osim jedne visoke humke.

Idućeg dana je započeo napad na tvrđave. Bijela tvrđava se branila katapultom i strijelcima na zidinama, ali je muslimanski komandant uskoro eliminisao posadu katapulta i strijelce. Slično je bilo i sa ostalim tvrđavama. Uskoro su komandanti tvrđava tražili pregovore.

Iz tvrđave Ibn Bukejla je izašao pregovarač. Vrlo polahko je išao prema muslimanima. Bio je vrlo star, tako da su mu obrve padale preko očiju.[1] Bio je to Abdul Mesih, legenda iračkih Arapa i njihov princ. Kao najstariji i najmudriji čovjek, nije uživao nikakav oficijelni autoritet perzijskog dvora, ali su ga Iračani izuzetno poštovali. Imao je izuzetno razvijen smisao za humor. Postao je poznat još u vrijeme Anuširvana Pravednog, prapradjeda tek preminulog cara Erdešira. Upoznao je Anuširvana neposredno pred njegovu smrt. Abdul Mesih ga je tad upozorio da će se nakon njega Perzijsko carstvo raspasti.

Stari mudrac je polahko prilazio Halidu. Kad je stigao do njega, zaustavio se i tad je započeo vrlo zanimljiv dijalog:

- Koliko godina imaš? – upita ga Halid.

- Dvije stotine.

- Šta je najčudnije od stvari koje si vidio?

- Najčudnije što sam vidio je jedno selo između Hire i Damaska. U to selo je žena putovala noseći sa sobom samo komad hljeba.

Ovim je starac aludirao na neusporedivo blagostanje, pravedni poredak i sigurnost građana za vrijeme vladavine Anuširvana Pravednog. Halid nije shvatio značenje njegovih riječi, pa je pomislio da je starac glupav.

- Izgleda da ti nisi sakupio ništa osim staračke senilnosti. Čuo sam da su ljudi iz Hire lukavi prevaranti. Poslali su mi čovjeka koji ne zna odakle dolazi.

- Komandante – protestovao je starac – ja znam odakle dolazim.

- Pa odakle dolaziš?

- Iz kičme moga oca.

- Odakle dolaziš? – ponovi Halid.

- Iz maternice moje majke.

- Kamo ideš?

1 Ebu Jusuf, 143.

- Idem naprijed.

- Šta je ispred tebe?

- Kraj.

- Gdje stojiš?

- Na zemlji.

- U čemu si?

- U mojoj odjeći.

- Da li ti mene razumiješ?

- Da.

- Samo te želim upitati neke stvari.

- A ja ti želim dati nekoliko odgovora.

- Pričaj mi o nečemu čega se sjećaš.

- Sjećam se vremena kad su kineski brodovi jedrili pored ovih utvrda – reče starac pokazujući na visoke tvrđave, aludirajući pri tom na zlatno vrijeme Anuširvana.

- Pozivam vas Allahu i islamu. Ako prihvatite, bit ćete muslimani. Šta mi dobijemo i vi ćete dobiti, šta mi podnosimo i vi ćete podnositi. Ako odbijete, onda plaćajte džizju. Ako odbijete i džizju, tada ću doći sa ljudima koji više vole smrt nego što vi volite život.

- Ne želimo se boriti protiv vas. Držat ćemo se svoje vjere i plaćat ćemo vam džizju.

Dogovor je postignut i razgovor je završen. Halid je htio otpustiti starca, ali je ugledao malu bočicu koja je visila za pojasom sluge koji je bio u njegovoj pratnji. Halid priđe slugi, uze bočicu i istrese sadržaj bočice u ruku.

- Šta je ovo? – upita Halid.

- To je otrov koji trenutno djeluje.

- Šta će ti otrov?

- Bojao sam se da bi ovaj razgovor mogao završiti drugačije nego što je završio. Ja sam se naživio dovoljno. Radije bih umro nego što bih gledao užase koji bi zadesili moj narod i moju zemlju – reče Abdul Mesih.[1]

1 Ovaj dijalog je preuzet od El-Belazurija, 244 i Taberija, 2/564-566.

Krajem maja 633. godine (sredinom rebiul evvela 12. godine po Hidžri) uslovi predaje su dogovoreni i napisani, pa je ugovor potpisan. Vrata tvrđava su se otvorila i mir je zavladao u Hiri. Cilj koji je halifa odredio je sada postignut, nakon četiri krvave bitke i nekoliko manjih čarki. Muslimani su u džematu klanjali osam rekjata namaza zahvale. Halid je bio imam.

U skladu sa ugovorom, Hira će na ime džizje plaćati 190 000 dirhema godišnje. Bilo je nekoliko dopunskih odredbi u ugovoru. Prva odredba je bila da će Hira dati jedno sedlo muslimanskoj vojsci, jer im je nedostajalo to jedno sedlo.[1] Stanovnici Hire će prikupljati podatke za muslimansku vojsku i bit će vodiči. Tu je bila i odredba o jednoj arapskoj princezi.

Jednom je Allahov Poslanik, alejhisselam, sjedio u Medini i razgovarao sa ashabima na razne teme. Počelo se govoriti o stranim zemljama, pa je Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao kako će muslimani uskoro osvojiti Hiru. Tada je jedan običan, nepismen čovjek rekao:

- Allahov Poslaniče. Kada osvojimo Hiru, mogu li ja dobiti Kiramu, kćerku Abdul Mesiha?

Ovaj čovjek se zvao Šuvejl.[2] Kirama, kći Abdul Mesiha je bila princeza. Ljudi Arabije su pričali da njena ljepota oduzima dah. Smatrana je pojmom ljepote.

- **Bit će tvoja** – uz smiješak mu reče Poslanik, alejhisselam.[3]

Sada je Hira osvojena. Halidovi vojnici su znali da se vode pregovori sa Abdul Mesihom. Šuvejl je bio tu, pa je prišao Halidu:

- Komandante! Kad se Hira preda, mogu li dobiti Abdul Mesihovu kćer za ženu? Allahov Poslanik mi je to obećao.

Halid nije mogao vjerovati da je Allahov Poslanik, alejhisselam, jednu princezu obećao jednostavnom čovjeku, pa ga je upitao:

- Imaš li svjedoke?

- Imam – reče Šuvejl.

Dođoše svjedoci i posvjedočiše da je istina ono što Šuvejl govori. Tad je Halid uključio i ovu tačku kao klauzulu ugovora o predaji.

1 El-Belazuri, 246.
2 Taberi, 2/569. El-Belazuri, 245., bilježi da se zvao Hureim bin Evs.
3 Isti izvor.

Kada je princeza čula ove strašne vijesti, počela je negodovati. Bila je princeza, čitav život je provela u sjaju i bogatstvu, a sada će biti predata običnom Arapu iz pustinje. Da situacija bude još gora, Kirama je bila starica od 80 godina. Nekada je bila najbolja ljepotica, ali je to bilo davno.

- Vodite me njemu – reče princeza – taj prostak je čuo za moju ljepotu kad sam bila mlada i misli da je mladost vječna.[1]

U pratnji sluge, princeza je napustila kuću Bukejla. Šuvejl je nestrpljivo očekivao svoju princezu. Kad se pojavila, zgrozio se ugledavši staro i izborano lice. Ostao je bez riječi. Princeza je prekinula šutnju:

- Kakva ti je korist od jedne starice. Pusti me.

- Ne – reče Šuvejl – pustit ću te pod mojim uslovima.

- Koji su tvoji uslovi? Reci svoju cijenu.

- Neka ne budem sin Šuvejlove majke ako mi dadneš manje od hiljadu dirhema.

- Hiljadu dirhema? - začudi se starica.

- Hiljadu i ni dirhema manje – odgovori Šuvejl.

Za jedan čas princeza mu dade hiljadu dirhema i otkupi se. Zatim se vrati svojoj porodici. Šuvejl se vratio svojim drugovima koji su bili obrazovaniji od njega. Ponosno je ispričao svoju priču. Bio je ushićen cijenom koju je postigao. Njegovi drugovi prasnuše u smijeh:

- Zar samo hiljadu dirhema? Za Kiramu si mogao dobiti mnogo više.

- Nisam znao da postoji veća cifra od hiljade – reče jednostavni Arap.

Halid je čuo za ovu priču, srdačno se nasmijao i rekao:

- Čovjek ima jednu namjeru, ali Allah ima drugu.[2]

Kad je Hira osvojena, Halid se okrenuo ostalim dijelovima Iraka, počinjući od bližih. Napisao je pisma upraviteljima gradova nudeći im uobičajene mogućnosti: islam – džizja – sablja. Sve pokrajine u okolini Hire su pristale na džizju. Ugovori su sačinjeni i potpisani. Sada su uživali muslimansku zaštitu. Ovim ugovorima su svjedočili neki muslimanski službenici među kojima je bio i Halidov brat Hišam.

1 Isti izvor.
2 Taberi, 2/569; El-Belazuri, 245.

Na perzijskom dvoru je situacija postajala sve složenija. Plemići su bili podijeljeni u mišljenjima oko toga ko će naslijediti nedavno umrlog Erdešira. Bili su jedinstveni u neprijateljstvu prema muslimanima, ali je to jedinstvo bilo jalovo. U tako nesređenom stanju, Behmen je preuzeo ulogu komandanta generalštaba perzijskih armija i poduzimao grozničave napore da zaštiti Ktesifon od napada muslimana koji će sigurno uslijediti. Njegov cilj je bio samo odbrana Ktesifona. To je bila realnost. Područje donjeg Tigrisa je izgubljeno.

Halid je slomio četiri moćne perzijske armije. Znao je da neće biti kontraofanzive iz Ktesifona, pa je počeo razrađivati planove o zauzimanju centralnog Iraka. Hira mu je bila baza, a konjicu je prebacio preko Eufrata. Njegovi odredi su jahali centralnim Irakom uz Tigris. Ko je pristao plaćati džizju, ostavljen je u miru, oni koji su odbili, bili su pokoreni i porobljeni. Za komandante mobilnih jedinica postavljeni su najpoletniji komandanti, Dirar b. Ezver, Ka'ka i Musenna. Do kraja juna 633. godine (sredine rebiul-ahira 12. godine po Hidžri) prostor između Tigrisa i Eufrata je bio pod kontrolom muslimana.

Odmah nakon osvajanja, Halid je uspostavio sve organe uprave na teritoriji. Postavio je službenike u svakoj pokrajini. Pratili su plaćanje džizje i prikupljali podatke od široke mreže obavještajne službe, koju su uglavnom sačinjavali lokalni Arapi. Poslao je dva pisma u Ktesifon. Jedno je adresirao na perzijski dvor, a drugo na stanovništvo Ktesifona. Pismo perzijskom dvoru je imalo slijedeći sadržaj:

„U ime Allaha Milostivog Samilosnog. Od Halida sina Velidovog, kraljevima Perzije.

Slava Allahu koji je uništio vaš sistem i spriječio vaše namjere. Da On nije tako učinio, ja bih bio gori prema vama. Pristanite na naše uslove i mi ćemo vas ostaviti u miru. U protivnom ćete biti pokoreni rukama ljudi koji vole smrt kao što vi volite život."[1]

Pismo adresirano stanovništvu Ktesifona je bilo uglavnom iste sadržine sa dodatkom obećanja muslimanske zaštite ako plate džizju. Oba pisma su lokalni Arapi odnijeli u Ktesifon. Odgovora nije bilo.

1 Taberi, 2/572.

ENBAR I AJNU TEMR

Dio centralnog Iraka, između Eufrata i Tigrisa nizvodno od Ktesifona, sada je bio pod kontrolom muslimana. Neaktivnost Perzijanaca je potvrdila Halidove pretpostavke da Ktesifon još zadugo neće moći ometati njegove operacije. Nije bilo nikakvih prijetnji njegovoj bazi u Hiri i putevima prema pustinji. Zato se Halid okrenuo prema sjeveru, gdje njegove trupe još nisu zalazile. Tamo su bila dva mjesta koja su vjerovatno mogla pružiti otpor. Bili su to Enbar i Ajnu Temr. Oba ova mjesta su bila utvrđena, a u njima su bili garnizoni sa snažnim perzijskim trupama i kršćanskim Arapima koji su mogli pružiti snažan otpor. Ovim mjestima su upravljali perzijski službenici (vidi kartu 10 na strani 303).

Halid je odlučio početi sa Enbarom, starim utvrđenim gradom, koji je bio trgovački centar i destinacija karavana iz Sirije i Perzije. Također je bio i poznata žitnica. Krajem juna 633. godine (sredinom rebiul-ahira 12. godine po Hidžri) Halid je krenuo sa polovinom armije, oko 9 000 ljudi, ostavljajući snažan garnizon u Hiri i nekoliko predstraža u centralnom Iraku. Krećući se desnom obalom Eufrata, stigao je pred Enbar i tu prešao rijeku. Zatim je opsjeo grad, koji je bio opasan visokim zidinama, ali je bio i opkopan dubokim kanalima napunjenim vodom. Kanal je bio na dometu strijelaca sa zidina, tako da je prilaz bio onemogućen, a mostovi preko kanala su srušeni.[1]

Enbar je bio glavni grad pokrajine Sabat. Ova pokrajina se pružala između Eufrata i Tigrisa zapadno od Ktesifona. U Enbaru je stolovao namjesnik pokrajine Širzad, koji je bio poznatiji po sklonosti ka nauci nego ratovanju, a trebalo je da odbrani grad. Na raspolaganju je imao snage iz perzijskog garnizona i veliki broj kršćanskih Arapa u koje je imao malo povjerenja.

1 Jedini tragovi koji su ostali od nekadašnjeg Enbara su nekoliko humki oko 5 kilometara od današnje Faludže. Još uvijek se mogu naći komadi stare grnčarije na području koje okružuju humke. Prema Jakutu, 1/367., Perzijanci su ovaj grad nazivali Fejruz Sabur.

Dan nakon dolaska, Halid je krenuo u izviđanje kako bi proučio odbranu tvrđave. Na zidinama grada je vidio hiljade Perzijanaca i Arapa kako nehajno stoje u grupama i posmatraju muslimane kao da gledaju neki turnir.

- Ovi ljudi ne znaju ništa o ratovanju – reče Halid.[1]

Sakupio je hiljadu najboljih strijelaca i objasnio im svoj plan. Doći će do ruba opkopa sa lukovima u kojima neće biti strelice. Na Halidovu komandu će staviti strelice i ispaljivati salvu za salvom na ljude na zidinama.

- Gađajte oči! Ništa osim očiju! - objasnio im je Halid.[2]

Odred strijelaca je prišao opkopu. U njih je buljila publika sa zidina pitajući se šta će slijedeće uraditi. Na Halidov znak hiljade strelica je poletjelo na zidine, zatim još hiljadu i još hiljadu. Za nekoliko sekundi, vojnici na zidovima su ostali bez hiljadu očiju. Gradom su se proširili povici:

- Oči ljudi Enbara su izgubljene!

Radi ovog događaja, bitka kod Enbara je poznata i kao Bitka očiju.[3]

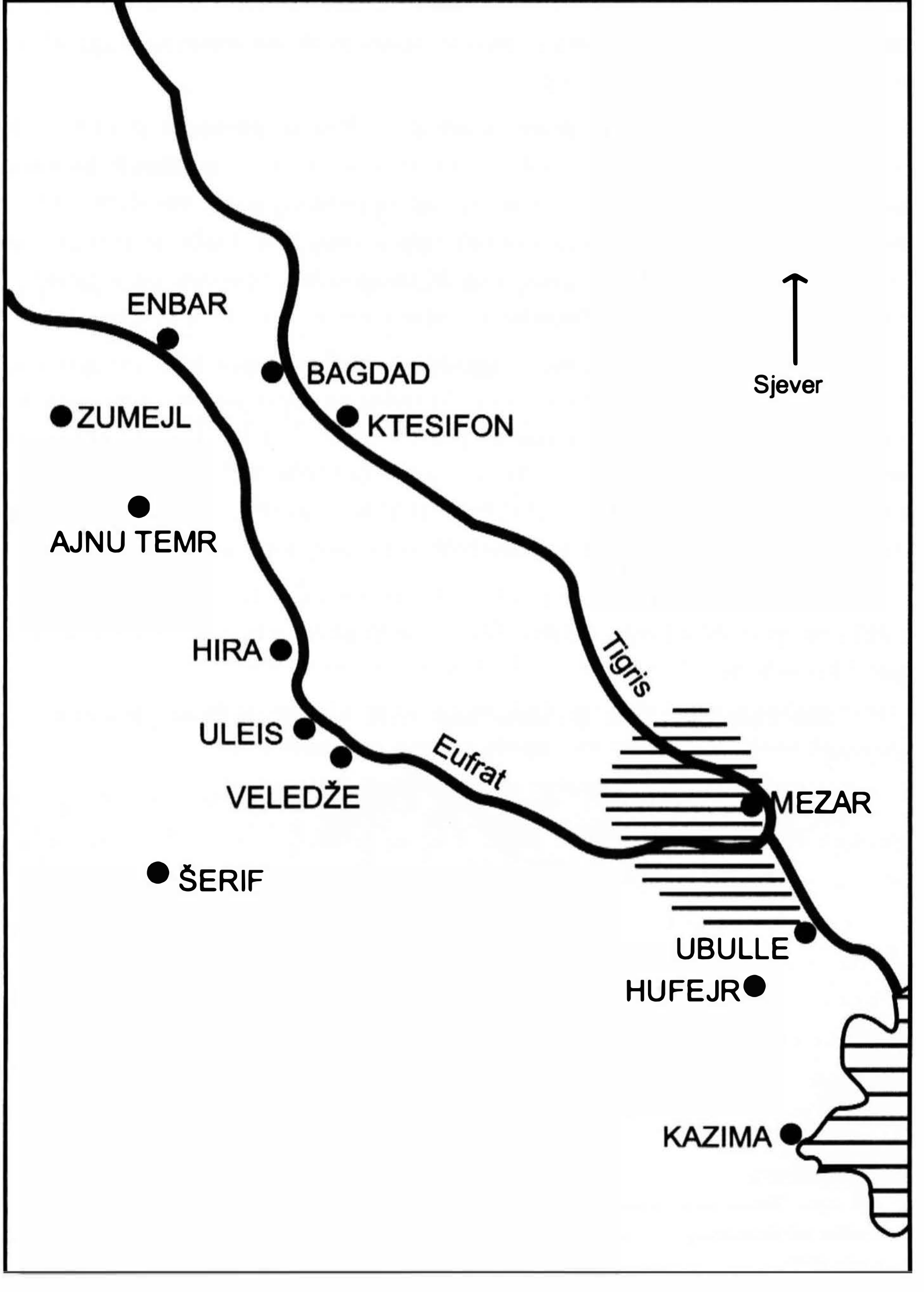
Kad je Širzad čuo za ovu nesreću, poslao je Halidu ponudu za predaju pod određenim uslovima. Halid je odbio i tražio bezuslovnu predaju. Širzad je teška srca odlučio nastaviti sa pružanjem otpora.

Halid se odlučio za juriš na tvrđavu. Morao je preći zidine, što nije smatrao naročito velikim problemom. Prelazak preko opkopa je za njega bio mnogo teži. Kanal je bio dubok i širok i ispunjen vodom. Nije bilo čamaca, niti materijala da bi ih izgradio. Muslimani su bili Arapi iz pustinje i nisu znali plivati, pa je Halid odlučio napraviti most od mesa i kostiju.

Pronašao je mjesto gdje je opkop bio najuži, a bilo je to u blizini vrata tvrđave. Postavio je strijelce tako da eliminišu neprijateljske strijelce kad ovi pokušaju spriječiti prelazak opkopa i naredio da se skupe sve stare i slabe kamile. Muslimani su doveli kamile do opkopa, klali ih i bacali u kanal. Vrlo brzo je načinjen most od zaklanih životinja, pa su muslimani prešli preko ovog mosta od mesa i kostiju.

1 Taberi, 2/575.
2 Isti izvor.
3 Isti izvor.

KARTA 10.
INVAZIJA NA IRAK

Kad su se muslimani spremali da pređu zidine, vrata grada su se otvorila, a Perzijanci su pojurili kroz njih da pobacaju muslimane u kanal. Nakon kratke borbe Perzijanci su se povukli u tvrđavu i zatvorili vrata. Čitavo vrijeme su muslimanski strijelci držali perzijske strijelce pod kišom strijela i tako ih sprečavali da ometaju izgradnju mosta i prelazak preko njega.

Kada je Halid namjeravao izdati naredbu za prelazak preko zida, vrata grada su se opet otvorila. Na njima se pojavio izaslanik Širzada sa novom ponudom za predaju. Širzad je predlagao da muslimani puste Perzijance da izađu iz grada i da odu kamo žele. Halid je procijenio da je to bolje od prelaska zida, koji bi mogao biti opasan, pa je prihvatio ponudu uz uslov da Perzijanci ostave svoje imetke u tvrđavi.

Širzadu je bilo neobično drago što je Halid uopće htio pregovarati, pa je pristao na njegove uslove. Slijedećeg dana su perzijski vojnici sa svojim porodicama napustili grad i otišli u Ktesifon. Muslimani su ušli u Enbar. Bilo je to u drugoj sedmici jula 633. godine (krajem rebiul-ahira 12. godine po Hidžri). Tokom nekoliko slijedećih dana, Halid je primao delegacije susjednih plemena koja su se pokorila.

Kad je Širzad stigao u Ktesifon, Behmen ga je žestoko ukorio. Kao svaki nesposobni komandant, Širzad je svaljivao krivicu na svoje trupe. Govorio je:

- Bio sam okružen ljudima koji nisu odani. Njihovi korijeni su arapski.[1]

Nakon što je postavio upravnika Enbara, Halid je napustio grad, prešao Eufrat i marširao ka jugu. Kad se približio Ajnu Temru, našao je pravu armiju Arapa u borbenom poretku duž puta.

Ajnu Temr je bio veliki grad okružen plantažama hurmi. Vjeruje se da je dobio ime po ovim hurmama, jer Ajnu Temr u prijevodu s arapskog jezika znači „izvor hurmi".[2] Zaštićen garnizonom perzijskih vojnika i kršćanskih Arapa, ovaj grad je bio u boljoj poziciji za odbranu nego što je to bio Enbar. Komandant grada je bio Mehran b. Behram Džabin. Bio je sposoban vojskovođa i političar. Garnizon grada

1 Taberi, 2/575.

2 Od Ajnu Temra nije ostalo ništa osim plantaža. Nalazio se oko 20 kilometara sjeverozapadno od današnjeg Šisasa, koji se i danas naziva Ajnu Temr. Ali, pravi Ajnu Temr je bio malo dalje.

je bio veći, a Arapi u njemu su pripadali plemenu Nemr i smatrali se najboljim. Ovi Arapi su sa žudnjom čekali da se u prvim redovima bore protiv muslimana, a njihov komandant je bio poznati Akka b. Ebi Akka.

Kada je stigla vijest o dolasku muslimanske vojske, Akka je otišao kod perzijskog komandanta i rekao mu:

- Arapi znaju kako se bori protiv Arapa. Pusti me da se obračunam sa Halidom.

- Istina. Ti bolje znaš kako se boriti protiv Arapa. A kad dođe do borbe sa nearapima, onda ste kao i mi – složio se Mehran - idi i bori se protiv Halida. Ako ti bude trebala pomoć, mi ćemo čekati ovdje.[1]

Nekoliko perzijskih službenika je stajalo kod Mehrana dok je razgovarao sa Akkom. Kad je Akka otišao, upitali su Mehrana:

- Šta te je navelo da onako razgovaraš sa onim psom?

- Pustite tu stvar meni. Planiram ono što je najbolje za nas, a najgore za njih. Ako oni pobijede, pobjeda će biti i naša, a ako izgube, oslabit će Halidovu vojsku. Tad ćemo se boriti protiv umornog neprijatelja – objasni Mehran.[2]

Perzijanci su ostali u gradu, a kršćanski Arapi su krenuli naprijed za oko 20 kilometara. Akka je rasporedio vojsku u borbeni poredak.

Kada je Halid stigao da se suoči sa Akkom, bio je iznenađen arapskom vojskom rapoređenom protiv njega, jer se u svim dosadašnjim bitkama u Iraku borio sa pomiješanom vojskom Arapa i Perzijanaca. Rasporedio je vojsku u centar i dva krila i stao na čelo centra. Na bojnom polju, na čelu kršćanskih Arapa stajao je Akka. Halid je odlučio uhvatiti Akku živog.

Dao je uputstva komandantima krila da na njegov znak uspostave borbeni dodir sa neprijateljskim krilima ali ne napadajući punom snagom prije nego on napadne sa snagama u centru. Na Halidov znak krila muslimana su krenula naprijed i borba je počela. Akka je bio zbunjen što muslimanske jedinice u centru ne napadaju. A onda je Halid, sa čuvarem iza sebe napao Akku.

1 Taberi, 2/576.
2 Taberi, 2/577.

Halidov čuvar se borio protiv nekolicine ratnika koji su okruživali Akku, a Halid i Akka su započeli dvoboj. Akka je bio hrabar i vješt borac. Davao je sve od sebe, ali ga je Halid uskoro savladao i zarobio. Kad su Akkini ratnici vidjeli da im je komandant zarobljen, mnogi od njih su se predali, a ostali su pobjegli. Muslimani su zarobili još nekoliko neprijateljskih oficira.

Kada su se ostaci kršćanskih Arapa vratili u Ajnu Temr, zatekli su ga praznog. Perzijanci su otišli. Mehran je poslao jednog izviđača da ga izvijesti o toku bitke. Izviđač se ubrzo vratio i izvijestio Mehrana o katastrofi koja je zadesila kršćanske Arape. Mehran je brzo sakupio vojsku i odmarširao za Ktesifon. Shvativši da su napušteni, kršćanski Arapi se zatvoriše u grad i pripremiše za opsadu.

Muslimani su uskoro stigli i opsjeli grad. Isturili su Akku i ostale zarobljene oficire i naredili im da paradiraju oko zidina kako bi ih njihova vojska sa zidina vidjela u ponižavajućem stanju. To je ostavilo snažan utisak na branioce Ajnu Temra pa su predložili pregovore, ali je Halid odbio. Rekao im je da neće biti nikakvih pregovora. Ako hoće, mogu se predati bez ikakvih uslova. Kršćanski Arapi su nakon rasprave zaključili da je bezuslovna predaja ipak bolja od borbe i da tako postoje neke šanse da prežive. Ako budu pružali otpor, muslimani će ih sigurno kad-tad savladati i pobiti do posljednjeg. Krajem jula 633. godine (sredinom džumadel - ula 12. godine po Hidžri) branioci grada su se bezuslovno predali.

Halid je naredio da se poubijaju svi oni koji su se borili protiv muslimana, kao i oni koji su pokušali odbraniti grad.[1] Akka b. Ebi Akka je također ubijen. Ostali su zarobljeni i zajedno sa svim dobrima iz grada raspodijeljeni kao ratni plijen.

U gradu je bio manastir u kome su muslimani našli četrdeset dječaka koji su pohađali školu za svećenike. Svi su odvedeni u roblje. Među njima je bio jedan dječak koji se zvao Nusajr. Nusajr je kasnije dobio sina Musaa koji je postao namjesnik Sjeverne Afrike. Ovaj Musa je pokrenuo Tarika b. Zijada na osvojenje Španije.

Nakon nekoliko dana provedenih u rješavanju administrativnih pitanja, Halid se pripremio za povratak u Hiru. Tek što je krenuo pre-

1 Taberi, 2/577.

ma Hiri, dobio je pismo u kome se traži od njega da hitno krene prema Sjevernoj Arabiji, jer je tamo muslimanima bila potrebna njegova pomoć. Halid odmah promijeni pravac kretanja i uputi se prema novom cilju. Bio je to Devmetul Džendel.

PONOVO
DEVMETUL DŽENDEL

Devmetul Džendel je bio jedan od većih trgovačkih centara Arabije nadaleko poznat po bogatim i prometnim tržnicama. Takođe je bio važan komunikacioni centar na raskrsnici puteva za Siriju, Irak i centralnu Arabiju. Ranije smo govorili o Halidovom boravku u Devmetul Džendelu još za vrijeme Allahova Poslanika, alejhisselam, kad je uhvatio Ukajdara b. Abdul Malika, komandanta tvrđave. Ukajdar je tad primio islam i zakleo se na vjernost Allahovu Poslaniku, alejhisselam. Kad je Arabiju zahvatio val odmetništva od islama, Ukajdar je prekršio zakletvu i odmetnuo se. Sada je vladao svojom kneževinom koja je bila kršćanska i paganska.

Nakon što je Halid krenuo prema Jemami, halifa Ebu Bekr je poslao Ijada b. Ganema da pokori Devmetul Džendel i plemena Sjeverne Arabije. Halifa je vjerovatno namjeravao poslati Ijada u Irak da pomogne Halidu, ali tek nakon što obavi zadatke kod Devmetul Džendela. Ijad je naišao na snažan otpor plemena Kalb koje je nastanjivalo ovo područje i područje Istočne Sirije. Rasporedio je snage oko tvrđave i opsjeo je. Međutim, opsada nije bila potpuna, pa nije davala željene razultate. Nakon nekoliko sedmica opsade, obje strane su bile umorne, a rješenja nije bilo na vidiku.

Tada je jedan od muslimanskih oficira rekao Ijadu:

- Mislim da bi nam trebala jača sila da obavimo ovaj zadatak. Traži pomoć od Halida.[1]

1 Taberi, 2/578.

Ijad je pristao i poslao pismo u kome je objasnio kompletnu situaciju. Halid je dobio ovo pismo u trenutku kad je napuštao Ajnu Temr. Nije dugo razmišljao. Situacija na iračkom frontu je bila stabilna. Imao je sposobne oficire koji su se mogli nositi sa Perzijancima u slučaju da poduzmu kontranapade. Opunomoćio ju Ka'ku da ga mijenja u njegovom odsustvu i krenuo prema Devmetul Džendelu sa 6 000 vojnika. Umjesto pisma, poslao je Ijadu slijedeće stihove:

„Dok galopiraju konji, stani
Na leđima im jašu lavovi sjajni
Sa isukanim britkim sabljama
Jedni za drugim, sve u četama."

Halidov dolazak je napravio uzbunu među braniocima tvrđave Devmetul Džendela. Kršćani u tvrđavi su shvatili da su im izgledi za odbranu sada daleko slabiji. Poslali su glasnike u susjedna plemena. Kršćanski Arapi su srčano primili poziv u pomoć pa su sakupili veliki broj ratnika uglavnom iz plemena Gassan i Kalb i pridružili se braniocima tvrđave. Ijad je sada bio u još težoj situaciji, pa je sa nestrpljenjem očekivao Halidov dolazak.

Kršćanske Arape su predvodili dvojica sposobnih vojskovođa: Džudi b. Rebia i Ukajdar. Jedini od svih koji je imao iskustva sa Halidom je bio Ukajdar. Kad je čuo za Halidov dolazak iz Ajnu Temra, Ukajdar se odmah razbolio. Sazvao je sve plemenske starješine i obratio im se:

- Ja znam o Halidu više nego iko od vas. Niko nije sretan kao što je on. U ratovanju mu niko nije ravan. Ko god mu se do sad suprotstavio, bio jak ili slab, sigurno je izgubio. Poslušajte moj savjet i sklopite mir sa njim.[1]

Pošto je prijedlog s prezirom odbijen, Ukajdar je potpuno izgubio živce. Ni po koju cijenu se neće još jednom suočiti sa Halidom. Zato je jedne noći kradom napustio tvrđavu i krenuo cestom za za Jordan. Ali, bilo je kasno. Halidova vojska je upravo stizala. Prethodnica vojske je išla malo naprijed i naletjela na Ukajdara. Odmah ga uhvatiše i dovedoše pred Halida.

1 Taberi, 2/578.

Ponovo je Ukajdar stajao pred Halidom. Kao i mnogi drugi očajnici, Ukajdar se pomalo nadao da će se opet nekim čudom izvući. Što se tiče Halida, situacija je bila vrlo jasna. Bio je svjedok kad je Allahov Poslanik, alejhisselam, jednom oprostio Ukajdaru. Sada je on prekršio zakletvu na vjernost i postao odmetnik. Presuda je bila brza. Ukajdar je pogubljen po hitnom postupku.

Slijedećeg dana Halid je stigao. Odmah je preuzeo komandu nad operacijom. Naredio je da se započne sa potpunom opsadom. Blokirao je sve puteve ka utvrdi i potpuno je opkolio. Dio snaga je ostavio u rezervi. Odlučio je još ne napadati, jer je unutar utvrde bila velika koncentracija snaga, pa bi napad prouzročio teške gubitke. Odlučio je čekati i izmoriti branioce, nadajući se da će prije ili kasnije napustiti tvrđavu i boriti se na otvorenom. Tad će napasti i zauzeti tvrđavu.

Kad je Ukajdar pobjegao, Džudi b. Rebia je preuzeo komandu nad utvrdom. Čekao je da muslimani napadnu, ali uzalud. Čakao je još nekoliko dana, ali nije vidio nikakvih naznaka da muslimani namjeravaju napasti. Izgubio je strpljenje i odlučio okušati sreću. Podijelio je snage u dva ešalona. Prvi ešalon će napasti Ijadaove snage na cesti za Arabiju, a drugi ešalon će napasti Halida na sjevernoj strani.

Ijad je uspio odbiti napadače. Nakon što su izgubili nekoliko ljudi, povukli su se u tvrđavu i zatvorili vrata. Ovaj ešalon je imao sreće, jer se susreo sa relativno neiskusnim Ijadom, koji ni iz daleka nije bio u Halidovoj klasi.

Drugi ešalon je bio mnogo veći. Njime je komandovao Džudi. Napali su odmah nakon što je napao prvi ešalon. Halid nije paničio. Mirno je stajao i raspoređivao vojsku u borbeni poredak. Vidjevši da Halid ne miče sa mjesta, Džudi se dodatno ohrabri. Dvije vojske se sretoše. Iznenada, muslimani napadoše najvećom mogućom žestinom.

Za svega nekoliko minuta su Halidovi veterani razbili kršćane, a Džudi je zarobljen. Njegova vojska se razbježa i potraži spasa u utvrdi. Ali, muslimani su ih pratili u stopu. Progonili su ih takvom brzinom da su se mnogi pomiješali sa kršćanima. Oni koji su bili u utvrdi shvatili su da će muslimani prodrijeti unutra, pa zatvoriše vrata pred nosom svoje braće. Osjećajući se prevarenim i izdanim, mnogi kršćani se predadoše. Neki su se i dalje opirali, ali su ubrzo savladani. Gorko su se kajali što nisu poslušali Ukajdara, ali je bilo prekasno.

Prva faza Halidovog plana je bila uspješno okončana. Sada je stegao obruč oko utvrde i tako dao do znanja onima unutra da nema nikakve šanse za bijeg. Pozvao ih je na predaju, ali oni odbiše.

Halid je opet ponovio stari trik. Izveo je kršćanskog komandanta Džudija i ostale zarobljenike i natjerao ih da paradiraju oko tvrđave. Nakon nekog vremena, na užas svih branilaca tvrđave, Džudi i ostali zarobljenici su ostali bez glava. Ali, umjesto da klonu duhom kao što se Halid nadao, branioci tvrđave postadoše još odlučniji da se brane do posljednjeg daha.

Opsada je nastavljena još nekoliko dana. Kad je procijenio da su branioci iscrpljeni, Halid je naredio opći napad. Kršćani su se branili, ali muslimani su bili nadmoćniji i odmorniji. Većina branilaca je izginula, a njihove žene i djeca su odvedeni u roblje. Bilo je to u posljednjoj sedmici augusta 633. godine (sredinom džumadel ahira 12. godine po Hidžri).

Nekoliko dana je Halid ostao u području Devmetul Džendela, a onda se vratio u Hiru. Sa sobom je poveo i Ijada. Kad se vratio u Irak, zatekao je malo drugačiju situaciju nego što je bila kad je otišao u Devmetul Džendel. Perzijanci su se ponovo digli na oružje.

POSLJEDNJI OTPOR

Tek što je Halid otišao iz Ajnu Temra prema Devmetul Džendelu, Perzijanci su doznali za to i pomislili da njegov odlazak znači povratak u Arabiju sa velikim dijelom vojske. Perzijanci su smatrali da je to dobra prilika da protjeraju muslimane iz Iraka i vrate izgubljene teritorije. Zapravo Perzijanci nisu bili voljni ponovo se boriti protiv Halida, ali su bili spremni za borbu protiv muslimana bez Halida.

Behmen je počeo raditi na okupljanju nove armije. Organizovao ju je od dijelova preživjelih iz Uleisa, veterana iz perzijskih garnizona širom carstva i od novih regruta. Armija je bila spremna, ali je imala veliki broj regruta u svom sastavu, tako da ni izdaleka nije bila tako kvalitetna kao one ranije, protiv kojih se Halid borio u prošlim bitkama. Behmen je odlučio ne voditi ovu armiju u bitke dok je ne ojača dodatnim snagama kršćanskih Arapa koji su i dalje bili odani carstvu. Pokrenuo je pregovore sa Arapima.

Kršćanski Arapi su rado prihvatili ovaj prijedlog perzijskog dvora. Prihvatili su dijelom zbog poraza kod Ajnu Temra, a takođe su tražili osvetu za ubijanje njihovog vođe Akke. Htjeli su vratiti zemlju koju su izgubili od muslimana i osloboditi drugove koje su muslimani zarobili. Veliki broj plemena se pripremao za rat.

Behmen je podijelio novookupljenu armiju u dva korpusa i poslao ih iz Ktesifona. Jedna je išla prema Husejdu, pod vođstvom Ruzbeha, a druga prema Hanafisu, pod vođstvom Zermehra. Korpusi su bili locirani na različitim područjima zbog lakšeg kretanja i administracije, ali nisu napuštali ova područja dok kršćanski Arapi ne budu spremni za bitku.

Ali, kršćanski Arapi još nisu bili spremni. Organizovali su se u dva korpusa: prvi, pod vođstvom Huzejla b. Imrana, koncentrisao se u Muzeji; drugi, pod vođstvom Rebija b. Imrana, okupio se u dva bliska mjesta – Sanijj i Zumejl. Ova dva korpusa će se, kada budu spremni, pridružiti Perzijancima i formirati veliku, moćnu armiju. Sada je Behmen imao na raspolaganju četiri snažna korpusa (vidi kartu 14 na strani 319).

Dok su ove pripreme trajale, Ka'ka b. Amr je komandovao iračkim frontom u Halidovom odsustvu. Poduzeo je kontramjere. Povukao je nekoliko jedinica koje je Halid poslao preko Eufrata i smjestio ih u Hiru. Poslao je dva odreda naprijed – jedan u Husejd i drugi u Hanafis. Komandantima ovih odreda je naređeno da budu u kontaktu sa Perzijancima u ovim mjestima, da usporavaju njihove pokrete ako odluče krenuti naprijed i da stalno informišu Ka'ku o perzijskim snagama i kretanjima. Dok su ova dva odreda obavljala svoje zadatke, Ka'ka je pripremio ostatak vojske za bitku.

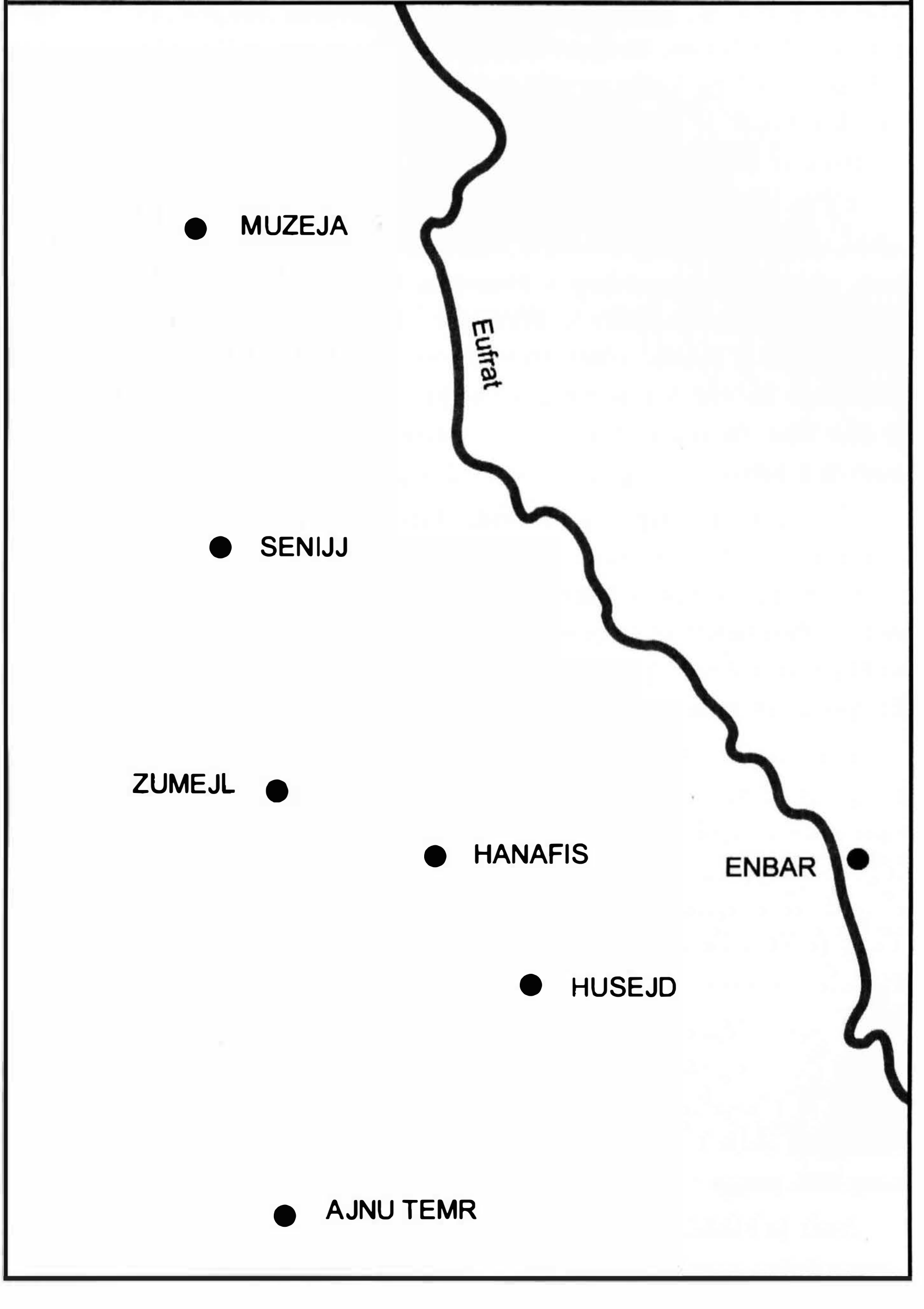
Halid je zatekao ovakvu situaciju pri dolasku u Hiru iz Devmetul Džendela u četvrtoj sedmici septembra 633. godine (sredinom redžepa 12. godine po Hidžri). Situacija bi mogla biti opasna, ali samo ako se četiri perzijska korpusa uspiju ujediniti i poduzeti napad na Hiru. Halidov plan je morao zadovoljavati dva strateška zahtjeva:

a) Spriječiti ujedinjenje četiri carske armije u jednu nepobjedivu armiju
b) Braniti Hiru u jednom sektoru i boriti se protiv neprijatelja u drugom sektoru

Halid je odabrao način koji će postati tipičan za njega. Preuduzet će ofanzivu i uništit će svaku armiju odvojeno. Podijelio je muslimanske garnizone u Hiri na dva korpusa. Na čelo jednog je stavio Ka'ku, a na čelo drugog Ebu Lejlu. Poslao je oba korpusa u Ajnu Temr, gdje će im se i on pridružiti kasnije, kad odmori trupe koje su se borile u Devmetul Džendelu.

Nekoliko dana kasnije cijela muslimanska vojska je bila u Ajnu Temru, osim malog garnizona pod komandom Ijada b. Ganema, koji je čuvao Hiru. Vojska je organizovana u tri korpusa od kojih je svaka brojala po 3000 ljudi. Jedan od tri korpusa je čuvan za rezervu.

KARTA 14.
ZAVRŠNE BITKE U IRAKU

Halid je poslao Ka'ku u Husejd i Ebu Lejlu u Hanafis i naredio im da unište Perzijance u tim mjestima. Ova dva generala će preuzeti i dva odreda koji su već bili u tim mjestima. Halid se odlučio na brzu i istovremenu borbu, tako da ni jedan neprijateljski korpus ne bi mogao pobjeći. Međutim, to se neće dogoditi, jer je put u Hanafis duži nego u Husejd, a Ebu Lejla se nije uspio kretati brže da bi prevazišao ovu razliku. Halid je ostao sa rezervom u Ajnu Temru da spriječi napade na Hiru iz Senijja ili Zumejla.

Ka'ka je marširao iz Ajnu Temra prema Husejdu, a Ebu Lejla za njim, svaki prema svom cilju. Kad se Ka'ka približio svom cilju, Ruzbeh, perzijski komandant u Husejdu, tražio je pomoć od Zermehra, perzijskog komandanta u Hanafisu. Zermehr nije poslao vojsku u Husejd, jer je morao imati Behmenovu dozvolu za to. Lično je otišao u Husejd da vidi šta se dešava i stigao tačno na vrijeme da učestvuje u bici kod Husejda. Bilo je to sredinom oktobra 633. godine (prve sedmice šabana, 12. godine po Hidžri).

Čim je Ka'ka stigao u Husejd, rasporedio je vojsku i napao Perzijance, koji su bili brojniji od muslimana. Ka'ka je ubio Ruzbeha, a Zermehr je izazvao muslimanskog oficira, koji ga je ubio. Ka'ka je pobijedio i Perzijanci su se povukli sa bojnog polja. Ostavljajući za sobom veliki broj mrtvih, povukli su se u Hanafis i tu se pridružili drugom korpusu, ali sada pod komandom generala Mahbuzana.

Preživjeli iz Husejda su stigli u Hanafis malo prije Ebu Lejlinog korpusa. Znali su da se muslimani približavaju. Mahbuzan je bio razuman čovjek pa je izvukao pouku iz poraza u Husejdu i odlučio izbjeći bitku sa muslimanima. Iz Hanafisa je otišao u Muzeju i pridružio se arapskim jedinicama pod komandom Huzejla b. Imrana. Tako je Ebu Lejla stigao u napušteni Hanafis, zauzeo ga i izvijestio Halida o svemu.

U Ajnu Temru, Halid je čuo o porazu Perzijanaca u Husejdu. Zatim je čuo za pokrete drugog perzijskog korpusa zajedno sa ostacima prvog iz Hanafisa u Muzeju. Ktesifon je sada ostao bez odbrane. U Muzeji je sada bila snažna koncentracija Perzijanaca, a koncentarcija arapskih snaga u Senijju i Zumejlu je izgledala kao prijetnja Hiri.

Sada je Halid mogao birati između tri cilja: Glavni grad Ktesifon, Imperijalna armija u Muzejji ili Arapski korpusi u Senijju i Zumejlu.

Razmatrao je mogućnost napada na Ktesifon, ali je odbacio ovu mogućnost iz dva razloga:

a) Prvi razlog, prema Taberiju, je bio taj što se Halid bojao da halifa neće biti zadovoljan ovim napadom. Izgledalo je da halifa Ebu Bekr u tom trenutku to nije želio.[1]

b) Drugi razlog je bio iz čisto vojnih razloga. Idući prema Ktesifonu izložio bi svoj bok i pozadinu jakim snagama u Muzeji.

Ove snage bi ga mogle ugroziti iz pozadine dok bi on napadao Ktesifon, ili bi mogle zauzeti Hiru i tako prekinuti komunikacije sa pustinjom.

Halid je odabrao Muzeju, jer su Senijj i Zumejl bili manje snažne tačke pa bi se njima mogao pozabaviti kasnije. Halidovi obavještajci su utvrdili tačnu lokaciju Perzijanaca u Muzeji. Odlučio je izvesti manevar koji je rijetko kad korišten u historiji ratovanja. Odlučio je napasti istovremeno sa tri pravca i to noću. Ovaj oblik napada je uvijek bio rizičan zbog vrlo otežanog komandovanja, kontrole i koordinacije između ešalona.

Halid je izdao naredbu za pokret. Tri jedinice će se pokrenuti svaka iz svoje baze, Husejda, Hanafisa i Ajnu Temra. Svaka jedinica je išla tačno utvrđenim pravcima koje je Halid strogo odredio. Pravac kretanja je bio između Eufrata i linije Senijj – Zumejl. Jedinice će se sresti određene noći u određeni sat na mjestu nekoliko kilometara od Muzejje. Pokret jedinica je uspješno izveden i tri jedinice su se spojile na dogovorenom mjestu i u dogovoreno vrijeme. Na tom mjestu je Halid izdao naređenja. Odredio je vrijeme i pravce napada za svaki ešalon, odakle će se sručiti na iznenađenog neprijatelja. Ovim je stavio svoje jedinice na test preciznosti. Samo visoko efikasna vojna mašinerija može izvesti takav vremenski usklađen manevar i to noću.

Manevar je izveden. Perzijanci i Arapi su mirno spavali. Prema posljednjim obavještajnim podacima, muslimani su bili daleko i nije postojala opasnost od iznenadnog napada. Imperijalna armija je shvatila da je napadnuta tek kad su se tri ešalona iz tri pravca sručila na njihov logor.

1 O Halidovim operacijama u Iraku vidi bilješku 4. u dodatku B.

U sveopćoj konfuziji, perzijska armija nije mogla čak ni pobjeći. Vojnici su bezglavo trčali i nalijetali čas na jedan čas na drugi muslimanski ešalon. Hiljade Perzijanaca je ubijeno. Muslimani su uništili ovu armiju isto kao i Enderzagarovu u Veledži. Veliki broj vojnika je ipak uspio pobjeći pod okriljem noći, ali je armija kao formacija bila uništena.

Kad je sunce izbilo na istočnom horizontu, u Muzejji nije bilo nijednog živog perzijskog vojnika. Nije nam poznato šta se desilo sa generalom Mahbuzanom, a arapski komandant Huzejl b. Imran je uspio pobjeći i skloniti se u Zumejl.

Bilo je to u prvoj sedmici novembra 633. godine (krajem šabana 12. godine po Hidžri). Manevar je odlično izveden. Vremenska usklađenost je bila perfektna.

Halid se iz Muzejje zaputio prema Senijju, jer mu je bio bliži od Zumejla. Odlučio je ponoviti isti manevar kao i u Muzejji. Opet je manevar izveden perfektno, ali sa još boljim rezultatima. Vrlo malo kršćanskih Arapa je preživjelo ovaj napad. Žene i djeca su odvedeni u roblje. Bilo je to u drugoj sedmici novembra 633. godine (prvoj sedmici ramazana 12. godine po Hidžri).

Halid je sada manevrisao svojom vojskom kao što vrstan šahista pomiče figure na šahovskoj ploči. Dvije ili tri noći kasnije, istu stvar je ponovio u Zumejlu. I ova perzijska jedinica je naprosto progutana.[1]

Kad je raspodijelio ratni plijen u Zumejlu, Halid je krenuo prema Ruzabu, gdje je Akkin sin Hilal sakupio nekoliko arapskih plemena da osveti očevu smrt. Kad su muslimani stigli u Ruzab, tamo nije bilo ni žive duše. U posljednjem trenutku su Arapi odustali i nestali u pustinji.

Halid nije bio osoba koja bi sjedila i uživala u pobjedama. U manje od mjesec dana uspio je uništiti veliku imperijalnu silu u četiri odvojene bitke, operišući na širokom prostoru od oko 180 kilometara. Njegova konjica je bila izuzetno pokretljiva, korišteni su efekti iznenađenja i siloviti napadi.

Ovim je Halid izvršio zadatak koji mu je halifa postavio. Sada više nije bilo snaga koje bi pružale otpor ili bi poduzimale kontraofanzivu. Ktesifon se sada zatvorio kao školjka.

1 Nije moguće odrediti precizne lokacije Hanafisa, Huseida, Muzejje, Sanijja i Zumejla.

Halid je poduzeo još nekoliko manjih napada u nekoliko mjesta između Eufrata i Tigrisa. Uglavnom, nije bilo otpora. Svuda su se mogli čuti pokliči: „Allahu ekber!" Veliki dio stanovništva Iraka je dočekao dolazak muslimana kao Božiji blagoslov. Ponovo je uspostavljen davno iščezli pravedni poredak kojeg već dugo nije bilo od vremena Anuširvana Pravednog.

Ipak, Halid nije mogao mirovati. Ktesifon više nije mogao slati armije i gasiti Halidovu žeđ za bitkama. Sjetio se halifinog naređenja: „Bori se protiv Perzijanaca". Zato je tražio nove ciljeve. Njegovu pažnju je zaokupilo jedno snažno utvrđenje u Firazu. Ova utvrda je bila granica između Perzijskog i Bizantijskog carstva. Bio je to posljednji garnizon zapadno od Ktesifona. Krenuo je prema Firazu i stigao tamo u prvoj sedmici decembra 633. godine (krajem ramazana 12. godine po Hidžri). Tamo je zatekao dva garnizona, perzijski i bizantijski. Ova dva garnizona su predstavljala dva carstva koja su se u dvije posljednje decenije često sukobljavala. Sada su se ujedinili protiv muslimana. Ali, trebale su im i dodatne snage, a to su bili kršćanski Arapi.

Narednih šest sedmica se ništa nije događalo. Dvije vojske su stajale na suprotnim obalama i buljile jedna u drugu. Muslimani su bili na desnoj, a Perzijanci i Bizantijci na lijevoj obali i niko nije htio preći rijeku. A onda, 11. januara 633. godine (15. zul kade 12. godine po Hidžri), Halid je uspio namamiti saveznike da pređu Eufrat. Jedva da su prešli, a Halid ih je napao neobičnom brzinom i silinom. Hiljade njih su ubijeni prije nego što su uspjeli pobjeći.

Ovo nije bila velika niti odlučujuća bitka, niti je bilo mnogo neprijatelja kao što to neki historičari bilježe. Ipak, posebnost ove bitke je ta da je bila posljednja u briljantnoj operaciji zauzimanja centralnog i zapadnog Iraka.

Narednih deset dana Halid je proveo u Firazu, a zatim se muslimanska vojska zaputila u Hiru. Marševska kolona je bila organizovana u čelno osiguranje, glavninu snage i začelno osiguranje. Halid je marširao sa začelnim osiguranjem. Kad je začelno osiguranje kranulo iz Firaza, Halid je sa nekoliko prijatelja skrenuo u pravcu juga. Krenuli su na hadž u Mekku. Ovo je bila mirna avantura. Bio je to skoro pa bijeg.

Precizna ruta Halidovog putovanja na hadž nije poznata. Sve što se zna o tome je da su putovali teškim i nesigurnim terenom gdje se ni jedan vodič ne bi snašao i gdje se čak ni razbojnici nisu usuđivali zalaziti.[1] Ali oni su se usudili. U Mekki su obavili hadž trudeći se da ne budu prepoznati, a zatim se brzo vratili u Irak. Kako brzo su jahali, može se zaključiti po tome da su uspjeli stići začelno osiguranje marševske kolone prije nego je ono ušlo u Hiru. Ujahali su u Hiru kao da su cijelo vrijeme bili tu. Samo je komandant pozadinskog osiguranja znao tajnu, dok su se ostali pitali zašto su Halid i nekolicina njegovih drugova obrijali glave.[2]

Nakon ove avanture, Halid se odlučio na još jednu. Umoran od mira i tišine u Iraku, odlučio je lično predvoditi napad u blizini Ktesifona. Zajedno sa Musennom je odjahao do Bagdada, napao tržnicu i vratio se natovaren plijenom.

Ako je Halid mislio da neće biti prepoznat u Mekki, onda se varao. Tek što se vratio iz Bagdada, zateklo ga je pismo od halife Ebu Bekra u kome ga upozorava da to više ne radi. Zajedno sa ovim upozorenjem, dobio je naređenje da ide u Siriju. Operacija u Iraku je za njega bila gotova.[3]

Invazija na Irak je bila potpun i sjajan uspjeh. Muslimani su se borili u nekoliko krvavih bitaka protiv mnogo snažnije perzijske vojske. U ovim bitkama muslimani nisu samo pobjeđivali, nego su potpuno slomili perzijske armije i arapske pomoćne trupe. U to vrijeme je perzijska vojska bila najmoćnija vojna mašinerija na svijetu.

Halidova strategija u ovoj operaciji je bila zasnovana na neodstupanju od cilja držeći se blizine pustinje. Uvijek se brinuo da ima otvoren put ka pustinji u slučaju da se mora povući. Za njega je pustinja značila sigurnost u koju se Perzijanci ne bi usudili ući. Halid se nije upustio dublje u Irak sve dok nije bio siguran da perzijska armija više nije u stanju zapriječiti puteve ka pustinji.

Perzijska strategija je bila uslovljena potrebom osiguranja granica Imperije. Ovo je dovodilo do bitaka na granici između pustinje i

1 Taberi, 2/583.

2 Sunnet je Allahova Poslanika, alejhisselam, da hadžije nakon obavljenog hadža obriju glave ili se bar podšišaju.

3 Objašnjenja u vezi s datumima bitaka u uperaciji u Iraku vidi bilješku 6. u dodatku B.

plodnih polja, a što je Halidu odgovaralo. Pošto su bili tako ograničeni, Perzijanci su morali planirati bitke u kojima će koncentrisati velike snage. Karin se trebao pridružiti Hormuzu, Behmen se trebao pridružiti Enderzegaru, a Ruzbeh i Zermehr su se trebali pridružiti arapskim snagama u Muzejji, Senijju i Zumejlu. Da su ova pridruživanja ostvarena, čitava operacija bi imala sasvim drugačiji tok. Ali, Perzijanci nisu uspjeli u tome. Halid se suviše brzo kretao i precizno planirao. Na taj način je savladavao jednu po jednu armiju na različitim mjestima i u različito vrijeme.

Osnovni Halidovi instrumenti su bili izvrsni kvaliteti njegovih vojnika i izuzetna pokretljivost trupa. Halid je iskorištavao svoje trupe do granica ljudske i životinjske izdržljivosti. Samo jedan dio muslimanske armije bio je prava konjica. Ostali su jahali na kamilama. Halidova konjica je mogla napasti gdje god bi to Halid poželio, a zatim se brzo prebaciti na drugo mjesto dok se neprijatelj još ne bi sabrao.

Nema pouzdanih podataka o snazi perzijskih armija s kojima se Halid suočavao u mnogim bitkama. Nema ni preciznih podataka o gubicima na obje strane. Sigurno je da su Perzijanci imali ogromne gubitke, posebno u Veledži, Uleisu, Muzejji, Senijju i Zumejlu, gdje su uništavane čitave armije. Perzijske armije sa kojima se Halid suočio u Kazimi, Makilu, Veledži i Uleisu brojale su između 30 000 i 50 000 ljudi. Snaga Perzijanaca je bila dva ili tri puta jača u pojedinačnim bitkama, ali to nije zabrinjavalo Halida i njegove bliže saradnike. Oni su to vrlo uspješno savlađivali. Ovako krupne armije nisu bile nešto neuobičajeno za Perzijance. Muslimanski gubici su bili mali. Ovo zaključujemo na osnovu toga što je tokom čitave operacije muslimanska armija ostala efikasna.

Halid je bio prvi muslimanski komandant koji je osvajao strane zemlje i iscrtao novu političku i religijsku kartu svijeta. Svojoj vojsci nikada nije nametao teškoće koje ni sam nije podnosio. Muslimanska armija je imala negraničeno povjerenje u Allahovu Sablju.

Halid je otpuhao Irak poput strašne oluje. Isto tako će napadati u Siriji. Ali ovoga puta će napasti jednu drugu moćnu imperiju toga vremena, Bizantijsko carstvo.

DIO 4.

OSVAJANJE SIRIJE

RIZIČNI MARŠ

Krajem maja 634. godine u Hiri Halid je otvorio pismo koje je dobio od halife Ebu Bekra. U pismu je stajalo:

„U ime Allaha Milostivog, Samilosnog. Od Allahovog roba Atika, sina Ebu Kuhafe, Halidu, sinu Velidovom. Mir s tobom.

Neka je beskrajna slava Allahu, nema spasioca osim Allaha, neka je Allahov blagoslov na Njegova Poslanika Muhammeda.

Pokreni se i marširaj sve dok ne dođeš do okupljenih muslimana u Siriji, koji su u stanju velike zabrinutosti. Postavljam te za komandanta svih islamskih armija u Siriji i naređujem ti da se boriš protiv Bizantijaca. Ti ćeš biti komandant Ebu Ubejdi i ostalima koji su s njim.

Pokreni se i nastavi velikom brzinom i odlučnošću, o oče Sulejmanov, i obavi svoj zadatak s Allahovom pomoći, neka je Uzvišen On. Savjetujem ti da budeš od onih koji teže ka Allahu.

Podijeli svoju armiju na dva dijela i polovinu ostavi Musenni koji će komandovati trupama u Iraku. Koliko god vojnika ode s tobom, neka toliko ostane kod njega. Nakon što pobijediš, vratit ćeš se u Irak i preuzeti komandu.

Neka te ne obuzima ponos, jer će te prevariti i obmanuti. Nemoj nimalo odugovlačiti.

Znaj, Allahu pripada svaka darežljivost i On je taj Koji nagrađuje."[1]

Tako je Halid postavljen za komandanta muslimanske armije u Siriji.[2]

1 Taberi, 2/608.; Vakidi, Futuhu'š-Šam, 14.

2 Postoje verzije prema kojima se Halid sam postavio za komandanta u Siriji ili da su ga na to mjesto postavili ostali komandanti znajući za njegove sposobnosti. Ove verzije nisu tačne. Halida je po hitnom postupku na ovu dužnost postavio halifa Ebu Bekr.

Odmah je započeo sa pripremama za marširanje. Objasnio je Musenni sadržaj halifinog pisma, podijelio armiju na dva dijela i jednu polovinu predao Musenni. Dijeleći armiju, sve ashabe je ostavio u svojoj polovici vojske. Musenna se na to pobunio i rekao:

- Insistiram na dosljednom tumačenju halifine naredbe. Želim da mi ostaviš pola ashaba. Ako ih budem imao u svojoj vojsci, tada se mogu nadati pobjedama.[1]

Halid priznade da je Musennin zahtjev umjesan, pa izvrši reviziju podjele armije. Dao je Musenni polovinu ashaba. Nakon toga, Halid je bio spreman za marširanje.

Halifa Ebu Bekr je običavao davati uopćena naređenja, kad god je to bilo moguće. Nije ulazio u detalje, osim ako je to morao. Uvijek bi svojim generalima ostavio da sami izaberu geografska područja za svoje zadatke, da sami odaberu ljude, sredstva i načine izvršenja zadatka. Tako je bilo kad je poslao Halida u Irak, a tako je učinio i sada kad ga je slao u Siriju. Zadatak je bio vrlo jasan: Što brže idi u Siriju, preuzmi komandu nad muslimanskim armijama, bori se protiv Bizantijaca sve dok ne pobijediš. Izbor pravca marširanja ka Siriji je prepušten Halidu. Takođe mu nije naznačio ni precizne lokacije gdje se sada nalaze muslimanske armije u Siriji. Jedino što je Halid znao je to da su muslimani sada okupljeni u širem području Basre i Džabije i da tamo mora što prije stići.

Mogao je birati između dva pravca marširanja. Prvi je bio južni pravac preko Devmetul Džendela. Ovim pravcem je pokret bio moguć duž starih i utvrđenih karavanskih puteva za Siriju. To je bio siguran put sa dovoljnim količinama vode na usputnim stanicama i bez rizika od neprijateljskih napada. Ali ovim pravcem bi se putovalo sporo, jer je dosta dug, a halifa je insistirao na brzini. Muslimanske armije u Siriji su bile u opasnosti. Zato je Halid odbacio mogućnost marširanja ovim pravcem.

Drugi pravac je bio sjeverni. Išao je uz Eufrat prema sjeveroistočnoj Siriji. Ovo je takođe bio karavanski put, ali, putujući njime, Halid će biti daleko od ostali muslimanskih armija, a Bizantijski garnizoni na Eufratu će mu priječiti prolazak. Bez sumnje bi se sa njima morao

1 Taberi, 2/605.

boriti, a to sada nije želio. Morao je tražiti druge načine da što prije dovede armiju u Siriju.

Sazvao je ratno vijeće i objasnio situaciju svojim oficirima. Postavio je pitanje:

- Ko nam može naći pravac kretanja prema Siriji tako da izbjegnemo sukobe sa Bizantijcima? Oni će nas sigurno sprečavati na našem putu da pomognemo muslimanima.

- Mi ne znamo ni za jedan drugi put kojim može ići armija, ali znamo za put kojim mugu ići pojedinci. Bojimo se da bi armija mogla zalutati – odgovoriše oficiri.[1]

Halid je bio odlučan da se nađe sasvim novi pravac kretanja, pa je ponovio pitanje. Niko nije progovarao osim Rafi b. Umejr. Objasnio je kako postoji jedan mogući pravac kretanja kroz zemlju Semava. Armija bi mogla iz Hire krenuti prema Kurakiru preko Ajnu Temra i Muzeje. To bi bio jednostavan marš. Kurakir je bila oaza bogata vodom u zapadnom Iraku. Odatle je postojao put prema Suvi koji je prolazio kroz nepristupačnu i bezvodnu pustinju. U Suvi opet ima vode, a jedan dan putovanja prije Suve mogu se naći izvori koji su dovoljni za cijelu armiju. Najopasnija dionica ovog pravca je bila od Kurakira do ovih izvora, a u dužini od oko 200 kilometara. Zatim je Rafi dodao:

- Ovim putem armija ne može putovati. Tako mi Allaha, kad bi se ovuda uputio samo jedan putnik, izložio bi se velikoj opasnosti. Najmanje pet dana bi se izlagao svakojakim opasnostima i to bez kapi vode. Uz to, često bi bio u opasnosti da zaluta.[2]

Oficiri se uglavnom složiše. Ako bi odabrali ovaj pravac, veliki broj vojnika bi umro od žeđi. Nema uopće nikakvog smisla razmatrati mogućnost marširanja ovim pravcem. A tada, na opće iznenađenje njegovih oficira, vrlo mirnim glasom Halid reče:

- Ići ćemo tim pravcem. Budite odlučni. Znajte da će Allahova pomoć doći ako je zaslužimo. Neka se muslimani ne boje ničega sve dok im je Allah na pomoći.[3]

1 Taberi, 2/603.
2 Taberi, 2/609.
3 Taberi, 2/603.

Svi oficiri jednoglasno rekoše:

- Ti si onaj kome je Allah uvijek na pomoći. Uradi kako god hoćeš.[1]

Sa oduševljenjem i optimizmom Halidova armija se poče pripremati za marširanje pravcem kojim nikada ni jedna armija nije prošla i za koji je znao samo jedan čovjek, Rafi b. Umejr (vidi kartu 15 na strani 335).

Krajem juna 634. godine (početkom rebiul ahira 13. godine po Hidžri) Halid je krenuo iz Hire sa vojskom od 9 000 ljudi.[2] U marševskoj koloni nije bilo žena i djece, koji su upućeni u Medinu sigurnim putevima, a odatle su kasnije prebačeni u Siriju. Marševska kolona se kretala preko Ajnu Temra i Muzeje do Kurakira gdje su prenoćili. Ovdje su svi uzeli rezerve vode za narednih pet dana. To bi trebalo biti dovoljno za ljude i životinje.

Slijedećeg jutra, kada je marševska kolona bila spremna za kretanje na rizičnu dionicu, Rafi je došao Halidu i rekao mu:

- Komandante. Ne možeš preći pustinju sa vojskom. Tako mi Allaha, kad bi čovjek bio sam na ovom putu, sigurno bi se izložio velikoj opasnosti.

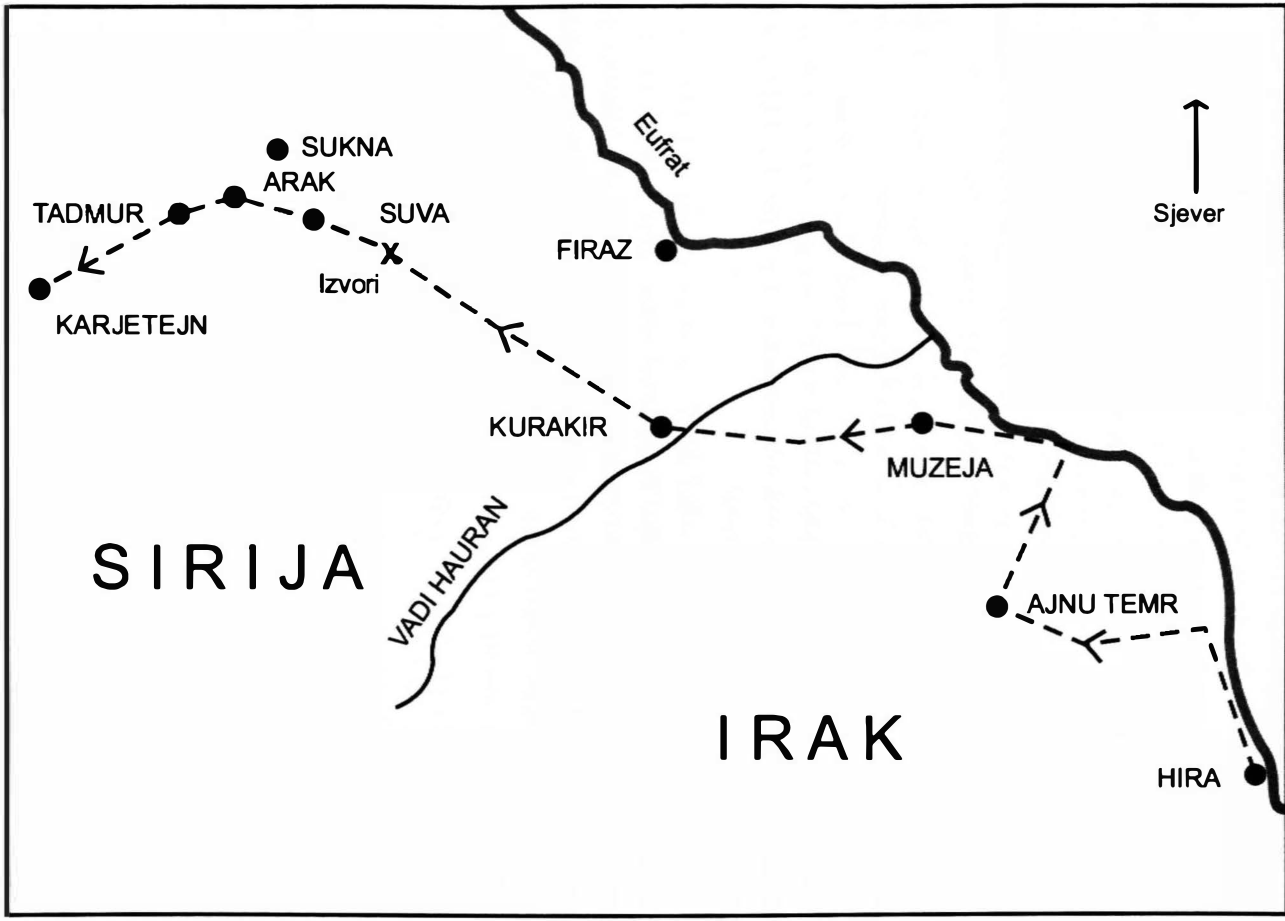
- Teško tebi, o Rafi. Tako mi Allaha, kad bih znao drugi pravac kojim bih mogao brzo stići u Siriju, ja bih išao tim pravcem. Nastavi onako kako je naređeno – odbrusi mu Halid.[3]

Rafi je poslušao komandanta i nastavio voditi marševsku kolonu od 9 000 ljudi kroz pustinju. Kao što je to bio običaj, vojska je jahala na kamilama, a konje su vodili. Bio je mjesec juni, kad sunce nemilosrdno prži pustinjski pijesak uništavajući svaki oblik života. Razborit čovjek se ovuda nipošto ne bi zaputio u to doba godine. Posebno ne u velikim grupama. Ali, razborito postupajući, ljudi nikada nisu postizali velike stvari. Ovi ljudi sada nisu postupali razborito. Bili su to Halidovi ratnici. Ratnici Allahove Sablje. Krenuli su u najteže vojno marširanje koje historija bilježi.

1 Taberi, 2/609.

2 U historijskim djelima, broj vojnika koji je učestvovao u ovom maršu varira. Neki pisci navode 500, 600, 700, 800, 6 000 ili 9 000 vojnika. Tačno je da je bilo 9 000 vojnika. Svi raniji historičari, u svojim opisima operacija u Siriji, navode da je muslimanska vojska koja je došla sa Halidom u Siriju brojala 9 000 vojnika.

3 Taberi, 2/609.

KARTA 15.
RIZIČNI MARŠ

Prva tri dana su prošla bez naročitih poteškoća. Vrućina je bila užasna, a odbljesak sunca skoro nepodnošljiv. Ali su muslimani oguglali na poteškoće i sve je bilo dobro dok je bilo vode. Zalihe vode, koje su planirane da traju pet dana, potrošene su već krajem trećeg dana. Trebalo im je još dva dana da stignu do mjesta gdje je bilo vode.[1]

Marš je nastavljen i četvrti dan. Vrućina je postala još jača. Nije bilo razgovora, jer su ljudi razmišljali o vodi i o strahotama umiranja od žeđi i gubljenja u pustinji. Grozili su se od pomisli šta bi se moglo dogoditi ako njihov vodič Rafi zaluta. Naveče su logorovali, ali niko nije mogao spavati. Mnoge od njih je hvatala agonija izazvana žeđu, pa su muslimani jedino bili sposobni ponavljati: **„Dovoljan je nama Allah i divan je On Gospodar."** (Kur'an; Ali Imran, 173.)

Petog dana ujutro započela je zadnja dionica marša, nakon koje bi trebalo stići do izvora za koje je Rafi znao. Kilometar za teškim kilometrom, sat za satom. Ljudi su se vukli kroz užareni pijesak. Na kraju dana još uvijek su svi bili živi, ali su bili na granicama izdržljivosti. Marševska kolona više nije izgledala kao na početku. Mnogi su zaostajali i sa teškoćom se kretali.

Kad je čelo marševske kolone stiglo do mjesta gdje su trebali biti izvori, Rafi više ništa nije vidio. Patio je od neke očne bolesti, a snažno sunce je to još pogoršalo. Otkinuo je komad turbana, stavio ga preko očiju i zaustavio kamilu. Ljudi koji su ga pratili bili su užasnuti onim što su vidjeli. Pitali su ga:

- O Rafi. Mi smo na rubu života. Jesi li našao vodu?

Ali, Rafi više nije mogao vidjeti. Glasom, koji je više bio promuklo šaptanje, rekao je:

- Tražite dva brdašca koja izgledaju kao grudi žene.

Kolona se pokrenula pa su ubrzo našli ova dva brdašca. Tada im Rafi reče:

- Sada tražite bodljikavo drvo koje izgleda kao čovjek u sjedećem položaju.

---

1 Postoje vjerovanja da kamile u svojoj utrobi imaju naročit rezervoar u kome zadržavaju vodu. Navodno je ta voda potpuno upotrebljiva ljudima ako bi zaklali kamilu i došli do te vode. Neki pisci navode da je ta vještina korištena u ovom maršu. To je samo legenda. Vidi objašnjenje u bilješci 7. dodatak B.

Nekoliko izviđača je odjahalo da traže opisano drvo, ali se vratiše i rekoše da nema takvog drveta.

- Zaista pripadamo Allahu i Njemu ćemo se vratiti. Ako nema stabla koje tražimo, tada ćemo svi pomrijeti. Ipak, potražite još jednom – reče im Rafi.

Ljudi potražiše još jednom i nađoše drvo koje nije više izgledalo kako ga je Rafi opisao.

- Kopajte ispod korijena tog drveta – prošapta Rafi.[1]

Ljudi počeše kopati. Prema riječima Vakidija, voda je potekla kao rijeka.[2]

Ljudi su pili. Čitavo vrijeme su zahvaljivali Allahu i prizivali su blagoslov na Rafija. Napojili su životinje i napunili svoje posude. Onda su se vratili malo nazad i potražili one koji su zaostali. Svi su nađeni živi i dovedeni su do izvora.

Rizični dio marša je bio završen. Nikad prije njih to niko nije učinio. Halidova vojska je stigla na sirijsku granicu, ostavljajući iza sebe bizantijske garnizone. Ostao im je još jedan dan hoda do područja gdje prestaje pustinja, a počinju naselja.

Nije bilo sumnje da je Halidova vojska bila u opasnosti od potpunog uništenja. Halid je shvatio u kakvoj su opasnosti bili tek kad mu je Rafi rekao:

- Komandante. Ja sam samo jednom bio kod ovog izvora i to prije trideset godina. Tada sam bio dječak i putovao sam sa svojim ocem.[3]

Sirija[4] je bila prelijepa zemlja, trgovačka provincija Bizantijskog carstva. Njena umjerena klima, pod uticajem Mediterana, pravo je olakšanje nakon pustinjske žege ili hladnoće sjevera. Antioha, danas turski grad, bila je prijestolnica azijskog dijela Carstva. Nakon Konstantinopolja, današnjeg Istanbula, bila je najvažniji politički centar. Veliki gradovi Halep, Homs i Damask bili su izuzetno bogati, ali i

1 Taberi, 2/609.
2 Vakidi, 14.
3 Taberi, 2/604, 609. Postoje druge verzije u vezi sa pravcem ovog marša, ali te verzije nisu tačne.
4 Termin „Sirija" se u ovoj knjizi ne odnosi strogo na današnju Siriju, nego na šire područje koje Arapi u historijskim djelima nazivaju Šam, a obuhvata današnju Siriju, Palestinu, Jordan i dijelove Iraka.

važni kulturni centri toga vremena. Luke na Sredozemnom moru su primale brodove iz cijelog tada poznatog svijeta.

Postojale su dvije administrativne jedinice u tadašnjoj Siriji. Uža Sirija se pružala od Antiohe i Halepa na sjeveru, pa do Mrtvog mora. Zapadno i južno od Mrtvog mora je bila provincija Palestina u kojoj su bila sveta mjesta sve tri velike vjere i gradovi ravni svakim drugim gradovima bilo gdje u svijetu. Arapi toga vremena su govorili o pokrajini Jordan, ali je to bio samo geografski pojam, a ne administrativna jedinica. Sve to je bilo dio Istočnog rimskog ili Bizantijskog carstva. Napad na Siriju je značio napad na Bizant. Takav poduhvat je bilo vrlo teško izvesti.

Moć Bizantijskog carstva je padala već duže vrijeme, daleko duže nego što je opadala moć Perzije. Perzijsko carstvo je dugo uživalo visoki stepen stabilnosti i snage. Za to je najviše zaslužna dinastija Sasanida koja je u kontinuitetu vladala četiri posljednja stoljeća. Bizantijci, pak, nisu imali tako moćne dinastije. Moć njihovih vladara je bila daleko više ograničena. Kad bi bizantijski car umro, naslijedio bi ga najuticajniji general ili najsposobniji političar.

Ali, armija carstva je uvijek ostajala snažni instrument za vođenje imperijalnih ratova. Nakon perzijske, bila je to najsnažnija ratna mašinerija tadašnjega svijeta. Njihove legije su bile dobro obučene i opremljene, a njihove vojskovođe su bile sposobne, tako da je bizantijska armija zadavala strah ljudima preko čije teritorije bi prolazila. Kao i svaka druga imperijalna armija, bizantijska armija nije bila nacionalna. Bila je sastavljena od mnogih naroda iz mnogih zemalja. U njenim redovima su služili Bizantijci, Slaveni, Franci, Grci, Jermeni, Arapi i mnoga plemena iz dalekih krajeva. Vojnici su bili smješteni u garnizonima u gradovima Sirije, od kojih je većina bila utvrđena.

Sirija je, kao i Irak, dijelom bila zemlja Arapa, posebno u istočnom i južnom dijelu. Arapi su ovdje živjeli još u predbizantijsko doba. Kada je car Konstantin u četvrtom stoljeću proglasio kršćanstvo državnom religijom, Arapi su se pokrstili. Sirijski Arapi nisu bili važan faktor sve do migracije moćnog plemena Gassan iz Jemena u Siriju, što se dogodilo nekoliko stoljeća prije islama. Neko vrijeme se pleme Gassan borilo protiv bizantijskih garnizona, pa su Bizantijci shvatili snagu ovog plemena i dopustili mu da živi u Siriji sa svojim

vlastitim kraljem. Tako je dinastija Gassan postala ugledna u Bizantijskom Carstvu. Gassanski kralj je vladao Arapima u Jordanu i južnoj Siriji sa prijestolnicom u Basri. Zadnji gassanski kralj, koji je vladao za vrijeme Halidove invazije, bio je Džebla b. El Ajhem. Bio je visok skoro kao i Adij b. Hatim kojeg smo spominjali. Kad bi Džebla jahao konja, noge su mu se vukle po zemlji.[1]

Ovo je bila tadašnja Sirija i ovo su bile političke i vojne okolnosti koje su dočekale muslimanske armije u prvim sedmicama trinaeste godine po Hidžri.

Čovjek koji je komandovao prvom ozbiljnom vojnom akcijom u Siriji je bio Halidov imenjak Halid b. Seid. Njegove vojne sposobnosti su bile neuporedivo manje od sposobnosti Halida ibn Velida. Krajem 12. godine po Hidžri (početkom 634.), halifa Ebu Bekr ga je smjestio u Tajmu sa jedinicom vojske koja je trebala služiti kao opća rezerva muslimanske armije.

Dok je bio u Tajmi, Halid b. Seid je napao Siriju, za što je prethodno dobio odobrenje od halife. Ebu Bekr nije imao namjeru ulaziti u Siriju sa malom jedinicom, posebno ne sa nedokazanim vojskovođom. Muslimani nisu znali detalje o vojnoj situaciji u Siriji, pa je halifa Ebu Bekr dopustio Halidu b. Seidu da izvrši nasilno izviđanje, ali ne upuštajući se u ozbiljnije sukobe zbog kojih bi se morao povući u Arabiju.

Halid b. Seid je otišao u Siriju sa malom vojskom i bezglavo napao Bizantijce. Komandant Bizantijske jedinice, sposobni general Bahan, uvukao je Halid b. Seida u zamku jednim briljantnim obuhvatom i okružio muslimane. Halid b. Seid je izgubio prisebnost i pobjegao. Srećom je tu bio Ikrime b. Ebi Džehl, koji je preuzeo komandu i izvukao muslimane iz nevolje koja se mogla pretvoriti u tragediju. Ikrime je spasio muslimane, ali je na ovu jedinicu pala ljaga poraza. Halid b. Seid je sada bio u nemilosti i Ebu Bekr nije tajio prezir prema njemu zbog njegove malodušnosti i neznanja. Kasnije se ovaj čovjek pridružio operacijama u Siriji i saprao ljagu sa svog imena tako što je pao kao šehid u jednoj bici.

Tačna lokacija ove neslavne bitke je sporna. Neki historičari navode da je to bilo u području Merdžu Sufer, južno od Damaska, ali je

1 Ibn Kutejba, 644.

nevjerovatno da je ova ekspedicija mogla prodrijeti tako duboko bez sukoba sa Bizantijcima. Dobra strana ovog neuspjeha je ta što je halifi sada bilo još jasnije da invazija na Siriju neće biti tako lahka.

Kada se halifa Ebu Bekr vratio sa hadža u februaru 634. godine, uputio je opći poziv na oružje. Razlog je bio invazija na Siriju. U to vrijeme je situacija na iračkom frontu bila mirna. Halidove operacije u Iraku su se pokazale kao izvanredni uspjesi. Ne samo da su proširile granice islamske države, nego su i napunile državnu riznicu. Ako su muslimani mogli pobijediti Perzijance, zašto onda ne bi mogli pobijediti Bizantijce, koji nisu bili tako moćni kao Perzijanci. Osim toga, islam je milost za cijelo čovječanstvo i ta milost mora biti svima ponuđena.

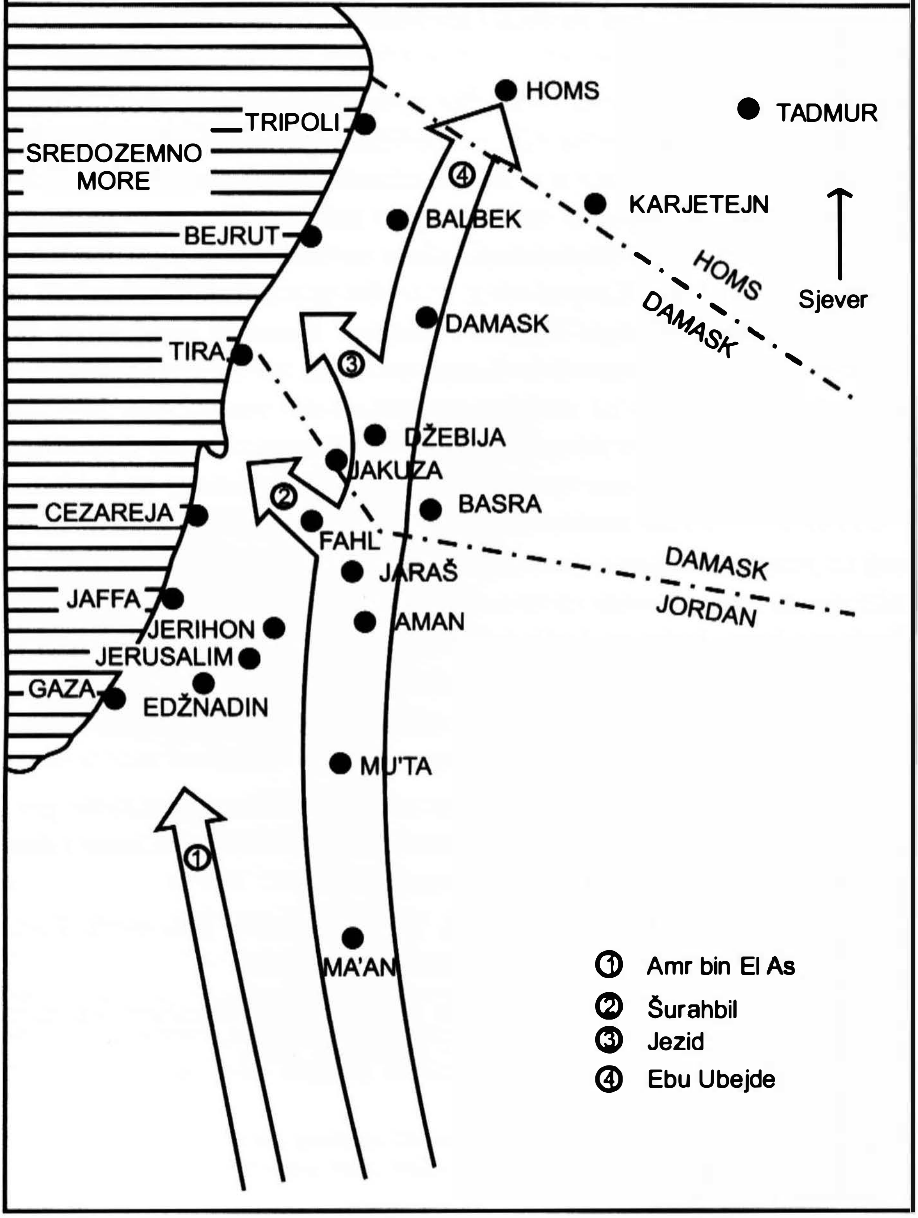
Sva plemena su se rado odazvala halifinom pozivu. Hiljade muslimana su pristizale u Medinu. Dolazili su sa cijelog Arabljanskog poluostrva, čak iz Omana i Jemena. Dolazili su jašući i opremljeni za bitke, vodeći sa sobom žene i djecu. Koncentrisanje vojno sposobnih muškaraca iz cijele Arabije je počelo i završilo u martu 634. godine (muharremu 13. godine po Hidžri).

Ebu Bekr je organizovao raspoloživo ljudstvo u četiri korpusa od kojih je svaki dobio oko 7 000 ljudi. Komandanti korpusa i njihovi ciljevi su bili slijedeći:

1. Amr b. As - Palestina. Kretati se preko puta Eila i preći dolinu Araba.
2. Jezid b. Ebi Sufjan - Damask. Kretati se putem za Tebuk.
3. Šurahbil b. Hasene - Jordan. Kretati se putem za Tebuk poslije Jezida.
4. Ebu Ubejde b. El Džerrah - Homs. Kretati se putem za Tebuk poslije Šurahbila.

Ebu Bekrova namjera je bila napasti Siriju i uzeti što je više moguće teritorije (vidi kartu 16 na stranici 341). Pošto nije imao preciznih obavještajnih podataka o veličini i rasporedu snaga Bizantijaca, Ebu Bekr nije pojačavao ni jedan korpus na račun drugog. Znao je da Bizantijci mogu u bilo koje vrijeme i na bilo kom mjestu koncentrisati snage, pa je komandantima korpusa naredio da budu u neprestanom kontaktu i da su dužni jedni drugima pomoći u slučaju ozbiljnijeg sukoba sa Bizantijcima. U slučaju da se muslimani moraju koncen-

KARTA 16.
PRAVCI NAPREDOVANJA MUSLIMANSKIH KORPUSA
U SIRIJI

trisati za veću bitku, komandant cijele muslimanske vojske u Siriji će biti Ebu Ubejde.

U prvoj sedmici aprila 634. godine muslimanski korpusi su se pokrenuli. Prvi koji je napustio Medinu bio je Jezid. Kada su Jezidove jedinice krenule, halifa ga je pješice pratio i davao mu posljednje upute. To isto je činio i kad su ostali korpusi napuštali Medinu. Njegove riječi su bile slijedeće:

- U svojim marševima ne budite strogi prema sebi i svojoj vojsci. Nemojte biti strogi prema vašim vojnicima i oficirima. Dogovarajte se i savjetujte se sa njima o svim pitanjima. Budite pravedni, a izbjegavajte nasilje, jer nijedan narod koji je nepravedan neće napredovati i neće pobijediti neprijatelja. Kada se suočite sa neprijateljem, ne okrećite mu leđa. Ko god to učini, osim ako želi manevrisati ili se prerasporediti, zaslužuje Allahovu srdžbu. Njegovo prebivalište bit će Džehennem, a grozno li je to mjesto. Kada pobijedite, ne ubijajte žene, djecu i starce i ne ubijajte životinje osim radi hrane. Nipošto ne kršite ugovore koje sklopite. Prolazit ćete pored ljudi koji žive kao isposnici u manastirima, vjerujući da su se odrekli svega radi Allaha. Ostavite ih i nemojte uništavati njihove manastire. Naići ćete na ljude koji su pristaše šejtana i obožavaju krst, koji briju sredinu svojih glava tako da im možete vidjeti tjeme. Napadajte ih sve dok ne prime islam ili plate džizju. Neka se Allah pobrine za vas.[1]

Govoreći ovako, halifa Ebu Bekr je slijedio primjer Allhova Poslanika, alejhisselam, koji je na sličan način ispraćao jednu vojnu ekspediciju. Poslanik, alejhisselam, im je govorio:

- Borite se u ime Allaha. Borite se ali u tome ne prelazite granice. Ne budite izdajnici. Ne sakatite ljude. Ne ubijajte žene i djecu. Ne ubijajte svećenike u samostanima.[2]

Ebu Bekr je hodao pored Jezida narednih četiri kilometra. Kada mu je Jezid predložio da se vrati, halifa mu je rekao:

- Čuo sam da je Allahov Poslanik rekao kako džehennemska vatra neće pržiti noge koje se upraše na Allahovom putu.[3]

1 Vakidi, 4.
2 Ebu Jusuf, 193-195.
3 Isti izvor.

Ovakvim riječima je Jezid ispraćen iz Medine. Invazija na Siriju je započela.

Jezid je brzo marširao cestom za Tebuk. Iza njega je išao Šurahbil, a zatim Ebu Ubejde, svaki sa razlikom od jednog dana. Amr b. As je marširao zapadnim putem za Eilu. Kad je Jezid prošao Tebuk, sreo je neprijatelja. Bili su to kršćanski Arapi koje su poslali Bizantijci kao izviđače. Nakon kraćeg sukoba sa muslimanskom izvidnicom, kršćani su se povukli. Prateći ih, Jezid je stigao do doline Araba u blizini južne obale Mrtvog mora (vidi kartu 16 na strani 341).

Kada je Jezid stigao u dolinu Araba, Amr b. El As je bio u Ejli. Dva korpusa su se srela sa bizantijskim vojskama koje su bile približno jednakih snaga kao i muslimanska. Zadatak ovih bizantijskih jedinica je bio spriječiti prodor muslimana u Palestinu. I Jezid i Amr su porazili Bizantijce i potisnuli ih nanijevši im teške gubitke. Jezid je poslao konjički odred za Bizantijcima koji ih je progonio sve do Dasina u blizini Gaze. Nanijeli su im znatne gubitke, a zatim se odred vratio i priključio Jezidu u dolini Araba. U međuvremenu se Amr pokrenuo kroz dolinu prema sjeveru. Sve ovo se dogodilo dvije sedmice nakon što je muslimanska armija odmarširala iz Medine.

Dok je Jezidov korpus operisao dalje od cilja koji je halifa zadao, Šurahbil i Ebu Ubejde su nastavili marširati sjeverno glavnim putem Mea'n – Muta – Amman. Malo kasnije ih je pratio i Jezid. Do kraja mjeseca safera (početkom maja) Šurahbil i Ebu Ubejde su stigli do područja između Basre i Džebije.[1] Jezid je logorovao negdje u sjeveroistočnom Jordanu, a Amr je čekao u dolini Araba.

Bizantijski car Heraklije je bio u Homsu gdje je planirao kontramjere protiv muslimana. Kada je čuo da je Halid slomio perzijsku armiju, bio je vrlo iznenađen jer nije imao naročito visoko mišljenje o Arapima, dok mu je perzijska moć bila vrlo dobro poznata. Ipak, nije bio naročito zabrinut. Kada su stigle vijesti o neuspjehu Halida b. Seida, samopouzdanje mu je poraslo. Ipak, naredio je da se nekoliko legija stacionira u Edžnadinu, kako bi mogle operisati protiv muslimanskih vojski koje ulaze u Palestinu i Jordan.

1 Mesudi, Murudž, 4/66., postavlja Džebiju oko 3 kilometra od Džasima, nešto zapadno od današnjeg pravca Džasim-Nava. Nakon dolaska muslimana ovo mjesto postaje vojno naselje.

Kada su muslimanski korpusi napustili Medinu, kršćanski Arapi su o tome odmah izvijestili Bizantijce. Znajući namjere muslimanskih korpusa, Heraklije je shvatio njihov dolazak kao direktnu prijetnju njegovim zemljama. Onda je dobio vijesti o porazu njegove jedinice o kojoj smo malo prije govorili. Naredio je da se pošalje veća jedinica u Edžnadin iz garnizona u Palestini i Siriji.

Do tada su muslimanski komandanti već uspostavili kontakte sa domaćim stanovništvom i organizovali obavještajnu službu. Znali su za postojanje bizantijske vojske u Edžnadinu, a zatim su čuli i za pokrete dodatnih legija u Edžnadin. Komandanti svih korpusa su obavijestili Ebu Ubejdu o ovome. Tri muslimanska korpusa su bili blizu jedan drugome. Uglavnom su bili stacionirani u području istočnog Jordana i južne Sirije. Ebu Ubejde je preuzeo komandu nad svim korpusima. Amr b. As je bio odvojen od ostalih korpusa i smatrao je da su posljednji pokreti Bizantijaca upereni protiv njega, pa je zatražio pomoć od Ebu Ubejde.

Sredinom rebiul-ahira 13. godine po Hidžri (treće sedmice maja 634. godine) Ebu Ubejde je poslao pismo halifi Ebu Bekru u kome ga je detaljno izvijestio o situaciji na terenu. Prema procjenama, u Edžnadinu je bilo stacionirano oko 100 000 bizantijskih vojnika, koji su mogli napasti na pravcu gdje je bio Amr b. As ili su mogli manevrisati i napasti krila ili pozadinu ostalih muslimanskih korpusa. Ova procjena o brojnosti Bizantijaca je bila realna, a što ćemo vidjeti kasnije.

Zatim je situacija postala još složenija za muslimane. Bizantijci su neprestano dovodili nove snage i nisu ih namjeravali držati u utvrđenim gradovima i čekati napade muslimana. Koncentrisali su veliku vojsku i namjeravali napasti muslimane na bojnom polju ili ih protjerati nazad u Arabiju. Halifa Ebu Bekr je odbio svaku pomisao o povratku korpusa. Neće se povući pred bizantijskom prijetnjom. Invazija na Siriju je pokrenuta i mora se nastaviti.

Najveći halifin problem je bio glavnokomandujući muslimanske vojske u Siriji. Ebu Ubejde je bio mudar i inteligentan čovjek i vrlo poštovana osoba. Njegova lična hrabrost nije bila upitna, ali, Ebu Ubejde je bio neobično fin, pažljiv i nježan čovjek. Zbog ovih osobina, kao i zbog nedostatka iskustva u vođenju širokih operacija, halifa je sumnjao da je on najpodesnija osoba da u tom trenutku komanduje inva-

zijom na Siriju. Osim toga, bizantijska armija je bila izuzetno moćna, dobro opremljena i moderna.

Zato je Halifa odlučio postaviti Halida za glavnokomandujućeg u Siriji. Halid je nedavno porazio moćnu perzijsku armiju i znao je šta treba raditi. Halifa je rekao:

- Tako mi Allaha, uništiću Bizantijce i šejtanove prijatelje sa Halidom, sinom Velidovim.[1]

Zato je poslao glasnika u Hiru da obavijesti Halida o svojoj odluci.

Slijedeće poglavlje će obrađivati čitav niz događaja koji su vezani za osvojenje Sirije. Postoji mogućnost grešaka u opisima događaja koji će uslijediti zbog neslaganja ranih historičara u vezi sa ovim događajima. Historičari se ne slažu oko mnogih važnih detalja: datuma važnijih bitaka, odnosa suprotstavljenih snaga, redoslijeda bitaka. Postoje i neslaganja oko toga ko je komandovao bitkama. Jedini historičar koji je ove događaje opisao potanko je Vakidi, ali njegove bilješke očito imaju grešaka, jer su zapisane na temelju usmenih kazivanja muslimanskih vojnika koji su učestvovali u događajima. Ponekad se njihova kazivanja ne slažu.

U ovoj knjizi su opisani događaji na osnovu svih raspoloživih dokumenata do kojih se moglo doći. Iz raspoloživih izvora su uzimani oni događaji koji su najrealniji kada se posmatraju sa vojne tačke gledišta. Poštedit ćemo čitaoca suvišnih i opširnih fusnota koje ćemo koristiti samo kad su u pitanju važne činjenice. Na taj način ostavljamo čitaocu da formira svoje mišljenje. A Allah najbolje zna.

1 Taberi, 2/603.

DUBLJE U SIRIJU

Ako su Halidovi vojnici pomislili da će dobiti bar jedan dan odmora nakon napornog marša kroz bespuća pustinje, onda su se prevarili. Slijedećeg jutra je Halid pokrenuo marševsku kolonu prema Suvi. Vojska nije gunđala ni negodovala, jer ni Halidu nije bilo ništa lakše nego njima. Kad je marševska kolona ponovo pokrenuta, Halid je neprestano jahao na raznim pozicijama u koloni. Njegova namjera je bila da ga njegovi vojnici vide da jaše s njima. Tako su dobijali dodatnu motivaciju.

Halid je započeo operacije u Siriji obučen u pancir načinjen od lanaca koji je pripadao Musejlimi Lašcu. Za njegovim pojasom je bila pripasana veličanstvena sablja koja je također pripadala Musejlimi. Bili su to trofeji iz bitke na Jemami. Preko njegovog lancima opletenog šljema je bio omotan crveni turban. Ispod šljema, Halid je uvijek nosio jednu naročitu crvenu kapu. Ko bi se pažljivije zagledao u tu crvenu kapu, mogao je vidjeti nekoliko crnih linija na njoj. Ova crvena kapa je za Halida predstavljala najmoćnije i najcjenjenije od svih oružja koje je ikada imao. Priču o ovoj kapi ćemo dovršiti kasnije. U rukama je nosio crnu zastavu koju je dobio od Allahova Poslanika, alejhisselam, a njezino ime je bilo Orao.

Sa Halidom je marširalo 9 000 neustrašivih boraca prekaljenih u mnogim bitkama. Ni jedan od njih ne bi ni sekunde razmišljao ako bi trebalo položiti život na najmanji mig komandanta. Među njima je bilo nekoliko najhrabrijih oficira toga vremena koji su izvodili nevjerovatno hrabre podvige smijući se smrti u lice. Tu je bio i Halidov sin Abdurrahman, koji je tek napunio osamnaest godina. Tu je bio i sin halife Ebu Bekra, također Abdurrahman. Tu je bio i Halidov zet Rafi b. Umejr, koji je proveo Halidovu vojsku kroz područje koje nikada nijedna vojska nije vidjela. Tu je bio i Ka'ka b. Amr, čovjek kojeg je halifa poslao Halidu kao pojačanje umjesto hiljade ljudi. Tu je bio i jedan mladi čovjek, mršavi i žilavi Dirar b. Ezver, koji će učiniti velike stvari u operacijama u Siriji. Dirar je bio Halidova desna ruka.

U rano prijepodne marševska kolona je bila nadomak Suve (vidi kartu 15 na strani ci 351). Bilo je to prvo naselje na koje su naišli kada su ušli u Siriju. Suva je oaza okružena zelenim livadama po kojima su pasla stada ovaca i ostale stoke. Halid je, za potrebe vojske, po propisu konfiskovao određeni broj grla stoke.

Slijedećeg dana armija je stigla u Arak koji je bio utvrđen grad sa garnizonom kršćanskih Arapa. Utvrdom je komandovao jedan bizantijski oficir. Kršćanska vojska se povukla u sigurnost utvrde, pa su je muslimani opsjeli. Ovdje će Halid prvi put saznati kakav se glas o njemu širio po cijeloj Siriji. Njegova reputacija je bila dovoljna da prisili utvrdu na mirnu predaju.

U Araku je živio jedan stari mudrac. Kada je čuo za dolazak muslimanske vojske upitao je:

- Da li je njihova zastava crna? Da li je njihov komandant visok, snažan, širokih ramena, duge brade i sa nekoliko ožiljaka na licu?

- Tada se čuvajte te vojske – reče starac nakon što mu potvrdno odgovoriše.

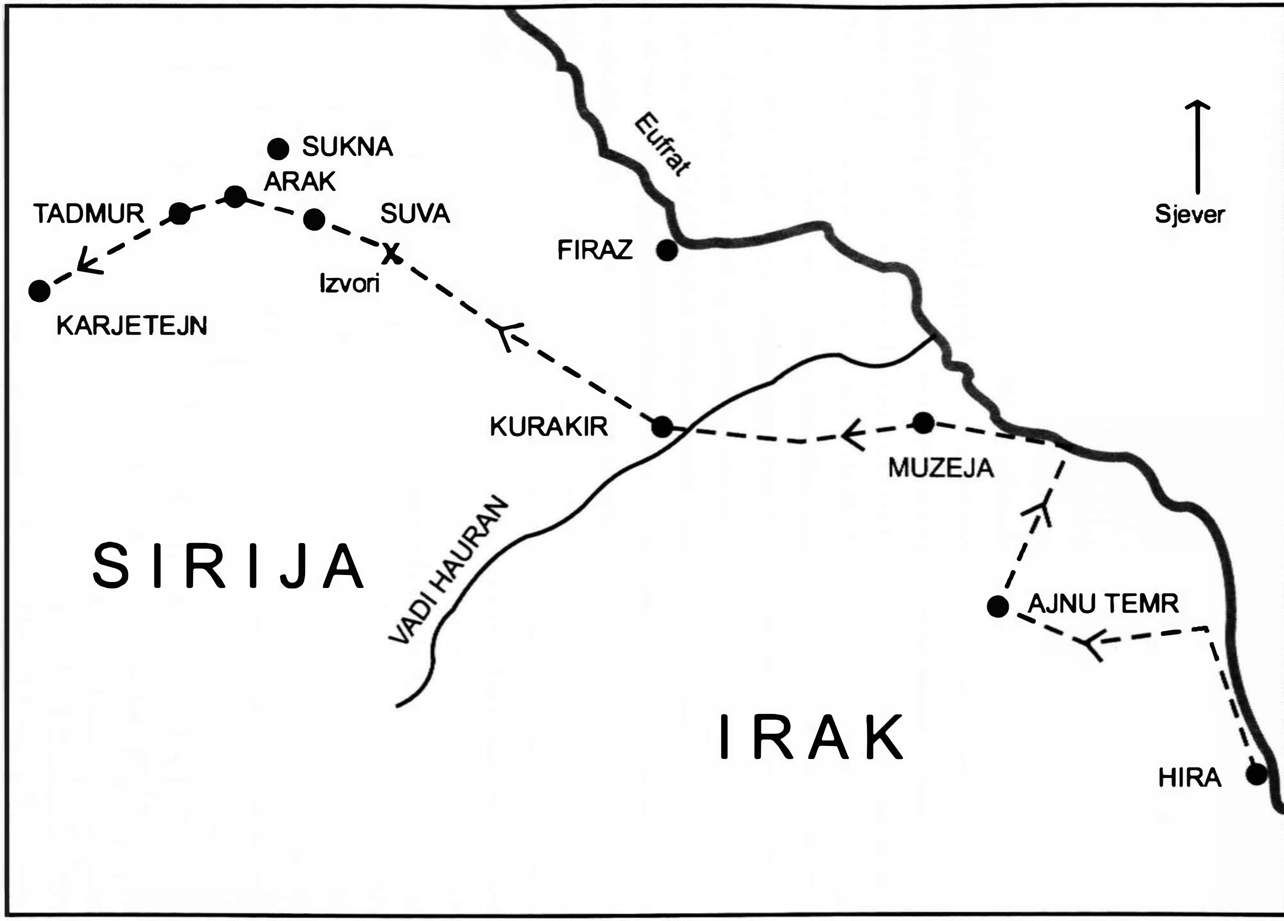
Komandant utvrde je ponudio pregovore. Ostao je zaprepašten kad je čuo muslimanske uslove. Nije mogao vjerovati da će za sigurnost biti dovoljno platiti džizju. Sporazum je postignut, ugovor je sačinjen i potpisan. Grad se predao, a muslimanska vojska je zanoćila van grada.

Slijedećeg jutra je Halid poslao dva odreda da potčine Suhnu i Kadmu (današnji Kudejm). Poslao je jednog jahača da pronađe Ebu Ubejdu u području Džebije i da mu prenese naređenje da ostane na svojoj poziciji i da čeka dalja uputstva. Poslije toga se sa glavninom vojske zaputio prema Tedmuru (Palmira).

Dva odreda koja su poslana u Suhnu i Kadmu obavila su zadatke bez krvoprolića. Stanovništvo se obavezalo plaćati džizju. Odredi su požurili da se priključe glavnini vojske.

Kada se čulo o Halidovom dolasku, garnizon vojske u Tedmuru se sklonio u tvrđavu. Nakon Halidovog dolaska, počeli su pregovori. I ovi pregovori su glatko prošli. Stanovništvo Tedmura je rado pristalo plaćati džizju i uživati zaštitu. Nakon zaključenja ugovora, stanovništvo je ponudilo muslimanima hranu i odmor, a Halid je dobio krasnog konja kao poklon od Arapina koji je zapovijedao gradom.

KARTA 15.
RIZIČNI MARŠ

Odatle se Halid zaputio prema Karjetejnu, čije stanovništvo je pružilo otpor. Ubrzo su savladani. Pokupljen je plijen, uspostavljen poredak i vojska je krenula dalje.

Slijedeće zaustavljanje je bilo u Huvarinu. Oko Huvarina su bila mnogobrojna stada stoke. Muslimanska vojska je počela skupljati stada kao plijen, ali su ih pokušali spriječiti lokalni Arapi pojačani odredima iz plemena Gassan. Ubrzo su njihovi napadi odbijeni, a oni sami pokoreni.

Slijedećeg jutra Halidova vojska se okrenula u pravcu Damaska. Nakon tri dana marširanja stigli su u široki prolaz oko 35 kilometara nadomak grada. Prolaz leži između današnjeg Azra i Kutejfa i blago se diže u brdovito područje. Ova brda su dio gorja Džebelu Šark, ogranak su Antilibanonskog gorja i pružaju se sjeveroistočno prema Tedmuru. U prolazu je Halid zastao i tu je usadio svoju zastavu, po čemu je prolaz dobio ime Senijjetul Ukab, što u prijevodu sa arapskog znači Prolaz Orla. Nakon jednog sata odmora nastavili su dalje prema Guti – širokoj zelenoj ravnici načičkanoj naseljima, u kojoj leži Damask.

Ubrzo su stigli do mjesta Merdž Rahit koji je bio nastanjen Arapima iz velikog plemena Gassan. Upravo tada u Merdž Rahitu se održavao vašar plemena Gassan. U ovom području se skupio veliki broj izbjeglica iz područja kroz koja je Halid nedavno prošao, pa su se pomiješali sa gomilom na vašaru. Pleme Gassan je postavilo nekoliko odreda ratnika sa zadatkom nadgledanja puta iz pravca Tedmura. Ovi odredi su bili toliko snažni da su mogli zaustaviti Halidovu vojsku, ako se usudi krenuti prema Merdž Rahitu da poremeti vašar. Kada je Halidova vojska stigla, kršćanski odredi na putu su im se suprotstavili, ali su bili savladani u nekoliko minuta. Ubrzo su muslimani bili u Merdž Rahitu, napali su vašar, zarobili nekoliko ljudi i pokupili znatne količine dobara, nakon čega su se ulogorili van naselja.

Kada je stigao u ravnicu Gute, Halid je poslao snažne odrede da pročešljaju okolna naselja, pokupe plijen i da mu se kasnije pridruže kod Basre, gdje će mu se pridružiti i Ebu Ubejde. Halid je zaobišao Damask i krenuo prema Basri.

Ebu Ubejde je već zauzeo pokrajinu Hauran, sjeveroistočno od rijeke Jermuk. Pod njegovom komandom su bila tri korpusa, njegov vlastiti, Jezidov i Šurahbilov. Do sada, ovi korpusi nisu naišli na zna-

čajniji otpor, pa tako nije bilo ni jedne značajne bitke. Ali, nisu zauzeli nijedno značajnije naselje niti grad. Ebu Ubejdu je zabrinjavala Basra – prijestolnica velikog plemena Gassan. U Basri su bile stacionirane snažne jedinice kršćanskih Arapa kao i bizantijska vojska, svi pod komandom bizantijskih oficira.

Još dok je Halid bio u području istočne Sirije, Ebu Ubejde je odlučio zauzeti Basru. Poslao je Šurahbila sa 4 000 vojnika da obavi taj posao. Kad se Šurahbil približio gradu, arapske i bizantijske jedinice su se povukle u gradsku tvrđavu misleći da je Šurahbilova vojska samo prethodnica velike muslimanske vojske. Ukupne snage Arapa i Bizantijaca su bile oko 12 000 ratnika. Šurahbil se ulogorio zapadno od grada i rasporedio jedinice oko zidina.

Slijedeća dva dana se ništa nije događalo. Trećeg dana su obavljeni pregovori. Ponuda sa muslimanske strane je bila klasična: islam, džizja ili sablja. Bizantijci su odabrali sablju, pa su izveli vojsku iz tvrđave. Započela je bitka, a Halid se upravo tada približavao Basri.

Jutro je već bilo poodmaklo. Prva dva sata bitke su prošla bez većih pomaka, ali je nakon toga brojčana nadmoć Bizantijaca počela davati rezultate. Uspjeli su obuhvatiti muslimane sa bokova i pritiskati ih sve jače. Muslimani su sada bili okruženi. Borili su se žestinom očajnika. U rano poslijepodne bizantijske snage su sasvim okružile muslimane. Nije bilo nikakvog izlaza. Katastrofa je bila na pomolu. A onda, sasvim iznenada, sa sjeverozapada se začula zaglušujuća grmljavina konjskih kopita. Snažna konjica u punom galopu se velikom brzinom približavala bojnom polju.

Kad je Halid bio na kilometar ili dva od Basre, vjetar mu je donio poznate zvukove borbe. Odmah je naredio juriš prema bojnom polju. Kada su Bizantijci vidjeli galopirajuću muslimansku konjicu, odmah su okrenuli leđa Šurahbilovoj vojsci i pohitali u sigurnost trvrđave. Šurahbilova vojska je bila oduševljena. Allahova Sablja ih je spasila od sigurnog uništenja.

Šurahbil je bio hrabar vojskovođa i izuzetan musliman. Bio je ugledan ashab Allahova Poslanika, alejhisselam, poznat kao pisar Objave. Bio je iskusan komandant. Borio se pod Halidovom komandom kod Jemame i u nekim bitkama u invaziji na Irak.

Šurahbil i Halid se srdačno pozdraviše, a zatim ga Halid upita:

- Znaš li ti, Šurahbile, da je ovaj grad vrlo važna pogranična utvrda? Znaš li da su u njemu velike bizantijske jedinice na čelu sa iskusnim generalom? Zašto si napao sa tako malim snagama?

- Tako je naredio Ebu Ubejde – reče Šurahbil.

- Ebu Ubejde je čovjek savršena karaktera, ali on malo zna o taktici ratovanja – zaključi Halid.

Slijedećeg jutra su se Bizantijci oporavili od jučerašnjeg šoka, pa su odlučili napustiti tvrđavu i ponovo okušati sreću. Sada je Halid preuzeo komandu. Na desno krilo je postavio Rafija b. Umejra, a na lijevo Dirara b. Ezvera. Halid je ostao u centru, a ispred je isturio jedinicu pod komandom Abdurrahmana, sina halife Ebu Bekra. Prije početka bitke Abdurrahman je u dvoboju porazio bizantijskog komandanta, koji je pobjegao u sigurnost svojih legija. Tada je Halid naredio napad. Neko vrijeme su Bizantijci pružali žestok otpor, ali su muslimanska krila opustošila bizantijska, naročito desno krilo pod komandom Dirara. Bio je vreo dan, pa je Dirar skinuo šljem, pancir i na kraju je skinuo i košulju. Bio je go do pojasa. Sada se kretao brže i borio se okretnije. Od sada će to biti njegova tradicija u bitkama u Siriji, na oduševljenje muslimana, a na užas Bizantijaca. Priča o „polugolom vitezu“ će se ubrzo raširiti Sirijom, pa će mnogi Bizantijci okušati svoju sreću u dvoboju sa njim.

Uvidjevši da će biti poraženi, Bizantijci prekidoše bitku i započeše sa povlačenjem u tvrđavu. Halid je bio u centru muslimanskih snaga. Borio se pješice u prvim redovima. U trenutku kad je namjeravao izdati naređenje za opsadu grada, ugledao je konjanika kako jaše kroz redove muslimanske vojske.

Konjanik je bio u ranim pedesetim godinama. Bio je visok, mršav i vrlo žilav čovjek, blago povijen naprijed. Njegovo prekrasno lice sa fino obojenom bradom je odavalo blagost i finoću. U rukama je nosio žutu zastavu koju je ranije Allahov Poslanik, alejhisselam, nosio u Bici na Hajberu. Nosio je lančani pancir ispod kojeg se vidjela jednostavna odjeća. Jahao je prema Halidu sa širokim osmijehom koji je otkrivao nedostatak prednjih zubi. Bio je to Ebu Ubejde, jedan od deseterice obradovanih Džennetom. Izgubio je prednje zube

u Bici na Uhudu, kad je njima zagrizao i iščupao karike lanca koje su se zabile u Poslanikovo, alejhisselam, lice. Od tada je poznat kao „najljepši krezo".[1]

Njegovo pravo ime je bilo Amir b. Abdillah b. El Džerrah. Ebu Ubejde je bio neobično drag Allahovom Poslaniku, alejhisselam, tako da je Poslanik, alejhisselam, jednom rekao:

- Svaki narod ima svoga povjerenika, a naš povjerenik je Ebu Ubejde.[2]

Kasnije su ga ashabi nazivali „Povjerenik ummeta".

Ebu Ubejde je sada bio pod Halidovom komandom, a Halid je u njega gledao sa zebnjom u srcu. Znao je kakav ugled Ebu Ubejde uživa, a i sam ga je izuzetno poštovao. Ebu Ubejde je bio osoba koju je bilo nemoguće ne poštovati. Nije bio siguran kako će Ebu Ubejde reagovati na njegovu novu poziciju. Kada se Ebu Ubejde nasmijao, Halidu je pao kamen sa srca, pa krenu prema njemu i povika:

- Ostani na konju!

Dva generala se rukovaše, pa Ebu Ubejde progovori:

- O oče Sulejmanov! Dobio sam radosno pismo od halife Ebu Bekra kojim me stavlja pod tvoju komandu. Moje srce je radosno zbog toga. Poznate su tvoje ratne vještine.

- Tako mi Allaha, da nije halifina naređenja, ja nikada ne bih preuzeo komandu nad tobom. Ti si mnogo bolji musliman od mene. Tačno je da sam i ja ashab Allahova Poslanika, ali je Poslanik za tebe rekao da si Povjerenik ummeta – odgovori Halid.[3]

Na ovaj način je izvršena primopredaja dužnosti komandanta muslimanske vojske u Siriji.

Tada muslimani započeše opsjedanje Basre. Bizantijski komandant je izgubio svaku nadu. Znao je da su sve jedinice pokrenute prema Edžnadinu. Bilo je malo vjerovatno da će mu u dogledno vrijeme doći pojačanje. Nakon nekoliko dana čekanja grad se predao pod uslovom plaćanja džizje. Bilo je to sredinom jula 634. godine (sredinom džumadel-ula 13. godine po Hidžri).

1 Ibn Kutejba, 248.
2 Isti izvor, 247.
3 Vakidi, 23.

Basra je bila prvi veći grad u Siriji koji su muslimani osvojili. U dva dana borbe, muslimani su izgubili 130 boraca, dok gubici Bizantijaca i kršćanskih Arapa nisu zabilježeni. Halid je pisao halifi i detaljno ga izvijestio o posljednjim aktivnostima. Poslao mu je i dio plijena osvojenog u toku nekoliko prošlih sedmica.

Tek što je Basra zauzeta, Halid je od Šurahbila dobio vijest da se snažne bizantijske legije koncentrišu u Edžnadinu. Oko 90 000 Bizantijaca se skupilo na jednom mjestu. Halidu je to bio znak da ne smije čekati ni jednog časa.

Za to vrijeme Jezid je još uvijek bio južno od rijeke Jermuk, Amr b. El As je bio u dolini Araba, a nekoliko odreda Šurahbilovog i Ebu Ubejdinog korpusa su bili u pokrajini Hauran. Halid je poslao pisma svim komandantima da se odmah pokrenu prema Edžnadinu. Uskoro će se tamo odigrati prva veća bitka između islama i kršćanstva.

BITKA KOD EDŽNADINA

U trećoj sedmici jula 634. godine muslimanska vojska je marširala iz Basre. Marširanje ove vojske nije bilo onakvo kako je uobičajeno kod današnjih modernih armija. Više je ličilo na pokret karavane.

Vojnici muslimanske armije nisu nosili posebne uniforme. Njihova odjeća se jako razlikovala. Muslimanski vojnik je mogao obući šta god je htio, uključujući i odjeću koju su zarobljavali od Perzijanaca i Bizantijaca. Nije bilo nikakvih činova niti oznaka kojima bi se razlikovali komandujući od potčinjenih. Zapravo nije postojala institucija oficira kakva je danas poznata. Oficirstvo je bilo zadatak, a ne čin. Bilo koji musliman se mogao pridružiti armiji bez obzira na njegov položaj u vlastitom plemenu. Služiti u muslimanskoj vojsci je bilo pitanje časti. Musliman koji se borio u muslimanskoj armiji samo jedan dan odmah je sutra mogao biti postavljen za komandanta jedinice koja je ekvivalent današnjem pješadijskom puku pa čak i na višu dužnost. Oficiri su imenovani za određenu bitku ili operaciju. Nakon što bi bitka ili operacija bile završene, oficir bi ponovo bio imenovan za slijedeću bitku, ali ne nužno. Armija je organizovana po decimalnom sistemu. Ovaj običaj je naslijeđe od Allahova Poslanika, alejhisselam.[1] Postojali su komandiri i komandanti koji su komandovali jedinicama od 10, 100, ili 1 000 vojnika. Jedinica od 1 000 ljudi je smatrana regimentom. Grupisanje više regimenti u krupniju jedinicu je variralo od slučaja do slučaja i ovisilo je o prirodi zadatka.

1 Taberi, 3/8.

Nisu postojali nikakvi standardi u vezi sa oružjem i opremom. Vojnici su se borili oružjem koje su imali. Kupovali su ga ili zarobljavali od poraženog neprijatelja. Uglavnom su korištene sablje, koplja, luk i strijela, bodeži. Najčešći dijelovi vojne opreme su bili razni panciri i šljemovi, uglavnom načinjeni od pletenih lanaca. Mogli su biti bilo koje boje i oblika, a većina opreme je zarobljavana od Perzijanaca i Bizantijaca. Većina njih je jahala kamile, a oni koji su imali konje, bili su raspoređivani u konjicu.

Jedna od osnovnih karakteristika pokreta muslimanske armije je bilo nezavisnost o linijama komunikacija. Zbog toga muslimanska armija nije imala logistiku kao zasebnu službu, a nije je ni morala imati. Hranu su nosili sa sobom, a ako bi ostali bez nje, ljudi, žene i djeca bi živjeli od hurmi i vode. Ova armija nije mogla ostati bez namirnica jer nisu ni imali skladišta za njih. Ova armija nije ovisila o putevima. Sve što su imali nosili su na kamilama. Armija se mogla kretati po bilo kojem terenu koji su mogli savlađivati ljudi i životinje. Ova lahka pokretljivost je muslimanskoj armiji davala veliku prednost nad teško pokretnim bizantijskim legijama.

Iako se ova vojska kretala kao karavan i davala utisak nedisciplinovane rulje, sa vojne tačke gledišta ovakav pokret je bio skoro savršen. Ispred marševske kolone je bio isturen vodeći element jačine 1 000 ratnika ili više. Zatim je slijedila glavnina snaga, pa žene i djeca sa teretnim kamilama. Na začelju je bilo pozadinsko osiguranje. Na dugim marševima konji su vođeni. Ako bi se pojavila kakva opasnost, ratnici bi uzjahali odmorne konje i bili bi raspoređeni na mjesto odakle dolazi opasnost. U slučaju nužde cijela jedinica bi za jedan sat mogla naći sklonište na terenu na kojem veća jedinica ne bi mogla operisati. Upravo ovako je muslimanska vojska marširala iz Basre.

Pravac kretanja marševske kolone nije precizno zabilježen, ali se nesumnjivo pružala sjeverno od Mrtvog mora jer je marševska kolona stigla kod Edžnadina prije Amra b. Asa koji im se kasnije pridružio. Halid je stigao u ravnicu Edžnadina 24. jula. Slijedećeg dana je stigao Amr b. As. Njegovoj sreći nije bilo kraja. Nekoliko sedmica je nestrpljivo čekao na susret sa bizantijskim legijama.

Muslimani su se ulogorili. Bila je to armija od 32 000 ljudi. Nikad prije toga muslimani nisu sakupili toliku silu na jednom mjestu za jed-

nu bitku. Logor je bio oko dva kilometra daleko od logora Bizantijaca. Suprotstavljeni logori su formirani kao dvije paralelne linije. Svaka strana je vrlo brzo mogla stupiti na bojno polje bez nepotrebne gužve.

Muslimani su se koncentrisali u Edžnadinu za samo sedam dana, dok su Bizantijci za to potrošili više od dva mjeseca. Bizantijskoj armiji, kao bilo kojoj drugoj savremenoj armiji, trebalo je mnogo vremena za pripreme pokreta. Morala je pripremiti teretna kola i konje, namirnice, oružje, opremu i sve što je trebalo standardizovanoj armiji. U marševskoj koloni Bizantijaca bile su hiljade teretnih kola i kočija, pa su im trebali dobri putevi za pokrete. Ipak, Bizantijci su uspješno koncentrisali snage koje su iznosile 90 000 ljudi. Ovom armijom je komandovao general Vardan koji je bio namjesnik pokrajine sa sjedištem u Homsu. Tu je bio i general Kubuklar u ulozi načelnika štaba. Bio je izaslanik generalštaba Imperijalne armije.

Marširanje prema Edžnadinu za muslimane je bilo stvar izbora. Sve dok su Bizantijci bili u Edžnadinu, muslimanskim korpusima nije prijetila opasnost. Muslimani bi bili u opasnosti samo ako bi se Bizantijci pokrenuli naprijed. Svaki pametan Arap bi se u tom slučaju povukao u istočni ili južni dio Jordana i borio se tako da mu pustinja bude iza leđa. U slučaju nužde, uvijek bi mogao naći sigurnost u pustinji. Muslimani su mogli čekati da se Bizantijci prvi pokrenu.

Zašto su se onda muslimani udaljili od pustinje i zašli duboko u plodna i naseljena područja? Odgovor leži u Halidovoj prirodi. Njegova sudbina je bila bitka i ona ga je privlačila kao magnet. Dvanaest vijekova kasnije, Napoleon je rekao:

- Ništa mi ne čini takvo zadovoljstvo kao dobra bitka.

Tako je bilo i sa Halidom. Da je neko drugi komandovao muslimanskom armijom, pitanje je da li bi muslimani došli pred Edžnadin.

Dugoročno gledano, ova Halidova odluka je bila sasvim ispravna. U Edžandinu su bile stacionirane velike bizantijske snage, a muslimani bi trebalo da ostanu u područjima koja su zauzeli, ali ta područja su bila od male važnosti. Hareklije je imao dobru zamisao. Zato je Halid morao eliminisati Bizantijce u Edžnadinu i tako ostvariti uslove za dalje napredovanje u dubinu Sirije. Tako je Halidova odluka dovela do toga da su se dvije vojske suočile. Obje strane su postavile

osiguranja i predstraže. Oficiri su jahali uokolo i vršili pripreme za predstojeću bitku.

Pogled na ogromni logor Bizantijaca je pomalo negativno uticao na muslimane. Svi su znali da su Bizantijci okupili 90 000 vojnika. Većina muslimana nikada do tad nije učestvovala u velikim bitkama. Oko 9 000 veterana iz operacija u Iraku su bili iskusni, ali čak ni oni se nisu susreli sa ovako brojnom vojskom. Halid je hodao po logoru, posjećivao razne jedinice i obraćao se svojim ljudima:

- Znajte, o muslimani, da nikad do sada niste vidjeli vojsku Bizantijaca. Ako ih Allah porazi vašom rukom, oni nikad više neće stati pred vas. Zato budite postojani u bici i branite vašu vjeru. Čuvajte se okretanja leđa neprijatelju, jer će vam kazna biti Džehennem. Budite oprezni i čvrsti u vašim redovima. Nemojte napadati bez moje naredbe.[1]

U bizantijskom logoru je Vardan sazvao ratno vijeće i govorio svojim generalima:

- O Bizantijci. Cezar vjeruje u vas. Ako budete poraženi, nikad više nećete imati priliku boriti se protiv Arapa. Oni će osvojiti vašu zemlju i preoteti vaše žene. Zato budite čvrsti. Kada napadate, napadajte kao jedan i nemojte rasipati snagu. Uzdajte se u pomoć krsta i zapamtite da je vas trojica na jednog Arapa.[2]

Kao dio priprema za bitku, Halid je odlučio poslati izviđača da izvrši blisko izviđanje bizantijskog logora. Dirar se dobrovoljno prijavio za ovaj zadatak, pa je poslan na izvršenje. Otišao je do malih brda nedaleko od centra bizantijskog logora. Bizantijci su ga primijetili i njih oko 30 je pojurilo da ga uhvate. Kada su se približili, Dirar je požurio prema muslimanskom logoru. Kada su mu se sasvim približili, Dirar je još ubrzao. Namjeravao ih je odvući što dalje od njihovog logora, tako da im ostali ne priteknu u pomoć. Kada su bili dovoljno daleko od svog logora, Dirar ih je napadao jednog po jednog i tako je ubio 19 Bizantijaca, a zatim je odjurio u muslimanski logor. Kada se Dirar vratio, muslimani su bili oduševljeni, ali ga je Halid izgrdio što se upuštao u borbu kad mu je zadatak bio izviđanje.

Saznavši za ovaj događaj, general Kubuklar je poslao jednog kršćanskog Arapa u muslimanski logor da prikupi što više informacija

1 Vakidi, 35.
2 Isti izvor.

o snazi i kvaliteti muslimanske vojske. Kršćanin je bez problema ušao u muslimanski logor, jer je smatran muslimanom. Slijedećeg dana se vratio i raportirao Kubuklaru:

- Noću su kao kaluđeri, a danju kao ratnici. Ako bi sin njihovog vladara počinio krađu, odsjekli bi mu ruku, ako bi učinio preljub, kamenovali bi ga do smrti. Ovakva pravda je uspostavljena među njima.

- Ako je to što kažeš istina, onda je bolje biti pod zemljom nego se suočiti sa tim ljudima na zemlji. Želim da me Bog drži dalje od ovih ljudi, tako da mi ne pomaže protiv njih, niti njima protiv mene – zaključi Kubuklar.[1]

General Vardan je bio potpuno spreman za bitku, ali je Kubuklar bio nervozan.

U rano jutro 30. jula 634. godine (28. džumadel - ula 13. godine po Hidžri), nakon sabaha, muslimani su zauzeli svoja mjesta u borbenom poretku na bojnom polju. Halid im je tada dao detaljna uputstva u vezi sa bitkom. Rasporedio je vojsku muslimana tako da je gledala prema zapadu. Front je bio dugačak oko 9 kilometara. Ovako dugačak front je sprečavao daleko brojnije Bizantijce da obuhvate muslimane sa krila. Muslimanska vojska je bila raspoređena u centar i dva krila. U neposrednoj blizini krila raspoređene su dodatne snage koje bi trebalo da spriječe bizantijske pokušaje obuhvatanja.

Centrom muslimanske vojske je komandovao Muaz b. Džebel, na lijevom krilu je bio Seid b. Amr, a na desnom Abdurrahman, sin halife Ebu Bekra. Osiguranjem lijevog krila je komandovao Šurahbil, a nije poznato ko je komandovao na desnoj strani. Iza centra je postavljeno 4 000 vojnika pod Jezidovom komandom. Oni su bili u ulozi rezerve i obezbjeđenja muslimanskog logora u kojem su bili žene i djeca. Halid je zauzeo mjesto u centru. Pored njega je bilo nekoliko najboljih oficira koji će biti korišteni za dvoboje ili će komandovati grupama za posebne zadatke. Među njima su bili Amr b. As, Dirar, Rafi i Abdullah, sin Omerov.

Kad su Bizantijci vidjeli da su muslimani u borbenom rasporedu, oni su to isto učinili na oko 900 metara daleko od muslimanskog fronta. Formirali su front koji je bio dug kao i kod muslimana, ali sa

1 Taberi, 2/610.

mnogo većom dubinom. Vardan i Kubuklar su bili u centru okruženi čuvarima. Ogromna formacija Bizantijaca je nosila krstove i zastave. Izgledali su zastrašujuće.

Halid je jahao duž fronta i poticao muslimane da se bore na Allahovom putu. Svima je naglasio važnost udruživanja napora i zajedništva:

- Kada budete koristili lukove, odapnite ih tako kao da su odapete iz jednog luka i neka padnu na neprijatelja kao roj skakavaca.

Obratio se ženama u logoru i upozorio ih na oprez za slučaj da Bizantijci prodru kroz muslimanski front. Odgovorile su mu da je to sve što mogu učiniti, pošto im nije dozvoljeno da se bore na prednjoj liniji kao muškarci.

Obje vojske su potrošile dva sata za raspoređivanje u borbeni poredak. Kad je sve bilo spremno, iz bizantijskih redova se pojavio jedan stari biskup sa crnim šeširom na glavi. Kada je stigao na pola rastojanja između armija, progovorio je na savršenom arapskom:

- Koji od vas će doći i razgovarati sa mnom?

Muslimani nisu imali svećenika, tada je komandant armije bio i njen imam. Tako je Halid odjahao do biskupa koji ga upita:

- Jesi li ti komandant ove vojske?

- Takvim me smatraju sve dok sam poslušan Allahu i Njegovom Poslaniku. Ako to prestanem činiti, gubim komandu nad njima i oni me ne moraju slušati – odgovori Halid.

- Zato i osvajate naše zemlje – primijeti biskup, pa nastavi:

- Znaj, o Arapine! Ti osvajaš zemlju u koju se nijedan kralj ne usuđuje ući. Perzijanci su ušli, ali su se vratili poraženi. I drugi su dolazili i borili se protiv nas, ali nisu našli ono što su tražili. Do sada ste nas pobjeđivali, ali pobjeda neće uvijek biti vaša. Moj gospodar Vardan je odlučio biti darežljiv prema vama. Poslao me da vam kažem da, ako povučete svoju armiju nazad, svakom vojniku će dati po jedan dinar, odjeću i turban. A za tebe je pripremio sto dinara, sto odijela i sto turbana. Mi imamo armiju koja je brojnija od atoma. Ova armija nije kao one koje ste ranije sretali. Sa ovom armijom je Heraklije poslao svoje najbolje generale i biskupe.[1]

1 Vakidi, 36.

Kao odgovor, Halid mu je kratko ponudio islam, džizju ili sablju. Bez prihvatanja jedne od tri ponuđene stvari, muslimani neće napustiti Siriju. A što se tiče dinara i odjeće, Halid mu je rekao da će sve to ionako biti muslimansko.

S tim odgovorom se biskup vratio Vardanu, koji je pobijesnio i zakleo se da će uništiti muslimane jednim napadom. Naredio je da se postave strijelci sa lukovima i praćkama na dometu muslimanske vojske. Kada se linija strijelaca formirala, Muaz je htio narediti napad, ali ga je Halid zaustavio riječima:

- Ne dok ja ne naredim, ne dok sunce ne pređe zenit.[1]

Muaz je htio narediti napad jer su Bizantijci sa svojim boljim lukovima mogli gađati muslimane, sa pozicija koje su bile izvan dometa muslimanskih strijelaca, a protiv bizantijskih praćkaša nije bilo adekvatne odbrane. Jedini izlaz je bio približiti im se. Ali, Halid nije htio rizikovati. Prerani napad na dobro raspoređene Bizantijske legije bi mogao biti suviše opasan. Tako je nekoliko sati prije podne bitka započela akcijom bizantijskih strijelaca i praćkaša.

Ova faza bitke je završila sa nekoliko poginulih i mnogo ranjenih muslimana, što je Bizantijcima jako odgovaralo. Muslimani su bivali sve nestrpljiviji i očekivali su naredbu za napad, ali Halid još uvijek nije dozvoljavao. Nestrpljivi Dirar je došao Halidu i rekao:

- Zašto čekamo kad je Svemogući Allah na našoj strani. Neprijatelji će pomisliti da se bojimo. Naredi napad.

Halid je odlučio poslati svoje majstore sa sabljama da izazivaju na dvoboje. U dvobojima će muslimani biti uspješniji, pobit će što je više moguće bizantijskih oficira, što će umanjiti efektivnost njihove vojske.

- Možeš napasti, Dirar – odobri mu Halid.

Dirar radosno potjera konja naprijed. Sada je Dirar imao na sebi pancir i šljem, jer je bilo mnogo neprijateljskih strijelaca. U ruci je nosio štit od slonove kože koji je nekada pripadao Bizantijcima. Približio se njihovim redovima i izazivao na dvoboj.

Nekoliko bizantijskih boraca je istupilo naprijed, a Dirar se skinuo do pojasa, pa su ga prepoznali kao „polugolog viteza“. Za neko-

1 Isti izvor.

liko minuta je Dirar ubio nekoliko neprijateljskih oficira od kojih je jedan bio guverner Amana, a drugi guverner Tiberiusa.

Tad je iz bizantijskih redova izjahalo deset oficira i krenulo prema Diraru. Halid je pokrenuo deset svojih najboljih boraca koji pobiše Bizantijce. Sve više i više boraca je istupalo sa obje strane. Dvoboji su se odvijali tokom naredna dva sata. Za to vrijeme bizantijski strijelci i praćkaši su bili neaktivni. Ova faza je povratila balans između snaga, jer je većina bizantijskih boraca bila ubijena u dvobojima.

Dok su dvoboji još bili u toku, bilo je već rano poslijepodne. Halid je naredio opći napad. Cijeli muslimanski front je krenuo naprijed i sručio se na Bizantijce. Sada se vodila bitka sabljama i štitovima.

Bila je to frontalna borba, bez finih manevara. Nijedna strana nije pokušavala obuhvatiti drugu. Nekoliko narednih sati se vodila teška borba prsa u prsa. A onda su se snage razdvojile. Bili su suviše umorni da bi toga dana išta više uradili.

Gubici Bizantijaca su bili zapanjujuće veliki. Vardan je bio šokiran kada je vidio da je na hiljade njegovih vojnika ubijeno, dok su muslimani imali vrlo male gubitke. Sazvao je ratno vijeće pri čemu je izrazio svoje nezadovoljstvo rezultatima toga dana. Vardan je od svojih oficira tražio prijedloge za rješenje situacije. Bilo je raznih prijedloga. Vardanu se najviše svidio prijedlog da se ubije muslimanski komandant, pa je načinjen plan. Vardan će izjahati naprijed i ponuditi mir. Kada Halid izađe dovoljno blizu, on će ga napasti. Na Vardanov signal će deset vojnika, maskiranih i sakrivenih u blizini, iskočiti i sasjeći Halida na komade. Plan je bio jednostavan i Vardan je pristao. Ljudi će biti raspoređeni tokom noći, a njihove uloge će im biti pažljivo objašnjene.

Bizantijci su u muslimanski logor poslali kršćanskog Arapa Davuda da potraži Halida i razgovara s njim. Trebalo je da mu kaže da je proliveno isuviše krvi i da je dalja borba nepotrebna. Također će mu reći da ga slijedećeg jutra Vardan očekuje da nasamo razgovaraju.

Davud je bio užasnut ovim zadatkom. Znao je za naređenje Heraklija da se bore protiv muslimana i da ih vrate u pustinju, a ne da pregovaraju sa njima. Zato je Davud odbio izvršenje tog zadatka. Tada mu je Vardan objasnio plan urote i da tako nešto nije u suprotnosti s carevim naređenjem. To je bila Vardanova greška.

Sunce još nije bilo zašlo kada je Davud stigao u muslimanski logor. Našao je muslimane još uvijek u borbenom poretku. Tražio je da ga Halid primi. Kada je Halid čuo za to, izašao je pred Davuda i prodorno ga pogledao.

Halid je bio markantna pojava. Preko dva metra visok, snažan i mišićav, ostavljao je snažan dojam na svakog koga bi pogledao. Njegovo vremenom išibano i bitkama izranjavano lice i njegove prodorne oči su nemilosrdno sasijecale onoga koga je Halid smatrao neprijateljem. Jadni Davud je bio užasnut pogledom Allahove Sablje. Sav prepadnut, Davud je rekao:

- Ja nisam ratnik, ja sam samo izaslanik.

- Govori. Ako budeš govorio istinu, preživjet ćaš, a budeš li lagao, poginut ćeš – reče Halid nakon što mu se približio.

- Vardanu je teško palo nepotrebno krvoproliće. On ima spreman ugovor o kome želi s tobom razgovarati. On ti predlaže da se sretnete sami između dvije vojske ujutro i da razgovarate o uslovima mira.

- Ako me tvoj komandant želi obmanuti, znaj, tako mi Allaha, mi smo sama srž strategije i mudrosti. Ako je pripremio tajne planove, to će biti njegov kraj i vaše uništenje. Ako je zaista iskren, mi nećemo prihvatiti nikakav mir ako ne platite džizju. Ako nas pokuša nečim podmititi, mi ćemo to ionako ubrzo uzeti od vas – na brzinu mu izbroja Halid.[1]

Halidove riječi su ostavile snažan utisak na Davuda, koji reče da će prenijeti Vardanu ono što je čuo. Okrenu se i poče se polahko udaljavati. Halid je osjetio da Davud nije bio sasvim otvoren. Davud je polahko koračao i razmišljao. Šta će biti ako muslimani ipak pobijede? Šta će im muslimani učiniti nakon podle prijevare? Davud se naglo okrenu i vrati se pred Halida koji je još uvijek stajao na istom mjestu. Tada mu ispriča sve o Vardanovom planu. Halid obeća da će njemu i njegovoj porodici poštediti živote.

Davud se vratio u logor i rekao Vardanu da je Halid pristao na sutrašnji sastanak sa njim. Vardan je bio vrlo zadovoljan.

Halid odluči lično otići i pobiti deset Bizantijaca koji su već bili raspoređeni u zasjedi. Razgovarao je o tome sa Ebu Ubejdom, koji mu

1 Vakidi, 39.

predloži da pošalje deset ponajboljih ljudi koji će ih pobiti i zauzeti njihova mjesta. Halid pristade i pozva svoje odabrane borce uključujući i Dirara. Nakon što im je objasnio situaciju, Halid im reče da budu spremni sutra u samu zoru. Dirar mu reče da je noć pogodnija za to, pa se Halid složi. Negdje oko pola noći, Dirar sa devetericom muslimanskih ratnika napusti logor.

U sami cik zore Vardan je došao na dogovoreno mjesto najsvečanije obučen i opremljen. Pripasao je sablju ukrašenu dijamantima. Halid je izjahao iz muslimanskih redova i došao do Vardana. Vojske su već bile raspoređene u borbeni poredak kao i juče.

Vardan poče pregovore sa zastrašivanjem. Govorio je o Arapima sa nipodaštavanjem. Naglašavao je jadne uslove pod kojima su živjeli, gladi kojoj su izloženi. Halid mu oštro odgovori:

- O kršćanski psu! Ovo ti je posljednja šansa da prihvatiš islam ili da platiš džizju.

Na to Vardan skoči i uhvati Halida. Počeo je dozivati svojih deset vojnika. Vardan je ugledao deset Bizantijaca kako izlaze iza malog brda. Halid je bio užasnut, očekivao je svoje ljude. Kada se grupa od deset ljudi približila, Vardan je primijetio da je vođa ove desetine go do pojasa.

Tokom noći, Dirar je sa svojom grupom tiho pobio svih deset neprijatelja. Pošto je bio šaljivdžija, Dirar se obukao u odjeću Bizantijca i stavio na sebe njihovo oružje i opremu. Kada se približio, skinuo se do pojasa po svom običaju.

Vardan tada pusti Halida i povuče se nazad. Bio je okružen desetericom muslimana. Dirar je izvukao sablju i krenuo prema Vardanu koji reče Halidu:

- Preklinjem te onim u šta vjeruješ! Ubij me ti! Ne dopusti da mi se ovaj đavo približava!

Halid pogleda Dirara i kimnu glavom. Dirarova sablja bljesnu na suncu, a Vardanova glava se zakotrlja.

Halid je uvijek nastojao iskoristiti svaku situaciju da ostvari taktičku prednost nad neprijateljem. Kada ne bi mogao manevrisati, koristio bi psihološke efekte ubijajući glavnokomandujućeg ili bar nekog visoko pozicioniranog neprijateljskog oficira. Upravo sada je to učinio. Čim je Vardan ubijen, Halid je naredio opći napad. Kom-

pletan muslimanski front se pokrenuo i naprosto gazio Bizantijce, kojima je sada komandovao Kubuklar.

Počela je žestoka borba prsa u prsa. Muslimani su nemilosrdno napadali, a Bizantijci su neko vrijeme odolijevali. Halid i njegovi oficiri su bili u prvim redovima, pa su mnogi bizantijski oficiri pali od njihovih ruku za slavu carstva. Bojno polje je bilo prepuno njihovih leševa.

Kada su obje strane bile na granicama iscrpljenosti, Halid je uveo svoje rezerve u borbu. Ojačani svježim snagama, muslimani uskoro probiše neprijateljski front na nekoliko mjesta i ukliniše se u dubinu njihovog borbenog poretka. Grupa muslimanskih boraca je prokrčila put do Kubuklara. Nađoše ga zamotanog u ogrtač i ubiše ga. Kubuklar je naredio da ga zamotaju, jer više nije mogao gledati pokolj. Kada je Kubuklar pao, Bizantijci počeše bježati sa bojnog polja.

Bježali su u tri pravca. Jedni su bjažali prema Gazi, drugi prema Jaffi, a najviše njih je bježalo prema Jerusalimu. Halid posla nekoliko konjičkih odreda u sva tri pravca da ih progone. Muslimanska konjica je bila žestoka. Pustinja je bila njihov dom. Stizali su ih i ubijali. U ovim potjerama je ubijeno više Bizantijaca nego u dva dana bitke u ravnici Edžnadina. U zalazak sunca potjere su se vratile u logor. Vardanova armija je bila raskomadana.

Bila je to potpuna pobjeda. Bizantijci su se borili u bici raspoređeni kao šahovske figure, za što su bili obučavani i opremljeni. Ne samo da su taktički pobijeđeni nego su nemilosrdno pobijeni. Ova bizantijska armija je prestala postojati kao armija, ali dobar dio njih je ipak uspio naći sigurnost u zidinama Jerusalima. U prvoj velikoj bici između muslimana i Bizantijskog carstva muslimani su pobijedili.

Bila je to strašna borba, bez posebnih manevara. Bizantijska armija je bila suviše brojna i nezgrapna za bilo kakav manevar, dok je muslimanska armija bila suviše mala da bi izdvojila ikakve snage za to. Bilo bi suviše rizično oslabiti centar, krila ili rezervu. U frontalnom sudaru, muslimanska hrabrost i vještina su prevladali brojnost i snagu bizantijskih legija.

Pobjeda kod Edžnadina je otvorila put za osvajanje Sirije. Naravno, ova velika zemlja neće biti osvojena jednom bitkom. Velike imperijalne snage su bile raspoređene na još mnogim mjestima u Siri-

ji. Osim toga, Heraklije je imao na raspolaganju ogromne resurse u svom carstvu, koje se protezalo od Jermenije do Balkana. Prva bitka je bila gotova, a muslimani su sada mogli nastaviti borbu sa većim samopouzdanjem.

Prema Vakidiju, Halid je tri dana nakon bitke pisao halifi i izvijestio ga o 50 000 ubijenih Bizantijaca i 450 ubijenih muslimana.[1] Glavnokomandujući ove armije i izaslanik generalštaba bizantijske armije su ubijeni, kao i nekoliko visoko rangiranih oficira. Takođe je Halid informisao halifu da će ubrzo odmarširati do Damaska. U Medini su ove vijesti primljene sa posebnim oduševljenjem. Javilo se mnogo dobrovoljaca koji će se uskoro pridružiti muslimanskoj armiji. Među njima je bio Ebu Sufjan i njegova supruga Hind. Pridružili su se korpusu njihovog sina Jezida. Ebu Bekr je naredio Halidu da opsjeda Damask sve dok ga ne osvoji. Nakon toga treba nastaviti prema Homsu i Antiohi.

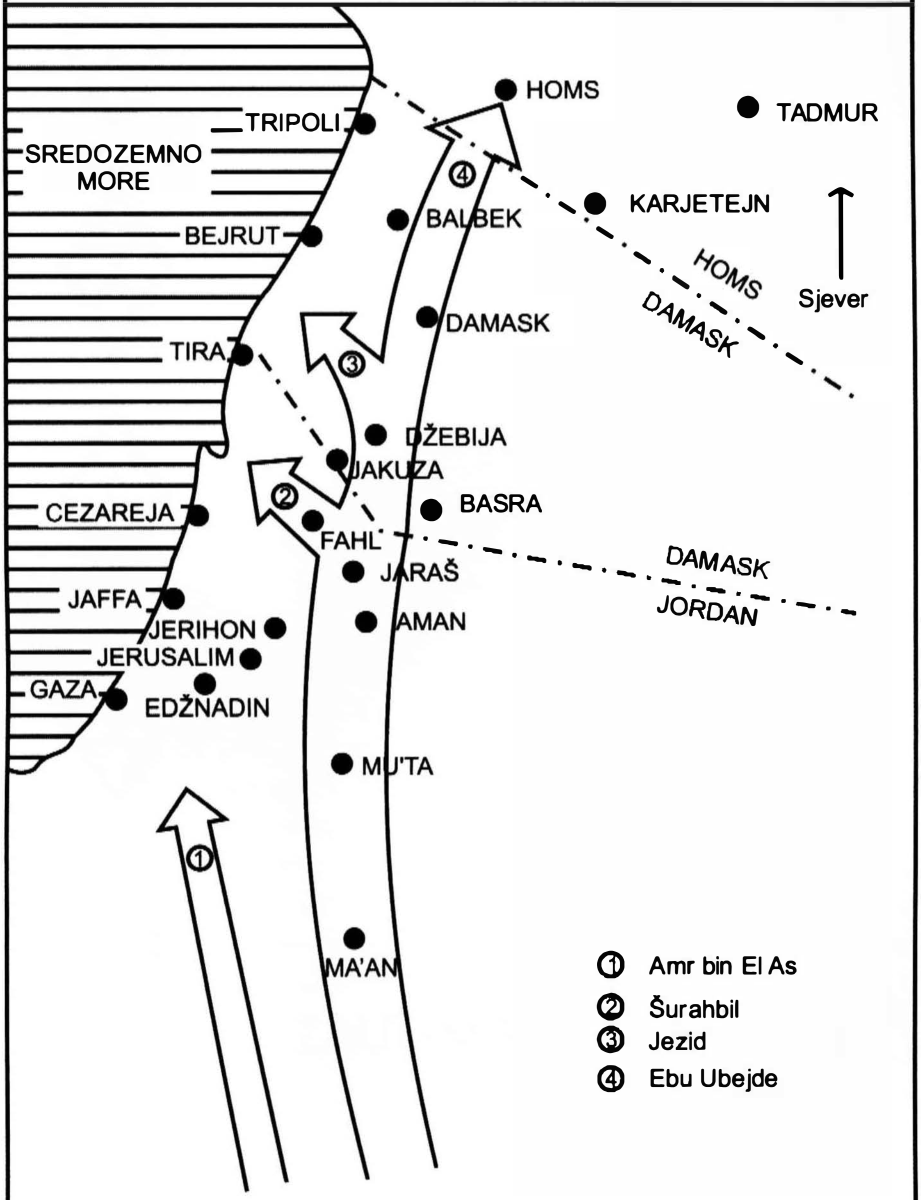
Heraklije je bio u Homsu kada je do njega stigla vijest o katastrofi njegove armije. Otputovao je u Antiohu. Očekivao je skori napad na Damask, pa je naredio ostacima poražene armije da presretnu muslimane u Jakuzi i tako ih uspore (vidi kartu 16 na stranici 371). Takođe je naredio da se upute dodatne trupe u Damask kako bi pojačao već postojeću odbranu Damaska.

Sedam dana poslije bitke kod Edžnadina, Halid je opet zaobišao Jerusalim sa juga i napredovao prema Damasku. Kad je prolazio pored utvrđenog Fahla, ostavio je jedan konjički odred pod komandom Ebu Evera da drže taj garnizon u utvrdi, a on je sa glavninom snaga nastavio dalje i stigao do obala rijeke Jermuk kod Jakuze gdje se ponovo susreo sa Bizantijcima na njenoj desnoj obali. Bizantijci nisu bili u stanju pružiti značajniji otpor, jer su još uvijek bili pod snažnim dojmom poraza kod Edžnadina. Jedino su uspjeli usporiti muslimane kako bi odbrana Damaska dobila na vremenu za bolje organizovanje. Bitka kod Jakuze se desila sredinom avgusta 634. godine (sredinom džumadel - ahira 13. godine po Hidžri). Bizantijci su ponovo bili poraženi, a muslimani su nastavili prema Damasku.[2]

1 Vakidi, 42.

2 Naki historičari, među kojima i Taberi, ovu bitku su zamijenili sa bitkom na Jermuku koja se odvijala kasnije na istom ovom području. Bitka na Jermuku se nije dogodila 13. godine po Hidžri.

KARTA 16.
PRAVCI NAPREDOVANJA MUSLIMANSKIH KORPUSA
U SIRIJI

ZAUZIMANJE DAMASKA

Damask je bio poznat kao dženet u Siriji. Ova blistava metropola je imala sve što grad čini velikim i poznatim: materijalna bogatstva, kulturu, hramove i vojsku. Veći dio grada je bio opasan masivnim zidinama visokim jedanaest metara, ali su predgrađa bila nezaštićena. Utvrđeni dio grada je bio oko 1 800 metara dug i oko 1 000 metara širok. U grad se ulazilo kroz šestera vrata: Istočna vrata, Tomasova vrata, Džabija vrata, Faradis vrata, Keisan vrata i Mala vrata. Pored sjevernih zidina grada tekla je rječica Barada, ali je bila tako mala da nije imala nikakvog vojnog značaja.

Za vrijeme muslimanskog osvajanja Sirije namjesnik grada je bio Tomas, zet cara Heraklija. Bio je gorljivi kršćanin, ali i hrabar komandant, inteligentan i obrazovan. Njegov pomoćnik ili zamjenik je bio izvjesni Harbis, o kome se malo zna.

Komandant bizantijskog garnizona u Damasku je bio Azazir, iskusan proslavljeni komandant koji je većinu karijere proveo osvajajući po istoku i ratujući protiv Perzijanaca i Turaka. Povrh svega je bio i izvrstan borac koji nikada nije izgubio u dvoboju. Mnogo godina je služio u Siriji, pa je perfektno govorio arapski jezik.

Garnizon u Damasku je brojao najmanje 12 000 ratnika. Grad Damask nije bio pripremljen za opsadu. Zidine su bile u izvrsnom stanju, ali nije bilo dovoljno zaliha hrane i vode za toliku vojsku i stanovništvo, barem ne dovoljno za sedmice ili mjesece opsade. Ne bi bilo korektno optužiti Bizantijce za ovaj nedostatak, jer još od vremena kada je Heraklije 628. godine porazio Perzijance nije bilo nikakve prijetnje Siriji. Tek nakon poraza kod Edžnadina, Bizantijci su shvatili kakva opasnost se nadvila nad njih.

Heraklije je bio u Antiohi sa svojim generalštabom. Već smo govorili o tome kako je poslao jedan dio vojske da uspori muslimane kod Jakuze. Sada je poslao 5 000 vojnika kao pojačanje garnizonu u Damasku. Komandant ovih snaga je bio poznati general Kulus koji je caru obećao da će mu donijeti Halidovu glavu nabijenu na koplje.[1] Kulus je stigao u Damask baš u vrijeme kada se odvijala bitka kod Jakuze. Sada je garnizon Damaska brojao 17 000 ratnika. Kulus i Azazir su bili rivali i nisu se podnosili. Svaki od njih je priželjkivao neuspjeh onog drugog.

Tomas je grozničavo radio na pripremama za opsadu. Skupljao je zalihe hrane, prvenstveno za potrebe vojske, ali ma koliko se trudio, nije uspio sakupiti dovoljne rezerve za dužu opsadu. Njegovi izviđači su neprestano pratili pokrete muslimana. Glavninu vojske je izveo van grada da se priprema za bitku, a u gradu je ostavio snažnu jedinicu. Njegova zamisao je bila poraziti i potisnuti muslimane prije negoli uopće započnu opsadu grada. Stanovništvo Damaska je napeto iščekivalo Halidov dolazak.

Halid je organizovao neku vrstu štaba muslimanske vojske u koji je uvrstio iskusne oficire iz svih krajeva, Arabije, Iraka, Sirije i Palestine. Ovaj štab je funkcionisao prvenstveno kao centar za prikupljanje i obradu obavještajnih podataka, ali je radio i neke druge štabske poslove.[2] Halid je inače pridavao veliki značaj obavještajnim podacima, pa je njegov štab uvijek bio uz njega kako bi bio spreman na iskorištavanje ukazane prilike.[3] Ovaj štab je ipak prije bio lični štab komandanta nego štab kakav danas poznajemo.

Osim toga, Halid je izvršio još neke promjene u organizaciji armije. Odabrao je 4000 konjanika iz korpusa veterana iz Iraka i formirao jedinicu koju historičari nazivaju „Pokretna armija". Poštujući vojnu struku mi ćemo ih nazivati „Mobilna jedinica". Ova jedinica je bila pod direktnom Halidovom komandom. Bila je sačinjena od same muslimanske elite.

Iz Jakuze je Halid sada marširao sa svojim korpusima. Vodeći element je bio njegov lični korpus iz Iraka. Pratili su ih ostali korpusi, a zatim žene i djeca. Pridružile su im se i porodice koje su poslane iz

1 Vakidi, 20.
2 Vakidi, 2/47.
3 Taberi, 2/626.

Iraka u Medinu prije početka rizičnog marša. Nakon tri dana marširanja putem za Džabiju, oko 20 kilometara nadomak Damaska vodeći element je otkrio snažnu bizantijsku jedinicu koja im je zapriječila put. Ova jedinica je brojala oko 12 000 ratnika. Komandanti su bili Kulus i Azazir. Tomas ih je poslao van grada sa zadatkom da odbiju muslimane. Ako to nije moguće, onda bar treba da uspore napredovanje muslimana i tako daju vremena Damasku da se dodatno snabdije hranom i ostalim zalihama. Tokom noći, muslimanska prethodnica se ulogorila oko dva kilometra od Bizantijaca, a glavnina snaga je logorovala malo dalje.

Merdžu Sufer (Žuta livada) se protezala južno od Kisve, malog grada oko 20 kilometara od Damaska. Od južnog dijela grada protezala se pošumljena dolina, a južno od nje je bio Merdžu Sufer. Zapadno od grada se pružao nizak greben. Bizantijci su bili ispred grebena, a južno od doline.[1]

Slijedećeg jutra, 19. augusta 643. godine (19. džumadel ahira 13. godine po Hidžri), Halid je pokrenuo muslimanske korpuse i rasporedio ih u borbeni poredak za bitku kod Merdžu Sufera, a Bizantijci su to isto učinili. Proteklo je oko dva sata dok su korpusi pristigli na bojno polje, a za to vrijeme je muslimanska prethodnica već bila raspoređena za bitku. Halid je po svom običaju pokrenuo dvoboje između najboljih boraca sa obje strane kako bi dobio na vremenu za raspoređivanje snaga. Ova faza je više ličila na turnir vitezova, samo što je bilo mnogo prolivene krvi. Bizantijci su se ponašali sportski. Imali su svoje vitezove kao i muslimani, a najveći među njima su svakako bili dvojica generala Kulus i Azazir. Vojska je sa obje strane stajala kao publika i navijala za svoje vitezove.

Halid je započeo turnir pozivajući naprijed svoje najbolje oficire, među kojima su bili Dirar, Šurahbil i Abdurrahman b. Ebi Bekr. Svi muslimanski vitezovi su dojahali na pola rastojanja između dvije vojske i uputili izazove Bizantijcima. Svakome od njih je odgovorio po jedan oficir i svaki je bio ubijen. Nakon što bi ubili svog protivnika, muslimanski vitezovi bi galopirali ispred bizantijskih redova rugajući se i izazivajući. Pri tom bi čak ubili jednog ili dvojicu vojnika u prvim redovima. Nakon toga bi se povukli među muslimane.

1 Grad, greben i dolina i danas postoje, a ravnica je još uvijek žuta.

Po svom običaju, Dirar je jahao go do pojasa. Ubio je najviše Bizantijaca i oduševljavao muslimane svojom neobičnom hrabrošću.

Ovo je potrajalo sat ili više. Halid je odlučio da je vrijeme za takmičenje u teškoj kategoriji. Pozvao je nazad muslimanske oficire i sam izjahao naprijed. Nakon što je stigao u centar bojnog polja, uzviknuo je:

„Ja sam stub islama!
Ja sam ashab Poslanika!
Ja sam plemeniti ratnik,
Halid, sin Velidov."[1]

Pošto je Halid bio komandant muslimanske vojske, njegov izazov je trebao prihvatiti najviše rangirani bizantijski general. Bio je to Kulus, sada već zastrašen tragičnom sudbinom mnogih bizantijskih oficira koji su tog jutra izašli na dvoboj. Ipak, izjahao je naprijed i davao znake da želi razgovarati. Halid nije obraćao pažnju na to, pa ga je napao kopljem, ali Kulus je to vješto izbjegao. Halid je opet napao, ali je Kulus ponovo vrlo vješto odbio napad. Halid ostavi koplje i dojaha do protivnika, zgrabi ga golim rukama i svuče sa konja. Kulus je pao i nije pokazivao znake da će ustati, pa Halid pozva dvojicu muslimana i naredi da odvedu Kulusa kao zarobljenika.

Bizantijci su bili užasnuti ovakvim razvojem događaja, a Azazir je bio zadovoljan nadajući se da će muslimani ubiti Kulusa. Sada je on izjahao. Bio je siguran da će brzo poraziti Halida, ali će se prvo malo zabaviti ismijavajući ga. Stao je na nekoliko koraka od Halida i pozvao ga na arapskom jeziku:

- O arapski brate. Dođi bliže da te nešto pitam.

- O Allahov neprijatelju! Dođi ti meni, jer ako ja dođem tebi, skinut ću ti glavu.

- O arapski brate! Zašto želiš dvoboj. Ako te ubijem, tvoji drugovi će ostati bez komandanta – reče Azazir nakon što se približio.

- O Allahov neprijatelju. Vidio si šta su moji drugovi učinili. Ako im dopustim, uništit će cijelu tvoju vojsku uz Allahovu pomoć. Moji ljudi smatraju smrt blagoslovom, a život varkom. Uostalom, ko si ti?

- Zar me ne znaš? Ja sam sirijski šampion! Ja sam ubica Perzijanaca! Ja sam uništitelj Turskih armija!

1 Vakidi, 41, 48.

- A kako se zoveš?

- Zovem se kao i melek smrti. Ja sam Azrail – bio je drzak Azazir.

- Mislim da te onaj po kome si imenovan žarko želi odvesti u Džehennem – sa smijehom odgovori Halid.

- Šta si učinio sa zarobljnim Kulusom?

- Okovan je.

- Zašto ga ne ubiješ? On je najlukaviji od svih Bizantijaca.

- Ne sprečava me ništa osim želje da vas obojicu zajedno ubijem.

- Slušaj, dat ću ti 1 000 zlatnika, deset odijela od brokata i pet konja ako ubiješ Kulusa i doneseš mi njegovu glavu.

- To je cijena za njega, a šta ćeš mi dati da spasiš sebe?

- Šta želiš?

- Džizju.

- Dok naša čast raste, vi padate u sramotu. Brani se, sad ću te ubiti – razljuti se Azazir.

Halid prvi napade. Nekoliko puta je zamahnuo sabljom, ali je Azazir briljantno odbio napade. Iz muslimanskih redova su se čuli uzvici divljenja, Njihov komandant je bio najbolji borac. Samo nekoliko ljudi mu je moglo parirati, a svi su bili među muslimanima. Halid je takođe bio zaprepašten Azazirovom vještinom.

- Tako mi Mesije, mogu te lahko ubiti, ali ću te zarobiti i osloboditi te pod uslovom da napustiš našu zemlju – doviknu Azazir.

Halid se na to razljuti, pa ga odluči zarobiti i poniziti. Kada je Halid opet napao, Azazir je okrenuo konja i počeo bježati. Halid se iznenadi i potjera ga. Nekoliko puta su jahači galopirali u krug po ničijoj zemlji. Halid je počeo zaostajati. Njegov konj se oznojio i umorio. Azazir je imao boljeg konja. Sve je to bio Azazirov plan. Okrenuo se i vidio u kakvom je stanju Halidov konj, zatim zastade i sačeka da Halid pristigne. Ovo je razbijesnilo Halida. Nije mogao čuti kada je Azazir vikao:

- O Arape. Zar misliš da bježim. Zapravo sam vrlo fin prema tebi. Ja uzimam duše. Ja sam melek smrti.

Halidov konj više nije bio upotrebljiv. Sjahao je i krenuo prema Azaziru sa sabljom u ruci. Azazir je podrugljivo gledao Halida kako

dolazi pješice dok je on bio na konju. Mislio je da ga sada ima u šaci. Halid zastade na nekoliko koraka do njega. Azazir izvuče sablju i krenu prema Halidu još uvijek jašući. Zamahnuo je, ali se Halid sagnu i sablja promaši svega nekoliko centimetara. Halid snažno zamahnu i sasiječe prednje noge Azazirovog konja. Nakon što pade, Azazir ustade i pokuša pobjeći, ali Halid skoči na njega, zgrabi ga rukama, podiže sa zemlje, zatim ga ponovo baci. Kada je utvrdio da je Azazir onesposobljen, Halid ga uhvati za ovratnik i odvuče u muslimanske redove gdje je okovan zajedno sa Kulusom.[1]

Tek što je Halid završio dva dvoboja, na bojno polje su stigla još dva muslimanska korpusa, Ebu Ubejdin i Amra b. Asa. Nakon što su zauzeli pozicije u borbenom poretku, Halid je naredio opći napad. Bizantijci nisu mogli dugo odolijevati muslimanskom napadu, pa su se nakon sat ili dva, uz teške gubitke, povukli u sigurnost grada.

Muslimani su tu prenoćili i slijedećeg jutra se približili Damasku. Započeli su opsadu grada 20. augusta 643. godine (20. džumadel - ahira 13. godine po Hidžri).

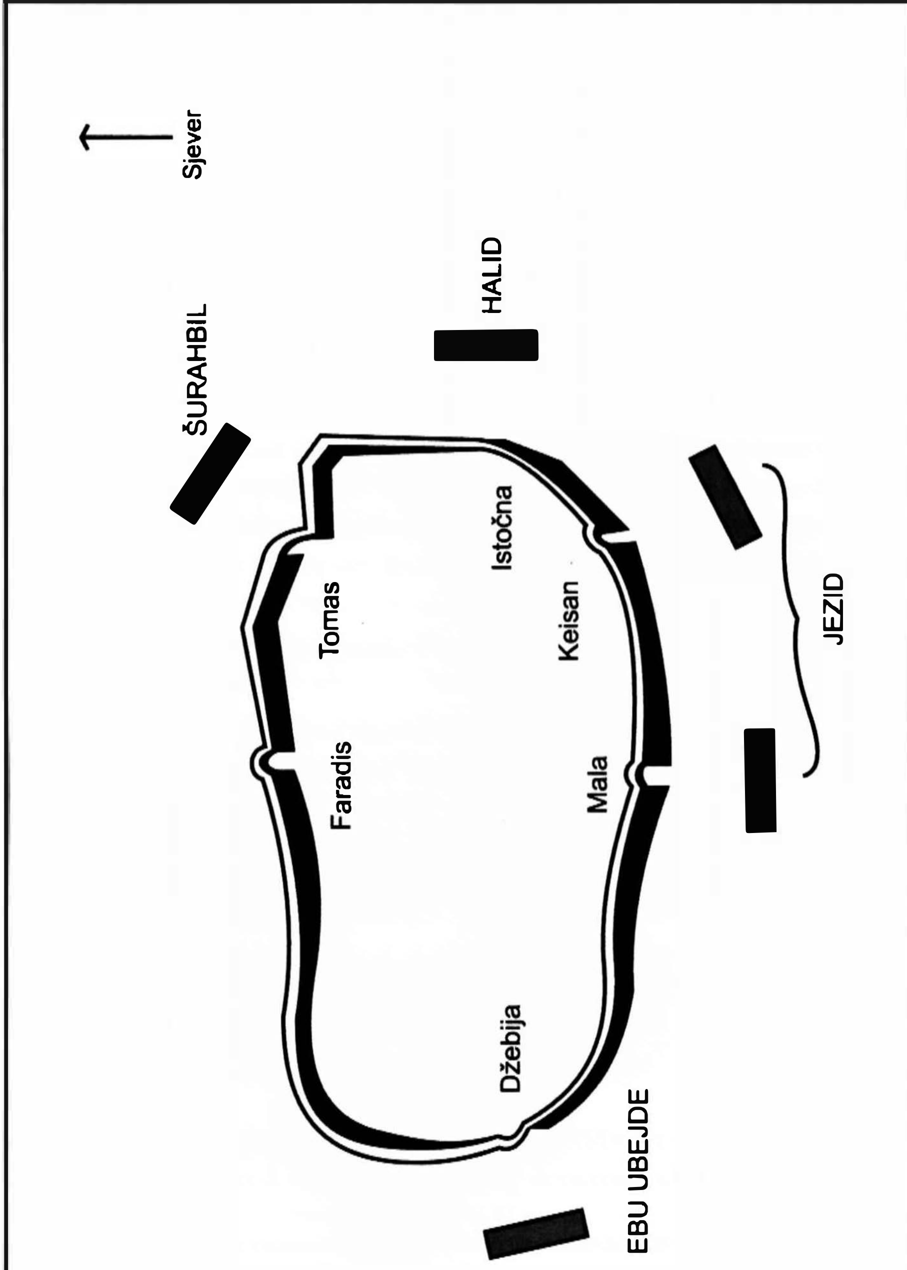
Halid je ranije poslao jedan konjički odred prema Fahlu sa zadatkom da zauzme bizantijski garnizon. Bilo je to čisto preventivno, da Bizantijci ne bi odatle ometali muslimanske glasnike koji su stalno odlazili za Medinu i da ne bi pomagali bizantijske jedinice u Damasku. Sada je poslao drugi odred prema Homsu, na lokaciju Bejt Lihja,[2] oko 20 kilometara nadomak Homsa i naredio komandantu da osmatra pokrete bizantijskih trupa. Ako se komandant odreda ne bi mogao sam nositi sa dolazećim neprijateljskim trupama, onda će tražiti Halidovu pomoć. Pošto je blokirao grad sa sjeverne strane, odakle bi bizantijske trupe najlakše mogle doći u pomoć, Halid ga je potpuno okružio (vidi kartu 18 na stranici 381).

Sada je u Damasku bio bizantijski garnizon od oko 15 000 vojnika i mnogo civila. Damask je imao veliki broj stalnih stanovnika, a sada je taj broj povećan izbjeglicama iz njegove okoline, koji su tražili sigurnost iza zidina. Nije poznato kolike su bile muslimanske snage,

1 Opis ovih dvoboja i dijaloga je preuzet od Vakidija, 19-21.

2 Bejt Lihja više ne postoji. Tačna lokacija ovog mjesta nije pouzdano poznata. Bio je to mali grad na mjestu današnje Gute (Jakut, 1/780). Ovu lokaciju smo pozicionirali u predgrađu Gute jer bi svaka druga pozicija sa vojne tačke gledišta bila pogrešna.

KARTA 18.
OPSJEDANJE DAMASKA

ali su bile manje nego prije mjesec dana. Sjećamo se da su muslimani nedavno vodili tri bitke, kod Edžnadina, kod Jakuze i kod Merdž Sufera. Sasvim je sigurno da su hiljade muslimanskih boraca izbačeni iz stroja i nisu mogli uzeti učešća u opsadi Damaska. Ako se oduzme i odred ostavljen u Fahlu, može se pretpostaviti da su muslimanske snage kod Damaska brojale oko 20 000 ljudi.

Halid je na istočna vrata grada postavio korpus koji je operisao u Iraku. U sastavu ovog korpusa je bila Mobilna jedinica. Najveći dio muslimanskih snaga je bio pod komandom Rafia, a Halid je bio malo dalje od istočnih vrata sa rezervom od oko 400 konjanika. Uspostavio je štab u jednom manastiru koji je od tada poznat kao Halidov manastir. U manastiru su živjeli monasi koji su pomagali muslimanima i brinuli se za ranjenike.[1] Na svaka od preostalih vrata Halid je postavio snage od 4 ili 5 000 ljudi sa slijedećim komandantima:

Tomasova vrata – Šurahbil, Džabija vrata – Ebu Ubejde, Vrata Faradis – Amr b. As, Vrata Keisan – Jezid, Mala vrata - Jezid

Dao je i određene instrukcije komandantima korpusa:

1. Logorovati van domašaja strelica
2. Stalno osmatrati vrata grada
3. Pomaknuti strijelce naprijed i eliminisati svakog neprijateljskog strijelca koji se pojavi
4. Odbaciti nazad neprijateljske snage koje se pojave na vratima
5. U slučaju težih situacija tražiti Halidovu pomoć

Dirar je komandovao jedinicom od 2 000 konjanika iz Mobilne jedinice. Njegov zadatak je bio patrolirati tokom noći praznim prostorom između muslimanskih snaga i pomoći bilo kojem korpusu ako bi bio napadnut.

Tako je započela opsada Damaska. Nikakve snage nisu mogle napustiti grad, ali su ipak pojedinci mogli neopaženo izaći preko zidina i vratiti se nazad. Tako je Tomas ipak mogao komunicirati sa Heraklijem u Antiohi.

Na dan kada su muslimani stigli do zidina Damaska, Halid je izveo dvojicu okovanih bizantijskih generala, Kulusa i Azazira, i postavio ih

1 Ovaj manastir se zvao Dairul Ahmer (Crveni Manastir). Danas ne postoji, ali je zabilježeno da se nalazio na oko 600 metara od istočnih vrata Damaska u jednom vrtu. (Vakidi, 43.)

na mjesto odakle su ih Bizantijci mogli jasno vidjeti sa zidina. Obojici je ponudio islam, ali su oni odbili, pa im je Dirar odsjekao glave naočigled njihovih vojnika. Sve to se događalo u blizini Istočnih vrata.

Tokom tri slijedeće sedmice ništa se značajno nije dogodilo. Bilo je nekoliko manjih pokušaja Bizantijaca da probiju opsadu, ali su muslimani bez poteškoća osujetili ove akcije. Tokom dana su ispaljivane strelice sa obje strane, ali bez naročitog učinka. Bit će to opsada do gorkog kraja. Damask će biti opsjedan sve dok se ne preda.[1]

Nakon što je Haraklije čuo za poraz njegovih trupa kod Merdžu Sufera i opsadu Damaska, počeo je sakupljati dodatne svježe snage. Posljednji uspjesi muslimana su uzdrmali carstvo. Sada je i Damask bio u opasnosti. Ako grad padne, ugled carstva će doživjeti strašan udarac i neće se moći popraviti bez mobiliziranja svih raspoloživih vojnih resursa iz cijelog carstva.

Najveća opasnost za Damask je bio nedostatak namirnica. Tokom prvih deset dana opsade Heraklije je formirao novi korpus od 12 000 ljudi sastavljen od ljudstva iz raznih garnizona iz sjeverne Sirije i Džezire.[2] Ovaj korpus je krenuo iz Antiohe i sa sobom nosio velike zalihe hrane. Komandant je imao naređenje da po svaku cijenu uđe u Damask i da olakša muke opkoljenim snagama. Marširali su preko Homsa i susreli se sa muslimanskim izviđačima između Homsa i Damaska.

Tačno 9. septembra 634. godine (10. redžepa 13. godine po Hidžri) do Halida je dogalopirao muslimanski glasnik i izvijestio ga o dolasku velikih bizantijskih snaga iz pravca Homsa. Za jedan dan bi ove snage mogle stići do muslimanskog odreda raspoređenog u području Bejtu Lihja. Ova vijest nije iznenadila Halida. Tako nešto je i očekivao, pa je blokirao put kod Bejtu Lihja.

Odmah je naredio Diraru da sa 5 000 konjanika što prije stigne u Bejtu Lihju, preuzme komandu nad svim tamošnjim snagama i spriječi Bizantijce da se probiju do Damaska. Upozorio je Dirara da ne bude brzoplet i da traži pojačanje ako bi bizantijske snage bile pre-

1 Prema Taberiju, 2/626., muslimani su koristili katapulte tokom opsade, ali je to malo vjerovatno jer muslimani tada nisu imali nikakvu posebnu opremu za opsjedanje, niti su je znali koristiti.

2 U bukvalnom prijevodu Džezira znači ostrvo. U ovom slučaju ovaj pojam označava prostor između Eufrata i Tigrisa u području današnje sjeveroistočne Sirije, sjeverozapadnog Iraka i jugoistočne Turske.

jake. Ali, Halidove riječi su bile uzalud potrošene. Dirar jednostavno nikada nije bio oprezan. Uzeo je Rafia sa sobom i odjahao. Usput je pokupio snage kod Bejtu Lihja i stigao do lokacije Senijetul Ukab (Prolaz Orla) gdje je postavio zasjedu.

Slijedećeg jutra je bizantijska jedinica bila na vidiku. Muslimani su čekali. Kada se glavnina snaga približila, Dirar je naredio napad. Muslimani su izašli iz zaklona i vođeni do pojasa golim komandantom napali Bizantijce, ali su oni bili spremni. Vrlo brzo su se rasporedili za odbranu. Bili su na visočijem terenu i u boljoj poziciji. Sada su muslimani vidjeli cijelu bizantijsku jedinicu koja je bila dvostruko brojnija od njih. Ali, to nimalo nije zabrinjavalo Dirara. Žestoko je napadao i krčio put ka unutrašnjosti neprijatelja pa je ubrzo bio okružen. Bizantijci su ga prepoznali kao polugolog viteza i namjeravali su ga zarobiti i pokazati Herakliju. Nakon što je nekoliko puta pogođen strijelama, savladan je i odveden.

Gubitak Dirara je razočarao muslimane, ali je Rafi bio dostojan nasljednik. Preuzeo je komandu i poduzeo nekoliko napada prema mjestu gdje je bio zatočeni Dirar, ali nikako nije uspijevao razbiti snažni bizantijski front. Poslao je glasnika Halidu i zatražio pomoć.

Sunce je još bilo nad horizontom kad je glasnik stigao do Halida. Sada je Halid bio u velikoj dilemi. Nadolazeća bizantijska jedinica je svakako morala biti poražena i odbačena prema Homsu. To je bilo moguće jedino ako on lično povede jake snage i na vrijeme stigne do Bejtu Lihje. Ako bi Bizantijci uspjeli poraziti muslimane i probiti se do Damaska, to bi moglo imati katastrofalne posljedice po snage koje opsjedaju grad. Tu je bio i problem vremena. Ako bi odmah krenuo u pomoć Rafiju, Bizantijci iz Damaska će to vidjeti i pokušat će probiti oslabljene opsadne snage. Zato je Halid odlučio pokrenuti snage po noći, kada to neprijatelj iz Damaska neće vidjeti.

Odmah se započelo sa pripremama. Komandu nad opsadnim snagama je preuzeo Ebu Ubejde. Nakon ponoći je jedna muslimanska jedinica od oko 1 000 ljudi zauzela poziciju kod Istočnih vrata, a Halid je pokrenuo Mobilnu jedinicu od 4 000 konjanika i odjahao prema Bejtu Lihji. U rano jutro su stigli na bojno polje gdje se Rafi borio protiv Bizantijaca. Borba je bjesnila, a ishoda nije bilo na vidiku. Muslimani su žestoko napadali, ali su Bizantijci bili čvrsti kao stijena.

Kada se Halid približio bojnom polju, ugledao je jednog muslimanskog jahača kako usamljen galopira prema bizantijskom frontu. Prije nego ga je Halid mogao zaustaviti, jahač je već stigao do fronta. Bio je vitak, sav u crnom, sa prsnim oklopom na sebi, a naoružan sabljom i dugim kopljem. Oko glave je omotao zeleni turban koji mu je, poput maske, pokrivao lice, tako da su se vidjele samo njegove oči. Jahač je tjerao konja tako žestoko da se činilo da su i konj i jahač potpuno ludi. Rafi je također primijetio ovog jahača pa je rekao:

- Ovaj napada kao Halid, ali to sigurno nije on.[1]

Tada je i Halid stigao do Rafija. Brzo je svoju vojsku priključio Rafinoj i reorganizovao borbeni poredak. U međuvremenu je tajanstveni maskirani jahač stigao do Bizantijaca i probadao ih svojim kopljem na opće zadovoljstvo muslimanske vojske. Nakon što bi ubio nekoliko vojnika, okrenuo bi konja i odgalopirao na drugi dio fronta i ponovio napad probadajući po nekoliko Bizantijaca neprestano to ponavljajući. Koliko god su muslimani nastojali prepoznati maskiranog jahača, nikako to nisu uspijevali. Niko ga nije poznavao. Njegovi samoubilački napadi su ohrabrili muslimane koji sada napadoše sa novom snagom.

Maskirani jahač je ratovao samostalno, nije se pridruživao muslimanskoj glavnini niti krilima. Kao da je vodio neki svoj privatni rat. Kada je naređen opći napad, jahač se pridružio ostalima i nastavio probadati neprijatelja. Halid mu se približi, pa reče:

- O ratniče, pokaži nam svoje lice.

Jahač ošinu Halida žestokim pogledom crnih očiju, okrenu se i nastavi sa borbom na drugom dijelu fronta. Nekoliko Halidovih bliskih suboraca rekoše maskiranom jahaču:

- O plemeniti ratniče! Tvoj komandant te zove, a ti bježiš od njega! Pokaži nam svoje lice i reci nam svoje ime da znamo koga ćemo slaviti!

Maskirani jahač se opet okrenu i odgalopira na drugi dio fronta. Kada je jahač opet prolazio pored Halida, ovaj ga zaustavi i reče:

- Dovoljno si učinio. Razgalio si naša srca. Ko si ti?

1 Vakidi, 27.

Maskirani jahač tad progovori, a Halid umalo ne pade sa konja od iznenađenja. Bio je to ženski glas.

- O komandante! Ja bježim od tebe zbog stida. Ti si proslavljeni komandant, a ja sam tek jedna od onih koje su pod hidžabom[1]. Borim se ovako samo zato što moje srce gori u vatri.

- Ko si ti?

- Ja sam Haula, Dirarova sestra. Moj brat je zarobljen. Moram ga osloboditi.

- Tada dođi i bori se sa nama – reče začuđeni Halid.[2]

Muslimani su neprestano napadali. Oko podne Bizantijci počeše popuštati i nekontrolisano bježati sa bojnog polja. Muslimani su ih slijedili i pritiskali neprestanim napadima. Tražili su Dirara, ali njemu nije bilo ni traga. Raspitivali su se, ali nisu uspjeli saznati da li je živ ili mrtav. Tada im se sreća osmjehnula. Nekoliko lokalnih Arapa dođoše i rekoše da su vidjeli jedinicu od stotinu Bizantijaca kako sprovode do pojasa golog zarobljenika prema Homsu. Halid naredi Rafiu da uzme stotinu najboljih konjanika i da požuri prema Homsu i po svaku cijenu oslobodi Dirara. Rafi to i učini. Sa sobom je poveo i Haulu.

Rafi ubrzo sustiže Bizantijce, napade ih i oslobodi Dirara. Kada su se vratili, Halid je bio presretan ugledavši Dirara živog.

Pod strahovitm pritiskom muslimana Bizantijci su konačno slomljeni. Sada više nije bilo nikakvog organizovanog otpora. Bizantijska jedinica je slomljena i razbježala se.

Muslimani ih nisu progonili jer su se morali što prije vratiti za Damask. Opsadne snage oko Damaska su sada bitno oslabljene. U slučaju jačeg napada opsada bi mogla propasti. Zato je Halid odvojio jedan konjički odred pod komandom Samta b. El Esveda čiji zadatak je bio goniti i ubijati Bizantijce, a on se sa glavninom snaga vratio do Damaska i prerasporedio opsadne snage.

Kada su vijesti o propasti bizantijske jedinice stigle u Damask, tamo je zavladalo opće razočaranje. Stanovnici Damaska su sve nade bili usmjerili ka Herakliju i jedinici koju im je poslao u pomoć. Heraklije je također bio razočaran. Sada više nije bilo vremena za okuplja-

1 Hidžab je marama kojom muslimanke pokrivaju glavu.
2 Vakidi, 28.

nje nove armije. Preostali su mu jedino pregovori sa muslimanima ili potpuni gubitak grada, stanovništva i vojske u gradu.

Unutar zidina Damaska situacija je dovedena do usijanja. Vladala je opća nestašica, a nada u Heraklijevu pomoć je potpuno skršena. Jedna delegacija građana je došla kod Tomasa i preporučivala mu mirnu predaju grada pod bilo kojim uslovima, ali je Tomas odbio. Uvjeravao je građane da su trupe unutar grada toliko snažne da mogu odbiti svaki muslimanski napad. Organizovane su zajedničke molitve i procesije oko crkava.

Tomas je bio hrabar čovjek. Odlučio je poduzeti iznenadni napad. U rano jutro, početkom treće sedmice septembra mjeseca 634. godine, Tomas je formirao snažnu jedinicu od najboljih ratnika i odlučio napasti kroz Tomasova vrata. Sa druge strane je na tom području bio Šurahbil sa svojim korpusom od 5 000 ratnika. Tomas je započeo napad snažnom paljbom strijelaca i katapulta. Muslimani su odgovorili na salve Bizantijaca. Pod kišom neprijateljskih strelica poginulo je nekoliko muslimana. Jedan od njih je bio Aban b. Seid, koji se tek bio oženio. Kada je mlada čula da je postala udovica, uzela je luk sa strelicama i pridružila se muslimanskim strijelcima. Na zidinama grada je stajao svećenik sa velikim krstom i bodrio vojnike. Mlada udovica je baš njega odabrala kao svoju metu. Pažljivo je nanišanila i odapela strelicu. Svećenik je pogođen u grudi i pao sa zidina zajedno sa krstom. Muslimani su bili oduševljeni ovim pogotkom.

Nakon nekog vremena muslimani se povukoše van domašaja neprijateljskih strelica. Nisu mogli izdržati ovaj duel, jer je neprijatelj imao bolje lukove, a bili su i na boljoj poziciji. Bizantijci odmah otvoriše vrata, izađoše van zidina i rasporediše se u borbeni poredak. Kada je prestrojavanje završeno, Tomas naredi napad na Šurahbilov korpus. Bio je u prvim redovima sa sabljom u ruci. Hroničari bilježe da je rikao kao kamila.[1]

Dvije vojske se sudariše. Šurahbilov korpus je bio znatno manji od bizantijskog, ali muslimani nisu popuštali ni za pedalj. Bizantijci su hrabro napadali i trpili velike gubitke. U jednom trenutku Tomas ugleda Šurahbila i zaključi da je on muslimanski komandant, pa

1 Vakidi, 46.

krenu prema njemu. Šurahbil to osjeti, pa se, sa krvavom sabljom u rukama, okrenu prema Tomasu očekujući ga. Ali, prije nego je stigao do Šurahbila, jedna strelica pogodi Tomasa u desno oko. Tomas pade na zemlju. Strijelac je bila Abanova udovica. Bizantijci podigoše komandanta i odnesoše ga u pozadinu. Muslimani snažno napadoše i potisnuše ih nazad. Uvidjevši da je pokušaj proboja propao, Bizantijci se povukoše unutar zidina ostavivši za sobom mnogo poginulih. Nekoliko njih je pogodila Abanova udovica.

U sigurnosti zidina, hirurg je pregledao Tomasovu ranu i ustanovio da strelica nije duboko prodrla, pa ju je izvadio. Tomas je preživio, ali je ostao bez desnog oka. Kada su mu saopćili da će ostatak života provesti bez jednog oka, zakleo se da će u znak osvete izvaditi na hiljade muslimanskih očiju. Zakleo se da neće protjerati muslimane samo iz Damaska nego će ih slijediti sve do Arabije. Naredio je da se pripremi još jedan napad.

U međuvremenu je Šurahbil bio zabrinut. Izgubio je značajan broj ljudi. Neki od njih su poginuli, a imao je i dosta ranjenika. Pribojavao se slijedećeg napada, pa je zatražio pojačanje. Međutim, Halid mu nije mogao pomoći, jer se pribojavao da bi Bizantijci mogli napasti sa bilo kojih vrata, čak bi mogli napasti na nekoliko mjesta istovremeno. Obećao mu je da će u slučaju žestokog napada poslati Dirara sa 2 000 konjanika, a u slučaju krajnje nužde, Halid će lično sa rezervnim snagama doći u pomoć. Šurahbil je shvatio ozbiljnost situacije i odlučio se boriti do posljednjeg čovjeka.

Tomas se odlučio za noćni napad i to opet na Tomasovim vratima, jer je znao da su na ovom dijelu muslimani već dobro oslabljeni. Također je odlučio razvući muslimanske snage tako što će napasti na još nekim vratima. Tomas je do u detalje znao raspored muslimanskih snaga, kao i njihov sastav i pod čijom komandom je koji korpus bio. Zato je nakon pomnog proučavanja situacije naredio istovremeni napad na Džabija vrata, Mala vrata i na Istočna vrata. Glavni napad će biti na Tomasovim vratima, a ostali napadi će angažovati glavninu muslimanskih snaga i tako će muslimani biti spriječeni priteći Šurahbilu u pomoć. U slučaju da napadi na ostalim pravcima uspiju, Tomas je planirao brzu eksploataciju uspjeha na tom pravcu. Pripremio je dodatne snage za to i čuvao ih kao rezervu.

Dva sata nakon ponoći, na znak zvona se otvorilo nekoliko gradskih vrata i Bizantijci su krenuli u napad. Pod mjesečinom, napad se odvijao prema planu. Na Džabija vratima je bio Ebu Ubejde. Njegov korpus je odbio napad. Ebu Ubejde je bio vješt u rukovanju sabljom. Nekoliko Bizantijaca je palo od njegove ruke. Pored njega je bio veliki broj izuzetnih boraca, pa je napad na ovom pravcu odbijen i Bizantijci su se povukli nazad u sigurnost zidina.

Na Malim vratima je bio Jezid. U prvim momentima su Bizantijci postigli početni uspjeh, ali je ubrzo pristigao Dirar sa svojih 2 000 ratnika, pa su neprijatelji savladani i potisnuti nazad u tvrđavu.

Na Istočnim vratima je situacija bila kritična za muslimane. Bizantijske trupe su na tom mjestu bile nadmoćnije. Halid je po uzvicima koji su odatle dopirali ubrzo zaključio da Rafi neće odoljeti napadima, pa je pokrenuo rezervu od 400 najboljih veterana i požurio u pomoć Rafiu. Uzvikivao je:

- Ja sam plemeniti ratnik Halid, sin Velidov.

Ovi Halidovi uzvici su bili dobro poznati Bizantijcima i muslimanima, pa su brzo urodili plodom. Muslimani napadoše sa dodatnim pouzdanjem i Bizantijci se povukoše unutar zidina.

Na Tomasovim vratima se vodila najžešća borba. Bizantijci su ovdje najžešće napadali. Napadom je komandovao Tomas lično. Ali, Šurahbil je bio elitni komandant. Uprkos velikim gubicima koje je njegov korpus toga dana pretrpio, Šurahbil nije odstupao ni za pedalj.

U jednom trenutku su se susreli Tomas i Šurahbil. Pod svjetlom mjesečine, prepoznali su jedan drugog, pa započe žestoki dvoboj dvojice komandanata. Neko vrijeme su jedan drugome zadavali udarce, ali su bili odbijani, pa nije bilo nekog posebnog rezultata. U jednom trenutku Šurahbil udari sabljom Tomasa po ramenu, ali oklop spriječi prodor sablje koja puče na nekoliko komada. Srećom, dvojica muslimana priskočiše u pomoć i napadoše Tomasa dok je Šurahbil uzeo sablju od jednog palog muslimana. Šurahbil se vrati nazad, ali Tomas više nije bio tu.

Uvidjevši da muslimanski front ne popušta i da dalja borba neće uroditi plodom, Tomas naredi povlačenje. Muslimani ih nisu slijedili, ali su ispaljivali strelice za njima. Mlada udovica im se opet pridružila i opet je imala dosta uspjeha.

Bio je to posljednji Tomasov pokušaj proboja opsade. Izgubio je nekoliko hiljada ljudi, pa više nije bio sposoban za borbu na otvorenom. Od sada će se samo braniti.

Nakon propalih noćnih napada, stanovnici Damaska su pali u još teži očaj. Crni oblaci poraza su se nadvili nad gradom, a izlaza nije bilo na vidiku. Stanovništvo je sve glasnije gunđalo i zahtijevalo da se grad mirno preda. I Tomas je sada bio spreman na predaju, ali da li je to i Halid sada htio? Halid je bio poznat kao nemilosrdan osvajač, za njega je borba bila uživanja kao što je to nekome sport. Sada je Halid sigurno znao kakvo je stanje unutar zidina. Da li će on sada pristati na predaju?

Bizantijci su dobro poznavali muslimanske generale. Znali su da je Ebu Ubejde drugokomandujući i da je, za razliku od Halida, skloniji miru nego ratu. Ebu Ubejde je rat smatrao svetom dužnošću, ali u njemu nije nimalo uživao. Sa njim bi se lakše moglo nagoditi. Nema sumnje da bi Ebu Ubejde bio milostiviji od Halida, ali Ebu Ubejde nije bio glavnokomandujući. Naredna tri dana Bizantijci su razmišljali o ovim faktima. A onda je stvar preuzeo Džonah, sin Markusa, koji je bio Grk.

Džonah je bio zaljubljen u jednu djevojku koja je takođe bila Grkinja. Oženio se njome neposredno prije opsade Damaska, ali ceremonija primopredaje mlade nije bila završena zbog početka opsade. Džonah je molio njezino pleme da mu predaju mladu, ali oni odbiše pod izgovorom da sada imaju preča posla i da je sada pitanje opstanka, a ne ceremonija ženidbe i udaje. Čak su ga izgrdili zbog toga što mu takve stvari uopće padaju na pamet u ovakvoj situaciji.

Nakon sumraka 18. septembra 634. godine (19. redžeba 13. godine po Hidžri), Džonah je prešao zidine grada kod Istočnih vrata, došao do muslimana i zatražio razgovor sa Halidom. Kada je Halid došao, Džonah mu je ponudio informacije o tome kako može ući u grad pod uslovom da mu Halid pomogne da se domogne svoje nevjeste. Halid je pristao. Tada mu Džonah reče da se večeras u gradu održava zabava na kojoj će se svi dobro napiti, a vrata će čuvati svega nekoliko ljudi. Ako Halid uspije preći zidine, grad će biti njegov.

Halid je odlučio povjerovati Džonahu. Osjetio je iskrenost u njegovom nastupu, pa mu je ponudio islam, a Džonah pristade. Već ne-

koliko godina je slušao o islamu, pa mu odluka nije bila teška. Nakon toga mu je Halid dao precizna uputstva šta će dalje činiti i naredio mu da se vrati u grad.

Nije bilo dovoljno vremena za organizovanje općeg napada, pa Halid odluči uključiti samo korpus veterana iz Iraka za ulazak u Damask. Kao mjesto prelaska zidova, odredio je Istočna vrata.

Prema Halidovom planu, stotina ljudi će preći zidine kod Istočnih vrata, koja su bila najčvršća, pa je očekivao najmanje stražara na tom mjestu. Tri čovjeka će se konopcima popeti preko zidina, zatim će pomoći ostalima da se popnu, preći će zid, pobiti stražare i otvoriti vrata. Nakon toga će cijeli korpus nesmetano pohrliti u grad.

Prva trojica koji su se popeli na zid bili su Halid, Ka'ka i Maz'ur b. Adi. Pričvrstili su konopce na zid pa su se i ostali počeli penjati. Na zidinama nije bilo stražara. Kada se polovina grupe popela, Halid je ostavio nekolicinu ljudi da pomažu ostalima u penjanju, a on se sa ostalima spustio niz zidine. Susreli su nekoliko bizantijskih vojnika, ali su ih brzo poubijali. Zatim su požurili prema vratima koja su čuvali dvojica stražara. I oni su brzo ubijeni. Sada se već bila digla uzbuna u Damasku i Bizantijci su požurili prema Istočnim vratima.

Muslimanski borci koji su prešli zidine zadržavali su Bizantijce, dok su se Halid i Ka'ka borili sa zaključanim vratima. Konačno, uspjeli su razbiti brave i lance. Uskoro su vrata Damaska bila širom otvorena. Korpus veterana iz Iraka je pojurio unutar grada. Bizantijski vojnici, koji su krenuli prema vratima, poubijani su. Njihova mrtva tijela su ležala od vrata do centra grada.

Sad je već cijeli Damask bio budan. Bizantijski vojnici su se brzo rasporedili na zidine. Samo mala rezerva je ostala oko Tomasa. Halid je nadirao prema centru.

U sami cik zore Tomas je povukao posljednji potez. I to briljantno. Znao je da je Halid sada stekao čvrsto uporište i bilo je samo pitanje vremena kada će muslimani pobiti svakog ko im se suprotstavi.

Pošto nije bilo napada na ostalim vratima, Tomas je zaključio da Halid napada sam i da ostali muslimanski korpusi o tome ne znaju ništa. Angažovao je rezervu da što duže zadrži Halida, a na Džabija vrata je poslao izaslanika koji će pregovarati sa Ebu Ubejdom o mirnoj predaji grada. Pristao je na plaćanje džizje.

Ebu Ubejde je uljudno primio izaslanstvo i saslušao njihovu ponudu. Pretpostavio je da su došli njemu jer su se bojali razgovora sa Halidom. Ebu Ubejde je bio daleko od Istočnih vrata i nije mogao znati ništa o Halidovom napadu. Pretpostavljao je da bi Halid takođe pristao na ponude Bizantijaca. Preuzeo je na sebe svu odgovornost i prihvatio uslove predaje. U Damask će se ući mirno. Neće biti nasilja, zarobljavanja niti uništavanja hramova, a stanovnici će plaćati džizju. Ko ne prihvati ove uslove, taj će biti slobodan napustiti grad sa svojom cjelokupnom imovinom. Nakon dogovora sa Ebu Ubejdom, pregovarači su otišli na ostala vrata i naredili da se otvore kako bi muslimani mirno ušli u grad. Neće biti nikakvog otpora.

Odmah nakon zore, Ebu Ubejde je sa svojim korpusom ušao u grad kroz Džabija vrata i marširao ka centru grada. Pratio ga je Tomas, njegov zamjenik Harbis, biskup iz Damaska i nekoliko uglednika. Ebu Ubejde je išao polahko, a Halid kao tornado. Istovremeno su stigli u centar grada kod Crkve Marijine. Halid je upravo slomio i posljednje otpore Bizantijaca. Ostali komandanti korpusa su takođe ušli u grad i mirno se kretali prema centru.

Kada su se susreli, Ebu Ubejde i Halid su začuđeno buljili jedan u drugog. Halid je imao krvavu sablju u rukama, pa je Ebu Ubejde shvatio da se dešava nešto za šta on nije znao. Halidu je bilo čudno što su Ebu Ubejde i njegovi oficiri mirno ušli u grad sa sabljama u koricama, a sa njima su bili bizantijski plemići i biskupi. Neko vrijeme je vladala potpuna tišina. Onda Ebu Ubejde progovori:

- O oče Sulejmanov, Allah nam je dao ovaj grad na miran način i učinio borbu nepotrebnom.

- Kakav mir? Zauzeo sam ovaj grad silom. Naše sablje su crvene od krvi. Uzeli smo plijen i roblje – odgovori Halid.

Halid je bio glavnokomandujući i njegova je bila posljednja. On nije bio čovjek koji bi slušao besmislice koje su govorili njegovi potčinjeni. U ovom slučaju nije moglo biti rasprave. Bilo je jasno kao dan da je zauzeo Damask silom, a ne pregovorima. Ebu Ubejde nije imao Halidove vojne sposobnosti i nikada se ne bi suprostavio Halidu u vojnim pitanjima, ali je bio visoko rangiran kao musliman. Bio je jedan od deseterice obradovanih i „Povjerenik ummeta“. Svi su znali koliko ga je cijenio Allahov Poslanik, alejhisselam.

Ebu Ubejde je htio izbjeći nepotrebno prolivanje krvi. Poštovao je Halidove sposobnosti, poznavao je njegovu narav i znao je da se prema njemu treba ophoditi sa posebnom pažnjom. Zapravo je Ebu Ubejde bio jedini čovjek u Siriji koji je mogao dovesti u pitanje Halidove odluke. Kad god bi Halid razgovarao sa Ebu Ubejdom, nikada ne bi podizao svoj glas, bez obzira što bi bio beskrajno ljut. Bila je sretna okolnost što su se ova dva čovjeka međusebno posebno poštovali zbog njihovih izuzetnih kvaliteta. Ebu Ubejde je znao da može utišati Halida sa nekoliko riječi, jer je imao neke adute za koje Halid nije znao, ali je odlučio ne koristiti se tom prednošću do posljednjeg trenutka. Bio je blag prema Halidu, ali o tome ćemo više reći kasnije.

- O komandante. Znaj da sam ušao u grad mirno – reče smireni Ebu Ubejde.

Halidove oči su sijevale ljutnjom. Ali je glasom punim poštovanja rekao:

- Zaista si uporan u svojoj nesmotrenosti. Kako je moguće da si u miru sa njima kad sam ja silom ušao u grad i slomio njihov otpor?

- Boj se Allaha, o komandante. Ja sam im garantovao mir i stvar je gotova – ponovi Ebu Ubejde.

- Ti nemaš prava ponuditi ili prihvatiti mir bez mog odobrenja. Ja sam tvoj komandant. Neću vratiti sablju u korice dok ne ubijem i posljednjeg njihovog čovjeka.

- Ne mogu vjerovati da ćeš mi se suprotstaviti. Garantovao sam sigurnost svakom od njih. Garantovao sam im mir u ime Allaha Uzvišenog i Njegova Poslanika, neka je na njega Allahov blagoslov i mir. Muslimani koji su bili sa mnom su takođe zagarantovali mir. Kršenje obećanja nije naša praksa – obrazlagao je Ebu Ubejde.

Nekoliko vojnika oko Halida je bilo umorno od slušanja ovih argumenata, pa su počeli mahati sabljama. Krenuli su prema Bizantijcima sa namjerom da se bore. Ebu Ubejde je povikao na njih i naredio im da stanu. Samo Ebu Ubejde je mogao učiniti tako nešto. Vojnici su poslušali. Halid je i dalje bio beskrajno ljut, ali se izvrsno kontrolisao.

Sada su im prišli i komandanti ostalih korpusa i uključili se u diskusiju. Nakon nekoliko minuta su se složili da privole Halida na mir. Ako se u Siriji pročuje da su muslimani pogazili zadanu riječ, više se nijedan grad neće predati. To će znatno otežati osvajanje ostatka Sirije.

Ma kakve emocije obuzimale Halida, one ga nisu ometale u zdravom rezonovanju. Sada je to dakazao prihvativši mišljenje svojih generala. Na trenutak je pogledao Tomasa i Harbisa.

- Dobro, neka tako bude. Pristajem na mir, ali to ne obuhvata ovu dvojicu prokletnika.

- Ova dvojica su prvi koji su prihvatili mir. Moja riječ mora biti ispoštovana. Neka ti se Allah smiluje – reče Ebu Ubejde.

- Tako mi Allaha, samo radi tvoje riječi ih neću ubiti. Neka obojica odmah napuste grad. Neka ih prati Allahovo prokletstvo kud god išli – složi se Halid.

Tomas i Harbis su sa zebnjom u srcu pratili razgovor dvojice generala koji im je prevodilac tumačio. Kada je razgovor završen, poslali su prevodioca da upita Ebu Ubejdu kojim pravcem će napustiti grad i u kom pravcu će se dalje kretati. Ebu Ubejde im reče da izaberu pravac koji žele, ali ako muslimani u međuvremenu zauzmu teren kojim će se oni povlačiti, onda više neće biti sigurni.

- Dajte nam tri dana. Nakon toga primirje ističe. Ako nas nakon toga uhvatite, radite od nas šta hoćete – reče Tomas bojeći se Halidove potjere.

- Pristajemo, ali sa sobom ne možete nositi ništa osim hrane za putovanje – reče Halid.

- To bi bilo kršenje ugovora. Obećano im je da mogu sa sobom ponijeti šta god žele – prigovarao je Ebu Ubejde.

- Dobro – reče Halid – ali ne mogu nositi oružje.

- Moramo imati nešto oružja kako bismo se branili od drugih napadača. U protivnom mi ostajemo ovdje, pa radite šta hoćete – protestovao je Tomas.

Halid pristade da svaki čovjek može nositi samo jedno oružje, sablju, koplje ili luk. Ovim je ugovor završen.[1] Ubrzo je ugovor napisan i ovjeren. Visina džizje je iznosila jedan dinar po stanovniku.

Damask je zauzet. Glavnina Sirije je sada bila u rukama muslimana. Ostala je još Antioha. Osvajači Damaska su ovu pobjedu primali sa različitim osjećanjima. Muslimani su se teškom mukom izborili za

1 Razgovor između Ebu Ubejde i Halida je uzet od Vakidija, 51-52.

ovaj grad. Iako su muslimanski gubici bili mnogo manji od bizantijskih, ipak je cijena osvojenja bila visoka. Herojski su se borili mjesec dana i prolili su krv i znoj za ovu pobjedu. Sigurno je da bi grad bio zauzet silom. Ali ovaj slatki osjećaj je natrunila lukava Tomasova diplomacija i Ebu Ubejdina beskrajna dobrodušnost. Neka se niko ne usudi uputiti niti jednu riječ kritike Ebu Ubejdinoj odluci. On je jedan od „deseterice obradovanih" i „Povjerenik ummeta". Neka svaki musliman ovo uvijek ima na umu.

Okupljeni u grupama, muslimani su posmatrali bizantijski karavan kako napušta grad. Konvoj su sačinjavali vojnici i civili koji nisu pristali ostati u gradu pod muslimanskom vlašću. Tomasova žena, Haraklijeva kćerka, putovala je sa svojim mužem. U konvoj je takođe uključena i trgovačka roba i ostala imovina koju su Bizantijci sa sobom nosili. Bilo je to pravo bogatstvo.

Halid je takođe bio tu. Zajedno sa svojim oficirima tužnim pogledom je gledao u karavan koji odlazi. Izgledalo je da Bizantijci u Damasku nisu ostavili ništa od vrijednosti.

Muslimani su nijemo posmatrali karavan. Mogli su priskočiti i uzeti šta god su htjeli. Ali riječ je data i morala se održati. Niko se nije usudio učiniti ništa što bi ometalo odlazak karavana.

Halid diže ruke prema nebu i zamoli:

- O Allahu. Daj nam sve ovo za uzdržavanje muslimana.[1]

Tada je začuo neko kašljucanje iza sebe. Okrenuo se i ugledao tužnog Džonaha. Sreo je svoju mladu i pozvao je da krene s njim. Isprva je bila voljna to učiniti, ali kad joj je rekao da je primio islam, pobjegla je od njega i zaklela se da ne želi više ništa imati s njim. Sada je bila u karavani i napuštala je Damask. Ali, Džonah ju je još uvijek volio i sada je došao tražiti pomoć od Halida.

Zar muslimani nisu mogli uzeti djevojku silom? Ne, nisu. Njoj je garantovana sigurnost i bila je nedodirljiva. Zar muslimani ne bi mogli napasti konvoj? Ne. Konvoj ima garanciju od tri dana. Za to vrijeme ne smije biti uznemiravan. A nakon tri dana? Tada više nema smisla. Konvoj će putovati tako brzo da ga muslimani nakon tri dana neće moći stići.

1 Vakidi, 52.

Ali, možda će i moći. Džonah zna nekoliko prečica kojima brzi konjanici mogu sustići konvoj. Ipak, ništa od toga. Nekoliko sirijskih gradova je vrlo blizu. Homs, Balbek i Tripolis su udaljeni svega tri ili četiri dana putovanja. Konvoj će sigurno naći sigurnost u jednom od ovih gradova prije nego ih muslimani stignu.

Ali ipak ima neke nade. Džonah zna da konvoj ne ide ni u jedan od ovih gradova. Njegov cilj je Antioha, koja je udaljena mnogo dana putovanja. Džonah će voditi muslimane. Za sebe traži jedino voljenu djevojku.

Halidove oči zablistaše. On mahnu nekolicini svojih oficira i oni mu priđoše. Bili su to Dirar, Rafi i Abdurrahman b. Ebi Bekr. Nakon tri dana, oni će krenuti u potjeru. Planovi su sačinjeni i sve pripreme su okončane. Nakon tri dana, Mobilna jedinica će pojuriti. Džonah je preporučio da se svi obuku kao lokalni Arapi, kako ih bizantijske jedinice na koje bi mogli naići, ne bi ometale u potjeri.

Četvrtog dana ujutro, nakon izlaska sunca, tačno nakon isteka garantovanog vremena Mobilna jedinica sa Halidom na čelu je odgalopirala iz grada. U Damasku je ostao Ebu Ubejde kao upravitelj grada.

Nije poznat pravac kojim se potjera kretala. Vakidi navodi da je konvoj sustignut nedaleko od Antiohe, pored mora na platou pored gorja El Ebraš, a Bizantijci su ga nazivali Barda.[1] Konvoj je ovdje zadesio snažan pljusak. Svi su potražili sklonište, a sva roba i ostale vrijednosti su ostavljene na platou. Bizantijci nisu ni slutili kakvo ih iznenađenje sada čeka. Na platou je bilo razbacano toliko bala brokata da je ovaj predio kasnije dobio ime Merdžul Dibadž – Poljana brokata, a ova akcija je nazvana Bitka kod Poljane brokata.

Kada se vrijeme malo razbistrilo, Džonah i ostali izviđači su uočili konvoj i o tome obavijestili Halida. Odmah je sačinjen plan. Halid je bio majstor manevra i priredio je Bizantijcima užasno iznenađenje. Podijelio je vojsku u nekoliko grupa i na podesnom mjestu napao konvoj iz više pravaca. Borba se rasplamsala. Halid je lično ubio Tomasa i Harbisa u dvobojima. U jednom trenutku je prodro tako duboko u redove neprijatelja da je bio potpuno okružen. Sigurno je da ne bi odatle izašao živ da mu se nije pridružio Abdurrahman b. Ebi Bekr i spasio ga. Nakon kratke borbe, otpor Bizantijaca je prestao.

1 Vjerovatno se radi o gorju koje se danas zove Džebel Ensarija.

Muslimana je bilo premalo da bi ih potpuno okružili. Hiljade Bizantijaca je uspjelo pobjeći, ali je sav plijen ostao. Također je na licu mjesta ostao i veliki broj muškaraca i žena. Džonah je našao svoju voljenu. Krenuo je prema njoj, ali ona ga je primijetila, izvukla bodež i ubila se. Kada je pala, Džonah je sjeo pored nje i tiho plakao. Zakleo se da će joj ostati vjeran i da nikada neće pogledati drugu djevojku.

Kada je Halid saznao šta se dogodilo, ponudio je Džonahu jednu drugu djevojku koja je bila prelijepa i bogata. Kada ju je ugledao, Džonah je zanijemio, a kada se oporavio od šoka, rekao je Halidu da je ta žena Heraklijeva kći, a Tomasova udovica. Nije je mogao uzeti jer će je Heraklije po svaku cijenu otkupiti.

Muslimani su se sada vraćali mnogo zadovoljniji nego što su bili nakon osvojenja Damaska. Nije sa sigurnošću utvrđeno kojim putem su se vraćali. Kada su bili na jedan dan puta do Damaska sustigla ih je delegacija Bizantijaca. Predvodio ih je ugledni plemić. Došao je do Halida i rekao mu:

- Ja sam Heraklijev ambasador. On ti poručuje da mu je poznato šta si učinio od njegove armije. Ubio si njegovog zeta i zarobio si njegovu kćer. Ti si pobijedio. Sada te moli za svoju kćer. Ili mu je vrati uz otkupninu ili mu je daj kao poklon. Čast je snažan element tvog karaktera.

Zaista, Halid je bio častan, galantan i velikodušan čovjek u toj mjeri da će mu to kasnije prirediti velike probleme. Sada je odlučio biti velikodušan prema bizantijskom Imperatoru.

- Uzmite je kao poklon. Neće biti otkupa.

Ambasador se ljubazno zahvali i vrati u Antiohu.

Džonah je bio neutješan. Ništa ga nije moglo oraspoložiti. Halid mu je ponudio veliki dio njegovog ličnog plijena kojim je mogao kupiti ili isprositi bilo koju ženu, ali je Džonah odbio. Ostao je čvrst u svojoj zakletvi. Dvije godine nakon toga pao je kao šehid u Bici na Jermuku.

Muslimani su radosno dočekali Halida u Damasku. Bili su odsutni oko deset dana, pa su svi bili zabrinuti. Sada je Halid poslao pismo u Medinu, koje je adresirao na halifu Ebu Bekra. U pismu je pisao o osvojenju Damaska i o tome kako su Bizantijci prevarili Ebu Ubejdu. Također je opisao i progonjenje bizantijske karavane i o tome kako su

ubijeni Tomas i Harbis, kao i o plijenu. Objasnio je i stvar u vezi sa Heraklijevom kćerkom. Pismo je napisano 1. oktobra 634. godine (2. šabana 13. godine po Hidžri).[1]

Glasnik je tek krenuo na put kada je Ebu Ubejde došao Halidu i saopćio mu da je Ebu Bekr umro i da je sada Omer halifa muslimana. Ebu Ubejde je u rukama držao pismo koje mu je poslao novi halifa. Halid uze pismo i poče ga čitati. Pročitao je jednu od rečenica:

„Postavljam te za komandanta vojske Halida, sina Velidovog..."

1 Za objašnjenje datuma u vezi sa zauzimanjem Damaska vidi Bilješku 8. u dodatku B.

OŠTRI REZ

Halifa Ebu Bekr je umro. Njegova oporuka je bila da poslije njega halifa bude Omer. Bila je to njegova posljednja želja. I zaista Omer je postao halifa. Bilo je to 22. augusta 634. godine (22. džumadel ahira 13. godine po Hidžri). Istoga dana je novi halifa izdao naredbu da se Halid smijeni sa mjesta glavnokomandujućeg muslimanske vojske u Siriji. Napisao je pismo Ebu Ubejdi:

"U ime Allaha Milostivog Samilosnog.

Zahtijevam od tebe da se bojiš Allaha Koji zauvijek živi dok sve ostalo nestaje i Koji nas je odvojio od loših djela i Koji nas je iz tame izveo u svjetlo.

Postavljam te za komandanta vojske Halida, sina Velidovog. Shvati ovo kao svoju dužnost.

Ne šalji muslimane u uništenje zbog plijena i ne šalji vojsku naprijed bez izviđanja terena i bez saznanja šta vas tamo čeka.

Ne šalji vojne ekspedicije ako nisu dobro organizovane. Čuvaj se postupaka koji vode uništenju muslimana.

Allah me kuša s tobom a tebe sa mnom. Čuvaj se iskušenja ovoga svijeta da te ne bi uništila kao što su uništila druge prije tebe. Vidio si kako su oni skončali."[1]

Pismo je dato glasniku uz instrukciju da ga preda Ebu Ubejdi lično. Slijedećeg dana halifa Omer je predvodio namaz u Poslanikovoj, alejhisselam, džamiji. Nakon namaza Omer se prvi put kao halifa obratio muslimanima. Nakon što se zahvalio Allahu, dž.š., i donio salavat na Njegova Poslanika, alejhisselam, halifa Omer je nastavio:

- Znajte, Arapi su kao kamila koja slijedi svog vlasnika i čeka da sjedne gdje joj on naredi. Tako mi Gospodara Kabe, ja ću vas voditi pravim putem.

1 Taberi, 2/622.

Nakon toga je halifa govorio o vrlinama i dužnostima muslimana, pa je saopćio muslimanima kako je smijenio Halida sa mjesta glavnokomandujućeg muslimanske vojske u Siriji i postavio Ebu Ubejdu na to mjesto.

Ovu posljednju izjavu su muslimani primili u tišini. Niko nije očekivao ovakvu odluku, posebno ne nakon Halidovih velikih pobjeda tokom posljednje tri godine. Halifa Omer je bio vrhovni autoritet. Imao je pravo postaviti i smijeniti koga hoće i kad hoće, a halifina odluka je morala biti izvršena.

Jedan mladić se nije mogao suzdržati, pa je rekao:

- Zar si smijenio čovjeka u čije ruke je Allah stavio pobjedničku sablju i kojim je Allah ojačao Svoju vjeru. Allah ti nikada neće oprostiti a niti muslimani, jer si vratio u korice sablju i smijenio komandanta koga je Allah postavio na komandno mjesto.

Omer je znao da je ovaj mladić bio iz Halidovog plemena. Kao mudar čovjek, osjećao je raspoloženje naroda. Znao je da narod nije zadovoljan ovom odlukom, ali je odlučio ne kazati više ništa na ovu temu.

- Mladić je ljut jer je Halid njegov blizak rođak – rekao je halifa Omer i napustio džamiju.[1]

Halifa Omer je shvatio da je Halidova smjena važna stvar i da taj postupak treba objasniti. Slijedećeg dana se ponovo obratio muslimanima:

- Meni nije krivo što je Halid na komandnom mjestu, ali je on rasipnik. On troši svoj imetak na pjesnike i ratnike dajući im više nego što zaslužuju. Taj imetak je mogao biti bolje potrošen i to na siromašne muslimane. Neka niko ne kaže kako sam smijenio snažna čovjeka i na njegovo mjesto postavio blagog, jer je Allah s njim i Allah će mu pomoći.[2]

Ovoga puta niko nije ništa rekao.

Glasnik je stigao u Damask dok je opsada bila u toku. Znao je za sadržaj pisma. Bio je inteligentan čovjek, pa je pretpostavio da bi efekat ovog pisma bio katastrofalan po moral muslimanske vojske. Zato je svima rekao da donosi radosne vijesti o stizanju pojačanja muslimanima. Kada je stigao u Ebu Ubejdin šator, predao mu je pismo.

1 Taberi, 2/622.
2 Taberi, 2/622.

Nakon što je pročitao pismo, Ebu Ubejde je bio zatečen. Nije želio ovako nešto. Znao je da je Halid uzor vojnicima i da je njegovo prisustvo, kao komandanta, bilo vrlo važan faktor za moral muslimanske vojske. Ovaj trenutak nije bio pogodan za objavljivanje sadržaja pisma. Štaviše, Ebu Ubejde nije smatrao poštenim da preuzeme komandu kad je Halid sve tako dobro organizovao. Zato je odlučio šutjeti o tome sve dok se ne okonča opsada Damaska. Glasnik ga je uvjeravao da o sadržaju pisma nije nikome ništa rekao, pa ga je Ebu Ubejde još jednom napomenuo da tako i ostane.

Opsada je nastavljena, a muslimani nisu znali ništa o promjenama. Čak i kad su se Ebu Ubejde i Halid ubjeđivali oko predaje Damaska, Ebu Ubejde nije potegnuo ovaj adut jer je smatrao da bi to bilo nekorektno. Zato je Halid potpisao ugovor sa stanovnicima Damaska, a ne Ebu Ubejde.

Halid je polahko čitao pismo koje mu je Ebu Ubejde pokazao. Bilo je potpuno jasno. Smijenjen je, a Ebu Ubejde je novi komandant. Iz datuma na pismu Halid zaključi da je pismo staro više od mjesec dana, a Ebu Ubejde ga je dobio najmanje prije tri sedmice. Pogledao je Ebu Ubejdu i upitao ga:

- Zašto si ovo krio od mene? Neka ti se Allah smiluje!

- Nisam htio narušavati tvoj autoritet dok si se borio protiv neprijatelja – odgovori Ebu Ubejde.[1]

- Neka se Allah smiluje Ebu Bekru. Da je on živ, ovo se ne bi dogodilo – progovori Halid nakon kraće stanke.[2]

Polahko se okrenuo i otišao u svoj šator. Te noći je Halid plakao za Ebu Bekrom.[3]

Slijedećeg jutra, 2. oktobra 634. godine (3. šabana 13. godine po Hidžri) vojska je skupljena pa su joj objavljene promjene – promjena halife i promjena komandanta u Siriji. Toga dana su muslimani u Damasku dali prisegu novom halifi.

1 El-Belazuri, 122.
2 Jakubi, Tarih, 2/140.
3 Vakidi, 62.

Ako je i bilo ozlojeđenosti ili gorčine u Halidovom srcu, on to nimalo nije pokazivao. Samo je kratko rekao:

- Ebu Bekr je umro, Omer je novi halifa i bit ćemo mu biti pokorni.[1]

Halid nije učinio ništa što bi muslimane navelo na zaključak da je nezadovoljan ili da se protivi halifinoj odluci. Znao je da bi to izazvalo katastrofalne posljedice po muslimansku vojsku. To bi bila posljednja stvar koju bi pravi vojnik i musliman učinio.

Kad bi glavnokomandujući armije bio smijenjen, on obično više ne bi uopće služio, a ako bi i služio, onda to više ne bi bilo u istoj jedinici. On se tad povlači i traži premještaj ili bude premješten negdje drugdje. Ali, Halidova sudbina je bila da se bori i osvaja. Imao je sve potrebne sposobnosti i vještine da to i ispuni. Ovdje vidimo nezabilježen fenomen. Najveći general toga vremena, najveći general prvog milenija kršćanske ere je spreman služiti u nižoj jedinici sa istim žarom kao što je služio kao glavnokomandujući. Ova spremnost pokazuje duh tadašnjih muslimana.

Sedmicu nakon što je Ebu Ubejde preuzeo komandu nad muslimanskom vojskom, jedan kršćanski Arap je došao do njega i informisao ga o sajmu koji će se za nekoliko dana održati u Ebul Kudsu. Na ovom sajmu će biti svi trgovci iz azijskog dijela Bizantijskog carstva i donijet će sa sobom mnogo skupocjene robe. Muslimani bi sa jednim odredom konjanika mogli doći i pokupiti velike količine plijena.[2] Ovaj Arap nije mogao reći da li će tamo biti bizantijskih vojnika koji bi obezbjeđivali sajam. Jedino je bilo poznato da se u Tripolisu, na obali Sredozemnog mora, nalazi jak garnizon Bizantijaca.

Ebu Ubejde je razgovarao sa ratnicima koji su bili kod njega i tražio dobrovoljca koji bi predvodio odred u napadu na sajam. Javio se jedan golobradi mladić koji je odisao entuzijazmom. Bio je to Abdullah, sin Džaferov. Džafer je bio amidžić Allahova Poslanika, alejhisselam, i poginuo je kao komandant na Mu'ti, kako smo to već opisivali. Ebu Ubejde je prihvatio Abdullahovu ponudu i dao mu 500 konjanika.

Odred je odjahao 14. oktobra 634. godine (15. šabana 13. godine po Hidžri) pod svjetlošću punog mjeseca. Sa Abdullahom je jahao je-

1 Vakidi, 62.

2 Ebul Kuds je danas poznat kao Ebla. Smješten je na istočnom podnožju Libanonskog gorja u blizini Zahle, oko 70 kilometara od Damaska na putu za Balbek.

dan izuzetan ashab. Bio je to Ebu Zerr el Gifari. Slijedećeg jutra je nestrpljivi Abdulah sa 500 ratnika napao 5 000 bizantijskih vojnika koji su obezbjeđivali sajam. Mladi Abdullah je tražio slavu, a Ebu Zerr je tražio smrt na Allahovom putu, tako da niko nije mogao zaustaviti muslimane. Ova hrabrost će se ubrzo pretvoriti u katastrofu. Nakon kratke borbe muslimani su bili potpuno okruženi. Bilo je jasno da se niko neće izvući. Uvidjevši da nema nikakvog izlaza, iskusni ratnici su formirali kružnu odbranu i odolijevali napadima. Odlučili su se boriti do posljednje kapi krvi.

Jedan musliman se ipak uspio izvući iz okruženja i brzo odgalopirao u Damask. Ebu Ubejde je sjedio sa svojim generalima kad je stigao ovaj jahač i obavijestio ga o svemu. Moralo se hitno reagovati ili će muslimani izginuti do posljednjeg. Ebu Ubejde se sjetio riječi halife Omera: „Ne šalji muslimane u uništenje radi plijena." Bila je to njegova prva odluka od kako je postao glavnokomandujući. Ako bi doživio neuspjeh, to bi se vrlo loše odrazilo na moral muslimanske vojske.

- O oče Sulejmanov. U ime Allaha tražim od tebe da ideš spasiti Abdullah b. Džafera. Ti si jedini koji to može – reče Ebu Ubejde Halidu.

- Allahovom voljom, ja ću to sigurno učiniti. Samo sam čekao na tvoje naređenje – odvrati mu Halid.

- Ustručavao sam se tražiti to od tebe – pravdao se Ebu Ubejde.

- Tako mi Allaha, kad bi malo dijete bilo moj komandant, ja bih ga poslušao. Kako ne bih poslušao tebe koji si daleko iznad mene u islamu i kad te je Allahov Poslanik nazvao Povjerenikom ummeta? Nikada neću dostići tvoj stepen. Izjavljujem da sam svoj život posvetio na putu Allaha Uzvišenog – umiri ga Halid.

- Neka ti se Allah smiluje, o oče Sulejmanov. Idi i spasi svoju braću – jedva progovori, do suza ganuti, Ebu Ubejde.[1]

Za pola sata je Mobilna jedinica galopirala u pravcu Ebul Kudsa. Na čelu su bili Halid i Dirar. Halid je spasio opkoljene muslimane. Većina njih je preživjela. Zatim je odjahao do tržnice u Ebul Kudsu i pokupio mnogo plijena. Tom prilikom je nekoliko puta ranjen, ali je to bila Halidova svakodnevnica, pa se to uopće nije primjećivalo.

1 Vakidi, 66.

Ova Halidova akcija pokazuje kako je primio smjenjivanje sa mjesta glavnokomandujućeg. Ebu Ubejde je pisao halifi Omeru o ovoj akciji. Visoko je pohvalio Halidov angažman.

Posljednje promjene na vrhu muslimanske države će davati novi tempo vojnim akcijama muslimana. Omerov stil vladanja je bio drugačiji od stila njegovog prethodnika. Dok je halifa Ebu Bekr uopćeno određivao zadatke i područja operacija, halifa Omer je često specificirao ciljeve za svaku bitku. Ponekad je čak određivao ko će komandovati krilima. Postavio je službu bezbjednosti koja je nadgledala ponašanje visokih oficira. Halifa Omer je bio dobro obaviješten o svim događajima u islamskoj armiji.[1]

Halifa je potvrdio komandante ostalih korpusa, onako kako ih je imenovao Ebu Bekr. Amr b. As će komandovati u Palestini, Jezid u Damasku, Šurahbil u Jordanu i Ebu Ubejde u Homsu nakon što ga zauzme. Ova komandna mjesta su podrazumijevala ne samo vojno komandovanje nego i administrativno i političko vođenje provincija. Šurahbil je tako bio i namjesnik distrikta Jordan. Ebu Ubejde je bio komandant cijele vojske, ali samo kad se korpusi zajedno bore protiv Bizantijaca. Halifa Omer nije posebno naznačio Halidovu ulogu. Prema njegovoj naredbi, on će služiti pod komandom Ebu Ubejde koji ga je postavio za komandanta korpusa iz Iraka u čijem sastavu je bila Mobilna jedinica. Po vojnoj hijerarhiji je Halid bio jednak ostalim komandantima korpusa, ali nije imao nikakve političke moći.

Ovakvo uređenje je neizbježno donijelo usporenje operacija. Ebu Ubejde je bio veliki čovjek i neustrašiv borac. Tokom nekoliko slijedećih godina on će postati izvrstan general. Čvrsto se oslanjao na Halida i držao ga uz sebe kad god je to bilo moguće, ali nikada nije dostigao strateško vizionarstvo i taktički osjećaj koji je Halid imao. Vrlo često je Ebu Ubejde sazivao ratno vijeće i često je pisao u Medinu tražeći da mu se odredi slijedeći cilj. Dok je Halid poput tornada žurio iz bitke u bitku, koristeći brzinu i iznenađenje, Ebu Ubejde se mnogo sporije kretao. Ipak, Ebu Ubejde je pobjeđivao u bitkama.

Sa novim komandantom na čelu muslimanske vojske, nastavljeno je osvajanje Sirije.

1 Taberi, 2/658.

BITKA KOD FAHLA

U narednim poglavljima ćemo više reći o Heraklijevom karakteru i o njegovim naporima da spasi svoje carstvo od nadirućih muslimana. Bio je proračunat čovjek koji nije odustajao od svojih namjera sve dok bi postojala i najmanja nada u njihovo ostvarenje. Nakon događaja kod Ebul Kudsa, Heraklije je sakupio novu armiju sastavljenu od trupa iz sjeverne Sirije, Džezire i Evrope. U ovu vojsku su uključene i jedinice koje su preživjele bitku iz Poljane brokata. Dio vojske je sakupljen u Antiohi, a dio u Sredozemnim lukama u Siriji i Palestini.

Krajem decembra 634. godine (početkom zul - kadea 13. godine po Hidžri) je započela koncentracija vojske u Baisanu zapadno od rijeke Jordan. Odavde bi vojska krenula istočno i presjekla muslimanima komunikacije sa Arabijom. Prema ovom planu Bizantijci će izbjeći direktan sukob sa muslimanima u Damasku, ali će ih blokirati i prisiliti na napuštanje Damaska. U Fahlu, gradu nešto istočno od rijeke Jordan se nalazio garnizon srednje veličine i sukobio se sa muslimanskim konjičkim odredom pod komandom Ebul Evera.

Muslimani su imali obavještajne podatke o ovoj novoosnovanoj bizantijskoj armiji. Znali su da ona broji oko 80 000 ljudi pod komandom generala Sakalara, sina Mihrakovog. Bilo je jasno da će ove snage obuhvatiti i blokirati puteve kojima je komunicirala muslimanska vojska. Ebu Ubejde je sazvao ratno vijeće na kojem je zaključeno da se muslimani moraju pokrenuti i slomiti ovu vojsku, ali će u Damasku ostaviti snažan garnizon koji će štititi grad sa sjevera i zapada. Sada su se muslimani odmorili i potpuno oporavili od posljednjih bitaka. Pristiglo je dosta pojačanja iz Arabije a i mnogi ranjenici su se oporavili i bili su sposobni ponovo ratovati. U tom trenutku, muslimani u Siriji su imali armiju od oko 30 000 ljudi organizovanih u pet korpusa različitih snaga.

Jezid je bio komandant korpusa i namjesnik pokrajine Damask, pa je zato sa svojim korpusom ostavljen u gradu. Šurahbil je bio namjesnik pokrajine Jordan, u kojoj su bili gradovi Baisan i Fahl. Po nalogu halife Omera, Ebu Ubejde je privremeno predao komandu Šurahbilu, ali samo za predstojeću operaciju. U drugoj sedmici januara 635. godine, muslimanska vojska je odmarširala iz Damaska pod Šurahbilovom komandom. Kao prednje osiguranje postavljen je korpus iračkih veterana sa Halidom na čelu. Sredinom januara muslimani su stigli u Fahl. Ebu Ever je zauzeo grad, a garnizon je protjeran.

Kada je bizantijski garnizon doznao za pokret muslimana iz Damaska, odmah je napustio Fahl i priključio se glavnini snaga u Baisanu. Ne želeći biti ometani u Baisanu prije negoli završe pripremu vojske, Bizantijci su postavili branu na rijeci Jordan nekoliko kilometara od linije Baisan – Fahl i potopili područje koje se pruža uz obje obale rijeke. Time su bili potopljeni i neki putevi kojima se trebala kretati muslimanska vojska. Muslimani su se izvrsno snalazili u pustinjama, nedavno su naučili nešto o brdima, ali je sada pred njima bila voda i mulj. O tome nisu znali ništa. Bilo je to nešto sasvim novo za njih. Ipak, odlučili su savladati ovu prepreku.

Šurahbil je rasporedio armiju u podnožju brda oko Fahla u pravcu sjever – zapad. Na krilima su komandovali Ebu Ubejde i Amr b. As. Dirar je komandovao konjicom, a Halid je sa svojim korpusom bio na čelu i vodio je armiju do Baisana. Ubrzo je vodeći element zapao u mulj. Uspjeli su se nekako izvući i vratiti u Fahl. Tako je prošla čitava sedmica.

Sada je Sakalar, komandant bizantijske armije, procijenio da je spreman za napad. Završio je sa svim pripremama. Nadao se da će zateći muslimane nespremne, jer će se oni osjećati bezbjedno. Prema njegovim očekivanjima, muslimani će misliti da Bizantijci, kao ni oni, ne mogu preći preko vode i mulja. Ali je Sakalar imao vodiče koji su ga vodili kroz poplavljeno područje, a muslimani su to smatrali nemogućim. Ubrzo nakon zalaska sunca 23. januara 635. godine (27. zul - kadea 13. godine po Hidžri), Bizantijci su se razvili u borbeni poredak zapadno od rijeke i krenuli prema Fahlu namjeravajući iznenaditi muslimane noćnim napadom na njihove logore.

Ali, Šurahbil je bio oprezan. Rasporedio je svoje korpuse tako da je glavnina uvijek bila spremna za borbu. Takođe je postavio osmatrače

u poplavljenom području sa zadatkom da nadgledaju puteve prema Fahlu. Kada su se Bizantijci približili, naišli su na muslimane koji su bili spremni u borbenom rasporedu. Bitka je odmah započela.

Dvije vojske su se borile cijelu noć i cijeli sutrašnji dan. Muslimani su cijelo vrijeme bili u defanzivi i odbijali sve napade. Tokom jednog od napada, poginuo je Sakalar. Kada se ponovo smračilo, Bizantijci su bili umorni. Muslimani su čvrsto stajali na linijam odbrane i nisu odstupili ni za pedalj. Pod okriljem noći, Bizantijci su se povukli prema Baisanu.

Šurahbil je upravo to i čekao. Čitavo vrijeme je iscrpljivao neprijatelja. Sada je bilo vrijeme za kontranapad. Ubrzo su muslimani u stopu slijedili Bizantijce.

Ovoga puta su se hiljade Bizantijaca izgubile u močvarama poplavljenog područja. Muslimani su ih progonili, pa ih je oko 10 000 izgubilo živote.[1] Ipak, većina se izvukla i stigla u Baisan.

Sada se muslimanska vojska podijelila. Ebu Ubejde i Halid su ostali u Fahlu, ali će ubrzo otići u Damask i sjevernu Siriju. Šurahbil i Amr b. As su prešli poplavljeno područje i napali Baisan. Snage unutar grada su pokušale napasti muslimane iznenadnim izletom, ali su ih muslimani porazili. Ubrzo su pristali na plaćanje džizje. Šurahbil je poslije toga produžio prema Taberiji koja se takođe predala. Ovo se dešavalo krajem februara 635. godine (zul - hidže 13. godine po Hidžri). Sada više nije bilo nikakvih snaga u pokrajini Jordan koje bi pružale otpor muslimanima.

Početkom 14. godine po Hidžri Šurahbil i Amr b. As su obratili pažnju na Palestinu. Palestina je bila pod komandom Amra, pa je zato on preuzeo komandu nad cijelom armijom, dok mu je Šurahbil bio potčinjen.

Dok je još bio u Jordanu, Amr je pisao halifi Omeru i obavijestio ga o pozicijama i snagama Bizantijaca u Palestini. Najveće bizantijske snage su bile u Edžnadinu. Halifa je Amru precizirao ciljeve koje treba zauzeti, a Jezidu je odredio obalu Mediterana kao cilj. Sada je muslimanska armija, osim Halidovog i Ebu Ubejdinog korpusa, operisala u

1 Mnogi rani historičari smatraju da je ovdje uništena glavnina bizantijske armije. El-Belazuri, 122., smatra da je poginulo oko 10 000 Bizantijaca. Možda je to najprihvatljivije mišljenje.

Palestini i na obali Mediterana, dopirući čak do Bejruta. Amrov i Šurahbilov korpus su išli do Edžnadina i porazili neprijatelja. Nakon toga su se korpusi razdvojili. Amr je otišao da osvoji Nablus, Amavas, Gazu i Džubnu. Tako je Amr zauzeo cijelu Palestinu, a Šurahbil je zauzimao obalne gradove Akru i Tiru. Jezid i njegov brat Muavija su napredovali prema Damasku i zauzimali luke Sidon, Arku, Džebail i Bejrut.

Najviše vremena se potrošilo na zauzimanje Cezareje. Jezid i Muavija su opsjeli ovaj grad, ali je s mora bio otvoren pristup gradu. Odatle je grad snabdijevan hranom, a dolazilo je i pojačanje. Uprkos naporima muslimana Cezareja je ostala neosvojena. Opsada je prekinuta zbog operacija na Jermuku, ali će biti nastavljena i luka će biti zauzeta 640. godine (19. godine po Hidžri). Do kraja 14. godine po Hidžri (635. godine), Palestina, Jordan i južna Sirija su bili u rukama muslimana osim Cezareje i Jerusalima.

ZAUZIMANJE HOMSA

Krajem marta 635. godine (krajem muharrema 14. godine po Hidžri), Ebu Ubejde i Halid su napustili Fahl i krenuli prema sjeveru. Čekali su u Fahlu sve dok Šurahbil nije zauzeo Baisan i Taberiju za slučaj da mu zatreba pojačanje. Nakon što je Taberija zauzeta, više nije izgledalo da će biti ikakvih otpora u Jordanu.

Nekoliko kilometara zapadno i jugozapadno od Damaska pruža se travnata ravnica u muslimanskoj istoriji poznata kao Merdžu Rum – Poljana Rimljana. Ebu Ubejde i Halid su napredovali ovom ravnicom s namjerom da obiđu Damask i napreduju prema Homsu. A onda se Ebu Ubejde sreo sa većom bizantijskom jedinicom.

Kad je čuo za sudbinu Baisana i Taberije, Heraklije je pretpostavio da su muslimani kao strateški cilj odabrali Palestinu i Jordan. Znao je da je u Damasku ostala određena vojna sila da ga čuva, ali je po njegovim procjenama bila preslaba. Zato je odlučio zauzeti Damask iznenada i na brzinu. Sa takvim ciljem je poslao jednu snažnu jedinicu sa generalom Teodorusom na čelu. Ova jedinica je krenula iz Antiohe preko Bejruta i prišla Damasku sa zapada. Tek što se ova jedinica pokrenula, Heraklije je čuo da su se Ebu Ubejde i Halid pokrenuli iz Fahla prema sjeveru, pa će stići pred Damask kad i Bizantijci, koji u tom slučaju neće imati nikakvih šansi da ponovo zauzmu grad. Zato je Heraklije naredio da se ove snage pojačaju dodatnim jedinicama iz garnizona Homsa. Ovo pojačanje je pod komandom Šansa marširalo iz Homsa direktnim putem za Damask.

Kada su muslimani stigli na ravnicu Merdžu Ruma, Teodorus je već bio tu, pa su se vojske rasporedile u borbeni poredak. Toga dana je stigao i Šans iz Homsa sa svojom jedinicom. Borbeni poredak je bio takav da je Ebu Ubejde stajao naspram Šansa, a Halid naspram Teodorusa. Nije poznato kolike su bile snage Bizantijaca, ali se može pretpostaviti da su bile jačine barem dva snažna korpusa. Nije ih moglo biti manje, jer se Bizantijci u takvom slučaju ne bi usudili suočiti sa muslimanima. Ostatak dana su dvije vojske ostale na svojim borbenim pozicijama čekajući ko će se prvi pokrenuti.

Kada je pala noć, Teodorus se odlučio na taktički manevar. Ostavio je Šansa sa njegovim snagama na borbenim pozicijama, dok se on pod okriljem noći povukao, zaobišao Halida sa boka i približio se Damasku. Namjeravao je angažovati glavninu muslimanske armije u borbi sa Šansom u ravnici Merdžu Ruma, dok će on sa svojim korpusom na brzinu zauzeti Damask. Bio je to vrlo dobar plan. Pokret je izveden perfektno. Tek nakon pola noći muslimani su shvatili da na ravnici Merdžu Ruma nedostaje pola bizantijske vojske.

U Damasku su Jezidovi izviđači u samu zoru donijeli vijest o dolasku Bizantijaca. Jezid je odmah izveo snage van grada. Muslimani se nisu dobro osjećali unutar zidina. Na ravnicama su bili domaćini, pa su odabrali okolinu Damaska kao bojno polje. Nakon izlaska sunca počela je bitka između Teodorusa i Jezida. Muslimani su odmah bili snažno pritisnuti jer su Bizantijci bili daleko nadmoćniji. Jezid je odolijevao sve do pred podne kada je situacija postala neodrživa. A onda je bizantijska pozadina napadnuta. Bila je to muslimanska konjica. Sve sami veterani iz Iraka sa brzom konjicom na čelu. Halid i njegovi borci su sasjekli bizantijske jedinice u komade. Nekolicina je uspjela pobjeći, a Teodorus je poginuo. Ubio ga je Halid u dvoboju. Zarobljeno je dosta oružja i ratne opreme.

Prethodne noći je Halid prozreo Teodorusove namjere i predložio Ebu Ubejdi da ostane sam i da se bori sa Šansom dok će on krenuti za Teodorusom. Ebu Ubejde se složio pa je Halid u rano jutro krenuo da spasi Damask i dogodilo se ono što je već opisano. Dok se Halid borio sa Teodorusom, Ebu Ubejde je napao Šansa na Poljani Rimljana. Ubio je Šansa u dvoboju. Ravnica se brzo ispunila leševima Bizantijaca, ali je glavnina izbjegla katastrofu i povukla se prema Homsu.

Neko vrijeme su muslimani proveli u njegovanju ranjenika, podjeli plijena i zarobljenika. Nakon toga je Ebu Ubejde poslao Halida sa njegovim korpusom prema Homsu, a on se okrenuo prema Balbeku, koji se mirno predao. Ebu Ubejde se nakon toga pridružio Halidu, koji je već opsjedao Homs.[1]

Nakon nekoliko dana opsade dogovoreno je primirje. Homs će platiti 10 000 dirhema i dostavit će 100 odijela od brokata i bit će na-

1 Neki historičari, među kojima i Vakidi, smatraju da je Balbek zauzet nakon teške bitke. Ipak, većina historičara smatra da je Balbek zauzet mirnim putem.

rednu godinu pošteđen od napada muslimana. Ako bi za to vrijeme stiglo bizantijsko vojno pojačanje u Homs, primirje postaje nevažeće. Kapije Homsa su otvorene. Muslimani su ušli u grad. Posjetili su gradsku tržnicu i zaprepastili stanovnike grada svojim poštenjem.

Stanovništvo Kinasarina je doznalo kako je Homs izbjegao rat sa muslimanima, pa su i oni postupili na isti način. Namjesnici oba ova grada su učinili najbolje što su u tom trenutku mogli. Sklopili su primirje, ali su se nadali da će im Heraklije poslati pomoć, a tada će opet zaratiti sa muslimanima. Lokalno stanovništvo je bilo oduševljeno ponašanjem muslimana. Njihova srca su potpuno osvojena blagošću i ljubaznošću muslimana, za razliku od bizantijskih vladara, čija su arogancija i okrutnost u Siriji bile nešto sasvim uobičajeno.

Pošto je riješio Homs i Kinasarin, Ebu Ubejde je glavninu vojske poslao prema sjeveru Sirije. Muslimanska vojska je stigla sve do Halepa. Mnoga područja su zauzeta, mnogo plijena i roblja se slilo u muslimanski logor kod Homsa. Zarobljenici su tražili slobodu. Nakon plaćanja džizje i izražavanja lojalnosti muslimanskoj državi, puštani su na slobodu sa svojim porodicama i imecima.

Tako je prošlo nekoliko narednih mjeseci. U Palestini su osvajanja napredovala, dok je u sjevernoj Siriji vladalo zatišje. Zato je halifa Omer poslao pismo Ebu Ubejdi u kome mu nagovještava potrebu za daljim napredovanjima. Ebu Ubejde je sazvao ratno vijeće, na kome je zaključeno da se nastavi sa osvajanjima onih područja sa kojima nije sklopljeno primirje.

Početkom novembra 635. godine (sredinom ramazana 14. godine po Hidžri) muslimanska armija je krenula iz Homsa prema Hamu. Stanovništvo ovog grada je srdačno dočekalo muslimane. Grad se dobrovoljno predao. I tako grad za gradom: Šaizar, Afamija (današnji Kalatul Muzik), Ma'ra Hims (današnji Ma'ratu Nu'man) (vidi kartu 28). Svi ovi gradovi su se mirno predali. U nekim gradovima su muslimani dočekivani uz muziku, ples i veselje. Stanovništvo je prelazilo u islam. Nema sumnje da je ovakvom raspoloženju doprinijela blagost velikodušnog Ebu Ubejde.

Dok su muslimani bili u Šaizaru, saznali su za neprijateljske snage koje se kreću prema Homsu i Kinasarinu. Bizantijci su prekršili primirje. Ova pojačanja su ohrabrila stanovništvo Homsa i Kinasarina.

Nadali su se uspjehu. Dolazak zime ih je takođe radovao. Arapi nisu navikli na hladnoću kojoj će biti izloženi u svojim šatorima dok budu opsjedali Homs. Heraklije je pisao Harbisu, vojnom komandantu snaga u Homsu:

- Hrana Arapa je kamilje meso, a njihovo piće je njezino mlijeko. Oni ne podnose hladnoću. Borite se protiv njih po hladnoći, tako da ne ostane nijedan od njih do proljeća.[1]

Ebu Ubejde je odlučio prvo zauzeti Homs. Nakon što ovo područje očisti od neprijatelja, nastavit će sa akcijama u sjevernoj Siriji. Zato je pokrenuo trupe ka Homsu. Na čelu je jahao Halid sa korpusom veterana iz Iraka. Dok se približavao gradu, Halid je naišao na snažnu bizantijsku jedinicu raspoređenu duž puta. Brzim napadom je Halid prisilio neprijatelja na povlačenje u tvrđavu. Bizantijci su se držali Heraklijevih naredbi da se bore protiv muslimna svakog hladnog dana. Kada su se Bizantijci povukli u tvrđavu, stigao je Ebu Ubejde sa ostatkom vojske. Rasporedio je vojsku na četvera gradska vrata i tako opsjeo Homs.

Grad je bio okrugao, oko jedan i po kilometar u prečniku, opasan zidinama i opkopima oko zidina. Unutar zidina je bila i jedna tvrđava na brdu. Oko grada se prostirala ravnica kroz koju je na zapadu tekla rijeka Orontes (danas rijeka Azi).

Ebu Ubejde i Halid su logorovali sa Mobilnom jedinicom na sjevernoj strani zidina blizu Rastan vrata. Muslimanska vojska je brojila oko 15 000 ljudi, a garnizon u Homsu oko 8 000. Ebu Ubejde je komandu nad opsadom grada predao Halidu. Sada je već bio kraj novembra ili početak decembra (sredina ševala mjeseca). Zima u Siriji je bila žestoka.

Naredna dva mjeseca je opsada nastavljena sa neprekidnom monotonijom. Svaki dan bi obje strane razmjenjivale strelice, ali nije bilo sukoba koji bi nagovještavali ishod situacije. Bizantijci su zlurado gledali patnje muslimana. Bili su sigurni da će ih hladnoća uništiti ili će ih otjerati u toplije krajeve. Nema sumnje da su muslimani patili od hladnoće, ali svakako ne u toj mjeri kako su to Bizantijci mislili. Muslimanske straže nisu popuštale. Bili su bili odlučni u zauzimanju Homsa, bez obzira kako dugo morali čekati na to.

1 Taberi, 3/96-97.

Nekoliko sedmica kasnije, Bizantijci su shvatili da se muslimani ne namjeravaju povući. Bilo je to sredinim marta 636. godine (početkom sefera 15. godine), kada je najgora hladnoća prošla. Propale su njihove nade da će zima uništiti ili otjerati muslimane. U gradu je ponestajalo namirnica. Dolaskom proljeća muslimani će dobiti nova pojačanja, pa će biti u još boljoj poziciji. Nešto se moralo odmah poduzeti. Lokalno stanovništvo je bilo sklono miru, ali je Harbis bio tipični sin Imperije. Bio je željan slave. Odlučio je poduzeti iznenadni ispad iz grada i poraziti muslimane. Kraj opsadi je bio na vidiku, ali ne na način kako je to Harbis predviđao.

Jednoga jutra su se otvorila Rastan vrata i 5 000 Bizantijaca je pojurilo na iznenađene muslimane. Efekat je bio strašan. Muslimani su se povukli i nekako uspjeli organizovati jedinice i pružiti otpor, ali je bilo očito da će Bizantijci probiti muslimanski front. Onda je stigao Halid sa Mobilnom jedinicom, preuzeo komandu nad bitkom, prestrojio muslimane i stvari su se popravile. Tek oko podne su muslimani potpuno sredili redove i počeli potiskivati neprijatelja, ali je njihovo povlačenje okončano tek u sumrak. Muslimani su zaista bili iznureni oštrinom zime, a Bizantijci su se izuzetno dobro borili. Ipak, ispad Bizantijaca se pokazao neuspješnim, ali je Harbis ostavio snažan dojam na muslimane.

Slijedećeg jutra je Ebu Ubejde sazvao ratno vijeće. Muslimanski oficiri su bili deprimirani. Ebu Ubejde je izrazio nezadovoljstvo zbog početnog povlačenja muslimana i davanja prostora Bizantijcima. Halid mu je rekao da do sada nije sreo tako hrabre Bizantijce.

- Šta nam onda predlažeš, oče Sulejmanov? – upita Ebu Ubejde.

- Komandante. Sutra ujutro nam dopusti da prekinemo opsadu i ...[1]

Rano slijedećeg jutra su Bizantijci vidjeli ubrzane aktivnosti u muslimanskim logorima oko Homsa. Pakovani su šatori i oprema. Sve je tovareno na kamile. Prije negoli su mogli vidjeti, glavnina snaga muslimana je već odmarširala ka jugu. Manje jedinice su zaostale da nadgledaju pokrete porodica vojnika, prtljage i stoke. Za Bizantijce je ovo značilo oslobođenje. Muslimani su se povlačili ka jugu. Zima ih je dokrajčila.

1 Vakidi, 103.

Ali Harbis nije tako mislio. Iskusni ratnik je vidio odličnu priliku za potpuno uništenje muslimana. Zato je pokrenuo jedinicu od 5 000 vojnika i krenuo u potjeru za muslimanima. Kada su se Bizantijci približili muslimanskom logoru, zatekli su nekoliko muslimanskih boraca koji su užasnuto bježali ka jugu ostavljajući porodice, prtljagu i stoku.

Harbis je odlučio ne dirati logor za sada. Njime će se pozabaviti kasnije. Odmah je poslao konjicu da što prije sustigne muslimane. Kada ih je bizantijska konjica sustigla, bila je užasno iznenađena. Muslimani su se naglo okrenuli i napali takvom žestinom da su se Bizantijci odjednom našli u situaciji da se moraju braniti. Na Halidovu naredbu su se dvije konjičke jedinice odvojile od muslimanskih snaga i obuhvatile neprijatelja sa bokova. Sada su Bizantijci bili u klopci. Ožalošćeni Harbis se sada sjećao upozorenja koje mu je svećenik uputio:

- Ovo je trik Arapa. Oni nikada ne bi ostavili svoje kamile i svoje obitelji iza sebe.[1]

Ali je sada bilo kasno za kajanje. Muslimani su ih okružili sa svih strana. Većina Bizantijaca je ležala na krvavoj zemlji. Ispočetka su se borili kao ranjene zvijeri, ali ih je bivalo sve manje i manje. Zapali su u očaj i beznađe. Halid se sa svojom malom grupom probio do neprijateljskog centra gdje je našao Harbisa kako se žestoko bori. Bizantijci nisu znali da nije bilo izlaza za njih čak i kad bi se neki od njih i uspjeli izvući iz muslimanskog okruženja. Kad su muslimani započeli napad, jedna grupa od 500 konjanika pod komandom Muaza b. Džebela je odgalopirala prema Homsu. Njihov zadatak je bio da spriječe odbjegle Bizantijce da uđu u grad. Kada su se Muazovi konjanici približili gradu, stanovništvo se panično povuklo u sigurnost zidina. Niko više nije mogao ući u grad niti izaći iz njega, a muslimanski logor je sada bio siguran.

Sukobili su se Halid i Harbis. Bizantijski general je rikao kao lav.[2] Halid je prvi napao i slomio sablju jednim teškim udarcem. Harbis je bio dobro oklopljen, te se Halidova sablja se slomila na nekoliko dijelova. Prije nego se Harbis snašao, Halid ga je dohvatio u hrvački zahvat. Dva generala su se nosili u čeličnom zagrljaju. Tada je Halid učinio nešto što nikada prije nije učinio. Stisnuo je Harbisa tako

1 Vakidi, 104.
2 Vakidi, 102.

snažno da mu je počeo lomiti prsa. Harbis se zacrvenio i izgubio dah. Halidov stisak je bio takav da nije mogao disati. Od siline stiska Harbisova rebra su izašla ispod kože. Kad je prestao i posljednji otpor bizantijskog generala, Halid ga je ispustio. Mrtvo tijelo je palo na zemlju. Halid ga je doslovno zgnječio golim rukama.[1] Tada je Halid uzeo njegovu sablju i nastavio sa borbom.

Kada je Halid iznosio svoj plan o lažnom povlačenju, obećao je Ebu Ubejdi da će muslimani raskomadati Bizantijce i slomiti im leđa. U tome su potpuno uspjeli. Zabilježeno je da je samo oko 100 Bizantijaca pobjeglo.[2] Muslimani su izgubili 235 ratnika od početka opsade do posljednje bitke.

Kada je bitka završena, muslimani su se vratili do Homsa i ponovo ga opsjeli. Stanovništvo grada je bilo očajno. Predložena je mirna predaja i Ebu Ubejde je to prihvatio. Bilo je to sredinom marta 636. godine (početkom sefera 15. godine po Hidžri). Stanovništvo je plaćalo džizju u iznosu od jednog dinara po glavi i mir je zavladao gradom. Muslimani nisu uzeli ništa kao ratni plijen.

Nakon zauzimanja Homsa muslimani su odjahali na sjever Sirije sa namjerom da zauzmu čitav sjever uključujući Halep i Antiohu. Oko Šaizara su naišli na manju bizantijsku jedinicu koja je dopremala namirnice u Kinasarin. Halid ih je napao i zarobio. Nakon što je ispitao zarobljenike, došao je do iznenađujućih saznanja koja će promijeniti muslimanske planove.

Do sada su muslimani porazili svaku Heraklijevu vojsku, svako pojačanje i svaku utvrdu. Bizantijci su drhtali od straha. Ali je sada Heraklije spremao nešto što će se poput tornada sručiti na muslimane. Ako ne budu oprezni, bit će raskomadani i vraćeni u pustinju.

1 Isti izvor.
2 Vakidi, 104.

UOČI JERMUKA

Operacije u Siriji su nalikovale areni u kojoj su se borile dvije suprotstavljene strane. Zapadno od Sirije i Pelestine se pružalo plavo prostranstvo Mediterana, koje je zapravo tada bilo tek Bizantijsko jezero. Na istoku se pružala pustinja, u kojoj su Arapi bili domaćini. Bizantijci su slobodno plovili morskim prostranstvom, dok su se Arapi slobodno kretali pustinjom. Niti su muslimani mogli na more vode, niti su Bizantijci mogli u more pijeska. Obje strane su mogle manevristi sa lahkoćom.

Tako je svaka strana preferirala svoj teren kako bi se u slučaju opasnosti mogla povući u sigurnost svoje teritorije. Ovo je više išlo na ruku muslimanima jer su se mogli povući u pustinju bez gubitka svojih teritorija. Bizantijci se nisu mogli povlačiti. Morali su braniti teritorije carstva. Sve ovo je Heraklije imao na umu kada je planirao slijedeću i najveću operaciju.

Heraklije (Flavius Heraclius Augustus) je okrunjen 610. godine i vladat će sve do smrti, 641 godine. Tada je Imperija bila vrlo skučena. Pružala se na područja oko Konstantinopolja, dijelove Grčke i Afrike. Za oko dvije decenije vladavine, on je, gutajući gorke pilule, uspio povratiti svu veličinu i slavu Imperije. Porazio je Varvare na sjeveru, Turke na Kavkazu i visoko civilizirane Perzijance. Ove uspjehe nije postigao samo ogorčenom borbom, nego i izvrsnim promišljanjem i perfektnom organizacijom. Heraklije je od glave do pete bio strateg. Tako je uspio sačiniti pravu imperijalnu silu od nekoliko nacija - od Franaka iz zapadne Evrope do Jermena sa juga Kavkaza.

Sada je Heraklije ponovo gutao gorke pilule. Najbolnije od svega je bila činjenica da su ga porazili pripadnici nacije koju su Bizantijci prezirali. Arapi ni u snu nisu mogli biti prijetnja njegovoj Imperiji. Svi manevri protiv muslimana su propali. Prva koncentracija njegove armije je bila kod Edžnadina. Halid ih je do nogu potukao. Heraklije je onda odlučio po svaku cijenu odbraniti Damask. I tu je izgubio. Zatim je koncentrisao svježe trupe u Baisanu, ali ga je Šurahbil ovoga puta potpuno razbio. Nakon toga je pokušao povratiti Damask, ali su ga Ebu Ubejde i Halid osujetili. Zatim je izgubio skoro cijelu Palestinu i Siriju sve do Homsa na sjeveru.

Sada je Heraklije odlučio poduzeti operaciju koja će potpuno zaokrenuti situaciju. Podići će takvu vojsku kakva nikad ranije nije viđena u Siriji. Porazit će muslimane tako snažno da će se samo nekolicina njih izvući. Na taj način će sadašnji poraz preokrenuti u slavodobitni uspjeh.

Krajem 635. godine, dok je Homs bio pod opsadom, Heraklije je započeo pripreme za veliku operaciju. Sakupljeni su mnogi korpusi iz cijelog carstva. Sa korpusima su jahali plemići, prinčevi i najveći crkveni uglednici. Do maja 636. godine opremljena je i koncentrisana armija od 150 000 ljudi u području Antiohe i sjeverne Sirije. Ova moćna sila je sadržavala trupe iz Rusije, Slavene, Franke, Grke, Gruzijce, Jermene i kršćanske Arape.[1] Svi kršćanski narodi u Imperiji su poslali svoje trupe da se bore u krstaškom ratu protiv nadolazećih muslimana. Ova sila je organizovana u pet armija od po 30 000 ljudi. Komandanti armija su bili:

1. Mehan – kralj Jermenije
2. Kanatir – ruski princ
3. Gregori
4. Dairdžan
5. Džebla b. El Ejham – kralj Arapa Gassana

Mehan je komandovao vojskom koju su sačinjavali isključivo Jermeni.[2] Džebla je komandovao uglavnom kršćanskim Arapima. Kanatir je komandovao svim Rusima i Slavenima. Svi ostali Evropljani su

1 Vakidi, 100.
2 Mehana neki historičari nazivaju Behan.

bili pod komandom Gregorija i Dairdžana.[1] Mehan je bio komandant cijele Imperijalne armije.

U to vrijeme su muslimani bili razdvojeni u četiri grupe:

1. Amr b. As je bio u Palestini,
2. Šurahbil bijaše u Jordanu,
3. Jezid je opsjedao Cezareju,
4. Ebu Ubejde i Halid su u Homsu i sve do krajnjeg sjevera Sirije.

Sada su muslimani bili vrlo ranjivi. Svaki korpus je mogao biti napadnut i ne bi imao nikakvih šansi. Heraklije je odlučio iskoristiti ovu situaciju, pa je aktivirao svoj plan.

Cezareja je bila pojačana sa mora i imala je trupe od oko 40 000 ljudi. Ove snage su potpuno vezale Jezidov korpus, koji je opsjedao ovaj grad. Ostatak Imperijalne sile će operisati kako slijedi:

1. Kanatir će se kretati obalnim putem do Bejruta, prići Damasku sa zapada i odsjeći Ebu Ubejdu.
2. Džebla će marširati iz Halepa putem za Homs preko Hame i držati muslimane vezane u području Homsa. Kršćanski Arapi će biti prvi koji će se sukobiti sa muslimanima. Heraklije je rekao Džebli: „Sve se najbolje sobom uništava, ništa ne siječe čelik bolje od čelika."[2]
3. Dairdžan će se kretati područjem između obale i puta za Halep pa će prići Homsu sa zapada i napasti muslimane sa boka, dok će Džebla napadati sa fronta.
4. Gregori će ići prema Homsu sa sjeveroistoka i napasti muslimane sa njihovog desnog boka u isto vrijeme kad napadne i Dairdžan.[3]
5. Mehanova armija će ići iza kršćanskih Arapa i služit će kao opća rezerva.

Na ovaj način će muslimani biti prugutani silom koja je bila višestruko jača i koja će djelovati napadajući sa svih pravaca i zatvarajući

1 Vakidi, 106.

2 Isti izvor.

3 Vakidi, 107., opisuje ovaj pravac napredovanja kao „pravac od Iraka". Ali skoro cijeli zapadni Irak je tada bio u muslimanskim rukama, pa je ta mogućnost neprihvatljiva.

sve puteve (vidi katru 19 na stranici 429). Ovo će biti mnogo više nego što muslimani mogu podnijeti. Pošto unište muslimane kod Homsa, Imperijalna sila će krenuti južno, dok će trupe iz Cezareje krenuti od obale i u nekoliko bitaka će napasti i uništiti sve muslimanske snage. Glavna uzdanica im je bila daleko veća snaga od muslimanske.

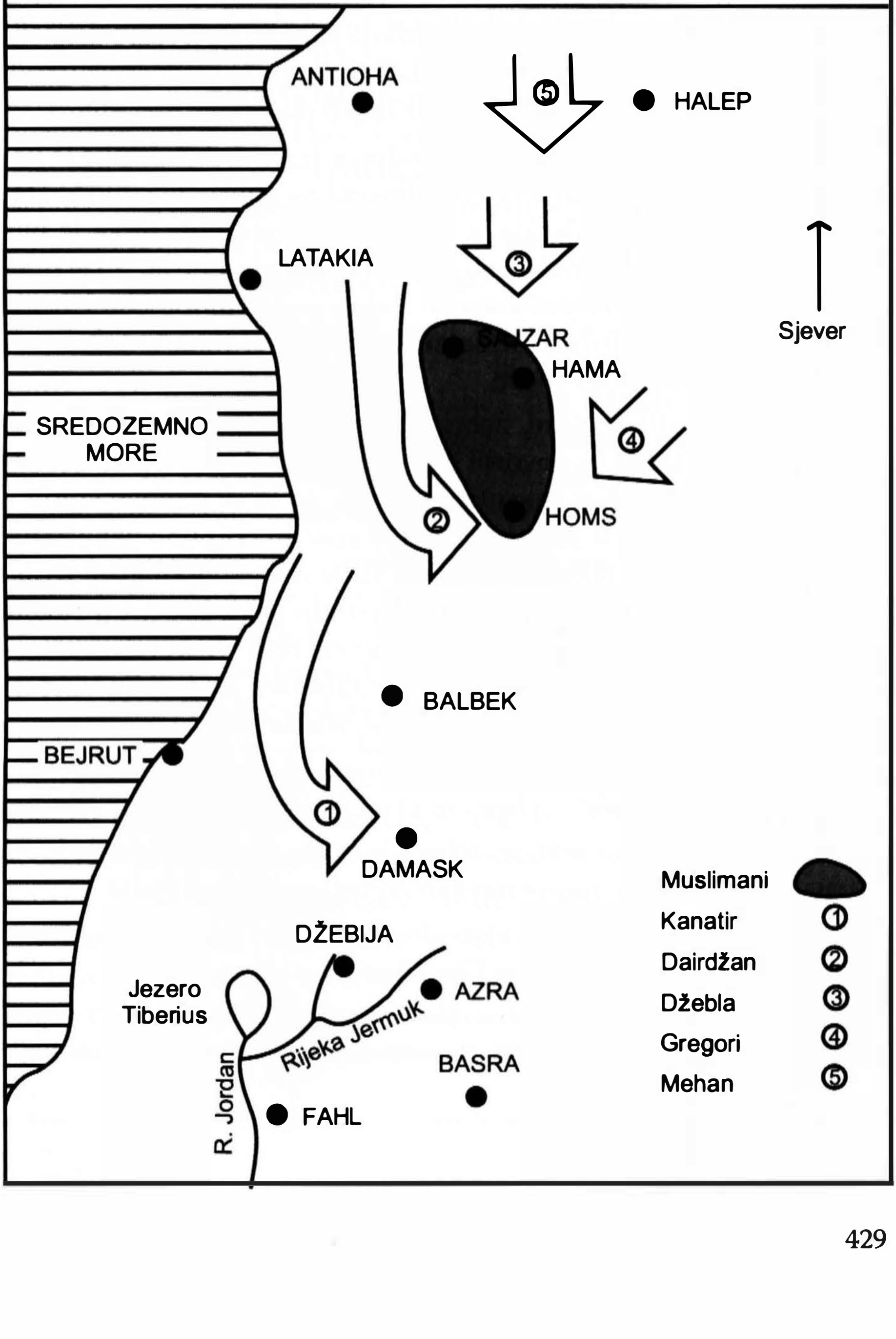
Specijalne službe su angažovane diljem Imperije. Generali i biskupi su dizali moral Imperijalnoj sili da se bore u odbrani svoje zemlje i vjere. Tako je ova sila krenula iz Antiohe i sjeverne Sirije sredinom juna 636. godine. Kada je prethodnica Džebline armije stigla u Homs, tamo nisu zatekli muslimane. Kanatirova armija je stigla do Damaska, ali ni tamo nije bilo muslimana. Nigdje na sjeveru ih nije bilo. Ptice su odletjele.

Još u Šaizaru, Halid je od zarobljenika saznao za Heraklijeve pripreme. Muslimani su imali odličnu obavještajnu službu. Nijedan veći pokret nije mogao ostati nezapažen. Čak su imali agente u bizantijskoj vojsci. Kako su dani odmicali, tako su informacije pristizale i mozaik se slagao. Prije nego su započeli glavni pokreti, muslimanima je bilo jasno o čemu se radi. Čak su znali i za pojačanja u Cezareji i njihovu snagu.

Muslimani su bili zatečeni ovim vijestima. Svaka nova vijest je bila sve gora. Na horizontu su se ukazivali crni oblaci. Halid je potpuno shvatio Heraklijev plan, a shvatio je i svu ranjivost muslimana u Homsu i Šaizaru. Najbolje rješenje je bilo povući snage sa sjevera i iz centralne Sirije i koncentrisati ih blizu pustinje. Ebu Ubejde je prihvatio ovaj prijedlog pa je naredio povlačenje armije u Džebiju, koja je bila raskrsnica puteva iz Sirije, Jordana i Palestine. Također je naredio Šurahbilu, Jezidu i Amr b. Asu da odustanu od zauzetih teritorija i da mu se priključe u Džebiji. Tako su Ebu Ubejde i Halid sa dijelovima Jezidovog korpusa bili u Džebiji prije nego su Bizantijci stigli u Damask. Za sada su muslimani izbjegli sigurno uništenje.

Nakon osvajanja Homsa muslimani su skupljali džizju od lokalnog stanovništva. Samo radi podsjećanja kazat ćemo da je džizja porez koji plaćaju nemuslimani kao nadoknadu za nesluženje u muslimanskoj vojsci i kao znak lojalnosti islamskoj državi. Zauzvrat im muslimani garantuju sigurnost. Pošto su muslimani sada napuštali grad i nisu više mogli garantovati sigurnost stanovništvu, Ebu Ubejde

KARTA 19.
PRAVAC NAPREDOVANJA BIZANTIJSKE IMPERIJALNE ARMIJE
U KONTRAOFANZIVI NA MUSLIMANE

im je vratio sav novac koji je prikupljen na ime džizje. Ebu Ubejde im se obratio:

- Mi više nismo sposobni da vas zaštitimo. Prepušteni ste sami sebi.

- Tvoja pravda je bolja od okrutnosti i nepravde u kojoj smo bili prije tebe – govorio je narod.[1]

Ebu Ubejde je i ostalim komandantima naredio da u vezi s džizjom postupe kao i on. I zaista, svi komandanti su prije povlačenja vratili narodu njihov novac.[2] Ovako nešto se nikad ranije nije dogodilo.

Sredinom jula 636. godine prethodnica Imperijalne armije je uspostavila kontakt sa izvidnicom muslimana na području između Damaska i Džebije. Ebu Ubejde je bio duboko zabrinut. Bitka je bila neizbježna i mogla bi značiti propast muslimana u Siriji. Snaga neprijatelja je bila oko 200 000 ratnika. Kakva noćna mora! Ebu Ubejde nije brinuo za sebe. Brinuo je za muslimansku armiju. U potrazi za idejama, sazvao je ratno vijeće.

Oficiri su sjedili u tišini, zabrinuti teškom situacijom. Zatim su počeli govoriti. Jedni su govorili o povlačenju u Arabiju gdje bi muslimani sačekali da oluja Bizantijaca prođe, pa bi se ponovo vratili u Siriju. Ovaj prijedlog je odbačen jer bi to značilo potpuno napuštanje osvojenih teritorija i povratak iz obilja Sirije u pustinjsku glad. Drugi su govorili o borbi ovdje i sada sa potpunim pouzdanjem u Allaha Svevišnjeg. Ovaj prijedlog je podržao najveći broj oficira. Raspoloženje ratnog vijeća nije odavalo nadu i entuzijazam, ali je odlučnost za borbu bila neupitna. Apsolutna većina je bila za prihvatanje borbe.

- O oče Sulejmanov! Ti si hrabar čovjek i dobro prosuđuješ. Reci nam šta misliš o ovome? – obrati se Ebu Ubejde zamišljenom Halidu.

- Ono što su ostali rekli je dobro. Ja imam drugačije poglede na situaciju, ali ne bih se suprotstavljao većini – odgovori Halid.

- Ako imaš neke zamisli, slobodno ih iznesi i mi ćemo postupiti kako ti kažeš – podsticao ga je Ebu Ubejde.

- Znaj komandante da ćeš svojim ostankom ovdje pomoći neprijatelju. U Cezareji koja nije daleko odavde ima oko 40 000 ljudi koji-

1 El-Belazuri, 143.
2 Ebu Jusuf, 139.

ma komanduje Konstantin, sin Heraklijev.[1] Savjetujem ti da se pokrenemo odavde i da dođemo na Jermuk ostavljajući Azru iza sebe. Tako će halifi biti lakše da nam pošalje pojačanje, a ti ćeš ispred sebe imati veliku ravnicu koja je pogodna za manevrisanje naše konjice.[2]

Halid nije govorio doslovno onako kako je navedeno, ali je to srž njegova govora. Zaista je Konstantin iz Cezareje mogao napasti muslimane sa pozadine u Džebiji dok bi se oni borili sa Imperijalnim snagama sa sjevera. Halidov plan je jednoglasno, prihvaćen pa su se muslimani pokrenuli. Halid je jahao na začelju sa Mobilnom jedinicom kao pozadinskim osiguranjem. Umjesto ostanka u Džebiji, Halid se pokrenuo naprijed i sudario sa bizantijskom prethotnicom koju je porazio i potisnuo prema Damasku. Nekoliko dana kasnije Halid je sustigao glavninu muslimanske vojske.

Muslimani su uspostavili logor na istočnom dijelu ravnice Jermuk. Tačna lokacija nije poznata ali je to vjerovatno bilo južno od pravca koji spaja današnja sela Nava i Šeik Miskin postavljajući se nasuprot sjeverozapada, tako da mogu zaustaviti napade sa sjevera. Nedaleko od muslimanskog logora na istoku su se pružala brda lave koja su zadirala sjeveroistočno sve do Azre.

Nekoliko dana kasnije bizantijska vojska predvođena lahko naoružanim kršćanskim Arapima suočila se sa muslimanskom prethodnicom na ravnici Jermuk. Pravac sa kojeg su Bizantijci došli nije sigurno poznat, ali je to najvjerovatnije bilo iz pravca sjeverozapada. Bizantijski logor je bio dug oko 35 kilometara. Prostor između dva suprotstavljena logora je iznosio oko 20 kilometara. Nakon što su Bizantijci stigli i uspostavili logor, bilo je očito iz kojeg pravca će napasti. Ebu Ubejde je postavio muslimaski logor tako da gleda na budući front. To je ono što je Halid htio: u pozadini je Azra a Jermuk je na boku.

Sada su se vojske pripremale za bitku. Sačinjavani su planovi, pregledana je oprema i naoružanje. Kada bi muslimani pogledali na bizantijski logor, učinilo im se da vide roj skakavaca.[3] Tek što su se Bizantijci smjestili u logoru, od Heraklija je došao glasnik sa naređenjem da se ne započinje sa neprijateljstvima dok se ne istraže sve mogućno-

1 Prema Gibbonu, 5/333., Konstantin, namjesnik Cezareje, je bio najstariji Heraklijev sin.
2 Vakidi, 109.
3 Vakidi, 118.

sti mirnog razrješenja situacije. Mehan je imao ovlaštenja da ponudi velikodušne uslove muslimanima ako se povuku u Arabiju. Zato je poslao generala Gregorija koji će pregovarati sa muslimanima. Gregori je Ebu Ubejdi ponudio da muslimani odu iz Sirije noseći sa sobom sve što su skupili i da se više ne vraćaju. Bizantijci ih u tom slučaju neće napasti. Ebu Ubejde je odbio ovu ponudu. Sada je Mehan poslao Džeblu nadajući se da će Arap bolje razgovarati sa Arapima. Džebla je učinio najbolje šta je mogao, međutim Ebu Ubejde je i njega odbio.

Nakon dva neuspjela pokušaja mirnog razrješenja situacije, Mehan je shvatio da je bitka neizbježna. Zato je poslao Džeblu da pokuša sa probnim napadom na muslimane. Bilo je to krajem jula mjeseca 636. godine (sredinom džumadel ahira 15. godine po Hidžri). Kada se Džebla približio muslimanima, našao ih je u borbenom poretku potpuno spremne za bitku. Prije nego su kršćanski Arapi uspjeli napasti prema njima je pojurila muslimanska konjica koju je vodio Halid. Kršćani se brzo povukoše i izvijestiše Mehana da bitka sa muslimanima neće biti tako lahka.

Narednih tridesetak dana nije bilo većih borbenih aktivnosti na ravnici Jermuk. Razlog za ovakvo mirovanje nije poznat. Možemo pretpostaviti da je to bilo zato što muslimani nisu bili dovoljno snažni da bi napadali, a Bizantijci pak nisu bili dovoljno odlučni za tako nešto. Za to vrijeme je muslimanima stiglo pojačanje od oko 6 000 ljudi, od kojih je većina bila iz Jemena. Sada su muslimani na Jermuku imali vojsku od 40 000 ratnika među kojima je bilo oko 1 000 ashaba Allahova Poslanika, alejhisselam. Tu je bilo i oko 100 boraca iz Bitke na Bedru – prve bitke u islamu. Među muslimanima je bilo i nekoliko izuzetnih osoba kao što je Zubejr b. Avvam, Poslanikov, alejhisselam, bliski rođak i jedan od deseterice obradovanih. Tu je bio i Ebu Sufjan i njegova supruga Hind.

Prošao je mjesec dana od kad su muslimani odbili posljednju ponudu mirnog rješenja sukoba. Zato je Mehan odlučio ovoga puta lično pregovarati. Tražio je da muslimani pošalju svog izaslanika u njegov štab. Ebu Ubejde je poslao Halida sa nekolicinom ljudi. Halid i Mehan su se sreli u logoru Bizantijaca. Zahtjevi obje strane su bili teško suprotstavljeni. Nije bilo moguće naći sredinu. Mehan je prijetio velikom vojskom i nudio velike svote novca svakom muslimanu

pa i halifi u Medini. Ali to nije ostavilo nikakav dojam na Halida, koji je ostao dosljedan: islam, džizja ili sablja. Mehan je izabrao posljednju varijantu.

Nakon što su se Halid i Mehan razišli svima je bilo jasno da pregovora više neće biti. Dosegnuta je tačka sa koje nema povratka. Idućeg dana će bitka početi.

Ostatak dana je proveden u ubrzanim aktivnostima. Obje strane su se pripremale za bitku. Planovi su okončani i naredbe su izdate. Korpusi i regimente su dobro raspoređeni. Svako je znao svoje mjesto u predstojećoj bici.

Obje strane su se molile za pobjedu. Svećenici su mahali krstovima i pozivali vojsku da umre za Isusa. Desetine hiljada Bizantijaca su dali zavjet da će umrijeti u borbi i da neće bježati od neprijatelja. Mnogi od njih će ostati vjerni svojoj zakletvi.

Bojno polje koje se pružalo između dva logora bila je ravnica Jermuk. Sa zapadne i južne strane bilo je zatvoreno dubokim jarugama. Na zapadu je rijeka Vadi Rekad, koja se uliva u Jermuk u blizini Jakuze. Ova rijeka teče sa sjeveroistoka prema jugozapadu. Duga je oko 20 kilometara. Protiče kroz duboke jaruge i formira vrlo strme obale. Rijeku je moguće preći na nekoliko mjesta, ali je bio samo jedan veći gaz. Južno od bojnog polja se pružao kanjon rijeke Jermuk, koji počinje kod Dželina. Nakon toga kanjon zavija oko 30 kilometara sve do mjesta gdje se u nju uliva Vadi Rekad. Rijeka Jermuk nastavlja dalje i uliva se u rijeku Jordan južno od jezera Tiberijus (Jezero Galileja). Jermuk izvire sjeveroistočno od Dželina. Sve do Dželina njeno ime je Harir, a od Dželina je to Jermuk. Važno je napomenuti da je samo sjeverni i centralni dio ravnice Jermuk bio bojno polje.

Dva najznačajnija objekta na bojnom polju su rijeke Vadi Rekad i Jermuk. Obale ovih rijeka su visoke oko 300 metara. Strmine ovih obala su predstavljale posebnu teškoću za pokrete. Većim dijelom su ove obale zapravo strme litice.

Jedini dominantni objekat na ravnici Jermuk je brdo Samain, oko 5 kilometara jugozapadno od današnjeg sela Nava. Ovo brdo je visoko oko 90 metara, pa se sa njega moglo nadzirati cijelo bojno polje. Svaki general bi ga po svaku cijenu htio imati u svojim rukama. Nakon ove

bitke, brdo Samain će dobiti ime Džebel Džemua (Brdo zborišta), jer se na njemu okupila muslimanska vojska. Osim ovog brda nije bilo drugih dominantnih objekata na bojnom polju.

Ravnica Jermuk je uglavnom bila ravna, padajući blago od sjevera prema jugu. Samo mjestimično je bila blago zatalasana malim brežuljcima. Tu je bio još jedan važan taktički objekat. Bio je to Alan, mala rječica koja je tekla prema jugu i ulivala se u Jermuk. Zadnjih desetak kilometara tok rječice Alan je išao kroz jaruge koje nisu bile tako teško savladive kao one kroz koje je tekao Jermuk i Vadi Rekad. Bojno polje je bilo idealno za manevre pješadije i konjice. Osim južnog dijela toka Alana nije bilo nikakvih smetnji za pokrete.

Mehan je rasporedio Imperijalnu armiju tako da mu je Alan ostao iza leđa. Formirao je front dugačak oko 20 kilometara koji se protezao od obale Jermuka pa sve do brda u blizini Džebije.[1] Na desnoj strani bizantijskog fronta je bio Gregori a lijevo je bio Kanatir. Centar je formiran od vojske Dairdžana i od Mehanove vojske Jermena. Konjica je podijeljena na četiri dijela i dodiljeljena je svakom korpusu kao rezerva. Ispred svog fronta Mehan je rasporedio kršćanske Arape pod komandom Džeble. Jahali su konje i kamile. Ovaj korpus je služio za provociranje sukoba i nije uziman ozbiljno, osim kad se pridruži jednom od četiri korpusa.

Gregorijeva armija je koristila lance u koje se vezivalo 30 000 vojnika. Svaki lanac je spajao oko 10 ljudi. Korišteni su da pokažu hrabrost i odlučnost vojnika. Dobrovoljno se vežući u lance, Bizantijci su pokazali želju da umru na mjestu borbe. Ovi lanci su takođe korišteni kao sredstvo za ometanje prodora muslimanske konjice. Ovo smo već objašnjavali u poglavlju „Bitka lanaca". Svih 30 000 pješadinaca se vezalo u lance i prisegnulo na smrt.

Muslimanski front je bio isto toliko dug, ali je bizantijska vojska bila oko četiri puta brojnija, pa je samim tim mogla imati mnogo veću dubinu. Tako je veličanstvena Heraklijeva armija raspoređena za bitku.

1 Danas bismo front bizantijske vojske opisali ovako: Počinjao je za oko tri kilometra zapadno od današnje Nave i pružao se pravcem jug-jugozapad sve do Sila. Tada je preko Sahmul Džaulana produžio dalje do obale Jermuka kod sela Hit. Ova sela tada nisu postojala jer ne postoje nikakvi pisani tragovi o tome.

Kad se Halid vratio sa pregovora sa Mehanom, rekao je Ebu Ubejdi da više neće biti razgovora i da će bitka započeti sutra. Ebu Ubejde je smireno prihvatio ovu vijest kao Allahovu odredbu, što je inače bila njegova osobina. Organizovat će vojsku i operacija može započeti. Ebu Ubejde je znao da nije naročito sposoban taktičar niti strateg. Znao je to i Halid, kao i većina oficira. Prihvatao je promjene taktičkih situacija i reagovao bi kako je najbolje znao. Ali protiv četiri puta nadmoćnijeg neprijatelja, čvrstina i hrabrost nisu bili dovoljni. Trebalo je mnogo više komandantskog znanja i vještine, pa mu je Halid ponudio svoje usluge.

- O komandante! Pošalji glasnika svim komandantima jedinica i reci im da slušaju moje naredbe.[1]

Ebu Ubejde je shvatio o čemu se radi. Nije mogao poželjeti bolje. Poslao je jednog oficira sa naredbom da svi oficiri odmah dođu u njegov štab. Oficir je odjahao i svuda prenosio poruku:

- Ebu Ubejde naređuje da poslušaš šta god ti Halid naredi.[2]

Oficiri su shvatili značenje poruke i okupili su se kod Ebu Ubejde da čuju Halidove naredbe. Stvarnu komandu nad vojskom je preuzeo Halid. Svi su bili zadovoljni time.

Ebu Ubejde je ostao nominalni komandant. I dalje se bavio administracijom, bio je imam vojsci i bavio se ostalim detaljima. Također je davao i neke naredbe koje nisu bile u suprotnosti sa Halidovim. Halid je komandovao bitkom i tako će ostati dok se bitka ne završi.

Halid je odmah započeo sa pregrupisavanjem vojske. Vojska je brojala oko 40 000 ljudi od kojih je bilo oko 10 000 konjanika. Formirao je 36 pješadijskih jedinica od po 800 – 900 ljudi u svakoj. Formirao je i tri konjičke jedinice od po 2 000 konjanika u svakoj. Oko 4 000 konjanika je ostavio u Mobilnoj jedinici. Komandanti konjičkih jedinica su bili: Kajs b. Hubejra, Mejsera b. Mesruk i Amir b. Tufejl. Svaki od četiri korpusa je imao po devet jedinica organizovanih po plemenskoj pripadnosti, pa se svaki ratnik borio pored dobro znanih suboraca. Dobar dio Halidovog iračkog korpusa je podijeljen između četiri ostala korpusa, a najbolji dio je ostavio uz sebe kao Mobilnu jedinicu.

1 Vakidi, 129.
2 Isti izvor.

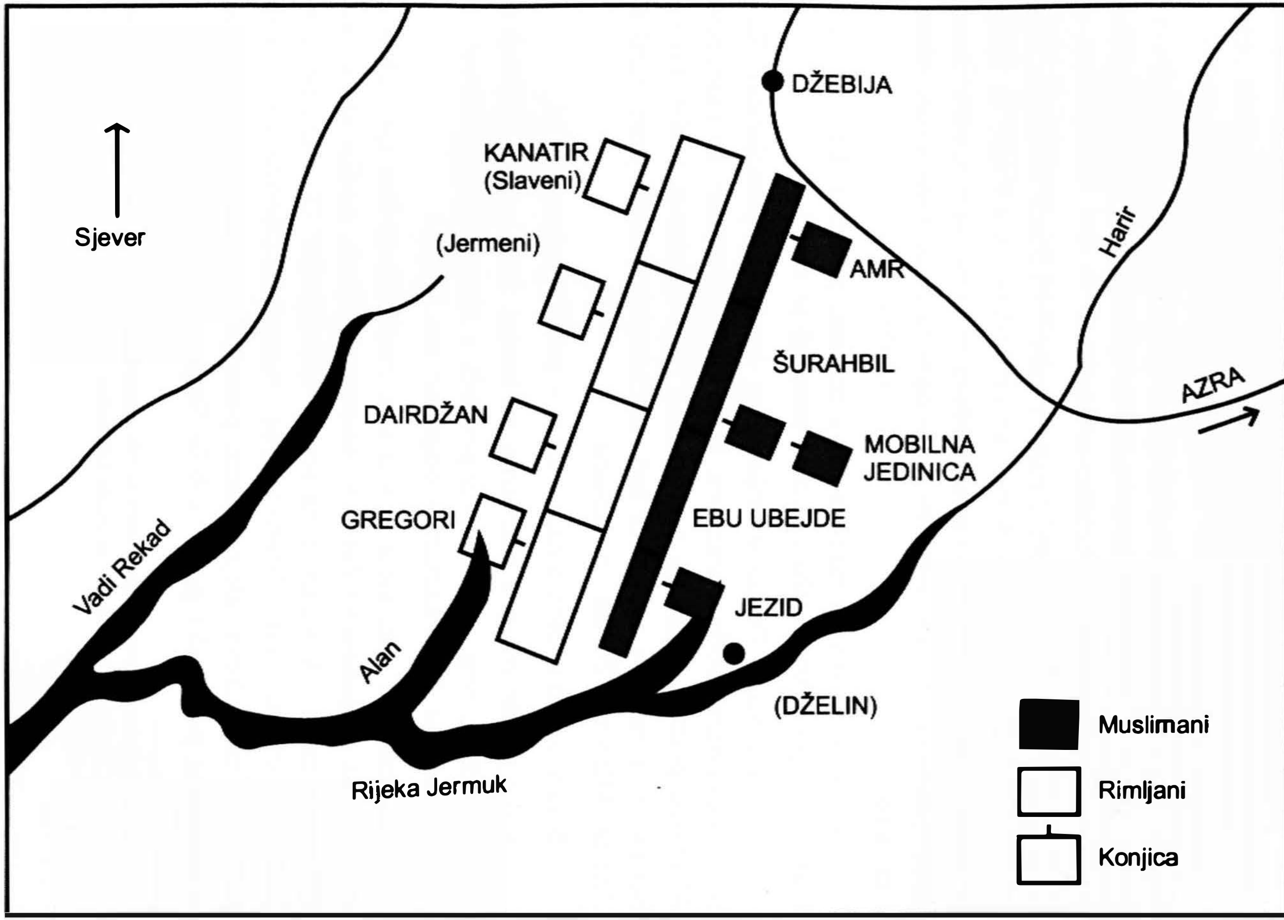
Vojska je raspoređena tako da je mogla odgovoriti već raspoređenim Bizantijcima. Lijevo je bio Jezidov korpus, a desno je bio korpus Amra b. Asa. U centru su bili korpusi Ebu Ubejde i Šurahbila. U Ebu Ubejdinom korpusu kao komandanti jedinica su bili Ikrime b. Ebi Džehl, Abdurrahman b. Halid i mnogi drugi. Iza centra je stajala Mobilna jedinica i još jedna konjička jedinica kao centralna rezerva. Kada bi Halid bio zauzet pitanjima bitke, Dirar bi komandovao Mobilnom jedinicom. Svaki korpus je isturio osmatrače koji će držati Bizantijce pod prismotrom (vidi kartu 20 na stranici 437).

Za razliku od fronta Bizantijaca koji je postavljen u 30 ešalona po dubini, muslimani su formirali borbeni poredak od samo tri ešalona, ali tako da nije bilo nikakvog prolaza kroz muslimanski front cijelom njegovom dužinom. Svi raspoloživi kopljanici su raspoređeni u prvi ešalon. Strijelci sa lukovima i strijelama, mahom iz Jemena, uglavnom su bili razasuti duž prvog ešalona. Njihov zadatak je bio eliminisanje što većeg broja Bizantijaca prije nego li vojske uspostave borbeni dodir. Nakon uspostavljanja borbenog dodira, glavninu tereta će preuzeti borci sa kopljima i sabljama.

Korpusi na muslimanskim bokovima će koristiti vlastite konjičke jedinice kao rezervu u slučaju prodora neprijatelja. Mobilna jedinica i rezervna konjička jedinica iza centra muslimanske vojske će biti korištene kao rezerva prvenstveno Ebu Ubejdinom i Šurahbilovom korpusu, ali i na bilo kojem dijelu fronta gdje se ukaže potreba.

Situacija na bokovima obje vojske je bila slična. Bokovi na jugu pored Jermuka su bili nepomični zbog nemogućnosti manevra, a oni na sjeveru su imali izvanredne mogućnosti manevrisanja. Razlike u pozicijama dviju vojski su bile u njihovim pozadinama. Iza muslimana se pružao istočni dio ravnice Jermuk, iza koje su se prostirala brda Azre i Džebelu Druz. U slučaju krajnje nužde muslimani su se mogli povući u sigurnost ovih brda. Iza dijela bizantijskih pozicija su bile vrletne i neprolazne jaruge kroz koje je proticao Vadi Rekad. Ova činjenica ih je tjerala da se bore bez odstupanja. U slučaju da se moraju povući i ako im muslimani presjeku puteve ka sjeveru, ove jaruge će za njih biti grobnice. Ipak, sve ovo ih nije zabrinjavalo jer nisu ni pomišljali da postoji ikakav način da bi izgubili ovu bitku.

KARTA 20.
RASPORED SNAGA NA JERMUKU

Ovakva topografska situacija je bila opredjeljujuća kad je Halid formulisao svoj plan bitke. U početku će muslimani voditi odbrambenu bitku i iscrpljivati Bizantijce. U pogodnom trenutku će muslimani preći u ofanzivu i natjerati neprijatelja u ponore Vadi Rekada. Duboke provalije će biti nakovanj na koji će pasti muslimanski čekić i drobiti Bizantijce u prašinu. Tako je Halid planirao.

Žene i djeca su raspoređeni u logoru duž pozadine vojske. Iza svake jedinice su bile njihove žene i njihova djeca.[1] Ebu Ubejde je obilazio muslimanske logore i obraćao se ženama:

- Uzmite motke od šatora u ruke, a saberite i dosta kamenja. Ako mi pobijedimo, onda je sve dobro, ali ako vidite muslimane da bježe iz bitke, onda ih udrite motkama i gađajte ih kamenjem. Držite djecu pred njihovim očima i recite im da se bore za svoje žene, svoju djecu i za islam.[2]

Nakon što se vojska rasporedila u borbeni poredak, Ebu Ubejde, Halid i drugi oficiri su jahali okolo i obraćali se vojsci:

- O muslimani. Došlo je vrijeme za čvrstinu i postojanost. Slabost i kukavičluk vode u sramotu. Ko je čvrst i postojan, taj zaslužuje Allahovu pomoć. Onaj ko hrabro stoji pred oštricom sablje, bit će počašćen, a njegovi napori će biti nagrađeni kad dođe pred Allaha. Znajte, Allah voli čvrste i postojane.[3]

- Bizantijci su brojni, a nas je malo – povika jedan mladić.

- Kako je njih malo, a kako smo mi brojni. Snaga vojske ne leži u brojnosti ljudi, nego u Allahovoj pomoći, a njena najveća slabost će biti onda kad je Allah napusti – odgovori mu Halid.[4]

Muslimani su učili ajete iz Kur'ana. Najčešće se čuo ajet: **„Koliko su puta malobrojne čete, Allahovom voljom, nadjačale mnogobrojne čete! - A Allah je na strani izdržljivih."** (Kur'an; Bekare, 249). Govorili su o vatri Džehennema i radostima Dženneta i iznosili primjere Poslanikova, alejhisselam, ponašanja u bitkama. Također je spominjana pustinjska glad i izobilje Sirije.

1 Prema nekim historičarima žene i djeca su bili postavljeni na brda u neposrednoj pozadini muslimana. Međutim, to nikako ne može biti tačno.

2 Vakidi, 129-30.

3 Isti izvor.

4 Taberi, 2/594.

Slijedeća noć je bila vruća i sparna. Bila je treća sedmica augusta mjeseca 636. godine (druga sedmica redžepa 15. godine po Hidžri). Muslimani su proveli noć u ibadetu i podsjećali jedni druge na dva blagoslova koji ih očekuju. Prvi je pobjeda, a drugi je Džennet. Tokom cijele noći su se mogli čuti ajeti iz sure El Enfal, kako je to činio Allahov Poslanik, alejhisselam, poslije bitke na Bedru.

Vatre u logorima su veselo plamsale i vidjele su se kilometrima daleko, kao razasute zvijezde koje su pale na Zemlju. Ali nije bilo veselja u srcima onih koji su sjedili pored vatri. Pomisao na teška iskušenja koja ih očekuju potiskivala je svaku radost od njih. Bili su to hrabri ljudi. Bizantijci, Arapi, Evropljani i Azijci, kršćani i muslimani.

Ovako je bilo uoči Jermuka... najveće bitke stoljeća... jedne od odlučujućih bitaka u historiji... možda i najveće bitke ikada vođene između muslimana i kršćana.

JERMUK

U sabah su se muslimani poredali u safove i klanjali. Nakon namaza je svaki čovjek zauzeo svoje mjesto u borbenom poretku. Kada je sunce izašlo obje vojske su bile spremne. Između njih je bio prostor oko jednog kilometra.

Nije bilo nikakvih pokreta, niti je bilo ikakvih zvukova. Svi su znali da će uslijediti bitka do posljednjeg daha. Jedna vojska će biti slomljena. Muslimani su začuđeno gledali u perfekto poredane legije sa vihorećim zastavama i podignutim krstovima iznad glava vojnika. Bizantijci su sa malo poštovanja gledali u muslimansku vojsku. Njihovo samopouzdanje je ležalo u njihovoj superiornosti, ali dvije posljednje godine tokom kojih su muslimani ratovali u Siriji ulile su sasvim dovoljno straha u srca Bizantijaca. Tako je prošao jedan sat. Niko se nije pomaknuo. Vojnici su očekivali početak bitke koja će započeti sa iskrama a završiti žestokim požarom. Svaki naredni dan u ovoj bici bit će krvaviji od prethodnog.[1]

A onda je general Džordž izjahao i došao na kratko rastojanje od muslimanskog fronta. Tražio je Halida, koji je odmah izjahao. Bio je radostan što će on započeti bitku.

Kad je Halid prišao Džordžu, ovaj nije izvukao sablju, nego je netremice gledao u Halida, koji je i dalje jahao prema njemu sve dok mu nije sasvim prišao. Džordž i dalje nije vadio sablju. Onda je progovorio na arapskom jeziku:

- O Halide. Reci mi istinu i nemoj me varati, jer slobodni ne lažu, a plemeniti ne varaju. Da li je istina da je Allah poslao sablju sa neba vašem Poslaniku koji je opet tu sablju dao tebi, pa zato uvijek poraziš neprijatelja?

1 Vakidi, 133.

- Ne – reče Halid.

- Zašto te onda zovu Allahova sablja?

Halid mu ispriča priču o tome kako ga je Allahov Poslanik, alejhisselam, tako nazvao. Džordž je kratko razmišljao o onome šta je čuo od Halida, pa je upitao:

- Onda mi reci u šta me pozivaš?

- Pozivam te da posvjedočiš da nema boga osim Allaha i da je Muhammed njegov rob i poslanik i da vjeruješ u ono što nam je Poslanik donio od Allaha – objasni mu Halid.

- A šta ako se ne složim?

- Onda ćeš platiti džizju i bit ćeš pod našom zaštitom.

- A šta ako se i dalje ne slažem?

- Onda sablja.

- Koja je pozicija onih koji uđu u islam danas?

- U našoj vjeri ima samo jedna pozicija. Svi su jednaki.

- Onda prihvatam vašu vjeru.[1]

Na opće zaprepaštenje obje vojske, Halid i Džordž su polahko zajedno jahali prema redovima muslimana. Kada su stigli u centar muslimana, Džordž je ponavljao za Halidom:

- Nema boga osim Allaha, a Muhammed je Allahov Poslanik.

Nekoliko sati kasnije on će poginuti herojski se boreći kao musliman. Bitka na Jermuku je počela primanjem islama.

Sada je uslijedila faza dvoboja. Ovo je zapravo bilo zagrijavanje. Iz muslimanskih redova su istupali oficiri i upućivali izazove. Skoro svaki bizantijski oficir je bio ubijen u dvobojima. Samo Abdurrahman, sin Ebu Bekra, ubio je pet neprijateljskih oficira jednog iza drugog.

Dvoboji su trajali sve do sredine dana. Tada je Mehan zaključio da je dosta. Ako se dvoboji i dalje nastave, izgubit će sve oficire. Bit će to veliki gubitak za njegove armije, a i moral vojske će znatno opasti. Njegova šansa je u općem napadu na daleko malobrojnije muslimane. Odlučio je napasti na širokom frontu i tako iskušati snagu muslimana. Ako bi negdje front bio probijen, naglo će iskoristiti taj uspjeh i prodirati sve dublje u muslimanski centar.

1 Taberi, 2/595.

Sredinom dana je cijeli bizantijski front krenuo naprijed i to deset prednjih ešalona. To je predstavljalo trećinu od njihovog ukupnog broja. Ogromni talas ljudskih tijela se približavao muslimanima. Dvije vojske su se sukobile.

Napad nije bio tako žestok. U redovima Bizantijaca je bilo dosta neiskusnih vojnika, kojima je ovo bila prva bitka, dok su muslimanski veterani žestoko uzvraćali. Nije bilo isto cijelom dužinom fronta. Muslimani su se dobro držali, dok Bizantijci nisu pojačavali pritisak. U zalazak sunca, dvije vojske su se razdvojile i vratile u svoje logore. Nije bilo mnogo poginulih. Ipak, na bizantijskoj strani je bilo više gubitaka. Čitava bitka toga dana bi se mogla opisati kao sukob srednjeg intenziteta.

Noć je prošla mirno. Muslimanke su dočekivale svoje muževe i njegovale ih.

- Raduj se Džennetu o Allahov prijatelju – govorile su im žene.[1]

Muslimani su sada bili mnogo samouvjereniji. Neprijatelj je prošao gore od njih. Cijelu noć su proveli u ibadetu. Tokom noći su Bizantijci dolazili na bojno polje i kupili svoje mrtve. Tako je došlo do manjih sukoba između njihovih i muslimanskih patrola.

Mehan je sazvao ratno vijeće na kome se razgovaralo o planovima za slijedeći dan. Morao je nešto poduzeti. Tokom noći će rasporediti vojsku u borbeni poredak i napasti sa prvim zracima zore i tako uhvatiti muslimane nespremne. Sada će napasti većim snagama. Dva njegova centralna korpusa će snažno napasti, a korpusi sa bokova će pokušati sa obuhvatom kako bi potisnuli muslimanske korpuse sa bokova ka centru ili ih potisnuli sa bojnog polja. Kako bi imao što bolji nadzor nad bitkom, Mehan je postavio svoj štab na brdo iza desnog krila vojske. Tu je bio čitav njegov štab, koji je čuvalo 2 000 jermenskih ratnika. Za to vrijeme se armija pripremala za iznenadni jutarnji napad.

Tek što su muslimani klanjali sabah, začuli su lupanje bubnjeva. Došao je glasnik sa predstraže i izvijestio da Bizantijci napadaju. Muslimani su bili iznenađeni. Srećom je Halid prethodne noći postavio snažne predstraže koje su znatno usporile napredak Bizantijaca i tako dale muslimanima vremena da uzmu oružje i rasporede se u borbeni poredak. Muslimani su uspjeli doći na bojno polje mnogo

1 Vakidi, 133.

brže nego što su Bizantijci očekivali. Sunce još nije bilo izašlo a dvije vojske su se sukobile.

Centralni korpusi su se sudarili i tako je bilo najveći dio dana. Muslimanske linije nisu popuštale. Pritisci Bizantijaca na centar nisu bili tako snažni kao što su bili na bokovima. Tako je muslimanski centar ostao stabilan, ali je na bokovima bilo neusporedivo teže. Toga dana će bočni korpusi podnijeti glavne udarce.

Na muslimanskom desnom boku je bio Amr b. As. Na njegov korpus su napadali Slaveni predvođeni generalom Kanatirom. Muslimani su dva puta hrabro izdržali i odbili teške napade. Kanatir je napao treći put sa svježim snagama, muslimani su popustili i većina se povukla. Glavnina njih je pobjegla u logor, a manji dio se povukao prema Šurahbilovom korpusu.

Kada je Amrov korpus zapao u potpuni nered i dezorganizaciju, Amr je pozvao svoju konjičku jedinicu od 2 000 konjanika i naredio kontranapad. Konjica je žestoko napala i uspjela za neko vrijeme usporiti napredak neprijatelja, ali nisu uspjeli dugo izdržati. Bizantijci su ih odbili i potisnuli u muslimanski logor. Kada su muslimanski konjanici i pješadinci stigli u logor, naišli su na front svojih žena sa motkama i kamenjem u rukama. Žene su vikale:

- Neka je Allahovo prokletstvo na onog koji bježi od neprijatelja.

- Ako nas ne možete odbraniti od nevjernika, niste naši muževi.

Neke od njih su udarale u bubnjeve i pjevale podrugljive pjesme. Žene nisu samo vikale i vrijeđale. Napale su ih kišom kamenica, a onda su i konje i jahače udarale motkama od šatora. Ovo je bilo mnogo više od onog što bi ponosni ratnik mogao podnijeti. Ogorčeni ženskim napadom, vratili su se u bitku neopisivo ljuti. Amr je sada pokrenuo drugi kontranapad sa većinom svog korpusa.

Na lijevom boku muslimana je bilo slično. I Ovdje su Bizantijci uspjeli probiti muslimanske redove. Bila je to vojska generala Gregorija protiv Jezidovog korpusa. Bizantijci na ovoj strani su bili vezani u lance, pa su se mnogo sporije kretali, ali je borba bila žešća od one na desnom krilu. Jezid je takođe iskoristio konjičku jedinicu za kontranapad, ali je ona brzo odbijena. Jezidovi ratnicu su se povukli u logor. Tamo su ih čekale žene. Vodile su ih Hind i Haula. Među konjanicima

koji su napustili lijevo krilo bio je Ebu Sufjan, a dočekla ga je njegova supruga Hind. Držala je motku u rukama i udarala njegovog konja po glavi uzvikujući:

- Kuda, o sine Harbov? Vrati se u bitku i pokaži hrabrost da bi ti bili oprošteni grijesi koje si počinio prema Allahovu Poslaniku.[1]

Ebu Sufjan se brzo vratio nazad. I ostali vojnici su dobili svoje pa se korpus ponovo okupio u bici. Hind je pjevala istu onu pjesmu koju je pjevala na Uhudu:

"Mi smo kćerke noći,
Naše mjesto je među jastucima,
Ako krenete naprijed, zagrlićemo vas,
Ako se povučete, odbacićemo vas,
I uskratiti vam ljubav."[2]

Bilo je oko podneva kada su se muslimanski korpusi na bokovima žestoko borili, a Halid je posmatrao ove akcije iz centra. Nije poduzeo ništa kako bi im pomogao. Smatrao je da to nije baš neophodno. Kad su se korpusi vratili u bitku, Halid je odlučio poslati konjičku rezervu koja će im pomoći da što prije vrate prijašnje pozicije.

Prvo je pomogao desnom boku. Pokrenuo je Mobilnu jedinicu i konjičku jedinicu iz centra i napao Bizantijce sa bokova, dok je Amr napadao sa fronta. Ubrzo je neprijatelj potisnut na početne pozicije. Sada je Amr reorganizovao svoj korpus i bio spreman za dalju bitku.

Tada se Halid okrenuo prema lijevom krilu. Jezid je već započeo snažan kontranapad sa fronta. Halid je odvojio jednu jedinicu sa Dirarom na čelu sa zadatkom da sa fronta napada vojsku Dairdžana kako bi je vezao. Sa ostatkom konjice je napao bokove Gregorijeve armije. I ovdje su Bizantijci potisnuti, ali mnogo sporije, jer su se lancima vezani Bizantijci sporije kretali (vidi kartu 21 na stranici 449).

Dok se desni bok Bizantijaca povlačio, Dirar se probijao kroz Dairdžanovu vojsku, stigao do njega i ubio ga. Tada je pritisak nevjernika postao tako težak, da se Dirar morao povući na početnu poziciju.

Prije nego je sunce zašlo, bizantijski bokovi su potisnuti. Snage u centru su prekinule kontakt i sve snage su se povukle na pozicije na kojima su bile početkom dana. Muslimani su uspjeli uspostaviti izgu-

1 Vakidi, 141.
2 Vakidi, 140.

bljenu ravnotežu. Najžešća borba je bila na desnom boku muslimana gdje je bio korpus Amra b. Asa. Tu su bili i najveći gubici. Bilo kako bilo, ovaj dan je pripao muslimanima.

Noć je prošla mirno. Muslimanke su bile zauzete njegom ranjenika, donošenjem vode i spremanjem hrane. Moral muslimana je bio jak. Glavnina bizantijske vojske ih je napala, a oni su ih uspjeli odbaciti. Muslimani su i dalje bili u defanzivi, a današnji kontranapadi su bili samo dio odbrambenih akcija.

U logoru Bizantijaca je raspoloženje bilo loše. Tog dana je ubijeno hiljade njihovih vojnika. Muslimani su uspjeli odbiti sve njihove napade. Dirar je čak uspio napasti njihov centar i ubiti Dairdžana. Bio je to veliki gubitak, jer je Dairdžan bio cijenjen general. Mehan je postavio drugog generala na čelo Dairdžanove vojske. Bio je to general Kurin. Jermenski dio vojske je sada pretpočinio Kanatiru, komandantu lijevog krila. Bilo je to neophodno, jer će njihovi glavni napori sutra biti usmjereni na desno krilo muslimana i desni dio muslimanskog centra.

Bitka je prošla stepen „sijevanja varnica" i još nije došla do stepena „žestokog požara", ali je vatra sve više bjesnila kad je idućeg dana bitka započela.

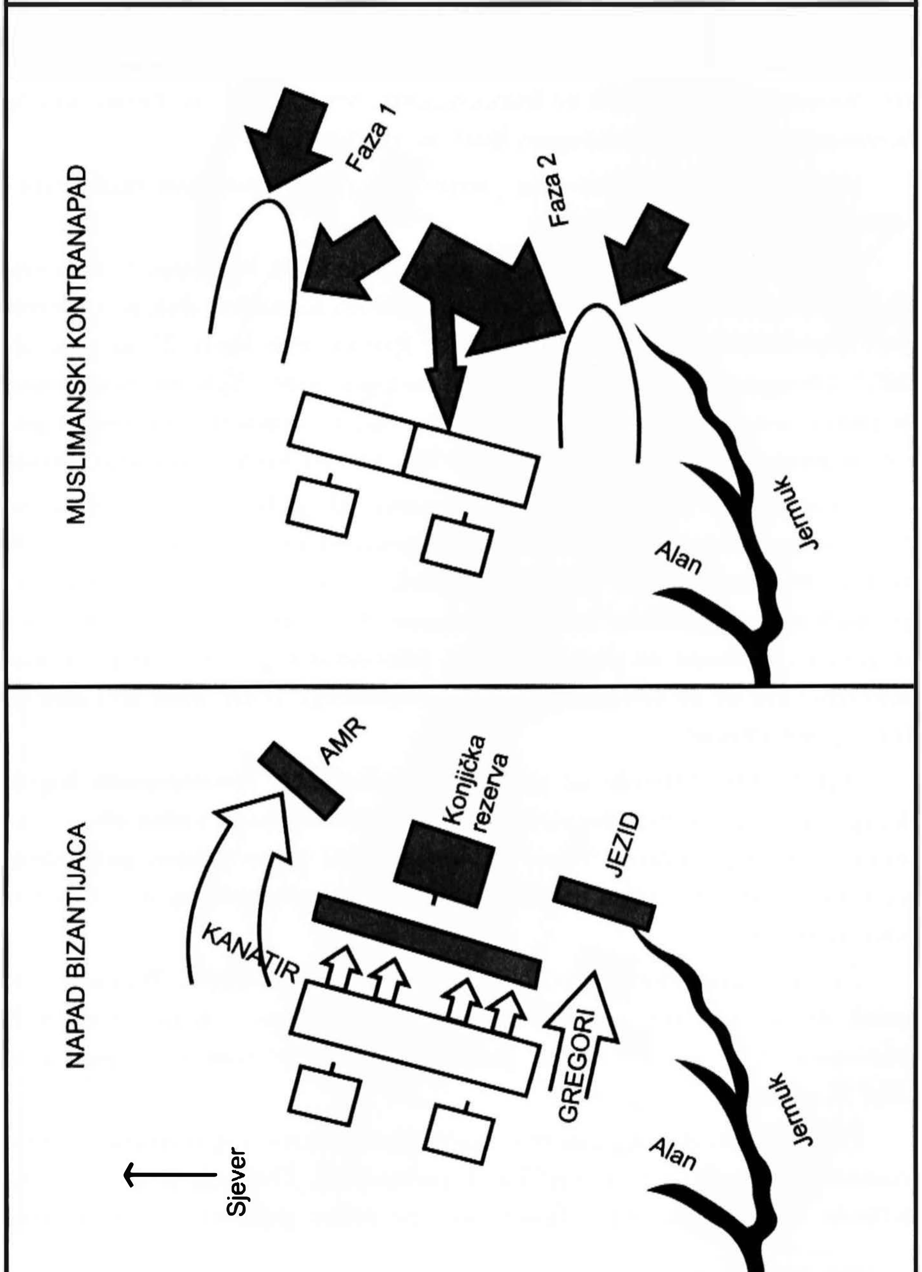
Gregorijeva armija, koja je vezana u lance, nije posebno angažovana tog dana jer je prethodnog dana pretrpjela teške gubitke. Kurinova vojska je napadala Ebu Ubejdin centar sa namjerom vezanja muslimanskih rezervi, a lijevo krilo Bizantijaca pod komandom Kanatira je sa posebnom žestinom napalo muslimansko desno krilo i Šurahbilov korpus. Bilo je očito da je glavna tačka napada spoj između Šurahbila i Amra b. Asa. Početni napad je odbijen, ali je brojnost Bizantijaca dala rezultate. Negdje pred podne je Kanatir uspio probiti muslimanski front na nekoliko mjesta. Amrov korpus je odbačen u logor kao i desni dio Šurahbilovog korpusa, dok je lijevi dio još uvijek čvrsto odolijevao. Nekoliko prolaza se pojavilo na muslimanskom frontu.

Ponovo su muslimanke stupile u akciju sa motkama, kamenjem i oštrim jezicima. Ponovo su se muslimani vratili na bojno polje. Jedan od njih se povjerio svojim saborcima:

- Lakše se suočiti sa Bizantijcima nego sa našim ženama.[1]

1 Vakidi, 142.

KARTA 21.
JERMUK - DRUGI DAN

Muslimani su se povukli na drugu liniju i ponovo uspostavili odbranu. Amr je pokušao sa kontranapadom konjice i pješadije, ali nije uspio.

Za to vrijeme je jedna muslimanka trčala prema Halidu. Imala je dobru ideju i htjela je to iskoristiti. Obratila se Halidu:

- O sine Velidov. Ti si plemeniti Arap. Znaj da ljudi ostaju sa svojim komandantima. Ako su komandanti čvrsti, i ljudi su čvrsti, ako je komandant poražen, i njegovi ljudi su poraženi.[1]

Halid se ljubazno zahvalio i uvjerio je da komandanti muslimanske vojske neće biti poraženi.

Sada je Halid poslao konjičku rezervu na krilo Kanatira. U isto vrijeme je Amrova konjica napadala lijevo krilo Kanatira, dok su i Amrova i Šurahbilova pješadija napadale sa fronta (vidi kartu 22 na stranici 451). Ovoga puta su Bizantijci ostali mnogo čvršći. Stotine muslimana je palo u ovim kontranapadima, a Bizantijci su konačno vraćeni na početne pozicije. U sumrak je situacija bila kao na samom početku bitke.

Ovaj dan je bio težak za muslimane, ali gubici neprijateljski su bili mnogostruko veći. Borbeni moral muslimana je bio izuzetan, dok je kod Bizantijaca bilo kritično. Bili su očajni. Svi njihovi napadi su propali iako su plaćeni teškom cijenom. Pozicije se nisu nimalo promijenile u odnosu na početak bitke. Mehan je izgrdio svoje generale, koji obećaše da će se idućeg dana boriti mnogo bolje. Slijedeći dan će biti opredjeljujući.

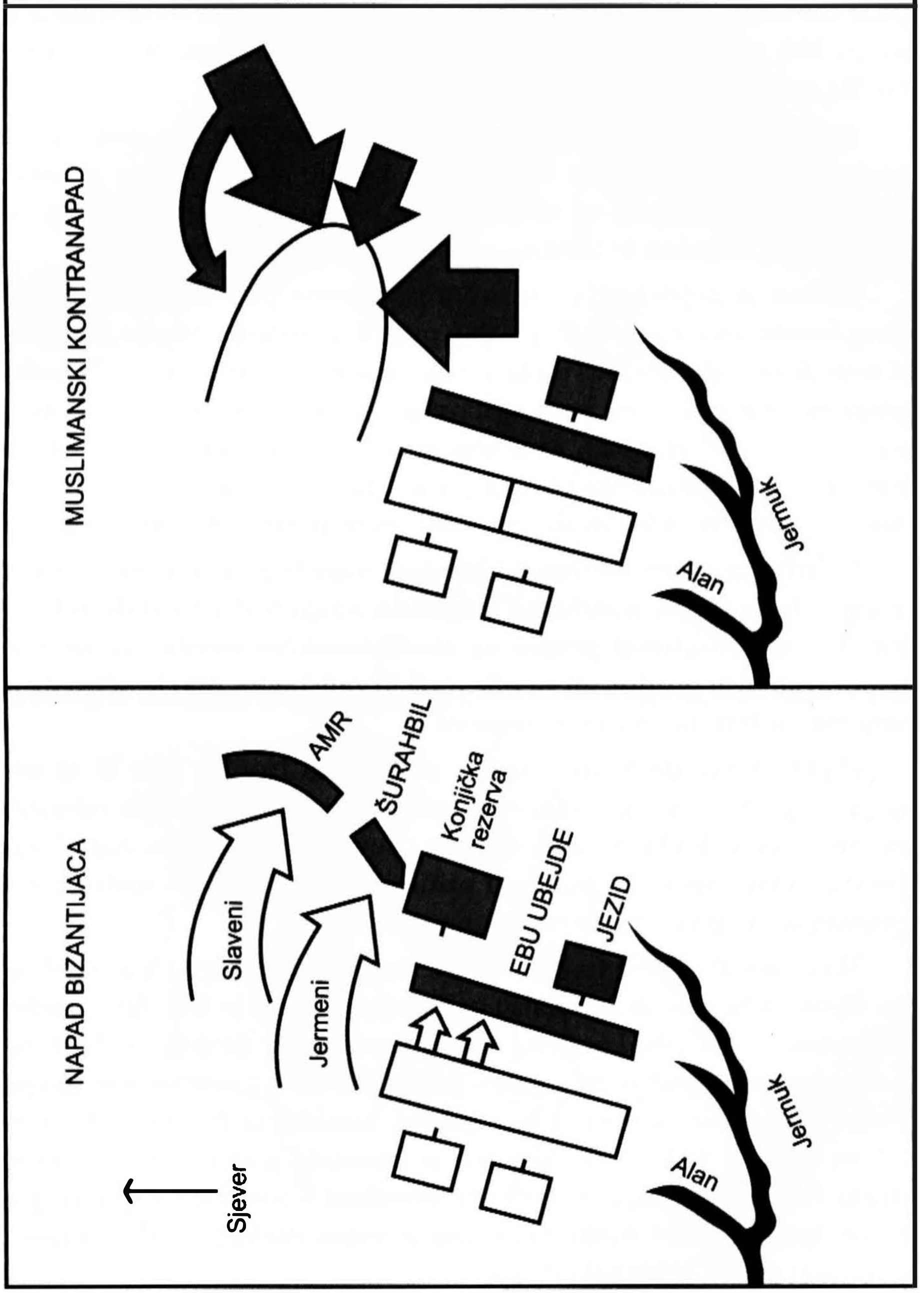
Halid i Ebu Ubejde su proveli noć obilazeći muslimanski logor. Razgovarali su sa muslimanima i hrabrili ih. Ranjenici nisu obavezno evakuisani u pozadinu. Samo oni koji su vrlo teško ranjeni pošteđeni su bitke. Osrednja rana je značila nekoliko sati odmora, a zatim nazad na front.

Četvrti dan bitke je počeo sa napetim iščekivanjem. Bizantijci su znali da je ovaj dan odlučujući. Sada će pokrenuti napad najžešćih razmjera. Ako bi ovaj napad propao, svi njihovi napori će propasti. Sad ili nikad.

Halid je takođe znao da je bitka došla do kritičnog trenutka. Ishod današnjeg dana će pokazati ko je pobjednik. Do tada je ubijeno na hiljade Bizantijaca. Ako danas pretrpe teške gubitke, oni više neće

1 Vakidi, 142.

KARTA 22.
JERMUK - TREĆI DAN

biti u mogućnosti da poduzmu bilo kakav napad. Nakon toga će ih muslimanski kontranapad uništiti. Muslimanske snage su bile donekle istrošene. Strijelci u prvim redovima su pretrpjeli najteže gubitke, pa je sada samo oko 2 000 njih bilo sposobno za borbu. Raspodijeljeni su po 500 njih u svaki korpus. Općenito su muslimani bili umorniji od Bizantijaca, ali je moral muslimana bio izuzetan.

Halidova najveća briga je bilo desno krilo muslimana. Ipak, tješila ga je činjenica da je tamo bio Amr b. As. Bio je to izvrstan general. Samo je Halid bio bolji od njega. Amr je bio poznat kao najmudriji od svih Arapa. Nijedan bizantijski general mu nije bio ravan.

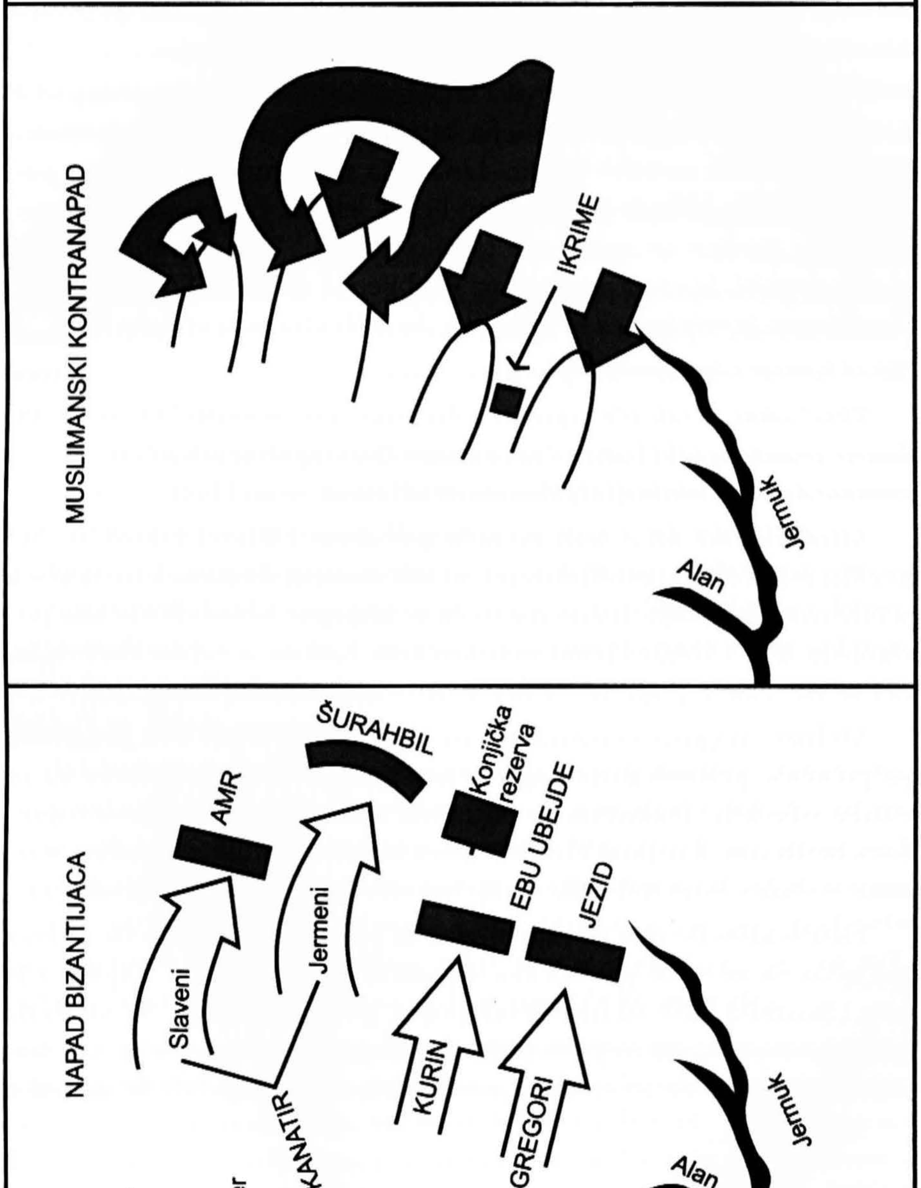
Mehan je započeo dan napadom na desnu polovinu muslimanskog fronta, kao što je to učinio dan prije. Kad jednom uspije potisnuti ovaj dio muslimanske vojske, onda će se posvetiti ostatku. Sa ovim planom su Kanatirove vojske Slavena i Jermena krenule naprijed i napale Amra i Šurahbila. Amr je ponovo potisnut, ali ne tako daleko kao juče pa se muslimani ovoga puta nisu suočili sa svojim ženama. Amrovi borci su odolijevali i nanosili teške gubitke Bizantijcima.

U Šurahbilovom sektoru su Jermeni uspjeli potisnuti muslimane u logor. Jermene su podržavali kršćanski Arapi pod komandom Džeble. Bio je to najdublji prodor na muslimanskom frontu. Šurahbil je usporavao ovaj prodor, ali ga nije mogao zaustaviti. Bilo je očito da je vrijeme za Halida i njegovu rezervu.

Halid se najviše bojao napada po cijelom frontu. Ako bi se neprijatelj probio na više mjesta, njegova rezerva ne bi mogla zatvoriti sve te prolaze. Kada je vidio da Amr i Šurahbil popuštaju, naredio je Jezidu i Ebu Ubejdi da pojačaju pritisak sa fronta i tako spriječe neprijateljske napade na lijevoj stranu muslimana.

Halid je odlučio napasti Jermene. Podijelio je rezervu u dva jednaka dijela. Jedan dio je dao Kajsu b. Zubejru a drugi je zadržao za sebe. Galopirao je na čelu konjice i napao Jermene sa sjevera. Sada je započeo kontranapad iz tri pravca protiv Jermena i kršćanskih Arapa. Halid je napadao zdesna, Kajs slijeva a Šurahbil sa fronta (vidi kartu 23 na stranici 453). Nekoliko sati je bjesnjela gorka bitka na ovom dijelu fronta. Na kraju su Jermeni slomljeni i potisnuti uz teške gubitke. Ipak, u ovom dijelu bitke, koji je trajao cijelo popodne, najveći gubitnici su bili kršćanski Arapi.

KARTA 23.
JERMUK - ČETVRTI DAN

Nakon što su se Jermeni povukli, Amr je pojačao pritisak na Slavene i potisnuo ih. Sada je Šurahbilova i Amrova pozicija popravljena. Za to vrijeme je na lijevoj strani muslimanskog fronta vođena jednako žestoka borba. Dok je rezerva muslimana bila angažovana desno, Ebu Ubejde i Jezid su se borili vlastitim snagama.

Prema Halidovoj naredbi dva korpusa na lijevoj strani su napadali dok se Halid borio protiv Jermena. U početku su ovi korpusi potisnuli Bizantijce, ali ne tako daleko. Iznenada su se muslimani našli pod kišom strelica. Hiljade i hiljade strelica je letjelo. Prema nekim historičarima, strelice su zamračile taj dio bojišta.[1] Čak ni sunce se nije moglo probiti. Mnogo muslimana je ubijeno i ranjeno. Sedam stotina muslimana je ostalo bez jednog oka. Sa svih strana se moglo čuti:

- O moje oči, o moj vid.[2]

Ebu Sufjan je takođe izgubio jedno oko u ovoj akciji.[3] Ovaj četvrti dan će muslimanski historičari nazvati Dan izgubljenih očiju.[4] Nema sumnje da je to bio najteži dan za muslimane u ovoj bici.

Muslimanski lijevi bok se sada povukao. Njihovi lukovi su bili neefikasni protiv bizantijskih jer su bili manjeg dometa a i strijelaca je bilo mnogo manje. Jedini način da se izbjegne katastrofa je bilo povlačenje. Ebu Ubejde i Jezid su to i učinili. Kad su se vojske razdvojile, već je bilo kasno popodne. Muslimani su pretrpjeli teške gubitke.

Mehan i njegovi komandanti su odlučili iskoristiti ovu prednost, pa pojačaše pritisak prije nego se muslimani oporave. Ponovo su se vojske sukobile. Bizantijci su potisnuli muslimane i napali su najvećom žestinom. Korpusi Ebu Ubejde i Jezida su odbačeni, osim Ikrimine jedinice koja se borila na lijevoj strani Ebu Ubejdinog sektora.

Neustrašivi Ikrime se nije povlačio, pa je pozvao ljude da polože zakletvu da se neće povući sve do smrti. Tako je i bilo. Zakletva je pala i Ikrimini ljudi su navaljivali poput gladnih vukova. Ne samo da je odbio neprijatelja nego ih je Ikrime uspio napasti sa boka. Od 400 muslimana koji su se sa Ikrimom zakleli svi su izginuli ili su teško

1 Vakidi, 146, 148.
2 Vakidi, 149.
3 Već smo govorili da je Ebu Sufjan izgubio oko u Taifu, ali neki historičari navode da je to bilo na Jermuku.
4 Vakidi, 148.

izranjavani. Ovi muslimanski borci su nanijeli teške gubitke Bizantij-cima. Ikrime i njegov sin Amr su smrtno ranjeni.

Ebu Ubejdin i Jezidov korpus se ovoga puta nisu povukli u logor. Nisu to ni morali jer su im se ovoga puta pridružile i njihove žene sa sabljama u rukama. Znale su da je ova faza bitke odlučujuća. Došle su sa sabljama i motkama. Među njima su bile Haula i žena Zubejra b. Avvama kao i Um Hakim koja je vikala:

- Gađajte neobrezane u ruke.[1]

Žene su doprle do prednjih redova. Ovo je bilo važan momenat. Kada su vidjeli da se njihove žene bore pored njih, a neke od njih čak i ispred, muslimani su se žestoko razljutili. Tada su napali bez ikakvog manevrisanja i bez ikakvog vođstva. Bila je to borba potaknuta žestokom ljutnjom. Ebu Ubejdini ljudi su brzo potisnuli neprijatelja (vidi kartu 23 na stranici 453).

Kasno popodne je bitka dostigla svoj vrhunac na cijelom frontu. Svi generali su bili uz svoje ljude. Svaki od njih je dokazao da je zaslužio vođstvo. Haula je napala Bizantijca sabljom, ali je ovaj bio bolji i Haula je pala pogođena u glavu. Kada su Bizantijci odbačeni, muslimanke su vidjele Haulino nepomično tijelo. Tražili su Dirara da mu saoćte tužnu vijest, ali ga nisu mogli naći sve do noći. Kada je Dirar stigao do mjesta gdje je njegova sestra ležala, ona je iznenada ustala smijući se. Bila je samo ranjena.

Tek kada je pala noć, vojske su se razdvojile. Bio je to izuzetan dan. Veterani sa Jermuka nikada neće zaboraviti ovaj dan. Bizantijci su bili nadomak pobjede, ali im je ona izmakla. Mnogi od njih su uzalud platili svojim životima. Najveće gubitke su pretrpjeli Bizantijci vezani u lance, zatim Jermeni i kršćanski Arapi. Muslimani su pretrpjeli teže gubitke nego prethodnog dana, ali je moral musliman bio sve jači. Halid je bio najradosniji. Znao je da je najveća kriza prošla.

Iznijet ćemo jedan zanimljiv događaj prije nego završimo sa Danom izgubljenih očiju. Tokom zatišja u borbi, u Šurahbilovom sektoru su muslimani primijetili da je Halid duboko zabrinut. Bili su iznenađeni jer ga nikad ranije nisu vidjeli zabrinutog. Još više su bili iznenađeni kad im je naredio da po svaku cijenu pronađu njegovu crvenu

1 Vakidi, 149. Prema El-Belazuriju, 141., ove riječi je uzvikivala Hind.

kapu, koju je izgubio. Kada su je našli, Halid je pronalazačima kape zahvaljivao tako srdačno kako to nikad nije činio. Mnogi ljudi nisu znali ništa o Halidovoj crvenoj kapi, pa su ga upitali zašto je ta kapa tako dragocjena. Onda im je Halid ispričao priču o svojoj crvenoj kapi.

Kada je Allahov Poslanik, alejhisselam, brijao glavu tokom oproštajnog hadža, Halid je uspio pokupiti nekoliko Poslanikovih, alejhisselam, dlaka s njegove glave. Poslanik ga je upitao:

- Šta će ti te dlake Halide?

- Crpiću snagu iz njih dok se borim protiv neprijatelja, o Allahov Poslaniče.

- Dok god ih budeš imao uz sebe, bit ćeš pobjednik – reče mu Poslanik, alejhisselam.

Zato je Halid ove dlake sa Poslanikove, alejhisselam, glave upleo u svoju crvenu kapu. Halid je čvrsto vjerovao u blagoslov Allahova Poslanika, alejhisselam.[1]

Halidova crvena kapa je bila jedina njegova imovina koju je cijenio i od koje se nikada i nipošto nije odvajao.

Bila je potpuna tama kad je Halid sjedio na krvlju natopljenoj zemlji u lijevom dijelu Ebu Ubejdinog sektora. Na jednom njegovom koljenu je bila glava njegovog dragog rođaka Ikrime, a na drugom je ležala glava Ikriminog sina Amra. Duše su izlazile iz njihovih tijela. Halid je umočio prste u posudu s vodom i pustio da im voda klizne u poluotvorena usta. Tako su otac i sin umirali na rukama Allahove Sablje. Ikrime je godinama bio jedan od najžešćih neprijatelja islama, a sada umire kao šehid. Najteži dan na Jermuku je pripadao Ikrimi b. Ebi Džehlu.

I ova noć je prošla mirno, ako je moguć mir za iscrpljene i ranjene muslimane koji su se doveli do krajnjih granica izdržljivosti. Ebu Ubejde je običavao zadužiti jednog od oficira da noću obilazi straže. Ove noći je on sam to činio. Oficiri su bili tako umorni da Ebu Ubejde nije imao srca nikog zadužiti ovim zadatkom. Zajedno sa nekoliko odabranih ashaba Allahova Poslanika, alejhisselam, započeo je kontrolu stražara. Gdje god je došao, našao bi oficire budne uprkos krajnjem umoru. Razgovarali su sa stražarima i ranjenicima. Tu je bio i Zubejr b. Avvam sa svojom ženom.

1 Vakidi, 151.

Petog dana bitke vojske su ponovo postrojene na iste linije kao i prvog dana bitke. Ali danas vojnici nisu bili tako čvrsti i uspravni. Pored svakog čitavog borca je stajao po jedan ranjenik. Neki od njih su jedva stajali, ali su stajali. Halid je pažljivo osmatrao neprijateljski front. Pitao se da li će Bizantijci ponovo napasti, ali nije bilo nikakvog pokreta tokom jednog ili dva sata. Tada je istupio Mehanov izaslanik sa prijedlogom da se zaključi primirje na nekoliko dana i da se obnove pregovori. Ebu Ubejde je zamalo prihvatio ovaj zahtjev, ali ga je Halid spriječio. Halid je insistirao na vraćanju izaslanika sa negativnim odgovorom dodavši:

- Mi žurimo da završimo ovaj posao.[1]

Halid je znao da je u pravu. Bizantijci više nisu bili spremni za bitku. Ostatak dana je prošao bez sukoba. Halid je izdavao naredbe za kontranapad i vršio reorganizaciju vojske. Sve konjičke jedinice su okupljene, pa je formirana snažna konjica sa Mobilnom jedinicom kao najboljim dijelom. Ukupna snaga ove konjice je bila oko 8 000 konjanika. Slijedećeg dana će sablja osvete bljesnuti ravnicom Jermuka.

Šesti dan bitke je bio čist i jasan. Bila je to četvrta sedmica augusta 636. godine (treća sedmica redžepa 15. godine po Hidžri). Mirnoća tog jutra nije pokazivala znake pokolja koji će uslijediti. Muslimani su sada bili nešto svježiji. Znali su za namjere svog komandanta. Bili su željni bitke i završetka muka. Ispred njih su se protezali redovi nervoznih Bizantijaca. Nisu više izgledali tako samouvjereno kao na početku, ali su još uvijek bili snažni.

Kada se sunce pojavilo iznad Džebelu Druza, Gregori je izjahao naprijed. Namjeravao je ubiti muslimanskog komandanta i tako demoralizirati muslimane. Došao je ispred muslimanskog fronta i tražio „nikog drugog osim komandanta Arapa“.[2]

Ebu Ubejde se pripremao da izađe. Halid ga pokuša odgovoriti od toga jer je Gregori bio proslavljeni borac, a tako je i izgledao. Svi su mislili da je bolje da Halid odgovori na ovaj izazov, ali Ebu Ubejde je bio nepopustljiv. Predao je Halidu zastavu i rekao:

1 Vakidi, 153.
2 Isti izvor.

- Ako se ne vratim, ti ćeš komandovati armijom sve dok halifa ne odluči drugačije.[1]

Izjahao je i suočio se sa Gregorijem.

Dva generala su se sukobili sabljama i to jašući. Obojica su bili odlični majstori sa sabljama i pokazali izvrsnu predstavu. I Bizantijcima i muslimanima je zastao dah. Tada se Gregori okrenuo i počeo povlačiti. Uzvici radosti su se začuli iz muslimanskih redova. Ebu Ubejde nije ni na kakav način pokazivao svoje raspoloženje. Jahao je za Gregorijem ne skidajući pogleda sa njega.

Napokon ga je Ebu Ubejde stigao. Gregori je pažljivo kontrolisao korak svog konja i pustio Ebu Ubejdu da ga stigne. Onda se naglo okrenuo i zamahnuo sabljom. Njegov bijeg je zapravo bio trik. Htio je uhvatiti Ebu Ubejdu nespremnog. Ali, Ebu Ubejde je bio majstor kakav Gregori nikada neće biti. Bizantijac je uspio podići sablju, ali ništa više od toga. Ebu Ubejde ga je pogodio u vrat. Nekoliko trenutaka je mirno sjedio na konju i čudio se fizičkoj konstituciji palog Bizantijca. Zatim je okrenuo konja ostavljajući za sobom mrtvog generala i njegovu zlatom i draguljima ukrašenu sablju i ostalu opremu. Ebu Ubejde nije pokazivao nikakvu sklonost ka tim vrijednostima, iako su mu sada pripadale. Ovaj velikan je mirno odjahao nazad.

Kada se Ebu Ubejde vratio, Halid je odgalopirao da se pridruži konjici koja je bila iza redova Amra b. Asa. Kad je stigao na svoje mjesto, dao je znak za opći napad i cijeli muslimanski front je krenuo naprijed. Vojske su se sudarile, ali muslimanski centar i lijevo krilo nisu pritiskali. Na desnom krilu muslimana je konjica galopirala i vršila obuhvat oko bizantijskog lijevog boka. Ovdje je Halid odvojio jednu konjičku jedinicu da angažuje neprijateljsku konjicu slijeva, a sa ostatkom konjice je napao bok lijevog krila neprijatelja gdje su bili Slaveni. U isto vrijeme je Amr napadao sa fronta strašnom žestinom. Slaveni su bili čvrsti borci, ali su ostali bez podrške pa su odustali jer su bili napadnuti sa fronta i sa boka. Povlačeći se pred Halidovim i Amrovim udarcima Slaveni su se povukli u centar među Jermene.

Pošto je lijevo krilo Bizantijaca slomljeno, Amr je pokrenuo svoj korpus naprijed, okrenuo ih nalijevo i sada napao Jermene sa lijevog

1 Vakidi, 153.

boka. Među Jermenima je zavladao nered koji su izazvali razbijeni Slaveni u njihovim redovima. Za to vrijeme je Halid zakrenuo svoju konjicu prema bizantijskoj, koja je već bila u sukobu sa jedinicom koju je Halid malo prije toga odvojio. Druga faza muslimanske ofanzive je počela sa Šurahbilovim napadom na Jermene sa fronta, dok ih je Amr napadao sa boka. Halid je napao konjicu sa lijeva i potisnuo je sa njene pozicije. Ova jedinica je nakon teških gubitaka odgalopirala prema sigurnosti sjevera. Bilo im je dosta svega (vidi kartu 24 na stranici 460).

Nemam namjeru objašnjavati Halidov plan jer će uskoro postati tako očit. Ali jedna stvar mora biti istaknuta. Halid je odlučio potisnuti neprijateljsku konjicu sa bojnog polja tako da pješadija ostane bez podrške. Na taj način će biti bespomoćna kad bude napadnuta sa boka i pozadine. Pješadija bez konjice je bila potpuno bespomoćna.

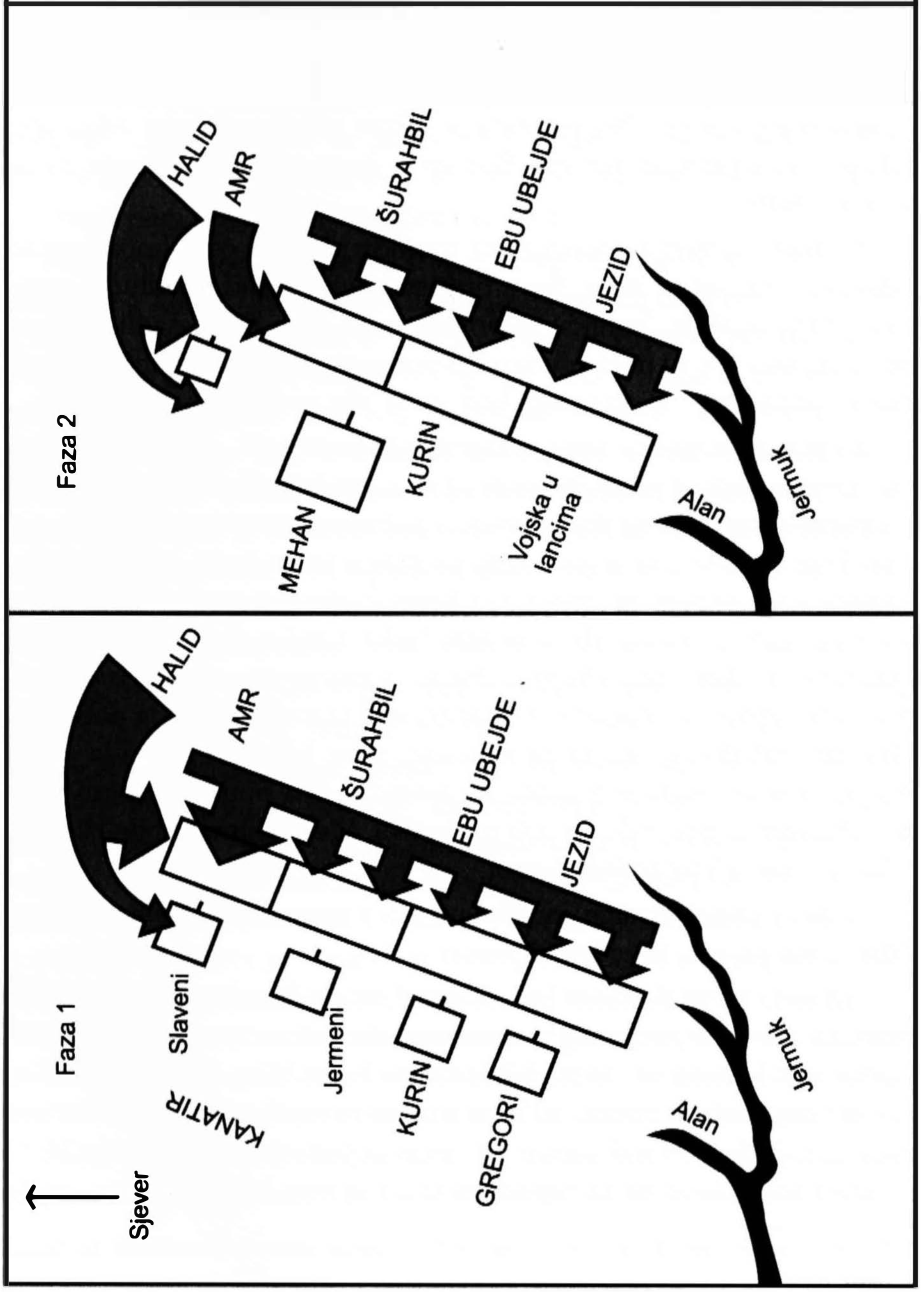
Kada je bizantijska konjica slijeva bila potisnuta, Mehan je prikupio njene ostatke i pridružio je drugim konjičkim jedinicama. Tako je formirao moćnu konjičku jedinicu i pokušao vratiti izgubljene pozicije. Prije nego je ova moćna konjica mogla išta učiniti, muslimanska konjica ju je napala sa fronta i sa boka. Neko vrijeme se bizantijska konjica hrabro borila, ali to je bila teška konjica i nije bila dorasla Halidovoj lahkoj i brzoj konjici. Halid je munjevito manevrisao i neprestano obnavljao napade. Konačno je bizantijska konjica pobjegla. Nije bilo nikakvog načina da se spase, osim bijega. S njima je jahao bijesni Mehan. Sada je bizantijska pješadija bila potpuno napuštena. S Mehanom je pobjeglo 40 000 konjanika. Među njima je bilo i konjanika iz redova kršćanskih Arapa.

U ovoj akciji konjice muslimani su primijetili da nema Dirara. Nisu znali gdje je, ali je Halid znao.

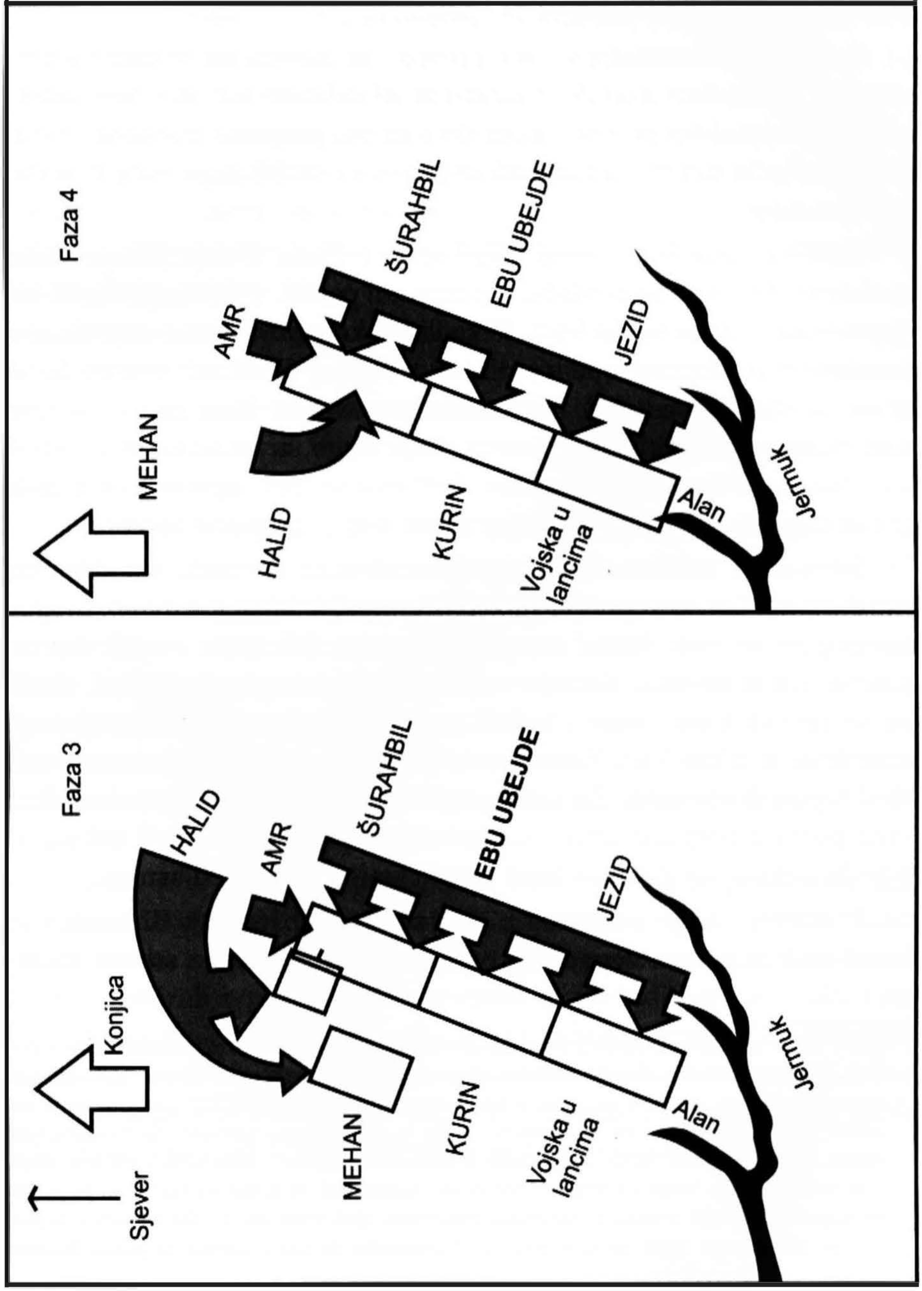
Jermeni su se žestoko branili od Amra i Šurahbila. Dva muslimanska korpusa su postigla neke uspjehe, ali ne onoliko koliko su navaljivali. Jermeni su zaista bili izuzetni borci.[1] Ebu Ubejde i Jezid su takođe napadali sa fronta, ali su je Kurinova vojska i vojska u lancima zadržale. Sada je Halid napao Jermene sa pozadine (vidi kartu 25 na stranici 461). Suočeni sa napadom iz tri pravca Jermeni su se rasuli.

1 Džibon u svom djelu „Propast Rimskog carstva" opisuje Jermene kao najbolji dio bizantijske vojske.

KARTA 24.
JERMUK - ŠESTI DAN DAN - FAZA I i II

KARTA 25.
JERMUK - ŠESTI DAN DAN - FAZA III i IV

Napustili su svoje pozicije i bježali prema sjeverozapadu. Bio je to jedini pravac koji je bio otvoren. Muslimanska konjica ih nije progonila, iako je to mogla. Ubrzano su se kretali u pravcu koji su smatrali sigurnim, ali Halid je upravo to i želio.

Slomljena jermenska vojska zajedno sa Slavenima je bježala prema Vadi Rekadu. Ostatak Bizantijaca je sada shvatio svu beznadežnost situacije. Njihov bok i pozadina su bili potpuno izloženi. Počeli su se povlačiti prema zapadu, ali organizovano. Ni ovga puta ih Halid nije ometao.

Sunce još nije bilo u zenitu kad je bizantijska armija bila potpuno razbijena. Dio njih se povlačio u potpunoj panici, a dio se povlačio organizovano. Stigli su do Vadi Rekada. Nakon povlačenja neprijatelja, muslimani su se prestrojili u jedinice sa kraćim frontom i većom dubinom. Muslimanska konjica se kretala sjeverno od Bizantijaca, pa niko nije mogao pobjeći u tom pravcu. Prije nego su muslimani zatvorili ovaj put, nekoliko hiljada Slavena i Jermena se ipak uspjelo izvući. Sada je Heraklijeva armija ne samo poražena nego i potpuno zatvorena.[1]

Sve što su tad Bizantijci priželjkivali je to da budu što dalje od muslimana. Sjeverni putevi su zatvoreni, ali je bijeg još uvijek moguć tamo gdje se Vadi Rekad mogao pregaziti. Oficiri su vodili vojnike prema tim gazovima. Kada je vodeća jedinica stigla do padina, sjurili su se prema toku rijeke i počeli je prelaziti. Istočna padina jaruge kroz koju je tekao Vadi Rekad na ovom dijelu nije bila tako strma kao na drugim dijelovima. Zapadne padine su bile mnogo strmije a blizu vrha postaju potpuno strme sa obje strane puta formirajući usko grlo gdje bi nekolicina hrabrih ljudi mogla zaustaviti čitavu armiju.

Presretni zbog uspješnog bijega sa ravnice Jermuk Bizantijci su žurili putem prema zapadnim padinama jaruge. Kada su bili na sa-

1 Izjave nekih kasnijih zapadnjačkih pisaca govore da je Halid iskoristio iznenadnu pješčanu oluju koja je udarala u lice Bizantijaca. Ovo je potpuno netačno. Nijedan muslimanski historičar ne daje nikakve naznake o bilo kakvoj oluji. Džibon, 5/327., navodi da je bio „oblak prašine i vjetar u lice Bizantijaca". Samo bi dijete moglo zamisliti da muslimanska vojska od 30 000 ljudi može izvesti tako iznenadan manevar i iskoristiti pješčanu oluju. U to vrijeme se na bojištu komuniciralo preko kurira koji su jahali na konjima, pa je bilo nemoguće u jednom trenutku i iznenada pokrenuti cijeli front od 30 000 vojnika u napad. To nije ništa drugo nego nečasni pokušaj Zapadnjaka da nađu ispriku za poraz Bizantijaca.

mom vrhu, ugledali su muslimansku jedinicu koja ih je čekala sa isukanim sabljama. Ispred njih je stajao do pojasa goli muslimanski vitez. Bio je to svima poznati Dirar.

Tokom prošle noći Halid je poslao Dirara sa 500 konjanika iz Mobilne jedinice da u širokom luku zaobiđu neprijatelja slijeva i da zauzmu pozicije iza Vadi Rekada i tako blokiraju njihovo povlačenje. Dirar je izvrsno obavio zadatak. Vodič mu je bio kršćanski Arap Ebu Džueid.[1] Dirar je došao na zapadnu obalu Vadi Rekada i sakrio svoje ljude u blizini gaza. Sada je stajao sa svojim ljudima na vrhu zapadne obale i gledao dolje prema umornim i zadihanim Bizantijcima (vidi kartu 26 na stranici 464).

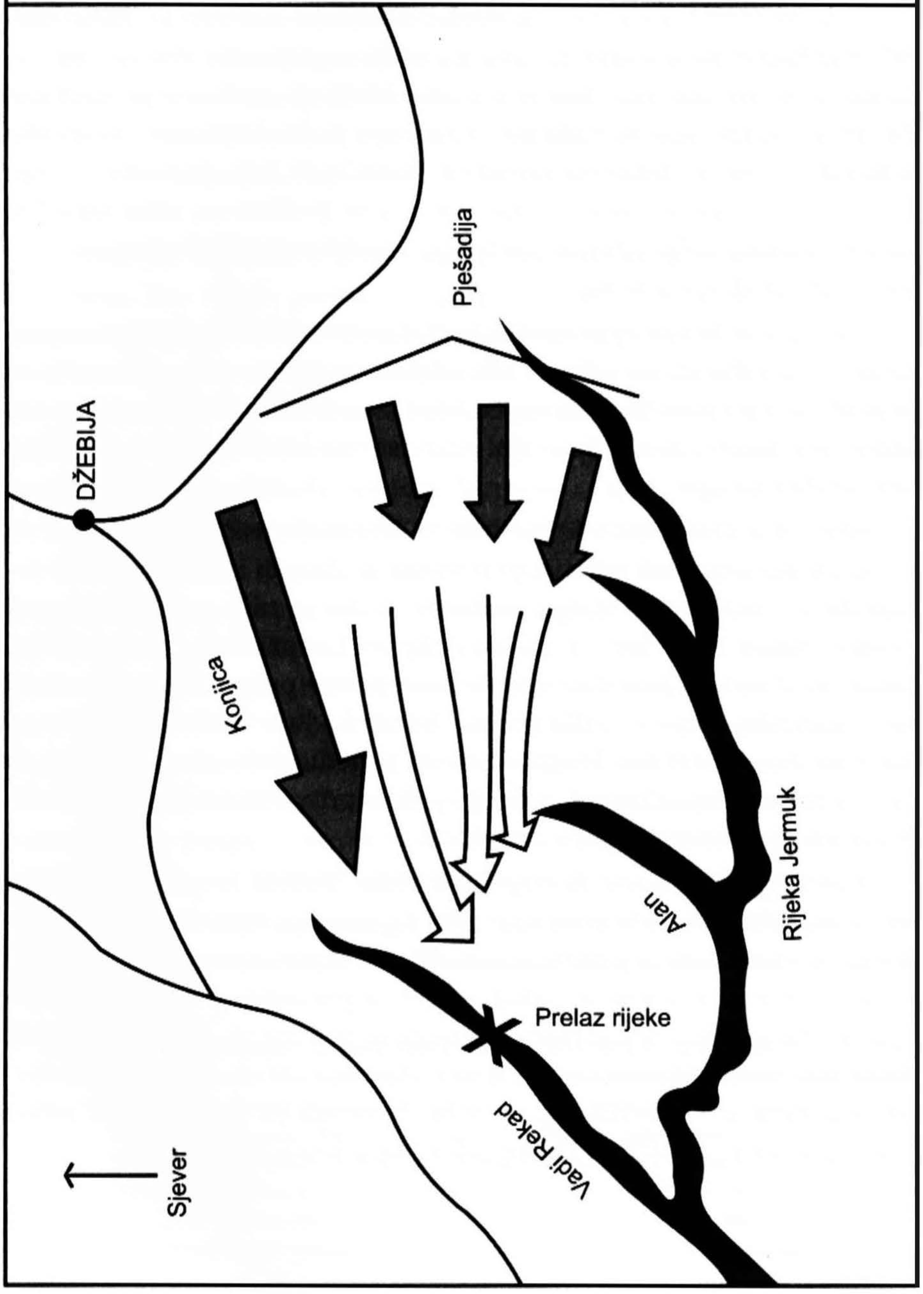
Zatim se kiša kamenja sručila na Bizantijce. Nekoliko njih je uspjelo doći do vrha ali su odmah bili odsječeni. Prethodnica Bizantijaca je pod kišom kamenja pala na jedinice iza sebe, a oni opet na one iza sebe i sve tako redom. Bizantijci su masovno klizili i sunovraćivali se sve do dna jaruge.

Glavnina Bizantijaca je još bila na istočnoj strani jaruge kada su vidjeli kako je prošla njihova prethodnica. Zastali su. Sada je bilo jasno da je i taj pravac bijega blokiran. Ništa se nije moglo poduzeti protiv Dirara jer je bio na suviše dobrom i nepristupačnom mjestu. Sada im je jedino preostalo da se bore protiv progonitelja. Generali su rasporedili trupe za odbranu sa Vadi Rekadom iza leđa i sa Jermukom na desnom boku. Mogli su birati između dvije nesreće. Prva su bili nadolazeći muslimani, a druga je bila provalija iza njihovih leđa. Nisu bili sigurni šta je gore i strašnije.

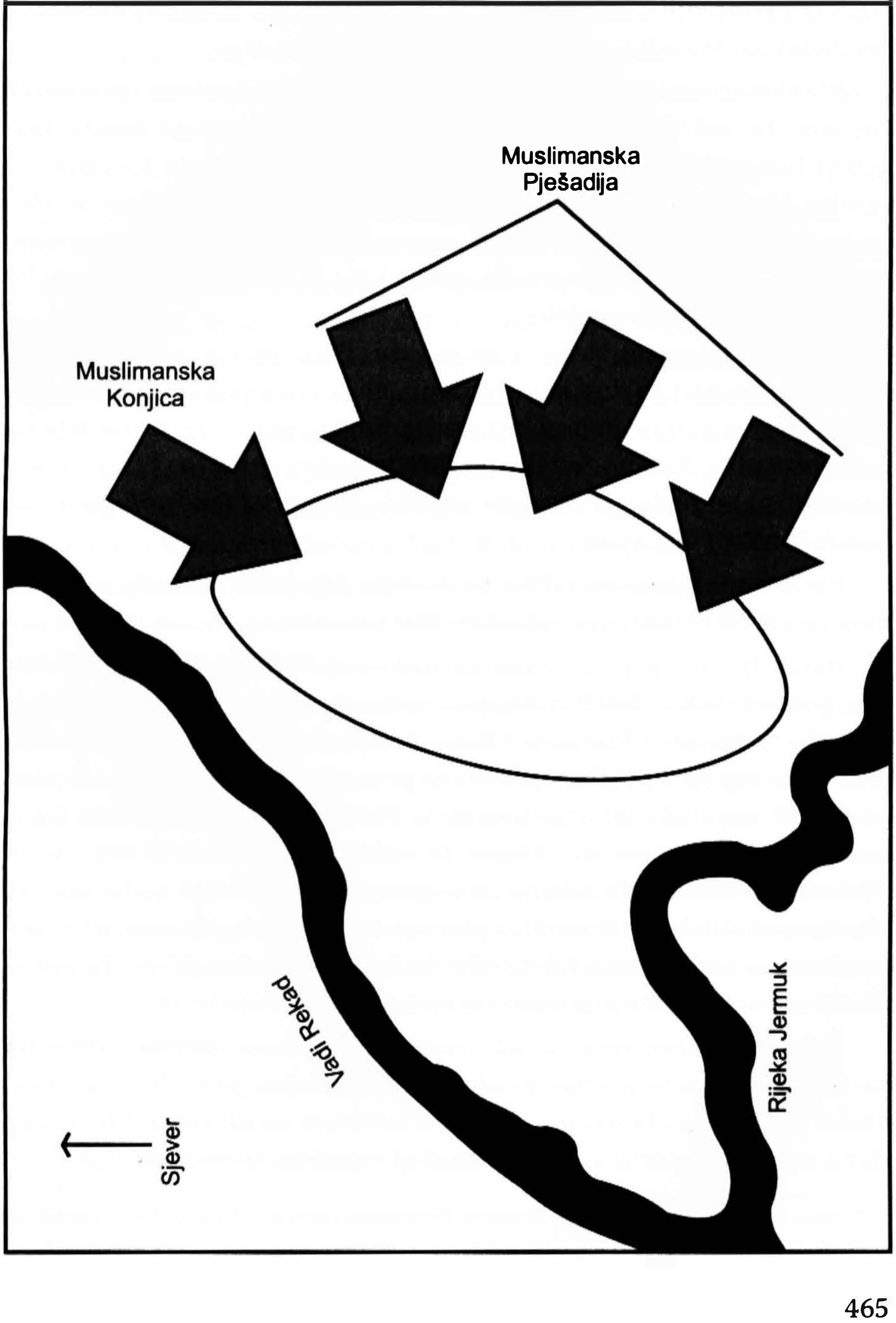
Kasno poslijepodne šestog dana bitke, počela je posljednja faza muslimanskog napada (vidi kartu 27 na stranici 465). Trećina bizantijske vojske je ostala u blokiranom dijelu ravnice Jermuk. Muslimani su se formirali u pravilne polukrugove sa pješadijom na istoku i konjicom na sjeveru. Muslimanska snaga je bila manja od 30 000 ljudi. Sada više neće biti manevara i komandovanja. Borbeni poreci su formirani, sada je sve ovisilo od vojnika. Generali su izvukli svoje sablje i borili se kao i svi drugi. Pokrenuli su se u konačni obračun.

1 Vakidi, 152.

KARTA 26.
JERMUK - ŠESTI DAN - POVLAČENJE PERZIJANACA

KARTA 27.
JERMUK - ŠESTI DAN - POSLJEDNJA FAZA

Muslimani su napali prestrašenu masu neprijatelja. Njihovi prednji redovi su se herojski borili. Ubrzo su bili poubijani, zatim slijedeći i slijedeći redovi. Muslimani su napredovali sijekući i probadajući. U prašini i konfuziji Bizantijci su trčali jedni prema drugima i sudarali se. Padali su i bivali zgaženi nogama svojih suboraca.

Muslimanska konjica se spojila sa Dirarovim odredom i pritisnula neprijatelja još dublje u tjesnac gdje se više nisu mogli boriti. Halidovi konjanici su sada koristili koljena i kopita konja kao moćno oružje. Vapaji Bizantijaca su se miješali sa poklićima muslimana. Bitka se pretvorila u strašnu noćnu moru. Sada su Bizantijci slomljeni posljednji put. Najgore je prošla vojska koja je bila vezana u lance. Po deset njih je zajedno padalo.

Krećući se poput stoke u stampedu, Bizantijci su stigli do ruba provalije. Pogled na dno je bio užasan, ali je i posljednji muslimanski napad bio takav. Oni koji su bili u pozadini gurali su one koji su bili na rubu provalije. Red po red Bizantijaca je počeo padati sa litice. Strašni urlici su se razlijegali iz grla vojnika. Padali su na dno i postajali bezoblična krvava masa.

Kada se potpuno smračilo, borbe više nije bilo. Dan užasnog požara se završio. Halidova najveća bitka je završena.[1]

Rano slijedećeg jutra, muslimanska vojska je sakupljala plijen i sahranjivala šehide. Halid je odjahao sa konjicom putem za Damask u nadi da će uhvatiti Mehana. Glavnokomandujući bizantijske armije je slomljenog srca polahko jahao i ne pomišljajući da će ga muslimani goniti. U popodnevnim satima ih je Halid stigao na nekoliko kilometara pred Damaskom. Napao je njihovo pozadinsko osiguranje. Mehan je požurio u pozadinu da organizuje otpor, ali je ovdje ubijen. Muslimanski konjanik je ubio glavnokomandujućeg bizantijske Imperijalne armije i kralja Jermenije. Nakon njegove pogibije, bizantijska konjica se rasula u grupe i razbježala.

Stanovnici Damaska su sada izašli da pozdrave Halida. Podsjetili su ga na ugovor o predaji grada koji je sačinjen prije dvije godine. Halid im je rekao da su još uvijek pod zaštitom muslimana. Slijedećeg dana se Halid pridružio muslimanskoj vojsci na ravnici Jermuk.

1 Postoje određena neslaganja oko brojnosti Bizantijaca i precizne lokacije bojnog polja. Za objašnjenje vidi bilješku 9. u dodatku B.

Bitka na Jermuku je najgori poraz koji je Bizantijsko carstvo doživjelo. To je značilo kraj njihove vladavine u Siriji. Slijedećeg mjeseca će Heraklije otići iz Antiohe prema Konstantinopolju. Kada je napuštao Siriju, osvrnuo se i teška srca rekao:

- Pozdrav tebi, o Sirijo. Oprosti se od onih koji odlaze. Nikad ti se više Bizantijac neće vratiti osim u strahu. O kako dobru zemlju ostavljam neprijatelju.[1]

Bitka na Jermuku je sadržavala mnoge oblike taktike: frontalni napad, frontalni prodor, kontranapad i odbijanje napada, bočni napad, napad iz pozadine, obuhvatni napad itd. Halidov plan ostajanja u defanzivi dok se Bizantijci ne izmore je bio odličan. Tokom defanzivne faze, koja je trajala četiri dana, svaka Halidova ofanzivna akcija je zapravo bila održavanje defanzivne ravnoteže. Kada je bilo sigurno da su Bizantijci iscrpljeni i kada je bilo jasno da više ne mogu napadati, Halid je pokrenuo ofanzivu. Bilo je to zadnjeg dana bitke. Obuhvatio je neprijatelja sa bokova ali tek pošto je odvojio konjicu od pješadije i učinio je bespomoćnom. Tada je odvukao neprijateljsku pješadiju u ugao koji formira Vadi Rekad i Jermuk. Tamo je čekao Dirar na prelazu jaruge. A onda je uslijedio posljednji i uništavajući napad. Na nakovnju zvanom Vadi Rekad muslimanski čekić je zdrobio Bizantijce u prašinu.

Zabilježeno je da su muslimani izgubili 4 000 boraca u ovoj bici. Malo je bilo onih koji nisu imali nikakvih rana. Bizantijskih žrtava je bilo mnogo. Vakidi iznosi nevjerovatnu cifru. Taberi govori o 120 000 mrtvih Bizantijaca.[2] Ibn Ishak spominje 70 000.[3] Belazuri isto tako bilježi 70 000 mrtvih Bizantijaca.[4] Prema ovim posljednjim podacima Bizantijci su izgubili oko 45 procenata vojske. Ova cifra je prihvatljiva. Polovina njih je poginula na ravnici Jermuk a pola ih je poginulo u jarugama Vadi Rekada. Oko 80 000 ljudi je pobjeglo na kamilama i konjima uključujući i one koji su pobjegli prije nego su muslimani zatvorili puteve.

1 Taberi, 3/100; El-Belazuri, 142.
2 Taberi, 2/596.
3 Taberi, 3/75.
4 El-Belazuri, 141.

Bitka na Jermuku je bila slavna pobjeda islama. Desetine hiljada tijela pobijenih Bizantijaca je ležalo na ravnici i na dnu provalije. Najružniji prizori su bili na dnu jaruga gdje su ležala slomljena tijela u groznim pozama. Hiljade Bizantijaca je ležalo sa slomljenim sabljama u svojim rukama odani zavjetu koji su dali uoči bitke. Izmiješani sa vojnicima na ravnici ležali su svećenici sa krstovima u rukama. Strašan smrad raspadnutog mesa je dugo vremena zagađivao zrak ravnice Jermuk.

KRAJ OSVAJANJA

Nakon katastrofe na Jermuku bizantijska armija se žurno povlačila ka sjeveru Sirije i putevima ka mediteranskoj obali. Savladani bizantijski vojnici, koji su uspjeli preživjeti užas Jermuka, nisu bili u stanju pružati nikakav otpor. Pobjednička muslimanska vojska takođe nije bila u ništa boljem stanju. Ebu Ubejde je poslao jedan odred da bude prisutan u Damasku, a glavninu vojske je okupio u Džebiji. Dao je vojsci mjesec dana odmora. Za to vrijeme su njegovani ranjenici, vršena je raspodjela ratnog plijena i rješavana su administrativna pitanja.

Početkom oktobra 636. godine (krajem šabana 15. godine po Hidžri) Ebu Ubejde je sazvao ratno vijeće na kome će diskutovati o planovima za dalje aktivnosti. Bilo je raznih mišljenja. Jedni su mislili da slijedeći cilj treba biti Cezareja, dok su drugi odabrali Jerusalim. Ebu Ubejde je oba ova grada smatrao važnim za muslimane, pa nije mogao odlučiti o prioritetu. Zato je pisao halifi Omeru i zatražio njegova uputstva. Halifa mu je ubrzo kao slijedeći cilj naznačio Jerusalim. Ebu Ubejde je odmah podigao vojsku i iz Džebije krenuo ka Jerusalimu. Halidova Mobilna jedinica je bila na čelu. Krajem novembra muslimani su bili pred Jerusalimom. Bizantijski garnizon se povukao u zidine grada i zatvorio vrata.

Muslimani su opsjeli grad. Mjesec dana se ništa nije događalo. A onda je jerusalimski patrijarh Sofranius obećao mirnu predaju i plaćanje džizje pod uslovom da halifa lično dođe i potpiše ugovor sa njim. Šurahbil je mislio da će proći mnogo vremena prije nego li halifa dojaše iz Medine, pa je predložio da muslimani pošalju Halida koji će se predstaviti kao halifa. Halid i halifa Omer su bili bliski rođaci i vrlo slični jedan drugom.[1] Osim toga stanovnici Jerusalima su poznavali Omera samo kroz priče i opise. Niko neće primijetiti male razlike između Halida i halife. Muslimani su izvijestili patrijarha da je halifa već tu i da predaja grada može započeti.

1 Vakidi, 162.; Isfahani, 15/12, 56.

Slijedećeg jutra se Halid odjenuo u jednostavnu odjeću, kakvu je halifa Omer nosio, i ujahao u grad predstavljajući se kao halifa. Ali plan nije uspio. Halid je bio suviše poznat da bi prošao kao halifa uprkos velikoj sličnosti. Bilo je tu mnogo kršćanskih Arapa koji su poznavali i Omera i Halida lično. Obojicu su viđali u Medini. Osim toga, patrijarh je bio vrlo iznenađen da je veliki halifa prisutan tu baš kad je najpotrebniji. Patrijarh je prozreo trik i odbio razgovarati sa Halidom. Kada se Halid vratio neobavljena posla, Ebu Ubejde je pisao halifi Omeru o svemu i pozvao ga da dođe preuzeti grad. Halifa se odmah zaputio prema Jerusalimu.

Ebu Ubejde, Halid i Jezid su odjahali do Džebije gdje će dočekati halifu i biti mu pratnja do Jerusalima. Amr b. As je ostao kao komandant opsadnih snaga. Halid i Jezid su bili obučeni u raskošnu odjeću i jahali su najbolje opremljene konje, što je jako razljutilo halifu. Kada je sjahao, halifa je uzeo nekoliko kamenica sa zemlje i bacao ih na dvojicu generala vičući:

- Sram vas bilo! Zar me dočekujete tako nakićeni? Prije samo dvije godine se niste nikada ni čestito najeli. Sramite se. To vam je donijelo obilje hrane. Tako mi Allaha, da ste to učinili nakon dvjesto godina obilja, ja bih vas otpustio i postavio druge na vaša mjesta.[1]

Halifa Omer je bio obučen u jednostavnu i zakrpljenu odjeću kakva se nosila u doba Allahova Poslanika, alejhisselam. Kada je postao halifa, Omer se, u vezi tim, nije nimalo promijenio. I dalje je živio vrlo skromno gnušajući se svake udobnosti i razmetanja.

Kada su se malo povratili od iznenađenja, Halid i Jezid otkopčaše odjeću i pokazaše oružje govoreći:

- O vladaru pravovjernih. Ovo je samo odjeća. Mi još uvijek nosimo oružje.[2]

Sada se halifa malo smirio. Onda je istupio Ebu Ubejde, koji je kao i uvijek bio jednostavno i neupadljivo obučen. Halifa se rukovao i izgrlio s njim.

Iz Džebije se halifa zaputio ka Jerusalimu u pratnji svojih generala. Bio je to veliki trenutak za muslimanske vojnike, koji su bili vrlo radosni što vide halifu.

1 Taberi, 3/103.
2 Isti izvor.

Slijedećeg dana je halifa sjedio sa velikom grupom ashaba Allahova Poslanika, alejhisselam. Pričali su o svemu i svačemu. Bilo je oko podneva. U grupi ashaba je bio i Bilal. Ranije smo govorili o ovom vrlom ashabu i oslobođenom robu, koji je podnio neopisive muke zbog svoje vjere. Kada je muslimanima naređeno da uče ezan kao poziv na namaz, Allahov Poslanik, alejhisselam, je odabrao Bilala da on bude njegov lični muezin. Od tada je Bilal pet puta dnevno svojim snažnim i melodičnim glasom pozivao stanovnike Medine na namaze. Tokom godina, Bilal je postao jedan od Poslaniku, alejhisselam, najdražih ashaba a samim tim i vrlo ugledan među muslimanima. Ali, nakon što je Allahov Poslanik, alejhisselam, preselio na ahiret, Bilal više nikad nije proučio ezan.

Neki ashabi su mislili da je osvojenje Jerusalima dovoljno važan događaj da bi Bilal ponovo zaučio ezan. Tražili su od halife Omera da urgira kod Bilala. Halifa se složio i rekao mu:

- O Bilale! Ashabi Allahova Poslanika te mole da zaučiš ezan i da ih podsjetiš na vrijeme dragog Poslanika.[1]

Neko vrijeme je Bilal bio izgubljen u mislima. Pogledao je u lica ashaba i u hiljade muslimanaskih vojnika sakupljenih da klanjaju podne namaz. Zatim je ustao i počeo učiti ezan.

Poznati glas još poznatijeg muezina je odjekivao unaokolo. Kada je proučio prve riječi „Allahu ekber", muslimani su se prisjetili voljenog Poslanika, alejhisselam, i suze su im potekle niz lice. Kada je Bilal proučio „...Muhammeden resulullah", muslimani su se zagrcnuli od plača.

Slijedećeg dana je potpisan ugovor o predaji grada.[2] Sa strane muslimana ugovor je potpisao halifa a posvjedočili su Halid, Amr b. As, Abdurrahman b. Avf i Muavija. Jerusalim je predat halifi i mir se vratio u sveti grad. Bilo je to u aprilu 637. godine (rebiul - ula 16. godine po Hidžri). Nakon deset dana provedenih u Jerusalimu, halifa se vratio u Medinu.

Po halifinoj naredbi, Jezid je otišao do Cezareje i ponovo je opsjeo. Amr i Šurahbil su otišli u Palestinu i Jordan da ih ponovo zauzmu. Do

1 Vakidi, 165.

2 Prema nekim historičarima ugovor je potpisan u Džebiji sa predstavnicima patrijarha. Nakon potpisivanja ugovora, halifa Omer je produžio prema Jerusalimu i primio grad.

kraja godine su to i obavili. Cezareja je odolijevala sve do 640. godine (19. godine po Hidžri), kada se konačno predala Muaviji. Ebu Ubejde i Halid su sa 17 000 vojnika otišli da osvoje cijelu sjevernu Siriju.

Ebu Ubejde je prvo otišao u Damask, koji je već bio u muslimanskim rukama, a zatim u Homs, gdje je mirno i lijepo dočekan. Njegov slijedeći cilj je bio Kinasarin. Muslimanska vojska je sa Halidovom Mobilnom jedinicom krenula ka ovom gradu. Nakon nekoliko dana Mobilna jedinica je bila kod Hazira oko 5 kilometara istočno od Kinasarina. Bizantijci su ih snažno napali.[1]

Komandant Kinasarina je bio general Minas, izuzetan vojnik koga su njegovi vojnici neobično cijenili. Minas je znao da će sigurno biti opsjednut ako ostane u Kinasarinu i da će se prije ili poslije predati. U ovom trenutku nije mogao očekivati nikakvu pomoć od Heraklija. Zato je odlučio poduzeti ofanzivu i napasti muslimansku prethodnicu ispred grada i poraziti ih prije nego im se pridruži glavnina snaga. Tako je Minas napao Halida u Hazifu sa vojskom čija snaga nije poznata. Ovaj nesretnik očito nije vjerovao u ono što je čuo o Halidu.

Za zauzimanje borbenog poretka Halidovoj Mobilnoj jedinici je bilo potrebno svega nekoliko minuta. Borba kod Hazira se uskoro rasplamsala. Minas je ubijen još na samom početku bitke. Kada su čuli za to, Bizantijci su još žešće napali da osvete smrt svog voljenog komandanta. Ali nisu ni slutili da se bore protiv najboljih boraca toga vremena. Nijedan Bizantijac nije preživio ovu bitku.[2]

Nakon što je bitka završena, stanovništvo Hazira je izašlo da dočeka i pozdravi Halida. Iznosili su činjenice da su oni Arapi i da se ne namjeravaju boriti protiv njega. Halid je prihvatio njihovu predaju i nastavio prema Kinasarinu.

Pošto je primio izvještaj o Bici kod Hazira, halifa Omer izrazio je svoje oduševljenje:

- Halid je zaista komandant po svojoj prirodi. Neka se Allah smiluje Ebu Bekru. On je bolje od mene procjenjivao ljude.[3]

1 Ovo selo i danas postoji.
2 Taberi, 3/98.
3 Isti izvor.

Kada se Halid približio Kinasarinu, dio bizantijske vojske, koji nije išao sa Minasom u Hazir, zatvorio se u gradsku tvrđavu. Halid im je poslao poruku:

- Kada biste bili u oblacima, Allah bi nas podigao do vas ili bi vas spustio do nas kako bi bitka bila moguća.[1]

Kinasarin se bez odlaganja predao. Bilo je to u junu 637. godine (džumadel - ula 16. godine po Hidžri).[2]

Nakon što je Ebu Ubejde stigao u Kinasarin, nastavili su dalje prema Halepu. Tamo je bio stacioniran snažan garnizon kojim je komandovao general Joakim. Ovaj general je postupio slično kao i Minas. Izjahao je oko 10 kilometra izvan grada, sukobio se sa Mobilnom jedinicom i bio do nogu potučen. Joakim se brzo povukao u zidine Halepa.

Halep je bio veliki grad opasan snažnim zidinama. Izvan gradskih zidina se na vrhu brda nalazila naizgled neosvojiva utvrda površine oko pola kvadratnog kilometra opasana širokim opkopom. Muslimani su opsjeli tvrđavu. Joakim je bio hrabar komandant. Slao je nekoliko jedinica da probiju opsadu, ali je svaki put bivao teško kažnjen. Ipak, Joakim je ostao uporan. Ostao je u gradu i očekivao Heraklijevu pomoć, ali Heraklije nikome više nije mogao pomoći. Četiri mjeseca kasnije, u oktobru 637. godine Bizantijci su se predali pod određenim uslovima. Vojnicima garnizona je dopušteno da odu, a Joakim je primio islam. Kasnije se pokazao kao sposoban oficir i borio se pod komandom mnogih muslimanskih generala.

Po zauzeću Halepa, Ebu Ubejde je poslao jedinicu pod komandom Malika Aštara da zauzme Azaz, koji je bio na putu prema „Rimu". Region koji su muslimani nazivali „Rim" je zapravo današnja južna Turska istočno od planina Taurus. Malik je uz pomoć Joakima zauzeo Azaz, potpisao ugovor sa stanovnicima i vratio se u Halep. Zauzimanje Azaza je bilo važno. Na taj način su muslimani spriječili bilo koju veću vojsku Bizantijaca da ih napadne sa boka ili iz pozadine dok budu poduzimali slijedeće operacije. Ebu Ubejde se sada pokrenuo prema Antiohi (vidi kartu 28 na stranici 477).

1 Taberi, 3/98.
2 Kinasarin se nalazio oko 40 kilometara južno od Halepa putem za Sarakib. Danas nema ni traga ovom gradu.

Muslimani su se kretali preko Harima i prišli Antiohi sa istoka. Oko 20 kilometara pred gradom u mjestu Mahruba je bio jedan željezni most preko rijeke Orontes (današnja Nehrul Azi). Branioci Antiohe su tu dočekali muslimane. Vođena je teška bitka o kojoj skoro ništa nije zabilježeno. Tek je poznato da su Bizantijci poraženi. Izuzimajući Edžnadin i Jermuk, vjeruje se da su žrtve Bizantijaca ovdje bile najveće. Preživjeli vojnici su se u neredu povukli u grad, a muslimani su ga opsjeli. Nakon nekoliko dana Antioha se predala. Bio je to najveći grad u Siriji i prijestolnica azijskog dijela Bizantijskog carstva. Ebu Ubejde je ujahao u Antiohu 30. oktobra 637. godine (5. ševala 16. godine po Hidžri). Poraženim Bizantijcima je dopušteno da odu u miru.

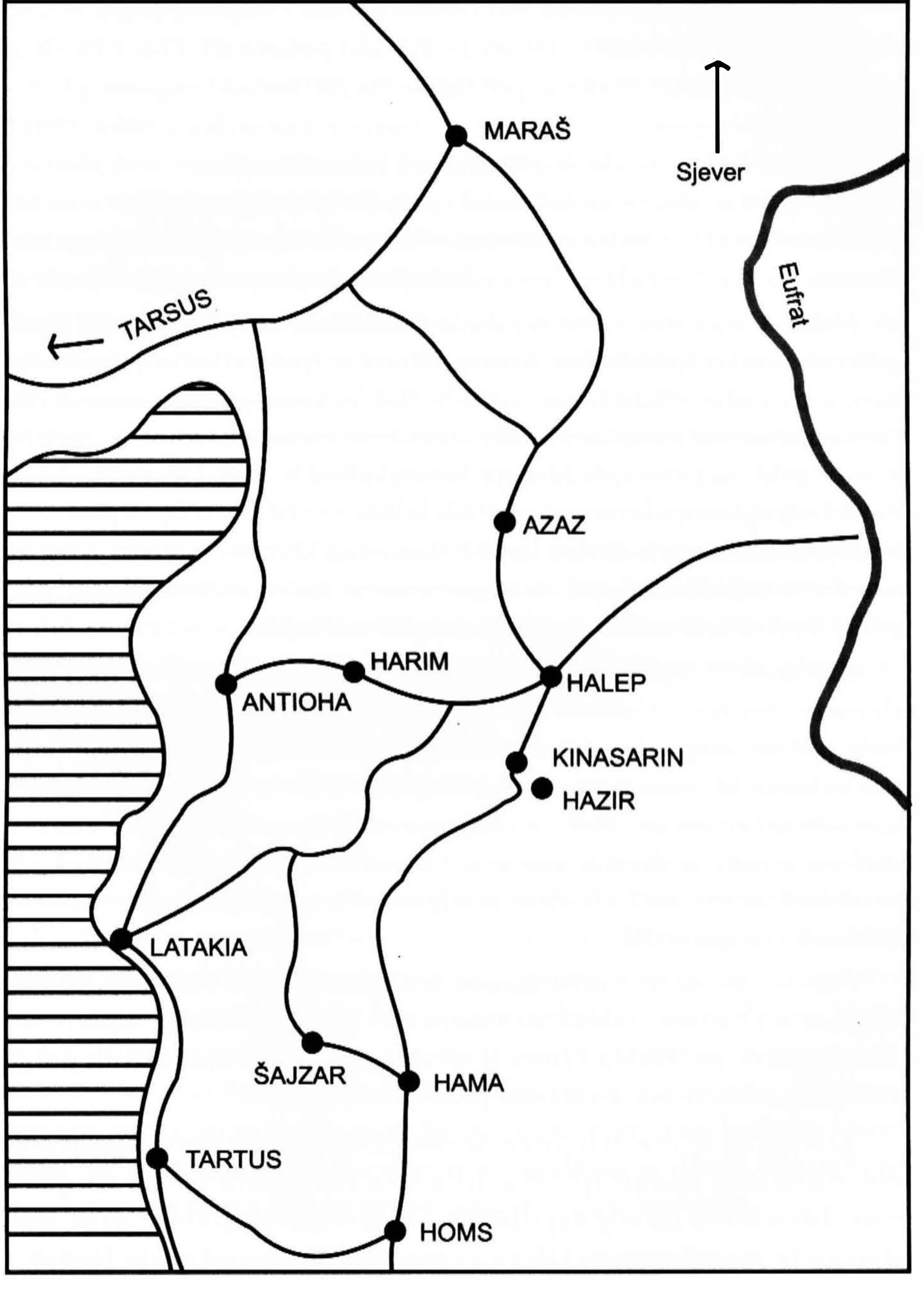
Nakon Antiohe muslimani su zauzeli gradove duž obale Sredozemnog mora, Latakiju, Džeblu i Tarsus. Sada je zauzeta većina sjeverozapadne Sirije, pa se Ebu Ubejde vratio u Halep. U međuvremenu su potčinjeni ostaci sjeverne Sirije. Halid je sa Mobilnom jedinicom odjahao istočno sve do Eufrata u blizinu Munbidža. Tamo su naišli na manji otpor ali je sve brzo završeno. U januaru 638. godine se priključio Ebu Ubejdi u Halepu.

Tako je cijela Sirija bila u rukama muslimana. Halid je postavljen za komandanta garnizona i upravitelja Kinasarina. Ebu Ubejde je otišao u Homs, gdje je postavljen za namjesnika, a Kinasarin je bio dio provincije Homs.

Do kraja 16. godine po Hidžri, što odgovara 637-oj godini, cijela Sirija i Palestina su bile u rukama muslimana, izuzimajući Cezareju koja se još nije predala. Postavljeni su namjesnici provincija: Amr b. As u Palestini, Šurahbil u Jordanu, Jezid u Damasku i Ebu Ubejde u Homsu. Halid je bio namjesnik u Kinasarinu, ali je bio potčinjen Ebu Ubejdi. Mir je vladao nekoliko mjeseci sve do sredine ljeta 638. godine kada su se opet crni oblaci nadvili nad sjevernom Sirijom. Ovoga puta su kršćanski Arapi krenuli ratnom stazom.

Heraklije više nije bio sposoban za vojni povratak u Siriju. On je sada bio zaokupljen ostatkom carstva, koje je nakon katastrofalnih poraza na Jermuku i Antiohi postalo vrlo ranjivo. Imao je još neke vojne resurse ali ih je čuvao za buduće sukobe sa muslimanima koji su marširali iz pobjede u pobjedu. Trebalo mu je vremena da bi sakupio novu vojsku, pa je odlučio zaokupiti pažnju muslimana u Siriji.

KARTA 28.
SJEVERNA SIRIJA

Angažovao je kršćanske Arape. Pošto ih je vezala ista vjera, kršćanski Arapi su ga poslušali, pa je desetine hiljada prešlo Eufrat započinjući pripreme za invaziju na Siriju sa istoka.

Muslimanski obavještajci su izvijestili Ebu Ubejdu o pripremama kršćana u Džeziri. Nakon što su se kršćani pokrenuli, Ebu Ubejde je sazvao ratno vijeće. Halid je predlagao da muslimani napuste gradove i da se bore protiv kršćana na otvorenom kao jedna vojska. Ostali generali su bili za to da se muslimani bore defanzivno kod Homsa. Ebu Ubejde se složio sa većinom i povukao Mobilnu jedinicu iz Kinasarina i ostale jedinice iz sjeverne Sirije. Koncentrisao je snage kod Homsa i izvijestio halifu Omera o svojim namjerama.

Halifa Omer nije sumnjao da će muslimani u Siriji poraziti neregularnu vojsku kršćanskih Arapa, ali im je ipak odlučio pomoći na neobičan način. Naredio je Sadu b. Ebi Vekasu, glavnokomandujućem muslimanske vojske u Iraku, da izdvoji tri velike jedinice i pošalje ih u tri pravca: prvom će komandovati Suhejl b. Adi, i ići će u pravcu Rakke, drugom će komandovat Abdullah b. Utban, a njen pravac je Nusejbin i treća je jedinica Ijada b. Ganema koji će operisati između ove dvojice (vidi kartu 29). Istovremeno će Ka'ka b. Amr povesti oko 4 000 ljudi iz Iraka u Homs da pojača Ebu Ubejdu.

Kršćanski Arapi su stigli pred Homs. Očekivali su da će naći muslimane utvrđene. Odmah po dolasku su opsjeli grad. Tek što je opsada počela, stigao je glasnik i izvijestio ih da dolaze tri muslimanske jedinice iz Iraka prema Džeziri. Kršćanski Arapi su sada shvatili apsurdnost situacije. Dok se oni bore u Siriji, muslimani će zauzeti njihove zemlje iz drugih pravaca. Odmah su prekinuli opsadu i požurili ka Džeziri. Ka'ka b. Amr je stigao u Homs tri dana nakon što su kršćanski Arapi otišli.

Nakon što su tri muslimanske jedinice iz Iraka čule o povratku kršćana u Džeziru, zastali su i zatražili dalje instrukcije. Njihov zadatak je izvršen. Halifa Omer je ovim briljantnim manevrom odbio kršćansku invazionu armiju ne prolivši ni kap krvi.

Kršćani su se vratili iz Sirije ne nanijevši nikakvu štetu muslimanima. Ali su sada muslimani shvatili da neće biti sigurni u Siriji sve dok u susjedstvu imaju takvog neprijatelja. Da bi osigurali granice Sirije, muslimani će morati zauzeti Džeziru i predjele istočno od gorja Taurus.

Halifa se odlučio prije svega obračunati sa Džezirom. Naredio je Sadu b. Ebi Vekasu da izvrši neophodne pripreme za tu operaciju i postavio Ijada b. Ganema kao glavnokomandujućeg za tu operaciju. Ijad je nastupao u tri kolone. Za svega nekoliko sedmica je prešao područje između Tigrisa i Eufrata sve do Ruhe (današnja Šanli Urfa u Turskoj). Bila je to operacija bez prolivanja krvi (vidi kartu 29 na stranici 481).

Pošto je ovaj dio Džezire zauzet, Ebu Ubejde je predložio halifi Omeru da Ijada stavi pod njegovu komandu kako bi ga mogao koristiti za operacije na sjeveru. Halifa je pristao i Ijad se preselio u Homs sa dijeom snaga koje su došle iz Iraka.

U jesen 638. godine Ebu Ubejde je poslao nekoliko jedinica da jašu na sjever kroz bizantijsku teritoriju sve do Tarsusa. Između ostalih, komandanti jedinica su bili Halid i Ijad. Halidov cilj je bio grad Maraš (današnji Kahramanmaraš u Turskoj). Grad je čuvao bizantijski garnizon, pa je Halid započeo opsadu. Isprepadani Halidovom prisutnošću, Bizantijci su se pod pritiskom naroda predali pod uvjetom da vojska i narod budu pošteđeni. Što se materijalnih dobara tiče, muslimani su mogli uzeti šta god su htjeli. Tako je i učinjeno. Halid se vratio u Kinasarin vrlo zadovoljan. Plijen iz Maraša je bio nevjerovatnih razmjera. Vojnici iz ove ekspedicije su sada bili bogati do kraja života.

Halid je bio jedan od najbogatijih ljudi toga vremena. Tadašnji običaj je nalagao da ratnik koji pobijedi protivnika u dvoboju uzima svu imovinu poraženog. Osim ovog plijena tom ratniku je pripadao i dio zajedničkog plijena kao i svakom drugom. Halid je izlazio na dvoboje kao nijedan drugi musliman toga vremena. Njegovi protivnici su bili uglavnom generali od kojih su najbogatiji bili Perzijanci i Bizantijci. Ovi nesretnici su na svojoj odjeći i opremi nosili čitava bogatstva od dragulja i ostalih ukrasa. Sve je to pripalo Halidu. Međutim, Halid je bio izuzetno velikodušan. Sve što bi skupio u jednoj bici potrajalo bi samo do slijedeće. Imao je dosta sluga u svojoj pratnji. Ženio se mnogo puta i imao je desetine djece. Sve to je mnogo koštalo. Osim toga, nakon svake bitke bi Halid iz svog vlastitog džepa nagrađivao muslimanske borce koji su se naročito isticali u borbama.

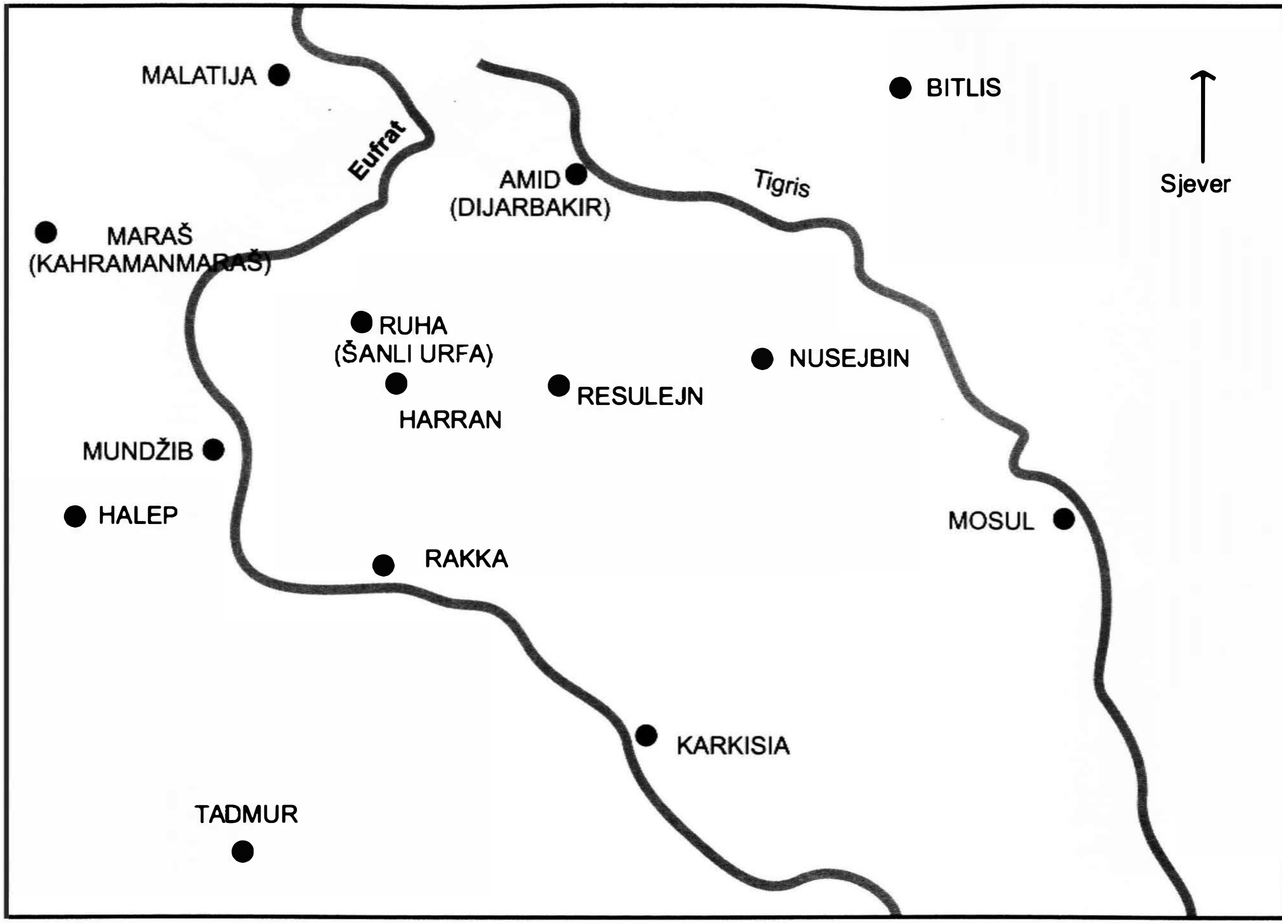
Sve ovo je bilo dobro poznato strogom i štedljivom halifi Omeru, koji to nije smatrao velikodušnošću. Ovaj izuzetni pravednik je mislio da je to rasipništvo.[1]

Kada se Halid vratio iz Maraša, velikodušno je nagrađivao vojnike iz svog džepa. Sada se već pojavio izvjestan broj ljudi u muslimanskoj vojsci koji su pjevali pjesme o generalima i to na pravi orijentalni način. Jedan od njih je bio Ešas b. Kajs, starješina plemena Kinda, koji je spominjan ranije. Bio je veliki pjesnik. Došao je Halidu u Kinasarin i odrecitovao mu lijepu pjesmu koja je veličala njegova osvajanja. Halid mu je za to dao 10 000 dirhema. Halifa Omer je odmah saznao za to. Bilo je to mnogo više nego što je halifa mogao podnijeti.

Ešas nije ni slutio da, recitujući svoje stihove, zapravo kopa grob Halidovoj vojnoj karijeri.

1 Halidova zarada iz dvoboja nije bila dio plaće ni plijena. Plaća tadašnjih komandanata korpusa je bila između 7 000 i 9 000 dirhema za godinu (Ebu Jusuf, 46.).

KARTA 29.
DŽEZIRA

OPROŠTAJ OD ORUŽJA

Neko vrijeme prije ekspedicije u Maraš, Halid se počeo kupati na poseban način. Kao što je sve dobro činio, Halid se isto tako dobro i kupao. Imao je posebne preparate za to, u čijem sastavu je bilo i nešto alkohola. Za ove preparate se vjerovalo da imaju blagotvoran i opuštajući efekat na tijelo kada se njima izmasira. Halid je utrljivao te preparate u svoje tijelo i u tome uživao. Poslije te kupke, Halid bi bio osvježen. Nekoliko sedmica kasnije, primio je pismo od halife Omera:

„Obaviješten sam da trljaš svoje tijelo alkoholom. Znaj da je Allah zabranio tu supstancu kao i sve njegove forme. Pošto je to tako i alkohol i sve njegove forme su zabranjene. Allah je zabranio alkohol za kupanje kao što ga je zabranio za pijenje. Ne stavljaj to na svoje tijelo jer je nečisto."[1]

Halid je mislio da je to malo prestrogo. Pisao je halifi o tome i objasnio mu način pripreme ovog preparata i mješavine alkohola te da se to dobiva prokuhavanjem. Naveo je slijedeći dokaz u svoju odbranu:

„Mi prokuhamo alkohol i on tako postaje preparat za kupanje a ne alkohol."[2]

Halifa mu je uzvratio:

„Bojim se da je Mugirina kuća puna pogrešnih postupaka. Neka te Allah ne uništi zbog toga."[3]

Na tome je ova stvar završena. Nije poznato da li je Halid i dalje koristio ove kupke.

1 Taberi, 3/166.
2 Isti izvor.
3 Mugire je bio Halidov djed.

Nakon zauzeća Maraša u jesen 638. godine (17. godine po Hidžri) halifa Omer je saznao za Ešasovu poemu o Halidu i o 10 000 dirhema koje mu je Halid dao. Halifa je zaključio da je to previše, pa makar to bio i Halid. Poslao je pismo Ebu Ubejdi:

„Stavi Halida pred skup muslimana. Sveži mu ruke njegovim turbanom i skini mu kapu. Pitaj ga iz kojeg fonda je platio Ešasu. Da li je platio iz svog džepa ili iz ratnog plijena. Ako je platio od plijena, onda je kriv za pronevjeru, ako je platio iz svog džepa, tad je kriv za rasipništvo. U oba slučaja ga razriješi svih dužnosti i otpusti."[1]

Bilo je to neuobičajeno pismo. Metod saslušanja optuženog koji je halifa naredio je bio sasvim uobičajen kod Arapa. Ipak, bio je to izuzetno težak zadatak koji je mogao izvršiti samo ashab najvišeg ranga, pa je halifa izabrao Bilala, mujezina Allahova Poslanika, alejhisselam. Predao mu je pismo, objasnio kako će postupiti i naredio mu da što brže ode u Homs.

Bilal je stigao u Homs i predao pismo Ebu Ubejdi koji se zaprepastio njegovom sadržinom. Jedva je povjerovao da je tačno ono šta čita, ali je halifina bila posljednja. Poslao je po Halida.

U to vrijeme je Halid bio u Kinasarinu. Kada je stigao u Homs otišao je u kuću Ebu Ubejde gdje je saznao zbog čega je pozvan. Ebu Ubejde mu je objasnio optužbu protiv njega i tražio da se izjasni o tom pitanju. Halid je bio zaprepašten. Zatražio je malo vremena kako bi se posavjetovao sa svojom sestrom, pa je Ebu Ubejde pristao.

Halid je posjetio svoju sestru Fatimu i iznio joj svoj slučaj. Nakon konsultacija sa sestrom Halid se vratio Ebu Ubejdi i rekao da ne osjeća nikakvu krivnju u vezi sa tim slučajem. Onda su dva generala otišla do mjesta gdje je bio okupljen veliki broj muslimana. Na jednom mjestu je bila podignuta platforma na kojoj su sjedili Halid i Ebu Ubejde gledajući skup muslimana. Do Ebu Ubejde je sjedio Bilal.

Nekoliko minuta je vladao potpuni muk. Muslimani nisu znali zašto su skupljeni. Bilal je upitno gledao u Ebu Ubejdu koji je zakrenuo glavu. Poslušao je halifinu naredbu onoliko koliko je to bilo neophodno. Ebu Ubejde nije mogao učestvovati u Halidovom ponižavanju. Bilal je mogao činiti šta mu je bilo naređeno.

1 Taberi, 3/167.

Bilal je shvatio Ebu Ubejdin stav o svemu ovome. Ustao je i pogledao u Halida. Zatim je glasom koji je mogao čuti cijeli skup rekao:

- O Halide, jesi li dao Ešasu 10 000 dirhema iz svog džepa ili od plijena?

Halid je buljio u Bilala. Nije mogao vjerovati da se sve to događa.

Bilal je ponovio svoje pitanje, ali je Halid prvi put u svom životu bio zapanjen. Kada je prošlo još neko vrijeme a odgovora nije bilo, Bilal je ustao i rekao Halidu:

- Halifa je tako naredio.

Skinuo je Halidov turban i vezao mu ruke. Zatim je opet upitao:

- Šta imaš reći? Iz svog džepa ili od plijena?

- Platio sam iz svog džepa – jedva progovori Halid.

Kada je čuo Halidove riječi, Bilal je odvezao Halidove ruke, vratio mu kapu na glavu i ponovo namjestio njegov turban. Tada je Bilal rekao:

- Čuli smo i povinovat ćemo se svojim vladarima. Mi ih poštujemo i slušamo ih.[1]

Tada se vratio na svoje mjesto i ponovo sjeo. Nekoliko minuta je vladala potpuna tišina. Halid je ustao i otišao. Nije znao kakva će biti presuda. Nije htio uznemiravati Ebu Ubejdu u ovom mučnom trenutku, pa ga nije ništa pitao. Uzjahao je konja i vratio se u Kinasarin.

Bilal se vratio u Medinu i izvijestio halifu o provedenom postupku. Halifa je sada očekivao pismo od Ebu Ubejde u kome će ga izvijestiti da je izvršio njegovo naređenje i razriješio Halida svih dužnosti. Kada je prošla jedna sedmica a pisma nije bilo, halifa je shvatio da Ebu Ubejde to nikada neće uraditi. Ne zbog toga što je bio neposlušan, nego zbog toga što on to naprosto nije mogao. Halifa Omer je shvatao Ebu Ubejdinu poziciju i odlučio rasteretiti njegova pleća. Poslao je pismo Halidu u kojem ga poziva da dođe u Medinu. Najbolje će biti da halifa lično obavi ovaj mučni zadatak.

Kada je dobio halifino pismo, Halid je došao u Homs i upitao Ebu Ubejdu o svojoj poziciji. Tada mu je Ebu Ubejde rekao za naređenje da ga razriješi svih dužnosti. Halid na to reče:

- Neka ti se Allah smiluje. Zašto si tako postupio? Zašto kriješ tu stvar od mene kad znaš da bih ja to volio znati prije današnjeg dana?

1 Taberi, 3/167.

- Tako mi Allaha, znao sam da će te to povrijediti. Tražio sam bilo koji način da te ne povrijedim – reče Ebu Ubejde.[1]

Halid se vratio u Kinasarin i okupio svoju Mobilnu jedinicu. Saopćio im je da je smijenjen sa svih dužnosti. Oprostio se od svoje najbolje jedinice koja nije znala za poraze i koja ga je bez ikakvih pogovora uvijek slijedila. Onda je krenuo put Medine.

Kada je stigao u Medinu, odmah se zaputio prema halifinoj kući, ali je sreo halifu na ulici. Dva snažna i hrabra čovjeka su se suočila, nimalo ne zazirući jedan od drugog. Halifa Omer je prvi progovorio. Izgovorio je stihove o Halidovim postignućima:

"Zaista, ti si učinio,

Niko nije učinio ono što si ti,

Ali ljudi ne čine ništa,

Allah je taj koji čini."[2]

- Protestujem kod muslimana protiv tvog postupka. Tako mi Allaha, Omere, bio si nepravedan prema meni – odgovori Halid.

- Odakle dolaze sva ta bogatstva? – upita halifa.

- To je od dijela mog plijena. Šta god od moje imovine pređe cifru od 60 000 dirhema je tvoje – reče Halid.[3]

Halifa je provjerio vrijednost Halidove imovine i našao je da se ona sastoji uglavnom od ratne opreme i robova koji su ga opsluživali. Ukupna vrijednost Halidove imovine je utvrđena na 80 000 dirhema. Višak od 20 000 dirhema je konfiskovan u korist države. Kada je i ovo okončano, halifa Omer se obrati Halidu:

- O Halide! Tako mi Allaha, ti si u mojim očima častan čovjek i drag si mi. Nakon ovog dana ti više nemaš razloga za žalbe na mene.[4]

Nekoliko dana poslije toga Halid je napustio Medinu i odjahao u Kinasarin. Nikada se više nije vratio u Arabiju. Tek što je Halid otišao, nekoliko Medinelija je došlo kod halife sa zahtjevom da vrati Halidu konfiskovanu imovinu.

1 Taberi, 3/167.
2 Taberi, 3/168.
3 Taberi, 3/167.
4 Isti izvor.

- Neću trgovati sa onim što pripada Allahu i muslimanima – bio je halifin odgovor.[1]

Uskoro je postalo očito da su neki muslimani ozlojeđeni halifinim postupkom prema Halidu. Počeli su govoriti o halifinom neprijateljstvu prema njemu. Da bi objasnio svoj postupak, halifa je pisao svim svojim generalima i namjesnicima:

- Nisam otpustio Halida zbog moje ljutnje prema njemu ili zbog njegovog nepoštenja. Otpustio sam ga zato što ga je narod počeo slaviti, pa bi mogao zalutati. Bojim se da će se muslimani početi oslanjati na njega. Želim svima dati do znanja da je samo Allah Onaj Koji sve čini. Na taj način će se spriječiti šteta.[2]

Halidova karijera je završena. Ostaje još malo toga za reći. Nakon otpuštanja iz vojske Halid je živio još četiri godine. Halifa Omer je u 15. godini po Hidžri odredio određenu vrstu finansijske nadoknade svim muslimanima koji su prihvatili islam prije nego se pojavilo odmetništvo. Visina nadoknade je varirala i iznosila je oko 3 000 dirhema, što je porodičnom čovjeku bilo sasvim dovoljno za pristojan život.[3] Halid se sa porodicom preselio u Homs gdje je kupio kuću i tu je živio do smrti.

Halid je bio ratnik i penzionisanje mu je teško palo. Ali se uskoro dogodilo nešto što ga je mnogo dublje potreslo. U Palestini se početkom 639. godine (muharrem ili sefer 18. godine po Hidžri) pojavila kuga i naglo se raširila svud okolo, pa čak i na Siriju. Među hiljadama muslimana mnogi njemu najdraži ljudi su bili pokošeni ovom opakom bolešću. Kuga je pokosila Ebu Ubejdu, Šurahbila, Jezida, Dirara i oko 40 Halidovih sinova. Halifa Omer je bio jako zabrinut kada se kuga pojavila. Posebno se brinuo za Ebu Ubejdu - Povjerenika ummeta i jednog od deseterice obradovanih Džennetom. Znao je halifa za njegove posebne kvalitete, pa mu je pisao da hitno dođe u Medinu na neke konsultacije. Ebu Ubejde je shvatio da je to samo halifin izgovor kako bi ga spasio, pa je uljudno odbio. Plemeniti ashab Allahova Poslanika, alejhisselam, nikada nije napuštao svoje vojnike u bitkama, pa ih nije napuštao ni u kugi. Svoju vjernost je platio životom.

1 Taberi, 2/625.
2 Taberi, 3/167.
3 Taberi, 3/109.; El-Belazuri, 437.

Poznato je da su samo trojica Halidovih sinova živjeli duže od njega. Sulejman se dugo borio u muslimanskoj vojsci i poginuo u kasnijim operacijama u Egiptu. Muhadžir se borio na strani Alije u Bici na Siffinu i tu poginuo. Abdurrahman je doživio duboku starost i naslijedio dobar dio očevih sposobnosti. Otrovan je 46. godine po Hidžri za vrijeme halife Muavije. Njegov sin je kasnije ubio trovača i osvetio oca. Nije poznato koliko je kćeri Halid imao.

Nakon što je kuga ubila trojicu komandanata korpusa, Amr b. As je preuzeo komandu nad muslimanskom vojskom. Ijad b. Ganem je postavljen za namjesnika u sjevernoj Siriji, Muavija u Damasku i Jordanu, dok je Amr ostao u Palestini.

Kada je Halifa Ebu Bekr planirao operaciju protiv odmetnika, razgovarao je sa Amrom b. Asom o osobi koja će komandovati operacijom. Halifa mu je rekao:

- O Amre! Ti si najmudriji od svih Arapa i najbolje rasuđuješ. Reci mi šta misliš o Halidu?

- Halid je majstor ratovanja, on je prijatelj smrti, on ima snagu lava i strpljivost mačke – odgovori Amr.[1]

Islamska vojska je nastavila sa pobjedama. Nakon kuge, Ijad b. Ganem je ponovo zauzeo Džeziru. Ovoga puta je otišao sve do Amide (današnjeg Dijarbakira u Turskoj) i Bitlisija, a zatim je odjahao do Malatije (vidi kartu 29). Sad b. Ebi Vekas je nastavio sa operacijama u Iraku i dijelovima današnjeg Irana. Zauzeo je mnoga područja, između ostalih i gradove Ahvaz, Tuster i Sus. Cezareja je takođe zauzeta, a Amr b. As je zauzeo Egipat.

Kao i svaki musliman, Halid se radovao uspjesima muslimanske vojske. Sigurno mu je bilo jako teško što i on nije uzeo učešća u svim tim uspjesima.

Vremenom se popravio odnos između Halida i halife Omera. Halifa Omer je bio izuzetno strog i pravedan čovjek. Težak teret hilafeta ga je svakodnevno umarao, ali je halifa bio neobično izdržljiv čovjek. Bio je strog prema sebi i svojoj porodici, a zatim prema svima. Bio je neobično milostiv prema ratnoj siročadi i udovicama. Prema njima je pokazivao posebnu brigu. On lično se hranio jednostavnim ječme-

1 Jakubi, Tarih, 2/129.

nim hljebom sa malo maslinova ulja. Ništa bolje od toga nije davao ni svojoj porodici. Njegova odjeća je bila beskrajno jednostavna sa nekoliko zakrpa. Njegova težnja za pravdom je bila nepokolebljiva. Izbičevao je svoga vlastitog sina Ubejdullaha zbog pijenja alkohola.

Sada je Halid imao mnogo više vremena za razmišljanje. Jednom svom posjetiocu je rekao:

- Neka je slavljen Allah koji je uzeo Ebu Bekra. Bio mi je draži od Omera. Neka je slavljen Allah koji je opskrbio Omera autoritetom. Ranije mi nije bio drag, ali sada jeste.[1]

Halidov odnos prema halifi Omeru se toliko promijenio, da ga je Halid testamentom odredio za nasljednika svoje imovine. Vrijeme liječi sve rane.

Halid je dugo razmišljao o svojim bitkama, kao što to čine svi penzionisani vojnici. Izazivao je najbolje borce i generale na svijetu ili je prihvatao njihove izazove. Svaki, baš svaki njegov protivnik je završio u prašini. Bio je ponosan na svoje uspjehe, ali nikada nije bio uobražen. Sve svoje uspjehe je pripisivao Allahovoj pomoći i svojoj crvenoj kapi u koju su bile upletene dlake Allahova Poslanika, alejhisselam. Razmišljao je i o svojim najboljim generalima – Ebu Ubejdi, Šurahbilu, Jezidu, Amru b. Asu i o svojim najboljim vitezovima – Abdurrahmanu, sinu Ebu Bekrovom, Rafiu i o neusporedivom Diraru, sinu Ezvera. Ovi najbolji ljudi su ispisali najsjajnije stranice istorije islama.

Halid je bez sumnje bio najveći vojni genij kojeg historija bilježi. Imao je strateške vizije Džingis Kana i Napoleona i taktičku briljantnost Timura i Fridriha Velikog, ali i ličnu snagu i sposobnost legendarnog Rustema od Perzije. Osim Halida, nije zabilježen ni jedan čovjek koji objedinjuje sve ove vojne sposobnosti. Halid je bio jedan od dvojice generala koji nikada nisu izgubili nijednu bitku. Drugi je bio Džingis Kan, ali on nije bio borac kao Halid, a bio je i suviše nasilan i destruktivan u odnosu na Halida.

Halid je bio jedini čovjek koji je taktički pobijedio čak i Allahova Poslanika, alejhisselam, na Uhudu. Bio je prvi muslimanski komandant koji je osvajao strane zemlje. Bio je prvi musliman koji je ponizio dvije velike imperije i to jednu za drugom. Mnoge njegove bitke su

1 Taberi, 2/598.

proučavane na vojnim akademijama, posebno Uhud, Kazima, Veledže, Muzeja, Edžnadin i Jermuk. Njegova najbriljantnija bitka je bila ona kod Veledže, a najveća je svakako Jermuk.

Halidovo biće je bilo vojničko. Takođe se pokazao kao izvrstan namjesnik i administrator. Ipak, on je bio čisti, nerazblaženi i apsolutni vojnik. Njegova sudbina je bila bitka, napad, osvajanje. Od Bitke na Uhudu pa do penzionisanja, Halid je ratovao 15 godina. Borio se u četrdeset i jednoj bici (ne računajući sitne angažmane) od kojih je 35 bilo u posljednjih sedam godina. Nikada nije izgubio niti jednu od njih.

Godine 641. je umro Ijad b. Ganem kao i Bilal, mujezin Allahova Poslanika, alejhisselam. Te godine je umro i imperator Heraklije, a slijedeće godine i Halid.

U 58. godini života Halid je obolio. Nije poznata priroda njegove bolesti. Nekoliko dana prije smrti posjetio ga je jedan njegov prijatelj. Halid ga je pozvao da sjedne na krevet u kome je ležao smrtno bolestan. Otkrio je svoju desnu nogu i pitao posjetioca:

- Možeš li naći ijedan pedalj prostora na mojoj nozi a da na njoj nema rane od sablje, koplja, strijele ili mača?

Prijatelj je pregledao nogu i ustanovio da nema takvog prostora. Zatim mu je pokazao lijevu nogu, pa ruke, prsa, leđa. Nigdje na njegovom tijelu nije bilo moguće naći prostor na kome nije bilo ožiljaka od rana.

- Jesi li vidio? Tražio sam šehadet u mnogim bitkama. Zašto onda nisam poginuo u bici? – upita Halid.

- Nije bilo moguće da pogineš u bici – reče prijatelj.

- Ali, zašto? – zavapi Halid.

- Moraš razumjeti Halide. Kada te je Allahov Poslanik prozvao Allahovom sabljom, već je bilo predodređeno da ne možeš poginuti u bici. Ako bi poginuo, onda bi to značilo da je neprijatelj slomio Allahovu sablju, a to nikako nije moguće.

Halid je zašutio. Našao je razumno objašnjenje u prijateljevom govoru, ali njegovo srce je željelo smrt u bici. Na dan svoje smrti Halid nije imao nikakve imovine osim svog oružja i opreme, konja i jednog odanog roba koji se zvao Hamam. Posljednjeg dana života ležao je u krevetu. Pored njega je bio vjerni Hamam. Njegova posljednja rečenica je bila:

- Umirem sramno u krevetu. Umirem kao što kamila umire. Ne zaspite oči kukavičke.[1]

Tako je umro Halid, sin Velidov, Allahova Sablja. Neka je Allahov mir sa njim.

Vijesti o Halidovoj smrti su se kao munja raširile Medinom. Žene su izašle na ulice predvođene onima iz Benu Mahzuma, naričući i udarajući se u prsa. Halifa Omer je također čuo ovu vijest, a sada je čuo i naricanje. Bio je strašno ljut. Kada je postao halifa, Omer je strogo zabranio naricanje za umrlim muslimanima. Zašto žaliti za onim ko upravo odlazi u Džennet? Prekršioce ove zabrane bi na licu mjesta kažnjavao bičem.[2]

Sada je opet čuo naricanje. Ustao je sa poda svoje sobe, uzeo bič i krenuo ka vratima. Naricanje odmah mora prestati. Kada je stigao do kućnih vrata, zastao je i zamislio se. Ipak, ovo nije bila obična smrt. Nije umro bilo ko, nego je umro Halid, sin Velidov. A onda je začuo plač iz susjedne kuće, u kojoj je živila njegova kći Hafsa, udovica Allahova Poslanika, alejhisselam. I ona je plakala za Halidom.[3]

Halifa se vratio. Bacio je svoj bič i ponovo sjeo na pod. Samo tada je halifa Omer napravio iznimku.

- Neka žene Benu Mahzuma kažu šta imaju o Ebu Sulejmanu jer one ne lažu – rekao je halifa.[4]

U Homsu, desno od puta za Hamu se može vidjeti dobro njegovan vrt. U vrhu vrta je džamija Halida sina Velidovog. Impozantna je to džamija sa dvije munare. Pod džamije je pokriven tepisima. Strop džamije nose četiri snažna stupa. Stubovi nose pet kupola od kojih je najveća ona u centru, a sa nje visi nekoliko lustera obješenih na lance. U sjeverozapadnom uglu džamije je Halidovo turbe.

Posjetilac prolazi kroz vrt i harem džamije, skida obuću i prolazi kroz vrata. Kada uđe, na desnoj strani može vidjeti Halidovo turbe ukrašeno mermerom i natkriveno malom kupolom tako da turbe daje utisak male džamije smještene u velikoj. Tada posjetilac prouči fatihu i zadubi se u misli o čovjeku koji je prozvan Allahovom Sabljom.

1 Ibn Kutejba, 267.
2 Taberi, 2/614.
3 Jakubi, Tarih, 2/157.
4 Isfahani, 19/89.

DODATAK A
LITERATURA

1. Ibn Hišam: Es-Siretu en-nebevijje, Kairo, 1955.
2. Vakidi, Megazi Resulillah, Kairo, 1948.; Futuhu'š-Šam, Kairo, 954.
3. Ibn Sa'd: Tabakatu'l-kubra, Kairo, 1939.
4. Ibn Kutejba, El-Me'arif, Kairo, 1939.
5. El-Ja'kubi: Tarihu'l-Ja'kubi, Bejrut, 1960.; El-Buldan, (?), 1892.
6. El-Belazuri: Futuhu'l-buldan, Kairo, 1960.
7. Dinavari: Ahbaru't-tival, Kairo, 1960.
8. Et-Taberi: Tarihu'l-umemi ve'l-muluk, Kairo, 1939.
9. El-Mes'udi: Murudžu'z-zeheb, Kairo, 1892.
10. Jakut: Mu'džemu'l-buldan, Teheran, 1965.
11. Ebu Jusuf: Kitabu'l-haradž, Kairo, 1962.
12. Edvard Gibon: Propast Rimskog carstva, London, 1954.
13. Alojz Musil: Srednji Eufrat, Njujurk, 1927.

DODATAK B
BILJEŠKE I OBJAŠNJENJA

Bilješka 1: Deseterica obradovanih

Ovih deset ljudi su poznati kao „Ašeretu-l-mubešere", u bukvalnom prijevodu: „deseterica obradovanih dobrim vijestima". Zbog neusporedivih doprinosa islamu, još za njihova života, Allahov Poslanik, alejhisselam, im je obećao da će ući u Džennet. Mi ćemo upotrijebiti termin „Deseterica obradovanih". Radi se o slijedećim ashabima:

Ebu Bekr, Omer, Osman, Alija, Zubejr b. Avvam, Abdurrahman b. Avf, Sad b. Ebi Vekkas, Talha b. Ubejdillah, Ebu Ubejde b. Džerrah, Said b. Zejd.

Bilješka 2: Halid i Jemen

Raniji historičari bilježe da je Halid poslan u Jemen da objašnjava islam ljudima u toj pokrajini, te da nije imao uspjeha, pa je Allahov Poslanik, alejhisselam, poslao hazreti Aliju. Dalje se navodi da je hazreti Alija uspio u tome. Istina je da je hazreti Alija bio u Jemenu i da je tamošnje ljude preveo na islam, ali je nevjerovatno da je prije njega tamo poslan Halid. Bio bi to pretežak zadatak za novopridošlog muslimana kao što je bio Halid. To je bio zadatak za ashaba najvišeg ranga kao što je to bio Alija.

Takođe se bilježi da je Halid tamo prolio krv, a poznato je da u Jemenu nije bilo prolivanja krvi od Halidove ruke. Halid se vratio iz Nedžrana u januaru 632. godine (Ibn Hišam, 2/594), dok je hazreti Alija otišao u Jemen u decembru 631. godine (Ibn Sad, 687). Možda je blizina Nedžrana i Jemena načinila zbrku kod ovih historičara.

Bilješka 3: Datumi operacija protiv odmetnika od islama

Poznati su datumi događaja u ovim operacijama sa više ili manje preciznosti uključujući i formiranje 11 korpusa. Poslije toga rani historičari ne navode tačne datume ostalih događanja.

Također znamo da je čitava operacija završena do kraja 11. godine po Hidžri. Poznato je da se Bitka na Jemami odigrala početkom zime („Hladnoća je dolazila" – Taberi, 2/518). Poznata je i hronologija bitaka.

Iz ovih informacija sam crpio približne datume događanja koja su u ovom djelu opisivana, oslanjajući se na svoje ratno iskustvo i prosuđivanje. Tako npr. treba toliko i toliko vremena da snage pređu put od tačke A do tačke B, treba toliko i toliko vremena za pripreme za bitku, zatim toliko vremena za administrativne poslove prije slijedeće bitke itd.

Moje procjene ne mogu biti potpuno tačne, pa sam te datume određivao sedmicama a ne tačnim datumima. Može biti nekih netačnosti, ali svakako ne više od jedne sedmice.

Bilješka 4: Plan za invaziju na Irak

Rani historičari navode neke verzije u vezi sa planom halife Ebu Bekra za invaziju na Irak. Navodi su ovakvi:

a. Halifa Ebu Bekr je naredio dvojici generala da uđu u Irak i to Halid „odozdo" preko Ubulle i Ijad b. Ganem „odozgo" preko Muzeje. Ijad je tada bio u području sjeverne Arabije između Nibadža i Hidžaza.
b. Hira je data kao krajnji cilj obojici generala. Koji prvi stigne do Hire, bit će glavnokomandujući muslimanske armije u Iraku.
c. Glavnokomandujući će tada ostaviti dovoljno snažnu jedinicu da čuva Hiru, a sa glavninom vojske će nastaviti sa borbama i osvojiti imperijsku prijestolnicu Ktesifon.

Sumnjam u tačnost ovih navoda iz slijedećih razloga:

a. Halifa Ebu Bekr je izdašno pomagao Halidu u borbama protiv odmetnika i ne bi ga nipošto stavio pod komandu Ijada b. Ganema koji je, kao vojskovođa, bio daleko ispod Halidove klase.

b. Halifa Ebu Bekr je preferirao koncentraciju snaga što se može vidjeti iz njegovog ponašanja tokom operacija protiv odmetnika. Pri invaziji na Irak, malo je vjerovatno da bi halifa prekršio ovaj princip i podijelio snage u dva dijela poslavši ih u dva potpuno odvojena područja i tako ih onemogućio da pomognu jedni druge. Invazija sa dva pravca je ponekad poželjna, ali ne u ovom slučaju zbog enormne snage perzijske imperijalne armije, koja bi lakše savladala dvije potpuno odvojene muslimanske armije.

c. Da je Ktesifon određen kao cilj, Halid bi ga sigurno napao. Taberi navodi da je Halid pri samom kraju svojih operacija namjeravao napasti Ktesifon, ali se nije usudio bojeći se da halifa to neće odobriti. Nigdje nema ni spomena da je halifa odlučio zauzeti Ktesifon, pa onda odustao od te namjere, niti je to ikada Halidu spominjao.

d. Ijad je napao Devmetul Džendel i tu je zastao, pa mu je Halid pomogao. Ako je njegov cilj bio „zauzeti Irak odozgo", nije bilo nikakve potrebe da se upušta u ozbiljne sukobe u regionu koji je daleko od njegovog cilja kad su postojali bolji putevi. Jedinice pod komandom Ijada b. Ganema nisu bile posebno snažne. Njegov cilj je vjerovatno bio samo Devmetul Džendel. Vjerovatno je halifa namjeravao poslati Ijada da pomogne Halidu u Iraku, ali tek nakon što obavi posao u Devmetul Džendelu. Tako je kasnije i bilo.

Bilješka 5: Bitka kod Rijeke

Opis ove bitke je uzet isključivo od Taberija, koji ovu bitku smješta kod Mezara i naziva je i po Mezaru i po Rijeci (Sinjj). Balazuri (str. 243) također spominje bitku kod Mezara dok Ibn Ishak i Vakidi ne spominju nikakve akcije u regiji Kazima-Ubulle-Mezar.

Prema Jakutu (4/468) Mezar je četiri dana putovanja od Basre na putu za Vasit na Jednookom Tigrisu. Vjeruje se da je Mezar bio pozicioniran na mjestu današnjeg Azeira na desnoj obali Tigrisa.

Treba dodati da je Mezar oko 120 kilometara od Rijeke i oko 45 kilometara od Eufrata. Zbog toga se ne može doći do njega bez opsežnih priprema i brodova za prelazak rijeka. Nema ni spomena da je Halid prelazio bilo koju rijeku dok je odlazio za Mezar. Da su vršene pripreme za prelazak rijeka, onda bi to svakako bilo zabilježeno, kao što je zabilježeno Halidovo korištenje brodova nakon Uleisa. Prelazak Eufrata je suviše ozbiljan poduhvat i hroničari bi ga sigurno zabilježili.

Vjerujem da Halid nikada nije prešao Rijeku. Nijedan tadašnji arapski komandant ne bi prešao tako veliku rijeku i ostavio nekontrolisanim prostor između sebe i pustinje. Tim prostorom bi u tom slučaju neprijatelj mogao slobodno manevrisati. Pogotovu se to ne bi smjelo dopustiti moćnoj perzijskoj armiji. Strategija Halida i svih arapskih komandanata poslije njega je bila držanje blizu pustinje ili osiguravanje brzog povlačenja u nju. Pošto je Halidov cilj bila Hira, prelazak Rijeke i Eufrata bi bilo znatno odstupanje od cilja. Zbog svega navedenog mislim da je ova bitka zapravo bitka na Rijeci a ne bitka kod Mezara.

Bilješka 6: Datumi operacija u Iraku

Datumi nekih bitaka su preuzeti od ranih historičara, ali oni nisu naveli datume svih bitaka. Poznato je da je Halid u muharremu mjesecu napustio Jemamu i marširao prema Kazimi. Bitke kod Rijeke, Veledže i Uleisa su bile u seferu mjesecu. Hira je zauzeta u rebiul - evvelu. Takođe je poznat približan datum Halidovog stizanja u Firaz i tačan datum bitke kod Firaza. Datumi ostalih bitaka, od Enbara do Zumejla, nisu zabilježeni. Odredio sam ove datume na osnovu vojnog promišljanja kao što sam to činio opisujući operacije protiv odmetnika, pa sam ove datume odredio u sedmicama, a ne precizno.

Bilješka 7: Kamile i voda

Postoje legende da kamila u svom organizmu ima posebno mjesto gdje čuva određene rezerve vode kojima se koristi tokom nekoliko dana napornog putovanja kroz pustinju. Jahači bi u krajnjoj nuždi zaklali kamilu i domogli se svježe vode. Ovo je potpuno netačno.

Zapravo je mišićno tkivo kamile sposobno apsorbirati veće količine vode nego druge životinje i tako duže izdržati naporna putovanja kroz pustinju bez pijenja. Legenda o rezervoaru vode unutar kamile je samo legenda.

Bilješka 8: Datum osvajanja Damaska

Mnogi rani historičari i svi skoro kasniji određuju datum zauzeća Damaska kao redžeb mjesec 14. godine po Hidžri (septembar 635). Vakidi je jedini od ranih historičara koji smatra da se to dogodilo čitavu godinu ranije, dakle redžeba mjeseca 13. godine po Hidžri. Ovaj posljednji datum smatram tačnim. Postoje mnogi pokazatelji u ranijim zapisima od kojih se većina veže za smrt halife Ebu Bekra koji je umro 22. džumadel ahira 13. godine po Hidžri – oko mjesec prije zauzeća Damaska i otpuštanja Halida sa mjesta komandanta armije u Siriji.

Halifa Omer je poslao pismo Ebu Ubejdi u kojem ga imenuje za komandanta muslimanske vojske u Siriji za vrijeme dok je trajala "velika bitka". Ova "velika bitka" nije mogla biti kod Edžnadina koja je bez sumnje bila u džumadel - ula 13. godine po Hidžri. Neki pisci navode da je to bila Bitka kod Jakuze, ali to ne može biti tačno jer je ova bitka trajala samo jedan dan. Neki misle da je pismo stiglo tokom Bitke kod Jermuka, ali to je netačno jer je ova bitka vođena 15. godine po Hidžri.

Svi raniji historičari navode da je Omerovo pismo došlo do Ebu Ubejde dok su muslimani opsjedali Damask i da Ebu Ubejde nije rekao Halidu ništa o tome dok grad nije zauzet. Ova verzija je najvjerovatnije tačna, a ako jeste, tad Damask nije zauzet u redžebu 14. godine po Hidžri. Informacija o smjeni Halida nije mogla biti sakrivana od muslimana čitavu jednu godinu. To je bilo moguće samo nekoliko sedmica ili najviše jedan mjesec.

Ugovor o predaji Damaska je potpisao Halid kao komandant, a Ebu Ubejde kao svjedok. Vakidi je u slijedećem stoljeću lično vidio ovaj ugovor. U tom slučaju je nemoguće da je Halid potpisao ovaj ugovor kao komandant kad je već svima bilo poznato da je smijenjen. Halid je potpisao ovaj ugovor još uvijek misleći da je on komandant.

Prema Vakidiju (62) muslimani su položili prisegu Omeru kao halifi 3. šabana 13. godine po Hidžri nakon opsade Damaska. To je bilo nakon Halidovog povratka iz Merdžu Dibadža, a nakon pada Damaska.

Bitka kod Fahla je, prema svim historičarima, vođena u zul kadeu 13. godine po Hidžri. Svi su zabilježili da je to bilo nakon zauzeća Damaska.

Postoje neslaganja oko dužine trajanja opsade Damaska i to od jedne godine do sedamdeset dana. Ja mislim da opsada nije trajala više od jednog mjeseca. Da je opsada trajala duže, Heraklije bi sigurno više puta pokušao pomoći izgladnjelom Damasku. Ako je u mjesecu zul kadeu podigao veliku vojsku za bitku kod Fahla, zašto je ne bi iskoristio za pomoć Damasku. U svakom slučaju, stanovništvo i vojska unutar Damaska ne bi izdržali bez dopreme hrane duže od tri ili četiri sedmice.

Zaključujem da je Vakidijeva verzija ispravna. Imajući sve ovo na umu, Damask je zauzet oko 20. redžeba 13. godine po Hidžri nakon opsade koja je trajala oko jedan mjesec.

Bilješka 9: Jermuk – suprotstavljene snage

Postoje razlike u mišljenjima oko snaga suprotstavljenih vojski na Jermuku. Kako se to često dešava, svaka strana pokušava umanjiti brojku koja pokazuje snagu vlastite vojske a uvećati brojku neprijatelja, kako bi pobjeda bila što briljantnija ili poraz što manje sraman.

Muslimanski historičari iznose slijedeće podatke o snazi Bizantijaca:

a. Taberi na jednom mjestu (2/598) govori o 200 000 Bizantijaca. Na drugom mjestu (374) on citira Ibn Ishaka koji kaže da ih je bilo oko 100 000 uključujući 12 000 Jermena i 12 000 kršćanskih Arapa.
b. Balazuri (140) iznosi brojku od 200 000 Bizantijaca.
c. Vakidi (107) potpuno pretjeruje i iznosi nevjerovatne brojke, ali navodi realan broj Bizantijaca vezanih u lance (oko 30 000).

Kao zapadni pisac, Gibbon (5/325) uzima podatke od ranijih bizantijskih pisaca i navodi da je bilo oko 140 000 Bizantijaca uključujući i 60 000 kršćanskih Arapa.

Cijenim da je brojka od 200 000 Bizantijaca preuveličana, jer bi bilo vrlo teško koncentrisati toliku vojsku na bojnom polju, a tu su i problemi pokreta i logistike.

Zapadnjaci pokušavaju umanjiti broj Evropljana u sastavu bizantijske vojske iznoseći cifru od 60 000 kršćanskih Arapa na strani Bizantijaca. Tadašnja Sirija ni u kom slučaju nije mogla dati toliki broj vojnika. Ovo je nečasni pokušaj zapadnjaka da sramotu poraza na Jermuku prebace na kršćanske Arape. Dok Gibbon određuje udio od 40 posto Arapa u sastavu bizantijske vojske, Ibn Ishak navodi da ih je bilo oko 12 posto.

Pretpostavljajući da obje strane pretjeruju, smatram da je na Jermuku bilo oko 150 000 Bizantijaca, uključujući i saveznike. Taberi na jednom mjestu (2/592) navodi da je bilo oko 40 000 muslimanskih vojnika i 6 000 u rezervi, dok na drugom mjestu (3/74) citirajući Ibn Ishaka navodi da ih je bilo 24 000 protiv 100 000 Bizantijaca. Belazuri (141) se slaže sa Ibn Ishakom, dok Vakidi (144) iznosi da je muslimanska vojska brojala oko 41 000 boraca. Ja smatram da je muslimana bilo oko 40 000.

RECENZIJA

Ljudska povijest prepuna je velikih događaja i ličnosti, koji su je na sebi svojstven način i obilježili. Pamte se oni najveći među njima i oni trajno inspirišu buduće naraštaje. Svaka velika civilizacija, a islam je nesumnjivo jedna od njih, ima svoje velikane. Hrabrih muslimanskih vojskovođa, kojima se svijet divio ili je od njih strahovao, bilo je zaista mnogo. Nesumnjivo prvo ime junaka u muslimana je Halid b. Velid. Ashab i vojskovođa koji u petnaest godina komandovanja muslimanskim trupama i četrdeset jednoj bici nikada nijednu bitku nije izgubio. Pobijedio je na Uhudu i nepobjedivu vojsku Poslanika Islama. Prvi je muslimanski komandant koji je, jednu za drugom, ponizio dvije tada najmoćnije imperije svijeta: Perziju i Bizantiju.

Iako je živio prije gotovo četrnaest stoljeća, Halid b. Velid, r.a., je bio predmet interesovanja brojnih znanstvenih radnika. Njegova snaga, vještina, strategija i pobjede postat će veoma zanimljivi za naučne studije.

Knjiga koja je, poštovani čitaoče, u Vašim rukama plod je petogodišnjeg autorovog i jednogodišnjeg rada na prijevodu. Ona je mnogo više od nabrajanja historijskih činjenica. Autor je prešao preko sedam hiljada kilometara, geografski istražio spomenuta područja, a prevodilac je nastojao sve to vjerno dočarati i pojasniti brojnim mapama, nazivima i pojašnjenjima.

Po prvi puta smo u prilici na bosanskom jeziku čitati obimnu građu sabranu u zasebnom djelu o nepobjedivom vojskovođi koga još Poslanik prozva Isukanom Allahovom sabljom. To je ujedno i prilika da se pobliže upoznamo sa ovim velikanom, da se vratimo u to vrijeme i napravimo poređenje sa današnjim načinom razmišljanja i borbe.

Čitajući Halidove dijaloge vođene sa njegovim suvremenicima, uviđamo jednostavnost i vjersku predanost ovog velikog ratnika. Bio je običan smtrnik, ali neobičan musliman i vojnik. U njima se ogledaju Halidove dileme, strahovi, težnje, ambicije, ali jednako tako i uljudnost, poštovanje, odgovornost i pokornost prema legalno izabranim muslimanskim predstavnicima. Bio je najveći ratnik svoga vremena, ali se vojnički bespogovorno pokoravao halifi, najvećem autoritetu u muslimana toga vremena.

Prateći hronološke događaje iz Halidovog života, mogu se jasno razumjeti modeli vlasti islamske države iz perioda vladavine prve dvojice pravednih muslimanskih vladara, Ebu Bekra i Omera, r.a. U ovoj knjizi ćemo pronaći jasan odgovor o razlozima ratova koji su muslimani vodili izvan granica Arabljanskog poluostrva. Ona je pozitivan doprinos svemu što je do sada pisano na našem jeziku o počecima historije muslimana i zasigurno će postati nezaobilazno štivo iz ove oblasti.

Velikan Halid b. Velid svakako zaslužuje da o njemu bude napisano zasebno djelo i na bosanskom jeziku, te stoga mogu najtoplije preporučiti štampanje i čitanje ove pitke knjige.

Senad Ćeman
Vogošća, 01. 02. 2007.

SADRŽAJ

DIO 3 - INVAZIJA NA IRAK

DIO 4 - OSVAJANJE SIRIJE

Halid je bez sumnje bio najveći vojni genij kojeg historija bilježi. Imao je strateške vizije Džingis Kana i Napoleona i taktičku briljantnost Timura i Fridriha Velikog, ali i ličnu snagu i sposobnost legendarnog Rustema od Perzije. Osim Halida, nije zabilježen ni jedan čovjek koji objedinjuje sve ove vojne sposobnosti. Halid je bio jedan od dvojice generala koji nikada nisu izgubili nijednu bitku. Drugi je bio Džingis Kan, ali on nije bio borac kao Halid, a bio je i suviše nasilan i destruktivan u odnosu na Halida.

Halid je bio jedini čovjek koji je taktički pobijedio čak i Allahova Poslanika, alejhisselam, na Uhudu. Bio je prvi muslimanski komandant koji je osvajao strane zemlje. Bio je prvi musliman koji je ponizio dvije velike imperije i to jednu za drugom. Mnoge njegove bitke su proučavane na vojnim akademijama, posebno Uhud, Kazima, Veledže, Muzeja, Edžnadin i Jermuk. Njegova najbriljantnija bitka je bila ona kod Veledže, a najveća je svakako Jermuk.

Halidovo biće je bilo vojničko. Takođe se pokazao kao izvrstan namjesnik i administrator. Ipak, on je bio čisti, nerazblaženi i apsolutni vojnik. Njegova sudbina je bila bitka, napad, osvajanje. Od Bitke na Uhudu pa do penzionisanja, Halid je ratovao 15 godina. Borio se u četrdeset i jednoj bici (ne računajući sitne angažmane) od kojih je 35 bilo u posljednjih sedam godina. Nikada nije izgubio niti jednu od njih.